

ความเชื่อและบทบาทของประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท
ที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2559
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

BELIEF AND ROLE OF *TAN THAM* TRADITION OF THE TAI PEOPLES AT
TAMBON WIANG PHANG KHAM, AMPHOE MAE SAI, CHANGWAT CHIANG RAI

Miss Chatuporn Petchaboon

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Thai

Department of Thai

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2016

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ความเชื่อและบทบาทของประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
โดย	นางสาวจตุพร เพชรบูรณ์
สาขาวิชา	ภาษาไทย
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร.ศิราพร ณ ถลาง

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

.....คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.กิงกาญจน์ เทพกาญจนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิรพร ภักดีผาสุข)
.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร.ศิราพร ณ ถลาง)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประมินท์ จารุวรรณ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาทิตย์ ชีรวณิชย์กุล)
.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ พิเศษ ดร.ประคอง นิมมานเหมินท์)

จตุพร เพชรบุรณ์ : ความเชื่อและบทบาทของประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย (BELIEF AND ROLE OF TAN THAM TRADITION OF THE TAI PEOPLES AT TAMBON WIANG PHANG KHAM, AMPHOE MAE SAI, CHANGWAT CHIANG RAI) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ศ. กิตติคุณ ดร.ศิราพร ณ ถลาง, 298 หน้า.

วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเพณีทานธัมม์ซึ่งเป็นประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในการถวายคัมภีร์ให้วัด, เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อและวิถีคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อพยพมาจากรัฐฉานและสิบสองปันนามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายในการเลือกคัมภีร์ถวายให้วัดในแต่ละโอกาส และเพื่อวิเคราะห์บทบาทของประเพณีทานธัมม์ที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทในบริบทข้ามพรมแดน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนาม ช่วง พ.ศ. 2555-2558

ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อเรื่องอายุพุทธศาสนา 5,000 ปี เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดคติทานธัมม์เพื่อค้าชูศาสนา กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ ต.เวียงพางคำ มีประเพณีทานธัมม์ทั้งในระดับบุคคล ในระดับชุมชน และมีประเพณีทานธัมม์บางอย่างที่รับมาจากชาวไทยวน ในระดับบุคคล คนใหม่ชนบในการทานธัมม์ “จากน้อยไปใหญ่” ซึ่งเป็นการทำบุญด้วยการถวายวัตถุสิ่งของและถวายคัมภีร์เป็นลำดับขั้น เริ่มจากทานธัมม์ปารมี ทานธัมม์ชาตา ทานธัมม์ปิฎกาทังสาม ทานธัมม์สามสมุสสีทัน ทานมหาปาง และทานธัมม์กัมมวาจา, ประเพณีทานธัมม์ในระดับชุมชนพบเพียงประเพณีเดียวคือ ตั้งธัมม์เวสสันดร (การถวายธัมม์มหาชาติ), ส่วนการทานธัมม์ที่รับอิทธิพลจากชาวไทยวน คือ การทานธัมม์อุทิศในงานทำบุญร้อยวัน

ในบรรดาคัมภีร์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทถวายเข้าวัดพบว่า *ธัมม์ชาตา* หรือคัมภีร์ที่กำหนดให้ถวายตามวันเกิด เดือนเกิด ปีเกิด ของผู้ถวาย และ *ธัมม์อุทิศ* หรือคัมภีร์ที่ถวายเพื่ออุทิศบุญให้ผู้เสียชีวิตเป็นประเภทของคัมภีร์ที่มีผู้ถวายเข้าวัดจำนวนมากที่สุด ผู้วิจัยจึงเน้นการศึกษาคัมภีร์ 2 กลุ่มดังกล่าว

ผลการศึกษาพบว่า วิถีคิดในการเลือกรื่องถวายคัมภีร์ในการทานธัมม์ชาตาตั้งอยู่บนฐานคิดที่สัมพันธ์กับโหราศาสตร์ ปีนักษัตร และคติปัญจอันตรธาน ผู้ถวายจะเลือกรื่องถวายตามชาตาเกิดของผู้ถวายให้ตรงตามที่มีระบุไว้ในคัมภีร์ที่บอกว่าพระโพธิสัตว์องค์ใดเกิดเดือนใดปีใด หรือเลือกรื่องที่มีชื่อพ้องกับปีนักษัตรของผู้ถวาย ส่วนวิถีคิดในการเลือกรื่องถวาย *ธัมม์อุทิศ* สัมพันธ์กับความคิดเรื่องการชำระบาปและการสั่งสมบุญ และมีชนบในการเลือกถวาย *ธัมม์อุทิศ* ที่กำหนดด้วยความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างผู้ถวายกับผู้ที่ต้องการอุทิศบุญไปให้ ซึ่งทั้งหมดนี้นับว่าเป็นวิถีปฏิบัติในประเพณีพุทธศาสนาแบบไท

ประเพณีทานธัมม์มีบทบาทต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทในบริบทข้ามพรมแดน 5 ด้าน ได้แก่ บทบาทในการอธิบายที่มาของการประกอบพิธีกรรม บทบาทในการสร้างความมั่นคงทางใจให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ไท บทบาทในการสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรม บทบาทในการสืบทอดพระพุทธศาสนา และบทบาทในการเชื่อมความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งที่อยู่ในพื้นที่วิจัยและต่างพื้นที่และช่วยสร้างความสามัคคีให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ไทและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

ภาควิชา ภาษาไทย

ลายมือชื่อนิสิต .....

สาขาวิชา ภาษาไทย

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

ปีการศึกษา 2559

5480501022 : MAJOR THAI

KEYWORDS: TRADITION, MANUSCRIPT, TAI ETHNIC / RITUAL, TAI LITTERRATURE, TAI CULTURE

CHATUPORN PETCHABOON: BELIEF AND ROLE OF *TAN THAM* TRADITION OF THE TAI PEOPLES AT
TAMBON WIANG PHANG KHAM, AMPHOE MAE SAI, CHANGWAT CHIANG RAI. ADVISOR: PROF. EMERITUS
SIRAPORN NATHALANG, Ph.D., 298 pp.

The purpose of the research is, first, to study *Tan Tham* tradition (to donate scriptures to temples) of the Tai peoples; second, to analyse the belief and concept of the Tai peoples, who migrated from Xishuangbanna, China and Shan State, Myanmar to Wiang Phang Kham Sub District, Mae Sai District, Chiang Rai Province, in selecting the scriptures to donate to the temple on various occasions; and third, to analyse the role of the *Tan Tham* tradition for the Tai peoples in the transnational context. The field data were collected during 2012 – 2014.

It is found that the belief in the end of the Buddhist Era in the year 5,000 is the most important factor that enhances the persistence *Tan Tham* tradition since it is believed that the tradition will help prolong the life of Buddhism. The practices of *Tan Tham* tradition are found in three kinds : 1) the tradition held by an individual 2) the tradition organized by the community and 3) the tradition borrowed by the Thai Yuan. The tradition practiced by an individual follows the Tai convention of donating the scriptures step by step “from the less to the more meritorious tradition” for example, from *Tham Jata*, donating the scripture relating to the donor’s birth day, month and year, to *Tham Nam Aoy*, donating the scriptures together with the cane juices, up to *Tan Maha Pang*, donating Vessantara scripture. The tradition organized by the community, is *Tang Tham Vessantara* (Chanting the Vessantara Jataka). As for the tradition borrowed by Thai Yuan is offering the scriptures to dedicate the merit to their ancestors after passing away 100 days.

Among the many kinds of scriptures, it is found that there are two kinds of scriptures that are most donated at Wat Pha Taek, first is *Tham Jata* and second is *Tham Utid* (the scriptures donated for dead people). Accordingly, the researcher focused on studying these 2 kinds of scriptures.

It is analysed that the way of Thai thought in selecting the stories donated in *Tham Jata*, as prescribed in the scriptures, is related to the horoscope of the day, the month and the year the donor was born. There is also a certain Buddhist Tai scripture that stated which Bodhisatva was born on which day and which animal year and thus the donor would select the story as written in the scripture. As for the selection of the story to donate in *Tham Uthid*, it depends on the familial relationship between the donor and the receiver (the dead person).

It is also analysed that the *Tan Tham* tradition has 5 roles for the Tai peoples in the transnational context, i.e., to justify the ritual performance, to provide mental and spiritual security, to teach moral, to maintain Buddhism and also to link Tai peoples in the research area and other areas and also Tai peoples and other ethnic groups in the research area.

Department: Thai
Field of Study: Thai
Academic Year: 2016

Student's Signature .....

Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

ผ้าทอพื้นงามมิได้สำเร็จลงได้ด้วยความเพียรของสาวทอผ้าแต่เพียงผู้เดียวฉันใด วิทยานิพนธ์เล่มนี้ก็มิอาจสำเร็จลงได้ หากไม่มี “มือ” ของผู้อื่นที่ยื่นเข้ามาถ่ายทอดความรู้ ช่วยแกะลายผ้า ช่วยอุปลัมภ์ค้ำชู ช่วยเหลือ และให้กำลังใจ

ขอกราบขอบพระคุณศ.กิตติคุณ ดร.ศิริพร ณ ถลาง ครูผู้เปี่ยมด้วยปัญญาและเมตตา ครูให้ความรู้ ให้แนวทางการแก้ไขปัญหา ให้โอกาสในการทำงานวิจัย และคอยดูแลการทำวิทยานิพนธ์ให้ลูกศิษย์ตลอดระยะเวลาอันยาวนาน

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน คือ ผศ. ดร. ศิริพร ภักดีผาสุข ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผศ. ดร. ประมิ่ง จารูร และ ผศ. ดร. อาทิตย์ ชีรวณิชย์กุล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. ประคอง นิมนานเหมินท์ กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย ทุกท่านเป็นครูของผู้วิจัย กรรมการทุกท่านได้สละเวลาอ่านและตรวจแก้วิทยานิพนธ์ ให้คำชี้แนะที่ทรงคุณค่า ช่วยเติมให้งานวิจัยนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ “ครู” ทุกท่านที่สั่งสอนศิษย์ตั้งแต่ชั้นต้น ทั้งครูที่โรงเรียนกอบกุลวิทยาคม ครูที่โรงเรียน วรนาเรณิคม ครูที่มหาวิทยาลัยทักษิณ และครูที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะ ครูอนันต์ เหล่าเลิศวรกุล ศ.สุกัญญา สุจฉายา อ.แม่ชีวิมุตติยา ดร.วิภาส โทธิแพทย์ ดร.ไกล่รุ่ง อามรดิษฐ์ ที่เมตตาผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณพระมหาวรเชษฐ์ มหาวิริโยผู้แนะนำพื้นที่ “แม่สาย” ในการเก็บข้อมูลทำวิจัย ขอขอบพระคุณพระสิทธิชัย วิฑูโรสถ เจ้าอาวาสวัดผาแดง ปู่จารย์ขนานคาคต วงษา ปู่จารย์วัดผาแดง พ่อหลวงจรูญ ช่างสุวรรณ ผู้ใหญ่บ้าน ขนานธำ นามแก้ว พระนคร ปริงฤทธิ์ ขนานดิเรก อินจันทร์ คุณชวนพิศ นกตาศัยรวมถึงผู้ให้ข้อมูลทุกคนที่ไม่อาจเอ่ยนามได้ครบถ้วน ที่ได้ให้ความรู้ ให้ความเมตตา ผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนการศึกษา วัดพระเชตุพนฯ กรุงเทพมหานคร มอบทุนการศึกษากองทุนสมเด็จพระบรมราชินีนาถ พ.ศ. 2554 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่มอบทุนโครงการวิจัยย่อยในโครงการเมธีวิจัยอาวุโส สกว. “คติชนสร้างสรรค์: พลวัตและการนำคติชนไปใช้ในสังคมไทยร่วมสมัย” ปี พ.ศ. 2554-2557 อ.ปีเตอร์ สกิลลิง ที่มอบทุน Khyentse Foundation ให้ใน พ.ศ. 2557 และสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มอบทุน ENITAS Scholarships ใน พ.ศ. 2558

ผู้วิจัยขอขอบคุณมิตรไมตรีที่ได้รับในรั้วจามจุรีอันร่มรื่นแห่งนี้ เจ้าหน้าที่คณะอักษรศาสตร์ เจ้าหน้าที่ภาควิชาภาษาไทย เจ้าหน้าที่ห้องสมุด เพื่อน พี่ น้อง ที่ร่วมชั้นเรียนปริญญาเอก น้องชมรมดนตรีไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อ.ดร. เชิดชาติ หิรัญโญ อ.ดร. ปรียารัตน์ ขวลิตประพันธ์ อ.ดร. วัชรภรณ์ ดิษฐปาน อ.ดร.นฤตม์ คุปต์ธนโรจน์ อ.ดร. ประเสริฐ ฐนรา ดร. รัชนิกร รัชตรัตระกูล อ.ณัฐกาญจน์ นาคนวน อ.จันทร์สุดา ไชยประเสริฐ อ.ยรรยงค์ ลิกขฤทธิ์ อ.พลากร สัตย์ชื่อ ดิเรก หงษ์ทอง และ วุฒ มิตรพระพันธ์ เพื่อนที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาตลอดเส้นทางการเรียนและการเก็บข้อมูลภาคสนามอันยาวนาน ผู้วิจัยซาบซึ้งใน “น้ำใจ” ของทุกคนยิ่งนัก

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณแม่ พ่อ น้องสาว รวมถึงครอบครัวเพชรบูรณ์และครอบครัวแก้วเกตุ อันเป็นที่รัก ที่เข้าใจ คอยเอาใจช่วย ถามไถ่ถึงความก้าวหน้าของวิทยานิพนธ์ด้วยความห่วงใยเสมอมา ท้ายที่สุดขอโน้มกราบในพระปัญญาและพระเมตตาขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และขอน้อมเคารพในผู้จารึกมณี ผู้เทศน์มณี และผู้ถวายมณีทุกท่าน ที่ส่งมอบ “ภูมิปัญญา” ผ่านเวลาอันเนิ่นนานให้ผู้วิจัยได้ค้นหาคำตอบ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	1
สารบัญภาพ.....	3
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	6
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	6
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	7
1.6 วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม	7
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ	18
1.8 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	18
1.9 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	18
1.10 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19
บทที่ 2 ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัด เชียงราย	27
2.1 ข้อมูลทั่วไปของตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	27
2.2 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนป่ายางผาแตก หมู่ 10 ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัด เชียงราย	35
2.2.1 ที่ตั้ง ประวัติ และการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ชุมชนป่ายางผาแตก.....	36

2.2.2 ข้อมูลประชากรในชุมชนป่าอย่างผาแตก	43
2.2.3 สถานที่สำคัญในชุมชนป่าอย่างผาแตก	45
2.2.4 ประเพณีและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ชุมชนป่าอย่างผาแตก.....	48
บทที่ 3 ประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย	60
3.1 ประเพณีทานธัมม์ในระดับปัจเจกบุคคล : ธรรมเนียมการ “ทานจากน้อยไปใหญ่”	60
3.1.1 ทานธัมม์ <i>ปารมี</i>	62
3.1.2 ทาน <i>ก้วยสลา</i> ก.....	62
3.1.3 ทานธัมม์ <i>ชาตา</i>	64
3.1.4 ทานธัมม์ <i>ปฏิภะทั่งสาม</i>	69
3.1.5 ทานธัมม์ <i>น้ำอ้อย</i> หรือ ทานธัมม์ <i>กัณฑ์ตีก</i>	71
3.1.6 ถวายสิ่งของตาม <i>ชาตา</i> กำเนิด.....	73
3.1.7 ตั้งธัมม์ <i>กลางใจเรือน</i> หรือ <i>ทำบุญบ้านประจำปี</i>	89
3.1.8 เป็นเจ้าภาพ <i>บรรพชาสามเณร</i>	90
3.1.9 เป็นเจ้าภาพ <i>อุปสมบทพระภิกษุ</i>	92
3.1.10 ทานธัมม์ <i>สามสุขสี่ทัน</i>	93
3.1.11 ทานธัมม์ <i>สุขชะวันณะ</i> ว้าวหลวง	94
3.1.12 ทาน <i>มหาปาง</i>	94
3.1.13 ทานธัมม์ <i>กัมมวาจา</i>	103
3.2 ประเพณีทานธัมม์ที่ชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพ	106
3.3 ประเพณีทานธัมม์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทรับมาจากไทยวน	112
บทที่ 4 คัมภีร์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทนิยมถวายในประเพณีทานธัมม์	114
4.1 ธัมม์ <i>ชาตา</i>	114
4.1.1 ธัมม์ <i>ชาตาวัน</i>	119

4.1.2	ธัม্মชาตาเดือน.....	123
4.1.3	ธัม্মชาตาปี.....	129
4.1.4	คัมภีร์ที่เป็นที่มาของธัม্মชาตา	136
4.1.4.1	คัมภีร์โหราศาสตร์.....	136
4.1.4.2	คัมภีร์สร้างโลก.....	137
4.1.4.3	คัมภีร์สัตทวิมาลา	138
4.1.4.4	คัมภีร์พุทธทำนาย	138
4.2	ธัม্মอุทิส	138
4.3	ธัม্মคำวหรือธัมม์เรื่อง.....	146
4.4	ธัมม์ย่อย	148
บทที่ 5	วิธีคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในการเลือกถวายคัมภีร์ในการทานธัมม์	152
5.1	ขนบและวิธีคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในการเลือกถวายธัม্মชาตา	152
5.1.1	ขนบและวิธีคิดในการเลือกถวายธัม্মชาตาวัน : วันทั้ง 7 สัมพันธ์กับพระอภิธัมมา 7 คัมภีร์	153
5.1.2	ขนบและวิธีคิดในการเลือกถวายธัม্মชาตาเดือนและปี : สัมพันธ์กับชื่อเศรษฐีและ ชื่อพระโพธิสัตว์ในตำราโหราศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท	156
5.1.3	วิธีคิดในการเลือกถวายธัม্মชาตาปี : สัมพันธ์กับชื่อสัตว์ประจำปีนักษัตร	163
5.2	การเลือกถวายธัม্মชาตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท : ข้อมูลจากภาคสนาม พ.ศ. 2557.....	167
5.2.1	การเลือกถวายธัม্মชาตาในงานตั้งธัมม์ประจำปีที่วัดผาแตก	167
5.2.2	การเลือกถวายธัม্মชาตาในงานทานสามสมุสสีทัน	169
5.2.3	การเลือกถวายธัม্মชาตาในงานทานมหาปาง	171
5.2.4	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกถวายธัม্মชาตาในบริบทข้ามพรมแดน	174
5.3	ขนบและวิธีคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในการเลือกถวายธัม্মอุทิส	177

5.3.1	ชนบและวิธีคิดในการเลือกคัมภีร์ถวายและเทศน์ในงานศพ: ขำระบาปก่อนเดินทาง ไปโลกหน้าปรารถนาให้ดวงวิญญาณสู่สุคติ	178
5.3.2	วิธีคิดในการเลือกคัมภีร์เผาไปพร้อมกับผู้เสียชีวิต: โลกทัศน์หลังความตายจากธัมม เยหลวง บุญคือเสบียง.....	179
5.3.3	ชนบและวิธีคิดในการเลือกคัมภีร์อุทิศให้ผู้เสียชีวิต: ความสัมพันธ์ระหว่างชื่อเรื่อง และเนื้อเรื่อง.....	181
5.3.4	ชนบและวิธีคิดในการเลือกคัมภีร์อุทิศให้ผู้เสียชีวิต: ลำดับความสัมพันธ์ทาง เครือ ญาติกับการเลือกสรรคัมภีร์	183
5.4	การเลือกถวายธัมมอุทิศของกลุ่มชาติพันธุ์ไท : ข้อมูลจากภาคสนาม พ.ศ. 2557	187
5.4.1	การเลือกถวายธัมมอุทิศในงานศพของปุ๋จจารย์ขนานเถร นามพู	188
5.4.2	การเลือกถวายธัมมอุทิศในงานตั้งธัมมประจำปีที่วัดผาแตก	189
5.4.3	การเลือกถวายธัมมอุทิศในงานทานสามสมุสีทัน	191
5.4.4	การเลือกถวายธัมมอุทิศในงานทานมหาปาง	192
5.4.5	การเลือกถวายธัมมอุทิศจากการสำรวจคัมภีร์ที่วัดผาแตก.....	193
5.4.6	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกถวายธัมมอุทิศในบริบทข้ามพรมแดน	203
บทที่ 6	บทบาทของประเพณีทานธัมมต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย .	207
6.1	บทบาทในการอธิบายที่มาในการประกอบพิธีกรรม.....	207
6.1.1	คัมภีร์ <i>ทุตติยมาลัย</i> <i>จุฬาลงคมาลัย</i> อธิบายที่มาของการตั้งธัมมมหาชาติ ทานมหาปาง และเครื่องบูชาธัมม.....	207
6.1.2	คัมภีร์ <i>เยหลวง</i> อธิบายเหตุที่ต้องสังฆมกุศลกรรมและเผาคัมภีร์ไปพร้อมกับร่าง ผู้เสียชีวิต	210
6.1.3	คัมภีร์ <i>เปตพลี</i> และ <i>มาลัยโผด</i> อธิบายเหตุที่ต้องทำบุญอุทิศให้ผู้เสียชีวิต	211
6.2	บทบาทในการสร้างความมั่นคงทางใจให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ไท.....	212
6.2.1	ทานธัมมอุทิศ ญาติหวังให้ผู้เสียชีวิตพ้นทุกข์ถึงสุข	212

6.2.2	ทานธัมม์ชาตาเพื่อสะเดาะเคราะห์และถวายหวังให้ผู้ถวายมีอายุยืนยาว	214
6.3	บทบาทในการสั่งสอนจริยธรรม	219
6.3.1	บทบาทในการสั่งสอนจริยธรรมที่แฝงอยู่ในประเพณีทานธัมม์	219
6.3.2	คำสอนเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์	222
6.4	บทบาทในการสืบทอดพระพุทธศาสนา.....	224
6.5	บทบาทในการเชื่อมความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งในพื้นที่วิจัยและต่างพื้นที่และ ช่วยสร้างความสามัคคีให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ไทและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น	227
บทที่ 7	สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล	235
7.1	สรุปผลการวิจัย	235
7.1.1.	ประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทจากข้อมูลภาคสนาม	236
7.1.2	วิเคราะห์วิธีคิดในการเลือกคัมภีร์ในการทานธัมม์.....	237
7.1.3	การเลือกถวายธัมม์ชาตาและธัมม์อุทิศของกลุ่มชาติพันธุ์ไท : ข้อมูลจากภาคสนาม..	241
7.1.4	บทบาทของประเพณีทานธัมม์ต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไท	242
7.2	อภิปรายผล	244
7.2.1	เมืองแม่สาย เมืองชายแดน ความหลากหลายชาติพันธุ์: มองผ่านระบบธัมม์ชาตา และคัมภีร์	244
7.2.2	ประเพณีทานธัมม์เป็นประโยชน์ต่อการดำรงอยู่ของประเพณี-พิธีกรรมอื่น	245
7.2.3	พุทธศาสนาแบบกลุ่มชาติพันธุ์ไท	246
1)	ธัมม์ชาตากับความคิดเรื่องการสืบชาติในวัฒนธรรมพุทธศาสนาของกลุ่มชาติ พันธุ์ไท	246
2)	ธัมม์ชาตา การผสมผสานความคิดเรื่องโหราศาสตร์บนรากฐานวัฒนธรรม พุทธ ศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท.....	247
3)	ความเชื่อเรื่องผี เทวดา และสิ่งเหนือธรรมชาติ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท	250

4) จาก“ทานจากน้อยไปใหญ่” ถึง “ธัมมเยหหลวง” โลกทัศน์จากคัมภีร์และแนวปฏิบัติของคนในสังคม	251
5) พระเวสสันดร พระโพธิสัตว์ในอุดมคติ กับการทานมหาปาง	253
6) ความคิดเรื่องการขอขมา การคืนสู่ความบริสุทธิ์ และการล้างบาป ในวัฒนธรรมพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท	254
7.3 ข้อเสนอแนะ	256
รายการอ้างอิง	257
ภาคผนวก ก ตัวอย่างคัมภีร์ที่วัดผาแตก คัมภีร์เยหหลวง จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง.....	272
ภาคผนวก ข ตัวอย่างบัญชีคัมภีร์ วัดผาแตก	278
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	298

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 ตารางแสดงจำนวนประชากรในเขตเทศบาลตำบลเวียงพางคำ พ.ศ. 2554.....	32
ตารางที่ 2 ตารางแสดงจำนวนประชากรบ้านผาแตกจากการสำมะโนประชากร พ.ศ. 2556.....	42
ตารางที่ 3 ตารางแสดงลำดับการ “ทานจากน้อยไปใหญ่” ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท	61
ตารางที่ 4 ตารางแสดงธัมม์ชาตาวันเกิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไท	64
ตารางที่ 5 ตารางแสดงธัมม์ชาตาเดือนเกิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไท	65
ตารางที่ 6 ตารางแสดงธัมม์ชาตาปีเกิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไท	66
ตารางที่ 7 ตารางแสดงชาตากำเนิดวันของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตก 3 ส่วนน	75
ตารางที่ 8 ตารางแสดงชาตากำเนิดเดือนไทเงินส่วนนขนานสามแก้ว).....	78
ตารางที่ 9 ตารางแสดงชาตากำเนิดปีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตก 3 ส่วนน	79
ตารางที่ 10 ตารางเปรียบเทียบพฤติกรรมของพระเวสสันดรและธรรมเนียมปฏิบัติของเจ้าภาพ	103
ตารางที่ 11 ตารางแสดงธัมม์ชาตาวันของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตก.....	115
ตารางที่ 12 ตารางแสดงธัมม์ชาตาเดือนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตก.....	116
ตารางที่ 13 ตารางแสดงธัมม์ชาตาปีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตก.....	117
ตารางที่ 14 ตารางการนับเดือนของกลุ่มชาติพันธุ์ไท.....	12123
ตารางที่ 15 ตารางแสดงความสัมพันธ์ของพระอภิธัมมา 7 คัมภีร์กับวันทั้ง 7 ที่ปรากฏใน คัมภีร์สัททวิมาลา	154
ตารางที่ 16 ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง พรหมชาติล้านนา กับธัมม์ชาตาเดือนไทใหญ่	157
ตารางที่ 17 ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ต้นมิ่งหุรา, พับทำนายวันเกิดเดือนขึ้นแรม, ฤมม ชาติไทลื้อ และธัมม์ชาตาเดือนไทเงิน.....	157
ตารางที่ 18 ตารางแสดง “กำเนิดปี” จากหนังสือ ประเพณีเมืองเหนือจากปืบสาล้านนา ที่ สัมพันธ์กับธัมม์ชาตาปีเกิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไท.....	159
ตารางที่ 19 ตารางแสดงธัมม์ชาตาปีเกิดเรื่องที่สัมพันธ์กับปีนักษัตร.....	16163
ตารางที่ 20 ตารางแสดงธัมม์ชาตาที่มีผู้ถวายเข้าวัดผาแตกในงานตั้งธัมม์ประจำปี พ.ศ. 2557	168

ตารางที่ 21 ตารางแสดงชื่อผู้ถวายและคัมภีร์ที่ถวายในงานทานสามสมศีลัน ที่พ่อผัด อินคำเป็น เจ้าภาพ	170
ตารางที่ 22 ตารางแสดงการเลือกถวายธัมม์ชาตาในงานทานมหาปางของกลุ่มชาติพันธุ์ไท	171
ตารางที่ 23 ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครในคัมภีร์กับชนบในการถวายธัมม์อุทิศ.....	184
ตารางที่ 24 ตารางแสดงวิธีคิดแบบคู่เทียบเคียง.....	187
ตารางที่ 25 ตารางแสดงจำนวนผู้ถวายธัมม์อุทิศในการทานธัมม์รวมในงานตั้งธัมม์ประจำปี พ.ศ. 2552-2557	189
ตารางที่ 26 ตารางแสดงจำนวนธัมม์อุทิศที่มีผู้ถวายเข้าวัดผาแตกในงานตั้งธัมม์ประจำปี 2557	190
ตารางที่ 27 ตารางแสดงธัมม์อุทิศที่เจ้าภาพถวายในงานทานมหาปาง.....	192
ตารางที่ 28 ตารางแสดงธัมม์อุทิศที่มีผู้ถวายเข้าวัดผาแตก สํารวจ ณ วันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2557	193
ตารางที่ 29 ตารางแสดงความหมายชื่อคัมภีร์ในกลุ่มธัมม์อุทิศ	197
ตารางที่ 30 ตารางแสดงอัตราค่าบูชาคัมภีร์จากแหล่งต่างๆ ที่มีผู้ถวายเข้าวัดผาแตก.....	205
ตารางที่ 31 ตารางเปรียบเทียบพฤติกรรมและเหตุการณ์ระหว่างพระเวสสันดรกับเจ้าภาพทาน มหาปาง.....	220
ตารางที่ 32 ตารางแสดงรายชื่อวัดที่มาร่วมงานตั้งธัมม์เวสสันดรที่วัดผาแตก พ.ศ. 2557	232
ตารางที่ 33 ตารางแสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมของพระเวสสันดรกับพฤติกรรมของเจ้าภาพ ทานมหาปาง	25253

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงเขตการปกครองของตำบลในอำเภอแม่สาย.....	28
ภาพที่ 2 แผนที่ตำบลเวียงพางคำ.....	30
ภาพที่ 3 แผนที่แสดงเมืองต่างๆ ในรัฐฉาน.....	36
ภาพที่ 4 หมู่บ้านผาแตก.....	42
ภาพที่ 5 วัดผาแตก	45
ภาพที่ 6 ใจบ้าน ในวัดผาแตก และ ใจบ้าน ที่หน้าผากช้าง.....	47
ภาพที่ 7 ใจบ้าน ที่ถนนพิทักษ์ ซ.4 และ ใจบ้าน ช้างวัดพรหมวิหาร.....	47
ภาพที่ 8 ผ้าพิดาน (วัดป่าเหมือดรุ่งเจริญ), ซาติลอด (สำนักสงฆ์ห้วยน้ำริน) และ ต้นกล้วยพฤกษ์ (วัดผาแตก).....	87
ภาพที่ 9 เครื่องท้าวห้าประการ (วัดผาแตก), ต้นแปก (วัดไม้ลู่ขน)และ ข้าวพันก้อน (วัดพระธาตุ ดอยเวา)	88
ภาพที่ 10 ผางประทีป(วัดผาแตก), ตุงโคม(วัดผาแตก) และ ลายคำและเจ้าภาพติดลายคำที่วัดผาแตก.....	88
ภาพที่ 11 เครื่องแต่งกายสา่งลอง/ลูกแก้ว และ ปู่จารย์ประกอบพิธีสู่ขวัญสา่งลอง/ลูกแก้ว.....	92
ภาพที่ 12 ขบวนแห่ลูกแก้ว และ พิธีบรรพชาสามเณรที่วัดผาแตก	92
ภาพที่ 13 ปราสาท และ เจ้าภาพ ญาติ นาค และลูกแก้ว.....	99
ภาพที่ 14 หนองสระ ช้างร้อยม้าร้อย เยข้าว ออมเงิน ออมคำและ ซ่อพันตัว.....	100
ภาพที่ 15 สิ่งของที่เจ้าภาพอุทิศให้ผู้เสียชีวิต	100
ภาพที่ 16 ทานจากน้อยไปใหญ่ ทานธัมม์ชั้นบันได.....	105
ภาพที่ 17 โคมไฟช้าง กุ่มไฟ และ บอกไฟดอกไม้หรือดอกไม้เพลิง	112
ภาพที่ 18 ตัวแทนวัดนำสิ่งของและปัจจัยมอบให้วัดผาแตก, ชาวไทใหญ่จากบ้านเทิดไทหินแตก ถ่ายรูปเป็นที่ระลึก , ชาวปะหล่องจากวัดพระเจ้าทันใจสันตันปุย มาร่วมงานตั้งธัมม์เวสสันดร และถวายปัจจัยให้วัดผาแตก.....	233

ภาพที่ 19 การแสดงทางวัฒนธรรมฟ้อนซอซี้ ชาวไทใหญ่, ฟ้อนพัต ไทลื้อ, รำไทดอย ไทดอย
บ้านห้วยน้ำริน, ฟ้อนไทใหญ่ กลุ่มแม่บ้านไทใหญ่ บ้านเกาะทราย 234

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

ประเพณีทานธัมม์ หรือ การถวายคัมภีร์ที่คัดลอกใหม่แก่วัด เป็นประเพณีสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหลายกลุ่มที่นับถือพระพุทธศาสนา ทั้งไทยวนในประเทศไทย, ลาว และไทลื้อในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, ไทลื้อในสิบสองพันนา สาธารณรัฐประชาชนจีน, ไทเขินในเชียงตุง ไทใหญ่ในรัฐฉาน สหภาพเมียนมา, และไทคำตี้ในอรุณาจัลประเทศ ประเทศอินเดีย

คนไทยเชื่อว่าคนเราต้องทำบุญกับทั้งพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ทานธัมม์จึงเป็นประเพณีทำบุญกับพระธรรม ทานธัมม์อาจทำได้ด้วยการคัดลอกวรรณกรรมด้วยตนเอง การจ้างคนคัดลอก หรือแม้แต่การออกเงินซื้อใบลานหรือเชือกผูกใบลานก็ได้ เชื่อว่าการทำบุญด้วยวิธีนี้ได้ อานิสงส์มาก (ศิริพร ณ ถลาง, 2545: 129) ในคัมภีร์**ญาโณทยปกรณ์** แสดงอานิสงส์การสร้างและถวายธรรมทานว่า

อักษรตัวหนึ่งๆ เป็นพระปริยัติศาสน์ของพระศาสดาแท้ มีผลเท่ากันกับ
พระพุทธรูปองค์หนึ่งๆ เพราะฉะนั้นคนฉลาดปรารถนาสมบัติทั้งสามพึงเขียนไว้ใน
ใบลานให้เป็นธรรมเจดีย์หรือให้เขียนไว้ก็ได้

(ญาโณทยปกรณ์, 2534: 92-93)

ด้วยความเชื่อในอานิสงส์ของการถวายพระธรรมคัมภีร์ว่ามีอานิสงส์มาก ทำให้มีการผลิตซ้ำคัมภีร์ถวายวัดอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้วัดต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทมีคัมภีร์เก็บรักษาไว้เป็นจำนวนมาก ใน พ.ศ. 2522-2524 สถาบันวิจัยสังคมเชียงใหม่บุกเบิกสำรวจคัมภีร์ในวัด 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา เชียงราย และตาก รวม 525 วัด พบคัมภีร์จำนวน 410,775 ผูก หมวดที่พบมากที่สุดคือ หมวดพระพุทธศาสนา คิดเป็น 90% ของคัมภีร์ทั้งหมด (สมหมาย เปรมจิตต์ และคณะ, 2544: 11-13) การพบคัมภีร์หมวดพระพุทธศาสนามากที่สุดแสดงให้เห็นความนิยมในประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในภาคเหนือที่ยังคงสืบทอดเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวพุทธศาสนิกชนชาวลาวและชาวไทลื้อ ก็ยังคงถวายธัมม์อยู่ (พระมหาถาวร ถาวโร, สัมภาษณ์ 10 พฤศจิกายน 2555) ทำให้มีเอกสาร ใบลานจำนวนมากเก็บรักษาไว้ในวัดต่างๆ ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ในสิบสองพันนา สาธารณรัฐประชาชนจีน แม้ชาวไทลื้อจะเผชิญกับการปฏิวัติวัฒนธรรมระหว่างปี พ.ศ. 2509 – พ.ศ. 2519 เป็นเวลานานถึง 10 ปี ช่วงเวลาดังกล่าวมีการเผาทำลายวัดและคัมภีร์ทางศาสนาจำนวนมาก แต่เมื่อสถานการณ์คลี่คลายลง รัฐบาลให้เสรีในการนับถือศาสนามากขึ้น ชาวไทลื้อก็รื้อฟื้นธรรมเนียมปฏิบัติต่างๆ รวมถึงประเพณีทานธัมม์ขึ้นมาอีกครั้ง มีการคัดลอกคัมภีร์ขึ้นใหม่ถวายแก่วัด โดยอาศัยต้นฉบับจากเอกสาร ไบลาน พับสาที่แอบซ่อนไว้ก่อนปฏิวัติวัฒนธรรมและคัมภีร์ไบลาน พับสา ที่นำมาจากเมืองทางใต้ เช่น เมืองยอง รัฐฉาน สหภาพเมียนมา เป็นต้น (พระมหาวรเชษฐ มหาวิริโย, สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2555) การสำรวจเอกสาร ไบลาน และพับสาที่สิบสองพันนาโดย คูมิโกะ กาโต และ อิสรยา ญาณตาล (2544) ใน พ.ศ. 2542 – 2543 พบว่ามีการผลิตซ้ำคัมภีร์ไบลานและพับสาในสิบสองพันนาด้วยการคัดลอก บุษชาธัมม์ผูกใหม่ถวายเข้าวัดอย่างต่อเนื่อง

เมื่อครั้งที่ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลที่สิบสองพันนาช่วง พ.ศ. 2551 – 2552 พบเอกสาร ไบลาน และพับสาจำนวนมาก ทั้งที่เก็บรักษาไว้ที่วัดและบ้านเรือนของชาวบ้านซึ่งหีบยืมหมุนเวียนกันคัดลอกในหมู่ชาวไทลื้อด้วยกัน อนาโตล โรเจอร์ เป็ลติเยร์ (2545: 102) กล่าวถึงสถานภาพต้นฉบับวรรณกรรมไทลื้อที่สิบสองพันนาว่า ต้นฉบับจริงๆ คงเหลือน้อยเนื่องจากขาดตอนไปช่วงหนึ่งส่วนที่หลงเหลืออยู่คงเป็นส่วนที่ได้รับการรักษาและสืบทอดด้วยพระภิกษุและสามเณร ผู้เฒ่าผู้แก่ที่ย้ายถิ่นฐานมาอยู่ที่เมืองยาง เชียงตุง ทำให้เหลือ สหภาพเมียนมา และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

เช่นเดียวกับชาวไทคำตี้ที่อพยพไปจากรัฐฉานเมื่อกว่า 200 ปีก่อน และตั้งถิ่นฐานในรัฐอรุณาจัลประเทศ ประเทศอินเดีย ก็ยังคงรักษาประเพณีทานธัมม์หรือที่เรียกว่าปอยหลูลิชไว้ ลิขหรือคัมภีร์แต่ละเรื่องมีวัตถุประสงค์ในการถวายต่างกัน เช่น อยากมีสุขภาพแข็งแรงถวาย *สุศีลขันธ* อยากอายุยืนถวาย *สมุทวาร* อยากให้เด็กฉลาดถวาย *มลินทปัญห* เป็นต้น แสดงว่าชาวไทคำตี้มีความผูกพันกับพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น ความนิยมในประเพณีทานธัมม์ทำให้ทุกวัดมีคัมภีร์เป็นจำนวนมาก (Siraporn Nathalang, 2009: 110-122)

คัมภีร์ที่ชาวไทคำตี้คัดลอกถวายวัดมีทั้งพระอภิธรรม นิบาตชาดก ปัญญาสาตก ชาดกพื้นบ้านต่างๆ การถวายเป็นสมมติทางศาสนาในสังคมไทคำตี้ น่าจะมีบทบาททางจิตวิทยาทำให้ผู้ถวายสบายใจ เกิดความเชื่อมั่นว่าจะได้ในสิ่งที่ตนประสงค์ นอกจากนี้ยังช่วยให้เด็กใกล้ชิดพระศาสนา รู้จักพระธรรมคัมภีร์ และเห็นความสำคัญของการสืบทอดประเพณีสร้างพระธรรมถวายวัด (ประคอง นิมมานเหมินท์, 2554: 73-75)

จากข้อมูลข้างต้นเห็นได้ชัดเจนว่าคัมภีร์และประเพณีทานธัมม์เป็นสิ่งสำคัญในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่นับถือพุทธศาสนาหลายกลุ่ม เช่น ชาวไทลื้อสิบสองพันนาแม้ช่วงหนึ่งประสบแรงกดดันทางการเมืองจากรัฐบาลจีนไม่ให้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่เมื่อรัฐบาลจีนให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาและประกอบพิธีกรรม ชาวไทลื้อจึงจัดหาคัมภีร์และฟื้นฟูประเพณีทานธัมม์ขึ้นมาอีก

ครั้ง ชาวไทคำตี้ที่โยกย้ายไปอยู่ในอินเดียมานานถึง 200 ปีแล้ว ก็ยังคงมีธรรมเนียมการคัดลอกคัมภีร์ และสืบทอดประเพณีทานธัมม์อยู่

ในการลงเก็บข้อมูลภาคสนามเบื้องต้นที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้เข้าร่วมประเพณีตั้งธัมม์เวสสันดรหรือเทศน์มหาชาติ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ที่วัดผาแตก ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีชาวบ้านทั้งชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพ ระหว่างวันที่ 28 กันยายน – 1 ตุลาคม พ.ศ. 2555 ที่วัดผาแตกจัดประเพณีตั้งธัมม์เวสสันดรเป็นประจำทุกปี จนถึงปี พ.ศ. 2555 ประเพณีนี้จัดต่อเนื่องเป็นปีที่ 45 แล้ว ประเพณีตั้งธัมม์เวสสันดรที่วัดผาแตก ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ มอบเงินให้การแสดงทางวัฒนธรรมของกลุ่มต่างๆ ในงานมีคนมาร่วมงานจำนวนมาก ทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ไทในชุมชนเวียงพางคำ กลุ่มชาติพันธุ์ไทในจังหวัด เชียงรายและจังหวัดใกล้เคียงอย่างจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ข้ามพรมแดนมาจากฝั่งเมียนมา รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไทลูกหลานชาวเวียงพางคำที่ไปทำงานแถบจังหวัดทางภาคกลาง เช่น กรุงเทพมหานคร นนทบุรี กาญจนบุรี เป็นต้น ก็มางานเพื่อกลับมาร่วมงานตั้งธัมม์ประจำปีอย่าง พร้อมเพรียง นางรอด ชันแก้ว ชาวไทใหญ่ (สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2555) เล่าว่า “งานตั้งธัมม์ ใดๆ อยู่ที่ไหนก็อยากกลับมา” การลงทุนจัดงานเพื่อกลับมาร่วมงานตั้งธัมม์ประจำปีของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ข้ามพรมแดน รวมถึงการยื่นหยัดจัดงานตั้งธัมม์ต่อเนื่องเป็นประจำทุกปีเป็นเวลานานเกือบ 50 ปี แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับประเพณีดังกล่าวมาก

ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนเวียงพางคำเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อพยพมาจากรัฐฉาน สหภาพเมียนมา และสิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาชนจีน เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจและการเมือง ชุมชนเวียงพางคำมีทั้งชาวไทใหญ่ ไทลื้อ ไทยอง และไทจีน อาศัยอยู่ร่วมกัน ประชากรส่วนใหญ่ของตำบลเวียงพางคำเป็นชาวไทใหญ่ จากการสำรวจประชากรในตำบลเวียงพางคำครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2554 มีประชากรทั้งสิ้น 11,589 คน เป็นชาย 5,474 คน หญิง 6,115 คน มีสัญชาติไทย 7,050 คน สัญชาติจีน 5 คน และเป็นบุคคลไม่มีสัญชาติ 7,073 คน ตำบลเวียงพางคำมีวัดและสำนักสงฆ์จำนวน 8 แห่ง ได้แก่ วัดวิเชตรมณี วัดป่าเหมือด วัดผาแตก วัดป่าเหมือดรุ่งเจริญ วัดถ้ำผาจม สำนักสงฆ์ห้วยน้ำริน สำนักสงฆ์ผาเรือ และสำนักสงฆ์ชูชานลีดอยแก้ว (เทศบาลตำบลเวียงพางคำ, 2555: 5 - 10)

วัดผาแตก มีผู้ที่เข้าวัดเป็นประจำซึ่งเรียกกันว่า “สัทธา” ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท ประเพณีตั้งธัมม์เวสสันดรของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ที่วัดผาแตก มีการถวายธัมม์หรือคัมภีร์มากถึง 61 พบ ใช้เวลาเทศน์คัมภีร์ทั้งหมด 4 วัน ดังนี้

วันแรก ปารมี อุณณหัสสะ อานิสงส์ล่งข้าว เปตพลี มหาวิบาก มาลัยโผต นิพพานสูตร
เทวทูตทั้งห้า ปิตตามรณา เยหลวง หนทางนิพพาน โลกวุฒิ เขยยะสังคะ อุปคุดตเถระ สมอกทันใจ
อานิสงส์ลัพพาน

วันที่ 2 สุขวันณะ 10 พับ สุตตันต วินัยย อภิธัมมา วิภังค์ ธาตุกถา ปุคคัลบัญญัติ กถาวัตถุ
ยมกะ มหาปฏิฐาน ปถมมาเลยยะ ทุตติมาเลยยะ คาถาพัน 3 พับ

วันที่ 3 ทสพอร หิมัมพพาน ทานขัน วนปเว ชูจกเค้า ชูจกปาย จุฬพน มหาพน กุมมารบัน
เค้า กุมมารบันปาย มหรีเค้า มหรีปาย ลักกบัน มหาราดเค้า มหาราดปาย ลักขัตติ นครเค้า นครปาย

วันที่ 4 มหาวิบากเวสสันตระ อานิสงส์เวสสันตระ และ กัณณกวัตติ

ธัมมหรือคัมภีร์แต่ละผูกมียัตถุประสงค์ ความเชื่อ และโอกาสในการถวายต่างกันไป เช่น
ถวาย ปิตามรณา เพื่ออุทิศกุศลให้บิดาที่เสียชีวิต ถวาย เสฏฐีสั่งเข้า เพื่ออุทิศกุศลให้บุตรที่เสียชีวิต
ถวาย สมอกทันใจ เพื่อให้ผู้ถวายสมหวังดังใจคิด เป็นต้น (พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณและพระมหา
ประสิทธิ์ อัคคปัญญา, สัมภาษณ์ 29 กันยายน 2555) ผู้วิจัยสังเกตว่าคัมภีร์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทยนิยม
ถวายมากที่สุดคือคัมภีร์ มหาวิบาก กลุ่มชาติพันธุ์ไทเชื่อว่าการถวายคัมภีร์มหาวิบากมีอานิสงส์ช่วย
บรรเทาเวรกรรม เมื่อถวายคัมภีร์มหาวิบากติดต่อกันครบ 3 ปี จะพ้นทุกข์ พ้นจากวิบาก ชีวิตจะ
ราบรื่น (นางสีลา, สัมภาษณ์ 30 กันยายน 2555)

พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ (สัมภาษณ์ 29 กันยายน 2555) เล่าว่าวัดผาแตกจัดงานตั้งธัมม
ประจำปีอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่วัดอื่นนิยมจัดงานทานสลากภัตต์มากกว่า เนื่องจากงานทานสลากใช้
เวลาเตรียมงานเพียงไม่กี่วัน ในขณะที่งานตั้งธัมมประจำปีใช้เวลาเตรียมงานนานนับเดือน นอกจากนี้
ที่วัดผาแตกยังมีผู้นิยมถวายธัมมเวสสันตระหรือมหาชาติเป็นการส่วนตัวที่เรียกว่าทานมหาปาง
บ่อยครั้ง ในปี พ.ศ. 2555 มีเจ้าภาพทานมหาปางที่วัดผาแตกถึง 4 รายด้วยกัน งานทานมหาปางของ
เจ้าภาพรายล่าสุดถวายคัมภีร์รวมกันมากถึง 220 พับ นอกจากนี้ที่วัดผาแตกยังมีการทานธัมมชาติา
ทานธัมมอุทิศ และทานธัมมน้ำอ้อย อีกด้วย

ทานธัมมชาติา คือ การถวายคัมภีร์เรื่องที่สัมพันธ์กับดวงชะตาของผู้ถวาย มีทั้งธัมมชาติา
วันเกิด ธัมมชาติาเดือนเกิด และธัมมชาติาปีเกิด ตามที่โบราณจารย์ได้กำหนดไว้ ทานชอมไชยะชะกุล
หรือที่ผู้วิจัยเรียกว่า ธัมมอุทิศ คือ การถวายคัมภีร์เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิต ทานธัมมน้ำอ้อย คือ
พิธีสวดมนต์และถวายน้ำอ้อยเป็นทานของคู่สามีภรรยาที่เพิ่งแต่งงานเพื่อความเป็นสิริมงคลในการ
เริ่มต้นชีวิตคู่ (โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน, 2552: 128)

จากการทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้นพบว่าไม่เคยมีผู้ใดศึกษาประเพณีทานธัมมของกลุ่มชาติ
พันธุ์ไทที่ศึกษาทั้งประเพณีทานธัมม ตัวบทที่ใช้ถวายในประเพณีทานธัมม ร่วมกับการศึกษาบริบทมา
ก่อน งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาทั้งประเพณีทานธัมมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ศึกษาคัมภีร์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไท

ใช้ถวายในประเพณีทานธัมม์ และศึกษาคัมภีร์ในบริบทของการใช้จริง โดยการร่วมงานและสังเกตการณ์ประเพณีทานธัมม์และสัมภาษณ์ผู้รู้ในวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ถวายคัมภีร์ เพื่อทำความเข้าใจความเชื่อและบทบาทของประเพณีทานธัมม์ที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทข้ามพรมแดนในบริบทของประเทศไทย

พื้นที่แม่สายเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ ที่เพ็ญอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ที่แม่สายในช่วงเวลา 40-50 ปีที่ผ่านมา เมื่อเริ่มตั้งชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ช่วยกันสร้างวัดผาแตกขึ้น เนื่องจากบ้านผาแตกเป็นหมู่บ้านใหญ่มีประชากรจำนวนมาก อีกทั้งวัดผาแตกถึงพร้อมทั้งด้านสถานที่และบุคลากร มีพระภิกษุและสามเณรรวมกันมากถึง 60 รูป มีปูจรรย์ครบทุกชาติพันธุ์ทั้งปูจรรย์ไทใหญ่ ปูจรรย์ไทเขิน และปูจรรย์ไทลื้อ พระภิกษุ สามเณร กรรมการวัด ปูจรรย์ รวมถึงคนทั่วไปทำบุญที่วัดผาแตกเป็นประจำส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท

งานตั้งธัมม์เวสสันดรหรืองานเทศน์มหาชาติเป็นงานบุญใหญ่ มิใช่ว่าทุกวัดจะสามารถจัดงานตั้งธัมม์เวสสันดรได้ เนื่องจากต้องจัดหาพระภิกษุที่สามารถเทศน์มหาชาติได้ ต้องใช้เวลาเตรียมงานนานนับเดือนและใช้เวลาจัดงานถึง 4 วัน 3 คืน จึงเสร็จสิ้น ที่วัดผาแตกทั้งพระภิกษุและกลุ่มชาติพันธุ์ไทช่วยกันจัดงานตั้งธัมม์เวสสันดรหรืองานเทศน์มหาชาติติดต่อกันเป็นประจำทุกปี นับถึงปีพ.ศ. 2555 เป็นปีที่ 45 การเทศน์ธัมม์ในงานตั้งธัมม์เวสสันดรที่วัดผาแตกใช้พระภิกษุและสามเณรในวัดเป็นผู้เทศน์ธัมม์ทั้งหมด การจัดงานตั้งธัมม์เวสสันดรที่สามารถจัดขึ้นต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี โดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดเป็นผู้เทศน์ธัมม์ทั้งหมดแสดงถึงความเข้มแข็งของชุมชนและการถ่ายทอดความรู้เรื่องการเทศน์คัมภีร์ที่มีการสืบทอดความรู้ นอกจากนี้ที่วัดผาแตกมีเจ้าภาพจัดงานทานธัมม์อื่นๆ เป็นต้นว่า ทานธัมมน้ำอ้อย ทานสามสมุสีทัน ทานมหาปาง อยู่เนืองๆ

ด้วยความโดดเด่นของตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย ที่เป็นพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมาเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น มีวัดผาแตกซึ่งเป็นวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเป็นศูนย์รวมจิตใจ ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม มีการจัดงานตั้งธัมม์เวสสันดรเป็นประจำทุกปี และมีเจ้าภาพจัดงานทานธัมม์อื่นๆ อยู่เสมอๆ ทำให้ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่วิจัยในการศึกษาครั้งนี้ โดยเน้นศึกษาที่วัดผาแตกเป็นหลัก และจะเก็บข้อมูลประเพณีทานธัมม์ในวัดอื่นๆ เพิ่มเติม ได้แก่ วัดพระธาตุดอยเวา วัดถ้ำผางาม วัดป่าเหมือดรุ่ง เจริญ วัดปิยะพร สำนักสงฆ์ห้วยน้ำริน และที่พัทสงฆ์ดอยงาม

ประเด็นในการศึกษาครั้งนี้มี 3 ประเด็น ได้แก่ ศึกษาประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ศึกษาความเชื่อและบทบาทของประเพณีทานธัมม์ที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไท และศึกษาวิถีคิดในการเลือกถวายคัมภีร์ในประเพณีทานธัมม์ โดยเลือกศึกษาธัมม์ชาตาและธัมม์อุทิศเป็นหลัก การศึกษาใน 3 ประเด็นข้างต้นช่วยทำให้เกิดความรู้-ความเข้าใจเรื่องประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์มากขึ้น ซึ่งจะทำให้เข้าใจความเชื่อและบทบาทของประเพณีทานธัมม์ที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทำให้เข้าใจวิถีคิด

เบื้องหลังในการสร้างธัมมชาตาและวิธีคิดในการเลือกถวายธัมมอุทิศ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจวัฒนธรรมพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทมากยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประเพณีทานธัมมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อพยพจากรัฐฉานและสิบสองพันนามาอาศัยอยู่ที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
- 2) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อและวิธีคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในการเลือกวรรณกรรมที่ใช้ถวายในประเพณีทานธัมม
- 3) เพื่อวิเคราะห์บทบาทของประเพณีทานธัมมที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทข้ามพรมแดนในบริบทของประเทศไทย

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

- 1) กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีความเชื่อและวิธีคิดในการเลือกถวายวรรณกรรมในประเพณีทานธัมมที่สัมพันธ์กับชะตาเกิดและวัตถุประสงค์ของผู้ถวาย
- 2) ประเพณีทานธัมมมีบทบาทในการเป็นศูนย์รวมกลุ่มชาติพันธุ์ไทและตอบสนองความต้องการทางจิตใจให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทข้ามพรมแดนในบริบทของประเทศไทย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาประเพณีทานธัมมที่จัดขึ้นที่วัดผาแตก ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เนื่องจากวัดผาแตกเป็นวัดที่จัดประเพณีตั้งธัมมเวสสันดรหรือเทศน์มหาชาติอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา 45 ปี และจะเก็บข้อมูลที่วัดอื่นหรือพื้นที่ใกล้เคียงที่มีการจัดประเพณีทานธัมมด้วย ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลภาคสนามระหว่าง พ.ศ. 2555 – 2558

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

- 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีทานธัมม์และกลุ่มชาติพันธุ์ไท
- 2) เก็บข้อมูลภาคสนาม ประวัติการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ประเพณีทานธัมม์ และประเพณีอื่นๆ ที่จัดขึ้นในตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ด้วยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการพิธีและผู้เข้าร่วมพิธี
- 3) ปกป้องวรรณกรรมที่ถวายเป็นประเพณีทานธัมม์จากอักษรธรรมเป็นอักษรไทย
- 4) วิเคราะห์ประเพณีทานธัมม์ ความเชื่ออันเนื่องด้วยประเพณีทานธัมม์ วิธีคิดในการเลือกวรรณกรรมที่ใช้ถวายเป็นประเพณีทานธัมม์ และบทบาทของประเพณีทานธัมม์ที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทข้ามพรมแดนในบริบทประเทศไทย
- 5) เรียบเรียงข้อมูลและสรุปผลการวิจัย

1.6 วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ข้อมูลที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นข้อมูลที่ได้จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามทางคติชนวิทยา ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอหัวข้อนี้เป็น 4 หัวข้อ ได้แก่ การเลือกพื้นที่วิจัย การเตรียมตัวก่อนเก็บข้อมูลภาคสนาม การเก็บข้อมูลภาคสนาม และ ปัญหาและอุปสรรคในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

1) การเลือกพื้นที่วิจัย

สืบเนื่องมาจากการเก็บข้อมูลภาคสนามในการทำวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโท ผู้วิจัยศึกษาวรรณกรรมมหาชาติของชาวไทลื้อที่สิบสองพันนาโดยเก็บข้อมูลภาคสนามที่วัดบ้านหนาด เมืองลำ, วัดบ้านแก่ง วัดบ้านจ่า วัดบ้านถิ่น และวัดบ้านสวนมอน เมืองฮ่า ที่สิบสองพันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ผู้วิจัยพบว่าทุกวัดมีผู้ถวายคัมภีร์เข้าวัดจำนวนมาก ในขณะที่นั้นผู้วิจัยตั้งคำถามว่าคัมภีร์ที่ชาวไทลื้อสิบสองพันนาถวายเข้าวัดมีเรื่องใดบ้าง เรื่องที่มีผู้ถวายเข้าวัดซ้ำๆ กันจำนวนมาก เป็นเพราะเหตุใด และคัมภีร์แต่ละเรื่องมีความเชื่อและบทบาทอย่างไรต่อชาวไทลื้อ

เมื่อผู้วิจัยศึกษาต่อในระดับดุขฎีบัณฑิตสนใจศึกษาประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ปรึกษากับพระมหาวรเชษฐ มหาวิริโย ซึ่งเป็นพระภิกษุชาวไทลื้อเมืองยอง ซึ่งเคยเป็นผู้ให้คำปรึกษาสมัยที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลที่สิบสองพันนา พระมหาวรเชษฐแนะนำให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลที่วัดผาแตก ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย และแนะนำผู้วิจัยให้รู้จักกับปุจารย์ขนานคาด วงษา ชาวไทลื้อ ปุจารย์วัดผาแตก ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่แม่สายในเวลาต่อมา

ผู้วิจัยร่วมงานตั้งธัมม์เวสสันดรที่วัดผาแตกครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2555 พบว่าชุมชนนี้ตั้งขึ้นประมาณ 50 ปี เป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่มีทั้งชาวไทใหญ่ ไทจีน และไทลื้อ ที่อพยพมาจากรัฐฉานและสิบสองพันนา อาศัยอยู่รวมกันกับชาวไทยวน โดยกลุ่มชาติพันธุ์ไทในพื้นที่บ้านผาแตกและทางวัด

ผาแตกร่วมกันจัดงานตั้งธัมมเวสสันดรระติดตามกันมานานถึง 45 ปี กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยังคงสืบทอด ประเพณีการทานธัมมอยู่ มีการถวายธัมมชาตาซึ่งเป็นคัมภีร์ที่กำหนดให้ถวายตามชาตาเกิดของผู้ ถวาย การถวายธัมมทานขอมไชยะชะกุนหรือคัมภีร์ที่ถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิต ซึ่งผู้วิจัย เรียกว่าธัมมอุทิศ ในงานตั้งธัมมเวสสันดรซึ่งคนทั้งชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพมีการถวายคัมภีร์มากถึง 61 พับ มีทั้งธัมมอุทิศ ธัมมชาตา ธัมมเวสสันดร และธัมมย่อย เรื่องอื่นๆ

จากการลงเก็บข้อมูลในครั้งนั้น ทำให้ทราบว่าที่บ้านผาแตกเป็นหมู่บ้านใหญ่ มีประชากรมากถึง 6,296 คน ประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท มีการจัดงานตั้งธัมมเวสสันดรซึ่งคนทั้งชุมชน ร่วมกันเป็นเจ้าภาพเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ในชุมชนดังกล่าวยังมีการทานธัมมชาตา ทานธัมมอุทิศ ทานมหาปาง อยู่เนืองๆ การเดินทางไปหมู่บ้านผาแตกก็สะดวก ทั้งยังสามารถหาเช่าห้องพักรายวัน หรือห้องพักรายเดือนได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยตัดสินใจเลือกพื้นที่ดังกล่าวในการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง ประเพณีทานธัมมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

2) การเตรียมตัวก่อนลงเก็บข้อมูลภาคสนาม

ก่อนลงเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยจะเตรียมความพร้อม 4 ด้าน ประกอบด้วย อุปกรณ์ในการ เก็บข้อมูล ข้อมูลการเดินทางและที่พัก เตรียมคำถามในการสัมภาษณ์ และความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ ภาษาและวัฒนธรรม

อุปกรณ์ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ กล้องถ่ายรูป กล้องวีดีโอ เครื่องบันทึกเสียง แบตเตอรี่สำรอง หน่วยความจำหรือเมมโมรี่ สมุดบันทึก อุปกรณ์เครื่องเขียน ปากก้า พวง ผู้วิจัยศึกษา ข้อมูลการเดินทางและการหาที่พักด้วยการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ร่วมกับการสอบถามคนในพื้นที่ เพื่อจะได้วางแผนการเดินทางอย่างเหมาะสม หากเดินทางไกลและเป็นพื้นที่ที่ไม่เคยไปมาก่อน ควรเดินทางไปถึงพื้นที่ล่วงหน้าอย่างน้อย 1 วัน เพื่อเวลาไว้สำหรับสำรวจพื้นที่เก็บข้อมูล สำรวจการเดินทางจากที่พักไปยังจุดที่จะเก็บข้อมูล และพักผ่อนให้เต็มที่ การเตรียมร่างกายให้พร้อมทำให้เก็บ ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อนลงภาคสนามควรเตรียมคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า รวมถึง หาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรม โดยศึกษาจากงานวิจัย หนังสือ ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ เพื่อ เป็นความรู้พื้นฐาน

3) การเก็บข้อมูลในภาคสนาม

ผู้วิจัยขอเสนอโดยแยกเป็นเรื่อง ที่พัก ระยะเวลาในการลงภาคสนาม การเลือกผู้ให้ข้อมูล และการสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูล ประเภทของข้อมูลที่เก็บในภาคสนาม การจัดทำบัญชีคัมภีร์ และการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนและการตอบแทนชุมชน

ที่พัก แม่สายเป็นเมืองชายแดน เป็นเมืองท่องเที่ยว จึงมีที่พักทั้งโรงแรม บ้านเช่า ห้องเช่า จำนวนมากรองรับนักท่องเที่ยว ในเขตบ้านผาแตกมีห้องเช่าหลายแห่งด้วยกัน เพื่อความสะดวกใน

การเดินทางและความเป็นส่วนตัวผู้วิจัยเลือกพักในห้องเช่าซึ่งอยู่ในบ้านหมู่ผาแตก ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์จากปุจารย์ขนานาคต วงษา เป็นผู้ติดต่อที่พัก ผู้วิจัยเช่าห้องพักเป็นเวลาประมาณ 2 ปี ที่พักมีความปลอดภัย ใกล้ตลาด ใกล้โรงพยาบาลที่พักอยู่ห่างจากวัดผาแตกประมาณ 1 กิโลเมตร ผู้วิจัยซื้อจักรยาน 1 คัน เป็นพาหนะในการเดินทาง

ระยะเวลาในการลงภาคสนาม ระยะเวลาในการอยู่ภาคสนาม การเก็บข้อมูลภาคสนามในปีแรกคือ พ.ศ. 2555 เป็นการเก็บข้อมูลระยะสั้น ผู้วิจัยขึ้นไปเก็บข้อมูลพิธีกรรมเดียว คืองานตั้งธัมม์ เวสสันดร ระหว่างวันที่ 28 กันยายน - 1 ตุลาคม พ.ศ. 2555 ในปีที่ 2 หลังจากทีสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ผ่านและเลือกพื้นที่ต.เวียงปางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย เป็นพื้นที่ในการทำวิจัย ในภาคเรียนที่ 2 ของปีการศึกษา 2556 ผู้วิจัยลาเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา ใช้เวลาในการลงเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นเวลา 4 เดือน ตั้งแต่เดือนสิงหาคม - พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 และในปีที่ 3 เมื่อทราบข่าวว่ามีการจัดประเพณีทานธัมม์ในพื้นที่วิจัย ผู้วิจัยขึ้นไปเก็บข้อมูลภาคสนามอีกครั้ง ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ช่วงงานตั้งธัมม์เวสสันดรใน พ.ศ. 2557 และครั้งสุดท้ายคือ ช่วงปลายเดือนธันวาคม - ต้นเดือน มกราคม พ.ศ. 2558

การเลือกผู้ให้ข้อมูลและการสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูล การเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนามควรมี “คนกลาง” เพื่อแนะนำตัวผู้วิจัยให้รู้จักกับคนในชุมชน การเก็บข้อมูลภาคสนามต้องใช้ทั้งความอดทน อาศัยเวลา ความเพียรพยายาม ความจริงใจ สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ให้ข้อมูลจนผู้ให้ข้อมูลไว้วางใจ

ครั้งแรกที่ลงพื้นที่วิจัยที่วัดผาแตกเพื่อเก็บข้อมูลงานตั้งธัมม์เวสสันดร ผู้วิจัยเดินทางไปก่อนวันงาน 1 วัน ปุจารย์ขนานาคต วงษา ได้พาผู้วิจัยและนางสาววกุล มิตรพระพันธ์ซึ่งเป็นเพื่อนผู้วิจัยไปที่วัดผาแตกเพื่อไปกราบพระสิทธิชัย ฐิตโสมโกณ เจ้าอาวาสวัดผาแตก และแนะนำว่าผู้วิจัยและเพื่อนเป็นนักศึกษาที่สนใจศึกษาประเพณีทานธัมม์ ปุจารย์ขนานาคตยังได้แนะนำให้ผู้วิจัยรู้จักปุจารย์ขนานอินแก้ว ดวงดี ปุจารย์วัดปิยะพร และขนานอำ นามแก้ว ปุจารย์ขนานาคตเป็นคนกลางที่เชื่อมต่กับผู้วิจัยเข้ากับพื้นที่วิจัย ได้แนะนำให้ผู้วิจัยรู้จักพระภิกษุ ปุจารย์ และขนานที่เป็นผู้รู้ในวัฒนธรรม

การพบกันครั้งแรกระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มักเป็นไปในการทำงานว่า ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ผู้วิจัย ถามชื่อ ที่อยู่ และพูดคุยเรื่องต่างๆ ไปก่อน บางครั้งมีการทดสอบความรู้ของผู้วิจัยด้วยการให้อ่านคัมภีร์ให้ฟัง ต่อจากนั้นจึงให้สัมภาษณ์เรื่องที่ผู้วิจัยสนใจ ผู้วิจัยได้เรียนรู้ว่า เรื่องบางเรื่อง เช่น ธัมม์ชาตา ตำราโหราศาสตร์ เป็นความรู้ที่หวงแหนในวัฒนธรรม หากไม่คุ้นเคยกันมาก่อนผู้ให้ข้อมูลจะไม่บอกข้อมูลดังกล่าว เมื่อคุ้นเคยกันในระดับหนึ่งจึงขอสัมภาษณ์ในเชิงลึกและขอดูธัมม์ชาตาและตำราโหราศาสตร์ ผู้ให้ข้อมูลบางคนก็ยินยอมให้

ขณะอยู่ในภาคสนามบางครั้งผู้วิจัยไปหาผู้ให้ข้อมูล หรือภรรยาของผู้ให้ข้อมูล เพื่อนำของไปมอบให้โดยมีตั้งใจจะไปสัมภาษณ์ เช่น นำดอกส้อ เป็นดอกไม้ที่ใช้เป็นส่วนผสมของขนมดอกส้อ ที่ชาว

ไทลื้อใช้ทำขนมในช่วงสงกรานต์ มอบให้ภรรยาของปุจารย์และขนาน, ซื่อน้ำเต้าหู้ไปฝาก การมอบสิ่งของ การมอบภาพถ่าย การเข้าหาด้วยความอ่อนน้อม การไปเยี่ยมเยียนเมื่อยามป่วยไข้ และความจริงใจ เป็นการผูกมิตรที่ดีมาก

ในการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ผู้วิจัยมอบของตอบแทนผู้ให้ข้อมูลเสมอ ของตอบแทนผู้ให้ข้อมูลแต่ละครั้งไม่เหมือนกัน มีทั้งสมุด หนังสือ ผ้าเช็ดตัว น้ำมันเขียว ยาหม่อง ขนม ผลไม้ เพื่อมอบให้เป็นสิริมงคลให้กับผู้ให้ข้อมูลที่เสียสละเวลาตอบคำถามและให้ความรู้แก่ผู้วิจัย หลังการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยมักจะขอบันทึกภาพผู้ให้ข้อมูลไว้ เมื่อพบกันครั้งต่อไปก็มอบภาพของผู้ให้ข้อมูลไว้เป็นที่ระลึก ผู้วิจัยพบว่าภาพถ่ายเป็นของขวัญที่เชื่อมสัมพันธ์ได้ดีมาก ผู้ให้ข้อมูลตั้งใจที่ได้รับภาพถ่ายและเก็บรักษาภาพถ่ายที่ผู้วิจัยมอบให้เป็นอย่างดี

ประเภทของข้อมูลที่เก็บในภาคสนาม ข้อมูลที่เก็บจากภาคสนามประกอบด้วย เก็บข้อมูลประเพณีทานธัมม์ เก็บข้อมูลประเพณีในรอบปี ประเพณีที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต ประเพณีชุมชนผาแตก จัดทำบัญชีคัมภีร์ที่วัดผาแตก สัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน และสัมภาษณ์ประวัติชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในหมู่บ้าน

1. ข้อมูลประเพณี พิธีกรรม

ผู้วิจัยได้เข้าร่วมประเพณี/งานทานธัมม์ 3 ประเภท คือ ประเพณีตั้งธัมม์เวสสันดร งานทานธัมม์กลางเรือนหรือทำบุญบ้าน และงานทานมหาปาง

ประเพณีตั้งธัมม์เวสสันดรที่คนทั้งชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของ เก็บข้อมูลที่วัดผาแตก เป็นเวลา 3 ปี (พ.ศ. 2555-2557) นอกจากนั้นใน พ.ศ. 2556 ผู้วิจัยได้สังเกตการณ์ประเพณีตั้งธัมม์เวสสันดรที่จัดขึ้นในวัดอื่นๆ ในละแวก ต.เวียงพางคำ ได้แก่ วัดถ้ำผาจม วัดปิยะพร วัดไม้ลุงชนสำนักสงฆ์ห้วยน้ำริน และที่พัทสงฆ์ดอยงาม

งานทานธัมม์กลางเรือนเก็บข้อมูลที่บ้านของปุจารย์ขนานคาด วงษา 1 ครั้ง ในวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

งานทานมหาปาง เก็บข้อมูล 5 ครั้ง ได้แก่ งานทานมหาปางที่วัดปิยะพร (10 - 13 กุมภาพันธ์ 2557) งานทานมหาปางที่วัดพระธาตุดอยเวา (17-21 มีนาคม 2557) งานทานมหาปางที่วัดผาแตก(4-6 เมษายน 2557) งานทานมหาปางที่วัดป่าเหมือดรุ่งเจริญ (4-6 เมษายน 2557)และงานทานมหาปางที่พัทสงฆ์ดอยงาม (4-6 พฤษภาคม 2557)

เก็บข้อมูลประเพณีในรอบปีที่จัดขึ้นที่ตำบลเวียงพางคำ ได้แก่ เข้าพรรษา (22 สิงหาคม พ.ศ. 2556) ทานสลากภัตต์วัดพรหมวิหาร (14 กันยายน พ.ศ. 2556) ทานข้าวล้นบาตร (28 กันยายน พ.ศ. 2556) ออกพรรษา (19 ตุลาคม พ.ศ.2556) ตักบาตรเทโวโรหณะ (10 ตุลาคม พ.ศ. 2556) ปอยลูกแก้ว (17 มีนาคม พ.ศ. 2557) ปอยสังขานต์-ส่งเคราะห์บ้าน (15-17 เมษายน พ.ศ. 2557)

เก็บข้อมูลพิธีกรรมอื่นๆ ได้แก่ พิธีบวงสรวงพระเจ้าพรหมมหาราช (23-24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556) ออกเดือน (1 ตุลาคม พ.ศ. 2556) พิธีส่งเคราะห์สงขล (16 ตุลาคม พ.ศ. 2556) งานศพปู่จรรย์ขนานเถร (14-16 มีนาคม พ.ศ. 2556) พิธีใส่ข้าวบูชาลดเคราะห์ (15 เมษายน พ.ศ. 2557) งานปอยวันเกิดครูบาบุญชุ่ม (3-4 มกราคม พ.ศ. 2557)

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และรายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ มีทั้งพระภิกษุ ปู่จรรย์ ขนาน และผู้นำชุมชน สัมภาษณ์พระภิกษุ 3 รูป ได้แก่ พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ ชาวไทเขิน เจ้าอาวาสวัดผาแตก, พระสุภาพ สุขปัญญา ชาวไทเขิน รองเจ้าอาวาสวัดผาแตก, พระมหาวรเชษฐ์ มหาวิริโย ชาวไทลื้อเมืองยอง พระภิกษุวัดพระธาตุศรีจอมทอง จ.เชียงใหม่

สัมภาษณ์ปู่จรรย์ 6 คน ได้แก่ ปู่จรรย์ขนานเถร นามพู ชาวไทใหญ่ ปู่จรรย์วัดผาแตก, ปู่จรรย์ขนานชายแกล ชาวไทใหญ่ ปู่จรรย์วัดผาแตก, ปู่จรรย์ขนานสามซัง ชาวไทใหญ่ ปู่จรรย์วัดผาแตก, ปู่จรรย์ขนานสม ชาวไทใหญ่ ปู่จรรย์สำนักสงฆ์เกาะทราย, ปู่จรรย์ขนานคาค วงษา ชาวไทลื้อ เมืองยอง ปู่จรรย์วัดผาแตก, ปู่จรรย์ขนานอินแก้ว ดวงดี ชาวไทลื้อ เมืองยอง ปู่จรรย์วัดปิยะพร

สัมภาษณ์ขนาน 2 คน ได้แก่ ขนานธำ นามแก้ว ชาวไทลื้อ เมืองยองและขนานสามแก้ว ชาวไทเขิน

สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน 1 คน คือ พ่อหลวงจรรยา ช่างสุวรรณ ชาวไทยวน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10 บ้านปายางผาแตก

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ประวัติบุคคลในชุมชนและคัมภีร์ที่บุคคลเหล่านั้นเลือกถวายจำนวน 70 คน เป็นหญิง 60 คน เป็นชาย 10 คน

3. ข้อมูลคัมภีร์ที่ใช้ในการศึกษา

ธัมมชาตา

เก็บข้อมูลธัมมชาตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ 6 ระบบ ประกอบด้วยธัมมชาตาไทใหญ่ 2 ระบบ ได้จากปู่จรรย์ขนานสามซัง และจากตอนท้ายพหุมาขนาคำที่พ่อศีลอายุบันทึกไว้ ธัมมชาตาไทเขิน 2 ระบบ ได้จากพระสิทธิชัย ฐิตโสภโณและขนานสามแก้ว ธัมมชาตาไทลื้อ 2 ระบบ ได้จากปู่จรรย์ขนานคาค วงษา และขนานธำ นามแก้ว

ถ่ายรูปพบสาธัมมชาตาที่วัดผาแตกทั้งหมด 51 เรื่อง

ถ่ายรูปพบสาธัมมชาตาจากวัดในและแกวตำบลเวียงปางคำ 3 วัด ได้แก่ วัดไม้ลุงชน(มันธาตุรธา) วัดปิยะพร(อลองเสื่อเผือก อลองเจ้าสามล่อ) และวัดป่าเหมือดรุ่งเจริญ(แพะคำ)

ถ่ายรูปพบสาธัมมชาตาจากบ้านขนานธำ นามแก้ว 2 เรื่อง ได้แก่ หงส์สองหัว ม้าแสนขวัญ

ถ่ายรูปปั๊บสา ถ่ายเอกสารหนังสือ เพื่อสืบหาคัมภีร์ที่เป็นที่มาของความคิดในการสร้างระบบธัมมชาตา จำนวน 11 คัมภีร์/เล่ม ได้แก่

- 1) *ภุมมชาติไทลื้อ* ปั๊บสาที่ผู้วิจัยได้มาจากสิบสองพันนา
- 2) *ปฐมกัปหัวช้าง* ไบลาน 3 ผูก จากหนังสือธัมมไบบลานช่วงไควรรอมมวร สิบสองพันนา
- 3) *ปฐมกัปหัวช้าง* ปั๊บสา 3 ปั๊บ วัดผาแตก
- 4) *ลัททวิมาลา* ปั๊บสา 1 ปั๊บ วัดผาแตก
- 5) *พุทธศาสนาห้าพันวัสสา* ปั๊บสา 1 ปั๊บ วัดผาแตก
- 6) *มหาลักขราตถอยลง* ปั๊บสา 1 ปั๊บ บ้านขนานธา นามแก้ว
- 7) *ปั๊บทำนายวันเกิดขึ้นเดือนแรม* สมุดบันทึก 1 เล่ม บ้านปุจารย์ขนานคาค วงษา
- 8) *ปั๊บตันมิ่งหุรา* หนังสือภาษาไทย 1 เล่ม เรียบเรียงโดยหมอลวงวิชา พิมพ์ที่เชียงตุง

ได้มาจากบ้านขนานหล้า เกษทราย

- 9) *พรหมชาติล้านนา* หนังสือภาษาไทย 1 เล่ม ปรีวรรตโดยสนั่น ธรรมิ
  - 10) *วัฒนธรรมล้านนาแม่กาบใจ* หนังสือภาษาไทย 1 เล่ม ปรีวรรตโดยทวี สว่างปัญญากร
  - 11) *กำเนิดปีล้านนา* หนังสือภาษาไทย 1 เล่ม รวบรวมโดย หน่อขนานฝน
- รวมคัมภีร์ที่ใช้ศึกษาธัมมชาตาและที่มาของธัมมชาตาทั้งหมด 103 คัมภีร์

ธัมมอุทิศ ที่มีผู้ถวายเข้าวัดผาแตกทั้งหมดจำนวน 41 คัมภีร์

อนึ่งคัมภีร์ที่บันทึกด้วยอักษรธรรมผู้วิจัยปรีวรรตจากต้นฉบับด้วยตัวเอง

ระหว่างเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยและนางสาววกุล มิตรพระพันธ์ได้ร่วมกันจัดทำบัญชีและสำรวจคัมภีร์ที่วัดผาแตก 3 ครั้ง

ครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 1-20 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 เป็นการจัดหมวดหมู่และจัดทำบัญชีคัมภีร์ทั้งหมดที่มีผู้ถวายเข้าวัด คัดเลือกคัมภีร์ผูกที่สมบูรณ์บันทึกภาพด้วยกล้องดิจิทัลเพื่อปรีวรรตและใช้ศึกษาในการทำวิทยานิพนธ์

ครั้งที่ 2 ในวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2557 เป็นการจัดทำบัญชีคัมภีร์ใหม่ที่มีผู้ถวายเข้าวัดในงานตั้งธัมมเวสสันดรประจำปี 2557 และ

ครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 10 – 25 มกราคม พ.ศ. 2558 การสำรวจธัมมอุทิศอย่างละเอียด

การจัดทำบัญชีคัมภีร์ หลังจากที่มีผู้วิจัยเก็บข้อมูลตลอดทั้งพรรษา มีความคุ้นเคยกับกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งชาวบ้านและพระภิกษุพอสมควร ผู้วิจัยขออนุญาตพระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ เจ้าอาวาสวัดผาแตกจัดคัมภีร์ เนื่องด้วยวัดผาแตกไม่มีผู้ใดจัดทำบัญชีคัมภีร์มาเป็นเวลานานนับ 10 ปีแล้ว เมื่อถึงเวลาที่เหมาะสมคือ เมื่อไม่มีพิธีกรรมที่วัด ท่านเจ้าอาวาสไม่ติดกิจนิมนต์ และผู้วิจัยอยู่ในพื้นที่

พระสิทธิชัยให้สามเณรชนคัมภีร์ที่เก็บไว้ในกุฎิสามเณรกองรวมกันที่ศาลายาว ศาลายาวเป็นศาลาขนาด 5 ห้อง ด้านหน้ากรูกระจกใส ในช่วงเช้าพรธษาใช้เป็นที่พักของพ่อศีลที่ถือศีลปฏิบัติธรรม เนื่องจากคัมภีร์ที่สามเณรชนมารวมกันกันมิได้เป็นหมวดหมู่ ผู้วิจัยเริ่มต้นการจัดทำบัญชีคัมภีร์จาก

1) การจัดแยกคัมภีร์ตามชื่อเรื่อง เป็นเรื่องๆ กองไว้ด้วยกัน คัมภีร์ที่มีหลายผูก/หลายพับจบพิจารณาจากความยาวของคัมภีร์ สีของหน้าปก ลายมือเขียน คัมภีร์เรื่องเดียวกันจำแนกตามวัสดุที่บันทึก เป็นต้นว่า ใบลาน พับสา ลานเทียม กระดาษถ่ายเอกสาร จากนั้นใช้เชือกมัดคัมภีร์แต่ละเรื่องให้อยู่รวมกัน

2) เรียงชื่อคัมภีร์ตามลำดับตัวอักษร ก-ฮ

3) จัดบันทึกชื่อคัมภีร์ลงในสมุดบันทึก

4) พิมพ์ข้อมูลในคอมพิวเตอร์ และทำสำเนาบัญชีคัมภีร์ 2 ชุด มอบให้เจ้าอาวาสวัดผาแตก

ผู้วิจัยได้คัดเลือกคัมภีร์ฉบับที่สมบูรณ์บันทึกภาพด้วยกล้องดิจิทัลเพื่อใช้ปรัวรรตในการทำวิทยานิพนธ์ เนื่องจากคัมภีร์ที่วัดผาแตกมีปริมาณมาก คัมภีร์เกือบทั้งหมดเขียน/พิมพ์ด้วยอักษรธรรม จึงใช้เวลาจัดคัมภีร์ให้เป็นหมวดหมู่ครั้งแรกเป็นเวลา 20 วัน ครั้งต่อมาเป็นการจัดคัมภีร์ที่มีผู้ถวายเข้าวัดในงานตั้งธัมมเวสสันดรประจำปี พ.ศ. 2557 มีคัมภีร์ประมาณ 300 พับ ใช้เวลาจัดคัมภีร์ด้วยวิธีการข้างต้นครึ่งวันจึงแล้วเสร็จ ส่วนการสำรวจคัมภีร์ครั้งสุดท้ายเนื่องจากมีเวลาจำกัดเพียง 15 วัน จึงสำรวจได้เฉพาะธัมมอุทิตอย่างละเอียด ถึงชื่อผู้ถวาย วัตถุประสงค์ในการถวายหรือที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทเรียกว่า “คำผาหนา” จัดบันทึกไว้

เป็นที่น่ายินดีว่า หลังจากผู้วิจัยจัดทำบัญชีคัมภีร์ในครั้งแรกเสร็จสิ้น เจ้าอาวาสวัดผาแตกสั่งให้ต่อตู้และชนคัมภีร์เก็บไว้ในตู้เป็นหมวดหมู่ ทำให้ผู้สนใจที่จะนำคัมภีร์ไปคัดลอก ไปศึกษา สามารถค้นหาคัมภีร์ได้สะดวก เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนและการตอบแทนชุมชน ในขณะที่อยู่ในพื้นที่วิจัยเมื่อมีกิจกรรมต่างๆ เป็นต้นว่า การจัดประชุมกรรมการหมู่บ้าน การเตรียมงานทอดผ้าป่า ผู้ใหญ่บ้านผาแตกอนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าร่วมฟังการประชุม เมื่อผู้วิจัยทราบวาปุจารย์ขนานเถร นามพู เสียชีวิต ผู้วิจัยได้ไปร่วมงานบำเพ็ญกุศลในงานศพ นอกจากร่วมทำบุญ ได้ช่วยบริการอาหารและน้ำดื่มให้ผู้มาร่วมงาน ในขณะที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลคัมภีร์ครั้งที่ 3 ทางวัดผาแตกจะจัดงานทอดผ้าป่าโดยมีครูบาบุญชุ่มมาเป็นประธานในการทอดผ้าป่า ก่อนวันงาน 2 วัน กลุ่มชาติพันธุ์ไทช่วยกันจัดสถานที่ภายในวัด ผู้วิจัยพักการเก็บข้อมูลคัมภีร์ไว้และอาสาขัดห้องน้ำทุกห้องของวัดผาแตก และเข้าร่วมงานทอดผ้าป่าในครั้งนั้นด้วย เมื่อทราบว่าขนานธำ นามแก้ว เสียชีวิต ผู้วิจัยได้จัดทำบัญชีคัมภีร์ที่บ้านขนานธำ และมอบสำเนาบัญชีคัมภีร์ให้บุตรขนานธำ

ทั้งการจัดทำบัญชีคัมภีร์ให้วัด จัดทำบัญชีคัมภีร์ให้ทายาทของขนานธำ การช่วยงานศพ การทำความสะอาดห้องสุขาให้วัด รวมถึงการมอบรูปถ่ายให้ชุมชน เป็นการตอบแทนคืนให้กับชุมชนที่

พอจะทำได้ และก่อนออกจากสนามวิจัย ผู้วิจัยได้อัดรูปครอบครัวบุญชุ่ม ญาณสังวร พระภิกษุที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของกลุ่มชาติพันธุ์ไทและมอญรูปครอบครัวให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทในบ้านผาแตกและหมู่บ้านใกล้เคียง เป็นที่ระลึกและแทนค่าขอบคุณที่ให้ความเมตตา ให้ความช่วยเหลือ และบอกเล่าข้อมูลให้กับผู้วิจัย

4) ปัญหาและอุปสรรคในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

จากประสบการณ์ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยประมวลปัญหาและอุปสรรคการเก็บข้อมูลภาคสนามออกเป็น อุปสรรคด้านภาษา ปัญหาสุขภาพ ปัญหาสภาพแวดล้อมหรือสถานที่ในการสัมภาษณ์ ปัญหาเรื่องการเดินทางและเวลา ปัญหาเรื่องความไว้วางใจของผู้ให้ข้อมูล อุปสรรคเนื่องด้วยความเป็นผู้หญิง และผู้ช่วยในการเก็บข้อมูล

อุปสรรคด้านภาษา หากเราสามารถฟังและพูดภาษาเดียวกันกับผู้ให้ข้อมูลได้ จะช่วยสร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันกับผู้ให้ข้อมูล ทั้งยังเป็นการผูกมิตรได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผู้วิจัยศึกษาเรื่องไทลื้อในระดับปริญญาโท จึงคุ้นเคยกับสำเนียงการพูดของไทลื้อ เมื่อศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกในพื้นที่วิจัยที่ ต.เวียงพางคำ การสื่อสารกับคนไทลื้อได้ผลดี แต่การสื่อสารกับชาวไทใหญ่ ไทเขินค่อนข้างมีปัญหา เนื่องจากชาติพันธุ์ไทบางคนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถพูดภาษาไทยมาตรฐานได้ ผู้วิจัยต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการสื่อสารกับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นไทใหญ่และไทเขิน ยกตัวอย่างเช่น ปู่จารย์ขนานเถร นามพู เป็นผู้ที่มีความรู้ดีมาก แต่ผู้วิจัยฟังที่ปู่จารย์ขนานเถรพูดไม่เข้าใจ กว่าจะฟังปู่จารย์ขนานเถรใช้เวลา 2 ปี หลังจากที่ผู้วิจัยฟังปู่จารย์ขนานเถรพูดรู้เรื่อง เมื่อผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ปู่จารย์ขนานเถรได้เสียชีวิต เมื่อใกล้จะออกจากภาคสนามผู้วิจัยได้ฟังเพลงไทใหญ่ เพลงไทเขิน และพบว่าเทคนิคที่ช่วยพัฒนาทักษะทางภาษาทั้งการฟังและการพูดได้ดีคือการฟังเพลงที่ผลิตโดยกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ

ปัญหาสุขภาพ ปัญหาสุขภาพที่ส่งผลต่อการเก็บข้อมูลมีทั้งปัญหาสุขภาพของผู้ให้ข้อมูล ปัญหาสุขภาพของคนในครอบครัวผู้ให้ข้อมูล และปัญหาสุขภาพของผู้วิจัย ปัญหาสุขภาพของผู้ให้ข้อมูล ตัวอย่างเช่น ผู้ให้ข้อมูลบางคนมีความรู้ดีมาก อาทิพ่อตาของปู่จารย์ขนานเถรมีความรู้ดีมาก แต่หูตึง ทำให้ไม่สามารถสัมภาษณ์ได้ ปัญหาสุขภาพของคนในครอบครัวผู้ให้ข้อมูล เป็นต้นว่า ครั้งหนึ่งผู้วิจัยนัดผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ เมื่อผู้วิจัยเดินทางไปถึงสถานที่ที่และเวลานัดหมายพบว่าผู้ให้ข้อมูลยังไม่มาถึงจุดนัดหมาย เมื่อโทรศัพท์สอบถามได้ความว่าผู้ให้ข้อมูลต้องดูแลภรรยาที่ป่วยนอนพักรักษาตัวที่โรงพยาบาล ทำให้ต้องยกเลิกการสัมภาษณ์ครั้งนั้นไป ครั้งหนึ่งผู้วิจัยนัดสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดผาแตก เมื่อถึงวันนัดท่านเจ้าอาวาสป่วยด้วยโรคหวัด ผู้วิจัยก็เป็นหวัด เนื่องด้วยทั้งผู้ให้ข้อมูลและผู้วิจัยมีปัญหาสุขภาพจึงเลื่อนการสัมภาษณ์ออกไป สภาพอากาศที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ โดยส่วนตัวผู้วิจัยเป็นโรคภูมิแพ้ แพ้ฝุ่น ในช่วงระหว่างเดือนมีนาคม-เมษายน ซึ่งเป็นช่วงหน้าร้อน

ช่วงเวลาดังกล่าวมีการเผาต่อซังข้าว เผาต่อซังข้าวโพด เพื่อเตรียมพื้นที่ทำการเกษตร ทำให้เกิดหมอกควันคลุมท้องฟ้าและเกิดมลภาวะในอากาศสูง ในช่วงเวลาดังกล่าวผู้วิจัยมีอาการภูมิแพ้กำเริบ ต้องนอนพักอยู่ในห้อง ไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ ช่วง พ.ศ. 2556 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในช่วงเข้าพรรษา ซึ่งเป็นช่วงหน้าฝน มีปัญหาโรคไข้เลือดออกกระบาดในชุมชน การเก็บข้อมูลพิธีกรรมบางอย่างที่จัดในภาคกลางคืนทำได้ไม่สะดวกนัก เพื่อความปลอดภัยด้านสุขภาพ ผู้วิจัยจึงตัดสินใจเก็บข้อมูลเฉพาะช่วงกลางวัน

หากเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่ไม่คุ้นเคย ควรศึกษาลักษณะภูมิอากาศ โรคระบาด ระวังเรื่องสุขอนามัยในการรับประทานอาหาร ควรเตรียมยาสามัญประจำบ้านรวมถึงอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น หากเป็นไปได้ควรหาที่พักที่อยู่ไม่ไกลจากโรงพยาบาล คลินิก เพื่อในกรณีฉุกเฉินจะได้พบบุคลากรทางการแพทย์ได้ทันท่วงที

ปัญหาสภาพแวดล้อมหรือสถานที่ในการสัมภาษณ์ สถานที่สัมภาษณ์และสภาพแวดล้อมส่งผลต่อข้อมูลในการสัมภาษณ์ บางครั้งผู้วิจัยไม่สามารถเลือกสถานที่สัมภาษณ์ได้ ครั้งหนึ่งนัดเวลาสัมภาษณ์ปุจารย์ที่บ้านของปุจารย์ วันนั้นมีเด็กผู้ชายตัวเล็กๆ มาเยี่ยมปุจารย์ ธรรมชาติของเด็กคือซุกซน เด็กซนมาก ทำให้ปุจารย์อารมณ์เสีย วันนั้นผู้วิจัยพูดคุยกับปุจารย์เพียงเล็กน้อย ยังไม่ทันสัมภาษณ์ผู้วิจัยก็ขอยุติการสัมภาษณ์เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะกับการสัมภาษณ์

สถานที่ในการสัมภาษณ์มีผลต่อเรื่องที่สัมภาษณ์ หากเรื่องที่สัมภาษณ์เป็นเรื่องส่วนตัวมากๆ หากสัมภาษณ์เป็นการส่วนตัว อยู่ในพื้นที่เงียบสงบ ผู้ให้ข้อมูลจะกล้าบอกเล่าความคับข้องใจมากกว่าในที่ที่มีคนพลุกพล่าน การเลือกสถานที่สัมภาษณ์ที่เหมาะสมและมีสภาพแวดล้อมที่ดีจะทำให้ได้ข้อมูลดี

ปัญหาเรื่องการเดินทางและเวลา เนื่องจากภาระด้านการเรียน ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถฝั่งตัวเก็บข้อมูลที่แม่สายตลอดระยะเวลา 4 ปีได้ เมื่อทราบข่าวว่าจะมีการจัดพิธีกรรมผู้วิจัยจะขึ้นไปเก็บข้อมูลเป็นระยะ ประเพณีทานธัมม์มีทั้งการทานธัมม์ส่วนตัวและการทานธัมม์ส่วนรวม ประเพณีทานธัมม์ของชุมชนจะมีช่วงเวลาในการจัดงานที่ชัดเจนเนื่องจากจัดเป็นประจำทุกปี ต่างกับประเพณีทานธัมม์ที่จัดในระดับบุคคลที่ขึ้นอยู่กับความพร้อมของเจ้าภาพ เมื่อมีเจ้าภาพจัดพิธีกรรมบางอย่างเป็นต้นว่า ทานธัมม์กัมมวาจา ทานสามสมุสสีทัน ซึ่งเป็นการถวายคัมภีร์หรือทานธัมม์ส่วนบุคคลที่ไม่ได้จัดบ่อยครั้ง บางครั้งกว่าผู้วิจัยจะทราบข่าว พิธีกรรมก็ได้ผ่านพ้นไป บางครั้งแม้ทราบข่าวการจัดพิธีกรรมแต่กระชั้นชิดเกินไป เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ไทในพื้นที่โทรศัพท์ไปหาผู้วิจัยในช่วงปิดภาคการศึกษาและแจ้งข่าวว่าพรุ่งนี้จะจัดงานทานมหาปางที่สปป.ลาว ขณะนั้นผู้วิจัยกลับบ้านที่จังหวัดสงขลา แม้ทราบข่าวก็มีอาจไปร่วมงานดังกล่าวได้ บางครั้งแม้ทราบข่าวการจัดพิธีกรรม เช่น ทราบข่าวว่าจะมีการจัดงานทานกัมมวาจาที่เมียนมา ผู้วิจัยก็ไม่กล้าเดินทางเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยเกรงปัญหาเรื่องการเดินทางและความปลอดภัย

ปัญหาเรื่องเวลาอีกลักษณะหนึ่งคือ เมื่อเข้าร่วมพิธีกรรมบางพิธี อาทิ งานปอยวันเกิดครูบา บุญชุ่ม ไม่มีกำหนดการที่ชัดเจน ไม่ทราบว่าพิธีกรรมใดจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาใด ต้องประเมินสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา เนื่องจากผู้วิจัยใช้จักรยานเป็นพาหนะในการเดินทางในพื้นที่วิจัย การเดินทางเข้าร่วมพิธีกรรมบางอย่าง เป็นต้นว่า ประเพณีตั้งธัมมเวสสันดร งานทานมหาปาง ซึ่งมีระยะเวลาการจัดพิธี 3-4 วัน และมีการจัดงานทั้งในเวลากลางวันและเวลากลางคืน หากจัดในวัดที่ห่างจากที่พัก ด้วยความเป็นผู้หญิง ใช้จักรยานในการเดินทาง การเดินทางในเวลากลางคืนอาจจะไม่ปลอดภัยเท่าที่ควร หากเก็บข้อมูลคนเดียวการค้างคืนนอกสถานที่ก็ไม่ค่อยมั่นใจในความปลอดภัย ดังนั้นพิธีกรรมที่จัดขึ้นในภาคกลางคืน บางครั้งผู้วิจัยเข้าร่วมพิธีอยู่เพียงระยะหนึ่งแล้วกลับมาค้างคืนที่ห้องพัก

ปัญหาเรื่องความไว้วางใจของผู้ให้ข้อมูล ข้อมูลบางอย่าง เช่น ธัมมชาตา ตำราโหราศาสตร์ การบอกเล่าปัญหาส่วนตัว เป็นต้น หากผู้ให้ข้อมูลไม่คุ้นเคยกับผู้วิจัยมาก่อน จะไม่สามารถถามข้อมูลดังกล่าวได้ การที่ผู้ให้ข้อมูลจะให้สัมภาษณ์หรือไม่นั้น ความคุ้นเคย ความไว้วางใจ และความเชื่อใจที่ผู้ให้ข้อมูลมีต่อผู้วิจัยเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ยกตัวอย่างเช่น ครั้งหนึ่งในงานตั้งธัมมเวสสันดรที่วัดผาแตกผู้วิจัยสุ่มถามผู้หญิงวัยรุ่นคนหนึ่งด้วยคำถามพื้นฐานว่าเธอชื่ออะไร ถวายธัมมเรื่องอะไร ผู้หญิงคนนั้นไม่ตอบคำถามผู้วิจัย เธอถามผู้วิจัยด้วยความหวาดระแวงว่า “จะเอาข้อมูลไปทำอะไร” ผู้วิจัยก็แนะนำตัวว่าเป็นนักศึกษา ศึกษาเรื่องประเพณีทานธัมม จะนำข้อมูลไปใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ แต่ท้ายที่สุดผู้หญิงคนนั้นไม่ไว้วางใจและไม่ตอบคำถามผู้วิจัยอยู่ดี

ผู้วิจัยการสร้างความคุ้นเคยกับชุมชนด้วยการปั่นจักรยานในหมู่บ้านในช่วงเย็น เพื่อให้คนในชุมชนคุ้นหน้า ตลอดระยะเวลาที่ลงเก็บข้อมูลภาคสนามในช่วงเช้าพรรษา ในทุกวันพระหากผู้วิจัยมีสุขภาพแข็งแรงดี ไม่ติดภารกิจอื่นผู้วิจัยจะไปวัดผาแตก นอกจากไปสังเกตการณ์ในพิธีกรรมในวัดแล้วนั้น ยังไปเพื่อให้พ่อศีล-แม่ศีล กรรมการวัด พระเณรคุ้นหน้าอีกด้วย ทุกครั้งผู้วิจัยจะแนะนำตัวว่าเป็นนักศึกษามาค้นคว้าหาข้อมูลเรื่องประเพณีทานธัมม ทำให้เมื่อถึงงานตั้งธัมมเวสสันดร พ่อศีล-แม่ศีล กรรมการวัด ปู่จารย์ พระภิกษุ-สามเณร มีความคุ้นเคยกับผู้วิจัยพอสมควร เมื่อผู้วิจัยสัมภาษณ์ถึงการเลือกถวายคัมภีร์ ถามชื่อ ถามอายุ ถามชาติพันธุ์ ถามปัญหาส่วนตัว พ่อศีล-แม่ศีล ยินดีที่จะเล่าข้อมูลเนื่องจากคุ้นหน้ากับผู้วิจัยในระยะหนึ่งและมีความไว้วางใจผู้วิจัย นอกจากนี้เมื่อมีสิ่งใดที่ผู้วิจัยพอจะช่วยได้เช่น ทำความสะอาดวัดหลังงานตั้งธัมม ผู้วิจัยก็ยินดีที่จะช่วยเหลืออย่างเต็มที่

อุปสรรคเนื่องด้วยความเป็นผู้หญิง เนื่องจากผู้วิจัยเป็นผู้หญิง ด้วยความเป็นผู้หญิงการลงเก็บข้อมูลภาคสนามในบางโอกาสอาจมีความไม่สะดวก ยกตัวอย่างเช่น การจัดคัมภีร์ เดิมคัมภีร์ของวัดผาแตกเก็บไว้ในกุฎิสามเณร ด้วยความที่ผู้วิจัยเป็นผู้หญิงจะไปนั่งจัดคัมภีร์ในกุฎิสามเณรก็ไม่สมควร ตอนแรกผู้วิจัยวางแผนจะจัดคัมภีร์ในช่วงเช้าพรรษาแต่ไม่สามารถทำได้ กว่าที่ผู้วิจัยจะได้จัดคัมภีร์ที่วัดต้องรองนกว่าทางวัดและผู้วิจัยว่างตรงกัน คือ รอให้ท่านเจ้าอาวาสว่าง รอให้ศาลายาวว่าง รอให้

ผู้วิจัยว่า ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเหตุที่ท่านเจ้าอาวาสให้ผู้วิจัยจัดคัมภีร์ที่ศาลายาว เนื่องด้วยศาลายาว เป็นศาลาที่มีพื้นที่ว่างถึง 5 ห้อง ด้านหน้ากรุกระจกใส คนจากภายนอกมองเห็นข้างในได้ชัดเจน ว่าผู้ ที่อยู่ด้านในกำลังทำอะไร การเลือกพื้นที่ศาลายาวให้ผู้วิจัยใช้ในการจัดหมวดหมู่คัมภีร์ เป็นการ ป้องกันคำครหาที่อาจเกิดขึ้นทั้งต่อตัวพระภิกษุ-สามเณร ในวัด และที่อาจเกิดขึ้นกับตัวผู้วิจัยเอง การ จัดทำบัญชีคัมภีร์มิใช่จะทำให้สำเร็จภายในระยะเวลา 1-2 วัน เนื่องจากคัมภีร์ที่วัดผาแตกมีจำนวน มาก คัมภีร์ส่วนใหญ่ยังบันทึกด้วยอักษรธรรมซึ่งต้องใช้เวลาในการอ่านและการคัดแยกให้เป็น หมวดหมู่ ดังนั้นแผนการที่ว่าจะจัดคัมภีร์ช่วงเช้าพรรษาตามที่ผู้วิจัยคิดไว้ ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องด้วยในช่วงเช้าพรรษา ทุกวันโกนและวันพระ คือทุกๆ 7 วัน พ่อศีลจะใช้ศาลายาวเป็นที่พักค้าง คืนขณะถือศีลที่วัด เนื่องด้วยความเป็นผู้หญิง เพื่อความสบายใจทั้งต่อทางวัดและต่อตัวผู้วิจัยเอง จึง ต้องรอให้สถานที่คือศาลายาวว่างก่อน กว่าที่ผู้วิจัยจะได้จัดคัมภีร์ที่วัดผาแตกก็ล่วงเข้าเดือน พฤษภาคม เมื่อจัดคัมภีร์ไปได้ระยะหนึ่งก็งานจะถึงเวลาเปิดภาคการศึกษาในเดือนมิถุนายน ผู้วิจัย ต้องกลับไปกรุงเทพมหานคร

อีกตัวอย่างหนึ่งที่เป็นเหตุหญิงมีอุปสรรคในการเก็บข้อมูลภาคสนาม คือ พื้นที่พิธีกรรม บางพิธี ยกตัวอย่าง เช่น พิธีบรรพชา อุปสมบท เป็นต้น แม้ไม่ได้ห้ามให้ผู้หญิงเข้าร่วมในพื้นที่ ด้วย ความเป็นผู้หญิงจะถ่ายภาพได้ลำบาก ยิ่งไปกว่านั้นบางพิธีกรรม เช่น พิธีสงฆ์น้ำครุบาบุญชุ่ม พิธีใส่ใจ พระธาตุ เป็นต้น ห้ามเด็ดขาดมิให้ผู้หญิงเข้าไปในพื้นที่พิธีกรรม ผู้วิจัยจึงได้แต่มองอยู่ห่างๆ มีอาจเข้าไป ถ่ายรูปเก็บข้อมูลได้

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ ด้วยความเป็นผู้หญิงการเดินทางไปในพื้นที่บางพื้นที่อาจไม่ปลอดภัย เช่น เมื่อผู้วิจัยจะไปเก็บข้อมูลงานบวชวันเกิดครุบาบุญชุ่ม ที่เมืองพง สหภาพเมียนมา พี่เชิดชาติ หิรัญญู เตือนด้วยความห่วงว่า การที่ผู้วิจัยและเพื่อนซึ่งเป็นผู้หญิงทั้งคู่จะเดินทางไปเมียนมาเพียง 2 คน อาจเกิดอันตรายได้ เพื่อความปลอดภัยของผู้วิจัยควรมีเพื่อนผู้ชายที่ไว้ใจได้ไปด้วย ผู้วิจัยเชื่อฟังคำ เตือนของพี่เชิดชาติ และขอร้องให้เพื่อนสนิทที่เป็นผู้ชายเดินทางไปเก็บข้อมูลที่เมืองพงด้วย

ผู้ช่วยในการเก็บข้อมูล จากประสบการณ์ในการเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยมีความเห็นว่า การมีผู้ช่วยในการเก็บข้อมูลมีส่วนช่วยเหลือเป็นอย่างมาก มีเพื่อนที่ช่วยคิด ช่วยวางแผน ช่วย ตัดสินใจ ช่วยเหลือในหลายอย่าง ในการสัมภาษณ์ขณะที่คนหนึ่งถามคำถามผู้ให้ข้อมูล อีกคนหนึ่ง ช่วยจดบันทึก ทำให้การสัมภาษณ์ลื่นไหลว่าการสัมภาษณ์เพียงคนเดียว ในการเก็บข้อมูลพิธีกรรม เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นพร้อมๆ กันหลายอย่าง จะได้แบ่งกันเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน ในยามเจ็บป่วยยังได้ช่วยดูแลกันอีกด้วย

เนื่องจากผู้วิจัยเป็นคนสงขลา มาเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ และขึ้นไปเก็บข้อมูลภาคสนามที่ เชียงราย ซึ่งเป็นเรื่องที่ไกลถิ่นเกิดของผู้วิจัยมาก การเก็บข้อมูลภาคสนามที่เชียงรายจึงเป็นเรื่อง

ทำทลาย แต่กลับกลายเป็นประสบการณ์ที่ดีมากในชีวิต สอนให้รู้จักปรับตัว แก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า และเป็นโอกาสที่ดีที่ได้เรียนรู้ประเพณี พิธีกรรม วิถีชีวิต วิถีคิดในอีกวัฒนธรรมหนึ่งที่ต่างออกไป

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

“คัมภีร์” หรือ “ธัมม์” หมายถึง วรรณกรรมที่ใช้ถวายเป็นประเพณีทานธัมม์ จะบันทึกด้วยวัสดุหรือวิธีใดก็ได้ทั้งที่จารบนใบลาน พับสา และกระดาษ พิมพ์หรือทำสำเนาในรูปแบบของลานเทียม พับสา และกระดาษ

“ประเพณีทานธัมม์” หมายถึง ประเพณีการถวายคัมภีร์ให้แก่วัด เช่น ประเพณีตั้งธัมม์ เวสสันดร ประเพณีทานมหาปาง เป็นต้น

1.8 ข้อตกลงเบื้องต้น

การศึกษาประเพณีทานธัมม์ในวิทยานิพนธ์นี้จะศึกษาเฉพาะประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ซึ่งหมายถึง ชาวไทใหญ่ ไทจีน และไทลื้อ ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย ไม่นับรวมชาวไทยวนหรือคนเมือง

ชื่อคัมภีร์ พิมพ์ด้วยอักษรตัวเอน เช่น *มหาวิบาก อาณิสยสังเขป สมอกทันใจ* เป็นต้น

ชื่อหนังสือ ที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ พิมพ์ด้วยอักษรหนา เช่น **ต้นมิ่งหุรา ประเวณี 12 เดือนเมืองเชียงตุง ประเพณีพื้นเมืองจากป่าสาละนา** เป็นต้น

การปริวรรตอักษรธรรมเป็นอักษรไทย มีจุดประสงค์ในการปริวรรตเพื่อสื่อความหมายให้ผู้อ่านเข้าใจ แต่ในขณะเดียวกันจะรักษารูปศัพท์บางรูปที่พอจะเข้าใจไว้ เช่น “เข้า” “สีล” เป็นต้น ไม่ปรับเป็น ข้าว คีล ตามแบบรูปสะกดของภาษาไทยมาตรฐาน

1.9 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

- 1) เข้าใจองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
- 2) เข้าใจความเชื่อและวิถีคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในการเลือกรวณกรรมที่ถวายเป็นประเพณีทานธัมม์
- 3) เข้าใจบทบาทของประเพณีทานธัมม์ที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทข้ามพรมแดนในบริบทของประเทศไทย

1.10 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์ไบเบิลและพันธสา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีทานธัมม์ และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องทานการบำเพ็ญทานบารมี

1) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์ไบเบิลและพันธสา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยเชิงสำรวจและรวบรวมคัมภีร์ไบเบิลและพันธสา เอกสารและงานวิจัยเชิงปริวรรต ชำระคัมภีร์ แปลหรือเรียบเรียง และวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาคัมภีร์หรือวรรณกรรม

งานวิจัยเชิงสำรวจและรวบรวมคัมภีร์

สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ริเริ่มสำรวจคัมภีร์ไบเบิลตามวัดต่างๆ ใน 8 ภูมิภาคเหนือตอนบน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 - 2526 ได้จัดทำบัญชีไบเบิลอย่างเป็นระบบ และคัดเลือกคัมภีร์ผูกสำคัญถ่ายไมโครฟิล์มไว้จำนวน 12,144 คัมภีร์ (สมหมาย เปรมจิตต์และคณะ, 2544: 11 - 14) ผู้สนใจสามารถดูรายชื่อคัมภีร์เรื่องที่ต้องการและติดต่อขอสำเนาไมโครฟิล์มจากสถาบันวิจัยสังคมงานวิจัยเชิงสำรวจคัมภีร์ของสถาบันวิจัยสังคมมีคุณูปการอย่างยิ่งต่อการศึกษาคัมภีร์ในภาคเหนือ ช่วยให้ทราบว่ามียุคคัมภีร์เรื่องใดบ้าง และคัมภีร์แต่ละเรื่องอยู่ที่ใด เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญให้ผู้สนใจปริวรรตคัมภีร์และศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

ต่อมา พ.ศ. 2529 อดนาโตล โรเจอร์ เป็ลติเยร์ ได้รวบรวมวรรณกรรมไทยเงินจากไบเบิลและพันธสาจำนวน 271 เรื่อง สรุปลย่อและพิมพ์เผยแพร่เป็นภาษาไทย อังกฤษ และฝรั่งเศส ผลงานชิ้นนี้เป็นคลังข้อมูลสำคัญของวรรณกรรมไทยเงินและประโยชน์ในการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นภาคเหนือมาก

คูมิโกะ คาโต้ และ อิศรา ญาณตาล (2544) ได้รับทุนจากมหาวิทยาลัยนาโกย่า ประเทศญี่ปุ่น ให้สำรวจเอกสารพันธสาและคัมภีร์ไบเบิลในเมืองเชียงรุ่ง เมืองล่า เมืองฮาย เมืองลวง และเมืองฮ่าสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน และทำบัญชีรายชื่อว่ามีเอกสารเรื่องใดบ้าง และเก็บรักษาไว้ที่ใด

โครงการปกปักรักษาไบเบิลลาวได้รับทุนวิจัยจากประเทศเยอรมันนี ในการสำรวจ รวบรวมทำบัญชี และถ่ายไมโครฟิล์ม รายชื่อเอกสารสำคัญในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (โครงการปกปักรักษาหนังสือไบเบิลลาว, มปป.) ปัจจุบันทางโครงการฯ ได้จัดทำฐานข้อมูลเผยแพร่ในอินเทอร์เน็ต ให้ผู้สนใจดาวโหลดข้อมูลไบเบิลได้

งานวิจัยเชิงสำรวจและรวบรวมคำภีร์ของไทยวน ไทยเขิน ไทลื้อสิบสองพันนา และลาว ข้างต้นเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย ช่วยให้ทราบว่าคำภีร์หรือวรรณกรรมเรื่องใดที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทยนิยม สร้างถวายวัด และกลุ่มชาติพันธุ์ไทแต่ละกลุ่มรับรู้วรรณกรรมร่วมกันเรื่องใดบ้าง

เอกสารและงานวิจัยเชิงปริวรรต ขำระคำภีร์ แผลหรือเรียบเรียง

เอกสารโบราณเป็นขุมคลังความรู้ด้านต่างๆ ของคนในอดีตทั้ง วรรณกรรม โหราศาสตร์ ตำราสมุนไพร เอกสารโบราณที่จารในใบลานและพับสาในดินแดนล้านนา นิยมบันทึกด้วยอักษร ท้องถิ่นคืออักษรธรรมและอักษรฝักขาม อักษรธรรมใช้บันทึกพระธรรมคำสอนและเรื่องราวทาง ศาสนา ส่วนอักษรฝักขามนิยมใช้บันทึกเรื่องราวทางโลก การปริวรรตคำภีร์จากอักษรธรรมเป็น อักษรไทยเอื้อให้ผู้ที่ไม่รู้อักษรหรือไม่ชำนาญในการอ่านอักษรธรรมได้เข้าถึงข้อมูลและใช้ประโยชน์ จากข้อมูลที่ปริวรรตแล้ว

คำภีร์และเอกสารโบราณของไทยวน มีการปริวรรตและพิมพ์เผยแพร่เป็นจำนวนมากในหมู่ นักวิชาการด้านล้านนาคดี ตัวอย่างงานปริวรรตเอกสารล้านนาที่พิมพ์เผยแพร่ เช่น **ตำนานเมือง พะเยา** (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, 2527) **โคลงอมรา** (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2529) **ธัมมแปดหมื่นสี่พันขันธ์** (สมหมาย เปรมจิตต์ และคณะ, 2544) เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัย/วิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันบางแห่ง ที่สนใจศึกษา เอกสารต้นฉบับ ขำระ ปริวรรตคำภีร์ออกมศึกษา เช่น ทีมหาวิทยาลัยศิลปากร มีวิทยานิพนธ์ที่ ศึกษา **ขำระต้นฉบับวรรณกรรมล้านนาเรื่องโคลงหงส์ผาค่า** (สุรีย์วรรณ เล็กตระกูล, 2529) ทีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อุดม รุ่งเรืองศรี (2528) **ขำระต้นฉบับตำราโคลงกลบทล้านนา** ทีมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ใน พ.ศ. 2546 – 2547 มีวิทยานิพนธ์ในกลุ่มหัวข้อ **การตรวจขำระ และศึกษาเชิงวิเคราะห์ปัญญาสชาดก** มีพระนิสิต 7 รูป ได้แก่ พระมหามานะ มุนิวโส, พระมหา ธานินทร์ อาทิตยวโร, พระมหาประสานชัย เทวังกโร, พระเมธี สุตาภรณ์ , พระมหาจรัญ อุดตมธมโม, พระมหาประสิทธิ์ อหีสโก และ พระมหาอาคม สุมณีโก แบ่งกันตรวจขำระปัญญาสชาดก

ด้านวรรณกรรมไทยเขิน ผู้ที่สนใจปริวรรตวรรณกรรมไทยเขินอย่างต่อเนื่องคือ อนาคต โรเจอร์ เป็ลติเยร์ แห่งสำนักศึกษาฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ ท่านสนใจวรรณกรรมพื้นบ้านไท-ไทย และได้ ปริวรรตวรรณกรรมพื้นบ้านจากเอกสารต้นฉบับทั้งใบลานและพับสาจำนวนมากจากอักษรธรรมเป็น อักษรไทย แล้วแปลเป็นภาษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่แปลเป็นภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส มีการ ตีพิมพ์ผลงานเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง เรื่องที่อนาคตเลือกปริวรรตมีทั้งนิทาน ภาษิต และ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ดังนี้

อลองเจ้าสามลอ (2531) **สมังคละ-ปทุมมุกขะ** (2532) **กาลาชาเครือดอก** (2533) **ปฐมมูลมูลี** **ตำนานเค้าผีล้านนา** (2534) **เจ้าบุญหลง** (2535) **สุชะวันฉะว้าวหลวง** (2536)

กาแลออกหน่อ (2542) นิทานศีลห้า (2544) มัชวา (2549) หนูเผือก-หนูดำ (2552) ภาษิตตระกูลไท (2552) พระมหาปชาบดีโคตรมีเถรีทูลลาเข้านิพพาน (2554) และมาตลังกา (2555)

ส่วนวรรณกรรมไทใหญ่ ไทลื้อ และไทยอง ที่ปริวรรตเป็นภาษาไทยยังมีไม่มากนักวรรณกรรมไทใหญ่ เช่น ประวัติศาสตร์ไทใหญ่พื้นที่ตอนกลาง (สมปอง ไตตุมแก่นและฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2544) พงศาวดารเมืองไท เกรือกูเมือง (จำหวงหยินและสมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์, 2544)

การปริวรรตวรรณกรรมไทลื้อ เช่น เชื้อเครือเจ้าแสนทวีลิปสองพันนา (เรณู วิชาศิลป์, 2544) สุภาษิตไทลื้อ (ลมูล จันทน์หอม, 2545) นอกจากนี้ยังมี นิทานไทลื้อ ในมณฑลยูนนาน ซึ่ง สุชาติ ภูมิบริรักษ์ (2535) เป็นผู้แปลจากภาษาจีนและตีพิมพ์เผยแพร่เป็นภาษาไทย

วรรณกรรมไทลื้อเมืองยองที่ปริวรรตเป็นภาษาไทยและพิมพ์เผยแพร่ เช่น คัมภีร์โหราศาสตร์ และ คัมภีร์สุศาสตร์ (ไพฑูรย์ ดอกบัวแก้ว, 2551) ตำนานเมืองยอง (ศรีเลา เกษพรหมและคณะ, 2554) คำคนยอง (ไพฑูรย์ พรหมวิจิตร, 2554)

การปริวรรตวรรณกรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยังน้อยมากนักเมื่อเทียบกับเอกสารต้นฉบับจำนวนมากมหาศาลที่เก็บรักษาไว้ในที่ต่างๆ อย่างไรก็ตามการพิมพ์เผยแพร่วรรณกรรมที่ปริวรรตแล้วดังกล่าวช่วยให้ผู้ที่อ่านอักษรธรรมไม่ได้มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลมากขึ้น การแปลเป็นภาษาต่างประเทศยังเอื้อให้วรรณกรรมชนชาติไทเป็นที่รู้จักในวงกว้าง

วิทยานิพนธ์ที่ศึกษาคัมภีร์หรือวรรณกรรม

วิทยานิพนธ์ที่ศึกษาคัมภีร์มีแนวการศึกษาแบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ 3 แนว ได้แก่ การศึกษาคัมภีร์หรือวรรณกรรมเฉพาะเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบคัมภีร์หรือวรรณกรรม และการศึกษาคัมภีร์หรือวรรณกรรมเชิงคติชนวิทยา

การศึกษาคัมภีร์หรือวรรณกรรมเฉพาะเรื่องนิยมศึกษาความเป็นมาของคัมภีร์หรือวรรณกรรม ตัวอักษรและอักขระวิธีที่ใช้ ลักษณะคำประพันธ์ โครงเรื่อง ตัวละคร และภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรม อาทิ วิเคราะห์วรรณกรรมไทลื้อเรื่องคำขับลังกาสิบหัว (เจริญ มาลาโรจน์, 2529)

การศึกษาเปรียบเทียบคัมภีร์หรือวรรณกรรมระหว่างท้องถิ่นเป็นการศึกษาเชิงวรรณคดีเช่นกัน หากมีการเปรียบเทียบสำนวนต่างๆ เช่น การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องกำกาดำฉบับล้านนา อีสานและไทเขิน (สดศรี ครนน้อย, 2539)

การศึกษาคัมภีร์หรือวรรณกรรมเชิงคติชนวิทยา สุพิน ฤทธิ์เพ็ญ (2539) เสนอวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตต่อมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เรื่อง ศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของสุชะวันฉะวันหลวงที่มีต่อสังคมไทเขิน พบว่าคนไทเขินให้ความสำคัญกับเรื่องสุชะวันฉะวันหลวง เทียบเท่าเวสสันดรชาดก วิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้รวบรวมสุชะวันฉะวันหลวง สำนวนต่างๆ ได้แก่ สำนวนไทเขิน สำนวน

ไทยวน สำนวนไทลื้อ และสำนวนไทใหญ่ ผลการศึกษาพบว่า *สุชะวันฉะวัทหลง* มีแหล่งกำเนิดมาจากชาวไทเขิน เชียงตุง สหภาพเมียนมา

วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตของสุพิน ฤทธิ์เพ็ญ (2554) เรื่อง **สามลอนอุเปียมและเจ้าสุธน นางมโนห์รา: ความหมายและการดำรงอยู่ในบริบททางสังคมของชนชาติไท** ใช้การวิจัยเอกสาร การวิจัยภาคสนาม แนวทางการวิจัยเชิงคติชนวิทยาเพื่อศึกษาตัวบท พลวัต ความหมายและการดำรงอยู่ของวรรณกรรมเรื่อง *สามลอนนางอุเปียม* ที่มีต่อชาวไทใหญ่ ในรัฐฉาน และวรรณกรรมเรื่อง *เจ้าสุธน นางมโนห์รา* ที่มีต่อชาวไทลื้อ ในสิบสองปันนา ผลการศึกษาพบว่าผู้นำท้องถิ่นชาวไทใหญ่ในรัฐฉาน และนอกรัฐฉาน ร่วมกันผลิตซ้ำและส่งต่อวรรณกรรมเรื่อง *สามลอนนางอุเปียม* อย่างต่อเนื่องในรูปแบบที่หลากหลาย วรรณกรรมเรื่องนี้เป็นเครื่องแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ บอกอัตลักษณ์พื้นที่ และตัวตนของชาวไทใหญ่ในรัฐฉาน ส่วนวรรณกรรมเรื่อง *เจ้าสุธน นางมโนห์รา* ได้กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมของชาวไทลื้อสิบสองปันนา ภายใต้การปกครองของจีนในยุคทุนนิยม วิทยานิพนธ์เล่มนี้ใช้ศาสตร์หลายด้านในการวิเคราะห์การดำรงอยู่ของวรรณกรรมในบริบทของสังคมชนชาติไทที่น่าสนใจมาก

2) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีทานธัมม์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มต่างๆ และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำทาน การบำเพ็ญทานบารมี มีรายละเอียดดังนี้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มต่างๆ

ไทลื้อ

ในหนังสือ **ไทยสิบสองปันนา** บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547, 199 – 209) เล่าประเพณีทานมหาปางหรือการถวายธัมม์มหาชาติของชาวไทลื้อว่า ผู้ถวายต้องเตรียมคัมภีร์มหาชาติ หอปราสาท ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ เพื่อถวายแก่ภิกษุ ชาวไทลื้อเชื่อว่างานทานมหาปางเป็นงานบุญใหญ่ ผู้ถวายธัมม์มหาชาติจะได้กุศลสูงสุด วรรณกรรมที่ชาวไทลื้อรับรู้ว่ามีหลายเรื่อง อาทิ *มหาวิบากหลวง วิบากรอม อาณิสสร้ออกบวช จำปาสี่ต้น แดงเขียว โบราปาน้อย* ฯลฯ

ผลงานของบุญช่วยเป็นการศึกษาบุกเบิกชาวไทลื้อในสิบสองปันนา บันทึกสภาพชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณีของชาวไทลื้อเมื่อเกือบ 60 ปีก่อนไว้ เป็นข้อมูลที่ทรงคุณค่าและประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในสมัยหลังเป็นอย่างยิ่ง

สายคำ ประดิจิต (2555: 107 - 110) อาจารย์จากวิทยาลัยสร้างครูหลวงน้ำทา เสนอบทความในการสัมมนาวิชาการนานาชาติวัฒนธรรมไต-ไท ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ครั้งที่ 2 ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเรื่อง **ศึกษาระบบการและความเปลี่ยนแปลงของประเพณีทานธัมม์ของชนเผ่าไทลื้อ แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว** สรุปว่า ชาวไทลื้อใน

แขวงหลวงน้ำทาจัดประเพณีทานธัมม์ช่วงเดือนเจียงถึงเดือนสาม มีการถวายคัมภีร์ หอปราสาท ข้าวของเครื่องใช้ และอัฐบริวาร แก่พระสงฆ์เพื่ออุทิศบุญให้ญาติพี่น้องที่เสียชีวิตไปแล้ว

ไทเขิน

สุพิน ฤทธิ์เพ็ญ (2539) ศึกษาบทบาทวรรณกรรมเรื่องสุขะวันฉะวัฬวงที่มีต่อสังคม วิทยานิพนธ์เล่มนี้เก็บข้อมูลประเพณีตั้งธัมม์ของชาวไทเขินทั้งในเชียงตุงและประเทศไทยอย่างละเอียด เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยให้ทราบถึงลำดับขั้นตอนของประเพณีดังกล่าว เพื่อเทียบเคียงกับข้อมูลในพื้นที่วิจัยที่บ้านผาแตกต่อไป

โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน (2552) ได้กล่าวถึงประเพณีทานธัมม์ของชาวไทเขินในเชียงตุงว่าประกอบด้วย ประเพณีทานธัมม์ค่านามหรือทานธัมม์ประจำวันเกิด ปีเกิด และประเพณีตั้งธัมม์เวสสันดร โดยเล่าที่มาของประเพณี ความสำคัญของประเพณี ผู้มีบทบาทในกิจกรรม เครื่องประกอบพิธี ขั้นตอนในการประกอบพิธี และการปรับเปลี่ยนประเพณี หนังสือเล่มนี้ให้ภาพรวมของประเพณีทานธัมม์ของชาวไทเขินในเชียงตุงไว้อย่างสมบูรณ์มาก แต่ไม่ได้วิเคราะห์ประเพณีทานธัมม์ของชาวไทเขินอย่างละเอียด

สุพิน ฤทธิ์เพ็ญ (2541: 242) เล่าถึงประเพณีทานธัมม์น้ำอ้อยของชาวไทเขินใน เชียงตุงว่าเป็นประเพณีสำคัญของชีวิตคู่ ที่หนุ่มสาวพ่อเรือน-แม่เรือนต้องถือปฏิบัติ เป็นการให้ข้อมูลอย่างกว้างๆ

Sengpan Pannyawamsa (2009) เสนอบทความเรื่อง **Recital of the Tham Vessantara Jataka: a Social-cultural Phenomenon in Kengtung, Eastern Shan State, Myanmar** สรุปว่า ประเพณีทานธัมม์เวสสันดรเป็นประเพณีที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทเขินในเชียงตุงให้ความสำคัญมาก ประเพณีตั้งธัมม์เวสสันดรแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ ตั้งธัมม์ประเพณีและตั้งธัมม์เวสสันดรหลวง ตั้งธัมม์ประเพณีเป็นงานประจำปีที่คนทั้งชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพ ส่วนตั้งธัมม์เวสสันดรหลวงผู้เป็นเจ้าภาพจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในงานทั้งหมด ผู้เป็นเจ้าภาพในการตั้งธัมม์เวสสันดรหลวงต้องถวายทานอย่างอื่นมาก่อน ได้แก่ ทานสลาก ถวายผ้าอาบน้ำฝน ทานธัมม์น้ำอ้อย ทานธัมม์ค่านาม เป็นเจ้าภาพบรรพชาสามเณรหรืออุปสมบทพระภิกษุก่อน จึงจะเป็นเจ้าภาพตั้งธัมม์เวสสันดรหลวงได้

บทความนี้เป็นประโยชน์กับผู้วิจัยมากช่วยให้ทราบถึงประเพณีทานธัมม์เวสสันดรของชาวไทเขินในเชียงตุงเพิ่มมากขึ้น

ไทคำตี้

ประคอง นิมมานเหมินท์ (2554) และ Siraporn Nathalang (2009) ได้เดินทางไปยัง อรุณาจักรประเทศ ประเทศอินเดีย และเขียนบทความ **วิถีชีวิตและวรรณกรรมไทคำตี้แห่งลุ่มน้ำโลहित รัฐอรุณาจักรประเทศ ประเทศอินเดีย และ Khamti Shan Buddhism and culture in**

Arunachal Pradesh, India ทั้ง 2 บทความกล่าวถึงประเพณีทานธัมม์ของชาวไทคำตี้ที่อพยพไปจากรัฐฉานเมื่อกว่า 200 ปีก่อน และตั้งรกรากที่อรุณาจัลประเทศว่า ชาวไทคำตี้ยังคงรักษาประเพณีทานธัมม์ไว้อยู่ คัมภีร์หรือวรรณกรรมที่ถวายเป็นไว้แก่วัด ในหน้าแรกของคัมภีร์มีข้อความบอกให้ทราบว่าใครเป็นผู้สร้าง สร้างเพื่อเหตุใด เช่น อุทิศบุญให้ญาติที่ล่วงลับ ขอให้หายป่วยไข้ ขอให้ให้มีลูก เป็นต้น

แม้บทความทั้งสองจะเป็นการสำรวจและให้ภาพรวมของประเพณีทานธัมม์อย่างกว้างๆ แต่เป็นประโยชน์กับผู้วิจัยอย่างยิ่ง ทำให้ทราบถึงการดำรงอยู่ของประเพณีทานธัมม์ของชาวไทคำตี้และความเชื่อในการถวายเป็นวรรณกรรมบางเรื่อง ที่มีวัตถุประสงค์ในการถวายเป็นต่างกันออกไป

ไถยวน

สมหมาย เปรมจิตต์ และคณะ (2544: 186) อธิบายความสำคัญของการสร้างธัมม์และทานธัมม์ในหมู่ชาวล้านนา ไว้ในหนังสือ**โครงการอนุรักษ์พระคัมภีร์ล้านนา** ว่าแรงจูงใจสำหรับผู้ที่จะสร้างเขียนธรรมถวายเป็นวัดที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการสร้างบุญกุศลตามพุทธพจน์ว่า การให้ธรรมะเป็นทาน ย่อมประเสริฐกว่าทานทั้งปวง ด้วยความเชื่อในอานิสงส์จากการสร้างธัมม์ ทำให้พุทธศาสนิกชนพยายามสร้างคัมภีร์ถวายเป็นวัด ถ้าเป็นเจ้าฟ้ามหากษัตริย์สร้างจะสร้างคัมภีร์ที่ความงดงามเป็นพิเศษ คราวละหลายคัมภีร์ แรงจูงใจอีกประการหนึ่งในการสร้างคัมภีร์ถวายเป็นวัดคือมีความเชื่อว่า ถ้าใครต้องการให้บุตรหลานเป็นคนฉลาด เรียนหนังสือเก่ง โตขึ้นจะได้เป็นเจ้าคนนายคน ให้สร้างคัมภีร์ถวายเป็นวัด

พระมหาสิงห์คำ รักป่า (2543) **ศึกษาคัมภีร์อานิสงส์ล้านนา** จากต้นฉบับไมโครฟิล์มของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จำนวน 93 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า คัมภีร์อานิสงส์ล้านนาได้รับอิทธิพลจากการอธิบายอานิสงส์ในคัมภีร์อุปทาน วิมานวัตถุ และชาดก คัมภีร์อานิสงส์ล้านนามีอิทธิพลต่อความคิด โลกทัศน์ ค่านิยมของชาวล้านนา ความเลื่อมใสในคัมภีร์อานิสงส์นำไปสู่การสร้างศาสนวัตถุเป็นต้นว่า วิหาร โบสถ์ ธรรมาสน์ คัมภีร์ หีบบรรจุพระธรรม นอกจากนี้คัมภีร์อานิสงส์ล้านนายังมีอิทธิพลต่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่นและสนับสนุนประเพณีพุทธศาสนาแบบล้านนา

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นประโยชน์กับผู้วิจัยช่วยให้เข้าใจอิทธิพลของคัมภีร์อานิสงส์ในวัฒนธรรมพุทธศาสนาแบบล้านนามากขึ้น

พระมหาสุทธิชัย อากาศโร (2548) เสนอวิทยานิพนธ์ต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเรื่อง **การศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธานุภาพ เรื่องอานิสงส์และคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในเทศกาลต่างๆ ของล้านนา** ผลการศึกษาพบว่า คัมภีร์อานิสงส์ล้านนามีอิทธิพลต่อสังคมล้านนาทั้งด้านภาษา วรรณกรรม การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม แนวคิด การดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา สนับสนุนวัฒนธรรมประเพณีของคนในชุมชน คัมภีร์อานิสงส์ล้านนาเป็นกุศโลบายอันชาญฉลาดของปราชญ์ที่ต้องการแสดงให้เห็นประโยชน์ของการทำดี

ผนวกกับการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีล้านนา คัมภีร์อานิสงส์ล้านนาจึงมีความหมายต่อวิถีชีวิตและความเชื่อของชาวล้านนาตลอดมา

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นประโยชน์กับผู้วิจัยมาก มีเนื้อหากล่าวถึงธรรมเนียมการใช้คัมภีร์ของคนล้านนาในวาระต่างๆ รวมถึงความนิยมในการถวายนคัมภีร์ของชาวไทยวนในยุคต่างๆ อีกด้วย

วีรยุทธ นาคเจริญ (2545) **ศึกษาวรรณกรรมที่ใช้เทศน์ในพิธีศพแบบล้านนา** พบว่ามีการใช้วรรณกรรม 3 ประเภท คือ 1) วรรณกรรมประเภทอานิสงส์ 2) วรรณกรรมคำสอน 3) วรรณกรรมที่ได้รับความนิยมในท้องถิ่น วรรณกรรมที่ใช้ในพิธีศพมีบทบาทต่อพิธีศพคือ เน้นให้พิธีมีความศักดิ์สิทธิ์มากขึ้น มีคุณค่าต่อสังคมช่วยให้ผู้จัดพิธีศพรู้สึกว่ามีผู้ตายจะไปสู่สุคติ วรรณกรรมในพิธีศพยังเป็นการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้อยู่ในกรอบของศาสนาอีกด้วย

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามการใช้คัมภีร์ในพิธีศพของชาวไทยวนในจังหวัดลำพูนและจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับการประกอบพิธีศพแบบล้านนา ทำให้ทราบถึงวัฒนธรรมการใช้คัมภีร์ในพิธีศพแบบล้านนาและหน้าที่ของวรรณกรรมต่อสังคมล้านนา ได้อาศัยเป็นแนวทางในการศึกษาประเพณีทานธัมมอุทิศให้ผู้เสียชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทต่อไป

พระภิกษุมาศ ธมมนนโท (2550) **ศึกษาคัมภีร์ปิฎกทั้งสามของล้านนา** ผลการศึกษาพบว่า คัมภีร์ปิฎกทั้งสาม นำเสนอหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะเรื่องบุญกิริยาวัตถุ 3 ประการ โดยยึดเอาคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้งสามหมวดทำเป็นฉบับย่อ คัมภีร์ปิฎกทั้งสาม นิยมใช้เทศนาในการสืบทอดอายุ ครบรอบอายุ การสร้างคัมภีร์ปิฎกทั้งสาม ถวายเป็นทานจากอิทธิพลความเชื่อเรื่องอานิสงส์การถวายนคัมภีร์ และความเชื่อเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นประโยชน์กับผู้วิจัยให้ทราบถึงความเชื่อและธรรมเนียมการใช้คัมภีร์ดังกล่าวในกลุ่มชาวไทยวน เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาเปรียบเทียบการใช้คัมภีร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีทานธัมมพบว่า มีหนังสือ บทความ และวิทยานิพนธ์จำนวนมากที่ศึกษาคัมภีร์ ทั้งด้านเนื้อหาและวัฒนธรรมการใช้คัมภีร์ของชาวไทยวนโดยตรง แต่การศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาและวัฒนธรรมการใช้คัมภีร์ รวมถึงประเพณีทานธัมมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยังมีน้อยมาก อย่างไรก็ตามการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นเป็นพื้นฐานความรู้ที่ช่วยให้ผู้วิจัยมีความรู้ความเข้าใจในประเพณีทานธัมมและวัฒนธรรมการใช้คัมภีร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

3) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องทาน การบำเพ็ญทานบารมี

อาทิตย์ ชีรวณิชกุล (2552) ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง **ทานและทานบารมี: ความสำคัญที่มีต่อการรังสรรค์วรรณคดีไทยพุทธศาสนา** วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาทานและทานบารมีจาก *มหาชาติ พญาฉัททันต์ ปัญญาสชาดก พระคัมภีร์อนาคตวงศ์* และวรรณกรรมอานิสงส์ วรรณคดีเหล่านี้มีเรื่อง

ทานและทานบารมีเป็นแนวคิดสำคัญและมีบทบาทต่อสังคมวัฒนธรรมไทย การสร้างวรรณคดีไทย พุทธศาสนา การแต่ง การจาร การคัดลอก การนำวรรณคดีมาเผยแพร่ถ่ายทอดด้วยการสวดหรือเทศน์ รวมทั้งเสพวรรณคดีด้วยการฟังหรือการอ่านเป็นไปตามอิทธิพลของธรรมทานว่าจะให้อานิสงส์ยิ่งใหญ่ ทำให้ได้เกิดในยุคพระศรีอาริย์ เป็นปัจจัยแก่พระนิพพาน เป็นการสืบอายุพระพุทธศาสนา แนวคิดเรื่องทานและทานบารมีก่อให้เกิดประเพณีบางอย่าง เช่น ประเพณีทานธัมม์ ประเพณีเทศน์มหาชาติ ฯลฯ

ไพฑูริย์ อุทัยคาม (2544) **ศึกษาหลักคำสอนเรื่องทานในพระพุทธศาสนา** กล่าวถึงความสำคัญของทานในสังคมไทยและศึกษาแนวคิดเชิงจริยศาสตร์เรื่องทาน ความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อ ทักษะ รูปแบบ วิธีการปฏิบัติ และเกณฑ์การตัดสินคุณค่าเชิงจริยธรรมในการให้ทานของชาวไทยพุทธในกรุงเทพมหานคร ผลจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่มีความเข้าใจหลักในการให้ทานอยู่ในเกณฑ์ดี ยกเว้นเรื่องการถวายสังฆทานและบุญกิริยาวัตถุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มักงดบาตรตอนเช้า ทำทานเพื่อความสุขของตนและคนในครอบครัว และเพื่อธำรงพระพุทธศาสนา

วิทยานิพนธ์ของอาทิตย์ ชีรวณิชย์กุล เน้นศึกษาด้วบทวรรณคดี ความสำคัญของทานและทานบารมีต่อการสร้างและเสพวรรณคดี และให้ความรู้เรื่องทานที่ปรากฏในคัมภีร์ต่างๆ ในขณะที่วิทยานิพนธ์ของไพฑูริย์ อุทัยคาม เน้นเรื่องความรู้และความเข้าใจของการทำทานในสังคมไทย วิทยานิพนธ์ทั้ง 2 เล่ม ช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจแนวคิดเรื่องทาน และความเข้าใจเรื่องการทำทานของคนในสังคมไทยมากขึ้น

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับคัมภีร์ไบเบิล พับสา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประเพณีทานธัมม์ข้างต้นพบว่ายังไม่เคยมีผู้ใดทำวิจัยเรื่องประเพณีทานธัมม์ที่ศึกษาทั้งตัวประเพณี และตัวบทหรือคัมภีร์ที่ถวายในประเพณีทานธัมม์มาก่อน ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งไทใหญ่ ไทเขิน และไทลื้อ ที่ ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย ซึ่งเป็นกลุ่มที่เพิ่งอพยพเข้ามาเมื่อราวๆ 40 - 50 ปีที่ผ่านมา ซึ่งจะศึกษาทั้งประเพณีทานธัมม์ ความเชื่อ และวิถีคิดในการเลือกถวายคัมภีร์ในประเพณีทานธัมม์ โดยเลือกศึกษาธัมม์ขาดตาและธัมม์อุทิศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเนื่องจากเป็นคัมภีร์กลุ่มใหญ่ กลุ่มชาติพันธุ์ไทนิยมถวายคัมภีร์กลุ่มดังกล่าวเข้าวัดในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาทั้งตัวบทควบคู่ไปกับบริบทเพื่อทำความเข้าใจวิถีคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในการเลือกถวายคัมภีร์ ซึ่งจะเป็นการต่อยอดความรู้จากการศึกษาก่อนหน้า ในบทถัดไปจะกล่าวถึงภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่วิจัย

บทที่ 2

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ในบทนี้ผู้วิจัยกล่าวถึงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ ลักษณะทางกายภาพของตำบลเวียงพางคำ ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท สภากษัตริย์ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ที่ตำบลเวียงพางคำ โดยเน้นที่บ้านผาแตก หมู่ 10 ของตำบลเวียงพางคำ เนื่องจากเป็นที่ตั้งของ วัดผาแตกซึ่งเป็นพื้นที่หลักในการวิจัย

2.1 ข้อมูลทั่วไปของตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

แม่สายเป็นเมืองโบราณเมืองหนึ่ง เดิมเรียกว่า “เวียงสี่ดวง” มีร่องรอยของเมืองเก่าอยู่ ทางด้านทิศตะวันตกของเมืองแม่สาย ด้านหลังของที่ว่าการอำเภอแม่สายปรากฏกำแพงเมืองโบราณ คูน้ำ ปัจจุบันมีการจัดรูปแบบการปกครองตามพระราชบัญญัติการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 โดยแบ่งพื้นที่การปกครอง เป็นหมู่บ้าน ตำบล

2.1.1 ประวัติตำบลเวียงพางคำ ที่ตั้ง และการเดินทาง

ตำบลเวียงพางคำ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีพื้นที่บางส่วนคาบเกี่ยวกับตำบลแม่สาย อำเภอแม่สายเป็นอำเภอที่อยู่เหนือสุดของประเทศไทย มีพรมแดนติดต่อกับอำเภอท่าลี่ สหภาพเมียนมา มีแม่น้ำสายเป็นพรมแดนธรรมชาติกั้นระหว่างประเทศไทยกับสหภาพเมียนมา เดิมแม่สายมีฐานะเป็นตำบลแม่สาย ขึ้นกับอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ต่อมาได้รับการยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอแม่สาย เมื่อ พ.ศ. 2481 และยกฐานะเป็นอำเภอแม่สายเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 อำเภอแม่สายแบ่งเขตการปกครองเป็น 8 ตำบล ได้แก่ ตำบลห้วยไคร้ ตำบลโป่งงาม ตำบลโป่งผา ตำบลศรีเมืองชุม ตำบลบ้านด้าย ตำบลเกาะช้าง ตำบลเวียงพางคำ และตำบลแม่สาย อำเภอแม่สายห่างจากอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย 65 กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานคร 891 กิโลเมตร (<http://www.amphoemaesai.com>. สืบค้นวันที่ 4 มกราคม 2556)

ตำบลเวียงพางคำ เป็นหนึ่งใน 8 ตำบลของอำเภอแม่สาย ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2526 โดยแยกจากตำบลแม่สาย และได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงพางคำ ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2539 และต่อมา ปี พ.ศ. 2550 ได้รับการประกาศจัดตั้งจากองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงพางคำเป็นเทศบาลตำบลเวียงพางคำตาม

การคมนาคมระหว่างพื้นที่ต่างๆ ในอำเภอแม่สาย เดินทางได้อย่างสะดวก มีรถโดยสารให้บริการ มีทั้งเส้นทางเดินรถระยะสั้น เชื่อมระหว่างภายในตำบลและระหว่างอำเภอ ได้แก่ รถสองแถวสีแดง รับส่งผู้โดยสารจากสถานีขนส่งแม่สาย – ด้านพรมแดนแม่สาย, รถสองแถวสีเหลือง รับส่งผู้โดยสารจากตำบลห้วยไคร้ – ด้านพรมแดนแม่สาย, รถสองแถวสีฟ้า รับส่งผู้โดยสารจากอำเภอ เชียงแสน – ด้านพรมแดนแม่สาย และรถสองแถวสีม่วง รับส่งผู้โดยสารจากเชิงดอยตุงขึ้นสู่ พระตำหนักดอยตุง สวนแม่ฟ้าหลวง และวัดพระธาตุดอยตุง

ที่สถานีขนส่งแม่สายมีรถตู้และรถเมลล์บริการรับส่งผู้โดยสารจากอำเภอแม่สายไปยัง อำเภอเมืองเชียงรายตลอดทั้งวัน มีรถทัวร์ของบริษัทต่างๆ บริการรับส่งผู้โดยสารจากอำเภอแม่สายไป จังหวัด และเมืองใหญ่หลายเมือง ได้แก่ แม่สาย-เชียงใหม่, แม่สาย-ฝาง, แม่สาย-แม่สวด, แม่สาย- นครราชสีมา, แม่สาย-กรุงเทพฯ, แม่สาย-พัทยา, และแม่สาย-ระยอง นับได้ว่าการคมนาคมภายใน อำเภอแม่สาย รวมถึงการเดินทางจากอำเภอแม่สายต่อไปยังจังหวัดต่างๆ สะดวกมาก

นอกจากทางรถแล้ว จังหวัดเชียงรายยังมีท่าอากาศยานแม่ฟ้าหลวง มีเที่ยวบินของ สายการบินต่างๆ เป็นต้นว่า การบินไทย แอร์เอเชีย นกแอร์ ทำการบินจากท่าอากาศยานดอนเมือง และท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ กรุงเทพมหานคร ไปยังท่าอากาศยานแม่ฟ้าหลวง ทุกวัน วันละหลาย เที่ยวบิน ใช้เวลาทำการบินประมาณ 1 ชั่วโมง 15 นาที นอกจากนี้ยังมีเครื่องบินเช่าเหมาลำจากสาย การบินต่างประเทศพาลูกทัวร์มาลงที่ท่าอากาศยานแม่ฟ้าหลวงบ่อยครั้ง

การเดินทางจากแม่สายข้ามไปฝั่งอำเภอท่าลี่เหล็ก สหภาพเมียนมา นักท่องเที่ยวชาวไทยนำบัตรประชาชนหรือบัตรที่ทางราชการออกให้ไปติดต่อเจ้าหน้าที่ที่หอประชุมพระเจ้าพรหม มหาราช อยู่ในที่ว่าการอำเภอแม่สาย ตั้งแต่เวลา 06.30 น. – 18.30 น. ของทุกวัน ค่าบริการคนละ 30 บาท ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาตินำพาสปอร์ตไปติดต่อที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่สาย ค่าบริการคนละ 5 เหรียญสหรัฐ และชำระค่าธรรมเนียมที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองฝั่งสหภาพเมียนมา คนละ 10 บาท นักท่องเที่ยวที่ข้ามไปฝั่งท่าลี่เหล็กนิยมซื้อสินค้าพื้นเมือง เช่น แป้งทานาคา บุหรี่ซีโย เครื่องทองเหลือง เป็นต้น รวมถึงสินค้านานาชนิดอื่นๆ ที่มาจากจีน นอกจากนี้ยังสามารถท่องเที่ยวใน เขตชายแดนท่าลี่เหล็กหลายแห่ง เช่น ตลาดพลอย วัดพระเจ้าระแข่ง วัดชเวดากอง (จำลอง) เป็นต้น

2.1.2 อาณาเขตและเขตการปกครอง

ตำบลเวียงพางคำ มีพื้นที่ประมาณ 34 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 21,250 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับสหภาพเมียนมา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเทศบาลตำบลแม่สาย, เทศบาลตำบลแม่สายมิตรภาพ และ ตำบลศรีเมืองชุม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ทิศใต้   ติดต่อกับตำบลโป่งผาและตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัด
เชียงราย

ทิศตะวันตก   ติดต่อกับสหภาพเมียนมา

ภาพที่ 2 แผนที่ตำบลเวียงพางคำ
ที่มา : ที่ว่าการอำเภอแม่สาย จ.เชียงราย

ตำบลเวียงพางคำแบ่งเขตการปกครองเป็น 10 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่	1	บ้านแม่สาย
หมู่ที่	2	บ้านดอยงาม
หมู่ที่	3	บ้านเวียงพาน
หมู่ที่	4	บ้านป่ายางใหม่
หมู่ที่	5	บ้านป่าเหมือดรุ่งเจริญ
หมู่ที่	6	บ้านผาหมี่
หมู่ที่	7	บ้านห้วยน้ำริน
หมู่ที่	8	บ้านป่าเหมือดสันติสุข
หมู่ที่	9	บ้านป่าเหมือดสุขสำราญ
หมู่ที่	10	บ้านป่ายางผาแตก

2.1.3 ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

พื้นที่ทางทิศเหนือติดกับแม่น้ำสายซึ่งเป็นแม่น้ำสายสั้นๆ มีต้นกำเนิดในสหภาพเมียนมา แม่น้ำสายไหลไปบรรจบกับแม่น้ำรวกที่อำเภอเชียงแสน การประปาแม่สายสูบน้ำจากแม่น้ำสายผลิตเป็นน้ำประปาให้บริการประชากรในเมืองแม่สาย พื้นที่ทางทิศใต้เป็นที่ราบ พื้นที่ทางทิศตะวันออกมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบ ใช้เป็นที่ตั้งชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ทางทิศตะวันตกมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาและที่ราบสูงเชิงเขา เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติดอยนางนอน

ลักษณะภูมิอากาศแบ่งออกได้ 3 ฤดู คือ

- ฤดูร้อน ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 28 องศาเซลเซียส
- ฤดูฝน ระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงเดือนตุลาคม อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 27 องศาเซลเซียส
- ฤดูหนาว ระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 10 องศาเซลเซียส

อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 25 องศาเซลเซียส ในฤดูร้อนมีอุณหภูมิสูงสุดประมาณ 39 องศาเซลเซียส ฤดูหนาวต่ำสุดประมาณ 6 องศาเซลเซียส

2.1.4 ข้อมูลประชากรในพื้นที่

อำเภอแม่สายเป็นอำเภอที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุดของจังหวัดเชียงรายคือ 297.7 คนต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553: 14) จากการสำรวจประชากรในอำเภอแม่สาย เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 มีประชากรทั้งหมด 62,898 คน (<http://www.dopa.go.th/>. สืบค้นวันที่ 4 มกราคม 2556)

จากการสำรวจสำมะโนประชากรเมื่อ พ.ศ. 2554 เทศบาลตำบลเวียงพางคำมีประชากรชาย 5,474 คน ประชากรหญิง 6,115 คน รวมประชากรทั้งหมด 11,589 คน มีจำนวน 6,546 หลังคาเรือน มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงจำนวนประชากรในเขตเทศบาลตำบลเวียงพางคำ พ.ศ. 2554

หมู่ ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ประชากร		รวมจำนวน ประชากร	จำนวน ครัวเรือน
		ชาย	หญิง		
1	บ้านแม่สาย	736	893	1,629	432
2	บ้านดอยงาม	400	512	912	263
3	บ้านเวียงพาง	24	22	46	11
4	บ้านป่ายางใหม่	746	796	1,542	1,054
5	บ้านป่าเหมือดรุ่งเจริญ	630	617	1,247	1,313
6	บ้านผาหมี	344	337	681	324
7	บ้านห้วยน้ำริน	137	134	271	121
8	บ้านป่าเหมือดสันติสุข	596	681	1,277	907
9	บ้านป่าเหมือดสุขสำราญ	924	1,013	1,937	1,240
10	บ้านป่ายางผาแตก	937	1,110	2,047	881
	รวม	5,474	6,115	11,589	6,546

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลตำบลเวียงพางคำ วันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2544

จากตัวเลขข้อมูลประชากรข้างต้นเห็นได้ชัดเจนว่าบ้านป่ายางผาแตกหรือที่เรียกกันทั่วไปว่าบ้านผาแตก มีจำนวนประชากรมากที่สุด โครงการศึกษาสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2540) อ้างถึงในสืบพงษ์ พงษ์สวัสดิ์ (2546: 38 – 41) พบว่าแม่สายเป็นเมืองชายแดนที่มีคนหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่ปะปนกัน ดังนี้

จีนฮ่ออพยพ เป็นกลุ่มประชากรเชื้อสายจีนจากสหภาพเมียนมา อพยพเข้ามาระหว่าง พ.ศ.2493 - 2504 โดยอพยพเข้ามาพร้อมๆ กับทหารจีนคณะชาติ จำนวน 4,037 คน กระจายอยู่มากในพื้นที่ หมู่ 7, 8 และ 10 ของตำบลแม่สาย และหมู่ที่ 1 และ 3 ของตำบลเวียงพางคำ

จีนฮ่ออิสระ เป็นกลุ่มประชากรที่อ้างตนว่าเป็นญาติของอดีตทหารจีนคณะชาติและจีนฮ่ออพยพ รวมถึงกลุ่มบุคคลที่หลบหนีเข้าเมืองมาตั้งแต่ พ.ศ. 2505 – 2532 สภาความมั่นคงแห่งชาติต้องการควบคุมจำนวนไม่ให้มีการอพยพเข้ามาอีก จึงจำกัดพื้นที่ให้อยู่อาศัยในพื้นที่หมู่ที่ 2, 7, 8 และ 10 ของตำบลแม่สาย และพื้นที่หมู่ที่ 1 และ 3 ของตำบลเวียงพางคำ

ไทลื้อ เป็นกลุ่มประชากรที่มีเชื้อสายมาจากสิบสองปันนา ในมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ปี พ.ศ. 2493 เหม่าเจ๋อตุง ขั้วไ่ทหารของเจียงไคเช็คเข้ามาในเขตสิบสองปันนา แล้วยึดแคว้นสิบสองปันนารวมเข้ากับจีน ทำให้ชาวไทลื้อบางส่วนอพยพเข้ามาประเทศไทย ผ่านเมืองยาง เมืองเชียงตุง เมืองแพร่ก เมืองท่าขี้เหล็ก กลุ่มชนเหล่านี้มีจำนวน 4,798 คน ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ในทุกพื้นที่ของอำเภอแม่สาย เว้นตำบลบ้านด้าย

ชาวเขา เป็นกลุ่มชาวเขาเผ่าอาข่าและมูเซอ มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในประเทศไทยอยู่แล้ว มีจำนวน 860 คน บางส่วนตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ หมู่ 6, 7 และ 10 ของตำบลเวียงพางคำ

บุคคลบนพื้นที่สูง เป็นชาวเขาที่อพยพมาจากนอกประเทศ เช่น สหภาพเมียนมา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นต้น ประชากรกลุ่มนี้มิได้กำเนิดในประเทศไทยและแม้ว่าจะให้กำเนิดลูกหลานในประเทศไทย ก็มีได้ถือว่าลูกหลานเป็นประชากรไทย โดยสัญชาติ มีจำนวน 707 คน บางส่วนตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่หมู่ 1, 5, 6, 7 และ 10 ของตำบลเวียงพางคำ

ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า เป็นประชากรสัญชาติพม่าแต่มีหลายเชื้อชาติ เช่น ไทยใหญ่ พม่า โดยอพยพเข้ามาก่อนวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2519 ในอำเภอแม่สายมีจำนวน 2,097 คน มีการตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ในทุกตำบล ยกเว้นตำบลบ้านด้าย

ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า เป็นประชากรพม่าถือสัญชาติพม่าที่หลบหนีเข้าเมืองหลังวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2519 มีจำนวน 6,152 คน กระจายตัวอยู่ทุกตำบลยกเว้นตำบลบ้านด้าย

ผู้ใช้แรงงานจากพม่า เป็นประชากรสัญชาติพม่าที่หลบหนีเข้ามาใช้แรงงานในประเทศไทย ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับนายจ้าง ถือว่าประชากรกลุ่มนี้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย แต่รัฐบาลมีนโยบายผ่อนปรนมากกว่าปราบปราม เนื่องจากมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของอำเภอแม่สาย ที่มีค่าจ้างแรงงานถูก และแรงงานชาวไทยมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ

อย่างไรก็ตามพบว่าอำเภอแม่สายมีประชากรแฝงมากกว่าที่ทางการทำการสำรวจไว้ เนื่องจากทางสหภาพเมียนมามีปัญหาขัดแย้งภายใน มีการสู้รบบ่อยครั้ง ส่งผลให้การทำมาหากินฝืดเคือง ทั้งยังขาดแคลนสถานพยาบาลที่มีคุณภาพ กลุ่มชาติพันธุ์ไทจำนวนมาจึงข้ามมาจากฝั่งท่าขี้เหล็กมายังฝั่งแม่สายด้วยวัตถุประสงค์หลากหลาย เพื่อหางานทำ รักษาตัวที่โรงพยาบาล หรือพักอาศัยอยู่กับญาติที่ฝั่งไทย

2.1.5 การนับถือศาสนาและศาสนสถาน

ประชากรในตำบลเวียงพางคำนับถือศาสนาพุทธประมาณร้อยละ 80 นับถือศาสนาคริสต์ ประมาณ ร้อยละ 10 ส่วนที่เหลือประมาณร้อยละ 10 นับถือศาสนาอิสลาม

ศาสนสถานในตำบลเวียงพางคำประกอบด้วยวัดและสำนักสงฆ์ รวม 13 แห่ง ได้แก่ วัดพระธาตุ1ดอยเวา (หมู่ 1), วัดถ้ำผาจม (หมู่ 1), วัดพญาสีตวงคำ (หมู่ 2), วัดเวียงพาน(หมู่ 3), วัดวิเชตรมณี (หมู่ 4) , วัดป่าเหมือดรุ่งเจริญ (หมู่ 5), วัดป่าเหมือด (หมู่ 9), วัดพรหมวิหาร (หมู่ 10), วัดผาแตก (หมู่ 10), สำนักสงฆ์ชูชานลีดอยแก้ว (หมู่ 1), ที่พักสงฆ์ดอยงาม (หมู่ 2), สำนักสงฆ์ผาเรือ (หมู่ 4) และสำนักสงฆ์ห้วยน้ำริน (หมู่ 7)

โบสถ์คริสต์ 3 แห่ง ได้แก่ โบสถ์คริสต์ไมตรีจิต (หมู่ 9), โบสถ์คริสต์ความหวังใหม่แม่สาย (หมู่ 5) และโบสถ์คริสต์ห้วยน้ำริน (หมู่ 7) นอกจากนี้ยังมีศาสนสถานของมุสลิม 1 แห่งคือ มุลินิศาภิธาประชาชน (หมู่ 9)

2.1.6 สถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอแม่สายและอำเภอใกล้เคียง

อำเภอแม่สายและอำเภอใกล้เคียงมีสถานที่ท่องเที่ยวในที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปเที่ยวชม ทั้งสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ พระธาตุดอยตุง ตำนกดอยตุง สวนรุกขชาติแม่ฟ้าหลวง โบราณสถานในอำเภอเชียงแสน วัดพระธาตุดอยเวา วัดถ้ำผาจม ถ้ำปุม ถ้ำปลา ถ้ำเสาหินพญานาค

วัดพระธาตุดอยตุง พระตำหนักดอยตุง และสวนรุกขชาติแม่ฟ้าหลวง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนิยมไปสักการะพระธาตุดอยตุง ชื่นชมความงามของดอกไม้ และสัมผัสอากาศหนาวบนยอดดอย

โบราณสถานในอำเภอเชียงแสน สันนิษฐานว่าที่ตั้งของอำเภอเชียงแสนปัจจุบันเคยเป็นที่ตั้งของเมืองโยนกนาคบุรีศรีช้างแสนมาก่อนจึงมีโบราณสถาน พระธาตุเจดีย์ รวมถึงกำแพงเมืองและคูเมือง กระจายอยู่จำนวนมาก)

วัดพระธาตุดอยเวา อยู่ในเขตอำเภอแม่สาย มีเจดีย์บรรจุพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้า มีรูปปั้นของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ และพระพี่น้องสุพรรณกัลยา รวมทั้งรูปปั้นหุ่นขี้ผึ้งของครูบาอาจารย์อีกหลายรูป มีรูปแมงป่องหรือที่คนในท้องถิ่นเรียกว่าแมงเวาขนาดใหญ่ตั้งอยู่ด้านบนด้วย วัดพระธาตุดอยเวาตั้งอยู่บนที่สูงเมื่อนักท่องเที่ยวขึ้นไปด้านบนจะสามารถมองเห็นเมืองแม่สายและเมืองท่าขี้เหล็กฝั่งพม่าอย่างชัดเจน วัดพระธาตุดอยเวาจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมแห่งหนึ่งของนักท่องเที่ยว

วัดถ้ำผาจม อยู่ในเขตอำเภอแม่สาย เป็นสถานที่ที่พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโตเคยมาบำเพ็ญภาวนา ภายในถ้ำมีเจดีย์ มีพระพุทธรูปเก่าแก่พุทธลักษณะงดงามอยู่หลายองค์ มีบรรยากาศร่มรื่น ทั้งยังสามารถขึ้นไปชมทิวทัศน์บนภูเขาได้อีกด้วย

ถ้ำเสาหินพญานาค ถ้ำปุม และถ้ำปลา อยู่ในเขตอำเภอแม่สาย เป็นถ้ำธรรมชาติที่ตั้งอยู่เรียงกัน ไม่ห่างกันมากนัก มีหินงอกหินย้อย มีน้ำใสสะอาด อากาศสดชื่นเนื่องจากตั้งอยู่ริมเขาและห่างจากถนนพหลโยธินประมาณ 3 กิโลเมตร

นอกจากสถานที่ท่องเที่ยวข้างต้นแล้ว ที่แม่สายมีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมอยู่บ่อยครั้ง เช่น งานมหกรรมอาหารภาคแกลงแก่งลำ ที่ลานหน้าว่าการอำเภอแม่สาย งานมหัศจรรย์ 10 ชาติพันธุ์แม่สาย ที่ศูนย์ขนาน้ำมัน เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวที่แม่สาย

มหกรรมอาหารภาคแกลงแก่งลำ คือการจัดงานออกร้านจำหน่ายอาหารขึ้นชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดเชียงราย เชียงราย จัดที่ลานหน้าแฟลตตำรวจอำเภอแม่สาย ตั้งแต่เวลา 10.00 น. เป็นต้นไป จัดระหว่างวันที่ 22-25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556

งานมหัศจรรย์ 10 ชาติพันธุ์แม่สาย จัดที่ศูนย์วิจัยขนาน้ำมัน กิจกรรมภายในงานประกอบด้วย ขบวนแห่ชาติพันธุ์ ขบวนแห่แสงสีเสียง การจัดแสดงหมู่บ้านจำลอง (ประกอบด้วยไทยวน ไทลื้อ ไทใหญ่ ไทเขิน ดาระอั้ง ลัวะ ลาหู่ อาข่า ไตหย่า จีน) ภาคหมั้วคว้งแลง ชันโตกกาล่าดินเนอร์จำหน่ายสินค้าโอท็อป และอาหาร 4 ภาค งานนี้ระหว่างวันที่ 6 - 10 ธันวาคม เทศบาลตำบลแม่สายเป็นผู้จัดงาน เริ่มจัดงานครั้งแรกในปี พ.ศ. 2555 ได้จัดติดต่อกันมาเป็นเวลา 4 ปี (พ.ศ. 2558)

แม่สายเป็นเมืองท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จำนวนมาก เป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ การคมนาคมสะดวก ทั้งภายในอำเภอ ต่างอำเภอ ต่างจังหวัด ทั้งยังสามารถเชื่อมต่อไปยังหลายประเทศใกล้เคียงไม่ว่าจะเป็น สหภาพเมียนมา สาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้วยเหตุนี้จึงมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติไปเยี่ยมเยือนเมืองแม่สายไม่ขาดสาย

2.2 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนปายางผาแตก หมู่ 10 ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

หัวข้อนี้แบ่งการนำเสนอเป็น 4 หัวข้อย่อย ได้แก่ ประวัติและการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ชุมชนปายางผาแตก ข้อมูลประชากรในชุมชนปายางผาแตก สถานที่สำคัญในชุมชนปายางผาแตก และประเพณีและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ชุมชนปายางผาแตก มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 ที่ตั้ง ประวัติ และการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ชุมชนป่ายางผาแตก

1) ที่ตั้ง

ชุมชนป่ายางผาแตกหรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าบ้านผาแตก ตั้งอยู่ห่างจากด่านชายแดนไทย-พม่า แม่สาย-ท่าขี้เหล็กเพียง 3 กิโลเมตร บ้านผาแตกตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอแม่สาย เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขานางนอน เทือกเขานี้เป็นพรมแดนธรรมชาติกั้นระหว่างประเทศไทยกับสหภาพเมียนมา บ้านผาแตกมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้านเวียงพาน หมู่ 3 ตำบลเวียงพางคำ
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านป่ายางใหม่ หมู่ 4 ตำบลเวียงพางคำ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับถนนพหลโยธิน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับเทือกเขานางนอน

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงเมืองต่างๆ ในรัฐฉาน

ที่มาของภาพ :(<http://history-ofthailand.blogspot.com/2014/03/blog-post.html> สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2559)

2) สงครามในรัฐฉานและสิบสองปันนา เหตุของการย้ายถิ่นฐาน

สงครามที่เกิดขึ้นทั้งในรัฐฉานและสิบสองปันนาเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทจำต้องละทิ้งถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในประเทศไทย โดยเฉพาะในเขตอำเภอแม่สายซึ่งเป็นพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา ภัยสงครามก่อให้เกิดผลกระทบต่อนื่องหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความอดอยาก รวมถึงความยากจน

พลโทเจ้ายอดศึก (2544: 9 – 14) ประมวลสถานการณ์ความขัดแย้งและการสู้รบครั้งสำคัญในเมียนมาตั้งแต่ พ.ศ. 2492 - 2544 อันเป็นมูลเหตุให้ชาวไทใหญ่ รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในรัฐฉานต้องอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทย สรุปได้ดังนี้

พ.ศ. 2492 กะเหรี่ยงปฎิวัดียัตริรัฐกะเหรี่ยง รัฐฉาน และเมียนมาได้บางส่วน ทางกรมเมียนมาส่งกองทัพปราบกลุ่มกะเหรี่ยง กองทหารเมียนมาถึงโอกาสปักหลักอยู่ที่ตองยีไม่ถอยร่นออกมา

พ.ศ. 2492 – 2496 ทหารจีนก็กมินตั้งถอยร่นจากสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้ามาในรัฐฉานเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว พ.ศ. 2493 ทหารจีนก็กมินตั้งเข้ามา 1,700 คน พ.ศ. 2494 เข้ามา 4,000 คน และ พ.ศ. 2496 เพิ่มจำนวนมากขึ้นเป็น 12,000 คน รัฐบาลกลางสหภาพเมียนมาส่งกองทัพเข้ามาทั่วรัฐฉานเพื่อปราบปรามและขับไล่ทหารจีนก็กมินตั้งออกไป นับจากเหตุการณ์นี้ทหารเมียนมาเริ่มยึดครองพื้นที่ต่างๆ ในรัฐฉาน และกระทำการทารุณกรรม ปล้น ฆ่า ช่มชู้ ทำร้ายประชาชนไทใหญ่

พ.ศ. 2525 นายพลเนวินปฏิวัติรัฐบาลอนุ เปลี่ยนระบบการปกครองเป็นสังคมนิยม เกิดการสู้รบระหว่างรัฐบาลเมียนมากับชนกลุ่มน้อย ทำให้สภาพเศรษฐกิจเมียนมาฝืดเคือง ประชากรตามแนวชายแดนต้องหลบหนีเข้าประเทศไทย

พ.ศ. 2539 กองทัพรัฐฉานของเจ้ายอดศึก เคลื่อนไหวทางการทหารในพื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน รัฐบาลเมียนมาปราบปรามอย่างรุนแรง เพื่อไม่ให้ประชาชนไทใหญ่ช่วยเหลือกองทัพกู้ชาติของตน ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา รัฐบาลทหารเมียนมากวาดต้อนประชาชนในเขตรัฐฉานภาคกลาง และภาคใต้ที่อยู่นอกตัวเมืองประมาณ 300,000 คน บังคับให้ละทิ้งบ้านเรือน ไร่นา สัตว์เลี้ยง ให้อพยพเคลื่อนย้ายเข้าสู่ตัวเมืองภายใน 3 – 5 วัน เมื่อพ้นกำหนดพื้นที่หมู่บ้านต่างๆ ถือเป็นเขตยิงอิสระ หากคนไทใหญ่กลับไปในพื้นที่บ้านเดิมต้องถูกลงโทษถึงตาย

พ.ศ. 2540 กองกำลังเมียนมาฆ่าหมู่ชาวไทใหญ่ในรัฐฉาน

พ.ศ. 2544 กองทัพรัฐฉานกวาดล้างยาเสพติดครั้งใหญ่เป็นเหตุให้ปะทะกับทหารเมียนมาอย่างรุนแรง เมียนมาสั่งปิดด่านทุกแห่งที่ติดกับประเทศไทย

การสู้รบอย่างต่อเนื่องและยาวนานระหว่างกองกำลังกลุ่มต่างๆ ในเมียนมาทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทจำนวนมากทั้งไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ ที่อาศัยในรัฐฉานและเมืองอื่นๆ ในเมียนมาจำต้องละทิ้งบ้านเรือน ทรัพย์สิน หนีออกมาอยู่ตามแนวชายแดนท่าขี้เหล็ก-แม่สายอย่างต่อเนื่อง

นอกจากการอพยพของชาวไทใหญ่ในรัฐฉานด้วยภัยสงครามข้างต้นแล้ว จากการศึกษาของวสันต์ ปัญญาแก้ว (2551: 68 - 74) พบว่า ชาวไทลื้อที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่ชายแดน

ทำซีเหล็ก-แม่สายนั้น ทั้งกลุ่มที่อพยพมาจากสิบสองพันนา และกลุ่มที่อพยพมาจากเมืองยอง มีสาเหตุหลักในการอพยพมาจากสงครามและความไม่สงบในบ้านเมืองเช่นกัน

กลุ่มที่อพยพมาจากสิบสองพันนา อพยพมาหลังการปฏิวัติสังคมนิยม (พ.ศ. 2501-2508) และช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรม (พ.ศ. 2509 - 2519) ในสาธารณรัฐประชาชนจีน ชาวไทลื้อกลุ่มนี้ส่วนมากเดินทางผ่านทางเชียงตุงและตั้งถิ่นฐานในเมืองยองก่อน จากนั้นย้ายออกจากเมืองยองอีกครั้งเนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองและความมอดอยาก ชาวไทลื้อบางส่วนย้ายลงมาตั้งรกรากตามพื้นที่ชายแดนทำซีเหล็ก-แม่สาย

ส่วนกลุ่มที่อพยพมาจากเมืองยอง ส่วนมากเริ่มเดินทางเข้ามาตั้งรกรากในช่วง พ.ศ. 2523 เนื่องจากสงครามกลางเมืองระหว่างกองกำลังรัฐบาลทหารพม่ากับกองกำลังชนกลุ่มน้อยซึ่งมีอยู่หลายกลุ่มในรัฐฉานตะวันออก ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มกองกำลังว่า กลุ่มอดีตทหารจีนคณะชาติ และกลุ่มทหารไต ปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งคือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองทั้งในจีน เมียนมา และการพัฒนาเมืองชายแดนในบริบทของการพัฒนาและการร่วมมือทางการค้าและการลงทุนระดับภูมิภาคตั้งแต่ พ.ศ. 2533 เป็นแรงจูงใจชาวลื้อจากเมืองยองอพยพเข้ามาตั้งรกราก หรือหางานทำในเมืองชายแดนแม่สาย-ทำซีเหล็ก และยังคงเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่องกระทั่งปัจจุบัน (วสันต์ ปัญญาแก้ว, 2555: 199 - 200)

ข้อมูลจากเอกสารข้างต้นสอดคล้องกับคำบอกเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในบ้านผาแตก ถึงเหตุที่ต้องย้ายถิ่นฐานว่าเนื่องจากภัยสงครามและผลกระทบจากสงคราม

นายสาม นามพู อายุ 75 ปี ปู่จารย์ชาวไทใหญ่ ประจำวัดผาแตก หรือที่ชาวบ้านนิยมเรียกว่าปู่จารย์ขนานเถร เล่าว่า เมื่ออายุได้ 33 ปี (พ.ศ. 2504) สมัยที่เชียงตุงนั้นมีความเป็นอยู่ที่ยากลำบากมาก ทำงานได้เงินมาเท่าไรก็ต่อแบ่งให้เจ้านายครึ่งหนึ่งเสมอ ปู่จารย์จึงหนีออกมาจากเชียงตุง การเดินทางมาเมืองไทยสมัยนั้นต้องเดินเท้าเป็นระยะทางไกลมาก เมื่อข้ามแม่น้ำแม่สาย ปู่จารย์มาอาศัยอยู่ที่บ้านเวียงพานก่อน จากนั้นย้ายมาอยู่บ้านผาแตก ตอนนั้นผาแตกยังเป็นป่าอยู่จึงแผ้วถางป่าแล้วใช้ไม้ปักเป็นอาณาเขต ราคาที่ดินสมัยนั้นไร่ละ 300 บาท ตอนปู่จารย์มาอยู่บ้านผาแตกใหม่ๆ นั้น ผาแตกมีเพียง 30 หลังคาเรือน ปู่จารย์ยึดอาชีพรับจ้างตัดไม้ ปลุกผักขายเล็กๆ น้อยๆ ได้แต่งตั้งให้เป็นอาจารย์วัดผาแตกเมื่ออายุ 39 ปี ด้วยความขยันหมั่นเพียร กินอยู่อย่างประหยัด และอดออม ต่อมาฐานะความเป็นอยู่ของปู่จารย์ก็ค่อยๆ ดีขึ้นเป็นลำดับ (ปู่จารย์ขนานเถร นามพู, สัมภาษณ์ 19 พฤศจิกายน 2556)

นางอ้อย นามแก้ว อายุ 39 ปี ชาวไทลื้อ เมืองยอง เล่าถึงประวัติชีวิตและเหตุที่ต้องอพยพมาจากบ้านเกิดว่า นางอ้อยเกิดที่บ้านน้ำตอง เมืองยอง พ่อแม่เป็นคนเมืองยอง มีพี่น้อง 6 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 4 คน ตอนสมัยเล็กๆ จำได้ว่าอยู่บ้านไม้สักหลังใหญ่ ที่บ้านมีฐานะ ไม่ต้องทำนาเอง ช่วงนั้นมีทหารพม่า และว้าแดงเข้ามาในหมู่บ้าน ว้าแดงมาขอพักที่บ้านจำต้องให้ที่พัก เมื่อทหาร

พม่าทราบข่าวไม่พอใจจึงทำให้พักพิงกับว่าแดงจึงจุดไฟเผาบ้าน คนในครอบครัวหอบทรัพย์สินได้ออกมาก็ถูกชิงทรัพย์ไปเผาจนหมด เมื่อไม่มีบ้านอยู่ ครอบครัวนางอ้อยไปขออาศัยอยู่กับญาติ ต่อมา นายอำเภอ นามแก้ว พ่อของนางอ้อยสร้างบ้านหลังใหม่ ทหารพม่าก็มาเผาอีก ขณะอยู่เมืองยงรวมแล้ว ถูกทหารพม่าเผาบ้านจนวอดวายถึง 3 ครั้ง ทรัพย์สิ้นเสียหายหมดเรียกได้ว่าสิ้นเนื้อประดาตัว นอกจากบ้านของครอบครัวตนแล้วนั้น บ้านของคนอื่นในหมู่บ้านก็ถูกเผาด้วยเช่นกัน เมื่อนางอ้อยอายุได้ 18 ปี (พ.ศ. 2535) นางอ้อยและแม่เดินทางจากเมืองยงมาถึงท่าชีเหล็ก เหนือยอนกันนอนพักริมทาง ใช้เวลาเดินทาง 3 วัน 2 คืน เมื่อมาถึงท่าชีเหล็ก นางอ้อยและแม่พักกับญาติ ช่วยญาติทำไร่ทำนา จากนั้นสองแม่ลูกข้ามมาแม่สาย ฝั่งประเทศไทย นางอ้อยอาศัยอยู่กับป้าที่แม่สาย ช่วยป้าทำงานทุกอย่างตามแต่ป้าจะเรียกใช้จนเก็บเงินได้ก้อนหนึ่ง ต่อมานางอ้อยเปิดร้านขายเสื้อผ้าและร้านขายรองเท้าที่บ้านไม้ลุงชน เมื่อเห็นลู่ทางทำกินที่แม่สาย นางอ้อยจึงพาครอบครัวอพยพจากเมืองยงและมาตั้งบ้านอยู่ที่บ้านผาแดงจนกระทั่งปัจจุบัน (อ้อย นามแก้ว, สัมภาษณ์ 22 สิงหาคม 2556)

เมื่อคำนวณจากช่วงเวลาที่อยู่จารจรชานเธรเดินทางจากเชียงตุงเข้ามาในเมืองไทย คือ พ.ศ. 2504 อยู่ในช่วงหลังจากรัฐบาลกลางสหภาพเมียนมาส่งกองกำลังปราบทหารก๊กมินตั้งในรัฐฉาน ส่วนช่วงที่นางอ้อยเดินทางเข้ามาเมืองไทยครั้งแรกในปี พ.ศ. 2535 สงครามก็ยังไม่สงบ ยังมีการรบระหว่างกลุ่มต่างๆ อยู่เนืองๆ เหตุจากสงครามและผลพวงที่เกิดจากสงคราม ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทแสวงหาดินแดนใหม่ที่ปลอดภัยและเลือกที่เดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองไทย

3) บ้านผาแดงในอดีตจากเอกสารและคำบอกเล่าของคนในชุมชน

ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่แม่สายมีคนมาตั้งถิ่นฐานแล้ว ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยวนมาจากจังหวัดลำพูน และจากอำเภอต่างๆ ในจังหวัดเชียงราย นอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ไทและชาติพันธุ์ต่างๆ โดยเฉพาะชาวไทยใหญ่ ที่อพยพมาจากสหภาพเมียนมาและสืบสองพันนาอีกด้วย กลุ่มคนที่มาตั้งถิ่นฐานแรกๆ นิยมตั้งบ้านเรือนที่ตลาดแม่สาย บ้านเหมืองแดง บ้านป่ายาง และบ้านไม้ลุงชน ซึ่งเป็นที่ราบ มีการขุดลำเหมืองแดงและผันน้ำจากน้ำแม่สายเพื่อผันน้ำมาใช้ในการทำนาและเกษตรกรรม

ก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 พื้นที่แถบผาแดงยังเป็นป่ารกชัฏ ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484 – 2488) มีการสู้รบกันและทิ้งระเบิดบ่อยครั้ง ชาวบ้านที่แม่สาย ได้อาศัยถ้ำทั้ง 6 แห่ง ได้แก่ ถ้ำผาเรือ ถ้ำผาแดง ถ้ำผาจม ถ้ำค้างคาว ถ้ำผาบ่อง และถ้ำห้วยมด เป็นสถานที่หลบภัย เนื่องจากไม่ทราบว่าจะสิ้นสุดเมื่อใด ชาวบ้านแผ้วถางป่าบริเวณปากถ้ำเพื่อปลูกพืชผลทางการเกษตรไว้บริโภคยามสงคราม เมื่อสงครามสงบชาวบ้านบางส่วนจับจองที่ดินทำกินบริเวณดังกล่าว (เทศบาลตำบลแม่สาย, มปป. : 45)

ชาวบ้านที่อาศัยที่บ้านผาแตกช่วงแรกคือ คนเมืองและคนไทใหญ่ ส่วนไทลื้อและไทเขินอพยพเข้ามาอยู่ภายหลัง ต่อมามีกลุ่มชาติพันธุ์ไทจากเชียงตุงและสิบสองพันนาอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านผาแตก การประกอบอาชีพในช่วงแรก ได้แก่ ทำสวนผลไม้ ทำไร่ หาของป่า ตีหินรับจ้างทั่วไป และทำงานในโรงบ่มใบยา (เทศบาลตำบลแม่สาย, มปป. : 45)

ข้อมูลข้างต้นสอดคล้องกับที่ปุจจารย์หนานเถร นามพู (สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2556) ปุจจารย์อาวุโสชาวไทใหญ่ของวัดผาแตกเล่าสภาพของบ้านผาแตกในอดีตว่าเมื่อ พ.ศ. 2512 รอบวัดผาแตกเป็นสวนผลไม้ มีลีนจี่เป็นพื้น มีบ้านประมาณ 30 หลังคาเรือน บ้านปลูกอยู่ในสวนผลไม้เป็นกระต๊อบชั้นเดียวมุงคา บ้านแต่ละหลังตั้งอยู่กันห่างๆ

ในด้านเขตการปกครอง แต่เดิมเมื่อแรกตั้งบ้านนั้นเขตปกครองบ้านผาแตกขึ้นตรงกับบ้านเวียงพาน หมู่ 6 ส่วนพื้นที่ด้านล่างของบ้านผาแตก มีกลุ่มชาวไทยวน รวๆ 10 หลังคาเรือนตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้วัดพรหมวิหาร พื้นที่ที่ชาวบ้านที่อาศัยอยู่รอบวัดพรหมวิหารขึ้นตรงกับ บ้านป่ายาง หมู่ 8 ตำบลแม่สาย (พ่อหลวงจรรยา ช่างสุวรรณ, สัมภาษณ์ 5 ตุลาคม 2556)

ในอดีตบ้านผาแตกและบ้านเวียงพานมีผู้ปกครองคนเดียวกันคือพ่อหลวงสอนเป็นผู้ใหญ่บ้าน ต่อมาเพื่อให้ดูแลลูกบ้านได้ทั่วถึงพ่อหลวงสอนแต่งตั้งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจากคนในบ้านผาแตก ได้แก่ หนานเปิง, นายคำปัน พรหมปัญญา, นายอินทร์ผญา พรหมปัญญา, นายตา ก้าวทอง, นายสิทธิ์ เดชดี และนายสมชาย เกิดศิลป์ ให้ช่วยกันดูแล

ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 ประชากรที่อาศัยอยู่รอบวัดผาแตกและวัดพรหมวิหารซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น รอบวัดผาแตกมีประมาณ 60 หลังคาเรือน รอบวัดพรหมวิหารมีประมาณ 20 หลังคาเรือน ทางราชการจึงรวมพื้นที่โดยรอบวัดผาแตก (หมู่ 6 เขตตำบลแม่สาย) และพื้นที่ตั้งแต่ถนนพหลโยธินมาเข้ามาจนถึงวัดพรหมวิหาร (บางส่วนของหมู่ 8 บ้านป่ายาง) รวมเป็นหมู่บ้านเดียวกัน ตั้งเป็นหมู่บ้านลำดับที่ 10 ของตำบลเวียงพางคำ ให้ชื่อว่า บ้านป่ายางผาแตก พื้นที่โดยรอบวัดผาแตกจดถนนสาย แม่สาย-ห้วยน้ำริน เรียกว่าผาแตกบน ส่วนพื้นที่ตั้งแต่ถนนห้วยน้ำรินและพื้นที่โดยรอบวัดพรหมวิหารจดถนนพหลโยธินเรียกว่าผาแตกกลุ่ม (พ่อหลวงจรรยา ช่างสุวรรณ, สัมภาษณ์ 5 ตุลาคม 2556)

พ.ศ. 2526 มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านหรือที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทใช้คำเรียกว่า พ่อหลวง พ่อหลวงสมชาย เกิดศิลป์ ได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านผาแตกเป็นคนแรกตั้งแต่ พ.ศ. 2526 – 2548 ต่อมาพ่อหลวงจำสิบเอกจรรยา ช่างสุวรรณ ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านผาแตกตั้งแต่ พ.ศ. 2548 – ปัจจุบัน (เทศบาลตำบลแม่สาย, มปป. : 50 – 51)

ช่วงระหว่างพ.ศ. 2528 พื้นที่บ้านผาแตกเป็นสวนลีนจี่ของนายทุน ในสวนลีนจี่มีบ้านปลูกอยู่ให้คนงานพักอาศัย หากเป็นสวนใหญ่ก็ปลูกบ้าน 2 หลัง บ้านบางหลังกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาศัยอยู่รวมกันมากถึง 4 ครอบครัว สมัยนั้นบ้านเรือนปลูกอยู่ห่างๆ กัน รอบวัดพรหมวิหารมีบ้าน 20 กว่า

หลัง ปี พ.ศ. 2548 พ่อหลวงจรูญ ข่ายสุวรรณ ดำรงตำแหน่งพ่อหลวงบ้านเป็นสมัยแรก บ้านผาแตกมีหลังคาเรือนเพียง 400 กว่าหลังคาเรือน ตอนนั้นสวนลื่นจี้อย่างมาก เมื่อมีคนอพยพเข้ามาอยู่ที่บ้านผาแตกมากขึ้นนายทุนเริ่มตัดแบ่งที่ดินขาย กลุ่มคนที่เคยอยู่ในสวนก็ออกจากสวนมาตั้งบ้านเรือน (จรูญ ข่ายสุวรรณ, สัมภาษณ์ 5 ตุลาคม 2556)

ผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทในชุมชนหลายคนเล่าตรงกันว่า เมื่อราวๆ 50 ปีที่แล้ว (ประมาณ พ.ศ. 2500) พื้นที่ตำบลเวียงพางคำ รวมทั้งชุมชนป่ายางผาแตกหรือบ้านผาแตก หมู่ที่ 10 ตำบลเวียงพางคำ พื้นที่ราบเชิงเขาทั้งหมดเป็นสวนผลไม้ของนายทุน เช่น สวนลื่นจี สวนส้มโอ สวนเงาะ เป็นต้น แต่ละสวนมีพื้นที่กว้าง มีบ้านเรือนของผู้คนปลูกอยู่ในสวน ในสวนๆ หนึ่งบางครั้งอาศัยกันอยู่ร่วมกันหลายครอบครัว บ้านเรือนปลูกอยู่ห่างกัน ยังไม่มีตึกกรมบ้านช่องขึ้นหนาตาเช่นปัจจุบัน

ด้านการคมนาคม ในอดีตมีเพียงคันดินเล็กๆ เชื่อมระหว่างหมู่บ้าน เมื่อถึงฤดูฝน หากฝนตกหนัก คันดินนี้จะเป็นหลุมเป็นบ่อ ทำให้การเดินทางลำบากยิ่งขึ้น เมื่อราว 50 ปีที่แล้วชาวบ้านผาแตกใช้เกวียนเป็นพาหนะ ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีน้ำประปา ไฟฟ้าเพิ่งเข้ามาสู่หมู่บ้านราวพ.ศ. 2528 – 2529 นี้เอง

ด้านการประกอบอาชีพ กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อพยพมาแรกๆ มักเป็นประกอบอาชีพเป็นคนงานในสวนลื่นจี และอาศัยอยู่ในสวนนั้นๆ บ้างยึดอาชีพเก็บของป่า เช่น หน่อไม้ หนุ่ยคา ใบตอง เป็นต้น บ้างก็กรองหนุ่ยคาเป็นต้บนำมาขายที่ตลาด การเก็บของป่าบางครั้งข้ามไปเก็บฝั่งเมียนมา สมัยนั้นจากการไม่เข้มงวด สามารถเดินข้ามดอยนางนอนไปฝั่งเมียนมาได้ กลุ่มชาติพันธุ์บางคนประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป บ้างก็รับจ้างปลูกป่าตามโครงการของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

แม้การเริ่มต้นชีวิตใหม่ในฝั่งไทยจะลำบาก มีอุปสรรคอยู่บ้าง หากกลุ่มชาติพันธุ์ไทก็รู้สึกว่ามีความปลอดภัยและมั่นคงกว่าการอยู่ท่ามกลางภัยสงคราม ไม่ว่าจะเป็นที่เมียนมาหรือสิบสองปันนา ที่ครั้งหนึ่งเคยมีสภาพความเป็นอยู่แร้นแค้น ไม่ปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน เมื่อมีญาติพี่น้องเดินทางมาทำงานในเมืองไทยและกลับไปเล่าถึงความเป็นอยู่ในเมืองไทยให้ฟัง ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งไทใหญ่ ไทลื้อ ไทจีน และชาติพันธุ์อื่นๆ ชักชวนกันหลบหนีความอดอยาก อพยพจากถิ่นเดิมมาตั้งหลักที่แม่สาย บ้างก็อยู่ที่แม่สายต่อ บ้างก็หาช่องทางขยับขยายไปอยู่ในอำเภออื่นของจังหวัดเชียงราย เช่น แม่จัน แม่สรวย เวียงป่าเป้า เป็นต้น

4) บ้านผาแตก ณ ปัจจุบัน

คนในชุมชนเล่าตรงกันว่าบ้านผาแตกเปลี่ยนไปมากในช่วงเวลาเพียง 10 กว่าปี ที่ผ่าน มา ทั้งในแง่ของการเพิ่มขึ้นของประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และสภาพบ้านเรือน ในทางกายภาพ บ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นตึกก่ออิฐถือปูน หรืออาคารพาณิชย์ ปลูกติดๆ กัน เหลือสวนลื่นจีไม่กี่สวนและ

เหลือกระต๊อบในสวนลิ้นจี่ไม่กี่หลัง มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานทั้งไฟฟ้า น้ำประปา ถนน ครบครัน นับว่าสะดวกกว่าในอดีตมาก

อาชีพของคนในชุมชน จากเดิมที่คนในชุมชนบ้านผาแตกเคยประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างทั่วไป เมื่อมีคนมาอาศัยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว พื้นที่ทางการเกษตรได้เปลี่ยนเป็นพื้นที่พักอาศัย ร้านค้า อาคารพาณิชย์ ส่งผลให้พื้นที่ทำการเกษตรลดลง ประกอบกับที่ตั้งของบ้านผาแตกอยู่ใกล้ตลาดชายแดนไทย-เมียนมา มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก กลุ่มชาติพันธุ์ไทในชุมชนบ้านผาแตกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายเป็นหลัก ทั้งการขายของในตลาดสด และการขายสินค้าให้กับนักท่องเที่ยว บ้างประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป บางบ้านที่พอมีบริเวณก็ปลูกผักสวนครัวไว้บริโภคภายในครัวเรือน หากเหลือจึงนำไปจำหน่ายในตลาดพื้นบ้านของชุมชน

ผู้วิจัยสังเกตว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านผาแตกส่วนใหญ่เป็นเด็กและผู้สูงอายุ จากการสอบถามพบว่าคนวัยรุ่นและวัยทำงานส่วนใหญ่ออกไปทำงานต่างถิ่น บ้างก็ไปทำงานที่เชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร จันทบุรี ระยอง หลายคนก็ไปทำงานไกลถึง อำเภอหาดใหญ่ อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา คนที่ไปทำงานต่างถิ่นมักกลับบ้านช่วงสงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา และงานตั้งรั้ว

ภาพที่ 4 หมู่บ้านผาแตก

2.2.2 ข้อมูลประชากรในชุมชนป่ายางผาแตก

ชุมชนป่ายางผาแตกถือกำเนิดในพ.ศ. 2522 เกิดจากการรวมพื้นที่ส่วนหนึ่งของบ้านป่ายางและพื้นที่ส่วนหนึ่งของบ้านเวียงพานเข้าด้วยกัน ในพ.ศ. 2522 มีบ้านจำนวน 80 หลังคาเรือน ต่อมาในพ.ศ. 2548 มีบ้านจำนวน 400 หลังคาเรือน (จรูญ ช่างสุวรรณ, สัมภาษณ์ 5 ตุลาคม 2556) จากการสำรวจประชากรที่ชุมชนป่ายางผาแตกครั้งล่าสุด โดยผู้ใหญ่บ้านผาแตกและคณะกรรมการชุมชน เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 พบว่าบ้านผาแตกมีจำนวนหลังคาเรือนมากถึง 1,478 หลังคาเรือน มีประชากรอาศัยอยู่ทั้งสิ้น 6,295 คน เห็นได้อย่างชัดเจนว่า เพียง 8 ปีให้หลังจำนวนหลังคาเรือนบ้านผาแตกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วถึง 3 เท่าตัว

ตารางที่ 2 ตารางแสดงจำนวนประชากรบ้านผาแตกจากการสำมะโนประชากร พ.ศ. 2556

จำนวน สถานบุคคล	นาย(คน)	นาง(คน)	เด็กชาย(คน)	เด็กหญิง(คน)	รวม(คน)
บัตรหัว 0	930	1,072	220	265	2,487
บัตรหัว 1	49	64	258	236	607
บัตรหัว 2	4	23	5	9	41
บัตรหัว 3	198	140	1	-	339
บัตรหัว 4	5	-	-	-	5
บัตรหัว 5	43	34	8	7	92
บัตรหัว 6	438	537	29	28	1,032
บัตรหัว 7	6	11	131	137	285
บัตรหัว 8	312	426	38	60	836
บัตรต่างดาว	92	89	-	-	181
ไม่มีบัตร	96	117	58	58	329
ถือหนังสือเดินทาง	29	33	-	-	62
รวม	2,202	2,546	748	800	6,296

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย จำแนกสถานะบุคคลแต่ละประเภท (<http://www.chiangraifocus.com/forums/index.php?topic=245816.0> สืบค้นเมื่อ 21 มกราคม 2554) มีรายละเอียดดังนี้

บัตรหัว 0 คือบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน หมายถึง บุคคลที่มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร แต่ไม่มีรายการในทะเบียนบ้าน ไม่รวมถึงคนต่างดาวที่เข้าเมือง โดยมีขอด้วย

กฎหมาย ที่ไม่อยู่ในความควบคุมของทางราชการ หรือรัฐไม่มีนโยบายผ่อนผันให้อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษ

บุคคลประเภทที่ 1 (บัตรหัว 1) คือคนที่เกิดและมีสัญชาติไทยและได้แจ้งเกิดภายในกำหนดเวลา 15 วัน

บุคคลประเภทที่ 2 (บัตรหัว 2) คือคนที่เกิดและมีสัญชาติไทยได้แจ้งเกิดเกินกำหนดเวลา

บุคคลประเภทที่ 3 (บัตรหัว 3) คือคนไทยและคนต่างด้าวที่มีใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวและมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ณ ที่ใดที่หนึ่งในประเทศไทยมาตั้งแต่วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2527

บุคคลประเภทที่ 4 (บัตรหัว 4) คือคนไทยหรือคนต่างด้าวที่มีใบสำคัญคนต่างด้าวที่อาจจะเป็นบุคคลประเภท 3 คือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเดิมอยู่แล้ว แต่ยังไม่ทันได้เลขประจำตัวก็ขอย้ายบ้านไปเขตหรืออำเภออื่นก่อนช่วง 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2527 ก็จะเป็นบุคคลประเภท 4 ทันที

บุคคลประเภทที่ 5 (บัตรหัว 5) คือคนไทยที่ได้รับอนุมัติให้เพิ่มชื่อเข้าไปในทะเบียนบ้านในกรณีตักสำรวจหรือกรณีอื่น ๆ เช่น คนที่ถือ 2 สัญชาติ

บุคคลประเภทที่ 6 (บัตรหัว 6) คือผู้ที่เข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และผู้ที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายแต่อยู่ในลักษณะชั่วคราว กล่าวคือ คนที่มาอาศัยอยู่ในประเทศไทยแต่ยังไม่ได้สัญชาติไทยเพราะทางการยังไม่รับรองทางกฎหมาย เช่น ชนกลุ่มน้อยตามชายแดนหรือชาวเขา กลุ่มนี้ถือว่าเป็นผู้เข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่วนบุคคลที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายแต่อยู่ชั่วคราว เช่น นักท่องเที่ยวหรือชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย แม้บางคนจะถือพาสปอร์ตประเทศของตน แต่อาจจะมีสามีหรือภรรยาคนไทยจึงไปขอทำทะเบียนประวัติเพื่อให้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านสามีหรือภรรยา คนทั้งสองแบบนี้ถือว่าเป็นบุคคลประเภท 6

บุคคลประเภทที่ 7 (บัตรหัว 7) คือบุตรของบุคคลประเภทที่ 6 ซึ่งเกิดในประเทศไทย คนกลุ่มนี้ในทะเบียนประวัติจะมีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยเลข 7

บุคคลประเภทที่ 8 (บัตรหัว 8) คือคนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมาย คือผู้ที่ได้รับใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวหรือคนที่ได้รับการแปลงสัญชาติเป็นสัญชาติไทย และคนที่ได้รับการให้สัญชาติไทยตั้งแต่หลังวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2527 เป็นต้นไปจนปัจจุบัน

คนทั้ง 8 ประเภทนี้จะมีเพียงประเภทที่ 3, 4 และ 5 เท่านั้นที่จะมีบัตรประจำตัวประชาชนได้เลย ส่วนประเภทที่ 1 และ 2 จะมีบัตรประจำตัวประชาชนได้ก็ต่อเมื่อมีอายุถึงเกณฑ์ทำบัตรประจำตัวประชาชน คืออายุ 7 ปี แต่สำหรับบุคคลประเภทที่ 6, 7 และ 8 จะมีเพียงทะเบียนประวัติเล่มสีเหลืองเท่านั้น จะไม่มีการออกบัตรประจำตัวประชาชนให้

น่าสนใจว่าข้อมูลจากตารางข้างต้น ผู้ที่ถือบัตรหัว 1 และ บัตรหัว 2 ซึ่งทางกฎหมายถือว่าเป็นคนที่เกิดในเมืองไทยและมีสัญชาติไทยโดยสมบูรณ์ จำนวนรวมกันแล้วมีเพียง 648 คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 6,296 คน ซึ่งให้เห็นว่าประชากรส่วนใหญ่ในบ้านผาแตกไม่ใช่คนไทยที่อาศัยอยู่ในเมืองไทยมาแต่เดิม ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลภาคสนามว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตกเพิ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองไทยและตั้งหมู่บ้านขึ้นเมื่อราวๆ 40 -50 กว่าปีมานี้เอง

2.2.3 สถานที่สำคัญในชุมชนป่ายางผาแตก

บ้านผาแตกมีสถานที่สำคัญในชุมชน ประกอบด้วย วัดผาแตก วัดพรหมวิหาร ใจบ้าน และ โรงพยาบาลแม่สาย โรงเรียนแม่สายประสิทธิศาสตร์ มีรายละเอียดดังนี้

1) วัดผาแตก

เมื่อแรกตั้งชุมชนนั้น ชาวบ้านผาแตกยังไม่มีวัดเป็นของตนเอง ในวันพระชาวบ้านต้องเดินทางด้วยเท้าไปตามคันดินไปที่วัดเวียงพาน การเดินทางในหน้าฝนเป็นไปอย่างยากลำบาก ต่อมาจึงคิดตั้งวัดขึ้น นายอินทร์ พรหมปัญญา บริจาคที่ดิน 5 ไร่ เพื่อใช้สร้างวัด (ที่ระลึกปอยส่งสการพระอธิการพรหมา สุมังคโล(หลวงพ่อใส่ ตาปินใจ), 2544) ปัจจุบันวัดผาแตกมีพระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ เป็นเจ้าอาวาส

ภาพที่ 5 วัดผาแตก

วัดผาแตก ตั้งอยู่เลขที่ 377 บ้านป่ายางผาแตก หมู่ที่ 10 ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สร้างเมื่อ พ.ศ. 2482 สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนามคือ พระอธิการพรหมา สุมังคโล (กองพุทธศาสนสถาน, 2532: 560)

วัดผาแตกเป็นวัดที่เรียกได้ว่าเป็นวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเนื่องจากอดีตเจ้าอาวาส (พระอธิการพรหมา สุมังโกล) อดีตรักษาการเจ้าอาวาสพระสุภาพ สุขขปญโญ และเจ้าอาวาสรูป ปัจจุบันพระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ เป็นชาวไทยจีน นอกจากนี้พระภิกษุ-สามเณร รวม 60 รูป เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทหรือลูกหลานของกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งสิ้น ปุजारยหรือมัคทายกของวัดผาแตกทั้ง 4 คน เป็นไทใหญ่ 2 คน และไทลื้อ เมืองยอง 1 คน และไทจีน เชียงตุง 1 คน “สัทธา” ซึ่งหมายถึงผู้ไปทำบุญที่วัดเป็นประจำ นอกจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ใน หมู่ 10 ทั้งไทใหญ่ ไทลื้อ ไทจีน แล้วนั้นยังมี สัทธาที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านอื่น เช่น บ้านปิยะพร บ้านเกาะทราย เป็นต้น ประเพณีพิธีกรรมที่จัดขึ้นในวัดผาแตก พระสิทธิชัย เจ้าอาวาสวัดผาแตกเรียกว่าเป็น “ฮิตคนทางพุ้น” ซึ่งหมายถึง เป็นประเพณีและพิธีกรรมที่มาจากเชียงตุง เมืองยอง และสิบสองพันนา

2) วัดพรหมวิหาร

ผู้เป็นกำลังหลักในการสร้างวัดพรหมวิหาร คือ พระครูพิทักษ์พรหมวิหารหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า หลวงพ่อตี เป็นคนสมุทราปรการ ได้จุดดงค์มาและปักกลดอยู่ที่แม่สาย ชาวบ้านซึ่งเป็นคนไทยวนได้นิมนต์ให้อยู่จำพรรษา ต่อมาหลวงพ่อตีเริ่มสร้างวัดพรหมวิหาร สัทธาที่เข้าวัดพรหมวิหารส่วนใหญ่เป็นคนไทยวน

กลุ่มชาติพันธุ์ไทและชาวไทยวน แม้จะนับถือพระพุทธศาสนาเหมือนกัน ใช้อักษรธรรม มีประเพณีพิธีกรรมที่คล้ายคลึงกัน แม้กระนั้นพิธีเดียวกันก็มีรายละเอียดปลีกย่อย ลำดับขั้นตอนของพิธีกรรมแตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้ เมื่อมีการทำบุญกลุ่มชาติพันธุ์ไทจึงดันดันไปทำบุญที่วัดผาแตกแม้ว่าบ้านจะอยู่ติดกับวัดพรหมวิหารก็ตาม

3) ใจบ้าน

ใจบ้าน เป็นสถานที่ในการประกอบพิธีสังเคราะห์บ้าน ซึ่งจัดช่วงสงกรานต์ ใจบ้านของบ้านผาแตกมี 4 แห่งด้วยกัน ตั้งอยู่ที่ผาแตกบน 2 แห่ง และผาแตกลุ่ม 2 แห่งแรกตั้งอยู่ในวัดผาแตก แห่งที่ 2 ตั้งอยู่ที่หน้าผากช้าง ทางขึ้นวัดผาแตก ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะ จุดที่ 3 ตั้งอยู่ข้างวัดพรหมวิหาร และจุดที่ 4 ตั้งอยู่ที่ถนนพิทักษ์ ซอย 4 อยู่สุดซอย ใกล้กับวัดพรหมวิหาร

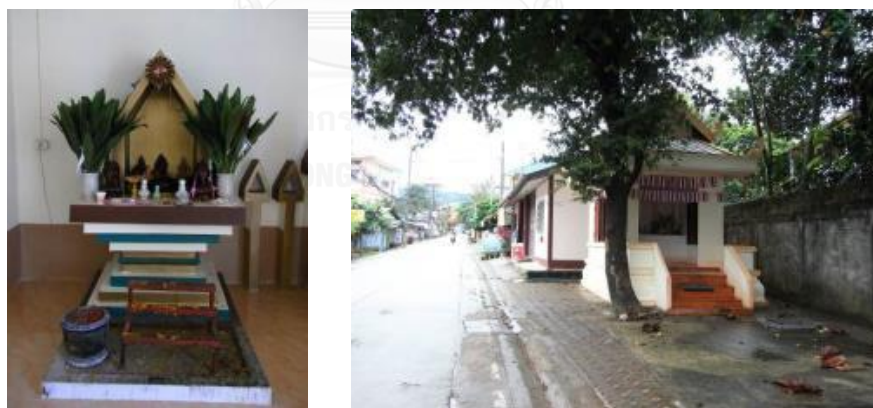
ปุजारยชานนเถร นามพู อธิบายถึงสาเหตุที่ใจบ้านผาแตกตั้งอยู่ในวัดผาแตกว่า สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 คนหนีระเบิดขึ้นมาอยู่ที่ผาแตก ได้แผ้วถางที่ทางทำกิน รอบภูเขา ที่ราบหน้าภูเขานั้นเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน จึงตั้งเป็นใจบ้าน ต่อมาคิดตั้งวัดขึ้น แต่เนื่องจากผาแตกตั้งอยู่บนเขา หาสถานที่ที่เหมาะสมจะตั้งวัดยาก สุดท้ายชาวบ้านตกลงใจเลือกที่บริเวณรอบๆ ใจบ้านสร้างวัด ใจบ้านผาแตกจึงอยู่ที่วัดผาแตกตั้งแต่นั้นมา (สัมภาษณ์ 19 พฤศจิกายน 2556) เวลาผ่านไปคนบ้านผาแตกก็เพิ่มมากขึ้น ในวัดผาแตกก็มีสิ่งปลูกสร้างมากขึ้น ต่อมาพื้นที่วัดคับแคบ จึงคิดย้ายใจบ้านลงมาข้างล่างที่หน้าผากช้าง ผาแตกบนจึงมีใจบ้าน 2 แห่ง คือ ใจบ้านในวัดเขตวัดผาแตก อยู่หลังวิหาร

หลวง และใจบ้านที่หน้าผากช้าง ทางขึ้นวัดผาแตก ใจบ้านที่ผาแตกบนทั้ง 2 แห่งนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ไทใช้ร่วมกัน

ส่วนผาแตกกลุ่ม ใจบ้านที่ตั้งอยู่ข้างวัดพรหมวิหารเดิมสร้างเป็นศาลเพียงตา ต่อมาปรับปรุงเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน เป็นใจบ้านของคนเมือง จะประกอบพิธีช่วงสงกรานต์ ส่วนใจบ้านที่อยู่ในซอย 4 เป็นใจบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ไทใช้ร่วมกัน จะมีพิธีสืบชาติใจบ้านราวเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี (ปูจรรย์ขนานาคาด วงษา, สัมภาษณ์ 23 มีนาคม 2556)

ภาพที่ 6 ใจบ้าน ในวัดผาแตก และ ใจบ้าน ที่หน้าผากช้าง

ภาพที่ 7 ใจบ้าน ที่ถนนพิทักษ์ ซ.4 และ ใจบ้าน ข้างวัดพรหมวิหาร

4) โรงพยาบาลแม่สาย

โรงพยาบาลแม่สาย ตั้งอยู่ในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เริ่มแรกเมื่อ พ.ศ. 2517 จัดตั้งเป็นศูนย์การแพทย์และอนามัยก่อน ต่อมา พ.ศ. 2519 พระครูพิทักษ์พรหมวิหาร เจ้าอาวาสวัดพรหมวิหารในขณะนั้นพร้อมประชาชนในอำเภอแม่สายร่วมกันบริจาคเงินจัดสร้างโรงพยาบาลประจำ

อำเภอแม่สาย ทางโรงพยาบาลเปิดให้การรักษารักษาอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2519 ปัจจุบัน โรงพยาบาลแม่สาย เป็น โรงพยาบาล ชุมชน ขนาด 90 เตียง (<http://www.maesaihospital.com/home/?name=page&file=page&op>. สืบค้นวันที่ 10 พฤศจิกายน 2556)

โรงพยาบาลแม่สายตั้งอยู่ห่างจากชายแดนแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก เพียง 2 กิโลเมตร เนื่องด้วยทางฝั่งสหภาพเมียนมาไม่ค่อยมีสถานพยาบาลมากนัก หากมีก็อยู่ไกล การคมนาคมระหว่างเมืองต่างๆ ไม่สะดวก ทำให้คนจากฝั่งเมียนมา ทั้งชาวเมียนมา ชาวเขา กลุ่มชาติพันธุ์ไทจำนวนมากข้ามมายังฝั่งไทยเพื่อรับการรักษา ทั้งที่โรงพยาบาลแม่สาย คลินิกเอกชนใน อ.แม่สาย หรือโรงพยาบาลอื่นๆ ในตัวจังหวัดเชียงราย

5) โรงเรียนแม่สายประสิทธิ์ศาสตร์

โรงเรียนแม่สายประสิทธิ์ศาสตร์เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เริ่มเปิดสอนเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2512 ตอนแรกเป็นสาขาของ โรงเรียนแม่จันวิทยาคม ปัจจุบันโรงเรียนแม่สายประสิทธิ์ศาสตร์เปิดทำการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 มีนักเรียน 2,603 คน(<http://www.maesai.ac.th/index.php?name=page&file=page&op=background> สืบค้นวันที่ 4 มกราคม 2556)

2.2.4 ประเพณีและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ชุมชนป่าย่างผาแตก

แม่ลักษณะทางกายภาพของบ้านผาแตกมีบ้านเรือนปลูกอย่างหนาแน่น มีครัวเรือนมากถึง 1,478 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นบ้านก่ออิฐถือปูน ตั้งอยู่ในตัวอำเภอ อยู่ในเขตเทศบาล แต่กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อาศัยอยู่ในบ้านผาแตก ยังคงรักษาประเพณีหลายอย่างไว้ได้ ประเพณีพิธีกรรมในรอบ 12 เดือนกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตก มีดังนี้

เดือนเมษายน	ปอยสังขานต์ ส่งเคราะห์บ้าน
เดือนพฤษภาคม	-
เดือนมิถุนายน	-
เดือนกรกฎาคม	เข้าพรรษา ไปถือถือศีล/ทำบุญในวันพระตลอดทั้งพรรษา
เดือนสิงหาคม	-
เดือนกันยายน	ทานข้าวล้นบาตร ทานธัมมอุทิศให้ผู้เสียชีวิต ทานธัมมชาดา ตั้งธัมมเวสสันดร
เดือนตุลาคม	ทานผ้าจำนำพรรษา ออกพรรษา กฐิน

เดือนพฤศจิกายน	ลอยกระทง
เดือนธันวาคม	-
เดือนมกราคม	ปอยวันคล้ายวันเกิดครูบาบุญชุ่ม ญาณสังวโร
เดือนกุมภาพันธ์	บวงสรวงพระเจ้าพรหมมหาราช
เดือนมีนาคม	ปอยลูกแก้ว

ประเพณีและพิธีกรรมในรอบ 12 เดือนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตก มีรายละเอียดดังนี้

งานปอยสังขานต์

ปอยสังขานต์หรืองานสงกรานต์เป็นงานบุญที่ลูกหลานไม่ว่าจะไปเรียนหนังสือหรือไปทำงานไกลบ้านจะกลับมาบ้าน ช่วงสงกรานต์มีประเพณีพิธีกรรมหลายอย่าง

13 เมษายน วันสังขานต์ล่อง ต้องปิดกวาดทำความสะอาดบ้านเรือน ระหว่าง 13 - 15 เมษายน ชาวบ้านจะไปประกอบพิธี ทานขันข้าว ที่วัดโดยจัดอาหารที่ผู้ตายชอบรับประทานเมื่อครั้งมีชีวิตจัดใส่ถาดถวายพระ เพื่ออุทิศบุญให้บรรพบุรุษและญาติผู้เสียชีวิต

14 เมษายน วันจ่าย คือวันซื้อของทำบุญ ขนทรายเข้าวัด จัดหาตุ้ง 12 ราศีปักกองทราย ปัจจุบันทางวัดสังทรายมาลงที่วัด กลุ่มชาติพันธุ์ไทร่วมทำบุญค่าทรายให้ทางวัด ประกอบพิธีทานทราย หรือถวายทราย กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีความเชื่อเช่นเดียวกับภาคกลางและภาคใต้ว่าเมื่อเราเข้าวัด ครั้นออกจากวัดเอาทรายติดรองเท้าไปด้วย เพื่อไม่ให้บาปติดตัวไปจึงต้องขนทรายเข้าวัดเป็นการทดแทน กลุ่มชาติพันธุ์ไทนำ ข้าวตอก ดอกไม้ ช่อหรือตุ้งสีขาว เทียน เงิน และขนมต่างๆ วางรอบกองทราย มีการโยงสายสิญจน์จากพระประธานในวิหารมายังกองทราย ปู่จารย์ประกอบพิธีทานทราย เชื่อว่าอานิสงส์ของการถวายทรายจะทำให้อยู่ชุ่มอยู่เย็น ได้กุศลมากเหมือนเมตตถวาย ทรายเหล่านี้เมื่อถวายไว้แก่วัดแล้ว ทางวัดจะนำไปใช้ในการก่อสร้างถาวรวัตถุต่อไป (ปู่จารย์ขนานเถร นามพู, สัมภาษณ์ 19 พฤศจิกายน 2556)

15 เมษายน วันขึ้นวัด กลุ่มชาติพันธุ์ไททำบุญที่วัด ตั้งแต่ 03.00 น. จะทยอยมาประกอบพิธีใส่ข้าวบูชา ที่วัด พิธีใส่ข้าวบูชา เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ลอยเคราะห์ลอยนาม กลุ่มชาติพันธุ์ไทจะนำเสื้อผ้าของทุกคนในบ้าน คนละ 1 ชิ้น วางไว้ก้นตะกร้า ปิดผ้าด้วยใบไม้ มักใช้ตอง บนใบตองมีข้าวเหนียว ขนม กล้วย อ้อย บุหรี่ เทียน ช่อหรือตุ้งขนาดเล็กสีขาว ผักกุ่มหรือใบขนุน ประทีป 4 สาย คือเส้นฝ้ายสีขาว เชื่อว่าใช้ใบผักกุ่มเพื่อให้คุ้มครองหรือใช้ใบขนุนเพื่อหนุนนำให้ดวงชาติดี บางคนอาจจะมีเครื่องประกอบพิธีน้อยหรือมากกว่านี้ขึ้นอยู่กับการจัดเตรียมของแต่ละบ้าน มีพระเป็นผู้ประกอบพิธีในวิหาร เริ่มจากชาวบ้านยกตะกร้าใส่เสื้อผ้าและเครื่องบูชาขึ้นตะพานหน้ามาก จากนั้นนำเงินใส่ถาด ขณะพระสวดมนต์ประกอบพิธี ชาวบ้านนำประทีป 4 สาย ไปเผาด้านหน้าศาลา กรวดน้ำเป็นอันเสร็จพิธี การเผาประทีป 4 สายมีนัยว่าเพื่อเผาเคราะห์ให้หายไป เชื่อว่าพิธีใส่ข้าวบูชาทำเพื่อ

อุทิศบุญให้เจ้ากรรมนายเวร การประกอบพิธีใส่ข้าวบูชาสามารถทำได้หลายโอกาส ทั้งสงกรานต์
เข้าพรรษา ออกพรรษา

16 - 17 เมษายน สรงน้ำพระภิกษุ สรงน้ำพระพุทธรูป ก้นตอสูมาคารวะ

ก้นตอสูมาคารวะ ผู้น้อยจะนำข้าวของต่างๆ เช่น ผลไม้ ขนม ของใช้ เป็นต้น ไปถวาย
พระภิกษุ และมอบให้ปุ่จารย์ ญาติผู้ใหญ่ พร้อมทั้งของขมาลาโทษหากได้เคยทำผิดพลาดพลั้งไป
ผู้อาวุโสก็จะให้อภัย การก้นตอสูมาคารวะนี้นิยมทำ 3 โอกาส คือ ในช่วงสงกรานต์ เข้าพรรษา และ
ออกพรรษา

พิธีสังเคราะห์บ้าน ประกอบพิธีที่ใจบ้าน แต่ละปีทำไม่พร้อมกัน เริ่มตั้งแต่ 16 เมษายน
แต่ไม่เกิน 20 เมษายน ของทุกปี แต่ละครอบครัวส่งตัวแทนมาประกอบพิธีที่ใจบ้าน มีปุ่จารย์เป็นผู้
ประกอบพิธี พิธีสังเคราะห์บ้านเริ่มพิธีตั้งแต่ 06.00 น. ชาวบ้านเตรียม หาบโหล(หาบพื้น) หาบหญ้า
ข้าวดำ ข้าวแดง ข้าวเปลือก ข้าวสาร กล้วย อ้อย ซ่อขาว ซ่อดำ ดิน รูป มาประกอบพิธีสังเคราะห์
บ้าน โดยนำสิ่งของดังกล่าวมาทำพิธีแล้วนำไปทิ้งทางตะวันตก ทิ้งนอกหมู่บ้าน เพื่อสังเคราะห์ให้ผีเจ้า
ที่เจ้าทาง ให้เคราะห์ทั้งหลายให้หายตกไปกับทิศตะวันตกเสีย จากนั้นนิมนต์พระภิกษุ 4 รูป ประกอบ
พิธีกรรมทางศาสนา เจริญพระพุทธมนต์ ประพรมน้ำส้มป่อย เป็นอันเสร็จสิ้นพิธี (พระมหาก้องกล้า
ธมมรสี, สัมภาษณ์ 22 มีนาคม 2556)

อนึ่ง ก้นตอสูมาคารวะ ทานทราย ใส่ข้าวบูชา และทานขันข้าว เป็นพิธีย่อยที่กลุ่มชาติ
พันธุ์ไททำใน 3 โอกาส คือ สงกรานต์ เข้าพรรษา และออกพรรษา

ช่วงสงกรานต์นับเป็นช่วงเวลาแห่งความสุข ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทได้สวมเสื้อผ้าใหม่
ไปทำบุญที่วัด ประกอบอาหารชวนญาติพี่น้องมารับประทานอาหารที่บ้าน บ้านผาแตกที่ปกติมี
ผู้สูงอายุและเด็กก็จะคึกคักที่สุดในรอบปีเพราะลูกหลานที่ไปศึกษาหรือไปทำงานต่างถิ่นจะกลับมา
เยี่ยมได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน

ประเพณีพิธีกรรมในช่วงเข้าพรรษา

ช่วงเข้าพรรษาเป็นช่วงหน้าฝนตกราวเดือนกรกฎาคม - ตุลาคม ของทุกปี เป็น
ช่วงเวลาที่พระภิกษุต้องจำพรรษาอยู่วัดใดวัดหนึ่งตลอดทั้ง 3 เดือน ในระหว่างเข้าพรรษามีประเพณี
พิธีกรรมหลายอย่างที่จัดขึ้น ทั้งวันอาสาฬหบูชา วันพระหรือที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทเรียกว่า “วันศีล”
รวมถึงงานตั้งธัมม์หรืองานเทศน์มหาชาติ และวันออกพรรษา มีรายละเอียดดังนี้

วันอาสาฬหบูชา

ในวันอาสาฬหบูชาที่วัดผาแตก ชาวบ้านไปวัดกันตั้งแต่เช้ามืด บ้างไปตั้งแต่ 02.00 น.
พิธีกรรมที่ทำในวันอาสาฬหบูชาภาคเช้าเริ่มจาก ใส่เครื่องบูชา คือวางเครื่องสักการะ ที่สถานที่ต่างๆ
ภายในวัดผาแตก ได้แก่ เจดีย์หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าพระธาตุ หอพระอุปัศตู หอเวทดา ศาลเจ้าพ่อคำ
แดง ศาลใจบ้าน พระสังกัจจายนะ พระประธานหน้าวิหาร ชาวบ้านเครื่องบูชาเรียกรวมกันว่า

ข้าวตอกดอกไม้ลำเทียน ประกอบด้วย ดอกไม้ ใบไม้ ช่อ เทียน ข้าวเหนียว ข้าวตอก เหยียดเงิน ขนมหาวบ้านแต่ละคนจะวางเครื่องบูชาไม่เท่ากัน แต่อย่างน้อยต้องมีช่อ เทียน และดอกไม้ จากนั้นจึงไปประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในวัด ได้แก่ ใส่ข้าวบูชาหรือ ลอยเคราะห์ลอยนาม ทานขันข้าวอุทิศบุญไปหาผู้เสียชีวิต กันตอสูมาคารวะ หลังจากชาวบ้านมาประกอบพิธีข้างต้นที่วัดผาแตกแล้วก็ทยอยกลับบ้าน และจะมาวัดอีกครั้งเวลา 08.00 น. เพื่อประกอบพิธีทางพุทธศาสนา และถวายทานกองทรายร่วมกัน จากนั้นกรวดน้ำ พิธีกรรมในช่วงเช้าจะสิ้นสุดประมาณ 10.00 น.

เมื่อเสร็จพิธีในช่วงเช้าแล้ว ชาวบ้านที่ไม่ได้สมาทานศีล 8 ก็กลับบ้าน ส่วนพ่อศีลแม่ศีล คือคนสูงอายุที่หนุ่มสาว รักษาศีล 8 ในวันโกนและวันพระในช่วงเข้าพรรษา เวลาประมาณ 13.00 น. พ่อศีลแม่ศีลจะร่วมกันสวดธัมมจักกัปปวัตตนสูตรและบทสวดมนต์บทอื่นๆ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรเป็นบทที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทใช้สวดที่วัดต่างๆ วันพระ เชื่อว่าการสวดบทนี้ช่วยป้องกันอันตรายได้ พระภิกษุเป็นผู้นำสวดธัมมจักกัปปวัตตนสูตรให้กับพ่อศีลแม่ศีล ตอนท้ายของธัมมจักกัปปวัตตนสูตรมีชื่อสวรรค์และพรหมโลกชั้นต่างๆ เมื่อสวดถึงชื่อของสวรรค์และพรหมแต่ละชั้นกรรมกรวดจะติกลองและเป่าสังข์ เชื่อว่าเป็นการส่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขึ้นเมืองบน (จายโหลง, สัมภาษณ์ 22 กรกฎาคม 2556) การสวดมนต์ในภาคบ่ายใช้เวลาสวดประมาณ 2 ชั่วโมง จากนั้นพ่อศีลแม่ศีล นั่งสมาธิ และพักผ่อนตามอัธยาศัย

ช่วงค่ำ เวลาประมาณ 19.00 น. ในวิหารหลวง พระภิกษุ สามเณร ปุ่จารย์ พ่อศีลแม่ศีล ร่วมกันสวดมนต์ แผ่เมตตา กรวดน้ำ และกล่าวคาถาถวายดอกไม้ธูปเทียนเนื่องในวันอาสาฬหบูชา พ่อศีลแม่ศีลบางส่วนกระจายกันนั่งสวดมนต์อยู่ในวิหารน้อย และศาลาต่างๆ ด้านนอกวิหารมีเด็กๆ หนุ่มสาวทยอยเข้ามาในวัดอย่างต่อเนื่อง เริ่มเวียนเทียนเวลา 20.00 น. เมื่อเวียนเทียนเสร็จแล้ว เข้ามาในวิหารกราบพระแล้ว เด็กๆ และหนุ่มสาว ต่างทยอยกันกลับบ้าน พ่อศีลแม่ศีลถือศีลปฏิบัติธรรมนอนค้างที่วัด ส่วนวันเข้าพรรษาที่วัดผาแตกไม่มีพิธีใดๆ

วันโกนและวันพระในระหว่างพรรษา

กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีธรรมเนียมว่าเมื่อปลงภาระจากครอบครัวได้ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นวัยที่หากมีลูก ลูกก็โตเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว ไม่มีภาระทางบ้านเรือนมากนัก จะมาถือศีลนอนวัดในวันโกนและวันพระช่วงเข้าพรรษา ที่วัดผาแตกพ่อศีลแม่ศีลส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 45 – 70 ปี บางคนเป็นพ่อศีลแม่ศีลมากกว่า 30 ปี ก็มี แต่ก็พบว่าบางคนอายุเพียง 32 ปี ก็มาถือศีลนอนวัดแล้วแต่พบเพียงคนเดียว

พ่อศีลแม่ศีลที่มาถือศีลปฏิบัติธรรม นอนค้างที่วัดผาแตกในช่วงเข้าพรรษา ไม่จำเป็นต้องมานอนให้ครบทุกวันพระ ขึ้นอยู่กับความสะดวกของแต่ละคน การนอนวัดในวันพระหรือที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทเรียกว่าวันศีลนั้น ช่วงเย็นของวันโกนพ่อศีลแม่ศีลจะมานอนค้างที่วัด ผู้ชายจะพักที่ศาลายาว ส่วนผู้หญิงจะพักในวิหารน้อย และวิหารหลวงวันรุ่งขึ้นเป็นวันพระหรือที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทเรียกว่า

“วันศีล” นอนค้างคืนที่วัดอีก 1 คืน รุ่งเช้า จึงแยกย้ายกันกลับบ้าน กิจกรรมที่พ่อศีลแม่ศีลปฏิบัติเมื่ออยู่วัด ได้แก่ นั่งสมาธิ เจริญภาวนา สวดมนต์ ตกลูกประจำ ตามแต่ปุจารย์แนะนำให้ปฏิบัติ การเดินทางมาวัดของพ่อศีลแม่ศีล บางคนลูกหลานมาส่งที่วัด และนำอาหารเจมาส่งให้ญาติผู้ใหญ่ รวมทั้งพ่อศีล-แม่ศีลคนอื่นด้วย (อาหารเจ ในที่นี้คืออาหารที่ไม่มีส่วนผสมของเนื้อสัตว์ จะใส่กระเทียม หัวหอม หรือไข่ก็ได้ ในวันพระ กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ผู้สูงอายุนิยมกินเจ)

ตลอดช่วงเข้าพรรษา 3 เดือน มีวันพระหรือ “วันศีล” ทั้งหมด 13 ศีล ด้วยกัน ในทุกวันศีลจะมีการทำบุญถือศีลเป็นเรื่องปกติ กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตก จะมีการแบ่งกลุ่มบ้านออกเป็น 10 กลุ่ม¹ ตามพื้นที่ ตกประมาณกลุ่มละ 100 – 150 หลังคาเรือน เรียกว่าการแบ่ง “หมวดหัวศีล” โดยพิจารณาจากกลุ่มคนที่อยู่ในละแวกบ้านเดียวกัน แต่ละหมวดหัวศีลมีผู้รับผิดชอบหลัก เรียกว่า “เจ้าหัวศีล” เจ้าหัวศีลจะเป็นผู้รวบรวมเงินบริจาค ของบริจาคจากบ้านแต่ละหลังในเขตที่ตนรับผิดชอบ นำมาต้นเงิน และประกอบอาหารนำไปถวายพระภิกษุ-สามเณร รวมทั้งพ่อศีล-แม่ศีลที่มาปฏิบัติธรรมในวันศีลหรือวันพระ (ปุจารย์ชานานเถร, สัมภาษณ์ 19 พฤศจิกายน 2556)

ยกตัวอย่างเช่น หมวดหัวศีลถนนพิทักษ์ซอย 4 กำหนดให้บ้านแต่ละหลังร่วมบริจาค หลังคาเรือนละ 200 บาท และร่วมบริจาควัตถุดิบหลักในการปรุงอาหาร ได้แก่ ข้าวสาร พริก หัวหอม ผงชูรส อย่างใดอย่างหนึ่ง แจงให้คนในหมวดหัวศีลทราบล่วงหน้าก่อนวันโกนประมาณ 2 – 3 วัน เมื่อถึงวันโกน ชาวบ้านในหมวดหัวศีลจะมาร่วม “ฮอมทาน” หรือบริจาคตาน โดยรวมตัวกันที่บ้านของเจ้าหัวศีลเพื่อช่วยกันทำต้นเงิน และประกอบอาหาร อาหารอีกส่วนหนึ่งจัดเตรียมไว้เพื่อนำไปถวายพระภิกษุ สามเณร พ่อศีลแม่ศีล ในวันรุ่งขึ้น และอาหารส่วนหนึ่งแบ่งไว้รับประทานอาหารร่วมกันในหมู่คนที่มาช่วยงาน

ธรรมเนียมการแบ่งหมวดหัวศีลแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำบุญให้พ่อบ้านแม่เรือนร่วมกันรับผิดชอบเรื่องอาหาร เกื้อกูลให้ทั้งพระภิกษุสามเณรที่อยู่วัด รวมทั้งพ่อศีลแม่ศีลที่ไปปฏิบัติธรรมที่วัดไม่ต้องกังวลเรื่องอาหาร สามารถปฏิบัติธรรมได้อย่างเต็มที่

กิจกรรมในช่วงเช้าของวันศีลหรือวันพระ จะเริ่มจาก ชาวบ้านนำเครื่องบูชาไปวางยังที่ต่างๆ ไหว้พระรับศีล ถวายทาน กรวดน้ำ จะเริ่มพิธีราว 07.00 น. และสิ้นสุดราว 08.30 น.

¹ ตลอดช่วงเข้าพรรษา 3 เดือน มีวันพระ 13 ครั้ง แต่เหตุที่แบ่งกลุ่มบ้านออกเป็น 10 กลุ่ม เนื่องด้วยไม่นับรวม วันเข้าพรรษา วันกลางใจศีลหรือวันพระที่อยู่กลางพรรษา และวันออกพรรษา ถือว่าวันพระทั้ง 3 วันข้างต้นทุกคนในชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพ

วันพระหรือวันศีลบางวัน มีพิธีกรรมเพิ่มเข้ามา ได้แก่ วันศีลที่ 1 เข้าพรรษา, วันศีลที่ 7 ทานข้าวล้นบาตร วันกลางใจศีล, วันศีลที่ 9 ตั้งธัมมเวสสันดร, วันศีลที่ 12 ถวายผ้าจ่านำพรรษา และวันศีลที่ 13 ออกพรรษา มีกิจกรรม/พิธีกรรมเพิ่มเข้ามาดังนี้

วันศีลที่ 1 เข้าพรรษา ทานขันข้าว ใส่ข้าวบูชา ทานทราย ก้นตอสุมาคารวะ

วันศีลที่ 5 จก(จับ)สลาก ทางวัดเตรียมสลากเขียนรายชื่อสิ่งของที่ต้องการให้ชาวบ้าน นำมาร่วมทำบุญ ในงานตั้งธัมม เช่น พริก เกลือ หัวหอม เป็นต้น ใครจับได้สิ่งใดก็ต้องนำของสิ่งนั้นมา ถวายวัด จะถวายในวันทานข้าวล้นบาตร(วันศีลที่ 7) หรือถวายในงานตั้งธัมมเวสสันดร (วันศีลที่ 9)ก็ได้

ศีลที่ 7 ทานข้าวล้นบาตร วันกลางใจศีล

ทานข้าวล้นบาตร จะตั้งบาตรกลางวิหาร โดยแยกบาตรข้าวสารเหนียว ข้าวสารเจ้า ต่างหาก เมื่อชาวบ้านเข้ามาในวิหารจะเทข้าวที่เตรียมมาใส่บาตรให้ไหลล้นออกจากบาตร จากนั้น กรรมการวัดจึงถ่ายข้าวใส่กระสอบเก็บข้าวไว้หนึ่ง/หุงเลี้ยงคนในงานตั้งธัมม กลุ่มชาติพันธุ์ไทเชื้อว่าผู้ใดได้ทานข้าวล้นบาตร มีอานิสงส์ทำให้กินไม่หมด จกไม่เสียด ถือว่าเกิดมาชาติใดให้มีข้าวเปลือกข้าวสารกิน มีเงินมีทองเช่นเดียวกับข้าวที่ไหลล้นออกมาจากบาตร (ปูจรรย์ขนานคาค วงษา, สัมภาษณ์ 23 มีนาคม 2556)

นอกจากการถวายข้าวสารด้วยการทานข้าวล้นบาตรแล้ว ชาวบ้านที่จับสลากได้ของต่างๆ ตั้งแต่ในวันศีลที่ 5 ก็นำมาสิ่งของที่ตนหยิบสลากได้นำมาถวายวัดในวันนี้ด้วย ข้าวสารและวัตถุดิบในการประกอบอาหารเหล่านี้ ทางวัดเตรียมไว้สำหรับให้กลุ่มแม่บ้านใช้ประกอบอาหารเลี้ยงดูผู้คนในงานตั้งธัมมประเพณี ในวันศีลที่ 7

ศีลที่ 9 วัดผาแตกตั้งธัมมเวสสันดร ชาวบ้านทั้งชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพจัดงานตั้งธัมมเวสสันดร เป็นเวลา 4 วัน 3 คืน

ศีลที่ 12 ถวายผ้าจ่านำพรรษา ชาวบ้านเตรียมผ้าไตรจีวรและของใช้จำเป็นของพระภิกษุ-สามเณร ได้แก่ รองเท้า ร่ม ไฟฉาย สบู่ แปรงสีฟัน ยาสีฟัน ผงซักฟอก จัดไว้เป็นชุด และนำไปถวายพระภิกษุ-สามเณรในวัดผาแตก อนึ่ง การถวายผ้าจ่านำพรรษา วัดส่วนใหญ่นิยมถวายเมื่อออกพรรษาไปแล้ว แต่ที่วัดผาแตกจัดก่อนออกพรรษาประมาณ 1 อาทิตย์ เนื่องจากวันออกพรรษามีกิจกรรมมาก จึงจัดก่อนล่วงหน้า

ศีลที่ 13 ออกพรรษา มีกิจกรรม/พิธีกรรมดังนี้ ก่อนออกพรรษา 1 วัน กลุ่มชาติพันธุ์ไททยอยมาประกอบพิธีทานขันข้าวที่วัดผาแตก เนื่องจากบ้านผาแตกเป็นหมู่บ้านใหญ่ มีประชากรมาก จึงอนุโลมให้ประกอบพิธีทานขันข้าวในตอนบ่ายและตอนกลางคืนได้ การทานขันข้าวยังสามารถทำได้จนกระทั่งถึงวันออกพรรษา ตอนเช้าของวันออกพรรษา กลุ่มชาติพันธุ์ไทนำเครื่องบูชาวาง ยังจุดต่างๆ ของวัด ประกอบพิธีใส่ข้าวบูชา และบูชาแข่งสร้างปืด ด้วยการนำผลไม้ ต้นขิง ต้นข่า ต้นกุ๊ก

มาวางไว้รอบหออุทิศ เวลาประมาณ 07.20 น. ไหว้พระรับศีล ร่วมกันทานกองทราย สิ้นสุดพิธี ในช่วงเช้าประมาณ 09.20 น. ส่วนการใส่ข้าวหยาตน้ำยังมีชาวบ้านนำอาหารมาให้พระประกอบพิธีอยู่เรื่อยๆ มีการก้นตอสุมาคารวะ พระภิกษุ ปู่จารย์ พ่อศีลแม่ศีล และญาติผู้ใหญ่

ในวันออกพรรษา ตอนบ่าย พ่อศีลแม่ศีลช่วยกันทำความสะอาดวัด ตอนเย็นราว 17.00 น. พ่อศีลแม่ศีล นำเทียน 1 คู่ไปวางไว้ ต่างๆ ตั้งแต่ประตูปากทางเข้าวัด บันไดทางขึ้นวิหาร โรงครัว รวมถึงหน้าห้องน้ำ เพื่อเป็นการสุมาคารวะสิ่งนี้อาจทำผิดพลาดไป จะได้ไม่มีโทษมีภัยเมื่อกลับบ้าน จากนั้นเวลา 18.00 น. พ่อศีลแม่ศีล ร่วมกันทำวัตรเย็น และสวดธัมมจักกัปปวัตตนสูตรในวิหาร ระหว่างนั้นมีกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งหนุ่มสาวและเด็กๆ เข้ามาในวัด บางกลุ่มนำเทียนและผางประทีป จำนวนอย่างละ 1,000 อัน ให้ปู่จารย์กล่าวเวหนทาน แล้วช่วยกันจุดเทียนและผางประทีป ภายในบริเวณวัด หลายจุด ได้แก่ หน้าพระพุทธรูป หน้าพระประจำวันเกิด ชั้นบันได และลานวัด หลังจากพระภิกษุ พ่อศีลแม่ศีล สวดธัมมจักกัปปวัตตนสูตรจบแล้ว มีการจุดต้นแปกหรือต้นเกี๊ยะ (คือไม้สนที่นำมามัดรวมกัน สูงประมาณ 2 เมตร) และจุดบอกไฟดอกไม้ เพื่อบูชาพระพุทธรูปเจ้า จากนั้นก็ปล่อยโคมไฟ

ในวันออกพรรษาชาวบ้านจะทำกับข้าวและชวนญาติพี่น้องมารับประทานอาหารร่วมกันที่บ้าน ที่หน้าบ้านมีการจุดเทียน ผางประทีป และจุดโคมไฟ ในวันออกพรรษาอีกด้วย โดยจะจุด 2 ครั้งด้วยกัน คือ เวลาประมาณ 05.00 น. และ 18.00 น.

ตักบาตรเทโวโรหณะ

วันรุ่งขึ้นหลังออกพรรษา 1 วัน มีการตักบาตรเทโวโรหณะ พระภิกษุและสามเณรในอำเภอแม่สายไปรวมกันที่วัดพระธาตุดอยเวา วัดพระธาตุดอยเวาเป็นวัดใหญ่ มีพื้นที่กว้าง ทั้งยังตั้งอยู่บนเขา สอดคล้องกับเรื่องเล่าว่าเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปแสดงพระอภิธรรมโปรดพุทธมารดาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ 3 เดือน หลังจากออกพรรษา พระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พระภิกษุและสามเณรในวัดต่างๆ ในละแวก ต.เวียงพางคำ ต.แม่สาย รวมทั้งพระภิกษุและแม่ชีจากเมียนมา

กฐิน

หลังออกพรรษาที่วัดผาแตกมีงานกฐินเพื่อนำรายได้สมทบทุนสร้างโรงครัวซึ่งอยู่ระหว่างการก่อสร้าง กลุ่มชาติพันธุ์ไทร่วมกันจัดทำต้นเงินแห่ไปที่วัดผาแตก

ลอยกระทง

เนื่องจากวัดผาแตกตั้งอยู่บนเขา ห่างไกลจากแหล่งน้ำ จึงไม่ได้จัดงานลอยกระทงที่วัด สถานที่จัดงานลอยกระทงในแถบ ตำบลเวียงพางคำและตำบลแม่สาย มี 3 แห่ง คือ 1. บริเวณคลองชลประทานใกล้วัดป่ายาง 2. หน้าที่ว่าการอำเภอแม่สาย และ 3. ริมน้ำสาย ชาวบ้านและ

นักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมการแสดงทางวัฒนธรรม การประกวดขบวนแห่กระทง ลอยกระทงและปล่อยโคมลอย

ทานทรายทานน้ำหรือถวายทรายถายน้ำ

หลังจากวันลอยกระทง 1 – 2 วัน มีการประกอบพิธีทานทรายทานน้ำ ที่หน้าบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ไท เชื่อว่าการทานทรายทานน้ำ มีอานิสงส์เพื่อให้ชุ่มให้เย็น ถวายเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเภทภัยอันตราย จากแผ่นดินไหว เป็นการสะเดาะเคราะห์ การประกอบพิธีดังกล่าวไม่ต้องเชิญปุจฉารย์มาประกอบพิธี เจ้าบ้านสามารถประกอบพิธีได้เอง เริ่มจากนำทรายมากองไว้ที่หน้าบ้าน จากนั้นโยนสายสิญจน์จากหิ้งพระในบ้านมายังกองทราย ปักเทียน 4 คู่ ซ่อ ปักใบผักกุ่มเพื่อให้คุ้มครองหรือใช้ใบขนุนเพื่อให้หนุนดวงซาตา และโปรยข้าวสาร แล้วจุดเทียน 4 คู่ การทานทรายทานน้ำนี้จะทานเมื่อไรก็ได้ กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตกจะประกอบพิธีทานทรายมากเป็นพิเศษเมื่อทราบข่าวว่าเกิดเหตุแผ่นดินไหวขึ้น เพื่อป้องกันภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้น (สุรินทร์ เรือนจินดา, สัมภาษณ์ 20 พฤศจิกายน 2556) ชาวบ้านบางคนบอกว่าครูบาบุญชุ่มแนะนำให้ทานทรายทานน้ำไว้

งานวันเกิดครูบาบุญชุ่ม

ครูบาบุญชุ่ม ญาณสังวร บุดรของนายคำหล้าและนางแสงหล้า ทาแกง ท่านเกิดเมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2508 ที่บ้านด้าย ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นภิกษุที่กลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งฝั่งไทย ฝั่งเมียนมา รวมถึงชาวพม่า ให้ความเคารพนับถือมาก ด้วยถือว่าเป็นตนบุญ บ้างเชื่อว่าเป็นครูบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด (เสมอชัย พูลสุวรรณ, 2552: 142)

ครูบาบุญชุ่มจาริกทั่วไปในภาคเหนือ บูรณะ สร้างศาสนสถาน และสร้างวัด ไว้มาก ครูบาเคยมาพักที่วัดผาแตกอยู่ระยะหนึ่ง ที่วัดผาแตกมีศาลาชื่อ “ศาลาชุ่มเย็น” และมีอาคารชื่อ “บุญชุ่ม ญาณสังวร” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเคารพที่มีต่อพระภิกษุรูปนี้

กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อาศัยอยู่ในตำบลเวียงพางคำ เคารพนับถือครูบาบุญชุ่มมาก เรียกขานว่า “ครูบาพ่อ” ในวันคล้ายวันเกิดของครูบาบุญชุ่มซึ่งตรงกับวันที่ 5 มกราคม ของทุกปี กลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งฝั่งไทยและฝั่งพม่าซึ่งเป็นลูกศิษย์ของครูบาร่วมใจกันจัดงานวันเกิดให้ท่าน การจัดงานมักจัดเหลื่อมเวลากัน จัดแห่งละประมาณ 4-5 วัน ที่ฝั่งพม่ามักจัดที่วัดศรีดอนเรือง เมืองพง ฝั่งไทยนิยมจัดที่สำนักสงฆ์เวียงแก้ว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย วัดดอนเรืองเป็นวัดที่ท่านบูรณะขึ้น สำนักสงฆ์เวียงแก้วเป็นสำนักสงฆ์ที่ท่านสร้างขึ้นใหม่ งานวันคล้ายวันเกิดของท่านเป็นงานใหญ่ที่คนในหมู่บ้านผาแตก รวมทั้งคนในแถบแม่สาย ทำซี้เหล็ก พร้อมใจกันไปร่วมงานเป็นจำนวนมาก

กิจกรรมในงานวันคล้ายวันเกิดของครูบาบุญชุ่มมีหลากหลายทั้งการตั้งธัมมเวสสันดร การทานกองทราย การสวดมนต์ การฟังเทศน์ การสร่งน้ำครูบา มีลูกศิษย์ครูบาจากทั่วสารทิศนำอาหาร น้ำดื่ม หนังสือสวดมนต์ แจกให้ผู้ร่วมงาน ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการผ่อนผันกฎเกณฑ์บางประการ เอื้อให้คนที่ต้องการไปร่วมงานสามารถเดินทางข้ามพรมแดนได้อย่างสะดวก

พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ เจ้าอาวาสวัดผาแตก เล่าว่า คนในบ้านผาแตกศรัทธาในตัวครูบาบุญชุ่มเป็นอย่างมาก ที่วัดศรีดอนเรือง เมืองพงคนจากบ้านผาแตกไปช่วยกันสร้างหอที่ครูบาบุญชุ่มแสดงธรรม สร้างห้องน้ำเพื่อรองรับผู้ร่วมงาน ส่วนงานที่เวียงแก้ว อ.เชียงแสน คนบ้านผาแตกช่วยสร้างหอสงฆ์ของครูบา การเทศน์ในงานตั้งธัมม์บ่อยวันเกิดครูบาบุญชุ่ม ที่สำนักสงฆ์เวียงแก้ว ฝั่งไทย ส่วนใหญ่นิมนต์พระภิกษุจากวัดผาแตกเป็นผู้เทศน์ธัมม์ ปู่จารย์ที่ประกอบพิธีก็เป็นปู่จารย์จากวัดผาแตก เนื่องจากครูบาชอบสำเนียงเทศน์ทางเหนือ ในงานครูบาเทศน์แบบเชียงตุง เมื่อถามถึงเหตุผลว่าเหตุใดจึงเทศน์มหาชาติ พระสิทธิชัย ตอบว่า “ธัมม์มหาชาติเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่ เป็นมหาที่สูงสุด ครูบาท่านเลือกเองสั่งมา เอาธัมม์ชาตวันเดือนปีเกิด *เสฏฐิ์ทั้งห้า*” (พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2557)

บวงสรวงพระเจ้าพรหมมหาราช

ตำนานสิงหนวัตเล่าว่า พระเจ้าพรหมมหาราช เป็นโอรสองค์ที่ 2 ของพระเจ้าพัง พระเจ้าพรหมมหาราชมีช้างคู่บุญชื่อช้างพานคำเนื่องจากการเชิญช้างเชือกนี้ขึ้นมาจากน้ำโขงได้ต้องตีพานคำหรือฆ้องทองคำ พระเจ้าพรหมมหาราชและช้างพานคำเป็นกำลังสำคัญในการขับไล่ขอมออกจากเวียงสี่ดวง เมื่อมีพระชนมายุ 16 ปี (ศูนย์ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอแม่สาย, 2546)

เพื่อเป็นการรำลึกพระมหากรุณาธิคุณของพระเจ้าพรหมมหาราชที่ได้สร้างเวียงพานคำ ซึ่งเป็นที่ตั้งของอำเภอแม่สายในปัจจุบัน ทางอำเภอแม่สายจึงได้สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าพรหมมหาราช ณ ที่ว่าการอำเภอแม่สาย ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2546 พระเจ้าพรหมมหาราชประสูติเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ทางอำเภอแม่สายจึงกำหนดวันบวงสรวงสักการะพระเจ้าพรหมมหาราช ในวันที่ 23 - 24 กุมภาพันธ์ ของทุกปี

งานบวงสรวงพระเจ้าพรหมมหาราชจัดต่อเนื่องกันเป็นครั้งที่ 10 (พ.ศ. 2556) กิจกรรมภายในงานช่วงเย็นของวันที่ 23 กุมภาพันธ์ ประกอบพิธีสวดนพเคราะห์ เช้าวันรุ่งขึ้น 24 กุมภาพันธ์ กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในอำเภอแม่สายจัดขบวนแห่เครื่องสักการะไปยังลานพระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าพรหมมหาราช มีผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงรายเป็นประธานในพิธี มีการอ่านโองการบวงสรวง ประกอบพิธีสืบทอดหลวง ชาวแม่สายเชื่อว่าเป็นการต่ออายุของผู้คนและบ้านเมืองให้ยืนยาว ทั้งยังก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิต กลางคืนมีการแสดงละครแสง สี เสียงเกี่ยวกับประวัติพระเจ้าพรหมมหาราช เป็นการนำเรื่องราวของพระเจ้าพรหมที่ถูกกล่าวถึงในตำนานมาถ่ายทอดให้ชาวแม่สายและนักท่องเที่ยวรับรู้ (<http://www.lek-prapai.org/watch.php?id=565> สืบค้นเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556)

ในงานบวงสรวงพระเจ้าพรหมมหาราช มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตกร่วมกิจกรรม ทั้งการเข้าร่วมพิธีสวดนพเคราะห์ พิธีสืบทอดหลวง และเข้าร่วมกระบวนแห่

ปอยลูกแก้ว

งานปอยลูกแก้ว ปอยสำอาง หรือบรรพชาสามเณรนิยมจัดช่วงเดือนมีนาคม – เมษายน กลุ่มชาติพันธุ์ไทให้ความสำคัญกับงานปอยลูกแก้วมากและจัดพิธีนี้อย่างยิ่งใหญ่ ต้องรวบรวมทุนทรัพย์หลายปี บางบ้านจ้างช่างถ่ายรูปมาบันทึกทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวเพื่อเก็บไว้เป็นที่ระลึก

ในปี พ.ศ. 2556 ที่วัดผาแตกกำหนดจัดงานปอยลูกแก้ว ระหว่างวันที่ 22 – 24 มีนาคม พ.ศ. 2556 มีลูกแก้วบรรพชาพร้อมกันจำนวน 40 รูป การบรรพชาครั้งนี้มอบถวายพระราชกุศลแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีกำหนดการดังนี้

วันพฤหัสบดี ที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2556 ปลงผม โกนคิ้ว แล้วอาบน้ำส้อมปอยให้ลูกแก้ว

วันศุกร์ที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2556 วันดา บิดามารดาและญาติลูกแก้วช่วยกันจัดเตรียมเครื่องไทยทาน ประกอบด้วย สบง จีวร บาตร เข็ม ด้าย เครื่องกรองน้ำ ถ้วยยาม ลูกประคำ และของใช้ส่วนตัวของลูกแก้วขณะอยู่วัด เช่น ที่นอน หมอน มุ้ง รองเท้า ถ้วยยาม เป็นต้น

วันเสาร์ที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2556 มีงานเลี้ยงฉลองที่บ้านของลูกแก้ว ประกอบอาหารเลี้ยงญาติพี่น้องที่มาร่วมงานตลอดทั้งวัน บางบ้านเชิญช่างขับมาขับอุ้นลูกแก้ว บายศรีสู่ขวัญลูกแก้ว จ้างวงดนตรีบรรเลงในงาน เปิดเพลงต่างๆ ทั้งคำขับ เสนอ บ้างก็เปิดเพลงไทยสมัยใหม่

กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีความเชื่อว่าลูกแก้วเช่นเดียวกับพระโพธิสัตว์ที่ออกบวช พระโพธิสัตว์เป็นกษัตริย์ตั้งนั้นแต่ดินไม่ได้ แม้จะกินข้าวญาติพี่น้องก็ต้องป้อนข้าวให้ เป็น “ตะแป” หรือลูกน้องของลูกแก้ว เดินบนดินไม่เหมาะ ลูกแก้วแต่งหน้า สวมแว่นดำ ใส่เครื่องทรงกษัตริย์ไปไหนก็ขี่คอตะแปหรือขี่ม้า (ปูจารย์ขนานาคาด วงษา, สัมภาษณ์ 23 มีนาคม 2556)

ผู้ที่มาร่วมงานที่เป็นญาติสนิทมักทำตั้นเงินมาร่วมทำบุญ บ้างก็บริจาคเงินใส่ซอง มอบให้ลูกแก้ว เมื่อลูกแก้วป็นพรหรืออวยพรให้แล้ว ผู้มาร่วมบริจาคจะ “อาบองค์สรงเกศ” คือ รดน้ำส้อมปอยที่มีลูกแก้วเพื่อเป็นการขอสุมหาหรือขอสมาลาโทษลูกแก้ว (ขนานจำ นามแก้ว, สัมภาษณ์ 23 มีนาคม 2556)

วันอาทิตย์ที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2556 ตั้งขบวนแห่ลูกแก้วจากบ้านไปยังวัดผาแตก ขณะแห่ลูกแก้วไปวัดกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่เข้าร่วมกระบวนแห่พ้อนรำอย่างสนุกสนาน เมื่อถึงวัดผาแตก ขบวนแห่ลูกแก้วประทักษิณ 3 รอบ ก่อนเข้าวิหาร ก่อนเข้าพิธีบรรพชาต้องล้างเครื่องสำอางและตัดสายสิญจน์ที่ผูกข้อมือของลูกแก้ว การบรรพชาลูกแก้วที่วัดผาแตกมีพระครูสุนทรศีลวัตร เจ้าอาวาสวัดป่าเหมือดและเจ้าคณะตำบลเวียงพางคำเป็นพระอุปัชฌาย์ มีนายธนทรัพย์ บุญเกียรติ นายกเทศบาลตำบลเวียงพางคำเป็นประธานเปิดงาน

กลุ่มชาติพันธุ์ใหม่มีความเชื่อว่าพี่น้องจะบรรพชาพร้อมกันไม่ได้ หากบรรพชาพร้อมกัน คนใดคนหนึ่งจะเสียชีวิต ต้องแยกกันประกอบพิธีบรรพชาคนละที่เพื่อเป็นการแก้เคล็ด ดังนั้นคนใดคนหนึ่งจะประกอบพิธีบรรพชาที่วัดผาแตก อีกคนต้องแยกไปประกอบพิธีบรรพชาที่วัดป่าเหมือด

วันที่ 25 – 27 มีนาคม ตักบาตรสามเณรใหม่ที่วัดผาแตก บิถัมมารดาและญาติพี่น้องของสามเณรมาตักบาตรเป็นจำนวนมาก กลุ่มชาติพันธุ์ใหม่มีความเชื่อว่าการวันบวชลูกแก้วนั้นเป็น “วันจุม” เพื่อจะได้จุมอยู่ในพระศาสนา และสีก “วันพู” เพื่อออกมากินเมือง (ขนานอ้า นามแก้ว, สัมภาษณ์ 22 มีนาคม 2556) หลังจากบรรพชาแล้วสามเณรส่วนใหญ่จะลาสิกขาก่อนวันสงกรานต์ แต่ก็มีสามเณรบางรูปยังคงบวชและศึกษาเล่าเรียนต่อไป งานบวชลูกแก้วที่วัดผาแตก อนึ่ง “วันจุม” และ “วันพู” เป็นชื่อวันที่ปรากฏในปฏิทินแบบจันทรคติซึ่งใช้ร่วมกันในกลุ่มชาติพันธุ์ไท

นอกจากประเพณีข้างต้นที่ปฏิบัติในรอบ 12 เดือน แล้วนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตก ยังมีประเพณีในวิถีชีวิตอื่นๆ เช่น ออกเดือน ส่งเคราะห์ส่งชน สืบชาติตา ได้เทียนหรือจุดเทียน สะเดาะเคราะห์ เป็นต้น

ออกเดือน

กลุ่มชาติพันธุ์ไทเรียกผู้หญิงที่เพิ่งคลอดบุตร ว่า “แม่กำเดิน” ช่วง 3 – 4 เดือนแรก หลังจากคลอด มีข้อห้ามไม่ให้แม่กำเดินรับประทานอาหารหมักดองและอาหารที่มีรสเปรี้ยว เช่น ถั่วเน่า ปลา ร้า มะเขือเทศ เป็นต้น ให้รับประทาน ไข่ ปลา ผักกาด หลังจากคลอด 3 - 4 เดือนจึงจะรับประทานอาหารอย่างคนทั่วไปได้ หลังจากคลอดบุตรได้ประมาณ 1 เดือนจะประกอบพิธีออกเดือนที่บ้าน ช่วงเวลาในการจัดงานออกเดือนนั้น หากเป็น แม่หญิง(ลูกสาว) จะจัดงานหลังจากเลย 1 เดือนไปเล็กน้อย เพิ่มอีกวันหนึ่ง เพื่อสาวด้ายสาวไหมให้ยี่ดียว ทอหูกทอผ้า ส่วนพ่อจาย(ลูกชาย) หยุดวันหนึ่ง คือจัดงานออกเดือนก่อนจะถึงครบ 1 เดือน เพื่อหยุดคมหอกคมดาบ (ปู่จารย์ขนานอิน ดวงดี, สัมภาษณ์ 21 กันยายน 2556)

ในงานออกเดือน เจ้าภาพจะเชิญปู่จารย์ประกอบพิธีที่บ้าน เริ่มจากวางสารบอาหารเพื่อบอกกล่าวบรรพบุรุษและเจ้าที่เจ้าทางที่เรียกว่า ทานเข้าสี่เผิน จากนั้นให้ญาติผู้ใหญ่ “ชูดโห่อ่อนน้อย” คือโกนผมเด็ก ปู่จารย์ประกอบพิธีมัดมือ คือผูกสายสิญจน์ให้เด็กที่เกิดใหม่และรวมทั้งแม่ของเด็กด้วย มีญาติพี่น้องมารวมมัดมือและให้ของขวัญแก่เด็ก ผู้ที่มาร่วมงานรับประทานอาหาร

ส่งเคราะห์ส่งชน

หากมีอาการเจ็บป่วย กลุ่มชาติพันธุ์ไทนำดวงชาตาของผู้ป่วยไปให้ขนาน/ปู่จารย์ดู ท่านจะพิจารณาให้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตามแต่จะเห็นสมควร เช่น ส่งเคราะห์ส่งชน ใส่ข้าวบูชากลับบ้าน เป็นต้น

พิธีส่งเคราะห์ส่งชน มีเครื่องประกอบพิธีคือสะตวง 2 อัน ใส่แกงส้มแกงหวาน ข้าวดำ ข้าวแดง ข้าวตอกดอกไม้ สัตว์ตัวพืง ประกอบพิธีช่วงเย็นที่หน้าบ้านของผู้ป่วย ให้ผู้ป่วยถ่มน้ำลายใส่

สะตวง พรหมน้ำส้มป่อยกวาดเคราะห์ออกจากตัวผู้ป่วย เมื่อประกอบพิธีเสร็จปุจจารย์นำสะตวงไปทิ้งน้ำ และแบ่งน้ำส้มป่อยให้ผู้ป่วยผสมน้ำอาบ (หนานยี่ นามยี่, สัมภาษณ์ 16 ตุลาคม 2556)

ได้เทียน

การได้เทียน หรือประกอบพิธีจุดเทียน นิยมทำในวันข้างขึ้น โดยเฉพาะวันขึ้น 1 ค่ำ ขึ้น 3 ค่ำ ถือว่าจะทำอะไรขึ้น ชาวบ้านจะดูดวงกับพระ ปุจจารย์ หรือผู้ที่มีความรู้ทางโหราศาสตร์ เพื่อคำนวณโชคชะตาราศี เขียนดวงวันเกิดที่ผ้ายันต์นำไปทำเป็นไส้เทียน มีเทียน 3 เล่ม จุดเรียงลำดับกัน คือ เทียนสะเดาะเคราะห์ เทียนโชคขาดตา และเทียนโชคลาภ การจุดเทียนต้องดูฤกษ์ยามที่ดี เพื่อให้มีชีวิตดี ทำมาค้าขายดี บางคนทำทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง (พระมหา ก้องหล้า ธมฺมรสี, สัมภาษณ์ 22 มีนาคม 2556)

กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อาศัยอยู่ในหมู่ 10 ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เพิ่งอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่อำเภอแม่สายช่วง 40 - 50 กว่าปีมานี้เอง มาอาศัยอยู่ด้วยกันเป็นกลุ่มใหญ่ ยังมีการเดินทางไปมาหาสู่ในหมู่บ้านนี้เอง กลุ่มชาติพันธุ์ ระหว่างฝั่งไทยและฝั่งเมียนมาอยู่เสมอโดยเฉพาะในงานบุญต่างๆ กลุ่มชาติพันธุ์ไทเหล่านี้มีวัดผาแตกเป็นเสมือน ศูนย์รวมวัฒนธรรมและที่พึ่งทางจิตใจของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ในบริบทของประเทศไทย ทั้งยังคงยังสืบทอดประเพณีและพิธีกรรมหลายอย่างไว้ได้รวมถึงประเพณีทานธัมม์หรือประเพณีการถวายคัมภีร์ไว้แก้ววัดซึ่งจะกล่าวถึงในบทถัดไป

บทที่ 3

ประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย

กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ข้ามพรมแดนมาอยู่ที่ ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย ซึ่งมีทั้งชาวไทใหญ่ ไทเขิน และไทลื้อ ประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในพื้นที่วิจัย มีทั้งที่ถือปฏิบัติมาแต่พื้นที่เดิม และรับประเพณีบางอย่างมาจากชาวไทยวน ประเพณีทานธัมม์ยังจำแนกตามผู้จัด ได้เป็นประเพณีที่ปฏิบัติในระดับบุคคล และประเพณีที่คนทั้งชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยังมีธรรมเนียมการทำบุญด้วยการถวายสิ่งของและทานธัมม์ตามลำดับที่เรียกว่า “ทานจากน้อยไปใหญ่” โดยกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 3 กลุ่มมีความเชื่อร่วมกันว่า ทานมหาปางหรือการถวายธัมม์เวสสันดรละส่วนบุคคลที่คู่สามีภรรยาเป็นเจ้าภาพถือเป็นการทานธัมม์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของบุคคลนั้นๆ

ในบทที่ 3 ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ที่ ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย แบ่งหัวข้อการนำเสนอ ดังนี้

- 3.1 ประเพณีทานธัมม์ในระดับปัจเจกบุคคล : ธรรมเนียมการ “ทานจากน้อยไปใหญ่”
- 3.2 ประเพณีทานธัมม์ที่ชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพ
- 3.3 ประเพณีทานธัมม์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทรับมาจากชาวไทยวน

3.1 ประเพณีทานธัมม์ในระดับปัจเจกบุคคล : ธรรมเนียมการ “ทานจากน้อยไปใหญ่”

ในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท มีธรรมเนียมในการทำบุญและถวายคัมภีร์ว่าต้องเริ่มตั้งต้นทำบุญจากน้อยๆ ทานธัมม์ผูกเล็กๆ หรือเรื่องเล็กๆ ก่อน แล้วค่อยทำบุญที่ใหญ่ขึ้นรวมถึงทานธัมม์ผูกที่ยาวมากขึ้น หรือเรื่องที่ใหญ่มากขึ้นต่อไปได้ มีคำเรียกธรรมเนียมการทำบุญนี้ว่า “ทานจากน้อยไปใหญ่”

ธรรมเนียม “ทานจากน้อยไปใหญ่” ยังสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่อง “ชาตาคำเกิด” ซึ่งมีความหมายว่า ชะตาคำเกิด ใน “ชาตาคำเกิด” จะระบุว่าผู้ที่เกิดแต่ละวัน “ห้าม” ถวายสิ่งใด และ “ควร” ทำบุญด้วยการถวายสิ่งของหรือทานธัมม์เรื่องใด ธัมม์ชาตา หรือการทานธัมม์ตามวันเกิด เดือนเกิด และปีเกิด เป็นส่วนหนึ่งของ “ชาตาคำเกิด”

กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีการถวายธัมม์เวสสันดรหรือการเทศน์มหาชาติ 2 ลักษณะด้วยกัน หากเป็นการถวายธัมม์เวสสันดรโดยมีปัจเจกบุคคลเป็นเจ้าภาพมีคำเรียกเฉพาะว่า ทานมหาปาง หากเป็นการถวายธัมม์เวสสันดรที่คนทั้งชุมชนเป็นเจ้าภาพเรียกว่า ตั้งธัมม์เวสสันดร

เชื่อว่า การทานมหาปาง เป็นการถวายธัมม์ที่มีอนิสงส์สูงสุด เป็นการทานธัมม์ในอุดมคติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ปรารถนาว่าครั้งหนึ่งในชีวิตอยากเป็นเจ้าภาพทานมหาปางให้ได้ แต่มิใช่ว่ากลุ่มชาติ

พันธุ์ไททุกคนจะสามารถเป็นเจ้าภาพทานมหาปางได้ เนื่องจากการทานมหาปางมีค่าใช้จ่ายสูงเป็นหลักแสน ทั้งยังต้องถึงพร้อมด้วย “บารมี” มิใช่ว่ามีทรัพย์มากจะทานมหาปางได้ ยิ่งไปกว่านั้นผู้ที่จะเป็นเจ้าภาพทานมหาปางได้นั้นต้อง “ทานธัมมจากน้อยไปใหญ่” ให้ครบถ้วนเสียก่อน ต้องมีความพร้อมทั้งทางฐานะการเงิน มีอายุที่สมควร ปู่จารย์อนุญาตให้ทำ จึงจะทานมหาปางได้

ธรรมเนียม “ทานจากน้อยไปใหญ่” ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแต่ละกลุ่มมีดังนี้

ตารางที่ 3 ตารางแสดงลำดับการ “ทานจากน้อยไปใหญ่” ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ทานจากน้อยไปใหญ่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท		
ไทใหญ่	ไทเขิน	ไทลื้อ
ทานธัมมปารมี ทานธัมมชาตา ถวายสิ่งของตามชาตาคำเลิศ เป็นเจ้าภาพตั้งธัมมกลางใจเรือน เป็นเจ้าภาพบรรพชาสามเณร เป็นเจ้าภาพอุปสมบทพระ ทานธัมมสามสุมลีทัน ทานธัมมคู่ชชะวิณณะวัฬหวง ทานมหาปาง (ปู่จารย์ขนานชายแก 27 มกราคม 2557, สัมภาษณ์; ปู่จารย์ขนานสามซัง, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2558 และ ปู่จารย์ขนานสม, สัมภาษณ์ 28 พฤษภาคม 2557)	ทานธัมมปารมี ทานก่วยสลาท ทานธัมมชาตา ทานธัมมปิฎกะทั้งสาม ทานธัมมน้ำอ้อย/ทานธัมมกัณฑ์ติก ถวายสิ่งของตามชาตาคำเลิศ เป็นเจ้าภาพบรรพชาสามเณร เป็นเจ้าภาพอุปสมบทพระ ทานธัมมคู่ชชะวิณณะ ทานมหาปาง (พระสุภาพ สุขปัญญา, สัมภาษณ์ 27 มกราคม 2558 และ พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ, สัมภาษณ์ 30 เมษายน 2557)	ทานธัมมปารมี ทานธัมมชาตา ทานธัมมปิฎกะทั้งสาม ถวายสิ่งของตามชาตาคำเลิศ ทานมหาปาง ทานธัมมกั้มมวาจา ((ปู่จารย์ขนานคาคต วงษา ไทลื้อ เมืองยอง ปู่จารย์วัดผาแตก. สัมภาษณ์ 25 มกราคม 2558. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์)ปู่จารย์ขนานคาคต วงษา, สัมภาษณ์ 25 มกราคม 2558)

ผู้วิจัยขออธิบายทั้งการทำบุญในคดี “ทานจากน้อยไปใหญ่” อันหมายรวมถึงการทำบุญด้วยการถวายคัมภีร์ในระดับปัจเจกบุคคลของกลุ่มชาติพันธุ์ไท เป็นลำดับไป

3.1.1 ทานธัมมปารมี

กระบวนการการทานธัมมโดยทั่วไปรวมถึงธัมมปารมี ผู้ถวายจะจัดหาคัมภีร์ เตรียม “ขันธัมม” หรือเครื่องไทยธรรม พร้อมใส่ยอดปัจจัยนำไปวัด จากนั้นปุจาร์ยก็นำกล่าวคำเวททานซึ่งหมายถึงการกล่าวรายงานการถวายทาน และกล่าวคำสมาครวัทาน เพื่อให้ของทานบริสุทธิ์ จากนั้นปุจาร์ยก็นำกล่าวอาราธนาธรรม ผู้ถวายประเคน “ธัมม” และ “ขันธัมม” ให้พระภิกษุหรือสามเณร พระภิกษุหรือสามเณรเทศน์ธัมม ผู้ถวายนั่งฟัง เมื่อพระเทศน์ธัมมจบ ผู้ถวายกรวดน้ำ เป็นอันเสร็จพิธี

ปารมี มีเนื้อความเล่าถึงทศบารมีของพระโพธิสัตว์ พระพุทธเจ้าสอนบทสวดปารมี ให้พระอินทร์ เมื่อพระอินทร์สวดบทปารมี ผู้ที่จ้องจะทำร้ายพระพุทธเจ้ามีพระยามารเป็นต้นก็ถอยหนีไป พระพุทธเจ้าบอกให้พระอินทร์คุ้มครองผู้ที่สวดบทปารมี ให้ปลอดภัย

เหตุที่คนไทใหญ่ ไทจีน ไทลื้อ นิยมถวายธัมมปารมี เป็นเรื่องแรก ด้วยถือกันว่าปารมี เป็นเค้าธัมมหรือเป็นต้นกำเนิดของธัมมทั้งปวง ในการเทศน์ธัมมใดๆ ก็ตามจะต้องเริ่มต้นเทศน์ปารมี ก่อนเสมอ (พระสุภาพ สุขปัญโญ, สัมภาษณ์ 27 มกราคม 2558)

การกำหนดให้ถวายปารมี เป็นธัมมเรื่องแรกนี้ แสดงให้เห็นถึงคติเรื่องบารมีที่หยั่งรากลึกในความคิด ความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ไท บุญที่ทำเรื่อยๆ ทำอย่างต่อเนื่อง เมื่อสั่งสมมากเข้าๆ จะกลายเป็นบารมี สอดคล้องกับการหมั่นทำบุญ ให้ทาน ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

3.1.2 ทานก๋วยสลาก

ประเพณีทานก๋วยสลากหรือทานสลากภัตต์เป็นประเพณีที่มีร่วมกันทั้งไทยวน และกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งไทใหญ่ ไทจีน และไทลื้อ นับเป็นการถวายสังฆทานอย่างหนึ่งด้วยการจัดของอุปโภคบริโภคใส่ “ก๋วย” หรือภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ กรูด้วยใบตองหรือกระดาษ แล้วจัดทำสลากเท่าจำนวนก๋วย ให้พระภิกษุและสามเณรเสี่ยงจับ พระภิกษุหรือสามเณรรูปใดจับได้สลากของผู้ใด ก็จะตามหาเจ้าของสลากให้เจอ ครั้นเจอแล้วก็อ่านคำถวายสลาก กรวดน้ำ เป็นอันเสร็จพิธี

การทานก๋วยสลากมีวัตถุประสงค์ในการถวายที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับตัวผู้ถวายเองว่า ต้องการถวายเพื่อสั่งสมบุญไปในภายหน้าแล้ว ถวายเพื่ออุทิศบุญให้ผู้เสียชีวิต อุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร หรืออุทิศส่วนกุศลให้สัตว์เลี้ยง ก็ได้เช่นกัน

ช่วงเวลาในการทานก๋วยสลาก ชาวไทยวนนิยมจัดงานทานก๋วยสลากในระหว่างพรรษา ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งชาวไทใหญ่ ไทจีน และไทลื้อนิยมจัดงานทานก๋วยสลากหลังออกพรรษา ประมาณเดือนตุลาคม – พฤศจิกายน

แม้ประเพณีทานก๋วยสลากจะเป็นประเพณีที่มีร่วมกันแต่มีรายละเอียดบางประการแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ดังนี้

ประเพณีทานสลากของชาวไทยวน ไทยวนแบ่งสลากตามขนาดที่แตกต่างกันและมีชื่อเรียกต่างกัน คือ สลากข้าวของ สลากสำหรับ สลากโชค 1) สลากเข้าซอง เป็นสลากขนาดเล็ก ไทยทานส่วนใหญ่เป็นอาหาร ขนม ผลไม้ หมากพลู บุหรี่ บรรจุในกระชู่หรือที่เรียกว่า ก้วยซอง, ก้วยเข้าซอง หรือก้วยขี้ป้อม 2) สลากสำหรับ เป็นสลากขนาดย่อม ภาชนะที่บรรจุเครื่องอุปโภคบริโภคมักเป็นตะกร้าสานด้วยไม้ไผ่ที่เรียกว่า “ก้วยตีนจ้าง” หรือไม้ก็เป็นขาม กะละมัง ถังน้ำ บางรายอาจมีพุ่มเล็กๆ ประดับเงินตามสมควร 3) สลากโชค เป็นสลากขนาดใหญ่ที่สุดมีข้าวของพร้อมมูล จัดเป็นพุ่มโดยสมมติว่าเป็นรุกขกัปปะ คือต้นกัลปพฤกษ์ อันหมายถึงต้นไม้ที่ให้ผลสำเร็จตามปรารถนา ผู้ที่ถวายสลากโชคเป็นผู้มีฐานะดีของชุมชน ภิกษุรูปใดจับได้สลากโชคถือว่าเป็นผู้มีโชค (สนั่น ธรรมธิ, 2556: 3 - 4)

ประเพณีทานสลากของชาวไทยใหญ่ นอกจากเตรียมก้วยสลากที่มีของอุปโภคบริโภคตามปกติแล้ว บางแห่งมีการสร้างเรือนหลังเล็กบรรจุของกินของใช้ลงในเรือนนั้นแล้วนำไปถวายพระเพื่ออุทิศบุญให้ผู้ล่วงลับได้มีที่อยู่ มีของกินของใช้ (โครงการพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ล้านนา (ไทใหญ่): 2551,144 - 145)

ประเพณีทานสลากของชาวไทยเขิน มีเจ้าภาพหลักในการทานของสลากและมีประชาชนทั่วไปร่วมทานสลากด้วย ชาวไทเขิน มีการถวายของสลาก 3 ประเภทคือ 1) สลากน้อยหรือสลากขี้ปลา สานด้วยไม้ไผ่ข้างในบรรจุของอุปโภคบริโภค เป็นสลากที่ประชาชนทั่วไปนิยมถวาย 2) สลากใหญ่หรือสลากหลวง เป็นกัณฑ์บูชาขนาดใหญ่มีเงินทำบุญจำนวนมาก เป็นสลากที่เจ้าภาพและญาติจัดมาถวาย และ 3) สลากมหาชมพูเป็นกัณฑ์บูชาขนาดใหญ่เจ้าฟ้านครเชียงตุงทำถวายวัดต่างๆ ปัจจุบันสลากชนิดนี้ยกเลิกไปแล้ว สิ่งที่แตกต่างอีกอย่างหนึ่งคือพระภิกษุรูปใดจับได้สลากหลวงเมื่อเจ้าภาพถวายเสร็จจะพิจารณาเป็นผู้อุปถัมภ์ภิกษุรูปนั้นและมีการไปมาหาสู่กันในโอกาสต่างๆ (โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน, 2552: 101 - 105)

ส่วนประเพณีทานสลากของชาวไทลื้อนั้น นอกจากทานถวายก้วยสลากทั่วไปแล้ว ยังมีการทานสลากย่อม สาวไทลื้อที่ยังไม่ออกเรือนจะเก็บสะสมเงินเพื่อซื้อ สร้อยทองคำ เข็มขัดเงิน เครื่องเรือน ตลอดจนข้าวของต่างๆ สะสมไว้เพื่อเตรียมถวายสลากย่อม ถือว่าหญิงสาวคนใดที่ไม่ได้ทานสลากย่อมยังไม่พร้อมจะออกเรือน ปัจจุบันในประเทศไทยยังคงเหลือประเพณีนี้เฉพาะในกลุ่มชาวไทลื้อเมืองยองบางกลุ่มเท่านั้น (โครงการพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมล้านนา(ไทยอง): 2551, 155 - 161)

ปัจจุบันประเพณีทานก้วยสลากในเขต ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย นิยมจัดในช่วงพรรษา ส่วนใหญ่จะจัดเหลื่อมเวลากัน มีการนิมนต์พระจากต่างวัดมาร่วมในงานทานก้วยสลาก มีธรรมเนียมว่าในเขตอำเภอแม่สาย วัดแรกที่เริ่มจัดงานทานก้วยสลากคือวัดพระธาตุดอยตุง จากนั้นแล้ววัดอื่นในเขตอำเภอแม่สายจึงจะจัดงานทานก้วยสลากต่อไปได้ (พระมหา ก้องหล้า ธัมมสิริ, สัมภาษณ์ 5 มีนาคม 2557)

ทางภาคเหนือมีธรรมเนียมว่าวัดใดจัดงานสลากภัตต์ ในปีนั้นจะไม่จัดงานตั้งธัมม์ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าวัดในละแวก ต.เวียงพางคำและ ต.แม่สาย วัดของชาวไทยวน/วัดที่มีสัทธาส่วนใหญ่เป็นชาวไทยวน นิยมจัดงานสลากภัตต์ เช่น วัดพรหมวิหาร วัดแม่สาย วัดเหมืองแดง เป็นต้น บางวัดที่มีสัทธาทั้งที่เป็นชาวไทยวนและกลุ่มชาติพันธุ์ไท มีการตกลงกันว่าจะงานสลากภัตต์และงานตั้งธัมม์สลับกันในแต่ละปี เช่น วัดไม้ลุงชน ที่พักสงฆ์ดอยงาม (ปูจรรย์นภดล แสงหล้า, สัมภาษณ์ 9 ตุลาคม 2556 และ ปูจรรย์สมบุญ สุขตา, สัมภาษณ์ 17 กันยายน 2556) ในขณะที่วัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไท/วัดที่มีสัทธาส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท ได้แก่ วัดผาแตก วัดถ้ำผาจมน วัดป่าเหมือดรุ่งเจริญ สำนักสงฆ์ห้วยน้ำริน สำนักสงฆ์เกาะทราย และสำนักสงฆ์ปิยะพร นิยมจัดงานตั้งธัมม์และจัดเป็นประจำทุกปี

แม้ว่าวัดผาแตก จะไม่จัดงานทานกัวยสลาก ทว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทใน ต.เวียงพางคำ ก็ไปร่วมงานทานสลากที่วัดของชาวไทยวน มีวัดพรหมวิหารเป็นต้น ด้วยถือว่า “การทำบุญด้วยการถวายสลากภัตต์จัดเป็นสังฆทานอย่างหนึ่ง เนื่องด้วยเป็นการถวายของแด่พระสงฆ์ที่ไม่เจาะจงตัวผู้รับ ถือว่าได้บุญมาก” (พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ, สัมภาษณ์ 30 เมษายน 2557)

3.1.3 ทานธัมม์ชาตา

การทานธัมม์ชาตาหรือเรียกอีกอย่างว่า ทานธัมม์ค้ำนามคือการถวายคัมภีร์ที่กำหนดให้ถวายตามวันเกิด เดือนเกิด และปีเกิด ของผู้ถวาย พระภิกษุ ปูจรรย์ หรือขนานซึ่งเป็นผู้รู้ ในชุมชนบางคนจะเท่านั้นที่มีความรู้เรื่องธัมม์ชาตา กลุ่มชาติพันธุ์ไทจะขอคำปรึกษาจากผู้รู้ในชุมชน ซึ่งจะแนะนำให้ถวายคัมภีร์ตามวันเกิด เดือนเกิด ปีเกิดของผู้ถวาย เมื่อทราบว่าจะต้องถวายธัมม์เรื่องใด บุคคลนั้นก็จักจัดหาคัมภีร์ เตรียมขันธัมม์ และนำไปถวายพระภิกษุ

ธัมม์ชาตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตกมี 6 ระบบ เป็นธัมม์ชาตาไทใหญ่ 2 ระบบ ธัมม์ชาตาไทเขิน 2 ระบบและธัมม์ชาตาไทลื้อ 2 ระบบ ธัมม์ชาตาทั้ง 6 ระบบ มีทั้งที่เป็นธัมม์ชาตาวันเกิด ธัมม์ชาตาเดือนเกิด และธัมม์ชาตาปีเกิด ธัมม์ชาตาวันเกิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 6 ระบบ มีดังนี้

ตารางที่ 4 ตารางแสดงธัมม์ชาตาวันเกิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

แหล่งที่มา	ธัมม์ชาตาไทใหญ่		ธัมม์ชาตาไทเขิน		ธัมม์ชาตาไทลื้อ	
	ปูจรรย์ ขนาน สามซั้ง	พ่อศีลฮ้าย	พระสิทธิชัย	ขนานสามแก้ว	ปูจรรย์ขนาน คาค	ขนานธำ
วันอาทิตย์	อภิธัม	อภิธัม	อ่างขางคำ,	อภิธัมมาสังคิม,	อภิธัม	อภิธัม

แหล่งที่มา ธัมมชาตา วันเกิด	ธัมมชาตาไทใหญ่		ธัมมชาตาไทเขิน		ธัมมชาตาไทลื้อ	
	ปุจารย์ ขนาน สามซ่ง	พ่อศีลอ้าย	พระสิทธิชัย	ขนานสามแก้ว	ปุจารย์ขนาน คาค	ขนานจำ
	มาสังคิณี	มาสังคิณี	อรุณวดี	ออรพิม	มาสังคิณี	มาสังคิณี
วันจันทร์	วิมังคสุด	วิมังคสุด	กำกาคำ, กา หยอม, ควาย สามเขา	วิมังคะ,กา หยอม, ความ สามเขา	วิมังคสุด	วิมังค
วันอังคาร	ธาตูกถา	ธาตูกถา	สุขชะวันณะวั หลวง, สุชน	ธาตูกถา, สุชน, สุขชะวันณะ	ธาตูกถา	ธาตูกถา
วันพุธ	บุคคล ปัญญา	กถาวัตถุ	วินัย	บุคคละปัญญา, วินัยดอกเตือ	บุคคลปัญญา	บุคคล ปัญญา
วันพุธ กลางคืน/วัน ราหู	-	-	อรุณวดี	อรุณวดี	-	-
วันฉัตร/ พลห้สบัติ	กถาวัตถุ	กถาวัตถุ	ปัญญาพละ	ปัญญาพละ, กถาวัตถุ, ทินต ธาต	กถาวัตถุ	กถาวัตถุ
วันศุกร์	ยมก	ยมก	หงส์สองหัว, หอยสังข์, หงส์ ผาคำ	ยมก, หงสองหัว , หงผาคำ	ยมก	ยมก
วันเสาร์	มหาปฏ ฐาน	สติปฏฐาน	ปิฎกะ, ฉัททันต์	สามปิฎกะ, มหาปฏฐาน	ปิฎกะทั้งสาม , มหาปฏฐาน หลวง	มหาปฏฐาน

ตารางที่ 5 ตารางแสดงธัมมชาตาเดือนเกิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

แหล่งที่มา ธัมมชาตา เดือนเกิด	ธัมมชาตาไทใหญ่		ธัมมชาตาไทเขิน		ธัมมชาตาไทลื้อ	
	ปุจารย์ ขนานสาม ซ่ง	พ่อศีลอ้าย	พระสิทธิ ชัย	ขนาน สามแก้ว	ปุจารย์ ขนานคาค	ขนานจำ
เดือนเจียง	มันธาตุราต	มันธาตุราต	-	สุชนู	-	-
เดือนกำ	อนาถบิณ	อัฐธิบิณทิก	-	ทันทสระ,	-	-

แหล่งที่มา ธัมมชาตา เดือนเกิด	ธัมมชาตาไทใหญ่		ธัมมชาตาไทเขิน		ธัมมชาตาไทลื้อ	
	ปุ่จารย์ ขนานสาม ซ่ง	พ่อศีลอ้าย	พระสิทธิ ชัย	ขนาน สามแก้ว	ปุ่จารย์ ขนานคาค	ขนานจ๋า
	ทักสละ	มหาสิ่ฏฐี		ข้างสตัน		
เดือน 3	จันทพราม	เนมिरาด,อินราช	-	มโหสถ	-	-
เดือน 4	เตมียกุมमार	เตมียกุมमार	-	ภูริทัต	-	-
เดือน 5	ปัญญา วัฒนะ	ผาสั่งกำแพงจิต ตกุมมาน	-	ปุริสารท	-	-
เดือน 6	พระยาเสสท	นานาทเสียร	-	เตมีย	-	-
เดือน 7	โชติกลัฏฐี	โชติกลัฏฐี	-	เนมิราช	-	-
เดือน 8	เมณฑกลัฏฐี	เมณฑกลัฏฐี	-	ลีฮาดุ	-	-
เดือน 9	ธัญญ เขยยลัฏฐี	ธนเขยยลัฏฐี	-	วิรุรบัตตจิต	-	-
เดือน 10	อุตต มหาสิ่ฏฐี	อุตตมหาสิ่ฏฐี	-	สุวัณณสยาม	-	-
เดือน 11	ชาติรัลลัฏฐี	โชติรัลลัฏฐี	-	เวสสันตระ	-	-
เดือน 12	จิตตคหปตติ เสฏฐี	จิตตคหลัฏฐี	-	ลุมภิมิต	-	-

ตารางที่ 6 ตารางแสดงธัมมชาตาปีเกิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

แหล่งที่มา ธัมมชาตา ปีเกิด	ธัมมชาตาไทใหญ่		ธัมมชาตาไทเขิน		ธัมมชาตาไทลื้อ	
	ปุ่จารย์ ขนานสาม ซ่ง	พ่อศีลอ้าย	พระสิทธิชัย	ขนาน สามแก้ว	ปุ่จารย์ ขนานคาค	ขนานจ๋า
ปีไ้(ขวด-หนุ) มาร	เตมียกุม มาร	เตมียกุมमार	หนุเผือก, ทค พร, เตมีย, สุขชะวันณะ ว้าวหลวง	เตมียะ, หนุ เผือก, หนุคำ, สุขชะวันณะ, นครกันท์	เตมียกุมมาน, สุขาวันณะ, หนุเผือก, ทส พอร	เตมียกุม มาน
ปีเป้า(ฉลู-วัว) รวม	เวสสันตระ รวม	เวสสันตระ	หิมมัพพาน	มหาเวสสัน ตระ, มหา	หิมพาน, โคน ปุตตะ	เวสสันตระ รวม

แหล่งที่มา ธัมมชาตา ปีเกิด	ธัมมชาตาไทใหญ่		ธัมมชาตาไทเขิน		ธัมมชาตาไทลื้อ	
	ปุ่จารย์ ขนานสาม ซ่ง	พ่อศีลอ้าย	พระสิทธิชัย	ขนาน สามแก้ว	ปุ่จารย์ ขนานคาค	ขนานอ้า
				ชนก, ทิม พานต์, สุขชะ วันฉะวัว หลวง		
ปียี่(خال-เสื่อ)	สุธนู	สุธนู	สุธนู, ทานซัน, เสื่อตายเสื่อ นอน	สุธนู, สุวันฉ สยาม, ทาน ซัน	สุธนู, เสื่อตาย เสื่อนอน, ทาน ซัน	สุธนู
ปีหม่า(เกาะ- กระต่าย)	เนมิราด	เนมิราด	เนมิราช, วันฉปะเว	เนมิราด, กระต่ายกอน, วันฉปะเว	เนมิราด, กระต่ายเผือก วันฉปะเว	เนมิราช
ปีสี่(มะโรง-งู ใหญ่)	สมภมิต	สวมพระมิต	สมภมิต, ชุชก , ทันตธาต, ปุ่ฉฉนาค, ปิฎกะ	สมภมิต, มโหสถ, ชุชก, ปิฎกะทั้งสาม, ทันตธาต, ปุ่ฉฉนัคคะ	สมภเมต, ชุชก , ปิฎกะทั้งสาม , ทันตธาต	สมภมิต
ปีไล่(มะเส็ง-งู เล็ก)	ภูริทัต	ภูริทัต, งุลา คำ	ภูริทัต, จุพ พน, ลายงู	ภูริทัต, รายนง, จุพพน	ภูริทัต, งุลา, จุพพน	ภูริทัต
ปีสัง(มะเม็ย- ม้า)	สุธน	สุตันตะ	สุธน, มหาพน	สุธน, มหาพน , ม้าแสนขวัญ , สุทัตตานาง หมากพร้าว, จันทกุมาร	สุธน, ม้าน้อย ย้าใบบัว, มหาพน	สุธน
ปีเม็ด(มะแม- แพะ)	ซ้างสะทัน	ตันสละ,แพะ คำ	ฉัททันต์, กุม มารบัน, แพะ คำ	ซ้างสทัน, ตันตสละ, แพะคำ, นารัททะ, กุม มารบัน	สุดโตสม, กุม มารบัน, แพะ คำ	ซ้างสทัน
ปีสัน(วอก-ลิง)	มโหสถ	มโหสถ, วอก ไคหริน	มโหสถ, มัทธิ, วอกไชหิน	มโหสถ, วอก ไคหิน, มัทธิ, ธัมมสูต	มโหสถ, วอกไช หริน	มโหสถ

แหล่งที่มา ธัมมชาตา ปีเกิด	ธัมมชาตาไทใหญ่		ธัมมชาตาไทเขิน		ธัมมชาตาไทลื้อ	
	ปุ่จารย์ ขนานสาม ซ่ง	พ่อศีลอ้าย	พระสิทธิชัย	ขนาน สามแก้ว	ปุ่จารย์ ขนานคาค	ขนานจ๋า
ปีเจ้า(ระกา- ไก่อ)	ลือธาตอ อกบวช	ปถมสมโพธิ	ลักกบั่น, ดาว วีไก่อน้อย	ปถมสมโพธิ, ดาวไก่อน้อย, วิธูรบัณฑิต, ลักกบั่น	ปถมสมโพธิ, ลักกบั่น, ดาววี ไก่อน้อย, ลือธาต	ลือธาตอ อกบวช
ปีเส็ด(จอ- หมา)	กุสราซ	กุสราซ, หมายุดคำ	กุสราซ, หมา ขนคำ, มหาราช	กุสราซ, หมาขนคำ, สุ วันณะหมา หลวง, มหาราช	กุสราซ, หมา ขนคำ, มหา ลาด	กุสราซ
ปีไค้(กุญ/กุน- ข้าง/หุม)	สุดโสสม	สุดโสสม, ข้าง งาเดียว	ข้างงาเดียว, ลักกติ	สุดโสสม, ข้าง สะทั้น, ข้างงา เดียว, ข้าง สามงา, หุม ห็น,ลักขัตติ	สุดโสสม, ข้างงา เดียว, ลักขัตติ	สุดโสสม

เนื่องจากว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทและไทยวน มีคำเรียกชื่อปีนักษัตรที่ต่างจากชาวไทยภาคกลาง ขออธิบายการเรียกชื่อปีนักษัตรของกลุ่มชาติพันธุ์ไทและไทยวน ทวี สว่างปัญญากูร อธิบายว่าปีนักษัตรหรือลูกปีในระบบศักราชหนไทเทียบได้กับปีนักษัตรของไทยได้ดังนี้ (ทวี สว่างปัญญากูร, 2530: 6)

ล้านนา	ไทย	สัตว์
ไจ้	ชวด	หนู
เป้า	ฉลู	วัว
ยี่	ขาล	เสือ
เหม้า	เถาะ	กระต่าย
สี่	มะโรง	นาค-งูใหญ่
ไส้	มะเส็ง	งูเล็ก
สัง้า	มะเมีย	ม้า
เม็ด	มะแม	แพะ

สั้น	วอก	ลิง
เล่า	ระกา	ไก่
เสียด	จอ	สุนัข
ไก่	กุน	ข้าง-หมู

ระบบศักราชคนไทยเป็นศักราชดั้งเดิมของกลุ่มคนไทลาวในภาคเหนือของไทย ในพม่า และในอัสสัม การนับปีระบบศักราชไทย ประกอบขึ้นจากหน่วยคำ 2 ประเภทคือ แม่ปีกับลูกปี แม่ปี คือปีกำกับศักราช มีอยู่ 10 คำ ได้แก่ กัด กต รวง เต่า กา กาบ ดับ ระวาว เมิง เปิด ส่วนลูกปี ใช้เรียก ปีนักษัตรทั้ง 12 ได้แก่ ใจ เปล้า ยี เม้า สี ไล่ ซ้ง่า เม็ด สัน ร้า เสียด ไค้ (วินัย พงษ์ศรีเพียร, 2552: 69-71) กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตก ยังคงใช้ชื่อเรียกปีนักษัตรตามแบบระบบศักราชของไทยอยู่

อนึ่ง ธรรมเนียมชาตาคือเป็นเรื่องที่รับรู้กันเฉพาะในหมู่ผู้รู้ของชุมชนเท่านั้น ดังนั้นเมื่อจะทานธัมม์กลุ่มชาติพันธุ์ไทจะทานธัมม์ก็จะเข้ามาขอคำปรึกษากับผู้รู้ของชุมชน การถวายธัมม์ชาตานิยมถวายตามชาตาคิดของผู้ถวาย ยกตัวอย่างเช่น ผู้เกิดวันจันทร์ เดือนสาม ปีเหมา(กระต่าย) เมื่อขอคำปรึกษากับขนานสามแก้ว ชาวไทเขิน ขนานสามแก้วเปิดตำราแล้วบอกว่า ผู้เกิดวันจันทร์ ถวาย *วิภังคะ, กาหยอม, ควายสามเขา* ผู้เกิดเดือนสามถวาย *มโหสถ* ผู้เกิดปีเหมา(กระต่าย) ถวาย *เนมิราต, กระต่ายเผือก, วัฒนปเว* ซึ่งในการทานธัมม์ชาตาคั้งแรกมักแนะนำให้ถวายธัมม์ชาตาดำก่อน จากนั้นจะถวายธัมม์ชาตาดำหรือชาตาดำปีหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้ถวาย และการทานธัมม์ชาตาไม่จำเป็นต้องถวายคัมภีร์ทุกเรื่อง เลือกถวายเพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ได้

การถวายธัมม์ชาตาสามารถถวายได้ในหลายโอกาส ทั้งในการถวายธัมม์ชาตาดำก่อนการตั้งธัมม์เวสสันดร การถวายธัมม์ชาตาดำก่อนการทานธัมม์สามสมสีทัน หรือการทานธัมม์ชาตาดำก่อนการทานมหาปาง การถวายธัมม์ชาตาจะทำเพียงครั้งเดียว หรือจะถวายธัมม์ชาตาของตนซ้ำก็ได้

3.1.4 ทานธัมม์ปิฎกะทั้งสาม

การทานธัมม์ปิฎกะทั้งสามก็เป็นเช่นเดียวกันกับการทานธัมม์ปารมีและการทานธัมม์ชาตา คือ จัดเตรียมเฉพาะคัมภีร์ ขันธัมม์หรือเครื่องไทยธรรม และปัจจัย เพียงเท่านั้น

ปิฎกะทั้งสาม หรือบางที่เรียกว่า*สามปิฎกะ* ในที่นี้คือพระไตรปิฎกฉบับย่อ คือ *สุดตันตปิฎกะ วินัยปิฎกะ* และ *อภิธัมมาปิฎกะ* หรือบางที่เรียกสั้นๆ ว่า *สุดตันตะ วินัยยะ อภิธัมมา*

กลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 3 กลุ่มเรียงลำดับต่างไปจากทางภาคกลางที่เริ่มจากพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรม²

สุดตันตะ มีเนื้อความกล่าวถึง พระนางมหาปชาบดีโคตมีนำผ้าที่ทออย่างประณีตจะถวายพระพุทธเจ้า แต่พระพุทธองค์ไม่รับเพราะการถวายสังฆทานได้บุญกว่าการถวายแต่พระพุทธเจ้า พระภิกษุนามว่าจิตตะได้รับผ้าผืนนี้ไป ท่านใช้เป็น “ผ้าพิदान” หรือผ้าที่กั้นอยู่เหนือเศียรของพระประธาน ในโบสถ์หรือวิหาร พระพุทธเจ้าทำนายว่าจิตตะจักเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง³ พระพุทธเจ้าเทศนาว่าสังฆทานหรือการถวายทานโดยไม่เจาะจงมีผลมากกว่าปาฏิปุคคลิกทานหรือการให้ทานโดยเจาะจงผู้รับ ให้หมั่นทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา และปฏิบัติตามคำสอนที่พระพุทธองค์แสดงไว้

วินัยยะ เล่าว่าเมื่อมีคนบวชเข้ามาในพุทธศาสนามากขึ้นพระพุทธองค์จึงบัญญัติสิกขาบท เช่น ห้ามเสพเมถุนกับคนและสัตว์, ห้ามถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้, ห้ามฆ่าตัวตาย เป็นต้น พระพุทธองค์บัญญัติให้ภิกษุทั้งหลายสำแดงสิกขาบททุกวันขึ้น 15 ค่ำ

อภิธัมมา กล่าวถึงพระพุทธเจ้าแสดงธรรมโปรดพุทธมารดาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์

พระไตรปิฎก คือ คัมภีร์ที่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าหรือพระธรรมวินัยสถิตอยู่ คำว่า ตปิฎก ในภาษาบาลีแปลว่า ตะกร้า 3 ใบ ที่บรรจุคำสอน หมายถึงหลักคำสอนหมวดใหญ่ 3 หมวด (พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), 2546: 1)

ก่อนพระพุทธเจ้าปรินิพพานไม่นาน พระองค์ตรัสว่าจะไม่ทรงตั้งพระภิกษุองค์ใดเป็นศาสดาแทนพระองค์เมื่อพระองค์ปรินิพพาน แต่ทรงมอบหมายให้ชาวพุทธได้รู้กันว่าพระธรรมวินัยนั้นแหละเป็นศาสดาแทนพระองค์ ดังพุทธพจน์ว่า

โย โว อานนท มया ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญุตโต โส โว มมจฺเจยน สตถา ตุก่อนอานนท! ธรรมและวินัยใด ที่เราได้แสดงแล้ว และบัญญัติแล้ว แก่เธอทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้น จักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย โดยกาลที่เรา ล่วงลับไป

(พระธรรมปิฎก, 2546: 5)

² ในคัมภีร์สุดตันตะสำนวนวัดพระธาตุสายเมือง อ.ท่าช้างเหล็ก สหภาพเมียนมา อธิบายเหตุผลการเรียงลำดับคัมภีร์ปิฎกทั้งสามไว้ตอนต้นของคัมภีร์ว่าเรียงตามลำดับการแสดงพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าที่พระพุทธองค์แสดงพระสูตรก่อน จากนั้นแสดงพระวินัย และแสดงพระอภิธรรมเป็นลำดับต่อมา

³ พระอจิตตะหรือพระอชิตะคือพระศรีอารยเมตไตรยในอนาคต

พระธรรมปิฎก (2546: 7) กล่าวถึงความสำคัญของพระไตรปิฎกว่า 1) พระไตรปิฎกเป็นที่สถิตของพระพุทธเจ้า ด้วยเหตุที่พระพุทธองค์บอกไว้ว่าธรรมวินัยจะเป็นศาสดาแทนพระองค์ 2) พระไตรปิฎกทำหน้าที่ของพระธรรมเป็นเครื่องหมายของพระธรรม 3) พระไตรปิฎกเป็นที่รองรับของพระสงฆ์ ซึ่งบวชขึ้นมาและอยู่ได้ด้วยพระวินัย

ด้วยเหตุที่พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์สำคัญของพระพุทธศาสนา ดังนั้นการที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทยมีธรรมเนียมถวายคัมภีร์ปิฎกแก่ทั้งสาม แม้เป็นการถวายพระไตรปิฎกฉบับย่อ แต่ก็แสดงถึงการให้ความสำคัญกับการสืบทอดพระไตรปิฎก อันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาให้คงไว้

3.1.5 ทานธัมมน้ำอ้อย หรือ ทานธัมมกัณฑ์ดึก

ทานธัมมน้ำอ้อย หมายถึง พิธีสวดมนต์และถวายน้ำอ้อยเป็นทานของคู่สามีภรรยาที่เพิ่งแต่งงาน เพื่อความเป็นสิริมงคลในการครองเรือน บ้างเรียกประเพณีนี้ว่าทานธัมมกัณฑ์ดึก เพราะการสวดมนต์เริ่มต้นตอนกลางดึกและสิ้นสุดในวันรุ่งเช้า แบ่งกาสวดมนต์เป็น 3 วาร(รอบ) คือ วารเช้า 24.00 – 01.00 น. วารกลาง 02.00 – 03.00 น. และวารปลาย 04.00 – 05.00 น. (โครงการศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน, 2552: 128 - 129)

ชาวไทเขินในเชียงตุงมีคิดว่า เกิดมาชาติหนึ่งต้องทำบุญแก่ศาสนาตามลำดับให้ได้ คือ บวชพระ(หมายถึงบรรพชาสามเณร หรือบวชลูกแก้ว) เป็กตุ้(คืออุปสมบทพระภิกษุ) ถวายทานน้ำอ้อย และทานธัมม*เวสสันดร* โดยเฉพาะทานน้ำอ้อย เป็นความจำเป็นที่คู่ชีวิตต้องทำเพื่อความหวานชื่นราบรื่นในชีวิตสมรส (ธีรภาพ โลหิตกุล: 2544, 77และ185)

ประเพณีทานธัมมน้ำอ้อย นิยมจัดช่วงเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ ตรงกับฤดูหนาวซึ่งเป็นช่วงที่นิยมจัดงานแต่งงาน บ้างก็ประเพณีทานน้ำอ้อยร่วมกับประเพณีตั้งธัมมเวสสันดร มีธรรมเนียมว่าเมื่อสามีภรรยาได้ทานธัมมน้ำอ้อยแล้วจะเก็บสะสมเงินเพื่อทานธัมมเวสสันดร เป็นลำดับต่อไป แต่ถ้ายังไม่ทานธัมมน้ำอ้อยก็จะยังไม่ทานธัมมเวสสันดร (โครงการศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน, 2552: 128, 132)

ที่เชียงตุงในงานทานธัมมน้ำอ้อย มีการตั้งขบวนแห่น้ำอ้อยรอบเมืองก่อนเข้าวัด สถานที่สวดมนต์ในงานทานธัมมน้ำอ้อย จัดทำเป็นพิเศษมีการกันราชวัตรและประดับด้วยต้นกล้วยต้นอ้อย นอกจากถวายน้ำอ้อยแล้วคู่สามีภรรยาต้องถวายพระไตรปิฎกภาษาไทย รวมทั้งต้องร่วมกันกวนขนมแจกผู้ร่วมงานอีกด้วย (ธีรภาพ โลหิตกุล, 2544: 72 – 73)

ธัมมที่ใช้สวดในงานทานธัมมน้ำอ้อย เรียกว่า *ธัมมมหาโม* มี 5 อย่าง ได้แก่ 1)*มหาสติปฏิฐาน* 2)*ธัมมัสสะ* คือการสวดมนต์ต่างๆ รวมทั้งบทสวดไชยทั้ง 7 อย่าง 3)*เอโสโน* คือบทสวดอบรมสมโภชพระเจ้าซึ่งใช้ในพิธีพุทธาภิเษก 4)*สังคหะ* คือบทที่ใช้สวดเมื่อสืบชาติ และ 5)*มหาโม* คือบท

สำหรับสวดตอนถวายน้ำอ้อย ขณะสวดธัมมมีการจุดผางประทีปด้วย (โครงการศึกษาพระพุทธศาสนา ประเทศเพื่อนบ้าน, 2552: 131)

ปัจจุบันที่เชียงตุงยังมีการทานธัมมน้ำอ้อยของหนุ่มสาวที่แต่งงานใหม่อยู่บ้าง แต่ที่บ้าน ผาแตกคู่สมรสใหม่ชาวไทเขินไม่ได้ถวายธัมมน้ำอ้อย แต่มีการทานธัมมน้ำอ้อยในงานทานมหาปาง (พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ, สัมภาษณ์ 30 เมษายน 2557)

ระหว่าง พ.ศ. 2556 – 2557 ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลงานทานมหาปางที่ ต.เวียงพางคำ 5 ครั้ง พบว่า มีการจัดทานธัมมน้ำอ้อยร่วมในงานทานมหาปาง 2 งาน ซึ่งทั้ง 2 งานจัดตรงกัน ระหว่าง วันที่ 4 – 6 เมษายน พ.ศ. 2557 งานหนึ่งมีเจ้าภาพเป็นชาวไทเขินจัดวัดผาแตกงาน ส่วนอีกงานมี เจ้าภาพเป็นชาวไทใหญ่จัดที่วัดป่าเหมือดรุ่งเจริญ อย่างไรก็ตามจากการเก็บข้อมูลภาคสนามไม่พบ การจัดงานประเพณีทานธัมมน้ำอ้อยในหมู่ชาวไทลื้อ

ประเพณีทานธัมมน้ำอ้อยที่วัดผาแตก และ วัดป่าเหมือดรุ่งเจริญ มีขั้นตอนเหมือนกัน คือ ปู่จารย์อาราธนาธรรม พระนั่งล้อมวงเทศน์ธัมมพร้อมกัน 4 – 5 รูปโดยดูจากพับสา โดยเทศน์เป็น ภาษาบาลีทั้งหมด มีการเทศน์ 3 วาร หรือ 3 รอบ เริ่มเทศน์ตั้งแต่หัวค่ำเทศน์เสร็จในเวลาตี ๑ ขณะ พระเทศน์เจ้าภาพนำน้ำอ้อยมาถวายพระ และนำน้ำอ้อยและอาหารที่มีน้ำอ้อยเป็นส่วนประกอบ เป็นต้นว่า ถั่วดำกวนน้ำอ้อย ลอดช่องน้ำอ้อย เลี้ยงผู้ร่วมงาน ระหว่างที่พระสวดธัมมน้ำอ้อย เจ้าภาพ และผู้ร่วมงานช่วยกันจุดผางประทีป

เมื่อเทศน์ธัมมสุด จบแล้ว ปู่จารย์นิมนต์พระขึ้นเทศน์ ธัมมอานิสถ์น้ำอ้อย เล่าถึงนาง จันทเทวีปทุมมาถวายน้ำอ้อยแต่คณะสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน นางสร้างศาลา 1 หลังและ ตักบาตรเป็นประจำทุกวัน พระอินทร์บันดาลฝนรัตนะ 7 ประการ ตกในเมือง ต่อมาพระราชามือเมือง พาราณสีรับนางเป็นมเหสี เมื่อนางสิ้นชีวิตได้อุบัติในวิมานสูง 7 โยชน์ด้วยบุญที่ได้ถวายน้ำอ้อย

คัมภีร์ธัมมสูตรและธัมมอานิสถ์น้ำอ้อย เป็นองค์ประกอบสำคัญในการประกอบพิธี ทานธัมมน้ำอ้อย อนึ่ง คัมภีร์ที่เจ้าภาพถวายในงานทานน้ำอ้อยทั้งที่ถวายไว้กับวัดผาแตกและวัดป่า เหมือดรุ่งเจริญเป็นฉบับลายมือจาร ตอนท้ายระบุชื่อผู้คัดลอกคนเดียวกันคือ อุหนานอ้ายเหนือ บ้านป่าจาม เชียงตุง การที่เจ้าภาพอุตสาหะหาเพื่อให้ได้คัมภีร์และนำคัมภีร์มาจากเชียงตุงซึ่งห่าง จากแม่สายถึง 165 กิโลเมตรแสดงให้เห็นว่า 1) คัมภีร์ดังกล่าวอาจไม่เป็นที่นิยม/ไม่เป็นที่รู้จักในกลุ่ม ชาวไทเขิน จึงไม่มีการผลิตเพื่อการค้า 2) แสดงให้เห็นถึงสายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างคนที่อยู่ เชียงตุงและคนที่อยู่แม่สาย เพราะแท้จริงแล้วคนทั้ง 2 พื้นที่ก็คือคนกลุ่มเดียวกัน มีวัฒนธรรมร่วมกัน และยังคงติดต่อกันเสมอ

3.1.6 ถวายสิ่งของตามชาตาคำเลิศ

“ชาตาคำเลิศ” หรือ ชาตาคำเนิด คือ ตำราที่ว่าด้วยการถวายสิ่งของและคัมภีร์ มีเนื้อหากล่าวถึงสิ่งที่ควรถวายและสิ่งที่ไม่ควรถวายของคนที่เกิดมาในวัน เดือน และปีต่างๆ ผู้วิจัยได้ ข้อมูลชาตาคำเลิศจากผู้รู้ในท้องถิ่นที่บ้านผาแตก ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย 3 สำนัก ประกอบด้วย สำนักไทเขิน 2 สำนัก จากพระสิทธิชัย ฐิตโสภโณพระภิกษุชาวไทเขิน และจากขนานสามแก้ว วงศ์ใหญ่ ชาวไทเขิน สำนักไทลื้อเมืองยอง 1 สำนัก ได้จากปุ่จารย์ขนานคาคด วงษา ชาวไทลื้อ เมืองยอง เมื่อถามปุ่จารย์ขนานชายแก่ชาวไทใหญ่ถึงชาตาคำเลิศไทใหญ่ได้รับคำตอบว่า ไทใหญ่ใช้ชาตาคำเลิศร่วมกับไทเขิน

ผู้วิจัยขอกล่าวถึงที่มาของชาตาคำเลิศซึ่งพระภิกษุ ปุ่จารย์ และขนาน ซึ่งเป็นผู้รู้ในชุมชนใช้เป็นคู่มือแนะนำชาวบ้านเรื่องการทำบุญและทานธัมม์สังเขปดังนี้

พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ เจ้าอาวาสวัดผาแตก พระภิกษุชาวไทเขิน ได้รับแจกหนังสือชื่อ **ประเพณี 12 เดือนเมืองเชียงตุง** เมื่อครั้งที่ท่านไปร่วมงานปรีวากรรมที่วัดหนองตอง เมืองเชียงตุง ในปี พ.ศ. 2553 หนังสือเล่มนี้จัดทำโดยโครงการศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ คณะผู้จัดทำรวบรวมข้อมูลจากทั้งการลงเก็บข้อมูลภาคสนามที่เชียงตุงและข้อมูลจากการจัดสัมมนาเพื่อรวบรวมความรู้เรื่องประเพณีสิบสองเดือนเมืองเชียงตุงและจัดพิมพ์ออกเป็นหนังสือทั้งอักษรไทยและอักษรธรรม เพื่อเผยแพร่ในวงกว้างและคืนความรู้สู่ท้องถิ่น (โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน, 2552: คำนำ) พระสิทธิชัยใช้หนังสือเล่มดังกล่าวซึ่งพิมพ์ด้วยอักษรธรรมเป็นคู่มือในการแนะนำชาวบ้าน

ขนานสามแก้ว วงศ์ใหญ่ ชาวไทเขิน ได้หนังสือชื่อ **อภิธัมมาสังคณีพับปีเกิดเดือนเกิดวันเกิด** จากเชียงตุง หนังสือเล่มนี้พิมพ์ด้วยอักษรธรรม จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในงานทานมหาปางของอุหนานยีทาน ถวายไว้กับวัดตุงผา เมืองเชียงตุง ในปี พ.ศ. 2552 คำนำของหนังสือเล่มนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของคติ “ทานจากน้อยไปใหญ่” ในวัฒนธรรมของไทเขินได้อย่างดียิ่ง ผู้วิจัยคัดคำนำของหนังสือเล่มดังกล่าว ปรีวรรตเป็นอักษรไทยและปรับอักษรเพื่อให้อ่านสะดวก ดังนี้

พับปีเกิด เดือนเกิด วันเกิด หน่วยนี้ เป็นวัฒนธรรมของเมืองเชียงตุงเราแต่โบราณกาล นักปราชญ์อาจารย์เขาเจ้าแต้มไว้ ที่อดที่หน้อย ปชูปตุมกัน ชุกเชิง บสูปันกันรู้หัน การทานนานาต่างๆ มีธัมม์เวสสันดรและแปญจกัมมวาจา ธัมม์สุด ลางคนก็กลัวยังหนุ่มยังกำ มีเงินมีเจตนาใคร่ทาน คนเถ้าลางคนก็ว่า ยังหนุ่มบตีทาน ลูกหลานก็กลัวขอม/กลัวผิดไปแล บ่ทานก็มีหน้าๆ สันนี้ตัวข้า อุหนานยีทาน(ฟ้ากาง) บ้านคุงเคียงอ จึงได้ค้นคว้าออกมาถาถึงตนครูบาอาจารย์หลวงเสียจึงเฮ็ดออกมา บิเซ่หัวหลักคนเดียวแลเฮ็ดมา อาโคกับด้วย พระครูบาเจ้าวัดอินท์ ที่อูลูกศิษย์ของท่านพิมพ์เข้าคอมพิวเตอร์เสีย

กวตหายแล้ว ป็นข้าอุนานยี่ทาน อัดเป็นพับมาถวยทาน เมื่อดั่งธัมมทานชอมกระกุล
แลทานธัมมมหาเวสสันตระ(กับหลวง) ที่วัดตุผา เมื่อกัดเป่า 1371 ตัว เดือน 11 ออก 5
ค่ำ วันที่ 25.8.2009 วันอังคาร ข้าแล

ขอกุสละนาบุญเอื้องนี้ ปกหมัดัวข้าแลลูกหลาน ส่วนเซแผ่ผายถึงครูบา
อาจารย์ของข้า ทุกตนทุกคนแลพ่อแม่พี่น้อง กระกุล 7 เซน 9 เซนพ่อออกแม่ยอ ขอพัน
ทุกข์ถึงสุขข้าแต่

คั้นว่าบุคคลผู้ใด มีเจตนาใคร่ทานสัง ก็จุ่งทวยดู ปีเกิด เดือนเกิด วันเกิด แล้ว
ถูกทานสังก็ชวยทานค้ำนามเราอน แล้วใคร่ทานสังก็ได้ บมีที่ผิดแล

ขอฝากถึงนักปราชญ์เจ้าทั้งหลาย ถ้าเห็นว่าผิด บถูกต้อง ตกหล่นไปก็ขอมมา
แก้ไขบอกกล่าว ยินดีรับความแถมนำของนักปราชญ์อยู่ข้า

(อุหนานยี่ทาน(ฟ้ากาง): 2552, คำนำ)

จากคำนำข้างต้นทำให้ทราบว่ ความเชื่อเรื่องลำดับการถวยทานหรือ “ทานจากน้อย
ไปใหญ่” การถวยสิ่งของตามดวงชาตาหรือชาตาคำเกิด เป็นสิ่งที่ปฏิบัติในเชียงตุงสืบต่อกันนานแล้ว
และเป็นความรู้ที่หวงแหนกันมาก ไม่ได้เผยแพร่ในวงกว้าง **คนเชียงตุงถือเรื่องลำดับการทำทาน หรือ
“ทานจากน้อยไปใหญ่”**มาก การทานธัมมเวสสันตระ ทานธัมมกัมมวาจา ทานธัมมสุต หากยังหนุ่ม
สาวอยู่ ผู้เฒ่าพักท้วงว่ายังไม่ถึงเวลาที่จะถวยทานก็จะยับยั้งยังไม่ถวยทาน อุหนานยี่ทานสอบถาม
ความรู้คติการถวยทานของเชียงตุงจากพระภิกษุผู้ใหญ่ ตรวจสอบความถูกต้อง และพิมพ์เผยแพร่
เป็นธรรมทานในงานทานมหาปาง ทานธัมมเวสสันตระกับหลวง คือสำนวนที่มีการขยายความอย่าง
พิสดาร ที่ตนเป็นเจ้าของ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อคนในวัฒนธรรมจะได้รู้ว่าคนเกิดวัน เดือน ปีใดควร
ถวยสิ่งของใดเพื่อค้ำนามคำชาตาตนจึงจะถูกต้อง เมื่อถูกกำหนดให้ถวยทานสิ่งใดก็ชวนชวยหามา
ถวยทานค้ำนามก่อน จากนั้นจะถวยทานสิ่งใดต่อไปก็ยอมได้

ปุจารย์ขนานคาคต วงษา ชาวไทลื้อเมืองยอง คัดลอก “ชาตาคำเกิด” จากเมืองยอง
ลงในสมุดส่วนตัวเป็นลายมือเขียนด้วยอักษรธรรม

ทั้งพระสิทธิชัย ขนานสามแก้ว และปุจารย์ขนานคาคต ใช้ชาตาคำเกิด ฉบับที่ตนมี
แนะนำชาวบ้านที่มาขอคำปรึกษาเมื่อจะทำบุญหรือทานธัมม การที่ชาวบ้านจะเลือกปรึกษาพระ
ปุจารย์ หรือขนานคนใดนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าต้องเป็นชาติพันธุ์เดียวกับตนเสมอไป ขึ้นอยู่กับความ
สะดวกของบุคคลผู้นั้น

เนื่องด้วยชาตาคำเกิดนั้นเป็นความรู้ที่หวงแหนกันมากของคนในวัฒนธรรม การที่
ผู้วิจัยเป็นคนนอกพื้นที่ เป็นคนต่างวัฒนธรรม ทั้งยังเป็นผู้หญิง กว่าผู้วิจัยจะสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้
ข้อมูลและได้ข้อมูลชาตาคำเกิดมานั้นต้องอาศัยเวลาและความเพียร ผู้วิจัยต้องกราบขอพระคุณผู้ให้

ข้อมูลข้างต้นเป็นอย่างสูงที่เมตตาให้ผู้วิจัยได้ถ่ายรูป/ถ่ายเอกสาร ชาดากำเกิด ทั้งยังช่วยไขข้อข้องใจ ในความหมายใช้ในการศึกษาครั้งนี้

อนึ่ง ชาดากำเกิดเป็นเรื่องใหญ่ ครอบคลุมธัมมชาดาทา หรือการถวายธัมมตามวันเกิด เดือนเกิด ปีเกิด ไว้ด้วย ชาดากำเกิดบางสำนวนเช่น สำนวนของปู่อาจารย์ขนานคาคด บอกลีลาของคนที่เกิดมาในแต่ละวัน และคำทำนายโชคชาดาทาของคนในแต่ละวัน เดือน ปีไว้ด้วย

ชาดากำเกิดวันของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ผู้วิจัยปริวรรตชาดากำเกิดทั้ง 3 สำนวนจากอักษรธรรมเป็นอักษรไทย ปรับอักษร วิธีการสะกดให้อ่านสะดวก พยายามรักษาคำศัพท์เดิมไว้ และวงเล็บความหมายหรือคำอธิบาย เพิ่มเติมไว้หลังคำศัพท์ เพื่อให้เข้าใจตรงกัน

ตารางที่ 7 ตารางแสดงชาดากำเกิดวันของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตก 3 สำนวน

แหล่งที่มา ชาดากำเกิดวัน	ชาดากำเกิดวัน ไทเขิน		ชาดากำเกิดวัน ไทลื้อ
	พระสิทธิชัย	ขนานสามแก้ว	ปู่จารย์ขนานคาคด
คนเกิดวัน อาทิตย์ไม่ ควรถวาย	พระเจ้าหินขาว	พระเจ้าหินหน่อ(พระพุทธรูป หินอ่อน), ช้างม้าหินหน่อ(ช้าง ม้าหินอ่อน), ทานเข้าบัวสกล (ถวายภัตตาหารพระสงฆ์ที่ลง อุโบสถ), ทานเข้าหลบสีล(ถวาย อาหารคนเฒ่าที่มาถือศีลที่วัด), ทานเข้าล้นบาตร(ถวาย ข้าวเปลือกข้าวสาร)	พระพุทธรูปหินหน่อ(หิน อ่อน),
คนเกิดวัน อาทิตย์ควร ถวาย	ทุงคำประดับดอกคำ(ดอกไม้ ทอง), หม้อน้ำ, ทาน พระพุทธเจ้า(พระพุทธรูป), หม้อน้ำ 3 หม้อ, ธัมมอ่าวงขวาง คำ, ธัมมอรุณวดี	ธัมมอภิมมาสังคินี, ธัมม อรพิม, ทุงหลวงต่องดอก(ตุง ขนาดใหญ่ประดับดอกไม้), หม้อน้ำพระเจ้า 3 ลูก(แจกัน 3 อัน), พระเจ้าห้างเครื่อง (พระพุทธรูปทรงเครื่อง), พระ เจ้าอุมบาตร, พระเจ้ายืน	ทุงคำ(ทุงทอง), ธัมมอภิม มาสังคินี
คนเกิดวัน จันทร์ไม่ควร ถวาย	สระ,หนอง	น้ำบ่อ(บ่อน้ำ), หนองสระ(สระ น้ำ), บริหาร, ผ้าเครื่อง(ผ้าไตร จีวร), ครวญิง(ของใช้ผู้หญิง), ครวชขาย(ของใช้ผู้ชาย), ดอกบัว	สระหนอง(สระน้ำ), ดอกบัว คำ(ดอกบัวทอง)

แหล่งที่มา ชาต กำเนิดวัน	ชาตกำเนิดวัน ไทเขิน		ชาตกำเนิดวัน ไทลื้อ
	พระสิทธิชัย	ขนานสามแก้ว	ปู่จารย์ขนานคาค
		คำ(ดอกบัวทอง), ข้าว(สะพาน)	
คนเกิดวัน จันทร์ควรว ถวาย	ยอลูกแก้ว 3 ตน(บรรพชา สามเณร 3 รูป), จ้องเผือก(ร่ม ขาว), รัมภ์กำกวดำ, รัมภ์กา ทยอม, รัมภ์ควายสามเขา	จ้องเผือก(ร่มขาว), ฉัตรขาว รัมภ์วิภังค์, รัมภ์กาทยอม, รัมภ์ ควายสามเขา, ยอลูกแก้ว (บรรพชาสามเณร)	ยอลูกแก้ว(บรรพชา สามเณร), รัมภ์วิภังค์
คนเกิดวัน อังคารไม่ควรว ถวาย	กำงรัมภ์(ค้ำงรัมภ์=ที่ตั้ง คัมภีร์), หอรัมภ์(ธรรมาสน์)	ศาลา, เครื่องเหล็กทั้งหลาย, กำงรัมภ์(ที่วางคัมภีร์), เล่มรัมภ์ (ตู้เก็บคัมภีร์), ซ่องเชื้อ(จอง เคเรือ เครื่องบรรจุกุไทยทาน อย่างหนึ่งสานด้วยไม้ไผ่), กำง แก้ว, กำงไม้	เล่มรัมภ์(ตู้เก็บคัมภีร์)
คนเกิดวัน อังคารควรว ถวาย	บริขาร(ของใช้ของพระ), ดิด คำพระเจ้า(เปิดทอง พระพุทธรูป), รัมภ์สุขชะ วิณณะวิฬวง, รัมภ์เจ้าสุธน	รัมภ์ธาตูกถา, รัมภ์สุธน, บริขาร(ของใช้พระ), เตกคำ พระเจ้า(เปิดทองพระพุทธรูป), ตันแปก(ไม้สน), รัมภ์สุขชะ วิณณะวิฬวง, พระเจ้านอน (พระพุทธรูปปางไสยาสน์)	อัฐบริขาร, รัมภ์ธาตูกถา
เกิดวันพุธ กลางวัน ไม่ ควรวถวาย	ทุงเหล็กทุงทอง, ทุงโก่งกาว ,ทุงตันควม(ตุงชนิดหนึ่ง)	จ้อง(รัมภ์), ฉัตร, หม้อให้ไตรปาก (ของใช้ในครัว)	-
คนเกิดวันพุธ กลางวันควรว ถวาย	กุฎิ, วิหาร, ผ้าเสื่อ(เสื่อ), อาสนะ, ข้าวมุง(สะพานที่มี หลังคามุง), รัมภ์วินัย	สีมา, ข้าวไม้(สะพานไม้), ไม้ค้ำ สรี(ตันโพธิ์), รัมภ์อรุณวดี	-
คนเกิดวันพุธ กลางคืน (ราหูไม่ควรว ถวาย)	จ้อง(รัมภ์,ฉัตร)ทุกอย่าง	กำงรัมภ์(ที่วางคัมภีร์), ฉัตรขาว , ฉลากม้า, ทุงเหล็กทุงทอง, ทุง กองกาว, ทุงโคม, ทุงไชย, ทุง เงิน, ทุงคำ,	ทุงเหล็กทุงทอง, ทุงไม้ค้ำ,
คนเกิดวันพุธ กลางคืน (ราหู)ควรว ถวาย	สีมา, อุโบสถ, ข้าว(สะพาน), ไม้ ค้ำสรี(ตันโพธิ์), รัมภ์อรุณวดี	กุฎิ, วิหาร, สลี(เทียน) 4 อัน, ข้าว มุง(สะพานมีหลังคามุง), รัมภ์ บุคคลปัญญาดี, รัมภ์วินัยดอก เตื่อ, สักการะพระเจ้าอุมบาตร (พระพุทธรูปปางอุมบาตร)	กุฎิ, วิหาร, รัมภ์บุคคล ปัญญาดี

แหล่งที่มา ชานา กำเนิดวัน	ชานากำเนิดวัน ไทเขิน		ชานากำเนิดวัน ไทลื้อ
	พระสิทธิชัย	ขนานสามแก้ว	ปู่จารย์ขนานคาค
คนเกิดวัน พฤหัสบดี ควรวาย	ศาลา, ตูบ(ที่ปักข้าวคราว), เถียงนา	เครื่องประดับแก้วต่างๆ, ศาลา, ตูบ(ที่ปักข้าวคราว),เถียง, เจตีย ธาตุ,	ศาลา, ตูบ,เถียง,
คนเกิดวัน พฤหัสบดี ควรวาย	เจตียธาตุ, ธัมมัจฉิน <i>ฆมาต</i> , ธัมม <i>ปัญญาพละ</i> , วิ(พัด), ติดคำ พระเจ้า(เปิดทองพระพุทธรูป)	ธัมม <i>ปัญญาพละ</i> , วิกกัณฑ์ (ตาลปัตร), เตกคำ(เปิดทอง พระพุทธรูป), ธัมม <i>กถาวัตถุ</i> , ธัมม <i>ทันตธาตุ</i> , เจตียธาตุ, สักการะพระเจ้านั่งขัดสมาธิ (พระพุทธรูปปางสมาธิ)	เจตียธาตุ, ธัมม <i>กถาวัตถุ</i>
คนเกิดวัน ศุกร์ไม่คว รวาย	ต้นการพิก(ต้นกล้วยพฤษ์), ไม้สรี(ต้นโพธิ์)	ผ้าพิคาน(ผ้ากั้นเพดาน), เครื่องเงินต่างๆ, ดอกไม้โบสรี, ปลูกไม้สรี(ต้นโพธิ์),ปราสาทหอ รม	ต้นกล้วยพฤษ์, ปลูกไม้สรี (ต้นโพธิ์), ผ้าพิคาน(ผ้ากั้น เพดาน)
คนเกิดวัน ศุกร์คว รวาย	เรือคำ(เรือทอง), ดอกบัวคำ (ดอกบัวทอง), ธัมม <i>หงส์สอง</i> หัว, ธัมม <i>หอยสังข์</i> , ธัมม <i>หงส์</i> <i>ผาคำ</i> , ทานข้าวน้ำโภชนา อาหารแก่คนเฒ่าที่มาถือศีลที่ วัด 3 คน	ธัมม <i>ยมก</i> , ธัมม <i>หงส์สองหัว</i> , ธัมม <i>หงส์ผาคำ</i> , เรือคำ(เรือ ทอง), ดอกบัวคำ(ดอกบัวทอง), ทานข้าวผักคนเฒ่านอนวัด 3 คน, ธัมม <i>หอยสังข์</i> ,สักการะพระ เจ้านั่งรำพึง(พระพุทธรูปปาง รำพึง)	เรือคำ(เรือทอง), ดอกบัวคำ (ดอกบัวทอง), ธัมม <i>ยมก</i>
คนเกิดวัน เสาร์ไม่คว รวาย	น้ำ, ห้องน้ำ, ข้าว(สะพาน)	จ้อง(ร่ม), ฉัตร, หอเรือน, หม้อ ไหไตรปาก(ของใช้ในครัว), วิจ กุกุ(ห้องสุขา), น้ำบ่อ(บ่อน้ำ), ข้าวแก้ว(สะพาน)	น้ำบ่อ(บ่อน้ำ), กุกุ, โขใต้ (สะพาน)
คนเกิดวัน เสาร์คว รวาย	ธัมม <i>ปิฎกะทั้งสาม</i> , พุงพระเจ้า 28 ตน, ธัมม <i>ฉัททันต์</i> , ศาลา	ธัมม <i>ปิฎกะทั้งสาม</i> , ธัมม <i>มหา</i> <i>ปิฎฐาน</i> , พุงพระเจ้า 28 ตน, ศาลา,สักการะพระเจ้านาคมุง หัว(พระพุทธรูปปางนาคปรก)	ธัมม <i>ปิฎกะทั้งสาม</i> , พุทธรูป, ธัมม <i>มหาปิฎฐานหลวง</i>

ชาตากำเนิดเดือนของกลุ่มชาติพันธุ์ (ไทเขิน)

ชาตากำเนิดเดือน มีปรากฏเฉพาะชาตากำเนิดไทเขิน ส่วนชนวนขนานสามแก้วเท่านั้น ไม่ปรากฏชาตากำเนิดเดือนในส่วนของพระสิทธิชัย และส่วนของปู่อาจารย์ขนานคาคด ชาตากำเนิดเดือน ไทเขินส่วนขนานสามแก้ว ระบุว่าให้ผู้เกิดแต่ละเดือนพึ่งทานธัมม์และพึงมีอัญมณีชนิดต่างๆ กัน มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 8 ตารางแสดงชาตากำเนิดเดือนไทเขินส่วนขนานสามแก้ว)

แหล่งที่มา ชาตากำเนิดเดือน	ชาตากำเนิดเดือนไทเขิน(ขนานสามแก้ว)
เดือนเจียง	ควรรทานธัมม์สุธนู ถือแก้วขาว แก้วเหลือง
เดือนยี่	ควรรทานธัมม์ทันตสระ ธัมม์ช้างฉัททันต์ ถือแก้วมหานิล
เดือน 3	ควรรทานธัมม์มโหสถ ถือแก้วมหานิล
เดือน 4	ควรรทานธัมม์ภูริทัต ถือแก้วปชาก
เดือน 5	ควรรทานธัมม์ปริสวารท ถือแก้วบวรกต(มรกต)
เดือน 6	ควรรทานธัมม์เตมีย์ ถือแก้วมหานิล
เดือน 7	ควรรทานธัมม์เนมิราช
เดือน 8	ควรรทานธัมม์สีธาต ถือแก้วมหานิล บวรกต(มรกต)
เดือน 9	ควรรทานธัมม์วิฑูรบัณฑิต ถือแก้ววิฑูร น้ำคำ
เดือน 10	ควรรทานธัมม์สุวัณณสยาม ถือแก้ววิฑูร
เดือน 11	ควรรทานธัมม์เวสสันดรธระ ถือแก้ววิฑูร
เดือน 12	ควรรทานธัมม์สุภมิต ถือแก้วมหานิล

ชาตากำเนิดปีของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ตารางที่ 9 ตารางแสดงชาตากำเนิดปีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตก 3 ส่วน

ที่มา	ชาตากำเนิดปี ไทเขิน		ชาตากำเนิดปี ไทลื้อ
ชาตากำเนิดปี	พระสิทธิชัยกำเนิดปี	ขนานสามแก้ว	ปู่จารย์ขนานคาคด
ปีไฉ่หนู	ศาลา, พงหลวง, ฉัตรขาว, ข้าวพันก้อน(ข้าวเหนียวป็นเป็นก้อนจำนวน 1,000 ก้อน), ธัมม์หนูเผือก, ธัมม์ทศพร, ธัมมันครกัณฑ์, ธัมม์เตมีย์, ธัมม์สุชชะ	ธัมม์เตมีย์, ธัมม์หนูเผือก, ธัมม์หนูคำ, ธัมม์สุชชะวัณณะวัฬหลง, ธัมมันครกัณฑ์, จ้อง(รัม),ฉัตรขาว, พงหลวง, ข้าวพันก้อน, ศาลา, น้ำบ่อ(บ่อน้ำ), ห้องน้ำ	ธัมม์เตมีย์, ธัมม์สุชชะวัณณะ, ธัมม์หนูเผือก, ธัมม์ทศพร, กุฎี, น้ำบ่อ(บ่อน้ำ), ศาลา, พงหลวง, ฉัตรขาว, ข้าวพันก้อน,

ที่มา ชื่อกำเนิดปี	ชาตากำเนิดปี ไทเขิน		ชาตากำเนิดปี ไทลื้อ
	พระสิทธิชัยกำเนิดปี	ขนานสามแก้ว	ปู่จารย์ขนานคาค
	วัฒนธรรมวัวหลวง, น้ำหม้อดอกไม้พระเจ้า(แจกัน) 6 อัน	,วิหาร เอาฝูงธาตุจอมทองไหว้สาทุกวันดีแล	หม้อดอกไม้พระเจ้า(แจกัน) 6 อัน
ปีเป่า วัว	ธัมมเวสสันดรกัณฑ์หิมพานต์, เครื่องทำว 5 ประการ(เบญจกฤถัณฑ์),โรงไฟ(โรงคร้ว), โรงกลองชัย, พิดานขาว(เพดานขาว), พุงทราย, ฉัตรขาว, แทนแก้ว(ฐานชุกชี), พระพุทธรเจ้า(พระพุทธรูป)หินขาว	ธัมมมหาเวสสันดร, ธัมมมหาชนก,ธัมมมหาเวสสันดรกัณฑ์หิมพานต์, ธัมมสุขชะวัฒนธรรมวัวหลวง, เครื่องทำวทั้ง5(เบญจกฤถัณฑ์), โรงกลอง, พุงข่าย(ตุงชนิดหนึ่ง), ผ้ากันลิน(ผ้ากฐิน), กำแพง, พิดาน(เพดาน)ขาว,ปลุกไม้สรี(ต้นโพธิ์), จ้อง(ร่ม)ฝือก, แทนแก้ว(ฐานชุกชี), สารูป(พระพุทธรูป)หินขาว, ศาลา, พุงโคม(ตุงชนิดหนึ่ง), วิหาร, โรงไฟ(โรงคร้ว), ยอ(บรรพชา)สามเณร, ยอภิกขุ(อุปสมบทพระภิกษุ)	ธัมมหิมพานต์, ธัมมโคมปุดตา, เครื่องทำวทั้ง5(เบญจกฤถัณฑ์), โรงไฟ(โรงคร้ว), โรงกลอง, พิดาน(เพดาน)ขาว, พุงข่าย, ไม้สลิ(ต้นโพธิ์), จ้องฝือก(ร่มขาว), แทนแก้ว(ฐานชุกชี), พระเจ้าหิน(พระพุทธรูปหิน)
ปียี่ เสือ	ธัมมสุธนู, ติดคำพระเจ้า(ปิดทองพระพุทธรูป), อาราม, ศาลา, ธัมมทานกัณฑ์, พิดาน(เพดาน), โรง, อุโบสถ, ข้าว(สะพาน), ข้าวพันก้อน, ธัมมเสือดายเสือนอน	ธัมมสุธนู, ธัมมสุวิมลสยาม, ธัมมทานกัณฑ์, พิดาน(เพดาน), ข้าวพันก้อน, ศาลา, อุโบสถ, ขวงธาตุ(ที่ว่างบริเวณพระธาตุ), ขึ้นไต่(ขึ้นบันได)	ธัมมสุธนู, ธัมมเสือดายเสือนอน, ธัมมทานกัณฑ์, ผ้าพิดาน(ผ้ากันเพดาน)อุโบสถ, ข้าวพันก้อน, หีดคำพระเจ้า(ปิดทองพระพุทธรูป)
ปีเหมา กระต่าย	ธัมมเนมิราช, ธัมมวนปเวศน์, อาสนะ 17 ผืน, ปราสาท, เจติยะ(เจติย์), พระเจ้า(พระพุทธรูป), ก่างธัมม(ค่างธัมมหรือที่วางคัมภีร์), หอธัมม(ธรรมาสน์)	ธัมมเนมิราช, ธัมมกระต่ายกอน, ธัมมวัฒนธรรมปเว, พระธาตุ, ปราสาท, สารูปพระเจ้า(พระพุทธรูป), เลมธัมม(ตู้เก็บคัมภีร์), สลิ(ที่นอน) 17 ลูก, มณฑปธรรม(หอไตร)	ธัมมเนมิราช, ธัมมกระต่ายฝือก, ธัมมวนปเวศน์, ศาลา 5 ลูก(หลัง), ปราสาท, เจติยธาตุ, สารูป(พระพุทธรูป), เลมธัมม(ตู้เก็บคัมภีร์), มณฑปธรรม(หอไตร)
ปีสี่ งูใหญ่	ธัมมสุภกิต, ธัมมชุก, ธัมมทันตธาตุ, ธัมมปุลณนาคะ, ธัมมปิฎกะทั้งสาม, ศาลา, ฤฎิ,	ธัมมสุภกิต, ธัมมมโหสถ, ธัมมชุก, ธัมมปิฎกะทั้งสาม, ธัมมทันตธาตุ, ธัมมปุลณนาคะ, สิมมา	ธัมมสุภกิต, ธัมมชุก, ธัมมปิฎกะทั้งสาม, ธัมมทันตธาตุ, บูรณะศาลา,

ที่มา	ชาตากำเนิดปี ไทเขิน		ชาตากำเนิดปี ไทลื้อ
	พระสิริชัยกําเนิดปี	ขนานสามแก้ว	ปู่จารย์ขนานคาค
ชาตากำเนิดปี	สระหนอง(สระน้ำ), ผักกฐิน, ผ้าพิदान(ผ้ากั้นเพดาน)	(อุโบสถ), ผักกฐิน, พิदान(เพดาน), ทานข้าวผักคนเฒ่า, วิหาร, ศาลา, ผ้ากั้ง(ผ้าม่าน), ก่างธัมม์(ที่วางคัมภีร์), หนองสระดอกบัว	คันทฎี, อุโบสถ, หนอง(สระน้ำ), ผักกฐิน, ผ้าพิदान(ผ้ากั้นเพดาน)
ปีเกิด/ชาตากำเนิดปี	ชาตากำเนิดปี ไทเขิน (พระสิริชัย)	ชาตากำเนิดปี ไทเขิน (ขนานสามแก้ว)	ชาตากำเนิดปี ไทลื้อ (ปู่จารย์ขนานคาค)
ปีไส้ งูเล็ก	ธัมม์ภูริทัต, ธัมม์จุลพน, ธัมม์ลายงู, หอผ้า(ธรรมาสน์), ต้นดอกไม้(ต้นกัลปพฤกษ์), ฉัตรขาว, รัมแดง, ทุ่งหลวง, ปราสาท, พิदान(เพดาน), เทียนพันเล่ม, ประทีปน้ำมันพันดวง	ธัมม์ภูริทัต, ธัมม์ลายงู, ธัมม์จุลพน, วิหาร, โธง, ปราสาท, จ้องฝือก(รัมขาว), พิदान(เพดาน), ประทีป(ประทีป)พันดวง, ต้นดอกไม้คำ, แทนจ้อง(ธรรมาสน์), ทุ่งหลวง, ศาลา, จ้องคำ(รัมสีทอง), ขอนนอน(ที่นอน), ต้นโคม(หรือต้นแปก ไม้สนนำมามัดรวมกันเป็นท่อน)	ธัมม์ภูริทัต, ธัมม์งูลาย, ธัมม์จุลพน, ต้นดอกไม้, แทนชอง(ธรรมาสน์), ฉัตรขาว, ฉัตรแดง, หนอง(สระน้ำ), ศาลา, พิदान(เพดาน), เทียนพันเล่ม, น้ำมันพันผาง
ปีสังข์ ม้า	ธัมม์สุธน, ธัมม์มหาพน, ทานข้าวล้นบาตร 7 ครั้ง, ทานดอกบัวพันดอก 7 ครั้ง, แวนหลวง(กระจกเงาบานใหญ่), ทุ่งดอกคำ(ทุ่งประดับดอกไม้สีทอง) 10 อัน, ทุ่งคำ(ทุ่งสีทอง) 10 อัน, หอธัมม์(ธรรมาสน์), อาสนะ, ยวดยานพาหนะ	ธัมม์สุธน, ธัมม์มหาพน, ธัมม์ม้าแสนขวัญ, ธัมม์สุทธานางหมากพ้าว, ธัมม์จันทรกุมาร, ข้าวล้นบาตร 7 ครั้ง, ดอกบัวคำพันดอก, แทนแก้ว(ฐานชุกชี), ทุ่งหลวง, ทุ่งพระเจ้า 10 พระองค์, แทนชอง(ธรรมาสน์), อาสนะ, ยวดยานพาหนะ, ที่สำหรับพระสงฆ์นั่ง(แทนสังฆะ)	ธัมม์สุธน, ธัมม์ม้าน้อยยั่วใบบัว, ธัมม์มหาพน, ทานข้าวล้นบาตร 7 ครั้ง, ดอกบัวพันดอก, แวน(กระจกเงา), หนอง(สระน้ำ), ทุ่งดอกคำ, สารูปพระเจ้า 10 พระองค์, แทนชอง(ธรรมาสน์), อาสนะ, ยั่วยาน(ยวดยานพาหนะ)
ปีเม็ด แปะ	ธัมม์ช้างฉัททันต์, ธัมม์กุมาร, ธัมม์แพะคำ, ภูนอน(เตียงนอน), ผักกฐิน, อุโบสถสีมา, ศาลา, พิदान(เพดาน), ชาติลอด 16 เมืองหลวง*(ภาพลายคำที่มีรูปพระชาติของพระโพธิสัตว์ เช่น	ธัมม์ช้างฉัททันต์, ธัมม์ทันตสระ, ธัมม์แพะคำ, ธัมม์นารัททะ, ธัมม์กุมารบัน, ฉัตร, จ้องคำ(รัมทอง), ประทีปน้ำมันพันอัน, กูคำ, ผ้ากฐิน, สีมา(อุโบสถ), สารูปพระเจ้า(พระพุทธรูป), พิदान	ธัมม์สุตโสม, ธัมม์กุมาร, ธัมม์แพะคำ, ภูธัมม์, ผ้ากฐิน, ผ้าเพดาน, ชาติลอด, น้ำมันพันผาง, ฉัตร, เครื่องท้าวทั้ง5(เบญจกฤษณ์), ปราสาท

ที่มา ชื่อกำเนิดปี	ชาตากำเนิดปี ไทเขิน		ชาตากำเนิดปี ไทลื้อ
	พระสิทธิชัยกำเนิดปี	ขนานสามแก้ว	ปู่จารย์ขนานคาค
	นก ช้าง ม้า เป็นต้น มักวางไว้เหนือพระประธาน, ประทีปน้ำมันพันอัน, ฉัตร, เครื่องทำว 5 ประการ(เบญจกกุฎภัณฑ์), ปราสาท	(เพดาน), ปราสาท, มณฑป, ศาลา, ชาตีสอด, เครื่องทำว 5 ประการ(เบญจกกุฎภัณฑ์), โรง, วิหาร, ระฆัง, ชั่วก่ายธาตุสุเทพ	
คนเกิดปีสัน สิง	ธัมมโอสถ, ธัมมัทรี, ก่างธัมม (ที่วางคัมภีร์), หีบธัมม, มณฑปธัมม, เล่มธัมม(ตู้เก็บคัมภีร์), ศาลา, ชั่ว(สะพาน) ธัมมวอกไช่หิน, ดิดคำ(เปิดทอง) พระพุทธรูป, กำแพง, โรงเก็บของ, โรงกะตึก(ตึกหรืออาคารขนาดใหญ่)	ธัมมโอสถ, ธัมมวอกไค่หิน, ธัมมัทรี, ธัมมสุต, วิหาร, โรงกะตึก(ตึกหรืออาคารขนาดใหญ่), เล่มธัมม(ตู้เก็บคัมภีร์), บริหาร, ศาลา, ชั่ว(สะพาน), เตกคำพระเจ้า(เปิดทองพระพุทธรูป), ผนังกำแพง, ฝักจลิน, จ้องคำ(ร่มสีทอง), วี(พัด), ดอกบัว, พุงโคม(ตุงชนิดหนึ่ง), ธาตุลำพูน	ธัมมโอสถ, ธัมมวอกไช่หิน, เล่มธัมม(ตู้เก็บคัมภีร์), ศาลา, ก่ายโข (สร้างสะพาน), ดิดคำพระเจ้า(เปิดทองพระพุทธรูป), กำแพง, โรงตึก(ตึกหรืออาคารขนาดใหญ่)
คนเกิดปีเร้า ไก่	ธัมมปถมสมโพธิ, ธัมมลักบรรพ, ธัมมดาววิไถ่น้อย, ฉัตรขาว, พุงขาว, ปราสาทคำ(ทอง), ปราสาทขาว, ชั่วพันก้อน, ดิดคำพระเจ้า(เปิดทองพระพุทธรูป), แวนหลวง, (กระจกเงาขนาดใหญ่), ห้องน้ำ, กุฎี, น้ำบ่อ(บ่อน้ำ), ประทีปพันดวง, ลายลักจักร(ดิดลายคำตามเสาและฝาผนังวิหาร), รอยพุทธบาท	ธัมมปถมสมโพธิ, ธัมมดาวไถ่น้อย, ธัมมวิฑูรย์บัตติ, ธัมมลักบรรพ, ปราสาท, แทนแก้ว(ฐานชุกชี), ชั่วพันก้อน, ประทีปพันดวง, จ้องคำ(ร่มสีทอง), พุงขาว, ลายลักจักรพระเจ้า(ดิดลายคำตามเสาและฝาผนังวิหาร), เตกคำพระเจ้า(เปิดทองพระพุทธรูป), แวนหลวง(กระจกเงาขนาดใหญ่), น้ำบ่อ(บ่อน้ำ), วิหาร, กุฎี, ชั่วก่ายธาตุลำพูน	ธัมมปถมสมโพธิ, ธัมมลักบรรพ, ธัมมดาววิไถ่น้อย, จ้อง(ร่ม)ขาว, ฉัตรขาว, ชั่วพันก้อน, ปราสาทคำขาว(ปราสาทเงิน), ประทีป(ประทีป)พันดวง, บาทจักรคำ, ห้องน้ำ, ธัมมสีธาตุ
คนเกิดปีเส็ด สุนัข	ธัมมกุสราช, ธัมมหมาชนคำ, ธัมมมหาราช, สระหนอง(สระน้ำ), สีม่าโบสถ(อุโบสถ), (พระ)พุทธรูป, บอกไฟดอกไม้(ดอกไม้ไฟ), พิดาน(เพดาน), ฉัตรเขียว, อาสนะ 17 ฝืน, จมกรม	ธัมมกุสราช, ธัมมหมาชนคำ, ธัมมสุวณณะหมาหลวง, ธัมมมหาราช, อุโบสถ, หนองสระ(สระน้ำ), สารูปพระเจ้า(พระพุทธรูป), บอกไฟดอกไม้(ดอกไม้ไฟ), พิดาน, ฉัตรขาว, หาคำไหว้ธาตุจุฬามณี	ธัมมกุสราช, ธัมมหมาชนคำ, ทานเข้าอุโบสถ(ถวายภัตตาหารพระสงฆ์ที่ลงปาดิโมกข์), หนองสระ(สระน้ำ), สีม่า(อุโบสถ), สารูปพระเจ้า

ที่มา ชาตากำเนิดปี	ชาตากำเนิดปี ไทเขิน		ชาตากำเนิดปี ไทลื้อ
	พระสิริชัยกำเนิดปี	ขนานสามแก้ว	ปู่จารย์ขนานคาค
	(ทางเดินจงกรม), แทนสังข์ (แทนที่พระสงฆ์นั่ง), ห่อผ้า (ธรรมาสน์), ประทีป(ประทีป) พันดวง, โรงไฟ(โรงครัว)	มาไหว้	(พระพุทธรูป), บอกไฟ ดอกไม้(ดอกไม้ไฟ), ผ้า พิดาน(เพดาน), (จ้อง เผือก)ร่มขาว, จ้องเขียว (ร่มเขียว), สลีสี่(ที่นอน), อาสนะ, ตอมขอม (ทางเดินจงกรม), แทนธัมม์(ธรรมาสน์)
คนเกิดปีไค้ ข้าง, หมู	ธัมม์สุดไสม, ธัมม์ข้างงาเดียว, ธัมม์ฉกษัตริย์, เพดาน, ฉัตรขาว , ปราสาท, ทุงหลวง, แทนแก้ว (ฐานชุกชี), รูปข้าง, รูปม้า, ประ ทีป(ประทีป)พันดวง, โรงไฟ(โรง ครัว)	ธัมม์สุดไสม, ธัมม์ข้างฉกษัตริย์, ธัมม์ข้างงาเดียว, ธัมม์ข้างสามงา, ธัมม์หมูหิน, ธัมม์ฉกษัตริย์, พิดาน, ปราสาท, ทุงหลวง, แทน แก้ว(ฐานชุกชี), ข้าวพันก้อน, รูป ข้างม้า, ประทีป(ประทีป)พันดวง, โรงอาบน้ำ(ห้องน้ำ), โรงไฟ(โรง ครัว), ฉัตรขาว, สลีสี่(ที่นอน), ระฆัง, วิหาร, โรงหลวง	ธัมม์สุดไสม, ธัมม์ข้างงา เดียว, ธัมม์ฉกษัตริย์, ผ้า พิดาน(เพดาน), จ้องเผือก (ร่มขาว), ปราสาท, ทุง หลวง, แทนแก้ว(ฐาน ชุกชี), รูปข้างม้า, ประทีป (ประทีป)พันดวง, โรงไฟ (โรงครัว)

เมื่อเปรียบเทียบชาตากำเนิดของแต่ละสำนวนในวันและปีเดียวกันพบว่ามีของทำบุญ
บางอย่างร่วมกัน เช่น **ชาตากำเนิดวันอาทิตย์**ห้ามมิให้ผู้เกิดวันอาทิตย์ถวายพระพุทธรูปหิน ให้ผู้เกิด
วันอาทิตย์ถวายตุ๊ก **ชาตากำเนิดปีเส็ด(จอ-สุนัข)** กำหนดให้ผู้เกิดปีดังกล่าว ถวายศาลา เป็นต้น

จากการสืบค้นของผู้วิจัยพบว่า การห้ามมิให้ถวายสิ่งของและกำหนดให้ถวายสิ่งของใน
ชาตากำเนิดวัน และการกำหนดให้ถวายสิ่งของในชาตากำเนิดปี ของกลุ่มชาติพันธุ์ใหม่ที่มาจากคัมภีร์
ปฐมกับหัวข้าง คัมภีร์ปฐมกับหัวข้าง กล่าวถึงฤๅษี 5 ตน ช่วยกันสร้างดาวฤกษ์ 27 ดวง ดาวเคราะห์ 9
ดวง ราศี 12 ราศี และสร้างดาวข้าง 8 ดวงไว้กับโลกโดยตั้งชื่อดาวข้างตามชื่อของฤๅษี

ดาวข้างดวงที่ 1 ชื่อมลิจิจอยู่ปลายงาข้าง เป็นวันอาทิตย์ ผู้เกิดวันอาทิตย์ไม่ควรถวาย
พระพุทธรูปหินขาว จะมีอายุสั้น ควรถวายตุ๊กคำ จะมีอายุยืน มีสมบัติมาก เนื่องจากชาติหนึ่งฤๅษีมลิจิจ
ได้ถวายตุ๊กคำ ได้นำหินขาวแกะสลักเป็นพระพุทธรูปแต่ยังไม่ทันสำเร็จก็เสียชีวิต ชาติต่อมาฤๅษีมลิจิจจึง
ผูกเวรกับพระพุทธรูปหินขาวที่เป็นเหตุให้ตนเสียชีวิต

ดาวข้างดวงที่ 2 ชื่อวสิษฐะอยู่วงข้าง เป็นวันจันทร์ ผู้เกิดวันจันทร์ไม่ควรถวายสรวง ดอกบัวคำก่อน จะอายุสั้น ควรให้ลูกชายหรือลูกผู้อื่นบวชเป็นลูกแก้วจะมีอายุยืน มีสมบัติมาก เนื่องจากชาติหนึ่งฤๅษีวสิษฐะเกิดเป็นคหบดีนำลูกไปบวช ต่อมาวสิษฐะคหบดีชุดหนองปลุกดอกบัว วันหนึ่งลงไปเก็บดอกบัวแต่กลับตกน้ำเสียชีวิต ด้วยเหตุนี้ฤๅษีวสิษฐะจึงเคียดแค้นสรวงและดอกบัว

ดาวข้างดวงที่ 3 ชื่อ อัคคิระ อยู่ตาข้าง เป็นวันอังคาร ผู้เกิดวันอังคาร ไม่ควรถวายค้ำธัมม์ เล่มธัมม์ก่อน จะอายุสั้น หรือสูญเสียข้าวของ ควรถวายอัฐบริขารก่อนจะมีอายุยืน เนื่องจากชาติหนึ่งฤๅษีอัคคิระถวายอัฐบริขาร เผอิญว่าฝนตกฟ้าร้องจึงวิ่งเข้าไปหลบฝนในมณฑป และเสียชีวิตในมณฑป ฤๅษีอัคคิระจึงมีความเคียดแค้นกับมณฑป

ดาวข้างดวงที่ 4 ชื่อ อาตริอยู่หัวข้าง เป็นวันพุธ ผู้เกิดวันพุธไม่ควรถวายตุ๊กตงู ตุ๊กตงูทอง ตุ๊กตงูเงิน หากถวายตุ๊กตงูก่อนถวายสิ่งของอื่นจะถอยจากสมบัติ มีโรคภัยเบียดเบียน มีอายุสั้น ควรถวายกัญฉิวินจะสมบัตินี้ มีอายุยืน เนื่องด้วยครั้งหนึ่งฤๅษีอาตริเกิดเป็นคหบดี ได้สร้างกัญฉิวินถวายไว้แก่พระศาสนา วันหนึ่งเข้าไปตัดไม้จะทำตุ๊กตงูแต่กลับเสียชีวิต ด้วยเหตุนี้ฤๅษีอาตริจึงผูกเวรกับตุ๊กตงู

ดาวข้างดวงที่ 5 ชื่อมูลตาย อยู่หลังข้าง เป็นวันพฤหัสบดี ผู้เกิดวันพฤหัสบดีไม่ควรถวายศาลาตบถึงก่อน จะถอยจากสมบัติ มีภัยมาก พี่น้องแตกแยก อายุสั้น ควรถวายมหาเจดีย์ธาตุเป็นทานก่อน จึงจะมีทรัพย์สมบัติและมีอายุยืน เนื่องจากครั้งหนึ่งฤๅษีมูลตายเกิดเป็นอุบาสก เห็นเจดีย์พังจึงสร้างเจดีย์ขึ้นใหม่ จากนั้นสร้างศาลาให้เป็นที่พักของคนที่มาสักการะมหาธาตุเจดีย์ ต่อมาผู้ร้ายเผาศาลามีคนเสียชีวิตจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ฤๅษีมูลตายจึงเคียดแค้นศาลา

ดาวข้างดวงที่ 6 ชื่อ บูลหะอยู่หางข้าง เป็นวันศุกร์ ผู้เกิดวันศุกร์ไม่ควรถวายตันโพธิ์ เพดาน หากถวายจะถอยจากสมบัติ ควรถวายเรือคำ ดอกบัวคำจึงจะมีสมบัติมาก เนื่องจากชาติหนึ่งฤๅษีบูลหะเกิดเป็นคหบดีสร้างบ้านอยู่ริมน้ำ ได้สร้างเรือคำและดอกบัวคำไว้ ต่อมาคหบดีปลุกตันโพธิ์เป็นทาน วันหนึ่งข้างของเจ้าเมืองหักกิ่งโพธิ์ งูพิษตกจากกิ่งโพธิ์กัดข้างเจ้าเมือง ข้างเชือกนั้นล้มอำมาตย์ตัดสินให้คหบดีชดใช้เงินจำนวนมากชดใช้เป็นค่าข้างของเจ้าเมือง คหบดีสร้างเพดานเหนือเศียรพระพุทธรูป ต่อมาโจรช่อนของที่ขโมยมาไว้เหนือเพดาน ท่านขุนให้สืบทราบจึงให้บูลหะอุบาสกจ่ายเงินเป็นค่าสิ่งของที่โจรลักขโมยมา ด้วยเหตุนี้ฤๅษีบูลหะจึงเคียดแค้นตันโพธิ์และเพดานอันเป็นเหตุให้ตนเสียชีวิต

ดาวข้างดวงที่ 7 ชื่อกระตู่ อยู่ตีนข้าง เป็นวันเสาร์ ผู้เกิดวันเสาร์ไม่ควรถวายบ่อน้ำ เวจจกัญฉิวิน แก้วก่อน จะไร้สมบัติ ไร้เพื่อน มีบาป เพราะเป็นเวรกับดาวข้าง ควรถวายธัมม์ *ปิฎก* และพระพุทธรูปก่อนจึงจะมีสมบัติ เนื่องจากชาติหนึ่งฤๅษีกระตู่เกิดเป็นอุบาสกได้ถวายธัมม์ *ปิฎก* *ทั้งสาม* และสร้างพระพุทธรูปถวายไว้กับศาสนาพระเจ้าเวสสุ ต่อมากระตู่อุบาสกชุดเวจจกัญฉิวินแต่ยังไม่

ทันถวาย ช่างปลัดตกลงในหลุมและล้มตาย ในเวลาต่อมาอุบาสกสร้างบ่อน้ำและขังถวาย ลูกชาย อุบาสกตกบ่อน้ำเสียชีวิต อุบาสกตกขังเสียชีวิต ด้วยเหตุนี้กระตุอุบาสกจึงเคียดแค้นบ่อน้ำ เวจจกฏี และขัง

ดาวข้างดวงที่ 8 ชื่อวารุทติ เป็นวันราหู ผู้เกิดวันราหูไม่ควรถวายฉัตร หม้อไหไตรปาก หากถวายก่อนจะเกิดภัยกับลูกเมียและสมบัติ ควรถวายสิมมาก่อนจะมีโชคชัย มีสมบัติ และมีอายุยืน เนื่องจากในศาสนาพระเจ้าเวสสุ ฤๅษีรุตติเกิดเป็นลูกช่างทำฉัตร ได้สร้างสิมมาเป็นทาน วันหนึ่งลูกช่างทำฉัตรและภรรยาช่วยกันปั้นหม้อและเผาหม้อ แต่ไฟกลับไหม้บ้านเรือน ด้วยเหตุนี้ฤๅษีรุตติจึงผูกเวรกับหม้อไหอันเป็นเหตุให้บ้านของตนถูกไฟไหม้

จากข้อมูลที่ปรากฏในคัมภีร์ปฐมกัปหัวช้าง ดังแสดงไว้ข้างต้น นับเป็นการวิธีการให้เหตุผลในการห้ามและแนะนำการทำบุญ โดยใช้วิธีชักนิตานมาเล่าประกอบ ซึ่งไม่ปรากฏเรื่องเล่าดังกล่าวในชาตาคำเล็ด

เมื่อเปรียบเทียบสิ่งของที่ห้ามและแนะนำให้ผู้เกิดในแต่ละวันถวายในคัมภีร์ปฐมกัปหัวช้างกับชาตาคำเล็ดวันทั้ง 3 สำนวน พบว่า ข้อห้ามและสิ่งที่ผู้เกิดในแต่ละวันควรถวายสอดคล้องกันแทบทั้งหมด ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ความคิดเรื่องการห้าม/ให้ถวายสิ่งของ ตามชาตาคำเล็ด มีที่มาจาก คัมภีร์ปฐมกัปหัวช้าง การปริวรรตคัมภีร์ปฐมกัปหัวช้าง ช่วยไขให้เห็นที่มาของการกำหนดให้ถวายสิ่งของ/ไม่ให้ถวายสิ่งของที่สัมพันธ์กับตำนานดาวข้าง

นอกจากนี้ในคัมภีร์ปฐมกัปหัวช้าง ยังระบุว่ามหาตปัตรสี่ได้บอกให้ผู้เกิดในแต่ละปีทำบุญที่เป็นมิตรกับปีเกิดได้ด้วย ได้แก่

ผู้เกิดปีไฉ้-หนู ให้ขุดน้ำบ่อ ก่อศาลา เป็นทาน จะมีความสุข มีสมบัติมาก

ผู้เกิดปีเป่า-วัว ให้ทานโรงไฟ จะเจริญด้วยสมบัติ

ผู้เกิดปียี่-เสือ ให้สร้างศาลาเป็นทาน จะมีความสุข มีสมบัติมาก

ผู้เกิดปีเหมา-กระต่าย ให้สร้างปราสาท หอรั้งมม มณฑปเป็นทาน จะมีความสุข มีสมบัติมาก

ผู้เกิดปีสี่-นาค ให้สร้างกุฎวิหารเป็นทานก่อน จะมีความสุข มีสมบัติมาก

ผู้เกิดปีไส้-งู ให้ถวายเป็นทาน

ผู้เกิดปีเม็ด-แพะ ให้สร้างปราสาท ถวายมณฑปก่อน จะมีอายุยืนยาว มีสมบัติมาก

ผู้เกิดปีสัน-วอก ให้สร้างกำแพง โรง ตึก เป็นทาน จะเป็นที่รักของคนและเทวดา

มีสมบัติมาก

ผู้เกิดปีเร้า-ไก่ ให้สร้างเวจจกฏี บ่อน้ำ เป็นทาน จะพ้นจากโรคภัยทั้งปวง มีสมบัติมาก

ผู้เกิดปีเส็ด-สุนัข ให้สร้างแท่นธรรมาสน์และทางจงกรมเป็นทาน จะเจริญด้วยสมบัติ

ผู้เกิดปีไค้ – ช้าง/หมู ให้สร้างโรงไฟ(โรงครัว) โรงอาบน้ำ(ห้องน้ำ) เป็นทานก่อน

จะพ้นเคราะห์และมีอายุยืน

เมื่อเปรียบเทียบสิ่งของที่กำหนดให้ผู้เกิดในแต่ละปีถวายในคัมภีร์ปฐมกับหัวช้าง กับ ซาตากำเลิศปีของกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 3 สำนวน พบว่า สอดคล้องกันแทบทั้งหมด ในคัมภีร์ปฐมกับหัวช้างระบุไว้ชัดเจนว่า การกำหนดไม่ให้ถวายสิ่งของและการกำหนดให้ถวายสิ่งของเป็น “คำสั่งของมหาตาศรรสี” ซึ่งเป็นฤๅษีองค์หนึ่ง

กล่าวได้ว่าการที่ซาตากำเลิศของไทยจีนและไทลื้อที่มีความคล้ายคลึงกันนี้ แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่มีร่วมกัน หรืออีกนัยหนึ่งชาวไทจีนเชียงตุงและชาวไทลื้อเมืองยอง น่าจะมี “ย่าเค้า” ซึ่งเป็นคำเรียกเอกสารที่ใช้เป็นต้นฉบับในการคัดลอก จากแหล่งที่มาเดียวกัน แต่เมื่อคัดลอกด้วยลายมือต่อๆ กันมา แม้ระวางเพียงใด อาจมีบางคำหรือบางข้อความตกหล่น หรือเพิ่มขึ้น หรืออีกทางหนึ่งเป็นไปได้ว่าอาจมีการปรับเนื้อความให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมและความเชื่อของแต่ละท้องถิ่นก็เป็นได้

เมื่อพิจารณาเฉพาะซาตากำเลิศ 3 สำนวนข้างต้น พบว่าสามารถแบ่งการทำบุญได้เป็น 5 กลุ่ม เรียงจากที่พบมากที่สุด (ตัวเลขที่อยู่ในวงเล็บ คือความถี่/จำนวนครั้งที่พบ) ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ทำบุญด้วยการถวายวัตถุต่างๆ 31 รายการ ได้แก่ รัม/ฉัตร(32) ผ้าพิตาน(21) ตุง(25) ปราสาท(16) พระพุทธรูป(17) ปิดทองพระพุทธรูป(11) ธรรมาสน์(9) เครื่องทำว้าทำประการ(7) ฐานชุกชี(7) อาสนะ(อาสนา)(7) ตู้เก็บคัมภีร์(6) แจกัน(5) ที่นอน(5) บริหาร/ของใช้จำเป็นของพระ(4) กระจกเงา(4) ต้นดอกไม้/ต้นกล้วยพลุยกษ์(3) ดอกไม้ไฟ(3) พาหนะ(3) ซาติลอด(3) ดอกบัวคำ(3) เรือคำ(3) พัด/ตาลปัตร(3) รูปช้างม้า(3) ต้นแปก/ไม้สนมัดรวมกัน (2) ติดลายคำตามผนังและเสาวิหาร(2) ระฆัง(2) เสื่อ(1) ผ้าม่าน(1) เตียนนอน(1)

กลุ่มที่ 2 ทำบุญด้วยการสร้างถาวรวัตถุอันเนื่องในพุทธศาสนา 18 รายการ ได้แก่ ศาลา(19) โบสถ์(12) วิหาร(10) กุฏิ(7) โรงครัว(7) โรง(7) เจดีย์(6) หอไตร(4) ห้องน้ำ(4) กำแพง(4) โรงกลอง(3) อาคารขนาดใหญ่(3) แทนสังฆะ/แทนที่นั่งของสงฆ์(2) ทางเดินจงกรม(2) รอยพระพุทธรูป(2) ชั้นบันได(1) ช่วงธาดู(ที่ว่างรอบพระธาดู) วัด(1)

กลุ่มที่ 3 ทำบุญด้วยการส่งเสริม-สืบทอดประเพณี พิธีกรรม 10 รายการ ได้แก่ น้ำมันพันผาง(13) ทานข้าวพันก้อน(10) ทานผ้ากฐิน(8) เป็นเจ้าภาพบรรพชาสามเณร(4) ถวายอาหารแต่พ่อศีลแม่ศีลผู้ปฏิบัติธรรม(3) ถวายดอกบัวพันดอก(3) ทานไม้คำสร้อย/โพ(2) เทียนพันเล่ม(2) เป็นเจ้าภาพอุปสมบทพระ(1) ถวายอาหารแต่พระที่มัลลอุโบสถ(1)

กลุ่มที่ 4 ทำบุญด้วยการสร้างสาธารณะประโยชน์ 3 รายการ ได้แก่ สระน้ำ(9) สะพาน(8) บ่อน้ำ(4)

กลุ่มที่ 5 ทำบุญด้วยการทานธัมม ตามซาตากำเลิศของตน

อธิบายศัพท์การทำบุญตามซาตากำเลิศของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

เนื่องจากของที่กำหนดให้ถวายบางอย่าง ตลอดจนประเพณีบางอย่างเป็นสิ่งเฉพาะวัฒนธรรม ผู้วิจัยขอขยายความของทำบุญในชาตกำเนิด บางรายการ ดังนี้

ผ้าพิตาน/ผ้ามุงบน เป็นผ้าที่ซึ่งอยู่เหนือเศียรพระพุทธรูปที่เป็นพระประธานในวิหาร มีรูปทรงเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส ชายผ้าทั้งสี่ด้านตกแต่งด้วยระบาย หรือฟูห้อย

ชาติลวด คือ พระชาติของพระโพธิสัตว์เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นสัตว์ชนิดต่างๆ 16 ชนิด คติชาติลวดรับรู้ร่วมกันทั้งชาวไทยวน ไทยใหญ่ ไทเขิน และไทลื้อ ในที่นี้ขอยกตัวอย่างเฉพาะชาติลวดของชาวไทยวน เชียงตุง ดังนี้ 1)พระเจดีย์หรือพระธาตุ 2)ม้าสินธูเมืองตักสิลา 1 ชาติ 3)นกยูง/ราชสีห์ เมืองกลิงคราษฎร์ 2 ชาติ 4)นกแขกเต้า/นกแล/นกเขียว/นกแก้ว เมืองราชคฤห์ 3 ชาติ 5)กีนนารี เมืองพาราณสี 4 ชาติ 6)นกการพิต/นกการวิก เมืองเวสาลี 5 ชาติ 7) นกกาลาบ/นกโข่/นกกาก/นกพิราบ เมืองพาราณสี 6 ชาติ 8)นกเอี้ยงไพร/นกเอี้ยงคำ/นกสาธิกา/เสือเหลืองลาย เมืองมธูราช 7 ชาติ 9)ควาย เมืองสาคระ/เมืองเวสาลี 8 ชาติ 10)ราชหงส์ เมืองจามปา 9 ชาติ 11)วอก/ลิง เมืองมิลิตา 10 ชาติ 12)ช้าง เมืองสังกัสสะ 11 ชาติ 13)ไก่อ เมืองโกณฑัญญะ/โกสัมพี 12 ชาติ 14)หมู เมืองโกเลีย/โกลันยะ 13 ชาติ 15)วัวอุสุภราช เมืองเซตวร 14 ชาติ 16)จามรี เมืองปาฏลีบุตร 15 ชาติ 17)นกเขียน/นกระเรียน เมืองกบิลวัตถุ 16 ชาติ 18)นางธรรณี (พระนคร ปัญญาวิโร, 2557: 93 - 95)

จากการศึกษาของพระนคร ปัญญาวิโร พบว่าคติเรื่องชาติลวดเป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวางทั้งชาวไทยเขินเชียงตุง ไทยใหญ่ในเมียนมา และไทลื้อในสิบสองพันนา คติชาติลวดได้รับการถ่ายทอดในรูปของตุ๊กตาชาติลวดของไทยเขินและไทลื้อ ส่วนไทใหญ่คติชาติลวดปรากฏเป็นจิตรกรรมฝาผนังภายในวัดในชุมชนชาวไทยใหญ่ ตลอดจนเป็นภาพชาติลวดสำหรับบูชาบนหิ้งพระ ในล้านนามีคติเรื่องชาติลวดเช่นกันหากปรากฏในรูปของคาถาและยันต์ (พระนคร ปัญญาวิโร, 2557: 85 - 116)

ในลแวก ต.เวียงพางคำ คติชาติลวดได้รับการถ่ายทอดเป็นภาพจิตรกรรม นิยมประดับไว้เหนือเศียรของพระประธานในวิหารเฉพาะบางวัด/สำนักสงฆ์ ซึ่งเป็นวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งสี่ ได้แก่ วัดป่าหมือดรุ่งเจริญและสำนักสงฆ์ห้วยน้ำริน วัดและสำนักสงฆ์เหล่านี้เพิ่งตั้งขึ้นใหม่เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทอพยพมาอยู่ที่ อ.แม่สาย จ.เชียงราย ในช่วง 15 - 30 ปีที่ผ่านมาตามลำดับ

เครื่องท้าวห้าประการ คือเครื่องสูง/เครื่องราชกกุธภัณฑ์ ด้วยถือว่าก่อนพระพุทธเจ้าออกผนวชพระองค์เป็นเจ้าของมาก่อน เครื่องท้าวห้าประการเป็นเสมือนเครื่องประดับยศของพระพุทธเจ้า และเนื่องจากมีอาวุธร่วมอยู่ด้วยจึงถือว่าช่วยปกป้องคุ้มครองกันภัยให้พระประธานได้ จึงนิยมนำเครื่องท้าวห้าประการไว้ด้านหลังหรือด้านข้างของพระประธาน

ต้นกล้วยพฤกษ์/กล้วยปรุกษา/ต้นดอกไม้ เป็นต้นสำหรับปักพุ่มเงิน นิยมประดับดอกไม้ประดิษฐ์ตรงปลายก้าน ตรงกลางมีกิ่งทำจากไม้ไผ่สำหรับห้อยสิ่งของต่างๆ เชื่อว่าผู้ที่ถวายต้นกล้วยพฤกษ์ครั้งสิ้นชีวิตไปในโลกหน้าจะมีต้นไม้เช่นนี้ผุดขึ้นมา 4 มุมของปราสาท

ต้นแปก/ต้นโคม/ต้นสน ทำจากไม้สนหรือไม้เกี้ยวที่ตัดเป็นชิ้นเล็กๆ เป็นท่อน แล้วมัดรวมกันเป็นต้นใหญ่ หุ้มด้วยกระดาษ ต้นแปกใช้จุดในงานออกพรรษา ในงานตั้งธัมมเวสสันดรประจำปี งานทานน้ำอ้อย รวมทั้งงานทานมหาปางของชาวไทลื้อ

ข้าวพันก้อน คือข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อนจำนวน 1,000 ก้อน บางแห่งผสมน้ำตาลอ้อย/ธัญพืช เคล้าให้เข้ากันก่อนนำไปปั้นเป็นก้อน จะประกอบพิธีทานข้าวพันก้อนก่อนเริ่มเทศน์มหาชาติกัณฑ์ทศพร

น้ำมันพันผาง/ประทีตพันดวง “ผาง” คือถ้วยขนาดเล็ก ในผางมีไส้เทียนและขี้ผึ้งบรรจุอยู่ นิยมจุดน้ำมันพันผางหรือประทีตพันดวงในงานทานน้ำอ้อย, งานตั้งธัมม, งานทานมหาปาง และงานออกพรรษา

ตุ๊กโคม/ตุ๊กโคม คือ ตุ๊กชนิดหนึ่ง เชื่อว่าหากทานมหาปางแล้วไม่ถวายตุ๊กชนิดนี้จะไม่ได้อบุญ

ลายคำ/ติดลายคำ ลวดลายตกแต่งผนังหรือเสาวิหาร

ภาพที่ 8 ผ้าพิดาน (วัดป่าเหมือดรุ่งเจริญ), ชาตिलอด (สำนักสงฆ์ห้วยน้ำริน) และ ต้นกล้วยพฤกษ์ (วัดผาแตก)

ภาพที่ 9 เครื่องท้าวห้าประการ (วัดผาแตก), ต้นแปก (วัดไม้ลู่ชน) และข้าวพันก้อน (วัดพระธาตุตออยเวา)

ภาพที่ 10 ผางประทีป(วัดผาแตก), ตุงโคม(วัดผาแตก) และลายคำและเจ้าภาพติดลายคำที่วัดผาแตก

ทานเข้าหลบสีล หรือเรียกอีกอย่างว่า **ทานเข้าคนเฝ้าจำสีล** คือ การทำบุญด้วยการมอบอาหารให้พ่อสีลแม่สีลหรือคนเฒ่าคนแก่ที่เข้าวัดถือศีลอุโบสถที่วัดในวันพระช่วงเข้าพรรษา (พระวรเชษฐ มหาวีริโย, สัมภาษณ์ 25 พฤษภาคม 2558)

ทานเข้าบัวสกล คือ การถวายภัตตาหารแต่คณะสงฆ์ที่ลงอุโบสถในวันขึ้น 15 ค่ำ และมีการสวดปาติโมกข์ (พระวรเชษฐ มหาวีริโย, สัมภาษณ์ 25 พฤษภาคม 2558)

กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย ยึดถือและยังคงปฏิบัติตามการทำบุญที่ปรากฏในชาตาคำเกิดอยู่ คติเรื่องชาตาคำเกิดจะรู้เฉพาะผู้รู้ในชุมชนคือพระภิกษุ ปู่จารย์ และขนานเท่านั้น ดังนั้นก่อนทำบุญกลุ่มชาติพันธุ์ไทต้องปรึกษาผู้รู้ในชุมชน ท่านเหล่านั้นทางตำราและแนะนำการทำบุญที่ต้องตามชาตาคำเกิดของบุคคลนั้นๆ ซึ่งผู้ขอคำแนะนำก็มักจะทำตาม

ที่วัดผาแตกสร้างเป็นวัดได้อย่างงดงาม มีพร้อมทั้งโบสถ์ วิหาร ศาลา กุฏิ ส่วนหนึ่งก็มาจากคติชาตาคำเกิดและพลังศรัทธาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทข่ามพรมแดนที่ร่วมกันสละทรัพย์แปรเป็นวัตถุสิ่งของในวัด ร่วมถวายวัตถุสิ่งของตามชาตาคำเกิดของตน เชื่อกันว่าเมื่อได้ถวายสิ่งของตามชาตาคำเกิดแล้วก็มีทรัพย์สินมั่งคั่ง และเมื่อทำบุญด้วยการถวายสิ่งของตามชาตาคำเกิดแล้วนั้น จะถวายสิ่งอื่นก็ยอมได้ แต่หากทำข้ามลำดับขั้น ไปถวายสิ่งของที่ห้ามถวาย จะไม่เป็นผลดีแก่ผู้นั้น

อนึ่ง การถวายสิ่งของตามชาตาคำเกิด ไม่จำเป็นต้องสร้างอุโบสถ วิหาร ทั้งหลัง หากกลุ่มชาติพันธุ์ไททราบข่าวว่าที่ใดมีการทำบุญเพื่อสร้างวัตถุสิ่งของตามชาตาคำเกิดของตน ก็ร่วมบริจาคเงินสมทบทุนก็ถือว่าได้ทำตามชาตาคำเกิด และสามารถเลือกถวายได้ ไม่จำเป็นต้องถวายทั้งหมดตามที่กำหนดไว้ในพับหรือหนังสือ (ปู่จารย์ขนานาคาด วงษา, สัมภาษณ์ 25 ธันวาคม 2557) นอกจากนี้ยังพบว่ามีการวาดภาพสิ่งของที่กำหนดไว้ในชาตาคำเกิดว่าต้องถวายทาน และถวายภาพตามคติชาตาคำเกิด ไว้ที่วัดอีกด้วย

เจ้าภาพทานมหาปางที่วัดป่าเหมือดรุ่งเจริญในปี พ.ศ. 2557 เป็นคู่สามีภรรยา ภรรยาเป็นชาวไทใหญ่ สามีเป็นคนไทยอีสาน เจ้าภาพฝ่ายชายเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ในชาตาคำเกิดภรรยาของเขาต้องถวายผ้าพิดาน คือผ้าที่ชิงไว้เหนือเศียรพระประธานในวิหาร วัดที่มีผ้าพิดานอยู่แล้วไปถวายซ้ำก็ไม่ได้ ต้องเสาะหาวัดที่ยังไม่มีผู้ถวาย จนได้เจอวัดเล็กๆ แห่งหนึ่งเพิ่งสร้างวิหารใหม่จึงได้ถวายผ้าพิดานหรือผ้ามุงพระเจ้าตามชาตาคำเกิด เมื่อถวายของตามชาตาคำเกิดแล้วจึงจะทานมหาปางได้” (ประเสริฐ กล้วยา, สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2557)

เมื่อพิจารณาของที่กำหนดให้ถวายตามชาตาคำเกิด พบว่ามีความหลากหลายอย่างยิ่ง แน่นนอนว่าคนในหมู่บ้านจะเกิดวัน เดือน ปี เดียวกันทุกคนยอมเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นการถวายทานตามชาตาคำเกิดเป็นการกระจายให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจการอันเนื่องด้วยศาสนาอย่างหลากหลาย

3.1.7 ตั้งธัมม์กลางใจเรือนหรือทำบุญบ้านประจำปี

กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ตำบลเวียงปางคำนิยมทานธัมม์กลางใจเรือนหรือทำบุญบ้านประจำปี คนที่มีฐานะจะทำบุญบ้านปีละ 1 ครั้ง ส่วนคนที่มีฐานะไม่ค่อยดีอาจทำ 2-3 ปี ต่อ 1 ครั้ง เพื่อความเป็นสิริมงคลของคนอยู่อาศัยในบ้าน การทำบุญบ้านต้องหาฤกษ์ยามดีโดยปรึกษาผู้รู้ในชุมชน

ในการทานธัมม์กลางใจเรือน เจ้าภาพนิยมนิมนต์พระภิกษุ 5 รูป สังฆทานเท่าจำนวนพระที่นิมนต์มาและสำหรับปู่จารย์ 1 ชุด โขงชาตา 1 โขง พร้อมทั้งจัดภัตตาหารถวายพระภิกษุและเลี้ยงดูญาติมิตรที่มาร่วมงาน

ผู้วิจัยได้ร่วมพิธีดังกล่าวที่บ้านปุจรรย์หนานคาคต วงษา ชาวไทลื้อ เมืองยอง พิธีจัดเมื่อช่วงเช้าของวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 มีลำดับขั้นตอนดังนี้

ปุจรรย์ประกาศว่าจะประกอบพิธีทำบุญบ้านจากนั้น ปุจรรย์โอกาสเทวดา (บอกเทวดาให้รับรู้) ไหว้พระรับศีล ชุมนุมเทวดา พระ 5 รูปสวดพระปริตร บทถวายพรพระ บทสืบชาติา พุทธอุทาน อภยปริตร ปุจรรย์อาราธนาธรรม พระตั้งนโมแล้วเทศน์ธัมมรูปละ 1 พับ/ผูก, ปุจรรย์กล่าวคำเวหนทาน (คำกล่าวนำถวายทาน เป็นโวหารพรรณนาเครื่องไทยทาน), คำเวหนทานข้าวสี่เฝิน (อาหาร 4 สำหรับ), คำถวายสังฆทาน จากนั้นเจ้าภาพพระเคนสังฆทาน กรวดน้ำ พระสวดให้พร เจ้าภาพกรวดน้ำอีก 1 รอบ ปุจรรย์กล่าวขอขมาพระรัตนตรัย จากนั้นพระผูกข้อมือให้เจ้าภาพ เจ้าภาพถวายภัตตาหาร เป็นอันเสร็จพิธี

คัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในงานดังกล่าว ได้แก่ *ปารมี, โลกวุฒิ, ชัยยะสังคหะ และสมอกทันใจ* นอกจากนี้บางครั้งนิยมลำดับการเทศน์ *ปารมี โลกวุฒิ อุณณทัสสะ สราภวิชชาสูตร ชัยยะมงคล* ในทานธัมมกลางใจเรือนเช่นกัน (ขนานสามแก้ว ไทเขิน เชียงตุง, สัมภาษณ์ 31 พฤษภาคม 2557)

3.1.8 เป็นเจ้าภาพบรรพชาสามเณร

กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีความเชื่อว่าการบรรพชาเป็นสามเณรช่วยยกแม่ขึ้นสวรรค์ ส่วนการอุปสมบทเป็นพระภิกษุช่วยให้พ่อขึ้นสวรรค์ และมีความนิยมที่ให้ลูกชายได้บรรพชาเป็นสามเณรด้วย เห็นว่าเด็กมีจิตใจที่บริสุทธิ์กว่าผู้ใหญ่ และต่อจากนั้นเมื่ออายุครบบวชก็อุปสมบทเป็นพระภิกษุต่อไป (ขนานธำ นามแก้ว, สัมภาษณ์ 27 มีนาคม 2556)

การบรรพชาเป็นสามเณรหรือที่เรียกว่า *ปอยสำอาง* (ไทใหญ่) *ปอยลูกแก้ว* (ไทลื้อ) เป็นงานที่จัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่กว่างานอุปสมบท บางบ้านเมื่อทราบว่ามีลูกชายจะเริ่มเก็บหอมรอมริบเงินเพื่อนำมาใช้ในงานนี้ บ้านใดที่มีลูกชายแต่บิดามารดามีฐานะยากจนจะมีผู้ที่มีฐานะดีมาติดต่อเพื่อขอเป็น *พ่อข่าม-แม่ข่าม* (ไทใหญ่) *พ่อออก-แม่ออก* (ไทเขิน/ไทลื้อ) เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดงานบรรพชาซึ่งเป็นจำนวนที่อาจมากถึง 100,000 – 200,000 บาท ขึ้นไป ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพ

กลุ่มชาติพันธุ์ไทนิยมให้เด็กบรรพชาเป็นสามเณรตั้งแต่อายุน้อยๆ มากกว่าบรรพชาเมื่ออายุมาก งานปอยลูกแก้ว/ปอยสำอาง นิยมจัดช่วงเดือนมีนาคม – พฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงหน้าแล้ง ที่วัดผาแตกจัดเป็นการบรรพชาและอุปสมบทหมู่ นิยมจัดช่วงปิดเทอมในลักษณะของการบรรพชาภาคฤดูร้อน เริ่มจากทางวัดประชาสัมพันธ์ว่าในวันและเวลาที่กำหนดไว้จะจัดงานปอยลูกแก้ว ให้ผู้ที่ต้องการนำบุตรหลานมาบวชแจ้งความจำนงกับทางวัด ทางวัดจะนัดวันและเวลาให้ผู้ที่ต้องการบรรพชา-อุปสมบทมาพร้อมกันเพื่อซักซ้อมพิธีการโดยเฉพาะคำขอบวชและคำให้พรที่ขึ้นว่า “สัพพัตติโยฯ”

ฝ่ายทางญาติของช่างลอง/ลูกแก้วจะพิมพ์บัตรเชิญแจกจ่ายญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน จัดงานเลี้ยงที่บ้านของเจ้าภาพ ญาติจากทางฝั่งเชียงตุง เมืองยอง เมืองยาง และเมืองต่างๆ ในเมียนมามาร่วมงานจำนวนมาก บางบ้านมีจัดให้มีช่างขับมาขับลื้อ(ไทลื้อ) ร้องคาราโอเกะ เปิดเพลง เพื่อเพิ่มความครึกครื้นของงาน ผู้ที่ได้รับเชิญไปที่บ้านของลูกแก้วนำปัจจัยหรือเงินไปมอบให้ จากนั้นช่างลอง/ลูกแก้วก็จะ “ปันพร” หรือให้พร ตามที่ฝึกซ้อมมา ระหว่างงานเลี้ยงฉลองที่บ้านมีการเชิญปู่จารย์ไปประกอบพิธีสู่ขวัญช่างลอง/ลูกแก้ว

ชาวไทใหญ่เชื่อว่าการเป็นช่างลองนั้นเป็นการเลียนแบบประวัติของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งยังเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ การกระทำต่อช่างลองเสมือนการปฏิบัติต่อกษัตริย์ (โครงการพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา(ไทใหญ่), 2551:136)

ขณะที่ช่างลอง/ลูกแก้วยังไม่ได้บรรพชาเป็นสามเณรนั้น จะมีผู้ดูแลลูกแก้วเรียกว่า “ตะแป้” คอยดูแลทั้งการจัดเตรียมอาหาร การเดินทาง จะระวังไม่ให้เท้าของช่างลอง/ลูกแก้วแตะดินเป็นอันขาด การแต่งกายของช่างลอง/ลูกแก้ว จะตัดเย็บชุดให้เป็นพิเศษและสวมเครื่องประดับเลียนแบบอย่างเครื่องทรงของกษัตริย์ พร้อมทั้งแต่งหน้าให้ช่างลอง/ลูกแก้ว ด้วย

ตอนเช้าของวันบรรพชาจะตั้งขบวนแห่จากบ้านของช่างลอง/ลูกแก้วไปวัดผาแตก เมื่อถึงวัดจะแห่ลูกแก้ว/ช่างลองประทักษิณรอบวิหาร 3 รอบ เช็ดเครื่องสำอางที่หน้าของช่างลอง/ลูกแก้วออกแล้วประกอบพิธีบรรพชา มีธรรมเนียมว่าผู้ที่เป็นฝาแฝดหรือพี่น้องหากบวชวัดเดียวกัน คนใดคนหนึ่งจะได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิต เพื่อเป็นการแก้เคล็ดจะให้พี่น้องบวชคนละวัด คนใดคนหนึ่งจะแยกไปบวชที่วัดป่าเหมือด

จากการสอบถามผู้รู้ในท้องถิ่นพบว่ามีความเปลี่ยนแปลงของประเพณีบรรพชา กล่าวคือ เมื่อก่อนผู้ที่บวชเณรต้องไปเป็น “ชะโยม” หรือเด็กวัดก่อนระยะเวลาหนึ่ง ประมาณ 8 - 9 เดือน รับประทานพระภิกษุ เรียนอักขระ ก ข ตั้งนโม อิติปิโส ตกลูกประจำ(นับลูกประจำ) เรียนหนังสือ จากนั้นก็บรรพชาเป็นสามเณร เมื่อเป็นสามเณรแล้วก็เรียนหนังสือกับพระภิกษุต่อไป ส่วนใหญ่จะบวชเป็นเณรจนกระทั่งอายุ 20 ปีบริบูรณ์และอุปสมบทเป็นพระภิกษุ จะบวชเป็นพระภิกษุนานเท่าใดก็ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของบุคคลผู้นั้น แต่ปัจจุบันพบว่าที่บ้านผาแตกมีความเปลี่ยนแปลงในเรื่องระยะเวลาของการบวช สามเณรส่วนใหญ่จะบวชในช่วงสั้นๆ ประมาณ 10 - 15 วัน แล้วเลือกที่จะกัลาสิกขามากกว่าที่จะบวชเป็นสามเณรต่อไป (ปู่จารย์ขนานคาคต วงษา, สัมภาษณ์ 25 มีนาคม 2556)

กลุ่มชาติพันธุ์ไทเมื่อจะประกอบพิธีใดๆ นิยมดูวันดี มีธรรมเนียมว่านิยมบวชวันจุม เพื่อให้จุมอยู่ในพระศาสนา และสักวันพุดออกมาได้กินเมือง (ขนานธำ นามแก้ว, สัมภาษณ์ 27 มีนาคม 2556) ความเชื่อเรื่องการดูฤกษ์ยามเพื่อกระทำการต่างๆ ยังถือปฏิบัติในกลุ่มชาติพันธุ์ไทอยู่มาก

ภาพที่ 11 เครื่องแต่งกายสาบง/ลูกแกว และ ปูจاربประกอบพิธีสูขวัญสาบง/ลูกแกว

ภาพที่ 12 ขบวนแห่ลูกแกว และ พิธีบรรพชาสามเณรที่วัดผาแตก

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าความนิยมในการบรรพชาสามเณรตั้งแต่อายุยังน้อยนั้น เหตุผลที่ซ่อนอยู่นอกจากเป็นการปลูกหน่ออ่อนของศาสนทายาทด้วยการยกลูกให้เป็นคนของศาสนาแล้วนั้น เหตุผลอีกข้อหนึ่งคือ การศึกษาในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแต่เดิมเมื่อยังมีโรงเรียนนั้น ผู้ที่จะมีความรู้ได้ต้องบวชเรียน การเริ่มต้นเรียนตั้งแต่อายุยังน้อย ย่อมได้เปรียบกว่ากว่าเริ่มเรียนตอนที่มีอายุมาก เมื่อได้อยู่ใต้อมงของพระศาสนาสามเณรจะได้เรียนหนังสือ รู้ตัวอักษร อ่านและเขียนอักษรธรรมซึ่งเป็นอักษรที่ใช้บันทึกเรื่องราวทางศาสนา ตลอดจนถึงเทศน์คัมภีร์ การรู้หนังสือเป็นกุญแจไขไปสู่ความรู้ที่บันทึกในสรรพตำราทั้งปวง เป็นต้นว่าตำราโหราศาสตร์ ตำราสมุนไพรร

3.1.9 เป็นเจ้าภาพอุปสมบทพระภิกษุ

การทำบุญด้วยการเป็นเจ้าภาพอุปสมบทพระภิกษุ “สัทธา” หรือเจ้าภาพ จะออกค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการบรรพชาอุปสมบทที่เรียกว่า “เป็กซ์ตุ้” ให้

ผู้ที่ลาสิกขาขณะสามเณรมีค่านำหน้าเรียกว่า “น้อย” หากลาสิกขาขณะเป็นพระภิกษุ มีค่านำหน้าว่า “ขนาน” หรือเรียกให้สั้นลงว่า “หนาน” ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าในสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทมีค่านิยมยกย่องผู้มีความรู้ เห็นได้จากการเคารพและเชื่อฟังพระภิกษุ ปู่จารย์ และขนาน เมื่อผู้รู้ซึ่งกอปรด้วยคุณธรรมจริยธรรมเหล่านี้แนะนำให้ทำอะไร กลุ่มชาติพันธุ์ไทก็พร้อมทำตาม

3.1.10 ทานธัมมสามสมุสสีทัน

“สามสมุสสีทัน” เป็นชื่อชุดของคัมภีร์ 7 เรื่อง ประกอบด้วย *สมุภมิต* *สมณสังฺฆฐิติ* *สมณเทโว* *สมณจักร* *ทันตสระ* *ทันตกี* *ทันตธาตุ* และ *ทัพหัง* กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีความเชื่อว่าการทานธัมมสามสมุสสีทัน มีอานิสงส์ให้มิตรพยมบัติของสมุกัน

ผู้วิจัยไม่ได้เก็บข้อมูลการทานธัมมสามสมุสสีทัน การทานธัมมสามสมุสสีทันจะไม่ถวายเฉพาะคัมภีร์ 7 เรื่องข้างต้น หากจะมีการถวายธัมมเรื่องอื่นร่วมด้วย จากสมุดบันทึกบัญชีผู้ถวายคัมภีร์ที่วัดผาแตก พบว่า ในระหว่างวันที่ 15 - 16 ธันวาคม 2557 พ่อศีลเสา - แม่ศีลเอี้ยทานบ้านผาแตก “ตั้งธัมมทานขอมเขยยะกระกูลแลธัมมสามสมุสสีทันแลสังฺฆฐิติทั้งห้า ทานที่อนายสาม-นายมาต” ซึ่งหมายถึง เจ้าภาพถวายธัมมอุทิศ ธัมมสามสมุสสีทัน และธัมมสังฺฆฐิติทั้งห้า เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้นายสามและนายมาต มีการถวายคัมภีร์ทั้งหมด 49 พับ (สมุดบันทึกบัญชีคัมภีร์ทานธัมมสามสมุสสีทัน พ่อศีลเสา-แม่ศีลเอี้ยทาน เป็นเจ้าภาพ)มีลำดับการเทศน์คัมภีร์ดังนี้

วันที่ 1 *ปารมี*, *อุณณหัสสะ*, *เปตพลี*, *วิสุทธยา*, *ปิดตามรณะ*, *มหาวิบาก*, *มหามูลนิพพาน* 3 พับ, *สมอกทันใจ*, *โลกวุฒิ*, *อานิสงส์ลัพพะทาน*, *กัณณกวัตติ*

วันที่ 2 *ปารมี*, *อภิธัมมาสังคิมิ*, *วิภังค์*, *ชาตูกถา*, *บุคคัลปัญญุตติ*, *กถาวัตถุ*, *ยมก*, *มหาปฏฐาน*, *สมภมิต* 5 พับ, *สมณสังฺฆฐิติ* 6 พับ, *สมนเทโว* 7 พับ, *ทันตกี* 7 พับ, *ทันตธาตุ* 5 พับ, *ทันตสระ* 3 พับ, *ทัพหัง* 3 พับ, *สังฺฆฐิติทั้งห้า* 5 พับ และ *กัณณกวัตติ*

อนึ่ง ในการทานธัมมข้างต้น มีธรรมเนียมว่า *ปารมี* ต้องเทศน์ก่อนเสมอ บางครั้งจะเทศน์ *อุณณหัสสะ* ต่อจาก *ปารมี* วันแรกจะเป็นการเทศน์ธัมมอุทิศให้ผู้เสียชีวิต ธัมม *เปตพลี* *วิสุทธยา* *ปิดตามรณะ* *มหาวิบาก* และ *มหามูลนิพพาน* เป็นคัมภีร์สำหรับถวายและเทศน์อุทิศส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิต ส่วนธัมม *สมอกทันใจ* *โลกวุฒิ* เป็นธัมมที่ถือว่าเป็นมงคล *อานิสงส์ลัพพะทาน* เป็นคัมภีร์ที่ใช้ถวายเมื่อมีการถวายสิ่งของต่างๆ เข้าวัด ส่วนคัมภีร์ *กัณณกวัตติ* ก็ถือว่าเป็นธัมมมงคลเช่นกัน นิยมเทศน์ปิดท้ายในงานตั้งธัมม จากนั้นจะกรวดน้ำอุทิศบุญให้ผู้เสียชีวิต วันรุ่งขึ้นเมื่อจะเริ่มต้นเทศน์ก็ต้องตั้งต้นจาก *ปารมี* ก่อน ต่อด้วย ธัมม *อภิธัมมาสังคิมิ* *วิภังค์* *ชาตูกถา* *บุคคัลปัญญุตติ* *กถาวัตถุ* *ยมก* และ *มหาปฏฐาน* เป็นธัมมชาตวันเกิด *สังฺฆฐิติทั้งห้า* นิยมถวายประกอบไปด้วย เชื่อว่ามีอานิสงส์ทำให้ผู้ถวายร่ำรวยเช่นเศรษฐีในครั้งพุทธกาล

คร้วทานที่ถวายในงานทานสามสุมสี่ทันไม่ตายตัว อยากรวยสิ่งใดก็จัดหามาถวายได้หลักๆ ที่ถวายคือต้นเงิน ชั้นธัมม์ (ขนานธำ นามแก้ว, สัมภาษณ์ 27 มีนาคม 2556) เป็นที่น่าเสียดายว่าขณะมีการทานธัมม์สามสุมสี่ทันผู้วิจัยไม่ได้เข้าร่วมพิธี

3.1.11 ทานธัมม์สุขชะวันฉะวัหหลวง

การถวายคัมภีร์สุขชะวันฉะวัหหลวงไว้แก่วัด ขณะที่ผู้วิจัยอยู่ในพื้นที่วิจัย ไม่พบว่ามีการทานธัมม์สุขชะวันฉะวัหหลวง แต่ทราบจากข้อมูลจากสมุดบัญชีธัมม์ที่วัดผาแตกว่าพ่อผัด อื่นคำ เป็นเจ้าภาพถวายธัมม์สามสุมสี่ทัน-สุขชะวันฉะวัหหลวง ที่วัดผาแตกเมื่อวันที่ 27 – 29 ตุลาคม พ.ศ. 2557 มีคัมภีร์ที่ถวายในงานดังกล่าว 98 พับ(สมุดบันทึกบัญชีทานธัมม์สามสุมสี่ทันสุขชะวันฉะวัหพ่อผัดอื่นคำเป็นเจ้าภาพ) มีลำดับการเทศน์ธัมม์ดังนี้

ปารมี อุณณหัสสะ เยหหลวง สุตตันตะ อภิธัมมา วินยยะ เปตพลี มาดาทานหอมแม่ นิพพานสูตร วิสุทธิยา ตำนานคอนเต้า มหาวิบาก อานิสงส์สงฆ์เข้า อานิสงส์สัพพะทาน กัณณกวัตติ ประกอบพิธีกรวดน้ำ

จากนั้นเริ่มเทศน์ ปารมี อุณณหัสสะ สุตตันตะ วินยยะ อภิธัมมา โลกวุฒิ เยหหลวง อานิสงส์สัพพะทาน ปุณณัคคกุมาร ยมก เนมิราช ปุคคัลปัญญูติ เจ้าสิทธิธาตุ อภิธัมมาสังคินี ยมก อภิธัมมาสังคินี มหาปฏิฐาน อภิธัมมาสังคินี ดาววีไถน้อย วิภังค์ ดาววีไถน้อย มโหสถ ธาตุกถา อภิธัมมาสังคินี อลองเสื่อเผือก อภิธัมมาสังคินี สุมภมิต สุมณสัฎฐี สุมนเทโว ทันตกี ทันตธาตุ ทันตสระ ทัพพัง สัฎฐีทั้งห้า สุขชะวันฉะวัห อุปคุดเถระ กัณณกวัตติ

ผู้วิจัยพลาดโอกาสในการเข้าร่วมงานดังกล่าว แต่จากการสอบถามปุจารย์ขนานสม ปุจารย์ชาวไทใหญ่ สำนักสงฆ์เกาะทราย ปุจารย์เล่าว่า การทานธัมม์สุขชะวันฉะวัหต้องมีคร้วทานประกอบหลายอย่าง เช่น ต้องทำรูปวัหหลวง รูปนางอุมาทันตี รูปพระอินทร์ ถวายร่วมไปด้วย (ปุจารย์ขนานสม, สัมภาษณ์ 28 พฤษภาคม 2557)

3.1.12 ทานมหาปาง

คำว่า “มหา” หมายความว่าใหญ่ “ทาน” หมายถึง การให้, ถวาย “ปาง” หมายถึง ครั้ง รวมความแล้ว “ทานมหาปาง” หมายถึง การทำบุญครั้งใหญ่ “ทานมหาปาง” ในที่นี้มีความหมายเฉพาะการถวายคัมภีร์เวสสันดร ของคู่สามีภรรยาเป็นการทำบุญครั้งใหญ่ส่วนตัว

กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีความเชื่อว่า การทานมหาปางเป็นการทานธัมม์หรือถวายคัมภีร์ที่มีอานิสงส์สูงสุด และตั้งความปรารถนาว่าครั้งหนึ่งในชีวิตขอให้ได้เป็นเจ้าภาพทานมหาปางสักครั้ง แต่ไม่ใช่ทุกคนจะสามารถจัดงานทานมหาปางได้ ผู้เป็นเจ้าภาพทานมหาปางนอกจากเป็นผู้ที่มีจิตศรัทธาอย่างแรงกล้า มีฐานะดี มีอายุอย่างน้อย 50 ปีขึ้นไป ยังต้องทานจากน้อยไปใหญ่ ให้ครบถ้วน

เสียก่อน จึงจะทานมหาปางได้ เจ้าภาพบางคนสะสมเงินทองไว้นานหลายสิบปีเพื่อเตรียมไว้สำหรับทานมหาปางโดยเฉพาะ

เนื่องจากตำบลเวียงพางคำมีกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก แม่สายเป็นเมืองท่องเที่ยว คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ซึ่งเป็นอาชีพที่มีรายได้ดี ในระหว่างที่ลงเก็บข้อมูลภาคสนาม พ.ศ. 2556 – 2557 ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทจัดงานทานมหาปางอยู่บ่อยครั้ง ผู้วิจัยได้ร่วมงานมหาปางในละแวก ต.เวียงพางคำ ทั้งหมด 4 ครั้ง ได้แก่ 1) วัดพระธาตุดอยเวา 18-21 มีนาคม พ.ศ. 2557 (เจ้าภาพเป็นชาวไทยใหญ่) 2) วัดผาแตก4-6 เมษายน พ.ศ. 2557 (เจ้าภาพเป็นชาวไทยเขิน) 3) วัดป่าเหมือดรุ้งเจริญ4-6 เมษายน พ.ศ. 2557 (เจ้าภาพเป็นชาวไทยใหญ่) และ 4) ที่พักสงฆ์ดอยงาม 4-6 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 (เจ้าภาพเป็นชาวไทยใหญ่) ในที่นี้ขอยึดการจัดงานทานมหาปางที่วัดผาแตกซึ่งนายคำ – นางพิน บ้านดอยงามเป็นเจ้าภาพเป็นหลัก เนื่องจากวัดผาแตกเป็นวัดหลักที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล

1) ช่วงเวลาที่จัดพิธี

การทานมหาปางจะจัดเมื่อใดขึ้นอยู่กับความพร้อมของเจ้าภาพ ความสะดวกของทางวัด และที่สำคัญคือต้องได้ฤกษ์ยามที่เหมาะสม เจ้าภาพจะขอคำปรึกษาเรื่องวันเวลาจัดงานจากผู้รู้ในชุมชนที่ตนเคารพนับถือจะเป็นพระภิกษุ ปู่จารย์ หรือฆานานก็ได้ งานทานมหาปางจัดที่วัดนิยมจัดงานประมาณ 3 – 4 วัน เพื่อให้พระภิกษุเทศน์ธัมม์ที่เจ้าภาพถวายครบทุกพับ เมื่อทราบกำหนดที่จัดงานแล้วนั้น เจ้าภาพจะจัดเตรียมของที่ถวายและติดต่อเพื่อนัดหมายกับทางวัด

2) คัมภีร์ที่ถวายและใช้เทศน์ในงานทานมหาปาง

คัมภีร์ที่ถวายในงานทานมหาปางที่วัดผาแตกซึ่งนายคำ – นางพิน บ้านดอยงามเป็นเจ้าภาพ ถวายไว้กับวัดผาแตก มีลำดับการถวายและเทศน์คัมภีร์ดังนี้ (สมุดบันทึกบัญชีทานมหาปางนายคำ-นางพิน บ้านดอยงามเป็นเจ้าภาพ)

วันแรก ตรงกับวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2557 ธัมมทานขอมคนเสียหรือคัมภีร์ถวายเพื่ออุทิศหาผู้เสียชีวิต เริ่มจาก *ปารมี อุณณหัสสะ สุตตันตะ วิโนย อภิธัมมา นิพพานสูตร พระแก้วดอนเต้า มาลัยโปรดโลก เปตพลี ปิตตามรณะ มหาวิบากรอมจิต อานิสงส์ตอบแทนคุณพ่อแม่ อานิสงส์ส่งเข้า*

วันที่ 2 ตรงกับวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2557 *ปารมี อุณณหัสสะ สุตตันตะ วิโนย อภิธัมมา วิภังค์ ยมก ฐริทัต แพะคำ เนมิราช สุธน สุขชะวันณะวัฬวง อานิสงส์น้ำอ้อย ปถมมาลัย ทูตียมาลัย คาถาพัน*

วันที่ 3 ตรงกับวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2557 *เวสสันกัณฐี วิบากเวสสัน อานิสงส์เวสสัน และกัณณกวัตติ*

การทานมหาปางไม่นิยมบูชาคัมภีร์เก่าจากวัดมาถวาย แต่นิยมถวายคัมภีร์ที่เป็นของใหม่ เจ้าภาพจะจารคัมภีร์เอง ว่าจ้างให้ผู้มีความรู้จารคัมภีร์ หรือจะบูชาจากร้านสังฆภัณฑ์ก็ย่อมได้ ผู้ที่สามารถจารคัมภีร์ได้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท มีทั้งที่อาศัยอยู่เมียนมาและประเทศไทย ขึ้นอยู่กับว่าเจ้าภาพว่ามีสายสัมพันธ์กับผู้ใดบ้างและต้องการติดต่อผู้ใดให้จารคัมภีร์ วัสดุที่ใช้จารคัมภีร์ส่งผลให้อัตราค่าบูชาคัมภีร์ต่างกัน หากเป็นใบลานจะมีค่าบูชาสูงที่สุด รองลงมาคือพับสา และลานเทียม เรื่องที่ถวายก็มีอัตราค่าบูชาต่างกัน ขึ้นอยู่กับความยาวของเรื่อง ยิ่งเรื่องมีความยาวมากค่าบูชาคัมภีร์ก็ยิ่งสูงขึ้น เจ้าภาพงานทานมหาปางคนหนึ่งเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า กว่าจะรวบรวมคัมภีร์ที่ถวายในงานทานมหาปางครบถ้วนใช้เวลาถึง 2 ปี มีทั้งคัมภีร์จากฝั่งสหภาพเมียนมาและคัมภีร์จากประเทศไทย (ปุจารย์ขนานสม, สัมภาษณ์ 2 เมษายน 2557) การเสาะหาและบูชาคัมภีร์จากที่ต่างๆ เพื่อรวบรวมคัมภีร์ถวายในงานทานมหาปางแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจจริง และอุทิศความพยายามของเจ้าภาพที่จะจัดงานทานมหาปางอันเป็นเป้าหมายอันเป็นอุดมคติทางศาสนาให้สำเร็จ

3) สิ่งของที่เจ้าภาพจัดถวายในพิธี

ครุฑทวนหรือสิ่งของที่เจ้าภาพทานมหาปางต้องจัดเตรียม ได้แก่ ปราสาท ปืดปิว ไม้ไผ่จามร จ้อง/ฉัตร อัฐบริหาร ไม้เท้าเหล็ก ขันธัมม์หรือสังฆทาน เขี้ยว ออมเงินออมคำ ช้างร้อยม้า ร้อย ช่อ ต้นกัลปพฤกษ์ หนองสระ ประทีปพันดวง บอกไฟดอกไม้ ข้าวพันก้อน ดอกไม้พันดวง สิ่งของข้างต้นเหล่านี้เป็นของที่ต้องถวายรวมในงานทานมหาปางเสมอ

ปราสาท คือ เรือนมียอด โครงสานด้วยไม้ไผ่ ด้านนอกประดับด้วยกระดาษสีต่างๆ มีบันไดพาดขึ้นไป มีไว้สำหรับให้พระภิกษุขึ้นเทศน์ธัมม์ ขนาดของปราสาทจึงมีความกว้างพอให้พระขึ้นไปนั่งได้ รอบปราสาทประดับด้วยต้นกล้วย ต้นอ้อย โดยตัดกล้วยมาทั้งต้น เลือกต้นที่กำลัออกเครือ นำกระดาษเงินกระดาษทองพันรอบปลีกล้วย เรียกว่า **กล้วยปลีเงิน กล้วยปลีคำ** ปราสาทมีนัยหมายถึงวิมานปราสาทอันเป็นที่อยู่อาศัย

ปืดปิวไม้ไผ่จามร บ้างเรียกว่าเครื่องท้าวทั้ง 5 เป็นเครื่องสูงของกษัตริย์ เป็นเครื่องแหนแห่พระเจ้าคือพระเวสสันดรมาเมือง

อัฐบริหาร คือ เครื่องใช้สอย 8 อย่าง ที่นาคหรือผู้จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุต้องมีประกอบด้วย สบง จีวร สังฆาฏี บาตร มีดโกน เข็ม ประคดเอาจว กระจบอกกรองน้ำ(ธมกรก)

เขี้ยว คือ ยุงข้าวจำลอง ด้านในบรรจุข้าวเปลือกและข้าวสาร

ออมเงินออมคำ คือ หม้อดินเผาหุ้มด้วยกระดาษสีเงินเรียกออมเงิน หากหุ้มด้วยกระดาษสีทองเรียกออมคำ ด้านใส่เงินไว้

ช่างร้อยม้าร้อย คือ กระจาดขนาดเล็กเป็นรูปช้างรูปม้า รูปวัว รูปผู้หญิง รูปผู้ชาย เป็นสัญลักษณ์สมมติแทนค่าตัวของพระกัณหาที่พระเวสสันดรคาดค่าตัวไว้ ตามท้องเรื่องในรัชสมัย *เวสสันดร*

ตุงโคม คือ ตุงชนิดหนึ่ง มีขนาดใหญ่และปักไว้ที่วัด ตุงโคมจะปักในงานทานมหาปางเสมอ

ข้อ คือ ธงขนาดเล็กสีขาว จำนวนหนึ่งพันอัน

ต้นกัลปพฤกษ์ มีชื่อเรียกที่หลากหลาย บางเรียกว่า กัปปรุชชา, ต้นเงิน คือ ต้นไม้จำลอง โครงทำด้วยไม้ไผ่ มีของใช้ห้อยแขวนอยู่ตรงกลางซึ่งทำเป็นกงยื่นออกมา ด้านบนมีก้านไม้เสียบธนบัตรปักเป็นพุ่ม จะเตรียมต้นกัลปพฤกษ์ไว้ที่ต้นก็ได้

หนองสระ คือภาชนะบรรจุน้ำ บ้างใช้ ถัง อ่าง หรือกะละมัง มีดอกบัวอยู่ภายใน บางแห่งมีดอกไม้และใบไม้อื่นๆ ตามแต่จะหาได้อยู่ด้วย หนองสระมี 4 อัน มักวางไว้ 4 มุม รอบปราสาท หนองสระในที่นี้เป็นสัญลักษณ์แทนสระโบกขรณี

ดอกไม้พันดวง คือ พุ่มดอกไม้จะใช้ดอกไม้ชนิดใดก็ได้ มีจำนวนพันดอก โดยประมาณ

ประทีปพันดวง หรือ **ประทีปพันดวง** เป็นเครื่องจุดให้แสงสว่าง คือถ้วยดินเผาขนาดเล็ก มีเทียนหล่ออยู่ในถ้วย มีด้ายสีขาวที่พันเป็น 3 แฉก คล้ายดินกาเป็นไส้สำหรับจุดไฟ

บอกไฟดอกไม้ คือ ดอกไม้ไฟชนิดหนึ่ง เมื่อจุดแล้วจะพวยพุ่งขึ้น คล้ายบานเหมือนดอกไม้ หากหาดอกไม้ให้ครบพันดอกไม้ได้ก็สามารถใช้บอกไฟดอกไม้แทนได้

ข้าวพันก้อน คือ ข้าวเหนียวคลุกด้วยน้ำตาลอ้อย งา ถั่ว ปั้นเป็นก้อนจำนวน 1,000 ก้อน

กล้วยอ้อย ที่ประดับไว้ในวิหาร ปลูกไว้ข้างทางเพื่อต้อนรับพระเวสสันดรมาเมือง การจัดครวทานที่กำหนดให้ถวายสิ่งของอย่างละพันนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อตาม *คัมภีร์ทศุติยมาลัย* ที่กล่าวถึงพระศรีอารีย์ฝากให้พระมาลัยบอกชาวชมพูทวีปให้จัดเทศน์มหาชาติและมีเครื่องบูชาอย่างละพัน

อนึ่ง เครื่องพัน หรือสิ่งของอย่างละพันในที่นี้ จากการสังเกตในงานทานมหาปางหลายงาน ผู้วิจัยพบว่ามีทั้งที่เป็นจำนวนพันจริงๆ และจำนวนพันโดยสมมติ ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพส่วนใหญ่เครื่องบูชาที่เป็นเจ้าภาพนับจำนวนให้ครบ 1,000 ถ้วน ได้แก่ ข้าวพันก้อน เทียนพันเล่ม และประทีปพันดวง ส่วนดอกไม้พันดวงนั้นส่วนใหญ่เป็นจำนวนพันโดยสมมติ แต่ใช้วิธีจุดบอกไฟดอกไม้ หรือดอกไม้เพลิงที่เมื่อจุดแล้วพวยพุ่งขึ้นไปบนอากาศเป็นรูปคล้ายช่อดอกไม้ สามารถใช้แทนได้ดอกไม้พันดวงได้ในกรณีที่หาดอกไม้ไม่ครบ

นอกจากเครื่องบูชาข้างต้นแล้วนั้นเจ้าภาพยังถวายข้าวของเครื่องใช้ใน ชีวิตประจำวันเป็นต้นว่า เสื้อผ้า ของใช้ในครัวเรือน ได้แก่ เต้าอั้งโล่ เขียง มีด กระบุง ตะกร้า จาน ชาม ช้อน รวมถึงข้าวเปลือก ข้าวสาร พริก หัวหอม เกลือ เครื่องนอน เตียงนอน ที่นอน หมอน ผ้าห่ม เครื่องใช้ไฟฟ้า ทั้งโทรทัศน์ พัดลม ตู้เย็น รวมถึงเครื่องประดับ เช่น สร้อย แหวน เป็นต้น รวมไปถึง ขันอยู่กับกำลังทรัพย์และจิตศรัทธาของเจ้าภาพ ซึ่งในงานตั้งธัมมเวสสันดร ประจำปีที่คนทั้งหมู่บ้าน ร่วมกันเป็นเจ้าภาพจะไม่มีถวายเสื้อผ้า เครื่องนอน เครื่องใช้ไฟฟ้า และเครื่องประดับ

สิ่งของที่ถวายในงานทานมหาปาง บางอย่างมีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ ผู้วิจัย แบ่งความหมายของสิ่งของที่ถวายในงานทานมหาปางเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้ 1) สัญลักษณ์แทนค่าไถ่ตัว พระกัณหาพระชาติตามท้องเรื่องเวสสันดรคือ ข้างร้อยมาร้อย 2) สัญลักษณ์ของการทำบุญได้แก่ ตุ้ง โกรม ซ่อ 3) สัญลักษณ์แทนเครื่องสูงของกษัตริย์ ได้แก่ ปัดข้าวไม้ไผ่จามร 4) สัญลักษณ์แทนที่อยู่ อาศัยในสวรรค์ คือ ปราสาท 5) สัญลักษณ์แทนความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณธัญญาหาร ได้แก่ เยเข้าหรือยุงข้าว ข้าวพันก้อน กล้วยปลีเงินปลีคำ หม้อหนองสระ และ 6) สัญลักษณ์แทนความมั่งคั่ง ร่ำรวย คือ ออมเงินออมค่าและต้นกัลปพฤกษ์

กลุ่มชาติพันธุ์ไทเชื่อว่าของทานที่เจ้าภาพถวายในงานทานมหาปางเหล่านี้จะ ไปรอผู้ที่ถวายอยู่ในภพหน้า โดยมีปราสาทผุดขึ้นมาตรงกลาง สิ่งของที่ถวายทั้งหมดทั้งอยู่ใน ปราสาทหลังนั้น มีต้นกัลปพฤกษ์ซึ่งบันดาลข้าวของต่างๆ ตามแต่ผู้ขอปรารถนาผุดขึ้นมา 4 มุม ของปราสาท ด้วยความเชื่อดังกล่าวทำให้เจ้าภาพถวายสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันอย่าง ครบครัน เป็นเสมือนหลักประกันในภพหน้าว่าจะมีที่อยู่อาศัย มีเครื่องนุ่งห่ม มีข้าวของเครื่องใช้ มีเงินทอง และมีอาหารการกินบริบูรณ์ ในภพหน้า

4) ขั้นตอนในการประกอบพิธี

ดังที่กล่าวมาข้างต้นว่า งานทานมหาปางเป็นการทำบุญด้วยการทานธัมมที่ถือว่า มี อานิสงส์สูงสุด เจ้าภาพจะบอกให้ญาติพี่น้องทราบโดยทั่วถึงกันและเชิญให้มาร่วมงาน ก่อนวันงานมี การกินเลี้ยงที่บ้านของเจ้าภาพ ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านใกล้เคียงมอบเงินจำนวนหนึ่งร่วมทำบุญกับ เจ้าภาพ

งานทานมหาปางจัดที่วัดเป็นเวลา 3 วัน ในวันแรกเจ้าภาพและญาติช่วยกันแห่ ครัวทานหรือของที่ถวายทานจากบ้านเจ้าภาพไปยังวัดผาแตก เมื่อจัดวางสิ่งของในวิหารแล้ว ประกอบ พิธีทานเข้าสู่เณร จากนั้นปู่จารย์อาราธนาธรรม พระเทศน์ธัมมตามลำดับที่จัดเรียงไว้

วันแรกเป็นการเทศน์ธัมมอุทิศให้ผู้เสียชีวิต เจ้าภาพนำรูปถ่ายญาติที่เสียชีวิตวาง เรียงไว้ข้างปราสาท จัดที่นอน หมอน ผ้าห่ม เสื้อผ้า ร่ม ของใช้ส่วนตัว ได้แก่ สบู่ แปรงสีฟัน ยาสีฟัน กระจก หวี รวมทั้งต้นกัลปพฤกษ์ และถาดใส่อาหาร รวมเป็น 1ชุด สังเกตว่าเจ้าภาพจัดสิ่งของข้างต้น

ไว้เท่ากับจำนวนญาติที่เสียชีวิต นอกจากนี้จำนวนญาติที่เสียชีวิตจะสัมพันธ์กับจำนวนคัมภีร์ที่ใช้ถวาย และเทศน์อีกด้วย โดยมากมักมีจำนวนคัมภีร์ ชุดของที่ถวายเท่ากับจำนวนญาติของเจ้าภาพที่เสียชีวิต

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าเสื้อผ้าที่วางอยู่ใกล้ฟูกจะสัมพันธ์กับภาพเมื่อครั้งที่ผู้ตายยังมีชีวิตอยู่ หากเสียชีวิตเมื่อเป็นเด็กเจ้าภาพถวายเสื้อผ้าเด็ก หากเสียชีวิตขณะเป็นสามเณรเจ้าภาพถวายผ้าจีวร หากเสียชีวิตตอนเป็นแม่ศีลอนอนวัดก็เป็นชุดขาว เมื่อพระเริ่มเทศน์คัมภีร์หาผู้เสียชีวิต เป็นต้นว่า นิพพานสูตร มาลัยโผด วิสุทธียา เป็นต้น เจ้าภาพหรือญาติจะจุดเทียนในสำหรับอาหาร ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับฟูก

ขั้นตอนการเทศน์คัมภีร์แต่ละพับเริ่มจาก ปูจรรย์อาราธนาธรรม พระขึ้นเทศน์ เจ้าภาพนั่งฟังพระเทศน์ เมื่อพระเทศน์ธัมม์จบแต่ละพับ กรรมการวัดจะประโคมดนตรี ประกอบด้วย ตีพาน(ฆ้องไม่มีปี่ม) ตีกังสดาล ตีกลอง และเป่าสังข์ เป็นสัญญาณว่าเทศน์ธัมม์จบไปแล้ว 1 พับ เจ้าภาพและญาติที่นั่งฟังพระเทศน์ในวิหารก็พนมมือและกล่าวคำว่าสาธุ เมื่อพระภิกษุ-สามเณรเทศน์ธัมม์อุทิศไปหาผู้เสียชีวิตครบทุกพับแล้วเจ้าภาพหยาดน้ำหรือกรวดน้ำอุทิศบุญให้ญาติที่ล่วงลับ นับว่าสิ้นสุดการทานธัมม์หาผู้เสียชีวิต

ภาพที่ 13 ปราสาท และ เจ้าภาพ ญาติ นาค และลูกแก้ว

ภาพที่ 14 หนองสระ ช้างร้อยม้าร้อย เขี้ยว ออมเงิน ออมคำและ ซ่อพันตัว

ภาพที่ 15 สิ่งของที่เจ้าภาพอุทิศให้ผู้เสียชีวิต

ในวันแรกเมื่อเทศน์ธัมมชาตแล้ว พระภิกษุ-สามเณรจะเทศน์ธัมมชาตาของเจ้าภาพรวมทั้งญาติของเจ้าภาพต่อเนื่องไป ธัมมชาตาคือคัมภีร์ที่กำหนดให้สัมพันธ์กับวันเกิด เดือนเกิด และปีเกิด ในงานทานมหาปางจะเทศน์ธัมมชาตาเฉพาะของเจ้าภาพและญาติของเจ้าภาพเท่านั้น

ในวิหารพระยังคงเทศน์ธัมมชาตาต่อเนื่องไปจนถึงเย็น ครั้นยามค่ำพระภิกษุ 4 รูปเทศน์ธัมมกัณฐ์ติก หรือธัมมน้ำอ้อย เจ้าภาพนำน้ำอ้อยมาถวายพระและนำน้ำอ้อยรวมทั้งอาหารที่มีส่วนผสมของน้ำอ้อย เป็นต้นว่า ลอดช่องน้ำอ้อย ถั่วดำกวนน้ำอ้อย แจกจ่ายผู้ฟังธรรมในวิหารรับประทาน เมื่อพระเทศน์ธัมมน้ำอ้อย และอานิสถน้ำอ้อยจบ จึงเริ่มเทศน์ธัมมปถมาลัย ทุตติยมาลัย คทาภาพัน ขณะที่พระเทศน์คทาภาพัน ซึ่งเป็นภาษาบาลีทั้งหมด เจ้าภาพและญาติออกไปนอกวิหาร หลวงช่วยกันจุดประทีปดินกา เทียน รูป รวมทั้งจุดบอกไฟดอกไม้หรือดอกไม้ไฟ แล้วกลับมานั่งฟังในวิหารต่อ เวลาประมาณ 01.00 น. ก่อนเทศน์เวสสันดร มีการถวายข้าวพันก้อน ข้าวพันก้อนคือข้าวเหนียวที่นึ่งสุกใหม่ๆ นำไปคลุกน้ำตาลอ้อย งา ถั่ว แล้วปั้นเป็นก้อนเล็กๆ ครบ 1,000 ก้อน จากนั้นปุจารย์จะอาราธนาธัมมเวสสันดร ซึ่งมีคำอาราธนาแต่ละกัณฑ์โดยเฉพาะ พระภิกษุ-สามเณร

ที่ได้รับมอบหมายจึงเริ่มเทศน์*เวสสันดร* *กัณฑ์ทศพร* และเทศน์ต่อเนื่องไปจนจบนครกัณฑ์ รุ่งเช้าวันนั้นเทศน์*คัมภีร์*อีก 3 พับ ได้แก่ *วิภาควิสัย* *อาเนสังส์เวสสันดร* และ*กัณณกวัตติ*

มีธรรมเนียมว่าขณะเทศน์*ธัมมกัณฑ์* *นครกัณฑ์* และ*ธัมมกัณณกวัตติ* เมื่อพระเทศน์ถึงฝนโบกพรพรและฝนชนิดต่างๆ ตกลงมาในนครสี่พิและเมืองกัณณกวัตติ กลุ่มชาติพันธุ์ไทจะโปรยฝนห้าแก้วซึ่งประกอบด้วย ข้าวเปลือก ข้าวสาร ข้าวตอก ดอกไม้ เหริยเงิน ลูกอม หลังเทศน์*ธัมมกัณณกวัตติ*แล้ว ประกอบพิธีเวียนทานเพื่อให้ของทานบริสุทธ์ และประกอบพิธีหยาดน้ำหมายทานเพื่ออุทิศสิ่งของทั้งหมดให้แก่พระศาสนา

อนึ่ง หากปุจารย์พิจารณาว่า*ธัมม*ที่เทศน์มีจำนวนมาก หากให้พระเทศน์ทีละรูปอาจใช้เวลานานเกินเวลาที่กำหนดไว้ ปุจารย์จะให้พระแต่ละรูปเทศน์*ธัมม*อุทิศหรือทานชอมไชยยะชะกุนพร้อมกัน บางครั้งให้เทศน์*ธัมม*ชาตาพร้อมกันเพื่อเป็นการประหยัดเวลา แต่ผู้วิจัยสังเกตว่าเมื่อเริ่มเทศน์ถึง*ธัมม*บิรวารและ*ธัมม**เวสสันดร* อันประกอบด้วย *คัมภีร์* *มาลัยต้นหรือปถมาลัย* *มาลัยปลายหรือทุติยมาลัย* *คาถาพัน* *เวสสันดร* *วิภาควิสัย* *อาเนสังส์เวสสันดร* และ*กัณณกวัตติ* ปุจารย์จะให้เทศน์เรียงกัณฑ์ ไม่มีการเทศน์*คัมภีร์*อื่นๆ ไปด้วย จะเทศน์คราวละ 1 พับ เท่านั้น ปุจารย์เป็นผู้ควบคุมรักษาเวลาในการเทศน์อย่างเคร่งครัดโดยเฉพาะ*ธัมม**เวสสันดร* ต้องเทศน์ให้จบภายใน 1 วัน 1 คืน

เนื่องจากช่วงที่นายคำ -นางพิน เป็นเจ้าภาพจัดงานทานมหาปางที่วัดผาแตกตรงกับเดือนเมษายน ซึ่งเป็นช่วงที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทนิยมบรรพชาสามเณรและบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุ นายคำและนางพินจึงรับเป็นเจ้าภาพออกค่าใช้จ่ายให้กับผู้ที่ต้องการบรรพชาสามเณรและอุปสมบทพระภิกษุรวมจำนวน 4 รูป เป็นการทำบุญเพิ่มขึ้นไปอีกด้วย

มีธรรมเนียมว่าเจ้าภาพงานทานมหาปางจะต้องรักษาศีล 5 อย่างเคร่งครัด ตลอด 3 วันที่จัดงานทานมหาปางเจ้าภาพต้องอยู่ที่วัดตลอดเวลา ผู้มาร่วมงานจะร่วมทำบุญกับเจ้าภาพ บ้างใส่ซอง บ้างทำตังเงินมาร่วมถวาย บ้างก็ร่วมทำบุญตั้งแต่อยู่ที่บ้าน บ้างก็มาร่วมทำบุญเมื่ออยู่ที่วัด เจ้าภาพจะให้ศีลให้พรและมอบของที่ระลึกให้ผู้ร่วมทำบุญ

หลังจากทานมหาปางเสร็จมีธรรมเนียมว่า เจ้าภาพไม่สามารถกลับบ้านได้ทันที ต้องไปอาศัยอยู่ที่อื่นประมาณ 3 - 7 วัน เดิมทีเจ้าภาพนิยมไปอยู่ในป่า ต่อมาเมื่อเมืองขยายป่าธรรมชาติเริ่มหมด ก็เปลี่ยนเป็นไปอาศัยอยู่ที่สวนผลไม้ของเพื่อนบ้าน แต่ปัจจุบันเนื่องจากพื้นที่ อ.แม่สาย จ.เชียงราย มีบ้านเรือนตั้งอยู่หนาแน่น พื้นที่ป่า พื้นที่สวนลดน้อยลง ทำให้มีการปรับเปลี่ยนสถานที่หนีของเจ้าภาพ จากการสัมภาษณ์เจ้าภาพทานมหาปางทุกคนยังคงถือธรรมเนียมหลบไปพักอาศัยที่อื่น แต่ไม่ได้เข้าไปหลบอยู่ในป่าอีกต่อไป ส่วนสถานที่และระยะเวลานั้นขึ้นอยู่กับความต้องการของเจ้าภาพ เจ้าภาพบางรายเมื่อเสร็จงานแล้ววางแผนจะหลบไปปฏิบัติธรรมที่วัดพระธาตุคุดอยเวา (ปุจารย์ชานสม, สัมภาษณ์ 2 เมษายน 2557) บ้างไปสักการะพระธาตุคุดอยตุง (ชานนดี - นางนวล

คำภม, สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2557) บ้างข้ามไปฝั่งเมียนมาและถ้าวิ่งข้ามแม่น้ำหลายสายก็ยิ่งดี มีนัยว่าข้ามพ้นเคราะห์พ้นโศก (นายแสงหนุ่ม – นางอำไพ หงไทย, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2557) เมื่อถึงระยะเวลาที่กำหนด ลูกหลานจะออกตามหาเจ้าภาพและนำดอกไม้เทียนไปขอร้องให้เจ้าภาพกลับมาบ้าน เมื่อกลับถึงบ้านจะนิมนต์พระประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์และสืบทาให้เจ้าภาพ

จากการสอบถามเจ้าภาพทานมหาปางหลายคนเล่าตรงกันว่าแต่ก่อนการหลีกไปอยู่ที่อื่นนั้นจะหลีกเข้าไปอยู่ป่า บ้างก็ไปหลบอยู่ในสวนผลไม้ของผู้อื่น ลูกหลานก็รู้ว่าเจ้าภาพหลบอยู่ที่ใดและไปส่งข้าวส่งน้ำให้ เมื่อเวลาผ่านไปสักกระยะหนึ่งประมาณ 3 วัน หรือ 7 วัน ลูกหลานจะเอาดอกไม้เทียนไปขอร้องให้เจ้าภาพกลับมาอยู่ที่บ้านดั้งเดิม (ปุ๋จาร์ยชานานสม, นายแสงหนุ่ม – นางอำไพ หงไทย, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2557, 2 เมษายน 2557)

เมื่อผู้วิจัยสอบถามเหตุผลที่มีธรรมเนียมให้เจ้าภาพหนีไปอยู่ที่อื่นหลังทานมหาปางเสร็จสิ้น กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีคำอธิบายเป็น 2 แนวทาง คือ

กลุ่มชาติพันธุ์ไทส่วนใหญ่จะอธิบายว่าเนื่องจากการทานมหาปางเป็นถือเป็นการทานธัมม์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของบุคคล การทานมหาปางมีอานิสงส์สูงสุด หากเจ้าภาพรีบร้อนกลับบ้านทันทีก็ได้ไปเสวยผลบุญทันที คืออาจจะเสียชีวิตอย่างปัจจุบันทันด่วน หากถือว่าการตายดีด้วยได้ไปเสวยผลบุญในสวรรค์ (ปุ๋จาร์ยชานานาคาด-นางदानวล วงษา, ปุ๋จาร์ยสามซัง, พระสุภาพ สุขบุญโญ สัมภาษณ์ 27 มีนาคม 2556, 10 มกราคม 2558, 25 เมษายน 2557)

กลุ่มชาติพันธุ์ไทและชาวไทยวนมีธรรมเนียม “หลีกเคราะห์” ที่เมื่อเสร็จสิ้นงานใหญ่ เช่น การสร้างและถวายพระไตรปิฎก การสร้างและฉลองพระอุโบสถ งานปอยต่างๆ เป็นต้น ผู้ที่เป็นผู้นำของงาน โดยมากมักเป็นเจ้าอาวาสจะ “หลีกเคราะห์” คือ หลบไปอยู่ที่อื่นช่วงระยะหนึ่งแล้วจึงกลับมายังอารามเดิมของตน ด้วยเชื่อว่าเมื่อได้ทำบุญที่มีอานิสงส์มาก เจ้ากรรมนายเวรมาทวงผลบุญ อาจมีภัยเกิดขึ้น จึงต้องหลีกไปอาศัยที่อื่นชั่วคราว (ชวนพิศ นภตาศัย, สัมภาษณ์ 29 กันยายน 2559) ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความคิดที่แฝงอยู่ธรรมเนียมการ “หลีกเคราะห์” สัมพันธ์กับการหนีไปอยู่ที่อื่นของเจ้าภาพทานมหาปาง

แต่ก็มีอีกคำอธิบายการหนีไปอยู่ที่อื่นของเจ้าภาพทานมหาปาง อีกคำอธิบายหนึ่งที่ต่างไปว่า “เมื่อก่อนมีคนเก็บเงินเก่าได้ เงินนั้นมีจำนวนมากจึงนำเงินดังกล่าวมาทำบุญทานมหาปาง แต่ไม่ได้อุทิศบุญให้เจ้าของเงิน หากกลับบ้านไปทันทีเจ้าของขุมทรัพย์ที่เสียชีวิตไปแล้วจะมาทวงเงินคืน ดังนั้นเจ้าภาพจึงต้องหลบไปอยู่ที่อื่นระยะหนึ่งก่อน แล้วค่อยกลับบ้าน” (ปุ๋จาร์ยชานานอินแก้ว ดวงดี, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2557) ธรรมเนียมการหนีไปอาศัยอยู่ที่อื่นนี้ทำเฉพาะ คู่สามี-ภรรยาที่เป็นเจ้าภาพทานมหาปางเท่านั้น ญาติของเจ้าภาพไม่ต้องทำตามธรรมเนียมดังกล่าว

ธรรมเนียมการหนีไปอาศัยที่อื่นของเจ้าภาพทานมหาปางนี้ ผู้วิจัยมีความเพิ่มเติมว่า เป็นพฤติกรรมที่เจ้าภาพกระทำเพื่อเลียนแบบการกระทำของพระเวสสันดร พบว่ามีธรรมเนียม

ปฏิบัติของเจ้าภาพงานทานมหาปางหลายประการ ที่เป็นการเลียนแบบพฤติกรรมของพระเวสสันดร ตามท้องเรื่องในฉัมมเวสสันดร รวมถึงธรรมเนียมที่เจ้าภาพหนีออกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวด้วย ดังข้อมูล ที่แสดงในตารางด้านล่าง

ตารางที่ 10 ตารางเปรียบเทียบพฤติกรรมของพระเวสสันดรและธรรมเนียมปฏิบัติของเจ้าภาพ

พฤติกรรมของพระเวสสันดร	ธรรมเนียมปฏิบัติของเจ้าภาพ
พระเวสสันดรบริจาคข้าวของทุกอย่างที่มีผู้ขอ	เจ้าภาพถวายสิ่งของจำนวนมาก
พระเวสสันดรออกจากเมืองไปอยู่ป่าบำเพ็ญพรตที่เขาวงกต	เจ้าภาพออกจากบ้านรักษาศีลที่วัด เมื่อถวายทานแล้ว หลบไปอาศัยที่อื่นช่วงหนึ่ง
พระกัณหาพระชาลี พระเจ้ากรุงสยชัยพระนางมุสดี ขอร้องให้พระเวสสันดรและพระนางมัทรีกลับคืนเมือง	ลูกหลานนำดอกไม้เทียนไปร้องขอให้เจ้าภาพกลับบ้าน
พระเวสสันดรกลับคืนเมือง มีมหรสพเฉลิมฉลอง	เจ้าภาพกลับบ้าน นิมนต์พระประกอบพิธีให้สะเดาะเคราะห์สืบชาติให้เจ้าภาพ

กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีมุมมองต่อ ฉัมมเวสสันดรว่า เป็นพระชาติที่พระเวสสันดร โพรธัสต์ว์บำเพ็ญทานบารมีอย่างยิ่งใหญ่ มีผู้ใดขอสิ่งไรพระเวสสันดรโพรธัสต์ว์สละได้ทุกอย่างทุกอย่างด้วย มุ่งหวังพระโพธิญาณเป็นสำคัญ กลุ่มชาติพันธุ์ไทเชื่อว่าการเป็นเจ้าภาพทานมหาปาง ได้ถวายข้าวของต่างๆ มากมาย ได้ถวายฉัมมนับร้อยพับ รวมถึงได้รักษาศีล ปฏิบัติธรรม ฟังธรรม จะมีอานิสงส์ให้ตนมีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ได้ไปสวรรค์ มีข้าวของเครื่องใช้บริบูรณ์ในโลกหลังความตาย ได้พบพระศรีอาริยมตไตรย ได้บรรลุคุณธรรมขั้นสูงและเข้าสู่นิพพานในศาสนาของพระศรีอาริย์ในท้ายที่สุด

3.1.13 ทานฉัมมกัมมวาจา

ทานฉัมมกัมมวาจา หรือบ้างเรียกว่าฉัมมกัมม มีทั้ง ทานฉัมมกัมมวาจาเพื่ออุทิศบุญให้ผู้เสียชีวิต และทานฉัมมกัมมวาจาเพื่อแก้ไขบาปเวรและเป็นการสั่งสมบุญให้กับตนเอง

มีธรรมเนียมปฏิบัติว่า ฉัมมกัมมต้องคัดลอกในพับขนาดใหญ่ สามารถนำคัมภีร์เขียนหัวข้อธำได้รอบคือมีความยาวรอบศีรษะของผู้ถวาย (ขนานจำ นามแก้ว, สัมภาษณ์ 27 มีนาคม 2556) ฉัมมกัมมแบ่งเป็น 5 ห้อง หรือ 5 ตอน ได้แก่ 1)อุปสัมปถกรรม อธิบายการอุปสมบท บทถามตอบระหว่างผู้ขอบวชกับอุปัชฌาย์ 2)ดาวทเวา อธิบายปราชิก 4 ประการ 3)ปาติโมกข์ อธิบายศีลของพระทั้ง 227 ข้อ เชื่อว่าถ้าได้ฟังปาติโมกข์สามารถล้างมลทินได้ 4)สีมากรรม อธิบายการผูกพัทธสีมา และ 5)ปริวาสกรรม อธิบายการเข้าปริวาสกรรมของพระที่ต้องสังฆาติเสส 13 ประการ เพื่อให้บริสุทธิ์ (ปุจารย์ขนานอินแก้ว ดวงดี, สัมภาษณ์ 4 มีนาคม 2557)

คริวทานของฉัมมกัมมคล้ายกับทานมหาปางแต่น้อยกว่า มีเครื่องใช้ในบ้านขึ้นอยู่กับเจ้าภาพจะจัดเตรียม เช่น หม้อหุงข้าว ถ้วย จาน เป็นต้น หากสามีและภรรยาทานกรรมร่วมกัน

เตรียมเสื้อผ้าของผู้ชาย เสื้อผ้าของผู้หญิงถวายร่วมไปด้วย จัดเตรียมผ้าไตรจีวรและอัฐบริขาร น้ำสัปปาย ก่อนทานกัมม์เชิญพี่น้องมารับประทานอาหารที่บ้าน วันรุ่งขึ้นแห่เครื่องไทยทานเข้าวัด ฟังธรรม ในวิหารจะการสร้างหอกัมม์เป็นเพิงเล็กๆ และทำรางรินไว้ นิมนต์พระมานั่งในหอกัมม์และ สรงน้ำสัปปาย จากนั้นพระที่ผลัดเปลี่ยนเป็นผ้าไตรจีวรผืนใหม่ที่เจ้าภาพเตรียมไว้ แล้วขึ้นเทศน์ธรรม ในหอกัมม์ ธัมมกัมม์จะเริ่มเทศน์ช่วงเย็น (ปูจรรย์ขนานอินแก้ว ดวงดี, สัมภาษณ์ 4 มีนาคม 2557) การทานธัมมกัมม์นี้จัดตั้งแต่ 1 วัน – 7 วัน ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพ ผู้ที่เป็นเจ้าภาพต้องนอนค้างวัด ถือศีล 8 ปฏิบัติธรรมใส่ชุดขาว เมื่อกลับบ้านรักษาศีล 5 อย่างเคร่งครัด (พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ, สัมภาษณ์ 18 กันยายน 2555)

ในละแวกตำบลเวียงพางคำนานๆ จึงจะจัดทานกัมม์สักครั้งหนึ่ง พระสุภาพ สุขปัญญ (สัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2557) เล่าว่าตั้งแต่ท่านอยู่วัดผาแตกมาเป็นเวลา 30 กว่าปี ที่วัดผาแตก เคยมีเจ้าภาพมาถวายธัมมกัมม์เพียง 5 – 6 ครั้งเท่านั้น ต่างจากทานมหาปางมีเจ้าภาพถวายทุกปี ปูจรรย์ขนานอินแก้ว ดวงดี (สัมภาษณ์ 4 มีนาคม 2557) เล่าว่าที่วัดถ้ำผาจม เมื่อราวๆ 10 กว่าปี มาแล้ว มีผู้มาทานธัมมกัมม์รวม 3 ครั้ง แต่ปัจจุบันที่วัดถ้ำผาจมก็ไม่มีผู้ใดจองเป็นเจ้าภาพทานกัมม์ ช่วงการลงเก็บข้อมูลภาคสนามในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา(พ.ศ.2556 - 2557) ไม่พบว่าวัดผาแตกและวัดใน ตำบลเวียงพางคำจะมีการทานกัมม์แต่อย่างใด

เมื่อถามถึงเหตุผลที่ไม่ค่อยมีผู้นิยมถวายธัมมกัมม์นั้น พระสิทธิชัยอธิบายว่า มีธรรมเนียมว่าผู้ที่ทานกัมม์แล้วจะต้องรักษาศีลอย่างเคร่งครัด หากไม่สามารถรักษาศีลได้จะเป็นกัมม์คือเกิดสิ่งไม่ดีต่อผู้ถวาย บางคนเกรงว่าจะไม่สามารถรักษาศีลให้บริสุทธิ์ได้จึงไม่ทานกัมม์ (พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ, สัมภาษณ์ 18 กันยายน 2555)

คติการทานจากน้อยไปใหญ่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ซึ่งเป็นการทำบุญด้วยการถวายสิ่งของและ ถวายคัมภีร์ของปัจเจกบุคคล สะท้อนความคิดสำคัญในวัฒนธรรมพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท หลายประการซึ่งมีความสัมพันธ์กัน ได้แก่ การเลือกทำบุญในสิ่งที่เหมาะสมและสอดคล้องกับช่วงชีวิต ความคิดเรื่องการสั่งสมบุญและบำเพ็ญบารมี และคติทานจากน้อยไปใหญ่เกื้อกูลต่อการดำรงอยู่ของ พระพุทธศาสนา การทำทานจากน้อยไปใหญ่สัมพันธ์กับการเลือกทำบุญในสิ่งที่เหมาะสมและ สอดคล้องกับช่วงชีวิตและฐานะ

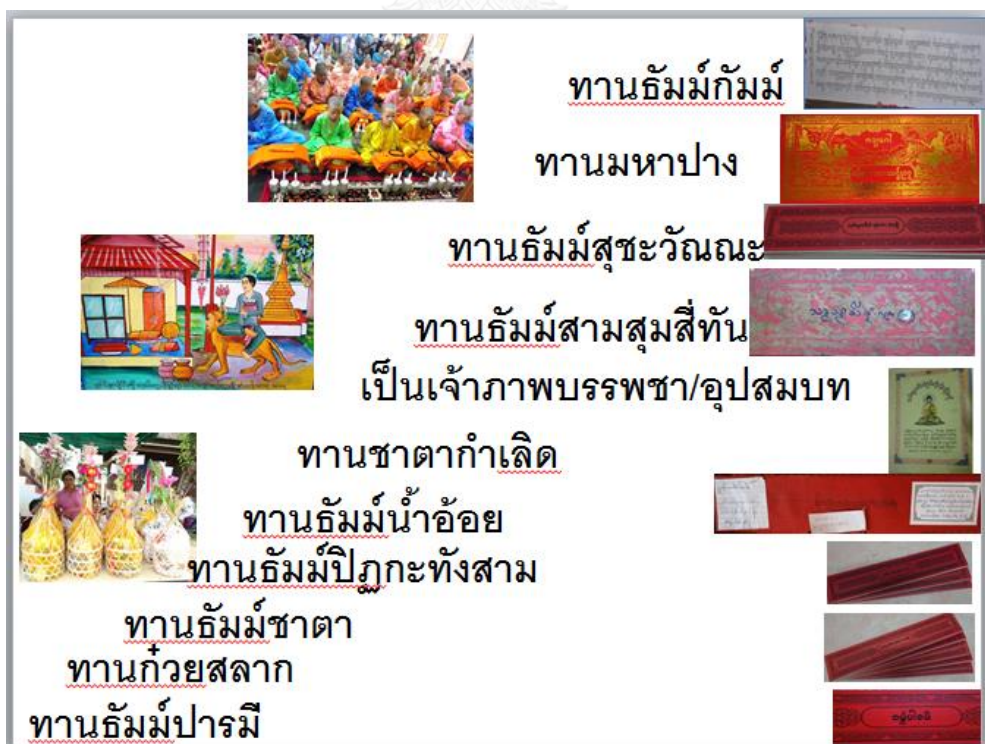
คติการทานจากน้อยไปใหญ่สัมพันธ์กับความคิดเรื่องการสั่งสมบุญและบำเพ็ญบารมี กลุ่มชาติพันธุ์ไทชื่นชอบเรื่องเวสสันดรชาดกมากเป็นอย่างมาก ด้วยถือว่าพระเวสสันดรเป็นผู้ให้ การทำทาน ของพระเวสสันดร แม้พระองค์ให้สิ่งใดไป ก็ได้รับสิ่งนั้นก็กลับคืนมา ทั้งยังมีทรัพย์สมบัติเพิ่มมากขึ้น กลุ่มชาติพันธุ์ไทเชื่อว่าพระเวสสันดรเป็นพระชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ก่อนที่จะเป็นลัทธิตถ พุทธและตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ความคิดเรื่องการสั่งสมบุญจนเกิดเป็นบารมีสัมพันธ์กับ

การเป็นเจ้าภาพทานมหาปางที่ว่า ผู้ที่จะเป็นเจ้าถวายคัมภีร์เวสสันดระนั้น “นาบุญบ่หลายเฮ็ดบ่ได้ พระเวสสันดรสังเพ็งก็ทาน ช้างม้ารถลูกเม เงินค่าสังเพ็งก็ทาน ทานไปดีก็ๆ” (ขนานจำ นามแก้ว, สัมภาษณ์ 22 มีนาคม 2556) “ทานเวสสันดรส่วนตัวใช้เงิน 500,000 บาทขึ้นไป ถ้าบุญไม่ถึง ทานแล้วก็พลัดพรากจากบ้านจากเมือง เจ้าภาพคนเดียวทานต้องหนีไปอยู่ที่อื่นก่อน 3 วัน 7 วัน จึงกลับมาอยู่บ้านตนเองได้ เป็นการแก้เคล็ด” (ขนานเงิน คำเงิน, สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2557)

ด้วยความคิดที่ว่า กว่าพระโพธิสัตว์จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ พระองค์ต้องพากเพียรสั่งสมบุญบำเพ็ญบารมีมามาก พระเวสสันดรเป็นพระชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระชาติที่พระโพธิสัตว์เป็นเวสสันดรได้สั่งสมบุญญาบารมีไว้มาก ด้วยเหตุนี้ผู้ที่จะเป็นเจ้าภาพทานมหาปางคือเป็นเจ้าภาพถวายคัมภีร์เวสสันดรจึงต้อง “มีนาบุญหลาย” จำเป็นต้องสั่งสมบารมีให้มากจึงจะคู่ควรแก่การเป็นเจ้าภาพถวายคัมภีร์เวสสันดร หากนาบุญไม่ถึง บารมีไม่ถึงแล้วยังฝ่าฝืนทำ อาจเสียชีวิตก่อนเวลาอันสมควร

กลุ่มชาติพันธุ์ไทเปรียบการทานจากน้อยไปใหญ่ ว่าเป็นเช่นเดียวกับการขึ้นบันได ผู้ที่ปรารถนาจะเป็นเจ้าภาพทานมหาปางต้องค่อยๆ สั่งสมบุญทีละเล็กทีละน้อยตามลำดับเพื่อก่อสร้างรากฐานให้มั่นคง เมื่อบันไดขั้นแรกก่ออิฐถือปูนแข็งแรงดีแล้ว จึงก้าวเดินไต่บันไดบุญที่เหยิบขึ้นสูงขึ้นไปเรื่อยๆ เป็นการค่อยๆ ก้าวเดินไปช้าๆ อย่างมั่นคงตามพลังกำลังของตน

ภาพที่ 16 ทานจากน้อยไปใหญ่ ทานธัมม์ขึ้นบันไดของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

นอกจากนี้ธรรมเนียมทานจากน้อยไปใหญ่ยังเกี่ยวเนื่องต่อการดำรงอยู่ของพระศาสนาในด้านต่างๆ ทั้งพระพุทธ(ชาตาคำเลิศสร้างพระพุทธรูป ของเนื่องด้วยพระพุทธรูป) พระธรรม(ถวายพระธรรมคัมภีร์) พระสงฆ์(ถวายภัตตาหาร ถวายเครื่องนุ่งห่ม สร้างเสนาสนะ เป็นเจ้าภาพบรรพชาอุปสมบท สร้างศาสนทายาทในทางธรรม สืบพระศาสนา) พ่อศีลแม่ศีลหรืออุบาสกอุบาสิกา(นำอาหารมอบให้พ่อศีลแม่ศีลที่มาถือศีลอยู่ที่วัด ทานข้าวผักคนเฒ่าจำศีล)

3.2 ประเพณีทานธัมม์ที่ชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพ

ประเพณีทานธัมม์ที่คนทั้งชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพมีประเพณีเดียวคือ ตั้งธัมม์เวสสันดร ประเพณีตั้งธัมม์เวสสันดรคือประเพณีการถวายและฟังเทศน์มหาชาติประจำปี กลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ ชาวไทใหญ่ ไทเขิน และไทลื้อมีส่วนร่วมตั้งแต่อาศัยอยู่ในพื้นที่เดิมที่ตนจากมาคือสิบสองปันนา และเมืองต่างๆ ในรัฐฉาน ไม่ว่าจะเป็นเชียงตุงหรือเมืองยอง กลุ่มชาติพันธุ์ไทจัดงานตั้งธัมม์เวสสันดรเป็นประจำทุกปี

ในละแวกตำบลเวียงพางคำมีกลุ่มชาติพันธุ์ไทตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก วัด/สำนักสงฆ์ที่จัดงานตั้งธัมม์เวสสันดรในช่วงเข้าพรรษาล้วนเป็นวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหรือวัดที่มีศรัทธาส่วนใหญ่นับถือกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งสิ้น ได้แก่ วัดผาแตก วัดถ้ำผาจม วัดป่าเหมือดรุ่งเจริญ สำนักสงฆ์ห้วยน้ำริน และที่พักสงฆ์ดอยงาม แต่อย่างไรก็ตาม เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า วัดผาแตกเป็นวัดแรกจัดงานตั้งธัมม์เวสสันดรเป็นประจำทุกปีอย่างต่อเนื่องยาวนานที่สุด ในปี พ.ศ. 2557 เป็นการจัดงานตั้งธัมม์เวสสันดรครั้งที่ 47

ช่วงเวลาในการจัดงาน

การจัดงานตั้งธัมม์เวสสันดรจะมี 2 ช่วง คือ ระหว่างช่วงเข้าพรรษา ตกประมาณเดือนกันยายน หรือช่วงเดือน กุมภาพันธ์-มีนาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวบ้านเกี่ยวข้าวเสร็จและขายข้าวได้แล้วจึงนำเงินส่วนหนึ่งมาทำบุญ แต่ละชุมชนโดยจะเลือกจัดช่วงใดช่วงหนึ่ง ในละแวก ต.เวียงพางคำ นิยมจัดงานตั้งธัมม์ในช่วงที่เข้าพรรษา แต่ละวัดจะจัดเหลื่อมเวลากัน ไม่จัดพร้อมกัน เพื่อที่ว่าเอื้อให้คนต่างหมู่บ้านได้ไปร่วมบุญในงานตั้งธัมม์ (ขนานอินแก้ว ดวงดี, สัมภาษณ์ 4 มีนาคม 2557)

ขั้นตอนการเตรียมงาน

งานตั้งธัมม์เวสสันดรเป็นงานบุญใหญ่ของชุมชน มีเครื่องประกอบพิธีมาก ขั้นตอนการประกอบพิธีหลายขั้นตอน ทั้งยังอาศัยทุนทรัพย์และกำลังคนมาก ต้องอาศัยความร่วมมือของคนทั้งชุมชนทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาสจึงจะดำเนินการลุล่วงไปได้ด้วยดี

ถ้อยคำที่ว่า “วางแผนดีย่อมมีชัยไปกว่าครึ่ง” ยังคงเป็นจริงเสมอ ในการจัดงานตั้งธัมม์ทางชุมชนผาแตกมีการวางแผนงานครอบคลุมทั้งการระดมระดมทุนทรัพย์ การระดมวัตถุดิบในการประกอบอาหาร การจัดสรรกำลังคน ดังนี้

การระดมทุนทรัพย์ มีการเก็บเงินในชุมชนหลังคาเรือนละ 200 บาท เพื่อสมทบทุนในการซื้อวัตถุดิบมาใช้ในการประกอบอาหารถวายพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนผู้ที่มาร่วมงานตั้งธัมม์ที่วัดผาแตก ตลอด 4 วันที่จัดงาน

การระดมวัตถุดิบในการประกอบอาหาร ในวันพระที่ 5 ในช่วงเช้าพรรษาหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “วันศีลที่ 5” ทางวัดทำสลากให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่มาทำบุญที่วัดจับ สลากจะเขียนชื่อของต่างๆ กัน เป็นต้นว่า น้ำมัน เกลือ น้ำตาล หอม กระเทียม พริก ผงชูรส ล้วนแล้วแต่เป็นวัตถุดิบ/เครื่องปรุง ในการประกอบอาหารทั้งสิ้น ผู้ใดจับสลากได้ของสิ่งใดจะนำสิ่งของมาถวายวัด ทางคณะแม่ครัวได้ใช้ปรุงอาหารต่อไป

ในวันพระที่ 7 ในระหว่างพรรษาหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “วันศีลที่ 7” ทางวัดผาแตกจัดพิธีทานเข้าล้นบาตร ให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทนำข้าวสาร ไม่ว่าจะป็นข้าวเหนียว หรือ ข้าวเจ้า ใส่บาตรที่ตั้งอยู่กลางวิหาร และนำข้าวเหล่านั้นมาใช้หนึ่งและหุง เลี้ยงคนที่มาร่วมงานตั้งธัมม์ กล่าวได้ว่า การนำ “จกสลาก” และ “ประเพณีทานเข้าล้นบาตร” ซึ่งเป็นสิ่งที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทคุ้นเคยเป็นอย่างดี เป็นทางเลือกที่ชาญฉลาดในการระดมวัตถุดิบได้อย่างรวดเร็ว ทันต่อการใช้งานตั้งธัมม์ซึ่งกำหนดจัดในช่วง “วันศีลที่ 9”

การจัดสรรกำลังคน มีการวางแผนงานจัดสรรกำลังคนทั้งในฝ่ายบรรพชิต และฆราวาส ฝ่ายบรรพชิตมีการประชุมและมีตารางมอบหมายงานที่ชัดเจน มีการกำหนดตัว สามเณร-พระภิกษุที่จะขึ้นเทศน์บนหอปราสาท เทศน์ที่อาสน์สงฆ์ ต้อนรับพระ-สามเณร ที่มาจากหัววัดต่างๆ รวมถึงดูแลจุดต่างๆ เตินท์ กองอำนวยการ ฝ่ายฆราวาสมีการแบ่งกลุ่มครัวเรือนตามพื้นที่เฉลี่ยให้มีจำนวนหลังคาเรือนเท่าๆ กัน เรียกว่า “คุ้ม” มอบหมายหน้าที่ให้ พ่อบ้านและแม่บ้าน ของแต่คุ้มปฏิบัติงานในแต่ละช่วงเวลา พ่อบ้านมีหน้าที่ต้อนรับแขก ในขณะที่แม่บ้านมีหน้าที่ประกอบอาหาร มีการแจกจ่าย “ซอง” ล่วงหน้าเพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทบอกบุญไปยังญาติมิตร และรวบรวมปัจจัยถวายวัด ในหมู่หนุ่มสาวมีหน้าที่รับเครื่องบูชาคาถาพันและแห่มาที่วัด กลุ่มวัฒนธรรมมีหน้าที่ฝึกซ้อมและจัดชุดการแสดงทางวัฒนธรรม เพื่อแสดงในช่วงกลางคืน การจัดสรรกำลังคนข้างต้น มีการประชุมและวางแผนล่วงหน้าประมาณ 1 เดือน ก่อนจะถึงงานตั้งธัมม์

ก่อนวันงาน 1-2 วัน คนในชุมชนช่วยกันจัดเตรียมสถานที่ ปักตุง ซ่อขนาดใหญ่จากถนนใหญ่ไปจนถึงปากทางเข้าวัด ใครมีพืชผลสิ่งไร เป็นต้นว่า กล้วย อ้อย ต้นกุ๊กข่า ตะไคร้ ก็ตัดมาผูกและวางในวิหาร หรืออยากถวายสิ่งใดไม่ว่าจะเป็นตุ๋นชนิดต่างๆ ก็นำของเหล่านั้นมาถวายไว้กับวัด พ่อบ้าน

ช่วยกันจักไม้ไผ่เพื่อทำราวชั้วตร แม่บ้านช่วยกันทำความสะอาดภาชนะสำหรับประกอบอาหารและใส่อาหาร

ตารางที่ 11 ตารางแสดงการแบ่งงานการจัดงานตั้งธัมม์เวสสันดรที่วัดผาแตก

ผู้ปฏิบัติงาน	หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
พระภิกษุ/สามเณร	เทศน์ธัมม์ที่หอปราสาท, เทศน์ธัมม์ที่แท่นสังฆ์, ดูแลกองอำนาจการ, ต้อนรับพระภิกษุ-สามเณรที่มาจากต่างวัด
ปูจรรย์	กล่าวคำเวหนาน, กล่าวคำอาราธนาธรรม, ดูแลการประกอบพิธีกรรมในวิหาร, ควบคุมเวลาในการเทศน์ธัมม์
กรรมการวัด	จัดเก็บเครื่องไทยธรรม, ประโคมดนตรี
พ่อศีล-แม่ศีล	ทำความสะอาดวิหาร บริเวณวัดเมื่อเสร็จสิ้นพิธี
พ่อบ้าน	ต้อนรับแขกที่มาจากต่างหมู่บ้านหรือต่างเมือง
แม่บ้าน	ประกอบอาหารเลี้ยงพระและเลี้ยงผู้ร่วมงาน, ทำความสะอาดภาชนะใส่อาหาร
กลุ่มหนุ่มสาว	ทำต้นเงินมาถวายวัด, รับเครื่องบูชาคาถาพันจากบ้านเจ้าภาพคาถาพันมาที่วัด
กลุ่มวัฒนธรรม	ส่งชุดการแสดงทางวัฒนธรรมร่วมแสดงในงานตั้งธัมม์เวสสันดร

การที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตกสามารถยืนหยัดจัดงานตั้งธัมม์เวสสันดร ได้เป็นประจำทุกปี เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส ที่นำพิธีกรรมย่อยๆ อย่างการจกสลากและทานข้าวล้นบาตรซึ่งเป็นสิ่งที่คนในวัฒนธรรมคุ่นเคยปรับใช้ในการระดมวัตถุติดจำนวนมากในระยะเวลารวดเร็ว ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายฆราวาสมีการประชุมวางแผนงาน มอบหมายงานให้พระภิกษุ-สามเณรในวัดทุกรูป ตลอดจนคนในชุมชนทุกหลังคาเรือนได้มีส่วนร่วมในงานบุญดังกล่าวและสมาชิกในชุมชนก็ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดีจนงานตั้งธัมม์เวสสันดรสำเร็จลุล่วงลงไปได้

เครื่องประกอบพิธี

เครื่องประกอบพิธีในงานตั้งธัมม์เวสสันดร มีทั้งส่วนที่เหมือนกับงานทานมหาปาง และส่วนที่ต่างกับงานทานมหาปาง

เครื่องบูชาธัมม์ที่เหมือนกับงานทานมหาปาง ได้แก่ อัฐบริขาร ช้างร้อย ม้าร้อย ปืดปิวไม้ไล่จามร เยข้าว ออมเงิน ออมคำ หม้อหนองสระ กล้วย อ้อย ดอกไม้พันดวง ข้าวพันก้อน ปราสาท บอกไฟดอกไม้ว ประทีปพันดวง เทียนพันเล่ม ของถวายบางอย่าง โดยเฉพาะ เสื้อผ้า เงิน ทองคำ ของใช้ในครัวเรือนชิ้นใหญ่ๆ เช่น ตู้เย็น พัดลม โทรทัศน์ ไม่มีการถวายในงานตั้งธัมม์เวสสันดร อีกทั้งช่วงที่มีการเทศน์ธัมม์อุทิศให้ผู้เสียชีวิตก็ไม่มีการตั้งฟูก พร้อมเสื้อผ้าต่างๆ อีกด้วย

ในงานตั้งธัมมเวสสันดรซึ่งคนทั้งชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพจะมีการปล่อยกุ่มไฟซึ่งก็คือโคมไฟและโคมรูปช้าง กุ่มไฟทำด้วยกระดาษมีลักษณะเป็นทรงรี ด้านล่างห้อยสิ่งของต่างๆ ไว้ เป็นต้นว่า ถ้วย ช้อน ผงชกฟอก บะหมี่กิ่งสำเร็จรูป โคมไฟรูปช้างทำด้วยกระดาษเป็นรูปช้างขนาดใหญ่ ก่อนจะปล่อยโคมไฟจะถ่วงตีนช้างทั้ง 4 ตีน ด้วยข้าวสารเพื่อไม่ให้ขาช้างลอย และใช้ความร้อนจากเตาอังโล่จุดให้กุ่มไฟและโคมไฟข้างยกตัวขึ้น กลุ่มชาติพันธุ์ไทจะนำเงินแปะไว้กับตัวช้างเชื่อว่าเป็นการลอยเคราะห์ลอยโศก จะปล่อยกุ่มไฟและโคมไฟช้างทุกวันในช่วงที่จัดงานตั้งธัมม เวลาระมาณ 17.00 น. และในพิธีเปิดงานตั้งธัมมเวสสันดร

อนึ่งโคมไฟรูปช้างนี้มีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ว่า “พระเวสสันดรมาด้วยช้าง ช้างแก้ว ปัจจัยนาเคนทร์เป็นช้างคู่บุญของพระเวสสันดร ช้างแก้วไปที่ไหนบ้านเมืองแห่งแล้งก็กลับอุดมสมบูรณ์” (พระสิทธิชัย จิตโสภโณ, สัมภาษณ์ 29 กันยายน 2555)

ทานธัมมรวม ทานธัมมส่วนตัว การทานธัมมในงานตั้งธัมมเวสสันดร

การเลือกถวายคัมภีร์ในงานตั้งธัมมเวสสันดรประจำปี ที่วัดผาตากมี 2 ลักษณะด้วยกัน คือ ทานธัมมรวมกับทานธัมมส่วนตัว

ทานธัมมรวม สัทธาหรือผู้ถวายไม่ต้องบูชาธัมมพับใหม่ถวายวัด ใช้ธัมมที่ทางวัดมีอยู่แล้ว ถวายเฉพาะปัจจัยและ “ขันธัมม” หรือเครื่องไทยธรรม ทางวัดกำหนดเวลาเทศน์ธัมมแต่ละเรื่องไว้ สัทธาต้องมาทานธัมมในเวลาที่กำหนด

ทานธัมมส่วนตัว สัทธาหรือผู้ถวายธัมมบูชาธัมมพับใหม่ ถวายธัมมพร้อมปัจจัยและขันธัมม ทานธัมมส่วนตนนิยมทานธัมมชาตา ธัมมอุทิศให้ผู้เสียชีวิต และธัมมย่อย คือธัมมที่มีขนาดเล็ก พับเดียวจบ ในช่วงที่จัดงานตั้งธัมมจะมาถวายเมื่อใดก็ได้

การเลือกถวายคัมภีร์ในงานตั้งธัมมเวสสันดรเป็นได้ทั้ง สัทธาหรือผู้ถวายเจาะจงว่าจะถวายคัมภีร์ใด หรือจะ “จกเส้นธัมม” คือ จับสลาก ก็ได้เช่นกัน ทางวัดผาตากจัดทำ “เส้นธัมม” พิมพ์ชื่อคัมภีร์ม้วนใส่หลอดกาแฟที่ตัดเป็นท่อนๆ บรรจุ “เส้นธัมม” ในขันใบใหญ่ ทางวัดเริ่มเปิดให้ “จกเส้นธัมม” คือ จับสลาก ได้ตั้งแต่ “วันศีลที่ 7” เป็นต้นไป

การจัดเตรียมขันธัมม

การจัดเตรียมขันธัมม หรือเครื่องไทยธรรม หากเป็นธัมมทั่วไป สัทธาเตรียมเพียงของที่จะถวายพระ จะเป็น น้ำมันพืช น้ำอวดลม หรือถึงสังฆทาน ก็สุดแล้วแต่ ในส่วนของธัมมอุทิศพบว่ามีกรใส่อาหาร ทั้งอาหารสด อาหารแห้งถวายไปด้วย มีนัยยะว่าปรารถนาจะส่งอาหารให้ไปถึงผู้ล่วงลับ อย่างไรก็ตามมีธัมมบางเรื่อง/บางผูก ได้แก่ คาถาพัน ชูชก มหาราช ที่มีของถวายเฉพาะอย่าง

สิ่งผู้ที่เป็นเจ้าภาพคาถาพัน สิ่งที่ต้องจัดถวาย ประกอบด้วย ต้นเงิน 1 ต้น มียอดเงิน 1,000 บาทขึ้นไป พร้อมบอกไฟดอกไม้ 1 กระบอก และถวายเครื่องพัน เทียน รูป ผางประทีป ไม้สีฟัน พระเจ้า อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมไปด้วย จัดงานเลี้ยงเชิญญาติพี่น้องมารับประทานอาหารที่บ้านอีกด้วย ไม้สีฟันพระเจ้า คือ ไม้ไผ่จักเป็นเสี้ยว ทูบปลายด้านหนึ่งให้ฟู เจ้าภาพกัณฑ์ชูชก ต้องถวายอุยามบรรจุเงินที่ไปขอมาจากผู้อื่นร่วมไปด้วย เจ้าภาพกัณฑ์มหาราชต้องถวายไม้กวาด

เมื่อผู้วิจัยถามเหตุผลของการถวายสิ่งของดังกล่าว กลุ่มชาติพันธุ์ไทให้คำตอบว่า “กัณฑ์ชูชก ต้องขอจึงจะดีเหตุที่ถวายไม้กวาดในกัณฑ์มหาราชเพราะชูชกต้องแตกตาย ต้องปิดกวาดให้สะอาด” (หอม นามวิ, สัมภาษณ์ 25 กันยายน 2556) บ้างก็อธิบายไปอีกทางหนึ่งว่า “ปิดให้กลับจากร้ายเป็นดี” (ปุ่จารย์ขนานาคาด วงษา, สัมภาษณ์ 25 มีนาคม 2556) ไม้กวาดที่ถวาย จะเป็นไม้กวาด ก้านมะพร้าวหรือไม้กวาดดอกหญ้าก็ได้

จากคำอธิบายเหตุที่ต้องถวายอุยามในกัณฑ์ชูชก และถวายไม้กวาดในกัณฑ์มหาราชของกลุ่มชาติพันธุ์ไทข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึง “วิธีคิดเชื่อมโยง” ที่มีการเชื่อมโยงเนื้อเรื่องของกัณฑ์นั้นๆ เชื่อมโยงความเป็น “นักขอ” ของชูชกกับ การพกอุยามไปขอเงินผู้อื่น เชื่อมโยงเหตุการณ์ที่ชูชก รับประทานอาหารมากเกินไปจนขนาดจนไฟธาตุย่อยไม่ทัน จนทำให้ “ท้องแตกตาย” นำไปสู่การปิดกวาดให้สะอาด ส่วนคำอธิบายว่า “ปิดให้กลับจากร้ายเป็นดี” สัมพันธ์กับเนื้อความในกัณฑ์มหาราชที่ กล่าวถึงพระกัณหา พระชาลีจากที่เคยเป็นทาสของชูชก เมื่อพระเจ้ากรุงสยชัยไล่ตัวสองกุมารตามที่ พระเวสสันดรคาค่าตัวไว้ พระกุมารทั้งสองก็พ้นจากความเป็นทาส กลับเป็นหลานของกษัตริย์ตามเดิม นำสนใจว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทมีธรรมเนียมในการถวายของที่เป็นการ “แก้เคล็ด” บางอย่าง จากสิ่งที่ไม่ค่อยเป็นมงคลเท่าใดนัก “ขอทาน”, “ทาส” ให้กลับเข้าสู่ภาวะปกติ

อย่างไรก็ตามเมื่ออยู่ร่วมพิธีตั้งแต่ต้นจนจบ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าแท้จริงแล้วการกำหนดให้ ถวายไม้กวาดเป็นกุศโลบายที่ช่วยให้มีอุปกรรมในการทำความสะดวกวัด ทำให้คนในวิหารได้ช่วยกัน ปิดกวาดวิหารและพื้นที่ต่างๆ ให้กลับคืนมาสะอาดดังเดิม

ขั้นตอนการประกอบพิธีและลำดับการเทศน์ธัมม์

การเทศน์ธัมม์ในงานตั้งธัมม์แบ่งตามพื้นที่ในการเทศน์ธัมม์ได้ 2 ลักษณะคือ เทศน์ธัมม์ที่ แทนสังข์และเทศน์ธัมม์ที่หอปราสาท มีกระบวนการที่ต่างกันเล็กน้อย กล่าวคือเทศน์ธัมม์ที่แทนสังข์ เฉพาะผู้ที่ทานธัมม์ส่วนตัว ในช่วง 3 วันแรก ผู้ถวายจะมาทานธัมม์เมื่อใดก็ได้ที่ตนสะดวก เมื่อผู้ถวาย มาถึงวัดแล้วจะนำธัมม์และสังฆทานไปให้ปุ่จารย์กล่าวเวหนทานเพื่อให้ของทานบริสุทธิ์เสียก่อน จากนั้นปุ่จารย์เป็นผู้อาราธนาธรรม ผู้ถวายทานนำธัมม์และสังฆทานประเคนพระภิกษุหรือสามเณรซึ่ง นั่งบนแทนสังข์ จากนั้นผู้ถวายฟังธัมม์จนกระทั่งพระเทศน์จบทุกพับ ผู้ถวายทานกรวดน้ำ เป็นอันเสร็จ พิธี

การเทศน์ธัมม์ที่หอปราสาท เฉพาะผู้ที่ทานธัมม์รวม เมื่อถึงเวลาที่ทางวัดกำหนดไว้ผู้ถวายจะนำสังฆทานไปแตะที่ปราสาท เป็นกริยาแสดงถึงการประเคน จากนั้นวางสังฆทานไว้รายรอบปราสาท แล้วจึงขยับไปนั่งใกล้ปราสาท ปุ่จารย์อ่านรายชื่อผู้ที่ถวายธัมม์ครบทุกคน จากนั้นปุ่จารย์อาราธนาธรรม พระเทศน์ธัมม์ ผู้ถวายธัมม์นั่งฟังธัมม์ เมื่อพระเทศน์ธัมม์จบ ผู้ถวายธัมม์กรวดน้ำเป็นอันเสร็จพิธี โดยการทานธัมม์รวมนี้พระเทศน์ในปราสาท มีไมโครโฟน ขยายเสียงออกลำโพง กระจายเสียงให้ได้ยินกันอย่างทั่วถึง

ประเพณีตั้งธัมม์เวสสันดรประจำปีที่วัดผาตากัจฉานทั้งหมด 4 วัน มีขั้นตอนและคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ (ที่หอปราสาท) ตามลำดับดังนี้

วันแรกเริ่มจากการประกอบพิธีทานข้าวสี่เผิน จากนั้นปุ่จารย์นิมนต์พระขึ้นปราสาทแล้วเทศน์เป็นลำดับไปตั้งแต่ *ปารมี อุณณหัสสะ อานิสงส์สงฆ์เข้า เปตพลี มหาวิบาก มาลัยโผด นิพพานสูตร เทวทูตทั้ง 5 ปิตตามรณะ เยหหลวง หนทางนิพพาน โลกวุฒิ ชัยยะสังคะ อุปคฤเธร อานิสงส์ สัพพะทาน สมอกทันใจ*

อนึ่งในวันที่ 1 - 3 มีการปล่อยโคมขนาดใหญ่ที่ทำเป็นรูปช้าง ที่เรียกว่าโคมไฟช้างทุกวัน ในเวลาเวลา 17.00 น. และในคืนวันที่ 2 มีพิธีเปิดงานตั้งธัมม์เวสสันดร โดยมีนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเวียงปางคำเป็นประธานในพิธี ทางวัดจัดให้นายกฯ เป็นผู้ปล่อยโคมไฟช้างด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ไทยธิบายว่าโคมไฟช้างคือช้างแก้วปัจจัยนาเคนทร์ ช้างเผือกคู่บุญของพระเวสสันดร เชื่อกันว่าหากโคมไฟช้างลอยไปตกที่ใด ที่นั้นจะมีความอุดมสมบูรณ์ (พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ, สัมภาษณ์ 29 กันยายน 2555)

วันที่ 2 เทศน์ธัมม์ *สุขชะวณณะ สุตตันตะ วินัยยะ อภิธัมมา วิภังคะ ธาตุกถา ปุคคละปัญญาติ กถาวัตถุ ยมก มหาปฏิฐาน ปถมมมาลัย ทุติยมาลัย คาถาพัน* เมื่อพระเริ่มเทศน์คาถาพันชาวบ้านจะจุดประทีปลักษณะต่างๆ เป็นต้นว่า เทียน ประทีปดินกา รูป รวมถึงบอกไฟดอกไม้และดอกไม้เพลิง เพื่อบูชาคาถาพัน

วันที่ 3 เวลาประมาณ 01.00 น. ประกอบพิธีทานข้าวพันก้อน แล้วจึงเริ่มเทศน์ธัมม์ทศพรซึ่งเป็นธัมม์กัณฑ์แรกของเวสสันดร จากนั้นเทศน์ธัมม์*เวสสันดร* เรื่อยไปจนถึงกัณฑ์สุดท้ายคือนครกัณฑ์ ในกัณฑ์นครกัณฑ์เมื่อพระเทศน์ถึงฝนโบกขรพรรษและฝนประเภทต่างๆ ตกลงมา กรรมกรวัดประโคนดนตรี ชาวบ้านโปรยฝนท่าแก้ว พระจะเทศน์ธัมม์กัณฑ์นครกัณฑ์จบเวลาประมาณ 21.00 น.

วันที่ 4 เริ่มเทศน์ *มหาวิบากเวสสันดร* ประมาณ 07.00 น. ต่อด้วย *อานิสงส์เวสสันดร* และ*กัณณกวัตติ* มีการประโคนดนตรีและโปรยฝนท่าแก้ว เมื่อกล่าวถึงฝนชนิดต่างๆ ตกลงมาในเมืองกัณณกวัตติ เมื่อเทศน์ธัมม์กัณณกวัตติจบแล้ว ประกอบพิธีหยาดน้ำหมาทาน จะสิ้นสุดในเวลาประมาณ 10.30 น.

ภาพที่ 17 โคมไฟช้าง กุ่มไฟ และ บอกไฟดอกไม้หรือดอกไม้เพลิง

เมื่อสิ้นสุดพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ไทโดยเฉพาะพ่อศีลแม่ศีลและกลุ่มแม่บ้านต่างช่วยกันจัดแยกสิ่งของ ทำความสะอาดวัด เก็บล้างภาชนะ ไม่ได้ได้ปล่อยให้ปะปนกันของพระภิกษุและสามเณรแต่เพียงฝ่ายเดียว ส่วนสิ่งของในพิธีบางอย่างเป็นต้นว่า กล้วย อ้อย ฝันท่าแก้ว กลุ่มชาติพันธุ์ไทจะแบ่งปันกันและนำกลับไปบ้าน เชื่อว่าหากนำกล้วยและอ้อยไปรับประทานจะช่วยให้หายจากโรคภัยได้ ส่วนฝันท่าแก้วเชื่อว่าหากนำไปหว่านในนาทำให้ได้ผลผลิตมาก หากหว่านในสวนผลไม้ก็จะอุดมสมบูรณ์ หากหว่านให้เปิดไถ่กินจะทำให้ออกไข่มาก หากโรยรอบบ้านจะช่วยกันผีได้ หากนำไปฝังไว้ที่ตลิ่งช่วยให้ตลิ่งไม่พัง (ขนานเงิน คำเงิน, สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2557)

กลุ่มชาติพันธุ์ที่ชุมชนป่าบางผาแตก ทั้งไทใหญ่ ไทเขิน และไทลื้อ อยู่ร่วมกันเป็นชุมชนใหญ่อาศัยร่วมกับชาวไทยวน กลุ่มชาติพันธุ์ไท มีวัดผาแตกเป็นศูนย์รวมจิตใจ พระภิกษุ-สามเณรในวัด ปู่จารย์ กรรมการวัด กรรมการชุมชนก็เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทเช่นกัน ด้วยศรัทธาที่ตั้งมั่นในพระศาสนาและความถึงพร้อมทั้งด้านกำลังคน กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา และความสามัคคีของคนในชุมชนทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่วัดผาแตกยื่นหยัดจัดงานตั้งธัมมติดต่อกันได้นานเกือบ 50 ปี

3.3 ประเพณีทานธัมมที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทรับมาจากไทยวน

แต่เดิมกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้ง 3 กลุ่ม เมื่ออาศัยอยู่ในสหภาพเมียนมา ไม่มีธรรมเนียมการทำบุญ 100 วันเพื่ออุทิศบุญไปหาผู้เสียชีวิต หากมีธรรมเนียมทำบุญอุทิศให้ผู้ตายด้วยการถวายหอปราสาท เสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ และนิมนต์พระเทศน์คัมภีร์ ในช่วงเข้าพรรษา (สัมภาษณ์ปู่จารย์ขนานสามซ่ง 10 มกราคม 2558; สัมภาษณ์ พระสิทธิชัย วิฑูโรโสภโณ 30 เมษายน 2557 ; สัมภาษณ์ขนานธำนามแก้ว, 26 มีนาคม 2556)

ในขณะที่ชาวไทยวนมีธรรมเนียมการทำบุญ 100 วันเพื่ออุทิศส่วนบุญไปหาผู้เสียชีวิต (ซึ่งไทยวนรับธรรมเนียมดังกล่าวมาจากไทยภาคกลางอีกต่อหนึ่ง ซึ่งคติการทำบุญหน้าศพเมื่อครบ 7 วัน 50 วัน 100 วันในพิธีศพของชาวไทยวนภาคกลางในปัจจุบัน ก็รับมาจากลัทธิมหายานมาอีกต่อหนึ่ง⁴)

ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ตำบลเวียงพางคำ เริ่มมีการทำบุญเมื่อครบรอบ 100 วัน เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิต การประกอบพิธีทำบุญ 100 วัน จะประกอบพิธีที่บ้านผู้เสียชีวิตหรือที่วัดก็ได้ ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพ แต่ส่วนใหญ่นิยมไปทำบุญที่วัด เมื่อถึงวันที่กำหนดญาติจะนำภัตตาหารมาถวายพระ และนิยมนานธัมม์และให้พระเทศน์ธัมม์เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปหาผู้เสียชีวิตด้วย ธัมม์ที่นิยมถวายได้แก่ มหาวิบาก มาลัยโผด อาณิสสสังเขป นิพพานสูตร มหามูลลนิพพานสูตร โดยเริ่มเทศน์ปารมีเป็นเรื่องแรก แล้วจึงเทศน์คัมภีร์อุทิศหาผู้เสียชีวิตเป็นลำดับไป ขั้นตอนการประกอบพิธีเริ่มจากปูจรรย์อาราธนาศีล อาราธนาธรรม พระเทศน์ธัมม์ ถวายภัตตาหาร กรวดน้ำ เป็นอันเสร็จพิธี

ประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายมีทั้งประเพณีทานธัมม์ในระดับปัจเจกบุคคล ประเพณีทานธัมม์ที่คนทั้งชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพ และประเพณีทานธัมม์ที่ได้รับอิทธิพลจากชาวไทยวน คัมภีร์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทถวายในประเพณีทานธัมม์มีจำนวนมาก ในบทความต่อไปผู้วิจัยจะกล่าวถึงคัมภีร์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทใช้ถวายในประเพณีทานธัมม์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

---

⁴ พิธีทำบุญหน้าศพเมื่อครบ 7 วัน 50 วัน และ 100 วัน เป็นพิธีตามลัทธิมหายานของจีนและของญวนที่ไทยรับเอาพิธีงเด็กของมหายาน คือทำบุญ 7 วัน 50 วัน และ 100 วัน มาประสานกับพิธีสงฆ์ไทยในงานหน้าศพมีครั้งแรกในพิธีพระศพสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ กับสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าหญิงกรมพระริตติ์เมื่อ พ.ศ. 2423 ต่อมาคนภายนอกก็นิยมเอาอย่างไปทำตาม จนกลายเป็นประเพณีไทยสืบจนทุกวันนี้ (พิธีต่างๆ ในศาสน์สมเด็จพระเจ้า, 2528: 1-3)

บทที่ 4

คัมภีร์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทนิยมถวายในประเพณีทานธัมม์

จากการสำรวจและจัดทำบัญชีคัมภีร์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทถวายเข้าวัดบ้านผาแตกระหว่าง วันที่ 1-20 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 พบว่าวัสดุที่ใช้บันทึกคัมภีร์เป็นพับสามมากที่สุด รองลงมาคือลานเทียม พบคัมภีร์ที่บันทึกในใบลานอยู่บ้าง และมีคัมภีร์บางส่วนที่เป็นการถ่ายเอกสารคัมภีร์ถวายวัด มีชื่อคัมภีร์ที่ต่างกันประมาณ 200 ชื่อเรื่อง นับเป็นจำนวนได้ 4,000 พับโดยประมาณ จำแนกได้เป็น 1) ธัมม์ชาตาหรือธัมม์ที่กำหนดให้ถวายตามชาตาเกิด 2) ธัมม์อุทิศหรือธัมม์ทานชอมไชยยะชะกุน คือคัมภีร์ที่อุทิศให้ผู้เสียชีวิต 3) ธัมม์คำว หรือ คัมภีร์ที่ผูกเป็นเรื่องยาวหรือนิทานเรื่องยาว ซึ่งมีทั้งชาตกในนิบาตและชาตกนอกนิบาต มักมีหลายพับจบ 4) ธัมม์ย่อย คือคัมภีร์ที่ผูกเป็นเรื่องขนาดสั้น พับเดียวจบ

ในการสำรวจคัมภีร์ผู้วิจัยบันทึกภาพคัมภีร์ด้วยกล้องดิจิทัล ปริวรรตคัมภีร์จากอักษรธรรมเป็นอักษรไทย สรุปลักษณะของคัมภีร์ หากคัมภีร์ใดไม่พบที่วัดผาแตก จะเลือกปริวรรตคัมภีร์ที่มีอยู่ในวัดใกล้เคียง เช่น วัดปิยะพร วัดป่าเหมือดรุ่งเจริญ สำนักสงฆ์เกาะทราย เป็นต้น ผู้วิจัยจะคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์ที่สุดปริวรรตและจัดสรุบนื้อเรื่องโดยสังเขป โดยจะระบุจำนวนผูก/พับ, วัสดุที่ใช้บันทึก, วิธีการบันทึก, สถานที่ที่พบคัมภีร์, แหล่งที่มาของคัมภีร์หรือผู้ผลิตคัมภีร์ ในตอนต้น จากนั้นจึงเล่าเนื้อเรื่องของคัมภีร์ดังกล่าวโดยสรุป การเรียงลำดับเรื่องจะเรียงตามพยัญชนะ ตามกลุ่มของกลุ่มของคัมภีร์

ในบทนี้ขอเสนอเนื้อเรื่องย่อของคัมภีร์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทถวาย จำแนกตามหมวดหมู่ดังนี้

- 1) ธัมม์ชาตา 2) ธัมม์อุทิศ 3) ธัมม์คำว และ 4) ธัมม์ย่อย

4.1 ธัมม์ชาตา

ธัมม์ชาตาหรือธัมม์ที่กำหนดให้ถวายตามชาตาเกิดของผู้ถวาย ธัมม์ชาตาถวายได้ในหลายโอกาส ทั้งในงานตั้งธัมม์ประจำปี งานทานมหาปาง หรือถวายเมื่อได้รับคำแนะนำจากผู้รู้ของชุมชน จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่าธัมม์ชาตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตกมีมากถึง 6 ระบบ มีข้อมูลธัมม์ชาตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไททุกกลุ่ม กลุ่มละ 2 ระบบ ธัมม์ชาตาทั้ง 6 ระบบ ทุกระบบมีธัมม์ชาตาวัน และธัมม์ชาตาปี แต่ธัมม์ชาตาเดือนมีเฉพาะบางระบบเท่านั้น สำหรับเรื่องธัมม์ชาตาแต่ละระบบกำหนดให้ถวายมีทั้งที่ตรงกันและต่างกันออกไปดังรายละเอียดในตาราง

ตารางที่ 11 ตารางแสดงธัมมชาตาวินของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตก

แหล่งที่มา ธัมม ชาตาวินเกิด	ธัมมชาตาทไทใหญ่		ธัมมชาตาเขิน		ธัมมชาตาทไทลื้อ	
	ปุจารย์ ขนานสาม ซ่ง	พ่อศีล อ้าย	พระสิทธิชัย	ขนานสามแก้ว	ปุจารย์ขนาน คาค	ขนานจำ
วันอาทิตย์	อภิธัม มาสังคินี	อภิธัม มาสังคินี	อ่างขางคำ, อรุณวดี	อภิธัมมาสังคินี , ออรพิม	อภิธัมมาสังคินี	อภิธัม มาสังคินี
วันจันทร์	วิมังคสุด	วิมังคสุด	ก่ากาดำ, กา หยอม, ความ สามเขา	วิมังคะ,กา หยอม, ความ สามเขา	วิมังคสุด	วิมังค
วันอังคาร	ธาตูกถา	ธาตูกถา	สุขชะวันณะ ว้าวหลวง, สุ ธน	ธาตูกถา, สุธน, สุขชะวันณะ	ธาตูกถา	ธาตูกถา
วันพุธ	บุคคล ปัญญา	กถาวัตถุ	วินย	บุคคละปัญญา, วินยดอกเตื่อ	บุคคลปัญญา	บุคคลปัญญา
วันพุธ กลางคืน/วัน ราหู	-	-	อรุณวดี	อรุณวดี	-	-
วันผัด/ พฤษหส์บตี	กถาวัตถุ	กถาวัตถุ	ปัญญาพละ	ปัญญาพละ, กถาวัตถุ, ทันต ธาต	กถาวัตถุ	กถาวัตถุ
วันศุกร์	ยมก	ยมก	หงส์สองหัว, หอยสังข์, หงส์ผาคำ	ยมก, หงสอง หัว, หงผาคำ	ยมก	ยมก
วันเสาร์	มหาปัญญา	สติปัญ ฐาน	ปัญญา, ฉัททันต์	สามปัญญา, มหาปัญญา	ปัญญาทั้งสาม, มหาปัญญา หลวง	มหาปัญญา

ตารางที่ 12 ตารางแสดงธัมมชาตาเดือนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตก

แหล่งที่มา ธัมม ชาตา เดือนเกิด	ธัมมชาตาไทใหญ่		ธัมมชาตาเขิน		ธัมมชาตาไทลื้อ	
	ปุจารย์ขนาน สามซ้ง	พ่อศีลอ้าย	พระสิทธิ ชัย	ขนาน สามแก้ว	ปุจารย์ขนาน คาด	ขนานอ้า
เดือน เจียง	มันธาตุราด	มันธาตุราด	-	สุธนู	-	-
เดือนก่า	อนาถบิณ ทีกัสสะ	อัญฐบิณทิก มหาสิญฐี	-	ทันตสระ, ข้างสตัน	-	-
เดือน 3	จันทพราม	เนมิราด,อิ นราช	-	มโหสถ	-	-
เดือน 4	เตมียกุมमार	เตมียกุมमार	-	ภุริทัต	-	-
เดือน 5	ปัญญา วัฒนยะ	ผาลังกำแพง จิตตกุมมาน	-	บุริสารท	-	-
เดือน 6	พระยาเสสท	นानาทเสียร	-	เตมีย	-	-
เดือน 7	โชติกสิญฐี	โชติกสิญฐี	-	เนมิราช	-	-
เดือน 8	เมณฑกสิญฐี	เมณฑกสิญฐี	-	ลีธาดุ	-	-
เดือน 9	ธัญญ เชยยสิญฐี	ธนเชยยสิญฐี	-	วิธูรบิณฑิต	-	-
เดือน 10	อุตต มหาสิญฐี	อุตตมหาสิญฐี	-	สุวัณณ สยาม	-	-
เดือน 11	ชาติรัสสิญฐี	โชติรัสสิญฐี	-	เวสสันตสระ	-	-
เดือน 12	จิตตคหปัตติ เสสิญฐี	จิตตคหสิญฐี	-	สุภมิต	-	-

ตารางที่ 13 ตารางแสดงธัมมชาตาปีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตก

แหล่งที่มา ธัมม ชาตา วันปีเกิด	ธัมมชาตาไทใหญ่		ธัมมชาตาเขิน		ธัมมชาตาไทลื้อ	
	ปุจารย์ ขนานสาม ซ่ง	พ่อศีลอ้าย	พระสิทธิชัย	ขนาน สามแก้ว	ปุจารย์ขนาน คาค	ขนานจำ
ปีไจ้(ชาว- หนู)	เตมียกุมमार	เตมียกุมमार	หนูเผือก, ทศ พร, เตมีย, สุขชะวันณะ ว้าวหลวง	เตมียะ, หนู เผือก, หนูคำ, สุขชะวันณะ, นครกัมภ์	เตมียกุมมาน, สุขาวันณะ, หนูเผือก, ทส พอร	เตมียกุม มาน
ปีเป้า(ฉลู- วัว)	เวสสันตระ รอม	เวสสันตระ	หิมมัพพาน	มหาเวสสัน ตระ, มหา ชนก, หิม พานต์, สุขชะ วันณะว้าว หลวง	หิมพาน, โคน ปุตตะ	เวสสันตระ รอม
ปียี่(ขาล- เสือ)	สุธนู	สุธนู	สุธนู, ทานขัน ,เสือดายเสือ นอน	สุธนู, สุวันณ สยาม, ทาน ขัน	สุธนู, เสือดาย เสือนอน, ทานขัน	สุธนู
ปีเหมา (เถาะ- กระต่าย)	เนมิราด	เนมิราด	เนมิราช, วันณปเว	เนมิราด, กระต่ายกอน, วันณปเว	เนมิราด, กระต่ายเผือก , วันณปเว	เนมิราช
ปีสี่(มะโรง- งูใหญ่)	สมภมิต	สวมพระมิต	สมภมิต, ชุชก , ทันตราตุ, ปณณนาค, ปิฎกะ	สมภมิต, มโหสถ, ชุชก, ปิฎกะทั้งสาม, ทันตราตุ, ปณณัคคะ	สมภมเ, ชุชก , ปิฎกะทั้ง สาม, ทันต ธาตุ	สมภมิต
ปีไล่(มะเส็ง- งูเล็ก)	ภูริทัต	ภูริทัต, งูลาย คำ	ภูริทัต, จุพ พน, ลายงู	ภูริทัต, ร่ายงู, จุพพน	ภูริทัต, งูลาย, จุพพน	ภูริทัต
ปีสัง่า (มะเมีย-ม้า)	สุธน	สุตันตะ	สุธน, มหาพน	สุธน, มหาพน , ม้าแสนขวัญ , สุทัตตานาง หมากพร้าว, จันทกุมาร	สุธน, ม้าน้อย ย่าใบบัว, มหาพน	สุธน
ปีเม็ด(มะแม-)	ข้างสะทั้น	ตันสละ,แพะ	ฉัททันต์, กุม	ข้างสทั้น,	สุตโตโลม, กุม	ข้างสทั้น

แหล่งที่มา ธัมม ชาตา วันปีเกิด	ธัมมชาตาไทใหญ่		ธัมมชาตาเขิน		ธัมมชาตาไทลื้อ	
	ปุ่จารย์ ขนานสาม ซ่ง	พ่อศีลอ้าย	พระสิทธิชัย	ขนาน สามแก้ว	ปุ่จารย์ขนาน คาค	ขนานอ้า
แพะ)		คำ	มารบ้น, แพะ คำ	ทันตสระ, แพะคำ, นารัททะ, กุม มารบ้น	มารบ้น, แพะ คำ	
ปีสัน(วอก- ลิง)	มโหลถ	มโหลถ, วอก ไคหริน	มโหลถ, มัทธิ, วอกไคหริน	มโหลถ, วอก ไคหริน, มัทธิ, ธัมมสุต	มโหลถ, วอกไค หริน	มโหลถ
ปีเ้า(ระกา- ไก่อ)	ลีธาตออก บวช	ปถมสมโพธิ	ลักกบ้น, ดาว วีไก่อ้อย	ปถมสมโพธิ, ดาวไก่อ้อย, วิธูรบ้นจิต, ลักกบ้น	ปถมสมโพธิ, ลักกบ้น, ดาว วีไก่อ้อย, ลีธาต	ลีธาตออก บวช
ปีเส็ด(จอ- หมา)	กุสราข	กุสราข, หมายุยคำ	กุสราข, หมา ขนคำ, มหาราช	กุสราข, หมาขนคำ, สุ วันณะหมา หลวง, มหาราช	กุสราข, หมา ขนคำ, มห ลาด	กุสราข
ปีไค้(กุญ/ กุน-ข้าง/หมู)	สุดโสสม	สุดโสสม, ข้าง งาเดียว	ข้างงาเดียว, ลักกดี	สุดโสสม, ข้าง สะทั้น, ข้างงา เดียว, ข้าง สามงา, หมู ห็น,ลักขัตติ	สุดโสสม, ข้าง งาเดียว, ลักขัตติ	สุดโสสม

เรื่องที่กำหนดให้ถวายเป็นธัมมชาตา มีที่มาของเรื่องหลากหลาย มีทั้งชุดของคัมภีร์อภิมมาเจ็ดคัมภีร์ ได้แก่ อภิมมาสังคณี วิภังค์ ธาตุกถา ปุคคลปัญญาติ กถาวัตถุ ยมก มหาปฏฐาน ชาตกในนิบาต เช่น เตมียี ฎริทัต เวสสันดรชาตก เป็นต้น ชาตกนอกนิบาต เช่น ความสามเขา มั่นธาตุราต ข้างงาเดียว เป็นต้น รวมถึงเรื่องของเศรษฐีคนสำคัญเมื่อครั้งพุทธกาล เช่น อนาถบิณฑิกมหาเศรษฐี โชติกเศรษฐี ธัญชัยเศรษฐี เป็นต้น ขอสรุปเนื้อเรื่องธัมมชาตาวัน ธัมมชาตาเดือน และธัมมชาตาปีของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ดังนี้

4.1.1 ธรรมชาตวัน

ภควัตถุ พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง

พระพุทธเจ้าแสดงพระอภิธรรมโปรดพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ธรรม์ภควัตถุ กล่าวถึงธรรม์ที่สงเคราะห์เข้ากันได้ ธรรม์ที่สงเคราะห์เข้ากันไม่ได้ ธรรม์ที่ประกอบกันจำแนกเป็น ธาตุ และรูป

กาหยอม พับสา 4 พับ วัดผาแตก เขียน

กาควันณะเศรษฐีทำบุญจนเงินหมด จึงคิดยืมเงินอนาถิกเศรษฐี ระหว่างทางขณะที่ กาควันณะกินข้าวห่อ กาหยอม หรือ กาพอม บินตกลงมาต่อหน้า เขายกอาหารทั้งหมดให้กา กล่าวถึงอนาถิกเศรษฐีไม่พอใจที่กาควันณะมายืมเงินบอกให้กาควันณะเอาตัวสี่ลตัวบุญมาให้ดู กาควันณะตั้งจิตอธิษฐานกอบบุญใส่ตาชั่ง ภรรยาอนาถิกขอแลกบุญกับสิ่งของ เมื่อกาควันณะกลับบ้านหินก้อนใหญ่กลายเป็นกาควันณะชื้อออกเป็นเงินเป็นทองคำ กาควันณะเศรษฐีให้ทานแก่คนยากไร้ ฝ่ายอนาถิกเศรษฐีไม่ทำทาน ไม่รักษาศีล 5 ครั้นตายก็ตกนรก

ก่ากาดำ พับสา 4 พับ วัดผาแตก เขียน

ก่ากาดำโพธิสัตว์และมารดาชื่อนางจันทวีถูกขับจากเมืองเพราะถูกนางสิงคัมเหสีรอง ใส่ร้าย ต่อมาพระโพธิสัตว์และมารดาพลัดกัน ก่ากาดำอาศัยอยู่กับย่าเฝ้าปักษิภา ต่อมาก่ากาดำได้นาง เทพกัญญาและนางพิมพาครระนุ่นจึงเป็นภรรยา บิดาของนางไม่ยอมรับ พระอินทร์ลงมาถามปัญหา ธรรม ก่ากาดำถอดเสื้อดำออกและแก้ปัญหารธรรมได้ ภรรยาทั้งสองเผาเสื้อ ต่อมาพระโพธิสัตว์ขึ้น ครองเมืองรับย่าเฝ้าปักษิกามาอยู่ด้วย ส่วนบิดาของพระโพธิสัตว์เมื่อทราบความจริงก็รับนางจันทวี เป็นมเหสีดั้งเดิม

ควายสามเขา พับสา 4 พับ วัดผาแตก เขียน

พี่น้อง 7 คนไปจับปลา เมื่อพี่ๆ ทราบว่าพระโพธิสัตว์ซึ่งเป็นน้องเล็กเอาข้าวใส่บาตรก็ โกรธ น้องเล็กผ่าไหหนึ่งข้าวเป็น 7 ชิ้น มอบชิ้นส่วนใหญ่ให้ทุกคนเก็บไว้ พี่ๆ ไม่ให้พระโพธิสัตว์กลับบ้าน พระโพธิสัตว์รับจ้างเลี้ยงควายให้เศรษฐี ได้ค่าจ้างเป็นควายสามเขา กษัตริย์ขอแลกควายสามเขากับ ไก่เดือยแสง ไก่เดือยแสงเนรมิตเมืองให้พระโพธิสัตว์ครอง พระองค์ทำทานเป็นนิตย์ กล่าวถึงพี่น้องทั้ง 6 เมื่อพ่อแม่เสียชีวิตก็ตกยาก ขอรทานมาถึงเมืองที่พระโพธิสัตว์ปกครอง เมื่อนำชิ้นส่วนของไหต่อกันก็ ทราบว่าคนทั้ง 7 เป็นพี่น้องกัน พระโพธิสัตว์แต่งตั้งพี่ๆ เป็นเสนา

ทันตธาตุ พับสา 5 พับ พับสาวัดผาแตก เขียน

โทณพราหมณ์เป็นผู้แบ่งพระธาตุหลังถวายพระเพลิงพุทธสรีระ พราหมณ์ซ่อนเขี้ยว แก้วในมวยผม พระอินทร์เชิญเขี้ยวแก้วประดิษฐานที่พระเจดีย์จุฬามณีสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ กล่าวถึง

พันตปุรนครซึ่งมีพระทันตธาตุ เมื่อใดกษัตริย์เลื่อมใสและรักษาพระธาตุบ้านเมืองก็รุ่งเรือง ต่อมาเกิดสงครามมีผู้อัญเชิญพระทันตธาตุไปประดิษฐานที่เมืองอนรุท ลังกาทวีป

ธาทุกถา พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง

กล่าวถึงธัมม์ที่สงเคราะห์เข้ากันได้ ธัมม์ที่สงเคราะห์เข้ากันไม่ได้ มรรคมืองค์ 8 สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สงเคราะห์เข้าในปัญญา สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว สงเคราะห์เข้าในศีล สัมมาวาจาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สงเคราะห์เข้าในสมาธิ มหาภูตรูปทั้ง 8 สงเคราะห์เข้าในรูปชั้นธ อุปาหารรูป 28 สงเคราะห์เข้าในนามชั้นธ กล่าวถึงธาตุ 18 ประการ มหาภูตรูป 4 อุปาหารรูป 24 และรูปต่างๆ

ปัญญาพละ (อุตม รุ่งเรืองศรี, 2546: 609)

ธิดาเศรษฐีถวายอาหารแด่พระวิปัสสีพุทธเจ้าและอธิษฐานให้ได้สามีใจบุญ ต่อมานางเป็นชายาของเจ้าชายจุลพันธุมติชาติต่อมาทั้งสองเป็นคู่ครองกันฝ่ายชายชื่อปัญญาพลกุมาร ฝ่ายหญิงชื่อสมาธิเทวี ครั้งหนึ่งปัญญาพลกุมารไปค้าขายและติดพายุ น้องชายปัญญาพลพยายามให้นางสมาธิเทวีเป็นภรรยาของตนแต่กลับถูกนางทำร้ายจนตาบอด ต่อมานางกลายร่างเป็นชายและครองเมืองทั้งยังรักษาโรคได้ เมื่อปัญญาพลกลับมาได้นำน้องชายไปให้กษัตริย์รักษา ต่อมาปัญญาพลและนางสมาธิเทวีได้พบกันและได้อยู่ร่วมกัน

ปิฎกทั้งสาม (ประกอบด้วย สุตตันตปิฎก วินัยปิฎก อภิธัมมาปิฎก และอานิสงส์ปิฎกทั้งสาม)

สุตตันตปิฎก พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง

พระพุทธเจ้าเทศนาว่าสังฆทานคือการถวายทานโดยไม่เจาะจงผู้รับ มีอานิสงส์มากกว่าปาฏิบุคคลิกทานหรือการให้ทานโดยเจาะจงผู้รับ พระนางมหาปชาบดีโคตรมีนาผ้าที่ทออย่างประณีตถวายพระพุทธเจ้า นางอ้อนวอนถึง 3 ครั้งพระพุทธองค์ก็ไม่รับ พระพุทธเจ้าให้เหตุผลว่าการถวายสังฆทานได้บุญกว่าการเจาะจงถวายพระพุทธเจ้า พระภิกษุนามว่าจิตตะเป็นผู้ได้ผ้าผืนนี้ พระอจิตตะนำไปทำเป็นผ้าพิดานหรือผ้ามุงเพดาน พระพุทธเจ้าทำนายว่าต่อไปจิตตะจักเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง

วินัยปิฎก พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง

เมื่อมีคนเข้ามาบวชในพุทธศาสนาและพระบางรูปมีการกระทำที่ไม่เหมาะสมกับสมณะ พระพุทธองค์จึงเริ่มบัญญัติสิกขาบท เป็นต้นว่า พระสุทินเสพเมถุนกับภรรยาเก่าทรงตั้งปราชิกสิกขาบทห้ามเสพเมถุน, พระสุธนเถระให้ลูกศิษย์เอาไม้ไผ่มาสร้างเรือนจน พระเจ้าพิมพิสารติเตียน พระพุทธองค์ตั้งสิกขาบทอทินนา, พระภิกษุฟังอสุภกรรมฐานเกิดความเบื่อหน่ายในร่างกายจึงฆ่าตัวตาย พระพุทธองค์ตั้งสิกขาบทห้ามฆ่าตัวตาย, พระภิกษุอวดคุณวิเศษเพื่อให้ได้อาหารบิณฑบาต ทรงตั้งสิกขาบทห้ามอวดอุตริมนุสสรรม

อภิธัมมาปิฎก พับสา 1 พับ วัดผาแตก ลานเทียมล้านนา พิมพ์ที่ ร้านภิญโญ อ.เมือง จ.ลำพูน

เมื่อพระโพธิสัตว์ตรัสรู้ธรรมเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว พระพรหมอาราธนาให้พระพุทธองค์ แสดงธรรมให้หมู่สัตว์ฟัง พระพุทธเจ้าเสด็จไปแสดงธรรมโปรดพุทธบิดา และขึ้นไปแสดงพระอภิธรรมโปรดพุทธมารดาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นเวลา 3 เดือน เมื่อแสดงพระอภิธรรมทั้ง 7 คัมภีร์จบ พระอินทร์เนรมิตบันไดคำ บันไดเงิน บันไดแก้ว พระพุทธเจ้าเสด็จลงโลกมนุษย์ที่เมืองสังกัสสะนคร มีพรหมและเทพยดาอสงฺพระองค์ ผู้ใดถวายพระอภิธรรมจักมีอานิสงส์มากนัก

อานิสงส์ปิฎกทั้งสาม สรุปลความจาก พระภาณุมาศ ฆมนานนโท (2550: 137-158) ปวีรรต คัมภีร์ใบลาน อานิสงส์ปิฎกทั้งสาม ฉบับวัดสันโป่ง อ.แมริม จ.เชียงใหม่

พระพุทธเจ้ากล่าวถึงอานิสงส์ของการสร้างคัมภีร์ปิฎกทั้งสามว่า การแต่้มเขียนด้วยตนเอง ว่าจ้างผู้อื่นให้เขียน อุปลัมภีให้ผู้อื่นเขียน มีอานิสงส์มากนักหาที่สุตมิได้ ย่อมได้เกิดในตระกูลดี มีข้าวของเงินค่า มีรูปงาม มีเสียงเพราะ มีลาภสักการะ ได้เป็นพระญาจกักรัตราช ได้เป็นใหญ่ในหมู่ เทวดา ได้เป็นหน่อพุทธางกูร ก็ด้วยอานิสงส์การสร้างปิฎกทั้งสาม

บุคคลบัญญัติ พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง เป็นภาษาบาลีทั้งหมดกล่าวถึง ชั้นธ อายุตนะ ธาตุ อินทริย์ บุคคล อริยสังคีติ

มหาปฏฐาน พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง เป็นภาษาบาลีทั้งหมด เริ่มต้นเหมือนตอนฟังพระสวดพระอภิธรรม ที่ว่า “เหตุปัจจโย อารมม ฌปัจจโย อธิปัตติปัจจโย”

ยมก พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง กล่าวถึงมูลยมกว่าประกอบด้วยเหตุ 3 ประการ ชั้นธยมกว่าด้วยชั้นธ 5 ประการ อายุตนยมกว่าด้วยอายุตนะ 12 ประการ ธาตุยมกว่าด้วยธาตุ 18 ประการ สังคยยมกว่าด้วยอริยสัง 4 ประการ สังขารยมกว่าด้วยสังขาร 3 ประการ อนุสยมกว่าด้วยอนุสย 7 ประการ จิตตยมกว่าด้วยเจตสิก 42 ดวง ฌมมยมก อินทริยมกว่าด้วยอินทริย 22 ประการ

วินัยตอกเตือ ใบลาน 5 ผูก พระดิเรก อินจันท์ ปวีรรต (2546: 287-345) ฉบับวัด บ้านเอื้อม ต.บ้านเอื้อม อ.เมืองลำปาง จ.ลำปาง

พระภิกษุควรเรียนรู้การสวดภาษาบาลีให้ถูกต้องเพื่อไม่ให้ผิดพระวินัยและทำให้การทำสังฆกรรมทั้งอุโปสถกัมม ปวารณากัมม กลุณิกัมม อุปสัมปทกัมม ปริวาสกัมม มานัตตกัมม และอัฏฏกัมม หากออกเสียงสวดไม่ถูกต้องนอกจากจะประกอบพิธีไม่สำเร็จ บาปยังตกอยู่กับผู้สวดอีกด้วย

วิภังค พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง

กล่าวถึงหัวข้อธรรมและการจำแนกหัวข้อธรรม ประกอบด้วย ชั้น 5, आयตนะภายใน 6, आयตนะภายนอก 6, ธาตุ 18, อริยสัจ 4, อินทรีย์ 22, ปัจจัยยการ 11, สติปัญญา 4, และ สัมมัตถาน 4

สุขวิณณะวัฬหลง (อุตม รุ่งเรืองศรี, 2546: 629)

พญาวัฏสุภราชมาเที่ยวเมืองมนุษย์ เมื่อถึงริมน้ำพญาวัฏสัปดาห์ประรดหลุดจากปากลอยน้ำไป หญิงหม้ายชื่อเขมาวดีกินสัปดาห์ประรดลูกนั้น ต่อมานางตั้งครรภ์คลอดลูกสาวชื่อนางอุมมาพันตี เมื่อนางอุมมาพันตีเจริญวัยได้ตามหาและดูแลพญาวัฏผู้เป็นพ่อ กล่าวถึงเจ้าชายสุขะวิณณะแห่งเมืองเซตุนคร พระองค์พบนางอุมมาพันตี ได้พานางมาอยู่เมืองเซตุนคร ภายหลังสุขะวิณณะออกบวชให้โอรสครองเมืองแทน

สุธน พับสา 1 พับ วัดผาแตก ขนานธำเขียน

ที่เมืองอุตรปัญครมีพญานาคชมพุกิตคัมครองทำให้ฝนตกตามฤดูกาล เจ้าเมืองที่อยู่ใกล้เคียงส่งคนมาทำร้ายพญานาค แต่นายพรานช่วยชีวิตพญานาคไว้ ต่อมานายพรานจับนางกินรีถวายพระสุธน มีศึกมาประชิดเมืองพระสุธนออกรบ พระราชาฝันร้ายบุโรหิตแนะนำให้จับนางโมโนราบุชชัญญ เมื่อนางได้ปีกบินหนีไปเขาไกรลาศ พระสุธนติดตามไปหานางและทั้งสองก็ได้ครองคู่กัน

หงส์มาคำ (อุตม รุ่งเรืองศรี, 2546: 639)

พระโพธิสัตว์เป็นโอรสของท้าวปรีตปะและนางวิมาลาแห่งเมืองพาราณสี นางวิมาลาถูกมเหสีรอง 6 นางใส่ร้ายและขับออกจากเมือง พระอินทร์รับพระโพธิสัตว์ที่ถูกทิ้งลงใต้ถุนไปดูแลพระโพธิสัตว์เข้าวัยเกษียณประจำเมือง ชีหิงส์ไปค้นหาและช่วยเหลือพระเจ้าย่า แต่ลูกของมเหสีรองกลับอ้างว่าเป็นผลงานของตนทั้งยังฆ่าพระโพธิสัตว์ พระอินทร์ช่วยให้พระโพธิสัตว์ฟื้น เมื่อท้าวปรีตปะทราบความจริงสั่งประหารมเหสีรองและลูก จากนั้นรับพระโพธิสัตว์และนางวิมาลากลับเมือง

หงส์สองหัว พับสา 2 พับ บ้านขนานธำ ขนานธำเขียน

มีผู้ถวายหงส์สองตัวที่อยู่ในร่างเดียวกันหากมี 2 หัวให้พระราชา หงส์ 2 หัวรักกันมากมเหสีนำหงส์ไปเลี้ยงไว้และประกาศว่าใครทำให้หงส์ 2 หัวแยกจากกันจะให้รางวัล เสนานำหงส์ไปที่บ้านกระซิบข้อความบอกหงส์เพียงตัวเดียว ไม่นานหงส์ 2 หัวก็แตกคอกัน แยกออกเป็น 2 ตัว เมื่อพระราชาทราบว่าการพูดไม่จริงทำให้หงส์ที่รักกันมากแตกแยกกัน พระองค์ประกาศว่าจะขับคนพูดเท็จออกจากอาณาจักร

หอยสังข์/สุวันฉะหอยสังข์ (อุตม รุ่งเรืองศรี, 2546: 635)

พระเจ้าพรหมทัตมีมเหสี 2 องค์ ซื่อนางจันทเทวีกับนางจอมคำ นางจอมคำริษยาที่จันทเทวีตั้งครรภ์จึงใส่ความว่ามีชู้ พระเจ้าพรหมทัตขับนางจันทเทวีออกจากเมือง นางอาศัยอยู่กับตา ยายต่อมาเกิดลูกเป็นหอยสังข์ พระโพธิสัตว์ออกจากหอยสังข์ช่วยงานบ้าน เสนาจับ 2 แม่ลูกลอยแพ แพแตกพลัดกัน พระโพธิสัตว์ได้ของวิเศษจากยักษ์ที่เป็นแม่บุญธรรม เมื่อพระโพธิสัตว์หนีนางยักษ์ก็สิ้นใจ พระโพธิสัตว์ได้ธิดาคนสุดท้ายของพระเจ้าพาราณสีเป็นภรรยา พระโพธิสัตว์ตอบปัญหาพระอินทร์ได้ ได้ครองเมืองและรับมารดาอยู่ด้วย

อภิธัมมาสังคณี พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง

พระพุทธเจ้าขึ้นไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อแสดงพระอภิธรรมโปรดสรืมหาเมายา เทพบุตรผู้เคยเป็นพุทธมารดาและบรรดาเทวดาทั้งหลาย

อรพิม พับสา 4 พับ วัดผาแตก เขียน

จิตรราชกุมารเป็นโอรสของพระราชาแห่งเมืองอินทปัตถ์ เมื่ออายุ 16 ปี ได้แสวงหา คู่ครอง จิตรราชเห็นหญิงท้องก็เอ่ยขอลูกในท้องหากเป็นลูกชายขอเป็นน้องชาย หากเป็นลูกสาวจะขอ แต่งงาน นางคลอดลูกสาวและตั้งชื่อว่าอรพิม เมื่ออรพิมอายุ 16 ปี ก็ยกให้เป็นภรรยาของจิตรราช ขณะที่จิตรราชกลับเมืองเจ้าเมืองจามป่านำกองทัพมาบังคับให้ยกนางอรพิมให้ จิตรราชออกตามหาจน เจอนางอรพิมและได้ครองเมืองในท้ายที่สุด

อรุณวดี (กวี แสงมณี, 2523: 6)

กล่าวถึงทวีปทั้ง 4 ได้แก่ ชมพูทวีป อุตรรุทวีป ปุพพิเทหทวีป และอมรโคยานทวีป พรรณนาถึงต้นไม้ ภูเขา ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดวงดาวต่างๆ ว่าประกอบกันเป็น 1 จักรวาล เล่าเรื่องจักรวาลอื่น และพรรณนากำลึงกายของพระพุทธเจ้า

4.1.2 ธรรมเนียมขาดเดือน

การนับเดือนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทไม่ตรงกันเสียทีเดียว ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 14 ตารางการนับเดือนของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

เดือน \ กลุ่มคน	การนับเดือน ไทย(ภาคกลาง)	การนับเดือน ไทยวน	การนับเดือน ไทใหญ่	การนับเดือน ไทเขิน	การนับเดือน ไทลื้อ
มกราคม	เดือนยี่	เดือน 4	เดือน 3	เดือน 3	เดือน 3
กุมภาพันธ์	เดือน 3	เดือน 5	เดือน 4	เดือน 4	เดือน 4
มีนาคม	เดือน 4	เดือน 6	เดือน 5	เดือน 5	เดือน 5
เมษายน	เดือน 5	เดือน 7	เดือน 6	เดือน 6	เดือน 6
พฤษภาคม	เดือน 6	เดือน 8	เดือน 7	เดือน 7	เดือน 7

เดือน \ กลุ่มคน	การนับเดือน ไทย(ภาคกลาง)	การนับเดือน ไทยวน	การนับเดือน ไทใหญ่	การนับเดือน ไทเขิน	การนับเดือน ไทลื้อ
มิถุนายน	เดือน 7	เดือน 9	เดือน 8	เดือน 8	เดือน 8
กรกฎาคม	เดือน 8	เดือน 10	เดือน 9	เดือน 9	เดือน 9
สิงหาคม	เดือน 9	เดือน 11	เดือน 10	เดือน 10	เดือน 10
กันยายน	เดือน 10	เดือน 12	เดือน 11	เดือน 11	เดือน 11
ตุลาคม	เดือน 11	เดือนเจียง/เกียง	เดือน 12	เดือน 12	เดือน 12
พฤศจิกายน	เดือน 12	เดือนยี่	เดือนเจียง	เดือนเจียง	เดือนเจียง
ธันวาคม	เดือนอ้าย	เดือน 3	เดือนกรรม	เดือนยี่	เดือนกรรม

ที่มา : ศิราพร ณ ถกลาง (2545: 14 - 24) และ ปู่จารย์ขนานอินแก้ว ดวงดี (สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2558)

เรื่องปฏิทินและการนับเดือนที่ต่างกันนี้ พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ อธิบายว่า เมื่อมีชาวบ้านมาถามเรื่องปฏิทินที่นับไม่ตรงกัน ระหว่างเมืองไทยกับเมืองเชียงตุง ท่านตอบว่า อยู่ที่ใดก็ใช้ปฏิทินของที่นั่น เมื่ออยู่เมืองไทยก็นับเดือนอย่างไทย (พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2558) แต่ในความเป็นจริงพบว่าผู้สูงอายุในชุมชนทั้งไทเขินและไทลื้อเมื่อจะหาฤกษ์ยามยังคงใช้ปฏิทินที่ผลิตจากเชียงตุงในการหาวันดีในการประกอบกิจกรรมต่างๆ อยู่

เนื่องจากการนับเดือนที่ลักลั่น ไม่ตรงกันของบางกลุ่ม น่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ไม่ค่อยมีผู้ถวายธัมมชาตาเดือนเท่าใดนัก ยังผลให้ธัมมบางเรื่องปรากฏอยู่เฉพาะชื่อในตำรา แต่ในทางปฏิบัติไม่มีผู้ถวายเข้าวัด หลายเรื่องไม่มีใครรู้จัก ทำให้ธัมมชาตาเดือนบางเรื่องไม่มีฉบับลายลักษณ์ ไม่มีทั้งสำนวนมุขปาฐะ ไม่มีผู้ที่สามารถเล่าเรื่องได้ ทำให้ธัมมหลายเรื่องสูญไปจากการรับรู้ของชุมชน

เนื้อเรื่องย่อของธัมมชาตาเดือน มีดังนี้

จันทพราหมณ์/จันทกุมาร/จันทกุมารแพะคำ/แพะคำ พับสา 5 พับ วัดป่าเหมือด รุ่งเจริญ เขียน

พระโพธิสัตว์เป็นโอรสกษัตริย์มีพี่น้อง 5 คน เมื่อมารดาเสียชีวิตมเหสีองค์ใหม่ขับไล่โอรสมเหสีองค์เก่า โอรสแต่ละองค์ตั้งจิตขอเกิดเป็นเสือ พญานาค นก รุ้ง พระอินทร์ และแพะ ตามลำดับแล้วฆ่าตัวตายชาติถัดมาได้เกิดตามที่ตนปรารถนา น้องเล็กเป็นพระโพธิสัตว์เกิดในท้องแพะ แพะคำโพธิสัตว์แต่งงานกับธิดาคนสุดท้ายของพระราชินี พระราชาหาทางกำจัดลูกเขยคนเล็กด้วยความช่วยเหลือของพี่ๆ ในอดีตชาติทำให้ แพะคำโพธิสัตว์ปลอดภัย พระอินทร์ลงมาถามปัญหาพระโพธิสัตว์ออกจากคราบแพะพิเศษตอบปัญหาที่พระอินทร์ถามได้ถูกต้อง ต่อมาแพะคำเป็นพระราชินีจันทกุมาร

จิตตคหปตติสัจฉี/จิตตเศรษฐี (พงศัพธ์ จันทรวราพิทย, 2522: 131-134)

จิตตเศรษฐีเมืองมัจฉิกาสมณส์สร้างอารามถวายไว้แก่พระศาสนา ท่านบรรลุธรรมชั้นอนาคามี และได้รับการยกย่องให้เป็นเอตทัคคะด้านการแสดงธรรม จิตตเศรษฐีพร้อมบริวารไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าที่เมืองสาวัตถี ถวายสิ่งของทั้ง 500 เล่มเกวียนแต่พระพุทธองค์ ระหว่างทางเทพดาบันดาลให้เกวียนของท่านเต็มไปด้วยของมีค่า ก่อนจะสิ้นชีวิตเทวดาแนะให้ท่านตั้งความปรารถนาเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ แต่จิตตเศรษฐีเห็นว่าไม่ยั่งยืนจึงไม่ทำ จิตตเศรษฐีนำหลักธรรมของพระพุทธเจ้าสั่งสอนญาติมิตรแล้วท่านก็ถึงแก่กรรม

ข้างสทันท พับสา 1 พับ วัดผาแตก ขนนานำเขียน

ภิกษุสนทนากันว่าพระเทวทัตไม่รู้บุญคุณพระพุทธเจ้าทั้งยังปองร้ายพระพุทธองค์หลายครั้ง พระพุทธเจ้าแสดงเรื่องแต่หนหลังว่าพระโพธิสัตว์เกิดเป็นข้าง ข้างโพธิสัตว์พบนายพรานหลงป่าจึงช่วยเหลือให้ออกจากป่า ต่อมาพรานขอตัดงาช้างถึง 3 ครั้ง พญาข้างก็ให้ทุกครั้ง แผ่นดินทนต์ไม่ได้จึงสูบเอาตัวพรานออกตัณญูลงนรก

โชติกสัจฉี พับสา 1 พับ วัดผาแตก พระภิกษุ ฐิติธมโม วัดบ้านล้าวเหนือ เมืองเชียงตุง เชียง

ชายยากจนเคยทำบุญกับพระเจ้าวิปัสสีด้วยใจพิสุทธิ์ ผลบุญทำให้เขาเกิดเป็นบุตรเศรษฐี บิดาตั้งชื่อว่าโชติกกุมาร เมื่อโชติกกุมารเจริญวัยพระอินทร์เนรมิตปราสาทมีพื้น 7 ชั้น ประดับด้วยแก้ว 7 จำพวก มีชุมทองคำ ต้นกล้วยพฤษภอยู่รายรอบ มียักษ์เฝ้ารักษาประตูอยู่ 7 ชั้น และเชิญนางจากอูตรกฐทวีปเป็นนางแก้วคู่บุญของโชติกกุมาร ต่อมาพระเจ้าพิมพิสารแต่งตั้งให้โชติกกุมารเป็นโชติกเศรษฐี

ชาติลสัจฉี/โชติรสัจฉี พับสา 1 พับ พระภิกษุ ฐิติธมโม วัดบ้านล้าวเหนือ เมืองเชียงตุง เชียง

พระภิกษุขอทองคำจากนายช่างทองเพื่อนำไปสมทบสร้างเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระกัสสปะพุทธเจ้า ขณะนั้นนายช่างทองทะเลาะกับภรรยาจึงกล่าวว่าให้เอาพระธาตุลอยน้ำ ภรรยาตำหนิสามี พระภิกษุแนะนำให้นำดอกไม้ทองคำไปขอขมาต่อพระบรมสารีริกธาตุนายช่างทองคำและลูกชายคนสุดท้ายช่วยกันทำดอกไม้ทองคำใส่ไห 4 ใบ ขอขมาโทษพระบรมสารีริกธาตุ ด้วยเศษกรรมทำให้นายช่างทองคำถูกลอยไปตามน้ำ 7 ชาติ ด้วยกุศลกรรมที่ทำแต่ปางก่อนทำให้เกิดลอยทองคำขึ้นในบ้านของตน

เตมียกุมาร/เตมียะ พับสา 1 พับ วัดผาแตก เชียง

พระเตมียกุมารอายุ 1 เดือน เห็นบิดาซึ่งเป็นกษัตริย์ตัดสินประหารโจร พระเตมียระลึกได้ว่าตนเคยเกิดเป็นกษัตริย์เมืองกาสิและต้องตกนรกเพราะกรรมที่ส่งลงโทษนักโทษ เทวดาบอกให้พระเตมียแกล้งทำเป็นคนหูหนวกไม่พูดจา พราหมณ์ทำนายว่าพระเตมียเป็นกาลกิณี เมื่อพระเตมีย

อายุ 16 ปี พระมารดาขอพระเดมีย์ขึ้นครองราชย์ เมื่อครบ 7 วัน พระเดมีย์ก็ยังคงไม่พูดแต่อย่างใด เมื่อพระเดมีย์จะถูกฝังได้แสดงกำลังยกรถทรงได้ คนขับรถแจ้งข่าวให้กษัตริย์ทราบ สุดท้ายแล้วพระเดมีย์ออกบวช มีผู้ออกบวชตามเป็นจำนวนมาก

ทันทสระ พบสา 3 พบ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยขนานสามแก้ว

ภิกษุณีรูปหนึ่งร้องไห้ พระพุทธองค์เล่าว่าชาติหนึ่งพระองค์เกิดเป็นพญาช้างชื่อ สทันทสระ มีเมียหลวงชื่อสุภทรา เมียน้อยชื่อจุลทรา พญาช้างอาศัยอยู่ใกล้สระน้ำสทันทสระ วันหนึ่งช้างโพธิสัตว์หักกิ่งดอกไม้ให้เมีย กิ่งที่ให้เมียน้อยเป็นดอกไม้เหี่ยวและมีรังมด นางจุลทรา ผูกเวรพญาช้าง นางได้เกิดเป็นธิดากษัตริย์เป็นมเหสีพระเจ้ากรุงพาราณสีชื่อจุลสุภททา นางสร้างปวดยอยากได้เตียงนอนทำจากงาช้าง กษัตริย์สั่งให้นายพรานไปหางาช้าง เมื่อนางทราบว่าพญาช้างสทันทสระ ล้ม นางเสียใจจนอกแตกตาย

ธัญชัยสัจฉี (พงษ์พันธ์ จันทรวราทิตย์, 2522: 45,47 122)

ธัญชัยเศรษฐี เป็นเศรษฐีผู้มั่งคั่งแห่งเมืองภททियนครแคว้นอังคะ มีบุตรชายชื่อ เมณฑก ซึ่งต่อมาได้รับตำแหน่งเศรษฐีต่อจากบิดา ธัญชัยเศรษฐีมีหลานสาวคือนางวิสาขาซึ่งเป็น อุบาสิกาคนสำคัญ

เนมิราช พบสา 1 พบ วัดผาแตก ขนานธำเขียน

พระเจ้าเนมิราชเป็นกษัตริย์ครองกรุงมิถิลา พระองค์รักาศิลบำเพ็ญทานเป็นนิจและ ตั้งจิตว่าอยากชมสวรรค์และนรก พระอินทร์ให้พระเวสสุกรรมรับพระเจ้าเนมิราชเยี่ยมชมนรกและ สวรรค์ แม่เทวดาทิ้งหลายชวนให้พระเจ้าเนมิราชอยู่บนสวรรค์แต่พระองค์ปฏิเสธ เมื่อพระองค์กลับสู่ โลกมนุษย์ได้เล่าถึงนรกและสวรรค์ให้ชาวเมืองฟัง ชักชวนให้คนละบาปทำบุญ พระเจ้าเนมิราชหมั่นให้ ทาน รัักษาศีล ไม่ประมาท เมื่อเกศาหงอกพระองค์มอบเมืองให้ราชบุตรครอง พระองค์ออกบวชจน สิ้นชีวิต ได้บังเกิดในสวรรค์

ปุริสารท/ปิริสารทกินผี/สุตโตสม 8 ผูก (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2546: 662)

สุตโตสมกษัตริย์เมืองอินทปัตถ์เป็นสหายกับพระเจ้าพรหมทัตกษัตริย์เมืองพาราณสี พระเจ้าพรหมทัตชอบกินเนื้อมนุษย์ ต่อมาชาวเมืองขับพระองค์ออกจากเมืองและเรียกว่าปุริสารท ครั้งหนึ่งปุริสารทถูกไม้แทงเท้าและหายในเวลาที่ตั้งใจก็คิดว่าเป็นเพราะอารักษ์ช่วยดูแล จึงจับพญาร้อยเอ็ดหัวเมืองมาเพื่อบูชาอัญญ พระราชาสุตโตสมพุดคุษจนกระปุริสารทกลับใจเลิกกินเนื้อมนุษย์และ กลับไปครองเมืองพาราณสีอีกครั้ง

ภูริทัต พบสา 1 พบ วัดผาแตก ขนานธำเขียน

พระโพธิสัตว์สวयพระชาติเป็นนาคชื่อทัตตะ พระยาอินทร์อาราธนาทัตตะขึ้นมาเมื่อ แก้ปัญหา เมื่อสำเร็จพระยาอินทร์ให้ชื่อว่าภูริทัตมหาราช ภูริทัตเห็นของทิพย์บนสวรรค์ก็ตั้งความปรารถนาเกิดในสวรรค์ ได้บำเพ็ญเพียรฝึกฝนน้ำมุนา กล่าวถึงอาถัมพราหมณ์จับภูริทัตตระเวนแสดง

หลายที่ ต่อมาพี่น้องญาติช่วยญาติไว้ได้ ครั้นกษัตริย์พาราณสีทราบว่านาคทั้ง 3 เป็นหลานก็รับเข้าวัง ญาติเทศน์สอนชาวเมือง

มโหสถ พับสา 1 พับ วัดผาแตก พระภิกขุจิง อาจารย์โย วัดสายเมือง ทำซีเหล็ก เขียน

มโหสถเป็นบุตรเศรษฐีเมื่อคลอดมีแท่งยาติดมาด้วย แท่งยานี้ช่วยรักษาอาการปวดหัวของบิดาได้ มโหสถเป็นผู้มีปัญญาสามารถแก้ปัญหามากๆ ได้ดี เช่น ฟันเขือกทราย, ขอน้ำนมเทวดาในป่าหิมพานต์, ให้ลากหนองสระนอกเวียงมาอยู่ในเวียง เป็นต้น ต่อมาได้เป็นเสนาของพระเจ้าวิเทโหราช มโหสถสั่งสอนให้คนทั้งปวงรักษาแก้ว 3 ประการคือพระรัตนตรัยไว้และให้ทุกคนปฏิบัติหน้าที่ตามฐานะแห่งตน

มันธาดุราด พับสา 1 พับ วัดไม้ลุงชน เขียน

พระเจ้ามันธาดุราชถวายดอกไม้เพลิงเป็นพุทธบูชา พระสุเมธังพุทธเจ้ากล่าวถึงอานิสงส์การถวายดอกไม้เพลิงว่าจะได้เป็นพระจักรพรรดิราช ครั้นสิ้นชีวิตแล้วได้เป็นใหญ่ในสวรรค์และเตือนให้พระเจ้ามันธาดุราชไม่ประมาทในการทำบุญ พระเจ้ามันธาดุราชมอบรางวัลให้ช่างทำดอกไม้ไฟ พระอินทร์บันดาลให้ฝนห่าแก้วตกลงมาในเมืองเพื่อค้าสมภารพระเจ้ามันธาดุราชจนเต็มฉางใหญ่ พระองค์ได้ใช้ทำงานต่อไป

เมณฑกัลป์ฎี พับสา 1 พับ วัดผาแตก พระภิกขุ ฐิตธมโม วัดบ้านล้าวเหนือ เมืองเชียงตุง เขียน

ชายยากจนถวายคันธกุฎี ธรรมาสน์ ภัตตาหาร และเครื่องนุ่งห่ม แต่พระเจ้าวิปัสสีและพระสงฆ์ ต่อมาได้เกิดเป็นเศรษฐีชื่อเมณฑกเศรษฐี เมณฑกทราบข่าวว่าอีก 3 ปี บ้านเมืองจะแห้งแล้ง ท่านเศรษฐีจึงเร่งสะสมเสบียง เมื่อครบ 3 ปีเหลือข้าวเพียงหยิบมือสุดท้าย ท่านเศรษฐีและครอบครัวถวายอาหารทั้งหมดที่มีแต่พระปัจเจกพุทธเจ้าและอริชฐาน พระปัจเจกพุทธเจ้าแจกจ่ายอาหารให้พระปัจเจกพุทธเจ้าอีก 500 รูป ด้วยอานุภาพแห่งทานทำให้มีข้าวสวยเต็มหม้อ นอกจากบริโภคในครัวเรือนแล้ว เศรษฐีและครอบครัวแจกจ่ายข้าวให้คนในชมพูทวีป

วิฑูรบัณฑิต (อุคต รุ่งเรืองศรี, 2546: 660)

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นบัณฑิตของพระเจ้าธัญชัยโกมลเมืองอินทปัตถ์มีนามว่าวิฑูร ธิดาพญานาคกล่าวว่าหากผู้ใดนำ “หัวใจ” ของวิฑูรมาได้จะแต่งงานกับผู้นั้น ปุณณกยัภย์เล่นสกากับพระเจ้าธัญชัยโกมลและได้ตัววิฑูรมา และได้พยายามฆ่าวิฑูรเพื่อเอา “หัวใจ” แต่ไม่สำเร็จ จนเมื่อยัภย์พาวิฑูรไปแสดงธรรมในสำนักของพญานาค ปุณณกยัภย์ก็ได้แต่งงานกับธิดาพญานาคเพราะ “หัวใจ” ของวิฑูรบัณฑิตคือการแสดงธรรม

เวสสันดร(รวม) พับสา 1 พับ วัดผาแตก เชียง

ประชาชนขับพระเวสสันดรออกจากเมืองเนื่องจากไม่พอใจที่พระองค์บริจาคช้างคู่เมืองให้เมืองอื่น ก่อนออกเดินทางพระเวสสันดรกระทำสัตสดกมหาทาน ระหว่างทางมีคนขอของต่างๆ พระองค์มอบให้ พระเวสสันดร พระนางมัทรีและสองกุมารบวชเป็นฤๅษี ชูชกมาขอสองกุมาร พระองค์ก็พระราชทานให้ พระอินทร์แปลงกายเป็นพราหมณ์มาขอพระนางมัทรีพระองค์ก็พระราชทานให้ เทวดาดลใจให้ชูชกพาสองกุมารไปทางเมืองสีพี พระเจ้ากรุงสญชัยไล่ตัวสองกุมารและเชิญพระเวสสันดรและพระนางมัทรีกลับคืนมาครองเมือง

สิธาด พับสา 1 พับ วัดผาแตก ขนานอำเชียง

พระโพธิสัตว์เป็นบุตรของนางสิริมหามายาและพระเจ้าสุทโธทนะชื่อว่าเจ้าสิธาดัตถ์ วันหนึ่งเจ้าสิธาดัตถ์ชมอุทยานเห็นคนแก่ คนป่วย นักบวช และคนตาย ครั้นกลับเข้าที่พัก ก็เห็นนางสนมนอนลืมนสติเหมือนซากศพ นางยโสธราคลอดลูกเป็นชาย สิธาดัตถ์ให้ชื่อว่าราหุล คือนั้นพระโพธิสัตว์ออกบวชริมฝั่งแม่น้ำ บำเพ็ญเพียรเป็นเวลา 6 ปี ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์แสดงธรรม ปรีนิพพานเมื่ออายุ 80 พรรษา

สุธนู พับสา 1 พับ วัดผาแตก ขนานอำเชียง

เจ้าสุธนูไปเมืองยักซ์และเทศนาให้รักษาศีล 5 และเล่าอานิสงส์การรักษาศีล พระยายักซ์ตั้งใจว่าจะรักษาศีล 5 และได้มอบนางจันทวดีผู้เป็นน้องสาวให้เป็นภรรยา จากนั้นเจ้าสุธนูพานางจันทวดีและนางกัญเรณูตีขึ้นม้ามณีกากกลับเมืองพาราณสี แต่งตั้งให้นางทั้งสองเป็นอัครมเหสี และครองเมืองต่อจากบิดา

สุภมิต พับสา 1 พับ วัดผาแตก ขนานอำเชียง

เมืองจามปามีกษัตริย์ 2 พี่น้องพี่ชื่อสมภมิต น้องชื่ออสมภมิต ท้าวสมภมิตมีมเหสีชื่อนางเกสินี มีโอรส 2 องค์ ชื่อชัยทัตและชัยเสน ท้าวสมภมิตทราบว่าน้องชายอยากครองเมืองจึงพามเหสีและโอรสหนี ทั้ง 4 พลัดกันที่แม่น้ำใหญ่ พระเจ้าสุภมิตได้ครองเมืองดักศิลาแทนกษัตริย์ที่สวรรคต ต่อมาทั้ง 4 คนได้พบกันอีกครั้ง พระองค์แต่งตั้งให้นางเกสินีเป็นมเหสี ชัยทัตเป็นอุปราช ชัยเสนเป็นเสนา

สุวรรณสยาม (อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์, 1987: 62)

ทูกุลกับบาลิกา 2 สามภรรยาบวชเป็นฤๅษีอยู่ป่า บาลิกามีบุตรชายชื่อสุวรรณสยาม ต่อมาบิดาและมารดาตาดอดเพราะพิษงู สุวรรณสยามดูแลบิดามารดาอย่างดี วันหนึ่งพระยาภิบาลย์กษัตริย์เจ้าเมืองพาราณสียิงธนูใส่สุวรรณสยามจนเสียชีวิต ฤๅษีอธิษฐานขอให้สุวรรณสยามฟื้น นางโสคันธรีซึ่งเป็นอาร์ักษ์อยู่ในป่าช่วยสุวรรณสยาม ด้วยบารมีที่สร้างแต่ปางก่อน สุวรรณสยามฟื้นคืนชีวิต ตาของฤๅษีที่บอดสนิทก็กลับมามองเห็น

อนาถบิณฑิกมหาสกุณฺฐี/อนาถบิณฑิกัสสมมหาสกุณฺฐี พับสา 1 พับ วัดผาแตก อุทยาน
คันธอร เขียน

อนาถบิณฑิกเศรษฐีเมืองราชคฤห์เดินทางไปเยี่ยมสหายและค้าขายยังเมืองสาวัตถี
วันหนึ่งอนาถบิณฑิกฟังพระพุทธเจ้าแสดงพระธรรมก็เกิดปีติและตั้งใจว่าวันรุ่งขึ้นจะไปถวายภัตตาหาร
เข้ามิตท่านเศรษฐีเดินทางไปถึงยังที่พำนักของพระพุทธองค์ พระพุทธเจ้าแสดงพระธรรมเทศนาแก่
ท่านเศรษฐี

อุตตมหาสกุณฺฐี ไม่พบต้นฉบับ ชื่อที่ใกล้เคียงคือ อุกคเศรษฐีและอุคตเศรษฐี

อุคคเศรษฐี (พงศัพัตน์ จันทรวราทิตย์, 2522: 167)

อุคคเศรษฐีเป็นบุตรเศรษฐีแห่งเมืองเวสาลีท่านมีรูปร่างทั้งยังเลื่อมใสในพุทธศาสนา
มาก ได้บรรลุธรรมชั้นอนาคามี ท่านเคยได้ยินพระพุทธเจ้าตรัสว่าผู้ที่ถวายของที่พอใจย่อมได้ในสิ่งที่
พอใจ ดังนั้นสิ่งใดที่เป็นที่รักของท่านทั้งอาหารและของใช้ ท่านก็นำไปถวายพระพุทธเจ้าและพระภิกษุ
สงฆ์ เมื่อถึงแก่กรรมท่านได้บังเกิดเป็นเทพบนสวรรค์

อุคคตเศรษฐี (พงศัพัตน์ จันทรวราทิตย์, 2522: 167-168)

อุคคตเศรษฐีเป็นบุตรเศรษฐีแห่งหมู่บ้านหัตถิกคาม ครั้งหนึ่งท่านมัวเมาอยู่ในเครื่องดื่ม
ตลอด 7 วัน ครั้นพบพระพุทธเจ้าก็เกิดหิริโศดตป้ปะความมัวเมาหายไป พระพุทธองค์แสดงธรรม
โปรดท่านบรรลุอนาคามี จากนั้นท่านถวายทานแก่ภิกษุสงฆ์สม่ำเสมอ พระพุทธเจ้ายกย่องว่าเป็นผู้
เป็นเลิศกว่าอุบาสกทั้งหลายในด้านการเป็นอุปัฏฐากสงฆ์

4.1.3 ธัมมชาตาปี

กระต่ายกอน/กระต่ายเผือก พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยขนานสามแก้ว

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นกระต่ายเผือก กระต่ายโพธิสัตว์สอนให้กระต่าย
ทั้งหลายรักษาศีล 5 ศีล 8 พระอินทร์แปลงกายเป็นพราหมณ์มาขออาหาร กระต่ายโพธิสัตว์สละชีพ
กระโดดเข้ากองไฟ ด้วยอำนาจศีลทานที่บำเพ็ญมาในอดีตชาติ มีดอกบัวผุดรองรับกระต่ายโพธิสัตว์
กลางกองไฟ พระอินทร์หยิบดอกบัวและกระต่ายเผือกออกมาจากกองไฟ จากนั้นพระอินทร์เหาะขึ้น
ไปแต่มีรูปกระต่ายบนดวงจันทร์

กุสราษ พับสา 1 พับ วัดผาแตก ขนานอำเขียน

โอรสกษัตริย์เมืองกุสวามีมีนามว่ากุสราษ กุสราษนำทองคำหล่อเป็นรูปสตรีบอกว่า
ต้องการแต่งงานกับสตรีที่งามดังรูปหล่อ บิดาของนางปภาวดีธิดาเจ้าเมืองศากยะให้เป็นมเหสีเจ้า
กุสราษ นางปภาวดีน้อยใจว่าไม่เคยเห็นหน้าสามีในตอนกลางวันจึงหนีกลับเมือง เจ้ากุสราษจึงอานาง
นานถึง 7 เดือน และคิดว่านางไม่รักเพราะตนมีหน้าตาไม่ดีก็คิดออกบวช เจ้ากุสราษกินของที่พระอินทร์
มอบให้กลายเป็นหนุ่มรูปงาม เมื่อนางปภาวดีเห็นสามีรูปงามก็ไม่คิดหนี

โคณบุตร (อุตม รุ่งเรืองศรี, 2546: 591)

วามีบุตรเป็นมนุษย์ชื่อโคณบุตร เสือโคร่งมีบุตรเป็นมนุษย์ชื่อพยัคฆบุตร เจ้าเมืองแต่งตั้งโคณบุตรเป็นเสนาฝ่ายขวา พยัคฆบุตรเป็นเสนาฝ่ายซ้าย พยัคฆบุตรออกอุบายให้โคณบุตรหาดอกบัวหอมจากป่าหิมพานต์ถวายเจ้าเมือง ทั้งยังยุให้เจ้าเมืองสั่งโคณบุตรนำพระญาติที่เสียชีวิตขึ้นมาพบ พญาผีเสื้อบอกให้ก่อกองไฟแล้วให้เสนาอำมาตย์ของตนแปลงกายเป็นพระญาติ เจ้าเมืองดีใจจนลืมสติเผลอเข้ากองไฟ สิ้นพระชนม์ โคณบุตรได้ครองเมือง ส่วนพยัคฆบุตรตกม้าตายเพราะแผ่นดินไหว

จันทกุมาร/จันทพราหมณ์/จันทกุมารแพะคำ/แพะคำ พับสา 5 พับ วัดป่าเหมือดรุ้ง เจริญ เขียน

พระราชามือเมืองพันธุมติมีโอรสกับมเหสี 5 พระองค์ เมื่อมเหสีเสียชีวิต มเหสีใหม่ขับไล่โอรสทั้ง 5 โอรสแต่ละองค์ตั้งจิตเกิดเป็นเสือ พญานาค รุ่ง พระอินทร์ และแพะ แล้วฆ่าตัวตายชาติถัดมาได้เกิดตามที่ปรารถนา พระโพธิสัตว์เป็นน้องเล็กเกิดในท้องแพะ แพะคำโพธิสัตว์แต่งงานกับลูกสาวคนสุดท้ายของพระราชามือ พระราชาหาทางกำจัดลูกเขยคนเล็กแต่พี่ๆ ในอดีตชาติคอยช่วยเหลือ พระอินทร์ลงมาถามคำถามกับพระราชามือ แพะคำโพธิสัตว์ออกจากคราบแพะพิเศษแก้ปัญหาได้ถูกต้อง ต่อมาแพะคำเป็นพระราชามือชื่อจันทกุมาร

ข้างงาเดียว/สุทันตวรกุมารข้างงาเดียว/สุทันตวรกุมาร พับสา 7 พับ วัดผาแตก เขียน

พระโพธิสัตว์เป็นชายยากจน พระเจ้าพรหมทัตสั่งให้ทุกคนตะโพธิสัตว์ล้อมรั้วนาหลวง ต่อมาข้างงาในนาแปลงที่พระโพธิสัตว์ดูแล พระราชาสั่งฝังพระโพธิสัตว์ รุกขเทวดาช่วยพระโพธิสัตว์ไว้และบอกให้ของงาจากพระยาข้าง พระโพธิสัตว์ได้นางในนางข้างเป็นภรรยา พระเจ้าพรหมทัตอยากได้ภรรยาของพระโพธิสัตว์จึงหาเรื่องกลั่นแกล้ง พระเจ้าพรหมทัตทำสงครามกับพระโพธิสัตว์และตายในที่รบ ชาวเมืองเชิญพระโพธิสัตว์ครองราชย์

ข้างสตัน พับสา 1 พับ วัดผาแตก ขนานธำเขียน

ภิกษุสนทนากันว่าพระเทวทัตไม่รู้บุญคุณทั้งยังปองร้ายพระพุทธเจ้าหลายครั้ง พระพุทธเจ้าแสดงเรื่องแต่หนหลังว่าพระโพธิสัตว์เกิดเป็นข้างอยู่ในป่า ได้ช่วยพรานหลงที่หลงทางให้ออกจากป่า ต่อมานายพรานของข้าง พญาข้างก็สละให้ด้วยมุ่งหมายในพระโพธิญาณ พรานไปขอตัดงาข้างถึง 3 ครั้งพญาข้างก็ให้ทุกครั้ง แผ่นดินทนมไม่ได้จึงสูบพรานออกตัณญูลงนรก

ข้างสามงา (อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์, 1987: 202)

พระเจ้าสังขัตตราชาและพระนางจันทรังสีแห่งเมืองจามปา รับลูกกำพร้าชื่อสุนันทกุมารมาเลี้ยง พระราชารับสั่งให้สุนันทหาข้างสามงาปลาสามเงี่ยงมาถวาย สุนันทกุมารเดินทางไปที่หิมพานต์ พระอินทร์เนรมิตธิดา 3 คนอยู่ในปราสาท สุนันทกุมารได้นางทั้ง 3 เป็นชายา สุนันทกุมาร

ทูลว่า ช้าง 3 งา ได้แก่ ปราสาท 3 หลัง ปลา 3 เจริญ ได้แก่ นาง 3 คน เมื่อพระเจ้าสังขัตตราชา สวรรคต สุนันทกุมารได้ขึ้นครองราชย์

ดาววิไถ่น้อย/ดาวไถ่น้อย พับสา 3 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยขนานสามแก้ว

สามีภรรยาเป็นชาวไร่ วันหนึ่งมีพระธุดงค์เดินผ่านในเวลาค่ำทั้งสองนิมนต์ให้พักที่บ้าน และคิดจะฆ่าแม่ไถ่เพื่อทำอาหารถวายพระ แม่ไถ่บอกลูกไถ่ 6 ตัวว่าพรุ่งนี้จะถูกฆ่า วันรุ่งขึ้นทั้งสอง ช่วยกันฆ่าแม่ไถ่ ถลกหนังไถ่และนำไปย่าง ขณะนั้นลูกไถ่กระโจนเข้ากองไฟ แม่ไถ่และลูกไถ่ทั้ง 6 ตัว เกิดเป็นดาวไถ่น้อยบนฟ้า

เทมีย์ พับสา 1 พับ วัดผาแตก ขนานห้าเขียน

พระโพธิสัตว์เป็นโอรสพระเจ้ากาสิมีนามว่าเทมีย์ ขณะบิดากำลังตัดสินคดี พระเทมีย์ ซึ่งอายุ 1 เดือนนั่งบนตักและหวนคิดถึงที่ตนตกนรกเพราะกรรมที่ตัดสินโทษเมื่อครั้งที่ เป็นพระราช เทวดาแนะนำให้พระเทมีย์ทำเป็นใบ้ง่อยเปลี้ยเสียขา เมื่อพระเทมีย์อายุ 16 ปีหมอบุรุษทำนายว่าหาก พระเทมีย์อยู่ในเมืองจะเกิดภัยพิบัติ นายสารถิษบรรลพพาพระเทมีย์ไปฝั่ง ครั้นถึงนอกเมืองพระเทมีย์พูด กับนายสารถิษ เมื่อความทราบถึงพระราช พระองค์ขอให้พระเทมีย์ครองเมือง แต่พระโพธิสัตว์ยืนยัน ว่าต้องการบวช ผู้ออกบวชตามพระเทมีย์จำนวนมาก

ทันตธาตุ พับสา 3 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยขนานสามแก้ว

พระยากาสิเจ้าเมืองทันตปุรนครบุชาพระทันตธาตุเป็นประจำ กล่าวถึงพระยาวิธรรยา อยากรได้พระทันตธาตุจึงแย่งชิงได้สำเร็จแล้วนำพระทันตธาตุไปมอบให้พระเจ้าคูหาสีวิราช พระเจ้า คูหาสีวิราชยกธิดาให้ทันตกุมาร และสั่งความว่าหากมีข้าศึก ให้ถือเพศเป็นพราหมณ์อัญเชิญพระทันต ธาตุไปลังกาทวีป พระเจ้าคูหาสีวิราชออกรบและสิ้นพระชนม์ทันตกุมารทำตามที่พระเจ้าคูหาสีวิราช สั่งความ พระทันตธาตุได้ประดิษฐานในเมืองอนรุทธ ลังกาทวีป

ทันตสละ/ทันตสระ พับสา 3 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยขนานสามแก้ว

ภิกษุณีร้องไห้ พระพุทธองค์เล่าว่าชาติหนึ่งพระองค์เกิดเป็นพญาช้างชื่อสทันตสระ มีเมียหลวงชื่อสุภทรา เมียน้อยชื่อจุลภทรา พญาช้างอาศัยอยู่ใกล้สระน้ำสทันตสระ วันหนึ่งช้าง โพธิสัตว์หักกิ่งดอกไม้ให้เมียทั้งสอง กิ่งที่ให้เมียน้อยเป็นดอกไม้เหี่ยวและมีรังมด นางจุลภทราผูกแหว่ พญาช้าง นางเกิดเป็นธิดากษัตริย์เป็นมเหสีพระเจ้ากรุงพาราณสีชื่อจุลสุภททา นางแสสร้งป่วยอยากได้ เตียงนอนทำจากงาช้าง กษัตริย์สั่งให้นายพรานไปหางาช้าง เมื่อนางทราบว่าพญาช้างสทันตสระล้ม นางเสียใจจนอกแตกตาย

ธัมม์สูด พับสา 5 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง

เป็นบทสวดต่างๆ เช่น บทสวดมนต์ไหว้พระ, พระปริตร, บทสืบชตา เป็นต้น

นารัททะ (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2546: 655)

พระเจ้าอังคิตราชกษัตริย์เมืองมิลิลาเชื่อว่าไม่มีโลกหน้าจึงมัวเมาในกามสุข นางรจนาพระธิดาอาราธนาให้พระอินทร์ พระพรหมช่วยเหลือ พรหมชื่อนารทเดือนสติพระเจ้าอังคิตราช จนกลับพระทัยได้ ทำให้พระองค์ดำรงอยู่ในศีลและทำหน้าที่พระราชชาติ

เนมิราช พับสา 1 พับ วัดผาแตก ขนานธำเขียน

พระเจ้าเนมิราชครองกรุงมิลิลา พระองค์รักชาติลบำเพ็ญทานเป็นนิจ พระอินทร์ให้ พระเวสสุกรรมรับพระเจ้าเนมิราชเยี่ยมขมนรกและสวรรค์ตามที่พระองค์ปรารถนา เทวดาชวน พระเจ้าเนมิราชอยู่บนสวรรค์แต่พระองค์ปฏิเสธ พระองค์เล่าถึงนรกและสวรรค์ให้ชาวเมืองฟัง ให้คน ละบาปทำบุญ เมื่อพระเกศาหงอกพระองค์มอบเมืองให้ราชบุตรแล้วออกบวชจนสิ้นชีวิตและได้บังเกิด ในสวรรค์

ปถมสมโพธิ (อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์, 1987: 205)

เจ้าชายสิทธัตถะเป็นโอรสของพระนางสิริมหามายาและพระเจ้าสุทโธทนะแห่งเมือง กบิลพัสดุ์ ต่อมาได้อภิเษกกับเจ้าหญิงยโสธราพิมพามีโอรสชื่อเจ้าชายราหุล เมื่อพระชนมายุได้ 29 พรรษา เจ้าชายสิทธัตถะออกผนวชและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า พระองค์ประกาศพระศาสนาในชมพูทวีปเป็นเวลา 45 ปี ก็ปรินิพพาน

ปิฎกาทังสาม (คุณธรรมชาตาวัน)

ปุณณาค/ปุณณคคะ พับสา 3 พับ วัดผาแตก อุขนานยี่ป่าขอย เอ็งกาดฟ้า เมือง เชียงตุง เขียน

พระโพธิสัตว์เป็นนาคขึ้นมารักษาสิลบนโลกมนุษย์ ได้นำงหล้าเป็นภรรยา ปุณณคคะ พานางหล้าไปเมืองนาค นางหล้าทำอาหารให้นาคน้อยๆ กิน เมื่อเดินทางกลับได้รับสมบัติจากเมือง นาคเป็นอันมาก ต่อมาพี่สาวของนางหล้าตามไปแต่กลับทำร้ายนาคและทำร้ายนางหล้า พี่สาวอยากมี สามีจึงจับงูเห่ามามานอนร่วมห้องแต่กลับถูกงูกิน บิดาของปุณณคคะซึ่งเป็นพญานาคขึ้นมาถาม ปัญหากับเจ้าเมือง ปุณณคคะตอบได้ ต่อมาปุณณคคะได้ครองเมืองปัญจาละ

แพะคำ คุณันทกุมาร(ธัมมชาตาเดือน)

ภุริทัต พับสา 1 พับ วัดผาแตก ขนานธำเขียน

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นนาคมีนามว่าทัตตะ ขณะนั้นมีปัญหาที่ไม่มีใครแก้ไขได้ ทัตตะแก้ปัญหาลำเร็จพระยาอินทร์ให้ชื่อว่าภุริทัต ภุริทัตขึ้นมาบำเพ็ญเพียรริมฝั่งน้ำ กล่าวถึงอาลัย พราหมณ์จับภุริทัตตระเวนแสดงไปหลายที่ ต่อมาพี่น้องภุริทัตเสาะหาและช่วยภุริทัต ครั้นพระเจ้ากรุง พาราณสีทราบว่านาคทั้ง 3 เป็นหลานก็รับเข้าวัง ภุริทัตเทศน์สั่งสอนชาวเมือง

มหาชนก (อุตม รุ่งเรืองศรี, 2546: 657)

เมืองมิถิลาเกิดขบถ มหเสีหนือออกจากเมืองและคลอดบุตรให้ชื่อว่ามหาชนก เมื่อโตขึ้นมหาชนกไปค้าขายต่างเมือง ระหว่างทางเรือล่ม พระโพธิสัตว์ว่ายน้ำด้วยความเพียร เมื่อถึงวันที่ 7 นางมณีเมขลามาช่วยต่อมาพระโพธิสัตว์ได้เป็นกษัตริย์เมืองมิถิลา ต่อมาพระองค์ได้ออกบวชเป็นฤๅษี

มโหสถ พับสา 1 พับ วัดผาแตก ขนานธำเขียน

พระโพธิสัตว์เป็นบุตรของเศรษฐีและนางสุนนา เมื่อนางสุนนาคลอดพระโพธิสัตว์ พระอินทร์มอบแท่งยาให้พระโพธิสัตว์ เมื่อเศรษฐีผู้เป็นพ่อ กินยาที่ฝนจากแท่งไม้ก็หายป่วยจึงตั้งชื่อลูกว่ามโหสถ เมื่อชาวนี้แพร่สะพัดคนก็หลั่งไหลมาขอแบ่งปันยา ลูกเศรษฐีช่วยเหลือ ต่อมามโหสถออกบวช

ม้าแสนขวัญ/ม้าน้อยย่ำไบบัว พับสา 2 พับ บ้านขนานธำ ขนานธำเขียน

พระสารีบุตรรับนิมนต์หญิงชรายากจนและฉันทักกันหม้อที่หญิงชราถวายเสมอ พระพุทธเจ้าเล่าว่าอดีตหญิงชราและพระสารีบุตรเคยเกื้อกูลกัน ครั้งหนึ่งพระโพธิสัตว์เป็นพ่อค้าขอซื้อม้าลักษณะดีจากหญิงชรา ม้าน้อยมีขวัญมาก มีกำลังมาก ว่องไว สามารถเดินบนไบบัวได้ พระโพธิสัตว์ถวายม้าให้พระเจ้าพรหมทัต พระองค์แต่งตั้งให้พระโพธิสัตว์เป็นอุปราช และยกย่องให้ม้าน้อยเป็นใหญ่เหนือม้าทั้งปวง ในชาตินี้ม้าน้อยกลับชาติเป็นพระสารีบุตร หญิงชราก็เป็นหญิงชราดังเก่า พ่อค้าม้าคือพระพุทธองค์

ลาญงู พับสา 8 พับ วัดผาแตก เขียน

พระโพธิสัตว์เกิดเป็นลูกทศตะ เมื่อมารดาและบิดาเสียชีวิต พระโพธิสัตว์เร่ร่อนขอทานอาศัยอยู่กับสองผัวเมียยากจน พระโพธิสัตว์ช่วยพระธิดาของพระเจ้าวิเทหราชซึ่งถูกงูหลวงคาบไปยังเมืองลาญงูให้ปลอดภัย พระเจ้าวิเทหราชอภิเษกพระโพธิสัตว์ให้ครองคู่กับพระธิดาและมอบเมืองให้ครอง

วอกไข่หิน/วอกไคหิน (อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์, 1987: 33)

ลิงชื่อลำเป้าเกิดจากไข่หิน ต่อมาได้เรียนวิชากับพระมหาเถร เมื่อเรียนจบได้เป็นคนเลี้ยงม้าและดูแลสวนผลไม้ของพระอินทร์ ไม่นานลิงลำเป้าหนีกลับมาอยู่ที่อยู่เดิม พระอินทร์ให้วิษณุกรรมนิมนต์พระพุทธเจ้ามาเทศนา หลังจากฟังพระธรรมเทศนาลิงลำเป้ายอมแพ้พระพุทธเจ้า และได้กลายเป็นลิงดี ไม่ตื้อ

วิฑูรบัณชิต คูธัมมชาตาเดือน

เวสสันดร คูธัมมชาตาเดือน

สมภมิต พับสา 1 พับ วัดผาแตก ขนานธำเขียน

จามปามีกษัตริย์สองพี่น้องที่ชื่อสมภมิต น้องชื่อสมภมิต ท้าวสมภมิตมีเมียชื่อนางเกสิณี ทั้งสองมีโอรส 2 องค์ ชื่อชัยทัตและชัยเสน ท้าวสมภมิตทราบว่่าน้องชายอยากครองเมืองจึงพามหเสี

และโอรสหนีออกจากวัง เมื่อทั้ง 4 เดินทางมาถึงแม่น้ำใหญ่ได้พลัดกัน พระเจ้าสุมภมิตได้ขึ้นครองเมืองตักศิลา ต่อมาทั้ง 4 คนได้พบกันอีกครั้ง พระเจ้าสุมภมิตรับชายาและโอรสมาอยู่ด้วยกัน

สิทธาทออกบวช/สิธาท พับสา 1 พับ วัดผาแตก ขนานจำเขียน

พระโพธิสัตว์เป็นบุตรนางสิริมหามายาและพระเจ้าสุทโธทนะชื่อเจ้าสิทธาท เจ้าสิทธาทชมอุทยานเห็นคนแก่ คนป่วย นักบวช และคนตาย นางโยสธราคลอดลูกชายชื่อราหุล คิณนั้นพระโพธิสัตว์ออกบวช บำเพ็ญเพียร 6 ปี ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า พระองค์สั่งสอนธรรมอยู่เสมอ ปรีณิพพานเมื่ออายุ 80 พรรษา

สุขวัณณะวัฬหลง คูธัมมชาตาวิน

สุตโสม พับสา 1 พับ วัดผาแตก ขนานจำเขียน

พระโพธิสัตว์เป็นโอรสกษัตริย์เมืองสุนบุรีชื่อสุตโสม ต่อมาได้ครองเมืองแทนบิดาสุตโสมมีลูกชายชื่อโสภณและโสมทัต เมื่อนายช่างเห็นผมขาวก็บอกให้เจ้าสุตโสมทราบ เจ้าสุตโสมบอกนางเทวีให้อยู่ดูแลลูกและบิดามารดาแทนตน และออกบวช ต่อมาเสนาอำมาตย์ ลูกและเมียก็ติดตามและออกบวช

สุตันตะ คูธัมมชาตาวิน

สุทสสานางหมากพร้าว/นางมะพร้าว (เวาน์ เพลงเออ, 2519: 36-39)

เทพบุตรเกิดเป็นลูกชายยากจน ต่อมาได้เรียนวิชากับฤๅษี และได้นางในลูกมะพร้าวเป็นภรรยา กล่าวถึงยักษ์ลักพานางไป ด้วยความช่วยเหลือของพระอินทร์ ชายผู้นี้รบกับยักษ์และได้นางคืนมา ยักษ์ยกลูกสาวให้ชายผู้นี้อีกคนหนึ่ง ต่อมาเขาได้นางมโนหราเป็นภรรยาอีกคนหนึ่ง

สุธน พับสา 1 พับ วัดผาแตก ขนานจำเขียน

ปรารภเหตุภิกษุหลงรักหญิงสาว พระพุทธเจ้าเล่าว่าเมื่อครั้งที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระสุธนโอรสกษัตริย์เมืองปัญจาล วันหนึ่งนายพรานจับนางมโนหรากวายเป็นพระสุธน พระสุธนได้นางเป็นชายา พระสุธนออกรบ พระราชาฝันว่าไฟไหม้เมืองและไหม้พระองค์ บุโรหิตทำนายว่าจะเกิดเคราะห์ใหญ่ให้จับนางมโนหรากลับมา นางมโนราห์ติดปีกติดหางบินหนีไป พระสุธนตามหานางไปเมื่อผ่านการทดสอบ บิดายกนางมโนราห์และจัดงานแต่งงานให้ ต่อมาพระสุธนและนางมโนรากลับคืนเมือง

สุธนู พับสา 1 พับ วัดผาแตก ขนานจำเขียน

พระโพธิสัตว์เสวยชาติเป็นเจ้าสุธนูได้ไปเมืองยักษ์และเทศนาอันสงส์ของการรักษาศีล 5จนกระทั่ง พระยายักษ์ตั้งใจว่าจะรักษาศีล 5 พระยายักษ์มอบน้องสาวชื่อนางจันทวดีให้เป็นภรรยาเจ้าสุธนู เจ้าสุธนู นางจันทวดี และนางกัญเรณูวดีขึ้นขี่ม้ามณีกากกลับเมืองพาราณสี เจ้าสุธนูครองเมืองต่อจากบิดา

สุวัณณสยาม (อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์, 1987: 62)

ทุกุลกับบาลิกาบวชเป็นฤๅษีอยู่ในป่า บาลิกาคลอดบุตรชื่อสุวัณณสยาม บิดามารดาของสุวัณณสยามถูกงูพิษทำให้ตาบอด สุวัณณสยามดูแลบิดาและมารดาอย่างดี วันหนึ่งสุวัณณสยามถูกพระยากบิลยักษย์ยิงธนูใส่ ฤๅษีทั้งสองพบศพลูกก็อธิษฐานขอให้สุวัณณสยามฟื้น นางโสคันธรีซึ่งเป็นอาร์กษย์อยู่ในป่าก็ช่วยสุวัณณสยาม สุวัณณสยามฟื้น ตาของฤๅษีทั้งสองซึ่งบอดสนิทก็กลับมามองเห็น ทั้งสามคนดำรงชีวิตอยู่ในป่าต่อมา

เสียดายเสียนอน (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2546: 638)

เสื่อใช้หางฟาดจอมปลวก งูเห่าซึ่งอาศัยอยู่ในจอมปลวกกัดเสียดาย ฤๅษีเห็นเสียนอนตายจึงชุบชีวิตขึ้นมา เมื่อเสื่อฟื้นกล่าวว่าฤๅษีทำให้ตนเสียชีวิต ทั้งสองถามสัตว์ในป่าว่าใครถูกใครกัด ด้วยความกลัวเสื่อ สัตว์ทั้งหลายบอกว่าเสื่อเป็นฝ่ายถูก เมื่อเจอกระต่าย กระต่ายเจ้าปัญญาขอให้เสื่อนำทางไปยังจุดเกิดเหตุ เมื่อเสื่อพาดหางไปที่จอมปลวก งูตัวเดิมก็เลื้อยออกมาและกัดเสียดาย

หนูกำ พับสา 1 พับ วัดผาแตก เขียน

ชายตัดฟันใส่บาตรพระพุทธเจ้า อธิษฐานขอให้ฟันทุกซี่ ฟันกลายเป็นทองคำ ชาตีก่อนพระพุทธเจ้าเคยช่วยเหลือสามีภรรยา ครั้งนั้นพระโพธิสัตว์เกิดเป็นหนูกำ ส่วนทั้งสองเกิดเป็นคนรับใช้ เศรษฐี ต่อมาเมื่อทั้งคู่ขอซื้อหนูกำ หนูกำโพธิสัตว์บันดาลทรัพย์สินให้และสอนให้ทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา จากนั้นหนูกำปลีกตัวไปรักษาศีลในป่า พระอินทร์แปลงเป็นพราหมณ์ขออนุญาตให้กระโจนเข้ากองไฟมีดอกบัวทองผุดขึ้นมารับ พราหมณ์คืนร่างเป็นพระอินทร์และเสกสระโบกขรณีให้หนูกำ เมื่อสิ้นชีวิตหนูกำไปเกิดในสวรรค์

หนุเผือก พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยขนานสามแก้ว

หนุเผือกโพธิสัตว์รักษาศีลอยู่ในป่า พระอินทร์แปลงกายเป็นพราหมณ์ชรามาขออนุญาตให้หนุเผือกกินเป็นอาหาร หนุเผือกสละตนให้สัตว์เล็กๆ ออกไปจากตัวและกระโดดเข้ากองไฟ มีดอกบัวผุดขึ้นมารองรับ มีดอกไม้ทิพย์โปรยปราย มีแผ่นดินไหว พระอินทร์คืนร่างดั้งเดิมและนำหนุเผือกพระโพธิสัตว์ขึ้นไปเทศน์บนสวรรค์ และนำหนุเผือกคืนกลับมาโลกมนุษย์ดังเดิม หนุเผือกรักษาศีลจนกระทั่งสิ้นชีวิตได้ไปเกิดในสวรรค์

หมาขนคำ พับสา 10 พับ วัดผาแตก พ่อศีลอายุเขียน

พระเจ้าสุทศนจาครองเมืองพาราณสีพระองค์มีมเหสีเอกชื่อทุมราช มเหสีรองเป็นลูกสาวเสนาชื่อออคิยะ มเหสีเอกคลอดลูกชายและหมาขนคำสอง ตั้งชื่อโอรสว่าสุวรรณเมฆะและตั้งชื่อหมาว่า หมาขนคำ เมื่อสุวรรณเมฆะอายุได้ 3 ปีมารดาเสียชีวิต เมียน้อยยุให้พระราชอาชฎกเมียหลวงและหมาขนคำออกจากเมือง สุวัณณเมฆะเรียนวิชากับฤๅษีและได้ลูกสาวฤๅษีชื่อนางคันธมาลาเป็นชายา ต่อมาสุวรรณเมฆะช่วยพระธิดามเหสีรองมิให้ถูกยักษ์จับกิน บิดายกสมบัติให้สุวรรณเมฆะปกครอง

หมายเหตุคำ/หารุย/หมาฮุย (อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์, 1987: 140)

พระโพธิสัตว์เกิดในตระกูลยากจน เมื่อมารดาเสียชีวิต แม่เลี้ยงไล่พระโพธิสัตว์และหมาฮุยออกจากบ้าน เมื่อโตเป็นหนุ่มพระโพธิสัตว์ช่วยเหลือราชิดาพรหมบั่นให้พ้นจากอันตราย พระยาสังกัสสะได้ยกนางพรหมบั่นให้เป็นชายา และยกเมืองสังกัสสะให้พระโพธิสัตว์ครอง

หมูหิน (อุตม รุ่งเรืองศรี, วรรณกรรมล้านนา: 640)

พระเจ้าพรหมทัตมีเมียเหสีเอกชื่อนางจันทมา เมเหสีรองชื่อนางกาไว๋ นางกาไว๋ใส่ความว่าเมเหสีเอกมีชู้ พระราชาให้ลอยแพเมเหสีเอกและโอรสสององค์ แพแตกทั้งสามแยกกันโดยแม่ได้ไปอยู่เมืองจัมปา โอรสองค์โตเป็นบุตรบุญธรรมของราชามัทราช โอรสองค์เล็กซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์เป็นบุตรบุญธรรมของฤๅษี โอรสองค์เล็กนั่งบนหินที่ฤๅษีมอบให้แล้วเคาะสามครั้งให้กลายเป็นหมูหินแล้วเหาะไปตามหาแม่และพี่ชายจนพบ ต่อมาพระเจ้าพรหมทัตทราบความจริงจึงรับตัวเมเหสีเอกกลับเมือง

4.1.4 คัมภีร์ที่เป็นที่มาของธัมมชาตา

จากการค้นคว้าที่มาของธัมมชาตาผู้วิจัยพบว่า มีคัมภีร์อีกกลุ่มหนึ่งที่น่าจะเป็นที่มาของวิธีคิดในการสร้างระบบธัมมชาตา ได้แก่ คัมภีร์โหราศาสตร์ คัมภีร์สร้างโลก คัมภีร์*สัททวิมาลา* และคัมภีร์พุทธทำนาย ผู้วิจัยขอเสนอเรื่องย่อ ตามกลุ่มของเรื่อง ดังนี้

4.1.4.1 คัมภีร์โหราศาสตร์

กำเนิดปีล้านนา (หน่อหนานฝน, 2556: 120-133)

กล่าวถึงความเชื่อของคนล้านนาที่ว่า ดวงวิญญาณอาศัยอยู่ที่พระธาตุก่อนมาเกิดเป็นมนุษย์ ผู้ที่เกิดในแต่ละปีเคยเกิดร่วมกับพระโพธิสัตว์ในชาติใด ในชาติปัจจุบันคนเกิดแต่ละปีมีลักษณะนิสัย มีชาติชีวิตเป็นอย่างไร ควรทานธัมมเรื่องใด และควรถวายสิ่งของใดจึงจะดี

หนังสือ **วัฒนธรรมล้านนาแม่กาบใจ** (ทวี สว่างปัญญากร, 2532: 21-24)

กล่าวถึงความเชื่อของชาวล้านนาเกี่ยวกับปีเกิดว่า

คนที่เกิดมาในแต่ละปีชาติที่แล้วเคยเกิดเป็นอะไร เคยเกิดร่วมชาติกับพระโพธิสัตว์ในชาติใด ชาตินี้มีชาติชีวิตอย่างไร มีลักษณะนิสัยเช่นใด ควรมีอัญมณีลักษณะใด และจะเสียชีวิตเมื่ออายุเท่าใด

ภุมมชาติไทลื้อ/พรหมชาติ ไทลื้อ สิบสองพันนา (เอกสารอัตสำเนาได้มาจากสิบสองพันนา)

ภุมมชาติไทลื้อ หรือพรหมชาติไทลื้อ เป็นตำราโหราศาสตร์มีคำทำนายปีเกิด เดือนเกิด วันเกิด ยามเกิด ชาตาว่าจะดีร้ายเป็นอย่างไร ในคำทำนายเดือนเกิดบอกว่าผู้ที่เกิดแต่ละเดือนเคยเกิดร่วมชาติกับพระโพธิสัตว์ในชาติใดมาก่อน

พรหมชาติล้านนา (สนั่น ธรรมธิ, 2550)

พรหมชาติล้านนา เป็นตำราที่บอกอดีตของบุคคล และคำทำนายชีวิตในอนาคต มีทั้งการทำนายตามปีเกิด เดือนเกิด วันเกิด วันเดือนปีที่เป็นมิตรและศัตรู คำทำนายการแต่งงาน ประเพณีบูชาพระธาตุประจำปีเกิดและคำไหว้พระธาตุ ในคำทำนายเดือนเกิด กล่าวชื่อ เศรษฐี/พระโพธิสัตว์ที่เกิดในแต่ละเดือน

พับต้นมิ่งหุรา (หมอลวงวิชา, มปป.)

ต้นมิ่งหุรา เป็นตำราโหราศาสตร์ที่รู้จักกันแพร่หลายในเชียงตุง มีทั้งคำทำนายปีเกิด เดือนเกิด วันเกิด ฤกษ์ฟ้า ตัวพืง เป็นต้น ในส่วนของคำทำนายเดือนเกิดนอกจากกล่าวถึงลักษณะนิสัยของผู้เกิดในเดือนนั้น ลักษณะอาวูรที่ควรพกพา จะเสียชีวิตเมื่ออายุเท่าใดแล้วนั้นยังบอกด้วยว่าผู้ที่เกิดแต่ละเดือนเกิดร่วมชาติกับพระโพธิสัตว์ในชาติใดบ้าง ซึ่งพ้องกับธัมมชาตาเดือนไทเขินขนานสามแก้ว

พับทำนายวันเกิดเดือนขึ้นแรม (ขนานคาคด บ้านผาแตก)

พับทำนายวันเกิดเดือนขึ้นแรมเป็นตำราโหราศาสตร์ มีทั้งคำทำนายปีเกิด เดือนเกิด วันเกิด ฤกษ์ฟ้า ตัวพืง เป็นต้น ในส่วนของคำทำนายเดือนเกิดบอกไว้อย่างชัดเจนว่าคนที่เกิดเดือนใด เกิดร่วมชาติกับพระโพธิสัตว์ในชาติใดบ้าง

4.1.4.2 คัมภีร์สร้างโลก

ปฐมกัปหัวช้าง (ใบลาน 3 ผูก จากหนังสือธัมมใบลานช่วงโค้งรวมมวาร สิบสองพันนา)

โลกวินาศด้วยน้ำ ไฟ ลม เมื่อดวงตะวันขึ้น 7 ดวง ไฟไหม้โลก ต่อมาฝนตกน้ำท่วมโลก เมื่อน้ำแห้ง พรหมลงมากินดินทำให้แสงดับกลับเมืองไม่ได้ ต่อมา มีลูกหลานเป็นมนุษย์ พรหมตั้งปี เดือน วัน ยาม นักขัตฤกษ์ ฤตูกาลขึ้น พระอินทร์ให้ตั้งบ้านตั้งเมือง ให้พีชพันธุ์ ช้างม้าวัวควาย กล่าวถึงดอย 3 ลูก ฤกษ์ทราบว่าจะลงมาตรัสรู้เป็นพุทธเจ้า แต่ตนสิ้นอายุก่อนจึงตั้งราศี ดาวพระเคราะห์ ฤกษ์ฟ้า กล่าวถึงดาวช้างและบอกว่าผู้ที่เกิดมาในปี เดือน และวันต่างๆ ควรทำบุญด้วยวิธีใด

ปฐมกัปหัวช้าง (พับสา 2 พับ วัดผาแตก ขนานใส่เมืองยางเขียน อุดวงแสง นางนวล ถวาย จ.ศ. 1359)

เมื่อแรกตั้งปฐมกัปมีดอย 3 ลูก มีแม่น้ำและพีชพันธุ์และสัตว์จำนวนมาก ฤกษ์ 5 ตนทราบว่าจะอีก 100 ปีจะมีผู้ตรัสรู้เป็นพระพุทเจ้าแต่ตนเสียชีวิตก่อนจึงตั้งราศี ดาวพระเคราะห์ นักขัตฤกษ์ทั้ง 27 และดาวช้างขึ้น และกำหนดว่าผู้ที่เกิดในแต่ละวันควรถวายสิ่งใดและไม่ควรถวายสิ่ง

โต มหาตมาปัสสรสีสังให้ลูกศิษย์เผยแพร่สัทตมณิขุทธคาถาให้แพร่หลายและให้มนุษย์ถวายทานดังที่ได้กำหนดไว้

4.1.4.3 คัมภีร์สัททวิมาลา

สัททวิมาลา พับสา 1 พับ วัดผาแตก คัดลอกจากต้นฉบับพระภิกษุชวาล ปัญญานันโต วัดบ้านเรื่อ เอื้องกาดถ้าย นครเข็ญตุง ปี จ.ศ. 1347 เขียน ไม่ระบุนามผู้คัดลอก

ภิกษุชวาลเรียนแต่วิปัสสนาธุระไม่ได้เรียนคัมภีร์อะไร วันหนึ่งท่านเห็นนกยางกินปลา ก็คิดว่าปลาเป็นกกระยางเปียดเปียนชีวิต ชีวิตตนก็มีชาติ ชรา โรค มรณะเป็นภัยเปียดเปียน จึงใช้คำ “นกยางกินปลา” เป็นองค์ภาวนา ภิกษุรูปอื่นเห็นก็ติเตียน พระพุทธองค์ปรารภเรื่องอักษระพระมหากัสสปะรับอาสาสร้างอักษระเพื่อรักษาพระศาสนาและพระไตรปิฎก พระมหากัสสปะขอเรียนอักษระและแต่งคัมภีร์นี้ขึ้นโดยกล่าวถึงพยัญชนะ สระ และไวยากรณ์ภาษาบาลีโดยสังเขป

4.1.4.4 คัมภีร์พุทธทำนาย

มหาสักขราตถอยล พับสา 1 พับ บ้านขนานธำ ขนานธำเขียน

พระยาสุนันทรราชาถามว่าศาสนา 5,000 ปีตั้งอยู่กับสิ่งใด พระพุทธองค์ตอบว่าศาสนาตั้งอยู่กับพระธรรม เมื่อมีผู้เรียนพระไตรปิฎก มีผู้สั่งสอน มีผู้เทศนาพระศาสนายังคงอยู่ 500 – 1000 ปี ไม่มีพระอรหันต์, 2,000 ปี ผู้รู้พระไตรปิฎกมีน้อย, 3,000 ปี สงฆ์ไม่เคารพพระวินัย, 4,000 ปี ไม่มีการทานธัมมเวสสันดร, 5,000 ปี ไม่มีพระภิกษุที่มีศีลบริสุทธิ์ เมื่อครบ 5,000 ปี ไม่มีพระธาตุพระยาองค์หนึ่งจางคนเสาะหาอักษระธัมม ก็ไม่มีใครทราบ กษัตริย์ประกาศว่าเมื่อสิ้นสุดอักษระธัมมก็เท่ากับสิ้นสุดพระศาสนา

พุทธศาสนาห้าพันวัสสา พับสา 1 พับ วัดผาแตก เขียน

ความเชื่อเรื่องอายุพุทธศาสนา 5,000 ปรากฏในคัมภีร์หลายคัมภีร์ คัมภีร์มโนรถปุรมีกกล่าวว่าพระไตรปิฎกตั้งอยู่ตราบใด ศาสนาก็ตั้งอยู่ถึงตราบนั้น เมื่อพระปริยัติเสื่อมถอย ผู้เล่าเรียนก็น้อยลงในกาลใด ศาสนาคือชื่อว่าเสื่อมสูญหาย เมื่อปิฎกจะทั้งสามเสื่อม จะเริ่มเสื่อมจากพระอภิธัมมาปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระวินัยปิฎก เวสสันดรชาดกเป็นชาดกที่เสื่อมเป็นเรื่องแรก หากมีคนจำคาถาได้เพียง 4 บท ถือว่าพระปริยัติยังไม่เสื่อม

4.2 ธัมมอุทิศ

ธัมมอุทิศ หรือที่ชาวไทเข็ญเรียกว่า ธัมมทานขอมไชยะชะกุน เป็นคัมภีร์ที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะคือ ถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับ ซึ่งสามารถถวายได้ในหลายโอกาส ได้แก่ ในงานทำบุญร้อยวัน,

เดินทาง ไม่ปล่อยวันคืนให้ล่วงเลยไป ขอให้บุญกุศลที่ร่วมกันทำนี้จงไปถึงดวงวิญญาณของผู้ตายให้
ได้รับความสุขในสัมปรายภพ

ตำนานพระแก้วดอนเต้า พับสา 1 พับ จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง สำหรับอุทิศให้
ผู้เสียชีวิต

พระพุทธเจ้าเสด็จไปป่าหิมพานต์ สถานที่แห่งนั้นเป็นเมืองยักษ์ พระองค์บันดาลให้เกิดความ
มืด ฝนตก ยักษ์หนาวเย็นจึงยกมือไหว้และอาราธนา พระพุทธเจ้าเหาะไปยังชั้นพรหมโลกแสดงอัมม
จักกัปวัตตสูตร แล้วกล่าวถึงม่อนดอนเต้าว่าเป็นที่บรรจุพระเกศาของพระเจ้ากุกสันโธ โจนาคม
กัสลับปะ รวมถึงประธานเกศาของพระองค์เพื่อประดิษฐานไว้ที่ม่อนดอนเต้าด้วย และกล่าวต่อไป
พุทธสาวกจะนำพระบรมสารีริกธาตุบรรจุที่ม่อนดอนเต้า

ทูลลภกา ลานเทียมล้านนา 1 ผูก โรงพิมพ์บุญผดุง เชียงราย พ.ศ. 2528 ใช้เทศน์ในงานศพ
บิดามารดา

บุคคลที่หายากในโลก 2 จำพวก คือ คนที่ทำคุณแก่ผู้อื่นและผู้รู้คุณและตอบแทนบุญคุณ
แบ่งเป็น 4 คู่ ได้แก่ พ่อแม่-ลูก, ครูอาจารย์-ศิษย์, พระราชามหากษัตริย์-ประชาชน, พระสัมมาสัม
พุทธเจ้า-พุทธบริษัท ในที่นี้ขอยกตัวอย่างเฉพาะคู่พ่อแม่-ลูก พ่อแม่รักและเป็นห่วงลูกเสมอ พระคุณ
ของพ่อแม่มีมากลูกควรตอบแทนคุณพ่อแม่ด้วยการทำงานแทนพ่อแม่ รักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูล รักษา
สมบัติ ครั้นท่านตายไปก็ทำบุญอุทิศให้

เทวทูตทั้งห้า พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดผาแตก นอกจากถวายคัมภีร์เพื่ออุทิศ
ส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิตแล้วนั้น ชาวไทลื้อนิยมใช้ธัมม์เรื่องนี้เทศน์ให้ผู้ป่วยหนักฟังอีกด้วย (ขนานอินแก้ว
ดวงดี, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2557) กรมหมื่นหาวิทยาลัย

พระพุทธเจ้าแสดงเทวทูตทั้งห้าเตือนให้ระลึกถึงความตายว่าไม่ควรนึกว่ายังเรายังมีอายุน้อย
มัจจุราชยังไม่มาเอาชีวิต เมื่อตายมีเพียงบุญและบาปติดตามไป ตอนใกล้ตายหากจิตใจร้ายจะเกิดเป็น
เปรต ผู้ที่ทำบุญมาย่อมเกิดในภพภูมิที่ดี ควรทำบุญทำทาน รักษาศีลเจริญกรรมฐาน มุ่งพระนิพพาน

ธรรมกัรรณ ลานเทียมล้านนา 1 ผูก ร้านภิญโญ จ.ลำพูน สำหรับอุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรม
นายเวร พ่อเกิดแม่เกิด

พระพุทธเจ้ายกตัวอย่างอกุศลกรรมในอดีตชาติของชาลิกัณหาว่า ในชาติหนึ่งทั้งสองเกิดเป็น
เต็กจูงควายไปทำนา เนื่องจากแดดร้อนควายไม่ยอมลงนา พี่น้องโกรธจึงเอาไม้ไล่ตีควาย ด้วย
อกุศลกรรมดังกล่าว ในชาติที่สองพี่น้องมาเกิดเป็นชาลิกัณหา ควายตัวนั้นเกิดเป็นชุกก เมื่อชุกกมาขอ
สองกุมารจากพระเวสสันดร ชุกกก็เขียนตีสองกุมารต่อหน้าพระเวสสันดร บุคคลมิพึงทำอกุศลกรรม
แม้เพียงเล็กน้อย

ธรรมสังเวช ลานเทียมล้านนา 1 ผูก ธาราทองการพิมพ์ เชียงใหม่ อุทิศให้ผู้เสียชีวิต

กล่าวถึงความยากลำบากในการเลี้ยงลูกของพ่อแม่ เมื่อท่านเสียชีวิตพึงทำบุญอุทิศไปให้ผู้ฟังธรรมพิจารณาร่างกายอย่างถึถ้วนจนเกิดความสังเวชและเบื่อหน่ายในสังสารวัฏ มุ่งหวังพระนิพพาน ให้รักษาศีล 5 ศีล 8 หมั่นสั่งสมกุศลผลบุญไว้

นิพพานสูตร พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง ถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ใหญ่ที่ล่วงลับ

ทาน ศีล ภาวนาเกื้อกูลต่อกัน การข้ามสังสารวัฏไปสู่พระนิพพานเหมือนการเดินทางข้ามป่าใหญ่ ต้องมีทั้งเสบียง (ทาน) กำลัง (ศีล) และสติปัญญา (ภาวนา) ผู้ทำทานอย่างเดียวแต่ไม่รักษาศีลไม่เจริญปัญญา ก็ตกนรกได้ เช่น เศรษฐีสองสามีภรรยาแม่ทำทานมากแต่ไม่รักษาศีล เมื่อเสียชีวิตเป็นเปรต แม่ลูกจะทำบุญให้ก็ไม่ได้รับ พระพุทธองค์แนะนำให้ถวายคัมภีร์**นิพพานสูตร** อานิสงส์การถวายคัมภีร์ทำให้พ่อแม่พ้นทุกข์ถึงสุข

ปิดตามรณะ พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยชนานสามแก้ว ถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้บิดา

พระพุทธเจ้าโปรดบุตรเศรษฐีที่บิดาเพิ่งเสียชีวิต พระพุทธเจ้าบอกว่าหากลูกเศรษฐีขอน้ำจากริเวณที่ไม่เคยมีคนตายจะชุบชีวิตให้ บุตรเศรษฐีไม่สามารถหาได้ พระพุทธองค์ตรัสว่าชีวิตมนุษย์เป็นเช่นดอกไม้ บางดอกยังไม่ทันบานก็ร่วง บางดอกบานแล้วก็ร่วงหล่น บางดอกบานแล้วก็แห้งอยู่คาต้น เมื่อลูกชายเศรษฐีคล้ายโศกเศร้า ได้ว่าจ้างคนคัดลอก**พระไตรปิฎก** และธัมม**ปิดตามรณะ** ถวายพระพุทธองค์พร้อมกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้บิดา ด้วยกุศลดังกล่าวเศรษฐีพ้นจากอบายภูมิเป็นเทวดาบนสวรรค์

ปิดตามาดา หรือ สัจจิทานหอมพ่อแม่ 1 พับ จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง ถวายเพื่ออุทิศให้พ่อแม่ผู้เสียชีวิต

พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดเศรษฐีที่บิดามารดาเสียชีวิตให้คลายจากความทุกข์ พระองค์ตรัสเป็นเชิงเปรียบเทียบกับว่า ผลไม้นั้นบางอย่างเพียงเป็นดอกก็ร่วงหล่น บางครั้งเมื่ออายุกลางก็ร่วงหล่น บางอย่างเมื่อแก่ก็ร่วงหล่น อย่าคิดถึงผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว ให้ทำทานรักษาศีล เจริญภาวนาและอุทิศบุญไปให้ พ่อแม่ที่ตายไปได้รับบุญได้เป็นเทวดามาแจ้งข่าวให้ลูกทราบ

เปตพลี พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง ถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ญาติ

พระเจ้าพิมพิสารคิดถึงญาติที่เสียชีวิตทูลถามพระพุทธเจ้าว่าจะอุทิศบุญให้ญาติอย่างไร พระพุทธองค์ตรัสในวันเพ็ญเดือน 12 พระยายมราชอนุญาตให้สัตว์นรกที่ใกล้หมดอายุมารับส่วนกุศลบนโลกมนุษย์ วันรุ่งขึ้นพระยาพิมพิสารและบริวารนำภัตตาหาร สบง จีวร และข้าวของต่างๆ ไปถวาย

พระภิกษุมีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประธานและอุทิศบุญให้ญาติผู้ล่วงลับ สัตว์นรกที่ได้รับส่วนบุญไปเกิดเป็นเทวดาให้พรลูกหลาน ส่วนสัตว์นรกที่ไม่ได้รับบุญแข่งด่าลูกหลานและกลับไปรับโทษทัณฑ์ในนรกต่อไป

มหาอุณนิพพานสูตร พับสา 3 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง ถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ใหญ่

เศรษฐีสามีภรรยาให้ทานแต่ไม่รักษาศีลตายไปเป็นเปรต ลูกทำบุญถวายทานบุญไปไม่ถึงพระพุทธรูปเจ้าแนะให้ ถวายภัตตาหารพระสงฆ์และถวายธัมมมหาอุณนิพพานสูตร เมื่อลูกทำตามเปรตเศรษฐีเลื่อนภพภูมิเป็นเทวดาและแจ้งข่าวให้ลูกทราบ พระโพธิสัตว์เป็นชายยากจนขอทานเลี้ยงมารดาตาบอด บุตรอำมาตย์เป็นชู้กับสนมพระราชินีและขอให้พระโพธิสัตว์รับโทษแทน พระราชาสั่งประหารพระโพธิสัตว์โดยไม่ไต่สวน พระอินทร์สำเร็จโทษพระราชินีและผู้เกี่ยวข้องและยกเมืองให้พระโพธิสัตว์ปกครองทั้งรักษาตาของมารดาพระโพธิสัตว์จนหาย

มหาวิบาก พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยขนานสามแก้ว ถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิตเพื่อให้พ้นจากวิบากกรรม, ใช้เทศน์ให้ผู้ป่วยหนักฟัง, ใช้ถวายเพื่อผู้ถวายพ้นจากวิบากกรรม

พราหมณ์ถามพระพุทธรูปเจ้าว่าคนเกิดมาแตกต่างกันด้วยเหตุใด พระพุทธรูปตอบว่า ผู้ที่เกิดมาอายุสั้นเนื่องจากชาติก่อนฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ผู้ที่มีอายุยืนแต่ยากจนก็เพราะแม่เขาจะไม่ฆ่าสัตว์แต่ก็ไม่ได้ทำทาน ผู้ที่ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเพราะถวายข้าวยา

มาตาทานหอมแม่ หรือ **อานิสงส์ตบแทนคุณพ่อแม่ขาดก** 1 พับ จัดพิมพ์โดยขนานสามแก้ว ถวายอุทิศให้พ่อแม่

กล่าวถึงพระคุณของพ่อแม่ที่กว่าจะเลี้ยงดูลูกจนโตนั้นมีความลำบากอย่างไรบ้าง ดังนั้นเมื่อพ่อแม่แก่เฒ่าลูกควรเลี้ยงดูตอบแทนคุณพ่อแม่เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ หากท่านละโลกนี้ไปแล้วครบ 100 วัน ก็ควรทำบุญทานธัมม หยาดน้ำอุทิศไปให้ท่าน และเทวบุตรเทวดาทิ้งหลาย รวมทั้งขอโอสถกรรมพ่อแม่ผู้ล่วงลับด้วย

มาตาปิตุคุณ ลานเทียมล้านนา 1 ผูก โรงพิมพ์บุญผดุง จังหวัดเชียงราย สำหรับอุทิศให้พ่อแม่

กล่าวถึงบุญคุณของพ่อแม่ที่เลี้ยงดูลูกมาตั้งแต่เล็กจนโต การทดแทนคุณพ่อแม่ทำได้ด้วยการเลี้ยงดูพ่อแม่ หมั่นแวะเวียนไปหา ไม่แข่งด่าพ่อแม่ ช่วยเหลือการงาน รักษาสมบัติและชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล นอกจากนี้ลูกต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนของท่าน ช่วงปีใหม่ให้นำดอกไม้ไปกราบขอสมาพ่อแม่เมื่อท่านเสียชีวิตก็หมั่นทำบุญอุทิศให้

วิบากรอมจิต พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยขนานสามแก้ว ถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิตพ้นจากวิบากกรรม, ใช้เทศน์ให้ผู้ป่วยหนักฟัง

พระพุทธเจ้าแสดงธรรมว่าบุคคลก่อนตายนึกถึงสิ่งใดย่อมเกิดอยู่ใกล้สิ่งนั้น เช่นเดียวกับภิกษุหวงผ้าครั้นตายเกิดเป็นเส้นเฝ้าผ้า, ก่อนตายสามเณรตั้งความปรารถนาเกิดเป็นลูกกษัตริย์ก็ได้ไปเกิดสมใจ, หญิงคิดถึงชายคนรักเมื่อตายเกิดเป็นควายในบ้านชายคนรัก, พ่อ แม่ ลูกคิดถึงหนองน้ำตายไปเกิดเป็นหมู งู เขียด ไก่ ฯลฯ หนองน้ำ พระพุทธองค์แนะนำให้บอกผู้ที่ใกล้เสียชีวิตภาวนา พุทธโธเมนาโธ ธัมโมเมนาโธ สังโฆเมนาโธ

มัลลยโศค/มาลัยโศคโลก พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง ถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิต

พระมาลัยไปเยี่ยมมรณ สัตว์นรกฝากให้ท่านไปบอกญาติให้ทำบุญอุทิศให้และเล่าเหตุที่ต้องตกนรก พระมาลัยช่วยดับไฟนรกให้สัตว์นรกที่ใกล้จะหมดทุกขเวทนา เว้นแต่ผู้ประกอบอนันตริยกรรมต้องรอให้พระศรีอาริย์มาโปรด พระยายมราชฝากพระมาลัยให้บอกชาวชมพูทวีปให้ทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา หมั่นตักบาตรอุทิศบุญให้ผู้ล่วงลับ เจริญคาถาเทวทูตทั้งห้า และอย่าประกอบอนันตริยกรรม วันรุ่งขึ้นพระมาลัยนำความที่สัตว์นรกและพระยายมราชสั่งบอกให้มนุษย์ในชมพูทวีปทราบทั่วกัน

เยทลวง พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยขนานสามแก้ว ถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิต, เผาคัมภีร์เยทลวงไปพร้อมกับร่างผู้เสียชีวิต เฉพาะในรายที่สูงอายุ

พระพุทธเจ้าบอกว่าเมื่อพระองค์ปรินิพพานจะมีภิกษุเดินทางจากเมืองลังกาไปเมืองผาตั้งผาต่อเพื่อรวบรวมธัมมทั้งหมดไว้ในธัมมเยทลวง ผู้สร้างธัมมเยทลวงไว้เป็นสมบัติส่วนตัวจะไม่ตกอบายภูมิ พระพุทธเจ้ามอบคาถาเทวทูตทั้งห้าให้คนทั้งหลายได้เรียนรู้และท่องจำเพื่อที่จะได้พ้นอบายภูมิ

วิสุทธิยา พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง ถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิต

เศรษฐีบริจาคทานแต่ไม่รักษาศีลครั้นเสียชีวิตเกิดเป็นเปรต เปรตเศรษฐีฝากให้พระมาลัยบอกลูกให้ทำบุญอุทิศให้ตน ลูกเศรษฐีทำบุญสิ้นเงิน 2 โกฏิ บุญนั้นก็ไปไม่ถึง พระพุทธองค์แนะนำให้สร้างพระไตรปิฎก และคัมภีร์วิสุทธิยา ถวายเป็นทาน เมื่อยมบาลเห็นธัมมวิสุทธิยา ก็ปล่อยดวงวิญญาณเปรตเศรษฐีให้ไปสู่ภพภูมิอื่น

หนทางนิพพาน พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง ถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิต

การประกอบกุศลกรรมต่างๆ ได้แก่ ปลูกไม้ศรีมหาโพธิ์ ก่อเจดีย์ บูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อุปัฏฐากครูอาจารย์ รักษาศีล เจริญภาวนา ถวายจิวร ถวายข้าวบิณฑบาต ผ้ากฐิน เสวตฉัตร ผ้าพิดาน ทานสลากภัตต์ ข้าวยาคุ ข้าวมธุปายาส ไม้สีฟัน ประทีป ของหอม สร้างทางจงกรม สะพาน สระน้ำ ขุดบ่อน้ำ ล้วนเป็นหนทางนำไปสู่พระนิพพานทั้งสิ้น

อภิธัมมาชาติฟ้า พับสา 3 พับ ขนานธำ เขียน ถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้มารดา

ในช่วงเข้าพรรษาพระพุทธเจ้าเสด็จไปแสดงอภิธรรม 7 คัมภีร์ซึ่งมีความลึกล้ำ โปรดพุทธมารดาซึ่งเป็นเทพบุตร ที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ตลอด 3 เดือน มีเทวบุตร เทวดา พระยาอินทร์ และพรหมไปฟังธรรมเทศนาเป็นจำนวนมากและได้บรรลุธรรมตามบุญแห่งตน พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ลงมาที่ประตูเมืองสังกัสสะนคร ครั้งนั้นมีพรหม พระอินทร์ เทวดา ส่งเสด็จพระพุทธองค์แสดงปาฏิหาริย์สรรพชีวิตเห็นซึ่งกันและกัน

อานิสงส์มาปนกิจ ลานเทียมล้านนา 1 ผูก ทวีสังฆภัณฑ์ ลำปาง อุทิศให้ผู้เสียชีวิต

กล่าวถึงอานิสงส์ของการรักษาศีล 5 เรื่องญาติของพระเจ้าพิมสารตายไปเป็นเปรตเพราะลักของสงฆ์ ไม่รักษาศีล ธรรมเนียมการทำบุญอุทิศให้ผู้เสียชีวิตมีสืบมาแต่ครั้งพุทธกาล ขอให้ทำใจผ่องแผ้วทั้งก่อนทำบุญ ขณะทำบุญ และหลังทำบุญ ขอให้ทำจิตใจให้เป็นกุศลให้ผลทานไปถึงผู้เสียชีวิต ถ้ากุศลไปไม่ถึงก็ขอฝากกุศลไว้กับพระยายมราช ขอให้ทุกคนสร้างกุศลเสมอ คบนักปราชญ์ อย่าประมาท ขอให้ได้พบพระศรีอาริย์ ขอให้มีความสุข อย่าลำบาก ได้เข้าสู่นิพพาน

อานิสงส์ทานหาคนตาย ลานเทียมล้านนา 1 ผูก ไม่ระบุชื่อโรงพิมพ์ สถานที่พิมพ์ ใช้เทศน์ทำบุญในงานอุทิศหาผู้ล่วงลับ

ความประมาทเป็นหนทางแห่งความตาย เกิดเป็นคนต้องหมั่นทำบุญ รักษาศีล 5 รักษากาย วาจา ใจให้ดี อย่าได้ประมาทในวันเวลา ในวัย ในชีวิตว่าตนจะมีอายุยืนยาว ความตายไม่มีนิมิตบอกล่วงหน้า ควรรีบทำความดีเสียตั้งแต่วันนี้ พึงพิจารณาความตายด้วยสติปัญญา ชีวิตคนเราก็เหมือนมานั่งพักที่ศาลาหรือร่มไม้ ครั้นรุ่งแจ้งต่างคนก็แยกย้ายกันไป มีเพื่อน 2 คน ชื่อนายบุญและนายบาปตามไปด้วย เมื่อเราเป็นคนและยังมีชีวิตอยู่ก็ควรผูกไมตรีเอาไว้ ให้หมั่นรักษาศีล ฟังธรรม อุทิศบุญให้ผู้เสียชีวิต

อานิสงส์ทานหาเหยียดพ้นจากรก หรือ **อานิสงส์เหยียดผี** พับสา 1 พับ เขียน อุทิศให้ผู้เสียชีวิต

พระเจ้าพิมพิสารสุบินถึงญาติพี่น้องที่เสียชีวิตว่าได้รับความทุกข์ทรมาน ไม่มีอาหารกิน ไม่มีเสื้อผ้าใส่ พระพุทธองค์กล่าวว่าเมื่อยังมีชีวิตอยู่หากได้ทำบุญรักษาศีลย่อมไม่ตกนรก พระเจ้าพิมพิสารถามต่อว่าจะช่วยเหลือสัตว์นรกได้อย่างไรบ้าง พระพุทธองค์ตอบว่า ใน 1 ปี ยมบาลปล่อยสัตว์นรกมารับของกินของทานที่ญาติทำบุญอุทิศไปหา 1 ครั้งในวัน เดือน 10 ดับ (ข้างแรม) สัตว์นรกที่ได้รับส่วนบุญจะพ้นจากทุกข์เมืองนรกไปเสวยสมบัติในสวรรค์ ส่วนสัตว์นรกที่ไม่ได้รับบุญก็ทุกข์ทรมานอยู่ในหม้อนรกต่อไป สัตว์นรกที่ได้เคลื่อนภพเป็นเทวดามาอวยพรและคอยปกป้องรักษาลูกหลาน พระยาพิมพิสารทราบดังนั้นให้เสนาประกาศต่อชาวเมืองว่า ต่อไปให้ตั้งเป็นริตเมืองว่าเมื่อถึงเดือน 10 ดับให้ชวนกันทำบุญไปหาเหยียดและอุทิศบุญไปให้

อานิสงส์ทำบุญไปหาญาติพี่น้องผู้ตาย ลานเทียมล้านนา 1 ผูก ร้านภิญโญ จ.ลำพูน สำหรับเทศน์ในงานศพอุทิศให้ผู้ตายและทำบุญอุทิศให้ผู้ตายและทำบุญ 7 วัน 50 วัน 100 วัน

ในงานศพไม่ควรฆ่าสัตว์นำมาประกอบอาหาร ต้มสุรา เล่นการพนัน จะทำให้สูญเงินไปจำนวนมาก แต่ควรฟังธรรม ใส่บาตร อุทิศส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิต

อานิสงส์ทำบุญไปหาผู้ล่วงลับดับขันธ หรือ อานิสงส์ทำบุญให้ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับ ลานเทียมล้านนา 1 ผูก ร้านภิญโญ ลำพูน สำหรับอุทิศส่วนกุศลให้พ่อแม่เกิด เจ้ากรรมนายเวร

กล่าวถึงพราหมณ์ สงสัยว่าบุญที่ทำจะถึงผู้เสียชีวิตหรือไม่ พระพุทธเจ้ายกเรื่อง ลูกชายคหบดีที่ตาย คหบดีทำบุญอุทิศให้ เทวดาใกล้หมดบุญได้มีอายุต่อ นำส่วนบุญไปบอกเปรตที่เป็นลูกชายคหบดี ต่อมาเปรตนั้นก็พ้นทุกข์

อานิสงส์ทำบุญสรีระซากศพ ลานเทียมล้านนา 1 ผูก ไม่ระบุชื่อแหล่งผลิต สำหรับเทศน์ในงานศพและอุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร

พระพุทธเจ้าแสดงพระธรรมเทศนามีใจความว่า ผู้ที่ทำบุญส่งสการซากศพพ่อแม่ ญาติพี่น้อง ครูอาจารย์ ท้าวพระยาทั้งหลาย มีอานิสงส์มากนัก ยกตัวอย่างมีเด็กเลี้ยงวัว 20 คน เห็นกระต่ายตาย เกิดสลดใจจึงช่วยกันหาพินมาเผากระต่าย ด้วยอานิสงส์ดังกล่าวเมื่อเสียชีวิตเด็กทั้ง 20 ได้อุบัติเป็นเทวดามีวิมาน พระพุทธองค์สืบไปว่าผู้ใดเผาศพสัตว์เดียรัจฉานย่อมมีวิมานในสวรรค์ ผู้ใดเผาศพครูบาอาจารย์ พ่อแม่ ด้วยความรู้คุณและตอบแทนคุณ ต่อไปในภายหน้าจักได้เป็นพระพุทธเจ้า

อานิสงส์ทำบุญให้พ่อแม่ผู้ตาย ลานเทียมล้านนา 1 ผูก ร้านภิญโญ ลำพูน อุทิศส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิต

กล่าวถึงบุญคุณของพ่อแม่ที่เลี้ยงดูลูกตั้งแต่เล็กจนเติบโตใหญ่ ลูกควรเชื่อฟัง ช่วยเหลือการงานของท่าน และเลี้ยงดูเมื่อท่านชรา เมื่อท่านสิ้นชีวิตก็ควรทำบุญอุทิศไปให้ท่านพ้นจากทุกข์ถึงสุข บุญที่ลูกทำก็จะส่งผลให้ลูกมีความปลอดภัย มีทรัพย์สินมั่งคั่ง

อานิสงส์ส่งเข้า/สัจฐีส่งเข้า/อานิสงส์ส่งเข้าคนเส/อานิสงส์น้ำนอง/อานิสงส์ส่งเข้าผีตาย พบสา 1 พบ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง บิดา-มารดาถวายคัมภีร์เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้บุตรที่เสียชีวิต, ญาติถวายคัมภีร์เพื่ออุทิศให้ผู้เสียชีวิต

พราหมณ์มีลูกชายคนเดียว เมื่อลูกเสียชีวิตพราหมณ์ให้คนใช้นำอาหารไปส่งที่ป่าช้าทุกวัน วันหนึ่งฝนตกน้ำนอง คนใช้ไม่สามารถข้ามน้ำไปที่ป่าช้าได้ คนใช้จึงนำอาหารใส่บาตรพระและกรวดน้ำ ลูกชายต่อว่าพ่อในความฝันที่ตนตายไปถึง 1 ปีแล้วเพิ่งจะส่งข้าวปลาอาหารมาให้วันนี้ วันรุ่งขึ้นพราหมณ์ถามคนใช้เขาก็เล่าความจริงให้ฟัง พระพุทธเจ้าแนะนำการอุทิศบุญให้ผู้เสียชีวิต ฟังถวายภัตตาหารและสิ่งของต่างๆ กับพระภิกษุ พราหมณ์ทำตาม คือนั้นลูกชายมาเข้าฝันว่าตนได้รับบุญที่พ่ออุทิศให้พ้นจากเปรตเป็นเทวดา

อานิสงส์เสียดศพ ลานเทียมล้านนา 1 ผูก ธาราทองการพิมพ์ เชียงใหม่

มีภิกษุรูปหนึ่งมีนามว่ามหากาลิ ได้บำเพ็ญกรรมฐานในป่าช้าในเมืองสาวัตถี นางเขมาเป็นลูกเศรษฐี นางเขมาเป็นหญิงงามหมดจด ต่อมาไม่นานนางเขมาป่วยและตายไป ศพนางเขมาได้รับการเคลื่อนย้ายมายังป่าช้าที่พระมหากาลิพำนักอยู่ พระมหากาลิแสดงปริศนาธรรมในการเผาศพ และใช้นางเขมาเป็นอุปกรณ์แสดงให้เห็นว่าสังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยงแท้แน่นอน เมื่อยังมีชีวิตอยู่พึงละความโลภ ความโกรธ ความหลง หมั่นทำบุญทำทานรักษาศีล เจริญภาวนา จากนั้นกล่าวถึงอานิสงส์ของการปลงศพว่ามีมากนัก

4.3 ธรรม์คำวหรือธรรม์เรื่อง

ธรรม์คำวหรือธรรม์เรื่อง คือคัมภีร์ที่มีเนื้อหาผูกเป็นเรื่องขนาดยาว มีทั้งเรื่องชาดกในนิบาตและชาดกนอกนิบาต มักมีหลายพับ/ผูกจบ บางเรื่องนิยมย่อเรื่องให้สั้นและกลายเป็นธรรม์ชาตา ธรรม์คำวหรือธรรม์เรื่องที่กลุ่มชาติพันธุ์นิยมถวายเข้าวัดผาแตกคือ *สามสมุสสี่พัน*

สามสมุสสี่พัน เป็นคำเรียกรวมของวรรณกรรม 7 เรื่อง ที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า สมุ 3 เรื่อง และขึ้นต้นด้วยคำว่า พัน 4 เรื่อง ได้แก่ 1) *สมุมนลัญฐี* 2) *สมุภมิต* 3) *สมุมนจัก* 4) *พันตสระ* 5) *พันตหัง* 6) *พันตธาตุ* และ 7) *พันตกี* กลุ่มชาติพันธุ์ไทโดยเฉพาะไทใหญ่และชาวไทลื้อที่ตั้งใจจะทานมหาปวงนิยมถวาย*สามสมุสสี่พัน* ก่อนถวายธรรม์มหาชาติ ด้วยเชื่อว่าเมื่อถวายธรรม์*สามสมุสสี่พัน* แล้วนั้นจักมีทรัพย์สมบัติกองสุขกัน (ขนานเงิน คำเงิน, สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2557) *สามสมุสสี่พัน* มีเรื่องโดยสังเขปของแต่ละเรื่องดังนี้

สมุมนลัญฐี พับสา 3 พับ วัดผาแตก เขียน

สมุมนเศรษฐีถวายภัตตาหารแด่พระเจ้าตมหังกรและพระภิกษุ ท่านตั้งความปรารถนาว่าจะ เป็นพระพุทเจ้า พระเจ้าตมหังกรพยากรณ์ว่าจะสำเร็จ สมุมนเศรษฐีบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญภาวนาจนสิ้นชีวิต แต่เมื่อเสียชีวิตได้เกิดในนรกด้วยผลกรรมที่ทำไว้ แต่ด้วยผลบุญที่สั่งสมมาทำให้แม่อยู่ในนรก 10 ปีสมุมนเศรษฐีก็ไม่ได้รับทุกข์ จากนั้นไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต ได้ลงมาเกิดเป็นพระเถระในเมืองบุพผวัตินามว่ารัตนบุพผวัตติเถระ ไปเรียนที่ลังกา นำพระบรมสารีริกธาตุกลับมาบรรจุไว้ที่วัดบุพผารามตามพุทธทำนาย

สมุภมิต พับสา 3 พับ วัดผาแตก เขียน

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเจ้าชายสมภมิต มีมเหสีชื่อเกสินีมีโอรสชื่อชัยเสนและชัยทัต ต่อมาสมภมิตน้องชายของพระโพธิสัตว์คิดฆ่าพี่ชาย เจ้าชายสมภมิตและครอบครัวหนีออกจากเมือง และพลัดพรากกัน สมภมิตขึ้นฝั่งที่เมืองตักศิลา มีราชรถมาเกยได้เป็นกษัตริย์ ต่อมาทั้ง 4 พระองค์ได้พบกันและอาศัยอยู่ร่วมกันที่เมืองตักศิลา ตอนท้ายมีประชุมชาดก

สุมนฉก พับสา 4 พับ วัดผาแตก เขียน

สุมนฉก ทำความถึงชาติหนึ่งของสุมนเศรษฐีที่เกิดเป็นโอรสมีนามว่าสุมนกุมาร ด้วยบุญที่ได้ถวายทานแด่พระตมฺหังกรพุทธเจ้าบังเกิดขุมคำ ต้นกาลพฤกษ์ ห่าฝนรัตนะ 7 ประการ และสมบัติเป็นอันมาก ต่อมาสุมนกุมารได้เป็นพระยาจักรพรรดิราช พระองค์ทำทานรักษาศีลอยู่ทุกเมื่อ ครั้นใกล้สิ้นอายุเทวดาก็เอารถทิพย์จากเทวโลกมารับพระยาสุมนฉกกวัดขึ้นสวรรค์ชั้นดุสิต

ทันตสระ พับสา 2 พับ วัดผาแตก เขียน

ชาติหนึ่งพระองค์เกิดเป็นพญาช่างชื่อสทันตสระ มีเมียหลวงชื่อสุภทรา เมียน้อยชื่อจุลภทรา พญาช่างอาศัยอยู่ใกล้สระน้ำสทันตสระ วันหนึ่งช่างโพธิสัตว์หูกิ่งดอกไม้ให้เมียทั้งสอง กิ่งที่ให้เมียน้อยเป็นดอกไม้เหี่ยวและมีรังมด นางจุลภทราผูกเวรพญาช่าง นางได้เกิดเป็นธิดากษัตริย์เป็นมเหสีพระเจ้ากรุงพาราณสีชื่อจุลสุภททา นางสร้างป่วยอยากได้เตียงนอนทำจากงาช้าง กษัตริย์สั่งให้นายพรานไปหางาช้าง เมื่อนางทราบพญาช่างสทันตสระล้ม นางเสียใจจนนอกแตกตาย

ทันตหัง พับสา 2 พับ วัดผาแตก เขียน

ไม่มีสิ่งใดเที่ยง แม้แต่โลกก็ไม่เที่ยง เมื่อโลกถูกทำลายนางอิตถีเคยยสังคีและปุลลิ่งคสังคีเกิดขึ้นก่อน นางใช้ดินเหนียวปั้นสัตว์ตัวเมีย ปูปั้นสัตว์ตัวผู้ ต่อมาทั้งสองเป็นสามีภรรยาทำให้กำเนิดลูก 3 คน และมีลูกหลานสืบต่อกันมา เนื่องจากทั้งคนและสัตว์ไม่ตายทำให้มีประชากรเพิ่มขึ้นมากจนไม่มีที่อยู่ ปูย่าสร้าง ราศี 12 ดาว 9 ดวง ตัวพืง ตัวเคราะห์ เมื่อมีตัวเคราะห์ คนและสัตว์จึงตาย

ทันตธาตุ พับสา 5 พับ วัดผาแตก เขียน

เมื่อถวายพระเพลิงพุทธสรีระแล้วโทณพราหมณ์ซ่อนเขี้ยวแก้วไว้ในมวยผม พระอินทร์เชิญเขี้ยวแก้วไปประดิษฐานที่พระเจดีย์จุฬามณีที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ กล่าวถึงทันตปุณครว่าเมื่อใดกษัตริย์เลื่อมใสและรักษาพระทันตธาตุบ้านเมืองก็รุ่งเรืองแต่เมื่อกษัตริย์มาเลื่อมใสก็เกิดความไม่สงบขึ้น เมื่อเกิดสงครามได้อัญเชิญพระทันตธาตุไปประดิษฐานไว้ที่เมืองอนรุทธ ลังกาทวิป

ทันตกี พับสา 7 พับ วัดผาแตก เขียน

ทันตกีเล่าเรื่องก่อนที่จะได้รับการพยากรณ์ว่าจะเป็นพระพุทธเจ้าไปจนกระทั่งได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้ามีนามว่าสิทธัตถะ เริ่มตั้งแต่ชาติที่เป็นพ่อค้าเรือแตกแบกมารดาขึ้นฝั่ง, เป็นพระราชาทรงช้างที่หนีเตลิดเข้าป่าด้วยมีราคะในนางช่าง, เป็นฤๅษีสละชีพให้เสือโคร่งแม่ลูกอ่อน 3 ชาตินี้ตั้งจิตปณิธานว่าจักเป็นพระพุทธเจ้า เป็นธิดากษัตริย์ถวายน้ำมันพันธุฝักกาดแต่พระพุทธเจ้าตั้งจิตปณิธานว่าขอเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งมีนามว่าสิทธัตถะ

อนึ่ง ด้วยความเชื่อที่ว่าเมื่อถวายสามสุมนสี่ทัน แล้วจะมีทรัพย์สมบัติกองสุขุมกัน กลุ่มชาติพันธุ์ไทนิยมถวายธัมม์เรื่องนี้ แต่เนื่องจากธัมม์สามสุมนสี่ทัน แต่ละเรื่องมีหลายผูกจบ จึงมีการถวายธัมม์สามสุมนสี่ทันรวม หรือธัมม์สามสุมนสี่ทันแบบย่นย่อขึ้น เพื่อสนองต่อความต้องการของผู้ถวาย ธัมม์สามสุมนสี่ทันรวม มีเนื้อหาดังนี้

สามสุมลีทันรอม พับสา 1 พับ วัดผาแตก เขียน

ให้จัดเครื่องบูชาธัมมสามสุมลีทัน ด้วยเครื่องร้อย ได้แก่ ข้าวร้อยก้อน ทุงร้อย ซ้อร้อย ดอกไม้ร้อยดอก จากนั้นกล่าวถึงอานิสงส์ของการแต้มเขียนธัมม บูชาธัมมและเทศน์ธัมมสามสุมลีทัน ว่า เทวดาจะตามรักษาผู้นั้นและจะได้พบพระศรีอาริย์

4.4 ธัมมย่อ

ธัมมย่อ คือ คัมภีร์ที่ผูกเป็นนิทานหรือเรื่องสั้นๆ หากไม่ผูกเป็นเรื่องก็จะยกหลักธรรมคำสอนมาอธิบายขยายความ ใช้สำหรับเทศน์ในพิธีต่างๆ ทั้งพิธีมงคลและพิธีอวมงคล อาจเทศน์เรื่องเดียวหรือเทศน์หลายเรื่องประกอบกันก็ได้ ธัมมย่อแต่ละเรื่องมีโอกาสในการถวายเป็นทานต่างกันไป ดังนี้

กัณณกวัตติ พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง (นิยมถวายเป็นทานและเป็นเรื่องสุดท้ายเมื่อเสร็จสิ้นการทำบุญ เช่น เทศน์ในงานทานตั้งธัมมเวสสันดร, งานทานมหาปาง, งานถวายเป็นทาน เป็นต้น โดยเฉพาะกลุ่มชาวไทยจีน)

พราหมณ์ทำนายว่าเมืองพันธุมดีจะแล้งเป็นเวลา 12 ปี พระเจ้ากัณณกวัตติให้เสนาประกาศให้ชาวเมืองทำนาสะสมเสบียง เมื่อฝนไม่ตกนานถึง 12 ปี ผู้คนล้มตายมาก พระปัจเจกพุทธเจ้าไปบิณฑบาตในวัง พระพระราชาราชขอแลกข้าวของพระโอรสกับแหวนและถวายเป็นทานแต่พระปัจเจกพุทธเจ้าจากนั้นฝนตกลงมา 7 วันพัดซากศพลอยไป แดดออก 7 วันพื้นดินแห้ง ถัดจากนั้นฝนดอกไม้ฝนข้าวต้มทิพย์ตก ฝนข้าวสาร ฝนข้าวเปลือก ฝนแผ่นผ้า ฝนเงิน ฝนคำ ฝนแก้ว 7 ประการ ตกมาอย่างละ 7 วัน เมืองพันธุมดีอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้นกว่าเดิม

ชยยะสังคหะ พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง (นิยมถวายเป็นทานและใช้เทศน์ในงานสืบชาติ, งานทานธัมมกลางเรือนหรืองานทำบุญบ้าน)

พระโพธิสัตว์ชื่อชยยะสังคหะเป็นบุตรเศรษฐี ชยยะสังคหะมีความรู้ด้านหมอยา ชยยะสังคหะรักษาหญิงผู้หนึ่งที่เป็นฝักระสือจนหาย บิดามารดาของนางยกนางให้เป็นภรรยา ชยยะสังคหะรักษาอาการป่วยของเจ้าเมืองปาฏลีบุตรจนหาย เจ้าเมืองมอบทองคำก้อนใหญ่ให้และมอบเมืองให้ชยยะสังคหะปกครอง

ชยยะสรีมงคล พับสา 1 พับ วัดผาแตก ขนานธำเขียน (นิยมถวายเป็นทานและใช้เทศน์ในงานขึ้นบ้านใหม่, งานทำบุญบ้านประจำปี)

วันนียามนี้เป็นยามดี พระโพธิสัตว์ขณะพญามารได้เป็นพระพุทธเจ้าก็เป็นวันนี้ พระเวสสันดรได้กลับมาเสวยเมืองอีกครั้งก็วันนี้ ธนัญชัยเศรษฐีได้สืบสมบัติแทนพ่อก็วันนี้ ยิ่งฉางเปล่ามีข้าวกลับมาเต็มฉางก็เป็นวันนี้ ตอนท้ายเป็นการอวยพรให้ผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านมีความสุข มีเงินทองมาก มีอาหารบริบูรณ์ มีลูกหลานเชื่อฟัง เมื่อขึ้นเรือนใหม่ให้นำธัมมชยยะสรีมงคล เทศน์ทำให้อยู่ดีมีสุขมีโชคมีชัย

ปารมี พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง (นิยมถวายและใช้เทศน์เป็น เรื่องแรก ด้วยถือว่าธัมมปารมี เป็นเค้าธัมม หรือเป็นที่มาของธัมมเรื่องอื่นๆ)

พระพุทธองค์แสดงปารมีสามสิบห้าพระอินทร์ทรงจำไว้ และกล่าวถึงอานิสงส์แห่งการสวด สร้าง เขียน เรียง ปารมีสามสิบห้าว่า พระอินทร์จะคุ้มครองรักษา ผู้นั้นจักไม่ตายด้วยอุบัติเหตุ สัตว์ หรือคนก็ทำร้ายไม่ได้ พญามารและเสนามารรบกวนพระพุทธเจ้าขณะแสดงธรรม พระอินทร์สวดบท ปารมีพระยามารหนีไป

พระมालย์ (ปถมมालย์, ทุตติยมาลย์, จุฬลึงคมาลย์) พับสา วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยขนาน สามแก้ว (นิยมถวายและเทศน์ก่อนเทศน์มหาชาติ ทั้งตั้งธัมมเวสสันตระและทานมหาปาง ปัจจุบัน นิยมถวายและเทศน์เฉพาะ ปถมมालย์และทุตติยมาลย์)

ปถมมालย์ พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยขนานสามแก้ว

ชายยากจนเก็บดอกบัว 8 ดอกถวายพระมालย์ พระมालย์เหาะนำดอกบัวบูชาพระเจดีย์จุฬามณีที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ได้เจอพระอินทร์และถามถึงกุศลกรรมที่เทพแต่ละองค์ได้บำเพ็ญไว้แต่หนหลัง พระอินทร์ก็ไขข้อข้องใจให้

ทุตติยมาลย์ พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยขนานสามแก้ว

พระศรีอาริยมุตไตรยถามพระมालย์ว่าคนในชมพูทวีปทำบุญอย่างไรและฝากให้พระมालย์ แจ้งมนุษย์ในชมพูทวีปว่าหากอยากเกิดร่วมในศาสนาของพระองค์ให้จัดแต่งเครื่องบูชาและเทศน์ มหาชาติให้จบภายใน 1 วัน ให้ทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนาและอย่าได้ประกอบกรรมหนัก ได้แก่ ทำสงฆ์ให้แตกกัน ฆ่าบิดามารดา ตัดต้นศรีมหาโพธิ์ ฆ่าพระอรหันต์ ฆ่าพระโพธิสัตว์ เป็นอันขาด เพราะจะไม่ได้เกิดในศาสนาของพระองค์

จุฬลึงคมาลย์ พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยขนานสามแก้ว

พระมालย์บอกชาวชมพูทวีปว่าถ้าอยากเห็นหน้าพระศรีอาริย์ให้ทานธัมม เทศน์ธัมมและ ฟังธัมมมหาชาติให้จบภายในวันเดียวพร้อมถวายเครื่องบูชาอย่างละพัน คนในชมพูทวีปกังวลว่าผู้ที่ทำ ได้มีแต่พระราชาและมหาเศรษฐีเพราะเครื่องบูชามาก ขอให้พระมालย์ถามพระศรีอาริย์ เมื่อพระ มालย์แสดงธัมมเวสสันตระจบแล้ว พระมालย์และจุฬลึงคอบอกสถามพระศรีอาริย์ พระองค์ผ่อนผัน ว่าหากคนเดียวเตรียมของบูชาไม่ได้ก็ให้คนหลายๆ คนช่วยกันเตรียมของบูชา ให้ทานธัมมและฟังธัมม เวสสันตระให้จบภายใน 1 วัน

มหาวิทยาลัยเวสสันตระ พับสา 1 พับ วัดปิยะพร จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง (นิยมถวาย และใช้เทศน์ต่อจากธัมมเวสสันตระ 13 กัณฑ์ เทศน์จบ)

กล่าวถึงวิบากของตัวละครในเรื่องเวสสันตร เช่น เหตุที่ช่างปัจจัยนาเคนทร์เป็นพาหนะของ พระเวสสันตร เนื่องจากชาติหนึ่งพระโพธิสัตว์เกิดเป็นเศรษฐี ชายผู้หนึ่งมากู้เงินแต่ใช้คืนไม่หมด ชายผู้ นั้นจึงเกิดเป็นช่างปัจจัยนาเคนทร์ เกิดเป็นม้ากัณฐกะ รับใช้พระโพธิสัตว์, เหตุที่ชูชกเขี่ยนตีสองกุมาร

เพราะชาติหนึ่งซุกเกิดเป็นวัวสองกุมารเป็นเด็กเลี้ยงวัว กลางวันเด็กทั้งสองเขียนตีวัวแต่กลางคืนให้น้ำให้หญ้าแก้ว ชาตินี้สองกุมารจึงถูกซุกเขียนตีในเวลากลางวันและเทวดานำอาหารมาให้ในเวลากลางคืน เป็นต้น

โลกุณิ พบสา 1 พบ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง (นิยมถวายและใช้เทศน์ในงานมงคลต่างๆ เช่น งานขึ้นบ้านใหม่, งานทำบุญบ้าน, งานตั้งธัมมเวสสันดร เป็นต้น การถวายธัมมโลกุณิต้องถวายพร้อมเครื่องร้อย ได้แก่ ข้าวเหนียว ข้าวน้ำอ้อย(ข้าวเหนียวที่นำมาคลุกกับน้ำตาลอ้อย) ตุง ช่อ ดอกไม้ อย่างละร้อย)

ผู้ที่ได้ฟังธัมมโลกุณิ ย่อมมีข้าวของเงินทองมาก มีอริยทรัพย์ 7 ประการ ไม่เป็นคนทุกข์เข็ญ ไม่มีผู้ใดทำอันตรายได้ เครื่องบูชาธัมมโลกุณิประกอบด้วย ข้าวร้อยก้อน ประทัดร้อยดวง เทียนร้อยเล่ม ช่อร้อยฝั้น หุ่นร้อยตัว ไม้สีพันร้อยเล่ม เทียนค่าคิง ดอกบัว ดอกกาสะลอง ดอกทวยเหนือ ดอกนิลubin อย่างละ 100 ดอก ผู้ฟังอย่างตั้งใจตั้งแต่ต้นจนจบจักพ้นจากภัยอันตรายทั้งปวง ไม่ตกนรกเมื่อสิ้นอายุแล้วก็ไปสวรรค์

สมอกทันใจ พบสา 1 พบ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง (นิยมถวายและเทศน์ในงานมงคลต่างๆ เช่น งานทำบุญบ้าน, งานตั้งธัมมเวสสันดร, งานทานมหาปาง เป็นต้น)

พระพุทธเจ้าแสดงอานิสงส์ของผู้ที่ได้บูชาธัมม ได้สร้างธัมม ได้เขียนธัมม รวมถึงฟังธัมมสมอกทันใจ ว่า จะได้เป็นเศรษฐีมีเงินทองมากนัก สมอกทันใจทุกสิ่ง ได้เกิดในตระกูลที่มั่งมี มีหน้าตางดงาม มีอายุยืน สิ้นชีวิตจะได้เกิดในสวรรค์ แม้นกลับมาเกิดในมนุษยโลกก็ย่อมได้เป็นมหาเศรษฐี และได้เข้าสู่นิพพานในที่สุด

อานิสงส์น้ำอ้อย พบสา 1 พบ วัดผาแตก เขียน (ใช้ถวายและเทศน์ในงานทานธัมมน้ำอ้อยซึ่งเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าทานธัมมกัณฑ์ตัก)

นางจันทเทวีปทุมมาเป็นคนใจบุญ นางถวายน้ำอ้อยแด่คณะสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน นางสร้างศาลาหลังหนึ่งและถวายข้าวบิณฑบาตทุกวัน พระอินทร์บันดาลให้ฝนรัตนะ 7 ประการตกลงมา เมื่อพระราชามือเมืองพารณสีทราบจึงรับนางเป็นมเหสี เมื่อนางสิ้นชีวิตและอุปบัติในวิมานสูง 7 โยชน์ ด้วยบุญที่ถวายน้ำอ้อย

อานิสงส์เวสสันดร พบสา 1 พบ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยขนานสามแก้ว (ใช้ถวายและเทศน์ต่อจากธัมมเวสสันดร ในงานตั้งธัมมเวสสันดรและงานทานมหาปาง)

กล่าวถึงอานิสงส์ของการถวายธัมมและฟังธัมมเวสสันดร ในแต่ละกัณฑ์ และอานิสงส์ของการถวายธัมมและฟังธัมมเวสสันดร ให้จบภายในวันเดียวว่าผู้นั้นครั้งเสียชีวิตจักได้ขึ้นสวรรค์ และจะเกิดในศาสนาพระศรีอาริยมตไตรย

อานิสงส์สัพพะทาน พบสา 1 พบ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง (ใช้ถวายและเทศน์เมื่อมีงานทำบุญถวายสิ่งของ)

พระภิกษุสนทนากันว่าการทำทานนั้นจะได้านิสงส์อย่างไร พระพุทธองค์จำแนกการทำทานเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ปฐมทาน มัชฌิมทาน และ อุตมทาน ปฐมทานคือการถวายข้าวของต่างๆ เป็นต้นว่า ข้าวตอกดอกไม้เทียน ของหอม มัชฌิมทานคือการถวายสิ่งของเป็นสังฆทาน เป็นต้นว่า สลากภัตต์ ผักจืด คัมภีร์ธัมม์ และอุตมทาน คือ การเจริญภาวนา การทำทานนั้นมีานิสงส์แตกต่างกันไป

อุปคต พับสา 1 พับ วัดผาแตก ขนานธำเขียน (ใช้ถวายและเทศน์ในงานตั้งธัมม์เวสสันดร, งานทานธัมม์สามสมสี่พัน)

พระโพธิสัตว์ดำบริวาร บริวารทั้ง 8 โภจรและตั้งใจจะไม่อยู่กับนายคนนี้ แม้นายจะเป็นพระพุทธเจ้าก็ไม่ขอไปนิพพานด้วย ด้วยกรรมทำให้บริวารทั้ง 8 แม้บรรลอรหันต์แต่ต้องรอไปนิพพานพร้อมพระพุทธเจ้าพระศรีอาริยมตไตรย พระอรหันต์ทั้ง 8 หรือพระอุปคตอาศัยอยู่ในถ้ำ 4 องค์ อาศัยอยู่ในทะเล 4 องค์ ใครตักบาตรกับท่านจะโชคดี พระอุปคตปราบพญามารที่มาขัดขวางการทำบุญได้ ผู้บูชาพระอุปคตจะปลอดภัย

อุณณหัสสะ พับสา 1 พับ วัดผาแตก จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง (ใช้ถวายและเทศน์ในงานมงคล, งานสืบชาติา นิยมเทศน์ต่อจากปารมี)

เทวดาชื่อสุปฏิฐิตาทราบว่าเมื่อตนจะสิ้นอายุแล้วต้องตกนรก เกิดเป็นสัตว์ต่างๆ และไปเกิดเป็นคนทู่หนวก เทวดาขอให้พระอินทร์ช่วย พระอินทร์บอกให้สุปฏิฐิตาถามพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์แนะนำให้สุปฏิฐิตาบูชาธัมม์**อุณณหัสสะวิเชยลุตต์** ด้วยานิสงส์แห่งการบูชาธัมม์**อุณณหัสสะวิเชย** ทำให้สุปฏิฐิตามีอายุยืนจนถึงศาสนาพระศรีอาริยมตไตรย

ในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท คัมภีร์แต่ละกลุ่ม มีกาะและเทศะในการใช้งานต่างกัน กลุ่มชาติพันธุ์ไทจะเลือกถวายตามชาติาเกิดของผู้ถวาย จะเลือกถวายธัมม์ในกลุ่มธัมม์อุทิศเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิต จะเลือกถวายธัมม์ค่าวและธัมม์ย้อย ตามโอกาสอันสมควร

ในบทต่อไปผู้วิจัยจะกล่าวถึงวิถีคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในการเลือกถวายคัมภีร์ในการทำทานธัมม์ โดยเลือกศึกษาคัมภีร์ 2 กลุ่ม คือ ธัมม์ชาติาและธัมม์อุทิศ

บทที่ 5

วิธีคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในการเลือกถวายคัมภีร์ในการทานธัมม

ในบทที่แล้วกล่าวถึงเรื่องย่อของคัมภีร์ โอกาสในการถวายคัมภีร์ และขนบการใช้คัมภีร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ที่วัดผาแตก ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย ในบทนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาวิธีคิดในการถวายคัมภีร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท 2 กลุ่ม คือ กลุ่มธัมมชาตาและกลุ่มธัมมอุทิศให้ผู้เสียชีวิต เนื่องจากคัมภีร์ทั้ง 2 กลุ่ม เป็นกลุ่มใหญ่ มีคัมภีร์จำนวนมาก มีวัตถุประสงค์ในการถวายที่เฉพาะเจาะจง และกลุ่มชาติพันธุ์ไทยินยอมถวายกันมาก น่าสนใจว่าธัมมชาตามีความมีวิธีคิดเบื้องหลังในการจับคู่ธัมมชาตากับวันเกิด เดือนเกิด และปีเกิดอย่างไร ไม่เคยมีผู้ใดอธิบายถึงเหตุผลเบื้องหลังในการเลือกถวายจับคู่ธัมมชาตามาก่อน ผู้วิจัยสนใจศึกษาที่มาของวิธีคิดในการสร้างระบบธัมมชาตา ในขณะที่ธัมมอุทิศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทมีเนื้อเรื่องหลากหลาย ธัมมอุทิศบางเรื่องมีขนบในการถวายเฉพาะ เช่น ลูกหลานถวายคัมภีร์อภิธัมมาชาดฟ้าถวายให้ญาติผู้ใหญ่ที่เป็นผู้หญิง ลูกคัมภีร์ปิดตามรณะอุทิศให้พ่อ พ่อแม่ถวายคัมภีร์อานิสงส์ส่งเข้าอุทิศบุญไปหาลูก เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิธีคิดในการเลือกถวายธัมมชาตาและธัมมอุทิศให้ผู้เสียชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไท โดยวิเคราะห์จากชื่อคัมภีร์ เนื้อเรื่อง รวมทั้งโอกาสในการถวายคัมภีร์ แบ่งการนำเสนอในบทนี้เป็น 4 หัวข้อ ได้แก่

- 5.1 ขนบและวิธีคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในการเลือกถวายธัมมชาตา
- 5.2 การเลือกถวายธัมมชาตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท : ข้อมูลจากภาคสนาม พ.ศ. 2557
- 5.3 ขนบและวิธีคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในการเลือกถวายธัมมอุทิศ
- 5.4 การเลือกถวายธัมมอุทิศของกลุ่มชาติพันธุ์ไท : ข้อมูลจากภาคสนาม พ.ศ. 2557

5.1 ขนบและวิธีคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในการเลือกถวายธัมมชาตา

ในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท มีการถวายธัมมชาตา ซึ่งประกอบด้วย ธัมมชาตาวัน ธัมมชาตาเดือน และธัมมชาตาปี ผู้วิจัยตั้งคำถามว่ามีวิธีคิดในการจับคู่ธัมมชาตาวันกับวันเกิด ธัมมชาตาเดือนกับเดือนเกิด และธัมมชาตาปีกับปีเกิด อย่างไร ความคิดเรื่องธัมมชาตาส่งขึ้นบนฐานความคิดเรื่องใดบ้าง เมื่อสอบถามกลุ่มชาติพันธุ์ไทถึงที่มาของการกำหนดธัมมชาตา ส่วนใหญ่ให้คำตอบตรงกันว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้กำหนดธัมมชาตาขึ้น เมื่อถามต่อถึงเหตุผลในการจับคู่หรือกำหนดให้ถวายธัมมชาตานั้น ขนานธำ นามแก้ว ชาวไทลื้อเมืองยองตอบอย่างมั่นใจว่า เนื่องจากคนที่เกิดในปีนักษัตรต่างๆ ในอดีตชาติเคยเกิดร่วมชาติกับพระโพธิสัตว์มาก่อน ด้วยเหตุนี้จึงต้องถวายธัมมชาตาเรื่องดังกล่าว (ขนานธำ นามแก้ว, สัมภาษณ์ 30 พฤษภาคม 2558)

จากการศึกษาต้นฉบับธัมมชาตาที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทถวายเข้าวัดผาแตกทั้งธัมมชาตาวัน ชาตาเดือน และชาตาปี รวมถึงคัมภีร์ที่กล่าวถึง/อ้างอิงในธัมมชาตา ได้แก่ คัมภีร์โหราศาสตร์ คัมภีร์สร้างโลก และคัมภีร์*สัททวิมาลา* ประมวลได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีวิถีดคิดในการสร้างธัมมชาตาโดยเชื่อมโยงกับประเด็นต่อไปนี้

- ขนบและวิธีคิดในการเลือกถวายธัมมชาตาวัน : วันทั้ง 7 สัมพันธ์กับพระอภิธัมมา 7 คัมภีร์
- ขนบและวิธีคิดในการเลือกถวายธัมมชาตาเดือนและปี : สัมพันธ์กับชื่อเศรษฐกิจและชื่อพระโพธิสัตว์ในตำราโหราศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท
- ขนบและวิธีคิดในการเลือกถวายธัมมชาตาปี : สัมพันธ์กับชื่อสัตว์ประจำปีนักษัตร

5.1.1 ขนบและวิธีคิดในการเลือกถวายธัมมชาตาวัน : วันทั้ง 7 สัมพันธ์กับพระอภิธัมมา 7 คัมภีร์

จากการอ่านคัมภีร์อภิธัมมาทั้ง 7 คัมภีร์ซึ่งกำหนดให้เป็นธัมมชาตาวันโดยละเอียดพบมีคัมภีร์*อภิธัมมาสังคินี*ธัมมชาตาผู้เกิดวันอาทิตย์ อ้างอิงถึงคัมภีร์*สัททวิมาลา* ตอนท้ายของ*อภิธัมมาสังคินี*ธัมมชาตาผู้เกิดวันอาทิตย์ ตอนกล่าวถึงอานิสงส์ของการถวายคัมภีร์ มีข้อความอ้างอิงถึงคัมภีร์*สัททวิมาลา* ว่า

ตามตั้งสาวกแห่งพระพุทธเจ้า ตนชื่อว่ามหาภักสสปเถรเจ้า หากเทศนามาใน ธัมมอานิสงส์แห่งอภิธัมมาสังคินีแล อันออกมาในธัมม*สัททวิมาลา* นั้นแล แม่นว่าบุคคลผู้ใดได้แต่้มแลได้เขียนได้อ่านเทศนาที่อทานฟังก็ดี แม่นว่าได้จ้างท่านผู้อื่นแต่้มเขียนแลได้บูชาเอาด้วยวัตถุอันชอบแล ได้มาตกแต่งเป็นชั้นมาถวายบูชา ทือเป็นทานถือในช่วงแก้วเจ้าสามประการแล ไปนิมนตาเอาเจ้าสมมตทรวงสีลเสวีเสียด มาเทศนาแลทือฟังด้วย อันอ่อนน้อมคบยำ ด้วยจิตใจอันมีสัทธาเลื่อมใสแท้ก็ดี ก็จักมีผละอานิสงอันกว้างขวาง มากนักก็ประกอบไปด้วยโชคลาภแล ลากสักการโชคลาภ ก็จักผาบแพ้ยังสัพพะสัตว์ แก่ตนเราทั้งมวลเสี้ยงบ่ออย่าชาแล บุคคลผู้ใดแลเกิดมาในวันอาทิตย์นี้แล มีสัทธาแลขงขวยหาแปงขันมาบูชาธัมมชาตาผู้กนี้ อันชื่อว่าธัมมชาตาอภิธัมมาสังคินีลูกถ้วนทิตนี้แล ได้ตั้งใจฟังด้วยมโนจิตใจ แห่งเฝ้มันแท้ตั้งอัน ก็จักได้หายเสี้ยงบาบปกรรมอันบังเกิดออกมาแห่งตาเราทั้งสอง นี้เสี้ยงบ่ออย่าชาแล

(*อภิธัมมาสังคินี*ธัมม ชาตาผู้เกิดวันอาทิตย์(ขนานธำ))

ข้อความข้างต้นเล่าว่า พระมหากัสสปะกล่าวถึงอานิสงส์การถวายคัมภีร์*อภิธัมมาสังคณี* ซึ่งอ้างถึงในคัมภีร์*สัททวิมาลา* ว่า การถวายและได้ฟังพระเทศน์คัมภีร์*อภิธัมมาสังคณี* มีอานิสงส์มาก อานิสงส์ของการทานธัมม*อภิธัมมาสังคณี* ทำให้บาปที่เกิดจากตาหมดสิ้นไปในตอนท้ายระบุไว้ชัดเจนว่า *อภิธัมมาสังคณี* เป็นธัมมชาตาวันอาทิตย์ ผู้เกิดวันอาทิตย์ควรทานธัมมเรื่องนี้

เมื่อกล่าวอ้างอิงคำสอนหรือเนื้อหาในคัมภีร์ชาวล้านนาและกลุ่มชาติพันธุ์ใหม่ก็กล่าวอ้างอิงข้อความนั้นๆ ด้วยความเคารพว่า “ออกในธัมม” หมายความว่า “คำสอนหรือเรื่องราวที่จารึกในคัมภีร์ธรรมที่นำมากล่าวอ้างอิงนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสแสดงเอาไว้” (พระนครปรัชญา, 2557: 67 การระบุว่าอานิสงส์การถวายคัมภีร์*อภิธัมมาสังคณี* ออกในธัมม*สัททวิมาลา* แสดงว่าคัมภีร์*สัททวิมาลา* เป็นคัมภีร์ที่มีอยู่ก่อน มีความน่าเชื่อถือ และสามารถอ้างอิงได้

ประเด็นที่ว่า *อภิธัมมาสังคณี* เป็นธัมมชาตาวันอาทิตย์ ผู้เกิดวันอาทิตย์ควรถวายธัมมเรื่องดังกล่าว เมื่ออ่านเนื้อความคัมภีร์*อภิธัมมาสังคณี* รวมถึงธัมมชาตากลุ่มที่กำหนดให้ถวายพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ อีก 6 เรื่องโดยละเอียดก็ไม่ได้บอกเหตุผลไว้ แต่ผู้วิจัยพบคำตอบในคัมภีร์*สัททวิมาลา* ที่กล่าวถึงพระอภิธัมมา 7 คัมภีร์ว่า “แต่งแปงรูปและจิตใจของสัตว์โลก” ให้รายละเอียดว่าคัมภีร์พระอภิธัมมคัมภีร์ใดสร้างสิ่งใดขึ้นในวันใด และสรุปในตอนท้ายว่า เมื่อคนทั้งหลายตาย ให้สวดอภิธัมมาทั้งเจ็ดเพื่อชะล้างบาปเสีย ดังความว่า “เหตุว่าอภิธัมมาเจ็ดคัมภีร์แต่งแปงรูปร่างตนตัวแลจิตใจของสัตว์ทั้งมวล” และกล่าวถึงอานิสงส์ของการสวดพระอภิธัมมาแต่ละคัมภีร์ว่าสามารถชำระบาปที่เกิดในทวารต่างๆ ได้อีกด้วย กล่าวได้ว่าความคิดเรื่องการจับคู่พระอภิธัมมาทั้ง 7 คัมภีร์กับวันทั้ง 7 ปรากฏในคัมภีร์*สัททวิมาลา* อย่างชัดเจน ความเป็นไปได้ว่าผู้สร้างระบบธัมมชาตาวันอ้างอิงความคิดจากคติที่ปรากฏในคัมภีร์*สัททวิมาลา* ผู้วิจัยสรุปการจับคู่ความสัมพันธ์ พระอภิธัมมาแต่ละคัมภีร์ กับวันทั้ง 7 ที่ปรากฏในคัมภีร์*สัททวิมาลา* และธัมมชาตาวัน ลงในตารางดังนี้

ตารางที่ 15 ตารางแสดงความสัมพันธ์ของพระอภิธัมมา 7 คัมภีร์กับวันทั้ง 7 ที่ปรากฏในคัมภีร์*สัททวิมาลา*

เนื้อความในคัมภีร์ <i>สัททวิมาลา</i>				การเชื่อมโยงกับธัมมชาตา
อภิธัมมา 7 คัมภีร์	สร้าง	วันที่สร้าง	คัมภีร์ที่ถวายเพื่อชำระบาป	
<i>อภิธัมมาสังคณี</i>	ตา	อาทิตย์	ถวาย <i>อภิธัมมาสังคณี</i> กำจัดบาปที่เกิดจากตา	เกิดวันอาทิตย์ ถวาย <i>อภิธัมมาสังคณี</i>
<i>วิภังค์</i>	หู	จันทร์	ถวาย <i>วิภังค์</i> กำจัดบาปที่เกิดจากหู	เกิดวันจันทร์ ถวาย <i>อภิธัมมาวิภังค์</i>

เนื้อความในคัมภีร์ลัทธิวิมาลา				การเชื่อมโยงกับธัมมชาตา
อภิธัมมา 7 คัมภีร์	สร้าง	วันที่สร้าง	คัมภีร์ที่ถวายเป็นอุปัชฌายะ	
ธาตุกถา	จมูก	อังคาร	ถวายเป็นธาตุกถากำจัดบาปที่เกิดจากจมูก	เกิดวันอังคารถวายเป็นธาตุกถา
บุคคลบัญญัติ	ลิ้น	พุธ	ถวายเป็นบุคคลบัญญัติกำจัดบาปที่เกิดจากลิ้น	เกิดวันพุธถวายเป็นบุคคลบัญญัติ
ภควัตถุ	กาย	พฤหัสบดี	ถวายเป็นภควัตถุกำจัดบาปที่เกิดจากกายสัมผัส	เกิดวันพฤหัสบดีถวายเป็นภควัตถุ
ยมก	ใจ	ศุกร์	ถวายเป็นยมกกำจัดบาปที่เกิดจากใจ	เกิดวันศุกร์ถวายเป็นยมก
มหาปฏฐาน	ลม	เสาร์	ถวายเป็นมหาปฏฐานกำจัดบาปที่เกิดจากการพูด	เกิดวันเสาร์ถวายเป็นมหาปฏฐาน

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าผู้สร้างระบบธัมมชาตาวัน น่าจะศึกษาคัมภีร์ลัทธิวิมาลา มาก่อน ได้นำความคิดเรื่องการจับคู่พระอภิธัมมา 7 คัมภีร์เชื่อมโยงกับวันทั้ง 7 สร้างเป็นธัมมชาตาวัน โดยกำหนดให้คนที่เกิดในแต่ละวัน ถวายคัมภีร์พระอภิธัมมา เป็นธัมมชาตา ทั้งยังอ้างอิงถึงคัมภีร์ลัทธิวิมาลา ไว้อีกด้วย

ชื่อคัมภีร์พระอภิธรรมในพระไตรปิฎกมีทั้งหมด 7 คัมภีร์ เริ่มนับจาก สังคณี วิภังค์ ธาตุกถา บุคคลบัญญัติ ภควัตถุ ยมก และปฏฐาน 1 สัปดาห์มี 7 วัน เริ่มนับจาก วันอาทิตย์ วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี วันศุกร์ และวันเสาร์ การเรียกชื่อธัมมชาตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทสำนวนวัดพระธาตุสายเมืองเรียกชื่อต่างจากพระไตรปิฎก เป็น อภิธัมมาสังคณี ธัมมชาตาวันอาทิตย์, อภิธัมมาวิภังค์ ธัมมชาตาวันจันทร์, อภิธัมมาธาตุกถา ธัมมชาตาวันอังคาร, อภิธัมมาบุคคลบัญญัติ ธัมมชาตาวันพุธ, อภิธัมมาภควัตถุ ธัมมชาตาวันพฤหัสบดี, อภิธัมมายมก ธัมมชาตาวันศุกร์, และ อภิธัมมามหาปฏฐาน ธัมมชาตาวันเสาร์ การจับคู่พระอภิธัมมา 7 คัมภีร์กับวันทั้ง 7 ใน 1 สัปดาห์ เริ่มจากคัมภีร์ลำดับที่ 1 ของพระอภิธัมมาจับคู่กับวันอาทิตย์ วันลำดับที่ 1 ของสัปดาห์, ไปตามลำดับไปจนถึง คัมภีร์มหาปฏฐาน คัมภีร์ลำดับที่ 7 ของพระอภิธัมมาจับคู่กับวันเสาร์ วันลำดับที่ 7 ของสัปดาห์ การนับ/จับคู่ในลำดับที่ตรงกันเอื้อให้จดจำได้ง่าย

อนึ่ง ความคิดเรื่องพระศาสนาของพระสมณโคตมมีอายุ 5,000 ปีและคติเรื่องปัญจอันตรธาน ก่อให้เกิดความนิยมในการสร้างพระพุทธรูป พระธรรม และพระภิกษุสงฆ์ เพื่อสืบทอดอายุพระศาสนาขึ้น การทำบุญด้วยการถวายพระธรรมคัมภีร์ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่เชื่อว่า จะช่วยให้ศาสนาของพระสมณโคตมอยู่ยาวนานถึง 5,000 ปี

ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นต้นว่า *ตำนานมูลศาสนา สังคีตยวงค์ พุทธศาสนาห้าพันวัสสา* กล่าวถึงลำดับการเสื่อมไปของปริยัติว่า คัมภีร์ปิฎกจะทั้งสามหรือพระไตรปิฎก อันเป็นคัมภีร์สำคัญของพุทธศาสนาจะเสื่อมสูญ โดยคัมภีร์แรกที่จะเสื่อมก่อนคือพระ *อภิธัมมาปิฎก* ผู้วิจัยมีความเห็นว่าผู้สร้างระบบธัมมชาตาวันรู้คดีการเสื่อมไปของพระไตรปิฎก เนื่องด้วยพระอภิธัมมามี 7 คัมภีร์ ใน 1 สัปดาห์มี 7 วันจึงจับคู่พระอภิธัมมาแต่ละคัมภีร์กับวันทั้ง 7 ซึ่งลงตัวพอดี

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ธัมมชาตาวันที่สัมพันธ์กับพระ *อภิธัมมาสังคินี* สร้างขึ้นบนฐานคิดอย่างน้อย 2 ประการ คือ คัมภีร์ *สัททวิมาลา* และคติปัญญาอันตรธาน คัมภีร์ *สัททวิมาลา* เป็นกุญแจสำคัญที่ไขให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทไม่ได้กำหนดธัมมชาตาวันขึ้นมาลอยๆ หากสัมพันธ์เชื่อมโยงและสัมพันธ์กับวันทั้ง 7 การเลือกบรรจุ “พระอภิธัมมาทั้ง 7 คัมภีร์” กำหนดให้เป็นธัมมชาตาวันทั้ง 7 ยังสอดคล้องกับคติปริยัติอันตรธานที่ทำนายว่าพระอภิธรรมจะสูญเป็นคัมภีร์ลำดับแรก การทวนธัมมชาตาวันเป็นการทำบุญด้วยการถวายคัมภีร์ที่เกื้อกูลต่อการดำรงอยู่ของพระศาสนาให้อยู่ถึง 5,000 วัสสา ตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

5.1.2 ขนบและวิถีคิดในการเลือกถวายธัมมชาตาวันเดือนและปี : สัมพันธ์กับชื่อเศรษฐีและชื่อพระโพธิสัตว์ในตำราโหราศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

โหราศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ในการโคจรของดวงดาวต่างๆ ที่สามารถจะมีอิทธิพลต่อความเป็นไปในชีวิตของคนแต่ละคนได้ในระดับหนึ่ง มีคำทำนายโชคชะตาของบุคคลว่าจะดีร้ายประการใด โหราศาสตร์ผูกพันต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตกอย่างแน่นแฟ้นเห็นได้จากยังมีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ที่มีฐานความเชื่อมาจากโหราศาสตร์ เช่น ส่งเคราะห์ส่งชน, ส่งราหู, บูชาเคราะห์ 3 ชั้น เป็นต้น กลุ่มชาติพันธุ์ไทยังคงมีความเชื่อเรื่องการเลือกวันมงคลในการประกอบกรณงานต่างๆ อยู่มาก เช่น การหาวันดีในการทำบุญบ้าน, วันบวช, วันลาสิกขา เป็นต้น

ธัมมชาตาวันเดือนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ ธัมมชาตาวันเดือนไทใหญ่ และธัมมชาตาวันเดือนไทเขิน ผู้วิจัยพบว่า *พรหมชาติล้านนา* (ตำราโหราศาสตร์ล้านนา) สัมพันธ์กับธัมมชาตาวันเดือนไทใหญ่ ในขณะที่ ธัมมชาตาวันเดือนไทเขินสัมพันธ์กับ *ต้นมิ่งหุรา* (ตำราโหราศาสตร์เชียงตุง) *พับทำนายวันเกิดเดือนขึ้นแรม* (ตำราโหราศาสตร์ไทลื้อ เมืองยอง) และ *ภุมมชาติไทลื้อ* (ตำราโหราศาสตร์ ไทลื้อ สิบสองพันนา)

ในตำรา *พรหมชาติล้านนา ต้นมิ่งหุรา พับทำนายวันเกิดเดือนขึ้นแรม* และ *ภุมมชาติไทลื้อ* ในส่วนของคำทำนายเดือนเกิดให้ข้อมูลไว้ว่าพระโพธิสัตว์ถือกำเนิดในเดือนใดบ้าง ซึ่งสามารถเทียบเคียงได้กับธัมมชาตาวัน ดังนี้

ตารางที่ 16 ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างพรหมชาติล้านนากับธัมมชาตาเดือนไทใหญ่

คัมภีร์ เดือน	พรหมชาติล้านนา	ธัมมชาตาเดือนไทใหญ่	
		ปุจารย์ขนานสามชั่ง	พ่อศีลอ้าย
คนเกิดเดือน 7	เกิดร่วมเดือนโชติกมหาเสฏฐี	ทานธัมมโชติกส์ฐี	ทานธัมมโชติกส์ฐี
คนเกิดเดือน 8	เกิดร่วมเดือนเมณฑกเสฏฐี	ทานธัมมเมณฑกส์ฐี	ทานธัมมเมณฑกส์ฐี
คนเกิดเดือน 9	เกิดร่วมเดือนชนันไชยเสฏฐี	ทานธัมมธัญไชยเสฏฐี	ทานธัมมธัญไชยเสฏฐี
คนเกิดเดือน 10	เกิดร่วมเดือนอุคคตัสสมหาเสฏฐี	ทานธัมมอุคตมหาเสฏฐี	ทานธัมมอุคตมหาเสฏฐี
คนเกิดเดือน 11	เกิดร่วมเดือนชฎิลเสฏฐี	ทานธัมมชาตริสเสฏฐี	ทานธัมมโชตริสเสฏฐี
คนเกิดเดือน 12	เกิดร่วมเดือนจิตตคหปติเสฏฐี	ทานธัมมจิตตคหปติเสฏฐี	ทานธัมมจิตตคหปติเสฏฐี
คนเกิดเดือนเจียง	เกิดร่วมเดือนพระญามันธาตุราชา	ทานธัมมมันธาตุราชา	ทานธัมมมันธาตุราชา
คนเกิดเดือนยี่	เกิดร่วมเดือนนายอนาถมหาเสฏฐี	ทานธัมมอนาถบิณฑิกัสสะ	ทานธัมมอัญฐิบิณฑิก มหาเสฏฐี
คนเกิดเดือน 3	เกิดร่วมเดือนพระญาสาธินราชา	ทานธัมมชั้นทราม	ทานธัมมเนมิราชา, อินราชา
คนเกิดเดือน 4	เกิดร่วมเดือนเจ้าเตชะกุมมาร	ทานธัมมเต็มยกุมมาร	ทานธัมมเตตกุมมาน
คนเกิดเดือน 5	เกิดร่วมเดือนปัญญวัพฒนเสฏฐี	ทานธัมมปัญญาวัพฒณะ	ทานธัมมผาสังกำแพงจิต ตกุมมาน

ตารางที่ 17 ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างต้นมิ่งหุรา, พับทำนายวันเกิดเดือนขึ้นแรม, ฤกษ์ชาตไถลื้อ และธัมมชาตาเดือนไทเขิน

คัมภีร์ เดือน	ต้นมิ่งหุรา เชียงตุง	พับทำนายวันเกิดเดือน ขึ้นแรม เมืองยอง	ฤกษ์ชาตไถลื้อ ไถลื้อ ลิปสองพันนา	ธัมมชาตาเดือน ไทเขิน ขนาน สามแก้ว
คนเกิดเดือนเจียง	เกิดร่วมเดือนเจ้าสุธนู	เกิดร่วมเดือนเจ้าสุธนู	เกิดร่วมเดือน เจ้าสุตโสม	ทานธัมมสุธนู
คนเกิดเดือนยี่/ กำ	เกิดร่วมเดือนข้างสตัน	เกิดร่วมเดือนเจ้า ข้างสตัน	เกิดร่วมเดือนข้าง ฉัททันต์	ทานธัมมข้างสตัน
คนเกิดเดือน 3	เกิดร่วมเดือน เจ้ามโหสถ	เกิดร่วมเดือน เจ้ามโหสถ	เกิดร่วมเดือน เจ้ามโหสถ	ทานธัมมมโหสถ
คนเกิดเดือน 4	เกิดร่วมเดือน เจ้าภูริทัต	เกิดร่วมเดือน เจ้าภูริทัต	เกิดร่วมเดือน เจ้าภูริทัต	ทานธัมมภูริทัต
คนเกิดเดือน 5	เกิดร่วมเดือน เจ้าปฐิสาด	เกิดร่วมเดือน เจ้าปฐิสาด	เกิดร่วมเดือน เจ้าปฐิสารท	ทานธัมมปฐิสาด

คัมภีร์ เดือน	ต้นมิ่งทูลา เชียงตุง	พับทำนายนวันเกิดเดือน ขึ้นแรม เมืองยอง	ภุมมชาตไทลื้อ ไทลื้อ สิบสองพันนา	ธัมมชาตาเดือน ไทเขิน ขนนาน สามแก้ว
คนเกิดเดือน 6	เกิดร่วมเดือนเจ้าเตเม	เกิดร่วมเดือนเจ้าเตเม	เกิดร่วมเดือนเจ้าเตมีย์	ทานธัมมเตมีเยะ
คนเกิดเดือน 7	เกิดร่วมเดือน เจ้าเนมิราช	เกิดร่วมเดือน เจ้าเนมิราด	เกิดร่วมเดือน ศเจ้าเนมิราช	ทานธัมมเนมิราช
คนเกิดเดือน 8	เกิดร่วมเดือน เจ้าสิทธิธาต	เกิดร่วมเดือน เจ้าสิทธิธาต	เกิดร่วมเดือน สิทธิตตะ	ทานธัมมสิทธิธาต
คนเกิดเดือน 9	เกิดร่วมเดือนเจ้าวิรุ บัณฑิต	เกิดร่วมเดือนเจ้าวิรุ บัณฑิต	เกิดร่วมเดือนเจ้าวิรุ	ทานธัมมวิรุ บัณฑิต
เดือน	ต้นมิ่งทูลา เชียงตุง	พับทำนายนวันเกิด เดือนขึ้นแรม เมือง ยอง	ภุมมชาตไทลื้อ ไทลื้อ สิบสองพันนา	ธัมมชาตาเดือน ไทเขิน ขนนาน สามแก้ว
คนเกิดเดือน 10	เกิดร่วมเดือน เจ้าสุวัณณสยาม	เกิดร่วมเดือน เจ้าสุวัณณสยาม	เกิดร่วมเดือน เจ้าสุวัณณสยาม	ทานธัมมสุวัณณ สยาม
คนเกิดเดือน 11	เกิดร่วมเดือนพระยา วิสันตระ	เกิดร่วมเดือนพระยา เวสสันตระ	เกิดร่วมเดือนเจ้า เวสสันตระ	ทานธัมมเวสสัน ตระ
คนเกิดเดือน 12	เกิดร่วมเดือน เจ้าสุภมมิตร	เกิดร่วมเดือน เจ้าสุภมเมต	เกิดร่วมเดือน เจ้าสุภมมิตร	ทานธัมมสุภมมิตร

ตำราโหราศาสตร์พรหมชาติล้านนา ระบุชัดเจนว่าในแต่ละเดือนเป็นเดือนเกิดของ
เศรษฐีหรือพระโพธิสัตว์ในชาติใด ในแต่ละเดือนมีคำทำนายชาตาของผู้เกิดในแต่ละเดือน ลักษณะ
นิสัย รวมถึงคำแนะนำว่าควรมีอัญมณีชนิดใด ควรเลือกดาบลักษณะใด ควรเลือกคูครองที่มีลักษณะ
ใด บางครั้งมีคำทำนายว่าจะเสียชีวิตเมื่ออายุเท่าใดด้วย ขอยกตัวอย่างคำทำนายผู้เกิดเดือนเจียงจาก
ต้นมิ่งทูลา ดังนี้

เดือนเจียง ปุคคละชายยิงผู้ใดเกิดมายุเดือนเจียง ร่มเดือนเจ้าสุธนู
เป็นกำพร้าแม่ตายแต่น้อย แขนงใจแก่มาจึงดี ยังจักรู้หลัก ขุนนางก็รัก ได้เป็นใหญ่
หื้อถือดาบ 16 ไม้พายเปียง อยู่ถือดาบพายแหลมบตี เขาว่าเมียเหลันซู้ อย่ากิน
เหล้าเขาว่าเป็นคำด้วยเหล้า หื้อถือแก้วขาว แก้วเหลือง อยู่ถือหลายลูกบตี
เอาเมียแม่ขาวสูงดี จักมีเงิน 6 ร้อยบ่ก็หกพัน บ่อ้น 6 หมื่น กระทำไร่นาค้าขายดี

เมื่อน้อยพ่อแม่พี่น้องบ่พอรัก หื้อใจบุญดี ผิด่าเกิดกลางเดือน อย่าไปค้ำมาคีน เยา
ว่าท่านฆ่าตายซา อายุ 88 ปี ปลาย 9 เดือน ตายยามค่ำแลฯ

(หมอล่วงวิชา, มปป. : 67)

เนื่องจากตำราโหราศาสตร์ทั้ง 5 ตำราข้างต้น ในคำทำนายเดือนเกิดได้ระบุชื่อไว้
ชัดเจนว่าเศรษฐี/พระโพธิสัตว์เกิดในเดือนใดบ้าง ซึ่งพ้องกับธัมมชาตาเดือนของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทำให้
ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ผู้สร้าง “ธัมมชาตาเดือน” ต้องมีความรู้เรื่องโหราศาสตร์เป็นอย่างดี จึงเลือก
หยิบเดือนเกิดของเศรษฐีและเดือนเกิดของพระโพธิสัตว์ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วในตำราโหราศาสตร์
ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทและกำหนดให้เป็นธัมมชาตาเดือน

การคิดแบบจับคู่เดือนเกิดของเศรษฐีและพระโพธิสัตว์ให้เป็นธัมมชาตา นอกจาก
ปรากฏในธัมมชาตาเดือนแล้วนั้น ยังพบว่ามีการคิดแบบจับคู่ปีเกิดของพระโพธิสัตว์ในธัมมชาตาปีอีก
ด้วย ในหนังสือ ประเพณีเมืองเหนือจากบ๊อบสาล้านนา (หน่อหนานผน, 2556) มีคำทำนายที่เรียกว่า
“กำเนตปี” บอกว่าพระโพธิสัตว์เกิดในปีใด ซึ่งสัมพันธ์กับธัมมชาตาปีของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ดังตาราง
ต่อไปนี้

ตารางที่ 18 ตารางแสดง “กำเนตปี” จากหนังสือ ประเพณีเมืองเหนือจากบ๊อบสาล้านนา ที่สัมพันธ์
กับธัมมชาตาปีเกิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ธัมม ชาตา ประเพณี เมืองเหนือ จากบ๊อบสา ล้านนา	ธัมมชาตาไทใหญ่		ธัมมชาตาไทเขิน		ธัมมชาตาไทลื้อ	
	ปุจารย์ ขนานสาม ซัง	พ่อศีลอ้าย	พระลิตธิชัย	ขนาน สามแก้ว	ปุจารย์ ขนานคาค	ขนานธำ
ปีไจ้ สร้าง ธัมมเตมิยะ เป็นธัมมชาตา เกิดร่วมเจ้า เตมิยะ	คนเกิดปีไจ้ ทานธัมม เตมิยกุมमार	คนเกิดปีไจ้ ทานธัมม เตมิยกุมमार	คนเกิดปีไจ้ ทานธัมม เตมิย	คนเกิดปีไจ้ ทานธัมม เตมิยะ	คนเกิดปีไจ้ ทานธัมม เตมิยกุมมาน	คนเกิดปีไจ้ ทานธัมม เตมิยกุม มาน
ปีเป้า สร้าง ธัมมเวสสัน ตระเป็นธัมม ชาตา เกิด	คนเกิดปีเป้า ทานธัมม เวสสันตระ รวม	คนเกิดปีเป้า ทานธัมม เวสสันตระ	-	คนเกิดปีเป้า ทานธัมมมหา เวสสันตระ	-	คนเกิดปี เป้า ทานธัมม เวสสันตระ

ธัมม์ ชาตา ประเพณี เมืองเหนือ จากปั๊บสา ล้านนา	ธัมม์ชาตาไทใหญ่		ธัมม์ชาตาไทเขิน		ธัมม์ชาตาไทลื้อ	
	ปุ่จารย์ ขนานสาม ซ่ง	พ่อศีลอ้าย	พระสิทธิชัย	ขนาน สามแก้ว	ปุ่จารย์ ขนานคาค	ขนานอ้า
ร่วมเจ้า เวสสันดร						รวม
ปียี่ สร้างธัมม์ สุทธนู เป็นธัมม์ ชาตา เกิด ร่วมเจ้าสุทธนู	คนเกิดปียี่ ทานธัมม์สุทธนู	คนเกิดปียี่ ทานธัมม์สุทธนู	คนเกิดปียี่ ทานธัมม์สุทธนู	คนเกิดปียี่ ทานธัมม์สุทธนู	คนเกิดปียี่ ทานธัมม์สุทธนู	คนเกิดปียี่ ทานธัมม์ สุทธนู
ปีหม้า สร้าง ธัมม์เนมิราช เป็นธัมม์ ชาตา เกิด ร่วมเจ้าเนมิ ราช	คนเกิดปี หม้า ทานธัมม์ เนมิราช	คนเกิดปี หม้า ทานธัมม์ เนมิราช	คนเกิดปี หม้า ทานธัมม์ เนมิราช	คนเกิดปี หม้า ทานธัมม์ เนมิราช	คนเกิดปี หม้า ทานธัมม์ เนมิราช	คนเกิดปี หม้า ทานธัมม์ เนมิราช
ปีสี่ สร้างธัมม์ สมภมิต เป็นธัมม์ ชาตา เกิด ร่วมเจ้าสมภ มิต	คนเกิดปีสี่ ทานธัมม์ สมภมิต	คนเกิดปีสี่ ทานธัมม์สวม พระมิต	คนเกิดปีสี่ ทานธัมม์ สมภมิต	คนเกิดปีสี่ ทานธัมม์สวมภ มิต	คนเกิดปีสี่ ทานธัมม์ สมภเมต	คนเกิดปีสี่ ทานธัมม์ สมภมิต
ปีไ้ สร้าง ธัมม์ภูริทัต เป็นธัมม์ ชาตา เกิด ร่วมเจ้าภูริทัต	คนเกิดปีไ้ ทานธัมม์ ภูริทัต	คนเกิดปีไ้ ทานธัมม์ ภูริทัต	คนเกิดปีไ้ ทานธัมม์ ภูริทัต	คนเกิดปีไ้ ทานธัมม์ ภูริทัต	คนเกิดปีไ้ ทานธัมม์ ภูริทัต	คนเกิดปีไ้ ทานธัมม์ ภูริทัต
ปีส้ง สร้าง ธัมม์สุธ เป็นธัมม์ชาตา เกิดร่วมเจ้า สุธ	คนเกิดปีส้ง ทานธัมม์สุธ	-	คนเกิดปีส้ง ทานธัมม์สุธ	คนเกิดปีส้ง ทานธัมม์สุธ	คนเกิดปีส้ง ทานธัมม์สุธ	คนเกิด ปีส้ง ทานธัมม์ สุธ

ธัมม์ ชาตา ประเพณี เมืองเหนือ จากปีบสา ล้านนา	ธัมม์ชาตาไทใหญ่		ธัมม์ชาตาไทเขิน		ธัมม์ชาตาไทลื้อ	
	ปุ่จารย์ ขนานสาม ซั่ง	พ่อศีลอ้าย	พระสิทธิชัย	ขนาน สามแก้ว	ปุ่จารย์ ขนานคาค	ขนานอ้า
ปีเม็ด สร้าง ธัมม์ข้างสตัน เป็นธัมม์ ชาตา เกิด ร่วมข้างสตัน	คนเกิดปีเม็ด ทานธัมม์ข้าง สตัน	คนเกิดปีเม็ด ทานธัมม์ ตันสละ	คนเกิดปีเม็ด ทานธัมม์ ฉัททันต์	คนเกิดปีเม็ด ทานธัมม์ ข้างสตัน, ตันตสละ	-	คนเกิดปี เม็ด ทานธัมม์ ข้างสตัน
ปีสัน สร้าง ธัมม์มโหสถ เป็นธัมม์ ชาตา เกิด ร่วมมโหสถ	คนเกิดปีสัน ทานธัมม์ มโหสถ	คนเกิดปีสัน ทานธัมม์ มหัฏฐ	คนเกิดปีสัน ทานธัมม์ มโหสถ	คนเกิดปีสัน ทานธัมม์ มโหสถ	คนเกิดปีสัน ทานธัมม์ มโหสถ	คนเกิดปีสัน ทานธัมม์ มโหสถ
ปีเ้า สร้าง สิทธิตถะ เป็นธัมม์ ชาตา เกิด ร่วมเ้า สิทธิตถ์	คนเกิดปีเ้า ทานธัมม์ สิทธิตถะ บวช	คนเกิดปีเ้า ทานธัมม์ ปถมสมโพธิ	-	คนเกิดปีเ้า ทานธัมม์ปถม สมโพธิ	คนเกิดปีเ้า ทานธัมม์ ปถมสมโพธิ, ลีธาด	คนเกิดปีเ้า ทานธัมม์ลี ธาด บวช
ปีเส็ด สร้าง ธัมม์กุสราษ เป็นธัมม์ ชาตา เกิด ร่วมเ้า กุสราษ	คนเกิดปีเส็ด ทานธัมม์ กุสราษ	คนเกิดปีเส็ด ทานธัมม์ กุสราษ	คนเกิดปีเส็ด ทานธัมม์ กุสราษ	คนเกิดปีเส็ด ทานธัมม์กุส ราษ	คนเกิดปีเส็ด ทานธัมม์ กุสราษ	คนเกิดปี เส็ด ทานธัมม์ กุสราษ
ปีไค้ สร้างสุด โสมเป็นธัมม์ ชาตา เกิด ร่วมเ้าสุด โสม	คนเกิดปีไค้ ทานธัมม์ สุดตสม	คนเกิดปีไค้ ทานธัมม์ สุดโสม	-	คนเกิดปีไค้ ทานธัมม์ สุดตโสม	คนเกิดปีไค้ ทานธัมม์ สุดโสม	คนเกิดปีไค้ ทานธัมม์ สุดโสม

ในธัมมชาตาปีทั้ง 12 เรื่อง ได้แก่ *เตมียะ, เวลสันตระรอม, สุธนู, เนมิราช, สมภมิต, ภูริทัต, สุชน, ช้างสทนต์, มโหสถ, ลีธาดุออกบวช, กุสราช, และสุตโสม* ทุกเรื่องมีข้อความบอกชัดเจนว่าเป็นธัมมชาตาปี อย่างไรก็ตามตอนท้ายของธัมมชาตาเพียง 6 เรื่อง ได้แก่ *สมภมิต* ธัมมชาตาปีสี่ (มะโรง-งูใหญ่), *สุชน* ธัมมชาตาปีสังข์ (มะเมีย-ม้า), *ช้างสทนต์* ธัมมชาตาปีเม็ด (มะแม-แพะ), *มโหสถ* ธัมมชาตาปีสัน (วอก-ลิง), *ลีธาดุออกบวช* ธัมมชาตาปีเร้า (ระกา-ไก่) และ *กุสราช* ธัมมชาตาปีเส็ด (จอ-หมา) เท่านั้น ที่อธิบายเหตุที่กำหนดให้คัมภีร์ดังกล่าวเป็นธัมมชาตาปี ตอนท้ายของธัมมชาตาปีทั้ง 6 เรื่องเล่าตรงกันว่าคนที่เกิดในปีดังกล่าวเคยเกิดร่วมชาติกับพระโพธิสัตว์มาก่อน ขอยกตัวอย่างจากธัมมมโหสถ ดังนี้

โย ปุคโคล อันว่าบุคคฺลยงชายทั้งหลาย ได้ยเกิดมาในปฺลีสัน **เมื่อชาตกอร ได้ยเกิดรมเจ้ามโหสถ** ได้ยเวียนวายตายเกิดใจ้ๆ เมื่อตายได้ยเกิดมาเปนคนธาตดิน **ที่อทานธามโหสถ** ค้าชาตาอายุ ก็ดีสั่งผาซังกำแพงเปนทานก็ดี **ที่อมีใจปฏิบัติไหวธาดนคอรพระนม**

(ธัมมมโหสถ, วัฒนาแตก)

กล่าวได้ว่าธัมมชาตาเดือนและธัมมชาตาปีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยปรากฏวิถีคิดในการเลือกสรรคัมภีร์เป็น “ธัมมชาตาเดือนและธัมมชาตาปี” วางอยู่บนฐานความรู้ด้านโหราศาสตร์ ด้วยวิธีการจับคู่เดือนเกิด/ปีเกิดของเศรษฐีหรือพระโพธิสัตว์ที่ปรากฏในตำราโหราศาสตร์ออกมาเป็นธัมมชาตาเดือน/ธัมมชาตาปี

น่าสนใจว่าตอนท้ายของคัมภีร์ธัมมชาตากล่าวถึงการสักการะพระธาตุประจำปีเกิด กำหนดให้ ปีไฉ้-ไหว้พระธาตุเจ้าจอมทอง, ปีเป้า-ไหว้พระธาตุหลวงเจ้าดอนเต้า, ปียี่-ไหว้พระธาตุซ่อแฮ, ปีหม้า-ไหว้พระธาตุแช่แห้ง, ปีสี-ไหว้พระสิงห์, ปีไส้-ไม่ระบุ, ปีสังข์-ไหว้พระธาตุตะกั้ง, ปีเม็ด-ไหว้พระธาตุดอยสุเทพ, ปีสัน-ไหว้พระธาตุนครพนม, ปีเร้า-ไหว้พระธาตุทริภุญไชย, ปีเส็ด-ไม่ระบุ, ปีไค้-ไหว้พระธาตุเจ้าดอยตุง ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ชื่อพระธาตุที่กำหนดให้ผู้ที่เกิดในแต่ละปีเดินทางไปสักการะที่ตั้งของพระธาตุส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในดินแดนล้านนา

จากการสัมภาษณ์พระสิทธิชัย ขนานสามแก้ว ขนานธำ ทั้ง 3 ยืนยันคัมภีร์ธัมมชาตาที่ตนใช้แนะนำมีที่มาจากเชียงตุง พระสิทธิชัยได้มาเมื่อครั้งไปเข้าปริวาสกรรมที่เชียงตุง มีเจ้าภาพพิมพ์หนังสือแจก, ขนานสามแก้วได้คู่มือแนะนำการทานธัมมมาจากเชียงตุง ส่วนขนานธำได้คัดลอกธัมมชาตาจาก พ่อหนานแสงกอก ซึ่งเป็นคนไทจีนเชียงตุง (พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2558 ; ขนานสามแก้ว, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2557 และ ขนานธำ นามแก้ว สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2557)

อย่างไรก็ตาม รั้งม้ชาตาปีกลุ่มที่สัมพันธ์กับปีเกิดของพระโพธิสัตว์ เป็นที่รับรู้ร่วมกัน ทั้งไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ และไทยวน และในตอนท้ายของคัมภีร์กล่าวถึงให้ผู้ที่เกิดในแต่ละปีสักการะ พระธาตุเจดีย์ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในดินแดนล้านนา ดังนั้นมีความเป็นไปได้ว่าคติเรื่องการทำงานรั้งม้ชาตา อาจมีที่มาจากล้านนาแล้วส่งผ่านไปยังกลุ่มชาติพันธุ์ไทก็เป็นได้

5.1.3 วิธีคิดในการเลือกถวายรั้งม้ชาตาปี : สัมพันธ์กับชื่อสัตว์ประจำปีนักษัตร

เมื่อพิจารณาเรื่องที่กำหนดให้ถวายเป็นรั้งม้ชาตาปีของกลุ่มชาติพันธุ์ไท (ดูบทที่ 4 ตารางที่ 4.3) พบว่ามีรั้งม้ชาตาปีจำนวนหนึ่งที่มีชื่อเรื่องเป็นชื่อของสัตว์หรือมีตัวละครเป็นสัตว์ ผู้วิจัย ตั้งข้อสังเกตว่า **ชื่อสัตว์/ตัวละครสัตว์ ที่เป็นชื่อเรื่องนั้นเป็นสัตว์ที่พ้องกับสัตว์ประจำปีนักษัตร** ดังแสดงข้อมูลในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 19 ตารางแสดงรั้งม้ชาตาปีเกิดเรื่องที่สัมพันธ์กับปีนักษัตร

ที่มา รั้งม้ ชาตา ปีเกิด	รั้งม้ชาตาไทใหญ่		รั้งม้ชาตาไทเขิน		รั้งม้ชาตาไทลื้อ	
	ปู่จารย์ ขนานสาม ซ่ง	พ่อศีลฮ้าย	พระสิทธิชัย	ขนาน สามแก้ว	ปู่จารย์ขนาน คาค	ขนานจำ
ปีไส้ (ขาด- หนู)	-	-	หนูเผือก, สุชะวันณะ วัวหลวง	หนูเผือก, หนูคำ, สุชะวันณะ	สุชะวันณะ, หนูเผือก	-
ปีเป่า (ฉลุ- วัว)	-	-	-	สุชะวันณะ วัวหลวง	โคณบุตรตะ	-
ปียี่ (ขาล- เสือ)	-	-	เสือดายเสือ นอน	-	เสือดายเสือ นอน	-
ปีเหมา (เถาะ – กระต่าย)	-	-	-	กระต่ายกอน	กระต่ายเผือก	-
ปีสี่ (มะโรง- งูใหญ่)	-	-	ปูณณนาค	ปูณณคคะ	-	-
ปีไส้ (มะเส็ง - งูเล็ก)	ภูริทัด	ภูริทัด, งูลาย คำ	ภูริทัด, ลายงู	ภูริทัด, ร่ายงู	ภูริทัด, งูลาย	ภูริทัด
ปีสัง่า (มะเมีย-ม้า)	-	-	-	ม้าแสนขวัญ	ม้าน้อยย่ำใบ บัว	-

ที่มา ธัมม ชาตา ปีเกิด	ธัมมชาตาไทใหญ่		ธัมมชาตาไทเขิน		ธัมมชาตาไทลื้อ	
	ปุจฉารย ขนานสาม ซ่ง	พ่อศีลฮ้าย	พระสิทธิชัย	ขนาน สามแก้ว	ปุจฉารยขนาน คาค	ขนานธำ
ปีเม็ด (มะแม - แพะ)	-	แพะคำ	แพะคำ	แพะคำ	แพะคำ	-
ปีสัน (วอก -ลิง)	-	วอกไคหีน	วอกไข่หีน	วอกไคหีน	วอกไข่หีน	-
ปีเร้า (ระกา -ไก่)	-	-	ดาววิไก่อ้อย	ดาวไก่อ้อย	ดาววิไก่อ้อย	-
ปีเส็ด (จอ - หมา)	-	หมายุยคำ	หมาขนคำ	หมาขนคำ, สุวัณณะหมา หลวง	หมาขนคำ	-
ปีไค้ (กุญ/ กุน -ข้าง/ หมู)	-	ข้างงาเดียว	ข้างงาเดียว	ข้างสะทั้น, ข้างงาเดียว, ข้างสามงา, หมูหีน	ข้างงาเดียว	-

เมื่ออ่านเนื้อเรื่องธัมมชาตาปีในกลุ่มนี้โดยละเอียดตั้งแต่ต้นจนจบ ไม่พบว่าเนื้อเรื่อง
ของธัมมชาตาปีมีความสัมพันธ์กับปีเกิด เพียงแค่อาศัยชื่อเรื่องที่เป็นสัตว์มาโยงกับสัตว์ประจำปี
นักษัตร และมีข้อสังเกตต่อไปว่า ตัวละครในเรื่องที่สัมพันธ์กับสัตว์ประจำปีนักษัตรนั้น มีทั้งเรื่องที่
พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นสัตว์ตรงกับปีนักษัตร, เป็นเพื่อนหรือผู้ช่วยเหลือพระโพธิสัตว์, เป็นของ
วิเศษ, และเป็นชื่อสถานที่สำคัญในเรื่อง มีรายละเอียดดังนี้

ธัมมชาตาปีเรื่องที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นสัตว์ ได้แก่ หนูเผือกและหนูดำ
(ธัมมชาตาปีไจ้ ขวด-หนู) พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นหนู, **โคณปุตตา** (ธัมมชาตาปีเป่า ฉลู-วัว)
พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นโคณบุตรลูกของวัวที่มีรูปร่างหน้าตาเป็นมนุษย์, **กระต่ายเผือก** (ธัมม
ชาตาปีเหม้า ถေး-กระต่าย) พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นกระต่าย, **ปุลณัคคะและภุริทัต** (ธัมม
ชาตาปีสี มะโรง-งูใหญ่, ธัมมชาตาปีไส้ มะเส็ง-งูเล็ก) พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นนาคที่แปลงกาย
เป็นมนุษย์, **แพะคำ** (ธัมมชาตาปีเม็ด มะแม-แพะ) พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นแพะที่ต่อมออก
จากคราบแพะเป็นมนุษย์, **ข้างสะทั้นหรือข้างฉัททันต์** (ธัมมชาตาปีไค้ กุญ-ข้าง) พระโพธิสัตว์
เสวยพระชาติเป็นพญาข้าง

ธัมมชาตาปีเรื่องที่เพื่อน/ผู้ช่วยพระโพธิสัตว์เป็นสัตว์ ได้แก่ *สุธนู* (ธัมมชาตาปีสังข์ มะเมีย-ม้า) ม้ามณีกากเป็นเพื่อนและผู้ช่วยของพระโพธิสัตว์, *หมาขุดคำ* และ *หมาขนคำ* (ธัมมชาตาปี เส็ด จอ-หมา) ทั้งหมาขุดคำและหมาขนคำเป็นเพื่อนและผู้ช่วยเหลือพระโพธิสัตว์

ธัมมชาตาปีที่มีตัวละครในเรื่องเป็นสัตว์ ได้แก่ *สุชวัณณะวัพลวง* (ธัมมชาตาปีเป่า ฉลุ-วัว) บิดาของนางอุมมาทนต์เป็นพญาวัว, *เสียดายเสือนอน* (ธัมมชาตาปียี่ ขาล-เสื่อ) เสื่อกล่าวหาว่าพระฤๅษีเป็นผู้ฆ่าตน ทั้งสองเดินทางหาผู้ตัดสินว่าใครเป็นฝ่ายผิด, *ม้าแสนขวัญ* ม้าน้อยหรือม้าแสนขวัญ (ธัมมชาตาปีสังข์ มะเมีย-ม้า) ม้าแสนรู้และมีกำลังมากสามารถวิ่งบนใบบัวได้ พระโพธิสัตว์เป็นพ่อค้าม้าได้ซื้อม้า ฝึกฝนม้า และขายม้าที่มีแสนขวัญให้เจ้าเมือง, *ดาววิไถ่น้อย* (ธัมมชาตาปีเร้า ระกา-ไถ่) แม่ไก่ถูกตายายฆ่าเพื่อนำเนื้อมาประกอบอาหารถวายพระรูดงค์ ลูกไก่กระโจนเข้ากองไฟตายพร้อมแม่และไปเกิดเป็นดาว

ธัมมชาตาปีที่ตั้งชื่อเรื่องตามของวิเศษ/ของสำคัญในเรื่อง ได้แก่ *แพะคำ* (ธัมมชาตาปีเม็ด มะแม-แพะ) พระโพธิสัตว์อาศัยในคราบแพะ ในคราบแพะคำมีข้าวของเงินทอง ข้าไพร่ไทเมืองอาศัยอยู่ในนั้น, *ข้างงาเดียว* (ธัมมชาตาปีไค้ กุญ-ข้าง) งาข้างเป็นของวิเศษที่พระโพธิสัตว์ขอจากข้างซึ่งมีงาเพียงข้างเดียว ภายในงามีหญิงสาวอาศัยอยู่ต่อมาพระโพธิสัตว์ได้นางเป็นภรรยา, *ข้างสามงา* (ธัมมชาตาปีไค้ กุญ-ข้าง) พระราชาสั่งให้พระโพธิสัตว์ตามหาข้างสามงา ข้างสามงาคือปราสาท 3 หลัง, *หมูหิน* (ธัมมชาตาปีไค้ กุญ-หมู) หมูหินเป็นของวิเศษที่ฤๅษีมอบให้พระโพธิสัตว์ เมื่อเคาะสามครั้งจะกลายเป็นหมูเหาะได้

นอกจากนี้ยังมีธัมมชาตาปีที่ตั้งชื่อเรื่องตามชื่อสถานที่สำคัญในเรื่อง ได้แก่ *ลายงู* (ธัมมชาตาปีไส้ มะเส็ง-งูเล็ก) เป็นชื่อเมืองที่มีงูหลวงหรืองูตัวใหญ่ลักพระราชธิดาไปซ่อนไว้ พระโพธิสัตว์ติดตามไปช่วยเหลือนางออกมาจากเมืองลายงูได้

อนึ่ง เรื่องสัตว์สัญลักษณ์ประจำปีนักษัตร พบว่าในปีไฉ้และปีไค้ มีชื่อธัมมชาตาปีที่ มีสัตว์ 2 ชนิด ในขณะที่ปีอื่นๆ มีเพียงชนิดเดียว

ปีไฉ้ กำหนดให้ถวาย *หนูเผือก*, *หนูดำ* และ *สุชวัณณะวัพลวง* เป็นธัมมชาตาปี ขนานสามแก้ว(สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2557) เล่าว่า เมื่อก่อนที่เชียงตุงใช้ปีไฉ้เป็นปีวัวต่อมาเปลี่ยนปีไฉ้เป็นปีหนู ปีเป่าเป็นปีวัว ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ในธัมมชาตาปีทั้งสำนวนของพระสิทธิชัย, ขนานสามแก้วและปุจารย์ขนานคาศดยังคงปรากฏร่องรอยว่าครั้งหนึ่งเชียงตุงรวมถึงเมืองยองเคยใช้วัวเป็นสัญลักษณ์ของปีไฉ้มาก่อน

ปีไค้ กำหนดให้ถวายธัมม *ข้างงาเดียว*, *ข้างสามงา*, *ข้างสตัน* และ *หมูหิน* เป็นธัมมชาตาปี เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าชาวไทยภาคกลางใช้ “หมู” เป็นสัตว์สัญลักษณ์ของปีกุน ในขณะที่ชาวไทยวนรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไททางภาคเหนือใช้ “ข้าง” เป็นสัญลักษณ์ของปีดังกล่าว จากงานวิจัยของอนันต์ เหล่าเลิศวรกุล(2556: 226) พบว่า จามเทวีวงศ์ซึ่งแต่งก่อนชินกาลมาลินี ปี-กุน ใช้หมูเป็น

สัตว์สัญลักษณ์ ในขณะที่ซิงกาลมาลินี ปี-กฤษณ์ใช้ช้างเป็นสัญลักษณ์ อย่างไรก็ตามการที่ธัมมชาตาสำนวนที่ซิงกาลมาลินี (เชียงใหม่) มีเรื่องให้เลือกถวายทั้ง *ช้างงาเดียว*, *ช้างสามงา*, *ช้างสันทัน*, *หมูหิน* สะท้อนว่าผู้บรรจุธัมมชาตารู้ทั้ง 2 คิดว่าปีได้มีทั้งสัตว์สัญลักษณ์เป็นช้างและหมูเป็นสัตว์สัญลักษณ์ประจำปีนักษัตร

ในรอบ 12 ปี มีสัตว์ประจำปีนักษัตรที่ต่างกัน ถึง 12-13 ชนิด แม้กระนั้น “ผู้คิดระบบธัมมชาตา” ก็คัดเลือกเรื่องจาก “คลังนิทาน” ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทบรรจู่เป็น “ธัมมชาตา” โดยอาศัย *วิธีคิดเชื่อมโยง ชื่อเรื่อง/ตัวละครเอก ให้สัมพันธ์กับสัตว์ประจำปีนักษัตร* นับเป็นวิธีคิดที่ชาญฉลาดด้วยเหตุว่าเมื่อรู้จักสัตว์ประจำปีนักษัตรแล้ว จำสัตว์ประจำปีนักษัตรได้ ก็ผูกโยงความสัมพันธ์ต่อไปยังชื่อธัมมชาตาปีของปีนั้นๆ ได้โดยง่าย

จากการศึกษาวิธีคิดในการสร้างระบบธัมมชาตา ผู้วิจัยพบว่าเนื้อหาของคัมภีร์ที่กำหนดให้เป็นธัมมชาตาไม่ได้สัมพันธ์กับเนื้อเรื่องโดยตรง หากมีวิธีคิดเชื่อมโยงกับคัมภีร์และสัตว์ประจำปีนักษัตร การสร้างธัมมชาตาตั้งอยู่บนฐานคิดของคัมภีร์และตำราที่มีมาแต่เดิมได้แก่ คัมภีร์ *สัททวิมาลา* ตำราโหราศาสตร์ รวมถึงคติเรื่องปัญจอันตรธาน วิธีคิดในการสถาปนาระบบธัมมชาตาเป็นวิธีคิดแบบเชื่อมโยง ธัมมชาตาวันเชื่อมโยง *พระอภิธัมมา 7 คัมภีร์* กับวันทั้ง 7, ธัมมชาตาเดือนและธัมมชาตาปีเชื่อมโยงเดือนเกิดและปีเกิดของเศรษฐีและพระโพธิสัตว์และกำหนดให้เป็นธัมมชาตาธัมมชาตาปีสร้างบนวิธีคิดเรื่องสัตว์ประจำปีนักษัตร คัดเลือกเรื่องที่สัมพันธ์กับสัตว์ประจำปีนักษัตรให้เป็นธัมมชาตา

กล่าวได้ว่าผู้เป็น “ต้นคิด” ธัมมชาตา สร้างธัมมชาตาวัน ธัมมชาตาเดือน และธัมมชาตาปี เป็นผู้มีความรู้ทั้งอักษรศาสตร์และโหราศาสตร์ รู้จักนิทานหลากหลาย ได้สร้างธัมมชาตาบนรากฐานของการศึกษาค้นคว้า มีการเชื่อมโยงความคิดของคัมภีร์ต่างๆ ทำให้จำง่ายและใช้งานได้ง่าย สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อศึกษาถลกลงไปแล้วนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ไทมีวิธีคิดเชื่อมโยง คิดเป็นเหตุผล ในรูปแบบของตน

แม้จะไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าคติเรื่อง “ทานธัมมชาตา” ถือกำเนิดจากที่ใด แม้กระนั้นแกนที่มีร่วมกันทุกกลุ่มคือ ทานธัมมพระอภิธัมมา 7 คัมภีร์ เป็นธัมมชาตาวัน เมื่อพิจารณาจากความหลากหลายของเรื่องเห็นได้ว่าเมื่อคติการ “ทานธัมมชาตา” แพร่เข้ามาสู่กลุ่มชาติพันธุ์ไท กลุ่มชาติพันธุ์ไทแต่ละกลุ่มมิได้รับมาทั้งหมด หากมีการเลือกรับ ปรับใช้ เลือกเรื่องที่มีอยู่และเป็นที่ยอมรับในวัฒนธรรมของตนบรรจู่ลงไปเป็นส่วนหนึ่งของธัมมชาตา ลักษณะที่ปรากฏนี้แสดงให้เห็นถึงความชาญฉลาดของบรรพบุรุษที่เลือกหยิบเรื่องมาผสมผสานกับนิทานท้องถิ่น เป็นการปรับให้เหมาะสมกับ “คลังนิทานที่มีอยู่” เกิดเป็น “ธัมมชาตา” ที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่ม

พจนานุกรมล้านนาไทยฉบับแม่ฟ้าหลวง (2547: 216) อธิบายคำว่า ชาตา ว่า “เวลาที่บุคคลเกิดมาหรือเวลาสร้างสิ่งสำคัญตามที่โหรคำนวณ, พรหมลิขิต อำนาจที่กำหนดความเป็นไป

ของชีวิต” ในวัฒนธรรมล้านนารวมถึงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทให้ความสำคัญกับ “ชาตา” เป็นอย่างมาก มีการจัดพิธีสืบชาตาอยู่บ่อยครั้ง ทั้งการสืบชาตาคน การสืบชาตาเรือน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการคิดความเชื่อเรื่องชาตาของบุคคลซึ่งก็น่าจะเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้สถาปนาเลือกหีบคัมภีร์มาและสถาปนาเป็นระบบ “ธัมมชาตา” ซึ่งเข้ากันได้ดีกับความเชื่อเดิมในท้องถิ่น

ด้วยความเชื่อที่ว่าการทำงานธัมมชาตาเป็นการค้าชาตาอายุของผู้ถวาย ทั้งยังเป็นการค้าชญาอายุพระพุทธศาสนาให้อยู่ยืนนานถึง 5,000 ปี จึงทำให้มีการทำงานธัมมชาตาเข้าวัดอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามแม้มีธัมมชาตาหลายระบบ มีธัมมชาตาหลายเรื่อง แต่มิใช่ว่าธัมมชาตาทุกระบบ/หรือธัมมชาตาทุกเรื่องจะได้รับความนิยมในการถวายเท่าเทียมกัน ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นนี้ในหัวข้อถัดไป

5.2 การเลือกถวายธัมมชาตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท : ข้อมูลจากภาคสนาม พ.ศ. 2557

เนื่องจากความรู้เรื่อง การเลือกถวายธัมมชาตาจะจำกัดอยู่เฉพาะผู้รู้ในชุมชนที่ได้รับการศึกษาแบบโบราณ คือผู้ที่ผ่านการบวชเรียนและต้องเป็นผู้ที่สนใจเท่านั้นจึงจะมีความรู้เรื่องธัมมชาตาด้วยเหตุนี้เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทต้องการงานธัมมชาตาจึงขอคำปรึกษาจากผู้รู้ในชุมชน คือ พระภิกษุ ปู่จารย์ หรือชานาน ผู้รู้ในชุมชนมักแนะนำให้ถวายธัมมชาตาตามตำราที่ตนมีอยู่ การถวายธัมมชาตาจะเริ่มถวายเมื่ออายุเท่าใดนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับอายุ หากขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ถวาย จากการสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์พบว่า บางกรณีบิดา-มารดาจัดทำให้ลูกถวายธัมมชาตาตั้งแต่อายุเพียง 1 ขวบ บ้างเมื่อเจริญวัยเป็นหนุ่มสาวอายุ 14 ปีก็เสาะหามาถวายด้วยตนเองก็มีเช่นกัน ธัมมชาตาสามารถถวายได้หลายครั้ง จะถวายธัมมชาตาซ้ำก็ครั้งก็ได้ การถวายธัมมชาตานิยมถวายเฉพาะธัมมชาตาของตนเท่านั้น คือเกิดวันใด เดือนใด ปีใด ก็เสาะหาธัมมเรื่องที่ตรงกับวันเกิด เดือนเกิด ปีเกิดของตนมาถวาย ด้วยเชื่อว่าจะเป็นการค้าชาตาอายุของผู้ถวายให้ยืนยาว

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามเรื่องการเลือกถวายธัมมชาตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย เมื่อ พ.ศ. 2557 พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทมีการถวายธัมมชาตาในหลายโอกาส ในที่นี้ขอนำเสนอข้อมูลการเลือกถวายธัมมชาตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท 3 วาระ คือ ในงานตั้งธัมมประจำปีที่วัดผาแตก, งานทานธัมมสามสมสู่ทัน และงานทานมหาปาง มีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 การเลือกถวายธัมมชาตาในงานตั้งธัมมประจำปีที่วัดผาแตก

งานตั้งธัมมประจำปีที่วัดผาแตกมีการทานธัมม 2 ลักษณะ คือการทานธัมมส่วนรวม และการทานธัมมส่วนตัว การทานธัมมส่วนรวมคือชาวบ้านแบ่งกันเป็นเจ้าภาพถวายธัมมแต่ละผูกทางวัดกำหนดให้ถวายปัจจัยคนละ 20 บาท และนำสังฆทานมาถวายพระ ฟังธัมมในเวลาที่ทำทางวัดกำหนด โดยไม่ต้องบูชาธัมมผู้ใหม่หรือพับถวายวัด ในขณะที่การทานธัมมส่วนตัว ผู้ถวายจะต้อง

เตรียมคัมภีร์ สังฆทาน ปัจจัยตามแต่จะเห็นสมควร และในช่วงงานตั้งธัมม์สะตวงจะถวายช่วงใดก็ได้ เรื่องที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทนิยมทานธัมม์ส่วนตัวมีทั้งที่เป็นธัมม์ชาตา ธัมม์อุทิศให้ผู้เสียชีวิต และธัมม์ย่อย หรือเรื่องเบ็ดเตล็ด

หลังสิ้นสุดงานตั้งธัมม์ประจำปี พ.ศ. 2557 ที่วัดผาแตก ผู้วิจัยและนางสาววฤกุล มิตรพระพันธ์ ขออนุญาตเจ้าอาวาสวัดผาแตกคัดแยกคัมภีร์ผูกใหม่ที่มีผู้ถวายเข้าวัดและจัดทำบัญชี คัมภีร์มอบให้วัด พบว่า มีผู้ถวายธัมม์ชาตา 213 พับ/ผูก ดังแสดงข้อมูลในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 20 ตารางแสดงธัมม์ชาตาที่มีผู้ถวายเข้าวัดผาแตกในงานตั้งธัมม์ประจำปี พ.ศ. 2557

ลักษณะการบันทึกและแหล่งผลิต	เขียน (พับ)	โรงพิมพ์ สายเมือง (พับ)	โรงพิมพ์ชานาน สามแก้ว(พับ)	ลานเทียม (ผูก)	รวม
ธัมม์ชาตา					
ธัมม์ชาตาวัน					
อภิธัมมาสังคินี ธัมม์ชาตาผู้เกิดวันอาทิตย์	-	5	25	4	34
วิภังคะ ธัมม์ชาตาผู้เกิดวันจันทร์	-	3	18	3	24
ชาตูกถา ธัมม์ชาตาผู้เกิดวันอังคาร	-	5	14	4	23
บุคคัลปัญญาธิ ธัมม์ชาตาผู้เกิดวันพุธ	-	3	15	2	20
กถาวัตถุ ธัมม์ชาตาผู้เกิดวันพฤหัสบดี	-	7	22	3	32
ยมก ธัมม์ชาตาผู้เกิดวันศุกร์	-	1	20	-	21
มหาปฏฐาน ธัมม์ชาตาผู้เกิดวันเสาร์	-	4	24	1	29
รวม		28	138	17	183
ธัมม์ชาตาเดือน					
เดมิยะ เดือน 6 เหนือ	-	-	-	4	4
ลิทธาตย์ เดือน 8 เหนือ	-	-	-	3	3
สุตตโสสม เดือน 12 เหนือ	-	-	-	2	2
รวม				9	9
ธัมม์ชาตาปี					
หนุเผือก (ชาตาปีไฉ่ ขวด)	1	-	-	-	1
อลองเสื่อเผือก (ชาตาปียี่ ขาล)	-	-	4พับจบ 1ชุด	-	1
กระต่ายเผือก (ชาตาปีหม้า เถาะ)	-	-	1พับ	-	1
สุมรมิต (ชาตาปีสี่ มะโรง)	-	-	-	1	1
ปทุมณาคกุมารหรือเหลื่อมกินเอ้อย(ชาตาปีสี่ มะโรง)	-	-	3พับจบ 2 ชุด	-	2
ภูริทัต(ชาตาปีไต้ มะเส็ง)	-	-	5พับจบ 1 ชุด	-	1

ลักษณะการบันทึกและแหล่งผลิต	เขียน (พับ)	โรงพิมพ์ สายเมือง (พับ)	โรงพิมพ์ชานาน สามแก้ว(พับ)	ลานเทียม (ผูก)	รวม
ธัมม์ชาตา					
ม้าแสนกวีร์ (ชาตาปีสง่า มะเม็ย)	-	-	2พับจบ 1 ชุด	-	1
ทันตสระหรือข้างสตัน (ชาตาปีเม็ด มะแม)	-	-	3พับจบ 1 ชุด	-	1
รวม	1	-	21(พับ)	-	9

ในตารางข้างต้นเห็นได้ชัดแจ้งว่าการทานธัมม์ส่วนตัวในงานตั้งธัมม์ประจำปี พ.ศ. 2557 ที่วัดผาแตก ธัมม์ชาตาที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทนิยมมากที่สุดคือธัมม์ชาตาวันมีจำนวนมากถึง 183 ผูก ในขณะที่ธัมม์ชาตาเดือนและธัมม์ชาตาปี มีผู้ถวายอย่างละ 9 เจ้าภาพเท่านั้น

จากการสุ่มถามผู้ทานธัมม์ชาตาในงานตั้งธัมม์ประจำปีพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทเลือกถวายธัมม์ชาตาที่สัมพันธ์กับชาตาเกิดของตนซึ่งเป็นการถวายที่ตรงตามขนบ คือ ถวายตามวันเกิด เดือนเกิด และปีเกิดของผู้ถวาย

อนึ่ง ในงานตั้งธัมม์ประจำปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา การทานธัมม์ส่วนรวมที่วัดผาแตก ทางวัดจัดให้มีการถวายธัมม์ชาตาวัน (พระอภิธัมมา 7 คัมภีร์) และยังคงถวายเป็นประจำทุกปีจนกระทั่งถึงปีปัจจุบัน (พ.ศ. 2559) พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ เจ้าอาวาสวัดผาแตก(สัมภษณ, 10 มกราคม 2558) ให้เหตุผลว่า ที่ไม่ถวายธัมม์ชาตาเดือนและธัมม์ชาตาปีเนื่องจากมีหลายผูกจบ ส่วนธัมม์ชาตาวันมีผูกเดียวจบ เกรงว่าจะกระทบต่อระยะเวลาในการเทศน์มหาชาติ เหตุผลในการเลือกถวายธัมม์ชาตาวันข้างต้น จากทัศนะของพระสิทธิชัยให้ความสำคัญกับการรักษาเวลา ด้วยถือว่าการเทศน์ธัมม์เวสสันดรต้องเทศน์ให้จบภายใน 1 วันและ 1 คืน ตามคำสั่งของพระศรีอารียในคัมภีร์ *ทุติยมาลัย* และ *จุฬาลงคมาลัย* ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ไทรักษาธรรมเนียมนี้ไว้อย่างเคร่งครัด

นอกจากนี้ผู้วิจัยมีความเห็นเพิ่มเติมถึงเหตุที่เลือกถวายธัมม์ชาตาวันระบบที่สัมพันธ์กับพระอภิธัมมา 7 คัมภีร์ว่า ธัมม์ชาตาที่อิงกับพระอภิธัมมารับรู้ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ไทรวมทั้งชาวไทยวนด้วย ในขณะที่ธัมม์ชาตาวันระบบอื่น รวมทั้งธัมม์ชาตาเดือน ไม่ตรงกันเสียทีเดียว เนื่องจากธัมม์ชาตาวันระบบพระอภิธัมมา 7 คัมภีร์ ได้รับความนิยมทำให้มีผู้ผลิตมาก สามารถหาแหล่งบูชาได้ง่าย ทั้งที่บ้านผู้จารธัมม์ บ้านปุจารย์ ร้านสังฆภัณฑ์ จึงเหมาะที่จะถวายและเทศน์ในงานตั้งธัมม์

5.2.2 การเลือกถวายธัมม์ชาตาในงานทานสามสุมสี่ทัน

ในปี พ.ศ. 2557 ที่วัดผาแตกมีผู้เป็นเจ้าของถวายธัมม์ *สามสุมสี่ทัน* 2 เจ้าภาพด้วยกัน คือ 1) พ่อผัด อินคำ และ 2) พ่อศีลเสา และแม่ศีลเอี้ยทาน ผู้วิจัยไม่ได้เข้าร่วมงานถวายธัมม์ *สามสุมสี่ทัน*

ทั้ง 2 งาน แต่ได้รับความอนุเคราะห์จากพระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ เจ้าอาวาสวัดผาตากไห้ดูสมุดบันทึก การทานธัมม์ที่ปูจรรย์วัดผาตากไห้

งานทานธัมม์สามสมุสสีทัน ที่พ่อผัดอินคำเป็นเจ้าภาพ จัดขึ้นที่วัดผาตากไห้ระหว่างวันที่ 27- 29 ตุลาคม พ.ศ. 2557 มีการถวายคัมภีร์ใหม่เข้าวัดผาตากไห้ทั้งสิ้น 98 พับด้วยกัน ปูจรรย์วัดผาตากไห้ จดบันทึกอย่างละเอียดว่าใครเป็นเจ้าภาพ ถวายธัมม์เรื่องใดบ้าง มีธรรมเนียมว่าก่อนจะถวายธัมม์ สามสมุสสีทัน เจ้าภาพต้องถวายธัมม์ซาตาทก่อน บ่อยครั้งในการถวายธัมม์ซาตาทจะมีญาติมาขอร่วมบุญ ถวายธัมม์ซาตาทด้วย รายชื่อผู้ถวาย ธัมม์ซาตาทในงานทานสามสมุสสีทัน ที่พ่อผัด อินคำ เป็นเจ้าภาพ แสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 21 ตารางแสดงชื่อผู้ถวายและคัมภีร์ที่ถวายในงานทานสามสมุสสีทัน ที่พ่อผัด อินคำเป็น เจ้าภาพ

ชื่อผู้ถวาย	ธัมม์ซาตาทปี	ธัมม์ซาตาทวัน
พ่อผัด อินคำ	ปุณณกุมาร 3 พับ	ยมกะ ซาตาทวันสุก
ชายน้อยนางผัน	เนมิราด 6 พับ	ปุคคละปัญญาติ ซาตาทวันพุธ
นางเอี้ย	เจ้าสิทธิธาต 4 พับ	อภิธัมมาสังคินี วันอาทิตย์
นายสาธิต	-	อภิธัมมาสังคินี วันอาทิตย์
นางสาวดับฟ้า	-	ยมก วันสุกข์
ชายเมธา	-	อภิธัมมาสังคินี วันอาทิตย์
นางนวลน้อย	-	มหาปฏิฐาน วันเสาร์
เกตติสีก	-	ธาตูกถา วันอังคาร
ชายแสงหลวง	ดาววีไถ่น้อย 3 พับ	อภิธัมมาสังคินี วันอาทิตย์
นายไชคอน	ดาววีไถ่น้อย 3 พับ	วิมังคะ วันจันทร์
นายยืนवल	มโหสิฐ	ธาตูกถา วันอังคาร
นางหนด	อลองเสื่อเผือก 4 พับ	อภิธัมมาสังคินี วันอาทิตย์
เด็กชายสุรวิต	-	อภิธัมมาสังคินี วันอาทิตย์

งานทานธัมม์สามสมุสสีทัน ที่พ่อศีลเสา แม่ศีลเอี้ยทาน เป็นเจ้าภาพ จัดขึ้นระหว่างวันที่ 15 - 16 ธันวาคม พ.ศ. 2557 ระบุว่าเป็นการตั้งธัมม์ทานหอมเชยยกกระดูก ทานสามสมุสสีทัน และ เศรษฐีทั้งห้า เพื่ออุทิศไปให้นายสามและนายมาดที่เสียชีวิต มีการทานธัมม์ทั้งสิ้น 49 พับ เฉพาะธัมม์ ซาตาทมีบันทึกว่าเลือกถวายเฉพาะธัมม์ซาตาทวัน อย่างละ 1 พับ ได้แก่ อภิธัมมาสังคินี วันอาทิตย์,

วิมังคะ วันจันทร์, ธาตุกถา วันอังคาร, บุคคลปัญญาธิ วันพุธ, กถาวัตถุ วันพฤหัสบดี, ยมก วันศุกร์ และ มหาปัญญา วันเสาร์” (สมุดบันทึกทานธัมมสามสมุสสีทัน วัดผาแตก) ปู่จารย์วัดผาแตกไม่ได้บันทึกชื่อผู้ถวายไว้

จากข้อมูลการทานธัมมเลือกถวายธัมมชาตาในงานทานสามสมุสสีทันของทั้ง 2 งาน พบว่าธัมมชาตาวันเป็นพื้นฐานที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทเลือกถวาย บางคนถวายธัมมชาตาวันเพียงอย่างเดียว ในขณะที่บางคนเลือกถวายทั้งธัมมชาตาวันและธัมมชาตาปีไปด้วย

5.2.3 การเลือกถวายธัมมชาตาในงานทานมหาปาง

งานทานมหาปางเป็นการทำบุญด้วยการทานธัมมที่ถือว่าได้กุศลสูงสุด ระหว่างที่เก็บข้อมูลภาคสนามในปี พ.ศ. 2557 มีผู้เป็นเจ้าของภาพทานมหาปางหลายเจ้าภาพด้วยกัน มีการถวายทานมหาปางไว้กับหลายวัด ได้แก่ วัดปิยะพร, สำนักสงฆ์เกาะทราย, วัดผาแตก, วัดป่าเหมือดรุ่งเจริญ และที่พักสงฆ์ดอยงาม เจ้าภาพล้วนแล้วแต่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์และเลือกถวายไว้กับวัดที่มีพระภิกษุ-สามเณร ปู่จารย์ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทด้วยกัน มีธรรมเนียมว่าก่อนจะทานมหาปางนั้น เจ้าภาพต้องทานธัมมชาตาก่อน ซึ่งผู้วิจัยแสดงข้อมูลในการเลือกถวายธัมมชาตาในงานทานมหาปางตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 22 ตารางแสดงการเลือกถวายธัมมชาตาในงานทานมหาปางของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

เจ้าภาพ, คัมภีร์ที่ ถวาย วัดที่ถวาย	ชื่อเจ้าภาพ	ธัมมชาตาวัน	ธัมมชาตาปี
วัดปิยะพร 10-13กุมภาพันธ์ 2557	ลุงหนานแสงดี-นาง อ่อน(ไทลื้อ)	อภิธัมมาสังคิมิ - วันอาทิตย์ วิมังคะ-วันจันทร์ บุคคลปัญญาธิ-วันพุธ ยมก-วันศุกร์	อลองเจ้าสามลอ-ธัมมชาตาปี เกิดนางอ่อนปีไส้(มะเส็ง-งูเล็ก), สุดโสม, ช้างเจ็ดหัวเจ็ดหาง, ช้างงาเดียว-ธัมมชาตาปีเกิด ลุงหนานแสงดี ปีไค้(กัญ-ช้าง)
สำนักสงฆ์เกาะทราย 10-13กุมภาพันธ์ 2557	ปู่จารย์หนาน สม พรหมปัน-นางโอ บ้านเกาะทราย (ไทใหญ่)	อภิธัมมาสังคิมิ-วันอาทิตย์ กถาวัตถุ - วันพฤหัสบดี	หนูเมือก ธัมมชาตาปีเกิดพ่อ อาจารย์หนานสม
วัดผาแตก 4-6 เมษายน 2557	ลุงคำ-ป่าป็น บ้านดอย งาม(ไทใหญ่)	ธาตุกถา- วันอังคาร มหาปัญญา- วันเสาร์	แพะคำ(5 พับ)-ปีเม็ด(มะแม- แพะ) ภูริทัต(2 พับ)-ปีไส้(มะเส็ง-งูเล็ก)
วัดป่าเหมือดรุ่งเจริญ	นายประเสริฐ-นาง	อภิธัมมา-วันอาทิตย์,	จันทกุมารแพะคำ(5 พับ) -ปี

เจ้าภาพ, คัมภีร์ที่ ถวาย วัดที่ถวาย	ชื่อเจ้าภาพ	ธัมมชาตาวัน	ธัมมชาตาปี
4-6 เมษายน 2557	แสงพิน บ้านป่าเหมือด (ไทใหญ่)	วิมังสา-วันจันทร์	เมื่อด(มะแม-แพะ) , หมาชนค้ำ(8 พับ)-ปีเส็ด(จอ-หมา)
ที่พักสงฆ์ดอยงาม 4-6 พฤษภาคม 2557	นายอ้ายลิ่ง-นางยอด นามชาย บ้านดอยงาม (ไทใหญ่)	สังคินี-วันอาทิตย์ วิมังสา-วันจันทร์ ธาตูกถา-วันอังคาร บุคคลบัญญัติ-วันพุธ กถาวัดถุ-วันพฤหัสบดี ยมก-วันศุกร์ มหาปฏิฐาน-วันเสาร์	ดาววิไถ่น้อย(3 พับ)-ปีเร้า (ระกา โก)

ข้อมูลการทานธัมมชาตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในงานทานมหาปางในตารางข้างต้นมี
ข้อสังเกตดังนี้

(1) ความนิยมในการเลือกถวายธัมมชาตา

เห็นได้ชัดว่าความนิยมในการเลือกถวายธัมมชาตาแตกต่างกันมาก กลุ่มชาติพันธุ์ไท
นิยมถวายธัมมชาตาวันมากที่สุด รองลงมาคือธัมมชาตาปี ในขณะที่ธัมมชาตาเดือนมีผู้ถวายน้อยที่สุด
สังเกตว่าในงานทานมหาปาง หากเป็นญาติทั่วไปที่มาร่วมทานธัมมชาตาด้วย ส่วนใหญ่จะทานธัมม
ชาตาวันเกิดของตน ในขณะที่หากเป็น “สัทธา” หรือ “เจ้าภาพ” ของงานทานมหาปาง จะถวายทั้ง
ชาตาวันเกิดและชาตาปีเกิด สอดคล้องกับคติ “ทานจากน้อยไปใหญ่” และ “ทานตามชาตาคำเกิด”
ที่มีเชื่อบว่าผู้ที่ทานมหาปางได้ต้องทานธัมมชาตาให้ครบถ้วนเสียก่อน แต่เหตุที่ไม่ทานธัมมชาตา
เดือนนั้นเนื่องจากในบางกลุ่มไม่มีธัมมชาตาเดือนและธัมมชาตาเดือนบางเรื่องหายาก/ไม่มีต้นฉบับใน
ท้องถิ่น ปู่จารย์ขนานสม วัดเกาะทราย ชาวไทใหญ่ ซึ่งเป็นเจ้าภาพทานมหาปางเล่าว่า ปู่จารย์ต้องใช้
เวลาเสาะหาคัมภีร์และจัดทำคัมภีร์นานถึง 1 ปี 6 เดือน ปู่จารย์เดินทางหาคัมภีร์ทั้งจากผู้รู้ในฝั่งไทย
และผู้รู้ในฝั่งเมียนมา ร้านสังฆภัณฑ์ จึงได้คัมภีร์ที่ถวายในงานทานมหาปางของตนครบถ้วน (ปู่จารย์
ขนานสม, สัมภาษณ์ 28 พฤษภาคม 2557)

(2) ธัมมชาตาที่นอกเหนือจาก 6 ระบบ

จากข้อมูลภาคสนามพบว่า การเลือกถวายธัมมชาตาในงานทานสามสุมสี่ทันและงาน
ทานมหาปาง มีการทานธัมมชาตาที่อยู่นอกเหนือจากคติธัมมชาตาทั้ง 6 ระบบ ในงานทานสามสุมสี่ทัน
มีการทานธัมมชาตาเรื่องอลองเสื่อเผือก (ธัมมชาตาปีเสื่อ ของนางหนด) และในงานทานมหาปางมี

การทานธัมมชาตาเรื่อง *อลองเจ้าสามล* (ธัมมชาตาปีไล้ ฐุเล็ก ของนางอ่อน) ซึ่งธัมมชาตาทั้ง 2 เรื่องนี้ผลิตโดยขนานสามแก้ว ชาวไทเขิน

เมื่อผู้วิจัยอ่านเนื้อเรื่องทั้ง 2 เรื่องไม่พบว่า *อลองเจ้าสามล* เชื่อมโยงกับปีไล้(มะเส็ง-ฐุเล็ก)แต่อย่างใด ส่วน*อลองเจ้าเสื่อเผือก* ผูกโยงความสัมพันธ์ด้วยชื่อเรื่องให้เป็นธัมมชาตาปีอี้(ขาล-เสื่อ) คือปีนักษัตรที่มีเสื่อเป็นสัตว์สัญลักษณ์ เรื่อง*อลองเจ้าเสื่อเผือก* เป็นตำนานการตั้งเมืองของชาวไทใหญ่ ว่าสืบเชื้อสายมาจากเสื่อ เนื้อความของทั้ง 2 เรื่อง คือ*อลองเจ้าสามล* และ*อลองเจ้าเสื่อเผือก* ระบุว่าธัมมทั้ง 2 เรื่อง เพิ่งกำหนดใหม่ให้เป็นธัมมชาตา ดังความว่า

ผู้ข้าขอหือหากขมา ยังท้าวสาทวดนานาหลายกวด สัพพะทวดทั้งมวร ด้วยอันผู้
ข้ามาแต่มีไล้ **เอาโนมาตออกเปนธัมม** ขออย่าหือเปนกัมมแลทวด จูงขมาแลลวด
ทั้งมวร

(*อลองเจ้าสามล*)

สารโวฟังดูรา โสตุชนะสุปริสะทั้งหลาย ทั้งยิงชายแก้วเจ้า ค่าอันมานั่งเฝ้า
ฟังธัมม **ยัง อลองธัมมแปงใหม่ ชนิดมีในลิกไล้เปนธัมม** เทียนเปนคำขอด ต่อเท้ารอดถึง
พาย

(*อลองเจ้าเสื่อเผือก*)

ข้อความข้างต้นปรากฏอยู่ในตอนต้นก่อนจะเริ่มเรื่อง เป็นหลักฐานลายลักษณ์ที่ชี้ให้เห็นว่าแต่เดิมเรื่อง*อลองเจ้าสามล*เคยเป็น “มาต” และ*อลองเจ้าเสื่อเผือก*เคยเป็น “ลิก” มาก่อน ต่อมาได้แปรมาอยู่ในรูปของ “ธัมม” หรือคัมภีร์สำหรับพระเทศน์ และเลือกให้เป็นธัมมชาตา

“มาต” ในที่นี้เป็นชื่อศิลปะการขับร้องเพลงพื้นบ้านของ ไทเขิน เชียงตุง ส่วน “ลิก” หมายถึง ตัวอักษร, หนังสือที่ใช้ในกลุ่มไทใหญ่ (ขนานดิเรก อินจันทร์, สัมภาษณ์ 28 กันยายน 2559)

คำว่า “อลอง” มีความหมายเดียวกับคำว่า โพธิสัตว์ “วรรณกรรมกลุ่มนี้ ประชาชนชาวเขินผู้มีความรู้ ความชำนาญการประพันธ์ ได้ดัดแปลงมาจากลิกของไทใหญ่ ไทเหนือ มาเป็นสำนวนภาษาไทเขิน” (อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์, 2002: 86)

จากข้อมูลข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ธัมมชาตาเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นใหม่ได้ โดยนำนิทาน/ตำนานประจำถิ่น สร้างให้เป็นธัมมชาตา ธัมมชาตาบางเรื่องก็หาความเชื่อมโยงได้แต่บางเรื่องก็ยังไม่สามารถหาความสัมพันธ์ได้

เมืองแม่สายเป็นเมืองที่มีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อาศัยอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก ชาวไทใหญ่ ไทเขิน และไทลื้อส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ใช้อักษรธรรมในการบันทึกเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา แม้อักษรธรรมของแต่ละกลุ่มจะเขียนต่างกันเล็กน้อย แต่ก็สามารถอ่านเข้าใจได้

จากตัวอย่างข้างต้นทำให้เห็นว่าเมืองแม่สายเป็นเมืองชายแดน เป็นพื้นที่ที่คนหลากหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกัน มีการรับนิทานและการเลือกใช้นิทานของต่างกลุ่ม เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อว่าธัมม์ทั้งปวงล้วนออกมาจากปากของพระเจ้า(พระพุทธเจ้า)ทั้งสิ้น และเขาไม่ได้ตั้งคำถามถึง “ที่มาของคัมภีร์” จึงเห็นถึงความหลากหลายของธัมม์ชาตา

(3) ธัมม์ชาตากลุ่มที่ได้รับความนิยม-ไม่ได้รับความนิยม

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ เรื่องที่นิยมถวาย ในธัมม์ชาตาวัน ซึ่งรับรู้กันอย่างแพร่หลายว่าเป็นธัมม์ชาตาวันคือ กลุ่มพระอภิธัมมา 7 คัมภีร์ ธัมม์ชาตาปีมีทั้งกลุ่มที่ผูกโยงความสัมพันธ์กับปีเกิดของพระโพธิสัตว์และกลุ่มที่สัมพันธ์กับสัตว์ประจำปีนักษัตร ในขณะที่ธัมม์ชาตาเดือนกลุ่มที่สัมพันธ์กับเดือนเกิดของพระโพธิสัตว์ได้รับความนิยมนองลงมา แต่ไม่พบการเลือกถวายธัมม์ชาตาเดือนที่สัมพันธ์กับเดือนเกิดของเศรษฐีเลย ผู้วิจัยจะกล่าวถึงปัจจัยในการเลือกถวายธัมม์ชาตาและเหตุที่ธัมม์ชาตามีผู้ถวายเข้าวัดในความถี่ที่แตกต่างกันในหัวข้อถัดไป

5.2.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกถวายธัมม์ชาตาในบริบทข้ามพรมแดน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกถวายธัมม์ชาตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในบริบทข้ามพรมแดนมีหลายประการด้วยกัน ได้แก่ ผู้แนะนำธัมม์ชาตา, คัมภีร์ต้นฉบับ, ค่าบูชาคัมภีร์และแหล่งบูชาคัมภีร์, อักษรที่บันทึกคัมภีร์และอายุของผู้บูชาคัมภีร์ มีรายละเอียดดังนี้

1) ผู้แนะนำธัมม์ชาตา

ผู้รู้ที่บ้านผาแตกที่มีธัมม์ชาตาในครอบครองเท่าที่ผู้วิจัยมีข้อมูล ได้แก่ พ่อศีลอ้าย (เสียชีวิตแล้ว 10 ปี) ปู่จารย์ขนานสามซ่ง พระสิทธิชัย ขนานสามแก้ว ปู่จารย์ขนานคาค และขนานธำ นามแก้ว (เสียชีวิตเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2557) ผู้แนะนำธัมม์ชาตาที่เป็นผู้คัดลอกหรือเป็นผู้ผลิตคัมภีร์มี 2 คน คือ ขนานธำและขนานสามแก้ว สังเกตว่า เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทไปขอคำแนะนำมักจะขอบูชาคัมภีร์ตามที่ขนานแนะนำและนำกลับบ้านเพื่อรอโอกาสในการทานธัมม์ต่อไป ส่วนผู้แนะนำธัมม์ชาตาอีก 3 คน คือ ปู่จารย์ขนานสามซ่ง พระสิทธิชัย และปู่จารย์ขนานคาค ไม่ได้มีธัมม์ชาตาให้บูชา ก็จะแนะนำให้ถวายธัมม์ชาตาตามชาตาเกิดของผู้ถวาย ให้ผู้มาขอคำปรึกษา บุคคลผู้นั้นต้องเสาะหาบูชาธัมม์จากที่อื่น ไม่ว่าจะไปขอบูชาธัมม์ที่บ้านของขนานที่คัดลอกคัมภีร์หรือร้านสังฆภัณฑ์

ด้วยเหตุนี้เมื่อจัดทำบัญชีคัมภีร์ที่วัดผาแตกจึงพบว่า มีผู้ถวายคัมภีร์ที่ขนานธำคัดลอกและคัมภีร์ที่ขนานสามแก้วผลิตเข้าวัดผาแตกเป็นจำนวนมาก ขณะที่ธัมม์ชาตาแบบของปู่จารย์ขนานสามซ่งซึ่งมีธัมม์ชาตาเดือนต่างไปจากของผู้อื่นไม่มีผู้ถวายเข้าวัด และตัวขนานสามซ่งเองก็ไม่มีต้นฉบับคัมภีร์ธัมม์ชาตาเดือน อนึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ไทมีความเชื่อร่วมกันว่าธัมม์ชาตานั้น

พระพุทธเจ้าเป็นผู้กำหนด ดังนั้นในการทานธัมม์ไม่จำเป็นต้องไปว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไหนจะขอคำปรึกษา การทานธัมม์ฆาตาและขอบูชาธัมม์เฉพาะปูจรรย์ที่มีชาติพันธุ์เดียวกันกับตน

2) คัมภีร์ต้นฉบับ

จากการสัมภาษณ์ผู้แนะนำธัมม์ฆาตาที่ผลิตคัมภีร์ให้ผู้อื่นบูชาพบว่า ขนานธำ นามแก้ว มีต้นฉบับธัมม์ฆาตาวันครบทั้ง 7 วัน และธัมม์ฆาตาปีครบทั้ง 12 ปี ขนานธำคัดลอกทั้งธัมม์ฆาตาวันและธัมม์ฆาตาปีเพื่อไว้เมื่อมีคนมาขอบูชาธัมม์ ส่วนขนานสามแก้ว แม้จะมีชื่อธัมม์ฆาตาเป็นจำนวนมาก แม้กระนั้นขนานสามแก้วก็ไม่ได้ผลิตธัมม์ฆาตาทุกเรื่อง เนื่องจากบางเรื่องไม่มีต้นฉบับ เช่น *วินัยดอกเต็อ อรุณวดี อ่างขางคำ* เป็นต้น และอีกเหตุผลหนึ่งคือบางเรื่องนอกจากไม่มีต้นฉบับแล้วยังมีความยาวมาก เช่น *โคณปุตดา 10 พับจบ, หนูหิน 12 พับจบ, สุทฺถสสานางหมากพ้าว 14 พับจบ* เป็นต้น ยิ่งคัมภีร์มีความยาวมากเพียงใด อัตราค่าบูชาก็จะยิ่งสูงขึ้นตามจำนวนพับ/ผูก ด้วยเหตุนี้ขนานสามแก้วจึงเลือกผลิตคัมภีร์อื่นที่ยาวน้อยกว่า

จากการทำบัญชีคัมภีร์พบว่าธัมม์ฆาตาจำนวนหนึ่งที่ไม่พบว่ามีผู้ถวายเข้าวัด ผู้วิจัยเพียรสอบถามต้นฉบับธัมม์ฆาตาหลายเรื่องที่ปรากฏรายชื่อในธัมม์ฆาตาจากผู้รู้ในบ้านผาแตกและหมู่บ้านใกล้เคียง ได้แก่ *อ่างขางคำ อรุณวดี วินัยดอกเต็อ ปัญญาพละ หงส์มาคำ มั่นธาตฺรธาต อินราช ปัญญาวัฒน์ ผาสังกำแพงจิตตกุมาร พระยาเสสท นานาทเสียร อุดตมทาสฺภุชฺฐิ จิตตมทาสฺภุชฺฐิ โคณปุตดา สุทฺถสสานางหมากพ้าว วอกไคหิน หมายุยคำ สุวัณณะมหาหลวง และหนูหิน* ซึ่งผู้รู้เหล่านั้นก็ไม่มีคัมภีร์ดังกล่าวเช่นกัน อย่างไรก็ตามพบว่ามีคัมภีร์*มั่นธาตฺรธาต*ที่วัดไม้ลุงชน ส่วนคัมภีร์เรื่องอื่นไม่พบต้นฉบับจากข้อมูลภาคสนามเห็นได้ว่า หากไม่มีคัมภีร์ต้นฉบับ หรือคัมภีร์มีความยาวมาก ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ขาดการสืบเนื่องของธัมม์ฆาตาบางเรื่อง ยังผลให้ท้ายที่สุดธัมม์เรื่องนั้นสูญไปจากความรับรู้ของชุมชน

3) ค่าบูชาคัมภีร์และแหล่งบูชาคัมภีร์

อัตราค่าบูชาคัมภีร์ขึ้นอยู่กับความยาวของคัมภีร์ วัสดุและวิธีคัดลอกคัมภีร์ ในแต่ละที่มีอัตราค่าบูชาธัมม์ฆาตาต่างกัน ธัมม์ฆาตาจากโรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง บูชาพับละ 80-100 บาท ธัมม์ฆาตาจากโรงพิมพ์ขนานสามแก้ว บูชาพับละ 100 บาท, ธัมม์ฆาตาที่คัดลอกโดยขนานธำ บูชาพับละ 120 บาท และธัมม์ฆาตาลานเทียมล้านนาบูชาผูกละ 20-25 บาท

แหล่งบูชาคัมภีร์ กลุ่มชาติพันธุ์ไทสามารถบูชาคัมภีร์จากวัดผาแตก บูชาคัมภีร์บ้านของขนาน/ปูจรรย์ หรือจะซื้อคัมภีร์ลานเทียมซึ่งมีจำหน่ายทั่วไปในร้านสังฆภัณฑ์ก็ได้ขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้บูชา

4) อักษรที่ใช้บันทึกคัมภีร์และอัตราค่าบูชาคัมภีร์

ธัมมชาตาทั้งที่ผลิตที่โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว และคัดลอกโดยผู้รู้ท้องถิ่นบันทึกด้วยอักษรธรรม ในขณะที่ธัมมกลานเทียมล้านนาพิมพ์ด้วยอักษรไทยแต่บางครั้งมีการพิมพ์คู่กันทั้งอักษรธรรมและอักษรไทย

จากการสังเกตรายชื่อคัมภีร์ผู้ถวายเข้าวัดพบว่า หากเป็นชื่อดั้งเดิมแบบของกลุ่มชาติพันธุ์ไท เช่น ป่าแสง ลุงคำ อี้เอ้ย เป็นต้น พบว่ามักเลือกถวายคัมภีร์ที่เป็นพับสาอักษรธรรม แต่หากเป็นชื่อตามที่คนไทยนิยม เช่น นายฉัตรชัย นางพชณี นางสาวพรพิรุฬห์ เป็นต้น มักพบว่าถวายเป็นลานเทียมล้านนา ข้อสังเกตนี้สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ที่พบว่า หากเป็นคนวัยกลางคน-วัยชรา มักเลือกที่จะบูชาคัมภีร์กับขนานสามแก้ว ขนานห้า ในขณะที่วัยรุ่น-วัยทำงาน มักเลือกบูชาคัมภีร์ลานเทียมจากร้านสังฆภัณฑ์มากกว่า สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้มาทานธัมมชาตาที่วัดผาแตกในงานตั้งธัมมประจำปี

การเลือกทานธัมมจากแหล่งต่างกันผู้วิจัยมีความเห็นว่าเนื่องด้วยความรู้เรื่องอักษรและภาษาเป็นสำคัญ คนที่อยู่ในวัยกลางคน-วัยชรา รู้อักษรธรรมก็เนื่องด้วยได้บวชเรียน ได้ศึกษาอักษรธรรมขณะอยู่ในเพศบรรพชิต เมื่อลาสิกขาก็สามารถอ่าน-เขียนอักษรธรรมได้ ในขณะที่คนที่อยู่ในอีกช่วงอายุ 40 ปีลงมา ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนของไทย ทำให้อ่านอักษรไทยได้คุ้นเคยกับอักษรไทยมากกว่าอักษรธรรม จึงเลือกที่จะถวายคัมภีร์ที่พิมพ์ด้วยอักษรไทยมากกว่าพิมพ์หรือเขียนด้วยอักษรธรรม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า วิธีคิดในการสถาปนาระบบธัมมชาตาเป็นวิธีคิดแบบเชื่อมโยงแบ่งได้เป็น 3 วิธีคิดย่อย ได้แก่ 1.คิดเชื่อมโยงบนฐานของคัมภีร์*สัททวิมาลา* และคติปัญญาอันตรธาน 2.คิดเชื่อมโยงบนฐานคิดเรื่องตำราโหราศาสตร์ และ 3.คิดเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับสัตว์ประจำปีนักษัตร การเลือกถวายธัมมชาตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตก เลือกถวายตามเรื่องที่มีอยู่ในท้องถิ่น ไม่ได้ถวายตามอุดมคติที่มี ธัมมชาตาวันที่นิยมถวายมากคือกลุ่มของธัมมชาตาวันที่สัมพันธ์กับพระอภิธัมมา 7 คัมภีร์ ธัมมชาตาเดือนกลุ่มที่นิยมถวายคือ ธัมมชาตาเดือนที่สัมพันธ์กับเดือนเกิดของพระโพธิสัตว์ ธัมมชาตาปีที่นิยมถวายมีทั้งธัมมชาตาปีที่สัมพันธ์กับปีเกิดของพระโพธิสัตว์และธัมมชาตาปีที่สัมพันธ์กับสัตว์ประจำปีนักษัตร

กลุ่มชาติพันธุ์ไทนิยมถวายธัมมชาตาวันมากที่สุด รองลงมาคือธัมมชาตาปี และที่ไม่ค่อยถวายมากเท่าใดคือธัมมชาตาเดือน การถวายธัมมชาตาวัน ซึ่งมีพับ/ผูกเดี่ยวจบ เป็นการถวายธัมมขั้นพื้นฐาน ผู้ที่ต้องการสั่งสมกุศลให้มากยิ่งขึ้นเพื่อจะเป็นเจ้าภาพทานสามสุมสีทัน และทานมหาปาง จะเสาะหาธัมมชาตาปี/ธัมมชาตาเดือนมาถวายเพิ่มเติมเพื่อให้ถูกต้องตามธรรมเนียม อัตราค่าบูชาคัมภีร์และความหายากของคัมภีร์มีผลต่อการเลือกบูชาธัมมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท การนับเดือน

ไม่ตรงกันของกลุ่มชาติพันธุ์ไทและธัมมชาตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทบางกลุ่มไม่มีความคิดเรื่องธัมมชาตาเดือน ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่วัดผาแตกไม่นิยมถวายธัมมชาตาเดือน

แม้อัตราค่าบูชาธัมมที่บันทึกด้วยอักษรธรรมจะสูงกว่าธัมมลานเทียมล้านนาซึ่งบันทึกด้วยอักษรไทย แม้กระนั้นด้วยความคุ้นชินกับอักษรธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่เป็นผู้สูงวัย-วัยกลางคนมักเลือกถวายคัมภีร์ที่บันทึกด้วยอักษรธรรมมากกว่าคัมภีร์ที่บันทึกด้วยอักษรไทย แต่มีแนวโน้มว่าเด็กรุ่นใหม่ที่เกิด เติบโตในเมืองไทยและได้รับการศึกษาตามระบบการศึกษาของไทยเลือกถวายคัมภีร์อักษรไทย/ลานเทียม มากขึ้น เนื่องจากเด็ก-วัยรุ่นส่วนใหญ่ หากไม่ได้บวชเรียน ไม่สามารถอ่านอักษรธรรมได้ และลานเทียมมีอัตราบูชาถูกกว่าพับสา 2-3 เท่า ผู้ผลิตคัมภีร์ซึ่งมีทั้งการคัดลอกด้วยลายมือเสียชีวิตไปแล้วหลายคน ด้านการสืบทอดการจาร-การเขียนคัมภีร์ไม่มีเยาวชนรุ่นใหม่ที่สานต่อมีความเป็นไปได้สูงว่า ในอนาคต 10 - 20 ปี ข้างหน้า คัมภีร์ที่ถวายเข้าวัดอาจจะเป็นลานเทียมทั้งหมด

การเลือกถวายธัมมชาตาส่วนใหญ่ถวายตามวันเกิด ปีเกิด เดือนเกิดของตน ด้วยเชื่อว่าการทานธัมมชาตาเป็นการค้าชาตาอายุของผู้ถวายให้อยู่ดีมีสุข แต่อย่างไรก็ตามจากข้อมูลภาคสนามพบว่า บางคนยังถวายธัมมชาตาเรื่องอื่นเพิ่มเติมด้วย เช่น ขนานธำ นามแก้ว นอกจากทานธัมมชาตาวันเกิดและธัมมชาตาปีเกิดแล้วนั้น ขนานธำยังทานธัมมชาตาวันและธัมมชาตาปีที่ตนคัดลอกเองครบทุกเรื่อง หวังให้อานิสงส์การทานธัมมชาตาจุนอายุพระพุทธศาสนาให้อยู่ถาวร 5,000 ปี

5.3 ขนบและวิถีคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในการเลือกถวายธัมมอุทิศ

ธัมมทานชอมไชยยะชะกุน หรือ ธัมมอุทิศ คือคัมภีร์ที่ถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับ การถวายธัมมอุทิศแบ่งตามวาระในการถวายได้เป็น 3 ช่วง คือ ถวายธัมมอุทิศในงานบำเพ็ญกุศลศพ ผู้เสียชีวิต การเผาคัมภีร์ไปพร้อมกับร่างผู้เสียชีวิต และถวายคัมภีร์เพื่ออุทิศบุญให้ผู้เสียชีวิต ในการศึกษาวิถีคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในการเลือกถวายธัมมอุทิศผู้วิจัยขอแบ่งหัวข้อนำเสนอ ดังนี้

5.3.1 ขนบและวิถีคิดในการเลือกคัมภีร์ถวายและเทศน์ในงานศพ: ขำระบาปก่อนเดินทางไปโลกหน้า: ปรรณนาให้ดวงวิญญาณสู่สุคติ

5.3.2 ขนบและวิถีคิดในการเลือกคัมภีร์เผาไปพร้อมกับผู้เสียชีวิต: โลกทัศน์หลังความตายจากคัมภีร์ บุญคือเสบียง

5.3.3 ขนบและวิถีคิดในการเลือกคัมภีร์อุทิศให้ผู้เสียชีวิต: ความสัมพันธ์ระหว่างชื่อเรื่องและเนื้อเรื่อง

5.3.4 ขนบและวิถีคิดในการเลือกคัมภีร์อุทิศให้ผู้เสียชีวิต: ลำดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับการเลือกสรรคัมภีร์

5.3.1 ขนบและวิธีคิดในการเลือกคัมภีร์ถวายและเทศน์ในงานศพ: ขำระบาปก่อนเดินทาง ไปโลกหน้าปรารถนาให้ดวงวิญญาณสู่สุคติ

ในงานศพของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตก นอกจากนิมนต์พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม หรือมหาสติปัฏฐานในรายที่เป็นผู้สูงอายุแล้วนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยังนิมนต์ให้พระเทศน์ธัมม์ในงานศพ อีกด้วย เรื่องที่นิยมถวายและเทศน์ในแต่ละคืนมีดังนี้ คืนแรก *มาลัยโปรด* คืนที่ 2 *มหาวิบาก* คืนที่ 3 *นิพพานสูตร* และวันรุ่งขึ้นก่อนเคลื่อนศพไปฌาปนสถานมีการเทศน์ธัมม์อีกครั้งเรื่อง ธัมม์ที่เทศน์มีหลายเรื่องด้วยกัน เรื่องที่นิยมถวายและเทศน์คือ *วิสุทธิยา* (พระสิทธิชัย จูฑโสภาโณ, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2558)

เมื่อถามถึงเหตุผลในการเลือกคัมภีร์ที่ใช้ถวายและเทศน์ในงานศพพระสิทธิชัย จูฑโสภาโณ(สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2558) อธิบายว่า เพื่อให้พระมาลัยโปรดสัตว์นรกให้พ้นจากวิบาก จะได้ไปสู่พระนิพพานในท้ายที่สุด

จากคำตอบของท่านเจ้าอาวาสวัดผาแตก สะท้อนให้เห็นถึงวิธีคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในการเลือกคัมภีร์ว่า มีการผูกโยงความหมาย เชื่อมโยงชื่อคัมภีร์เข้าด้วยกัน ให้เป็นชุดของการใช้คัมภีร์ที่ซ่อนนัยความหมายว่าต้องการให้ผู้เสียชีวิตได้รับความช่วยเหลือจากพระมาลัยซึ่งเป็นพระอรหันต์ผู้มีฤทธิ์ให้พ้นจากวิบากกรรมเพื่อไปสู่สุคติมีพระนิพพานอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยขอกล่าวถึงความสัมพันธ์ของเนื้อเรื่องและชื่อเรื่อง ดังนี้

เนื้อความในคัมภีร์ *มาลัยโปรด* เล่าว่าพระมาลัยไปเยี่ยมสัตว์นรก สัตว์นรกใดที่ใกล้จะพ้นโทษ พระมาลัยช่วยดับเปลวไฟนรกให้ เว้นแต่สัตว์ที่ทำอนันตริยกรรมต้องรอให้พระศรีอาริย์มาโปรด พระมาลัยยังโปรดสัตว์นรกด้วยการนำความไปบอกญาติที่โลกมนุษย์ให้ทำบุญอุทิศไปให้

เนื้อความในคัมภีร์ *มหาวิบาก* กล่าวถึงพระพุทธเจ้าตอบคำถามพราหมณ์ว่าคนเราเกิดมาต่างก็เพราะกรรมที่ทำไว้ในชาติที่แล้วต่างกัน ยังผลให้ต้องเสวยวิบากหรือผลของกรรมที่ต่างกัน

เนื้อความในคัมภีร์ *นิพพานสูตร* กล่าวถึง ทาน ศีลและภาวนา ต้องทำควบคู่กันจึงเกื้อกูลต่อพระนิพพาน อานิสงส์ของการถวายคัมภีร์ *นิพพานสูตร* ทำให้ดวงวิญญาณของพ่อแม่จากที่เป็นเปรตได้อุบัติเป็นเทวดา

เนื้อความในคัมภีร์ *วิสุทธิยา* กล่าวถึงพระพุทธเจ้าแนะนำให้ลูกสร้างคัมภีร์ *พระไตรปิฎก* และคัมภีร์ *วิสุทธิยา* ถวายเป็นทานอุทิศให้พ่อแม่และบอกว่าเมื่อได้ถวายคัมภีร์ *วิสุทธิยา* อุทิศให้ แม่ไปเกิดเป็นเปรตก็จะได้ไปเกิดในสวรรค์ เมื่อลูกถวายคัมภีร์อุทิศให้บิดามารดา ครั้นยมบาลเห็นคัมภีร์ *วิสุทธิยา* ก็ปลดปล่อยดวงวิญญาณของเศรษฐีจากนรกให้ไปสู่สวรรค์

ในงานศพมีพิธีกรรมหลายอย่างที่แสดงถึงการชำระเพื่อให้บริสุทธิ์ เป็นต้นว่า เมื่อเคลื่อนศพไปถึงฌาปนสถานจะมีการขอขมาและขอโอสถกรรมต่อผู้เสียชีวิต ก่อนเผาศพต่อน้ำมะพร้าวล้างหน้าศพ ความคิดเรื่องการชำระบาปนี้ปรากฏเด่นชัดมากในคัมภีร์ *วิสุทธียา* เชื่อว่า อานิสงส์ของการถวายคัมภีร์ดังกล่าวจะช่วยชำระบาปกรรมยังผลให้ดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตบริสุทธิ์

การเลือกคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในงานศพตั้งแต่คืนแรกไปจนถึงก่อนจะเผาศพ มีความสัมพันธ์กันทั้งชื่อเรื่อง เนื้อเรื่อง ผู้วิจัยเห็นพ้องกับที่พระสิทธิชัยตีความว่า *มาลัยโปรด* มาเทศน์ในคืนแรก มีนัยหมายถึง หวังให้ พระมาลัยโปรด (*มาลัยโปรด* คี้นที่1) ช่วยเหลือดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตได้พันทุกข์เช่นเมื่อครั้งพระมาลัยดับเปลวไฟเพื่อช่วยเหลือสัตว์นรกให้พ้นจาก วิบากกรรม (*มหาวิบาก* คี้นที่2) ดังเนื้อความในคัมภีร์ *มหาวิบาก* เทศน์คืนที่ 2 และปรารถนาให้ดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตให้ได้ไปถึง พระนิพพาน (*นิพพานสูตร* คี้นที่3) เมื่อพระยายมราชเห็นคัมภีร์ *วิสุทธียา* (*วิสุทธียา* เข้าวันที่4) จะสามารถชำระบาปได้ ปลดปล่อยดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิต เพื่อให้ดวงวิญญาณของผู้ตายได้ไปสู่สุคติ มีพระนิพพานเป็นที่สุด

กล่าวได้ว่า วิธีคิดในการเลือกถวายคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในงานศพ เป็นวิธีคิดแบบเชื่อมโยงเนื้อหาที่ปรากฏในคัมภีร์ และอานิสงส์ในการถวายคัมภีร์ โดยเจาะจงเลือกจากชื่อเรื่องที่มีอนุภาคหรือเรื่องที่เด่นมาเรียงต่อกัน การเลือกถวายคัมภีร์เพื่อใช้เทศน์ในงานศพแสดงถึงความต้องการความมั่นใจว่าเมื่อถวายคัมภีร์และเทศน์ตามประเพณีแล้วนั้น กุศลผลบุญที่ได้ทำยังผลให้หากดวงวิญญาณของบุคคลอันเป็นที่รักตกนรกจะไม่ต้องทรมานในนรก ได้รับการชำระบาป และได้รับการช่วยเหลือได้ไปสู่สุคติภพ มีพระนิพพานอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุด

5.3.2 วิธีคิดในการเลือกคัมภีร์เผาไปพร้อมกับผู้เสียชีวิต: โลกทัศน์หลังความตายจากธัมม *เยทลวง* บุญคือเสบียง

กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่วัดผาตากมีธรรมเนียมในการเผาศพว่าหากผู้เสียชีวิตเป็นพ่อศีลแม่ศีลคือผู้ที่ถือศีลปฏิบัติธรรมในวันพระช่วงเข้าพรรษา จะเผาคัมภีร์ *เยทลวง* และ *พับกัมมัญฐาน* ไปพร้อมกับร่างผู้เสียชีวิตด้วย น่าสนใจว่าคัมภีร์ทั้ง 2 มีความสำคัญอย่างไรในวัฒนธรรม และกลุ่มชาติพันธุ์ไทมีวิธีคิดอย่างไรจึงเลือกเผาคัมภีร์ทั้งคู่ไปพร้อมกับร่างผู้เสียชีวิต

กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีธรรมเนียมว่าเมื่ออย่างเข้าสู่วัยกลางคนแล้วหากมีเวลาว่างพอจะนั่งขานหม่อมขานไปถือศีลปฏิบัติธรรมในวันโกนและวันพระตลอด 3 เดือน ในช่วงเข้าพรรษา เรียกผู้ชายที่ถือศีลว่าพ่อศีลและเรียกผู้หญิงว่าแม่ศีล สิ่งที่พ่อศีลและแม่ศีลต้องนำติดตัวไปวัดเสมอขาดมิได้คือธัมม *เยทลวง* และ *พับกัมมัญฐาน*

ธัมม *เยทลวง* เยหรือเยีย หมายถึงยั้งข้าว หลวงหมายถึงใหญ่ รวมความแล้ว *เยทลวง* หมายถึงยั้งข้าวขนาดใหญ่ ธัมม *เยทลวง* มีเนื้อหา 2 ส่วน ส่วนแรกกล่าวถึงการเดินทางไปเก็บรวบรวม

ธัมมจากเมืองผาตั้งผาต่อ ธัมมทั้งปวงรวมอยู่ในธัมม *เยหลวง* ดังนั้นธัมม *เยหลวง* จึงได้ชื่อว่าเป็น หัวธัมม เนื้อหาส่วนหลังเป็นบทสนทนาระหว่างพญามราชกับดวงวิญญาณผู้เสียชีวิต พญามราชมาถึง บุญกุศลที่เคยกระทำมาเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ หากทำครบถ้วน ท่องคาถาเทวทูตทั้งห้าได้ และมีธัมม *เยหลวง* มาแสดง พญามราชก็อนุญาตให้ไปสวรรค์ ตอนต้นของธัมม *เยหลวง* กล่าวไว้ชัดเจนว่าเมื่อมี ผู้เสียชีวิตให้นำธัมมผู้คนไปป่าช้าด้วย และแสดงถึงอันสงส์ของการถวายธัมมว่ามีกุศลสูงยิ่งแม้ทำผิด มากก็จะพ้นจากความผิด

พบกับมัญฐาน เป็นบทสวดมนต์ต่างๆ บทขึ้นกับมัญฐาน รวมถึงคาถาเทวทูตทั้งห้าด้วย เมื่อพ่อศีลหรือแม่ศีลเสียชีวิต ลูกหลานจะนำธัมม*เยหลวง*และพบกับมัญฐาน ซึ่งพ่อศีล แม่ศีลพกติดตัวไปวัดเสมอนั้นใส่โลงและเผาไปพร้อมกับผู้เสียชีวิต ดังที่เคยกล่าวแล้วว่ากลุ่มชาติพันธุ์ ไทเขารพคัมภีร์ มีความเชื่ออย่างแน่นแฟ้นว่าเรื่องใดที่ “ออกในธัมม” คือปรากฏในคัมภีร์ เรื่องนั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้อง ได้รับการเชื่อถือโดยไม่ตั้งคำถาม และพร้อมปฏิบัติตาม การเผา คัมภีร์*เยหลวง* และ พบกับมัญฐาน ไปพร้อมกับผู้เสียชีวิตก็เช่นเดียวกัน ด้วยเชื่อว่าการเผาธัมม*เยหลวง* และพบกับมัญฐาน ให้คัมภีร์ดังกล่าวติดตามดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตไปถึงศาลาพระยายมจะได้แสดงเป็นหลักฐานให้พระยายมราชเห็นว่าเมื่อครั้งที่ยังมีชีวิตอยู่พ่อศีล-แม่ศีลผู้นี้ได้บำเพ็ญบุญ ได้เจริญภาวนาแล้ว ปู่จารย์หนานเถร นามพู่ ปู่จารย์ชาวไทใหญ่เป็นพ่อศีลนอนวัดมาหลายสิบปีเมื่อปู่จารย์เสียชีวิตลูกหลานเผาธัมม*เยหลวง* และพบกับมัญฐาน ไปพร้อมกับร่างผู้ตายด้วย

ความเชื่อที่ว่าเมื่อเสียชีวิตดวงวิญญาณจะเดินทางไปศาลาพญายมและตอบคำถามว่า เคยทำบุญสิ่งใดมาบ้างรวมถึงท่องคาถาเทวทูตทั้งห้าให้ได้ นั้น เป็นความเชื่อที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตกโดยเฉพาะผู้สูงวัยที่ผ่านการบวชเรียนรับรู้ร่วมกัน ครั้งหนึ่งพระภิกษุจันทวังโสและขนานธำ นามแก้ว ถามผู้วิจัยว่ารู้จักคาถาเทวทูตทั้งห้าไหม ผู้วิจัยตอบว่าไม่รู้จัก ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 คน บอกคาถา ให้ผู้วิจัยจดและกำชับให้จำคาถาให้ได้เพื่อว่าเมื่อเสียชีวิตจะได้ท่องคาถาให้พระยายมฟัง คาถาเทวทูตทั้งห้า มีดังนี้

อะหัมปิ โขมทิ ชาติธัมโม ชาตินาติโต หันทาหัง กัลยาธังวา กะโรมิ กาเยนะ
 วาจา มะนะสาฯ อะหัมปิ โขมทิ ชะราธัมโม ชะรา อะนาติโต หันทาหัง กัลยาณังวา กะโร
 มิ กาเยนะ วาจา มะนะสาฯ อะหัมปิ โขมทิ พยาธิธัมโม พยาธิ อะนาติโต หันทาหัง
 กัลยาธังวา กะโรมิ กาเยนะ วาจา มะนะสาฯ อะหัมปิ โขมทิ ทุกขะ ธัมโม ทุกขะ อะนาติ
 โต หันทาหัง กัลยาณังวา กะโรมิ กาเยนะ วาจา มะนะสาฯ อะหัมปิ โขมทิ มะระณะ ธัม
 โม มะระณะ อะนาติโต หันทาหัง กัลยาธังวา กะโรมิ กาเยนะ วาจา มะนะสาฯ อะหัมปิ
 โขมทิ ชาติ ชรา พยาธิ ทุกขะ มะระณะ ธัมโม ชาติ พยาธิ ทุกขะ มะระณะ อะนะติโต
 หันทาหังกัลยาณังวา กะโรมิ กาเยนะ วาจา มะนะสาฯ ตีฯ

(สำนักสงฆ์เวียงแก้ว, มปป.: 35-36)

คาถาทเวทุดทั้งห้าข้างต้น มีใจความว่าคนเรามีความเกิด ความแก่ ความเจ็บป่วย ความทุกข์ และความตายเป็นธรรมดา การท่องบ่นคาถาดังกล่าวก่อนเข้านอน หากรู้ความหมายและพิจารณาตามไปอีกนัยหนึ่งก็เพื่อเป็นการเจริญสติและพิจารณาถึงความไม่เที่ยงของชีวิต จะได้หมั่นสร้างบุญกุศลไว้

ในคัมภีร์*ยหหลวง* พระยายมราชถามดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตว่า เคยเป็นเจ้าของภาพบรรพชาสามเณร เคยเป็นเจ้าของภาพอุปสมบทพระภิกษุ เคยให้ทาน รักษาศีล ฟังธรรม เจริญเมตตาภาวนา เคารพพระรัตนตรัย เคารพพ่อแม่ เคารพครูอาจารย์ เคารพผู้เฒ่าผู้แก่ และทานธัมม ทานธัมม*ยหหลวง* และธัมม*ทเวทุดทั้งห้า* มาก่อนหรือไม่ หากเคยทำกุศลกรรมข้างต้นครบถ้วน ท่องคาถาทเวทุดทั้งห้าได้ และมีธัมม*ยหหลวง* แสดงเป็นหลักฐานให้ประจักษ์ พญายมก็จะตัดสินให้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

จากคำถามในธัมม*ยหหลวง* ข้างต้นสะท้อนโลกทัศน์หลังความตายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทว่า การจะตัดสินให้ไปลงนรกหรือขึ้นสวรรค์ขึ้นอยู่กับบุญที่ได้ทำมา บุญคือเสบียงที่ติดตามไปสู่โลกหลังความตาย การทำบุญข้างต้นทั้งการเป็นเจ้าภาพบรรพชาอุปสมบท การบูชาบุคคลที่ควรบูชาทั้งพ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้อาวุโส ตลอดจน ทาน ศีล ภาวนา และการทานธัมม ล้วนเป็นบุญกริยาที่สำคัญในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท การสั่งสมบุญข้างต้นเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่จะทำให้ชีวิตในโลกหลังความตายไปสู่สุคติ การศึกษาคัมภีร์*ยหหลวง* ที่เผาไปพร้อมกับผู้เสียชีวิตทำให้เข้าใจได้ว่าเหตุที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทจึงฝึกฝนในการทำบุญทำทานมาก ก็เพื่อเก็บสะสมเสบียงบุญไว้ใช้ในภพหน้านั้นเอง

ข้อมูลดังแสดงมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่าทั้งธัมม*ยหหลวง* พับกัมม*มัญฐาน* รวมถึงคาถาทเวทุดทั้งห้าเป็นคัมภีร์/คาถาสำคัญในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท การศึกษาคัมภีร์ ความเชื่อ และโอกาสในการใช้คัมภีร์ ในบริบทวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทข้ามพรมแดนที่บ้านผาแดงทำให้เข้าใจวิถีคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทต่อโลกหลังความตายว่า ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อของศาสนาพุทธ ที่เชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด กรรม วิบาก บุญ การเผา*คัมภีร์ยหหลวง* และ*พับกัมมมัญฐาน* ไปพร้อมกับร่างผู้เสียชีวิตก็ทำตามที่ “คัมภีร์” ระบุไว้ แสดงถึงการเคารพคัมภีร์ กล่าวได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทคิดอยู่บนพื้นฐานของคัมภีร์ เชื่อถือและทำตามสิ่งที่ปรากฏในคัมภีร์ เชื่อมั่นในผลของบุญ การสะสมเสบียงบุญไปใช้ในภพหน้า

5.3.3 ขนบและวิถีคิดในการเลือกคัมภีร์อุทิศให้ผู้เสียชีวิต: ความสัมพันธ์ระหว่างชื่อเรื่องและเนื้อเรื่อง

การถวายคัมภีร์เพื่ออุทิศไปให้ผู้เสียชีวิต มีวัตถุประสงค์ในการถวายเป็นอันเดียวกันคือเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับพ้นจากวิบากกรรม หรือที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทนิยมใช้คำว่า “พ้นทุกข์ถึงสุข” อย่างไรก็ตาม หากญาติ มีความกังวลใจบางประการอันเนื่องด้วยผู้เสียชีวิต เป็นต้นว่า หากหมอดูทักว่าดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตติดข้องอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ยังไม่ไปเกิดในภพภูมิที่ดี จะเลือกถวายคัมภีร์ *วิบาก*

รวมจิต หรือ มหาวิบากหลวง, อยากให้ดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตพ้นจากวิบากกรรม นิยมถวาย มหาวิบาก ติดต่อกัน 3 ปี จากนั้นถวายคัมภีร์ อาเนิสงส์สงฆ์ เข้า ติดต่อกัน 3 ปี เชื่อว่าเป็นการส่งอาหาร ให้ผู้เสียชีวิต

ผู้วิจัยพบว่าวิธีคิดในการเลือกเรื่องถวายตามวัตถุประสงค์ข้างต้นนั้น มีความสัมพันธ์ กับทั้งชื่อเรื่องหรือเนื้อเรื่องดังนี้

วิบากรวมจิต “วิบาก” หมายถึงผลของกรรม “รวม” ในที่นี้หมายถึงรวม คัมภีร์วิบาก รวมจิต มีการใช้ 2 ลักษณะ คือ ใช้เทศน์ให้ผู้ป่วยหนักฟังและใช้ถวายอุทิศให้ผู้เสียชีวิต เนื้อหาของ คัมภีร์เป็นนิทาน 4 เรื่อง เป็นคนละเรื่องกัน แต่มีจุดร่วมกัน คือ เมื่อใกล้จะเสียชีวิตบุคคลฟังปล่อยวาง จากเรื่องทั้งปวง มิฉะนั้นจิตจะผูกพันอยู่กับสิ่งนั้นๆ และไปเกิดในทุคติภูมิ เป็นต้นว่า จิตคิดถึงผ้าก็เกิด เป็นเส้นผ้าผ้า, จิตคิดถึงชายคนรักก็เกิดเป็นควายในบ้านของชายคนรัก, จิตพะวงถึงสระน้ำก็เกิดเป็น เขียดเผ่าสระ เป็นต้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเนื่องจากเนื้อเรื่องของคัมภีร์วิบากรวมจิต สอดคล้องกับปัญหา ที่(เชื่อว่า)ผู้ตายไปเกิดในทุคติภูมิ ดังนี้

คัมภีร์วิบากรวมจิต

เพราะจิตกังวลจึงไปเกิดในทุคติ(-) ปล่อยวาง ระลึกคุณพระรัตนตรัย(+) = ไปสุคติ (+)ปัญหา
(เชื่อว่า)ผู้ตายไปสุทุคติ(-) เทศน์ธัมม ปล่อยวาง ระลึกคุณพระรัตนตรัย(+) = ไปสุคติ (+)

ในกรณีของการเลือกถวายคัมภีร์วิบากรวมจิต ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเป็นการเลือกเรื่องที่มี โครงสร้างของเรื่องเหมือนกับปัญหา ซึ่ง(เชื่อว่า) เมื่อได้ถวายคัมภีร์วิบากรวมจิต อุทิศไปให้ผู้เสียชีวิต แล้วนั้น อาเนิสงส์ของการถวายคัมภีร์ดังกล่าวจะช่วยแก้ไขให้ดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตได้เกิดใหม่ใน ภพภูมิที่ดีขึ้น

มหาวิบากหลวง กล่าวถึง นรกทั้ง 8 ชุม ว่ามีชื่อเรียก ลักษณะ และการลงทัณฑ์สัตว์ นรกอย่างไร คัมภีร์มหาวิบากหลวง ใช้ถวายและเทศน์ 2 โอกาส คือ ใช้เทศน์ให้ผู้ป่วยหนักฟังโดยเชื่อ ว่าเมื่อเทศน์คือได้ “แก้ไข” ให้รู้แล้ว เป็นการเปิดทางให้ตายสะดวก ไม่ทรมาน และใช้ถวายอุทิศบุญ ให้ผู้เสียชีวิต โดยเฉพาะในรายที่เชื่อว่ามีการหนักจะได้พ้นจากวิบากกรรมไปเกิดในภพภูมิที่ดี (ปูจรรย์ขนานสามชั่ง, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2558)

จากคำตอบข้างต้นสามารถวิเคราะห์วิธีคิดในการเชื่อมโยง ดังนี้

คัมภีร์มหาวิบากหลวง

ทำกรรมหนัก(-) ตกนรก(-)   รู้ผลของการทำกรรมหนัก(-)   รู้สภาพของนรก(-)   = แก้ไข(+)
ทำกรรมหนัก(-) ตกนรก(-)   ได้ถวายและเทศน์ธัมมมหาวิบากหลวง   รู้จักนรก(-)   = ได้แก้ไข
(เชื่อว่า)พ้นจากนรก(+)

มหาวิบาก คัมภีร์มหาวิบาก เล่าถึงพราหมณ์ถามพระพุทธเจ้าว่าเหตุใดคนจึงเกิดมาต่างกันทั้งรูปร่างหน้าตา ฐานะ พระพุทธเจ้าตอบว่าเป็นเพราะทำกรรมในอดีตต่างกัน ในชาติปัจจุบันกรรมจึงส่งผลคือมีวิบากกรรมต่างกัน มหาวิบาก ใช้ถวายในหลายโอกาส หนึ่งในนั้นคือ ถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับ เชื่อว่าการถวายคัมภีร์มหาวิบาก ปีละ 1 พับ/ผูก และถวายติดต่อกันเป็นเวลา 3 ปี อานิสงส์ของการถวายคัมภีร์จะช่วยแก้ไขวิบากให้ดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตพ้นทุกข์ถึงสุข

คัมภีร์มหาวิบาก

พราหมณ์สงสัยเรื่องวิบาก (-) พระพุทธเจ้าตอบคำถาม,แก้ไขวิบาก(+)= พราหมณ์ได้รับคำตอบ(+)
ดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตได้รับวิบาก(-) ถวายคัมภีร์,แก้ไขวิบาก(+)= ได้พ้นจากวิบาก(+)

อานิสงส์สงฆ์ คัมภีร์อานิสงส์สงฆ์ เล่าถึงพราหมณ์ทำบุญด้วยการถวายภัตตาหารและสังฆทานแด่หมู่สงฆ์ บุตรของพราหมณ์ได้รับกุศล พ้นจากทุกข์ได้เป็นเทวดาและกลับมาบอกบิดา เชื่อว่าเมื่อถวายคัมภีร์นี้พร้อมด้วยอาหารปีละ 1 พับ/ผูก เป็นเวลาติดต่อกัน 3 ปี อานิสงส์ของการถวายคัมภีร์ดังกล่าวจะส่งข้าวปลาอาหารไปให้ผู้ล่วงลับได้รับประทาน

วิธีคิดในการเลือกคัมภีร์มาใช้สัมพันธ์กับทั้งชื่อเรื่องและเนื้อหาของเรื่องที่เล่าถึงเศรษฐีถวายทานแด่คณะสงฆ์ ผลบุญดังกล่าวทำให้ลูกชายของเศรษฐีได้รับส่วนกุศลและอุบัติเป็นเทวดา

อานิสงส์สงฆ์

ลูกตาย(-) พราหมณ์ถวายภัตตาหาร สังฆทานแด่พระสงฆ์(+) = ลูกได้รับผลบุญ ได้กินข้าว ได้เป็นเทวดา (+)

ญาติตาย(-) ถวายคัมภีร์และภัตตาหารสังฆทานแด่พระ(+) = ผู้ตายได้ผลบุญ ได้กินข้าว (+)

จากตัวอย่างที่แสดงมาข้างต้น ชี้ให้เห็นถึงวิธีคิดเชื่อมโยงของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในการเลือกใช้และให้ความหมายกับคัมภีร์ ซึ่งเชื่อมโยงกับทั้งชื่อเรื่อง และเนื้อเรื่อง

5.3.4 ขนบและวิธีคิดในการเลือกคัมภีร์อุทิศให้ผู้เสียชีวิต: ลำดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับการเลือกสรรคัมภีร์

จากข้อมูลภาคสนามพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตกมีการเลือกถวายคัมภีร์เพื่ออุทิศให้ผู้เสียชีวิตตามลำดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ดังนี้

- คัมภีร์ที่ลูกหลานถวายให้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ ได้แก่ *อภิธัมมาชาดฟ้า* (อุทิศให้ญาติผู้ใหญ่ที่เป็นผู้หญิง), *นิพพานสูตร* และ *มหามูลนิพพาน* (อุทิศให้พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ทั้งชายและหญิง) *ปีตามรรณะ* *ปีตามาดา* และ *มาตาปิตุคุณ* (อุทิศให้พ่อแม่)

- คัมภีร์ที่พ่อแม่ถวายให้ลูก คือ *อานิสงส์สงฆ์* ซึ่งเรื่องนี้มีชื่อเรียกที่หลากหลาย ได้แก่ *สกุฐีสงฆ์* *อานิสงส์น่านอง* *อานิสงส์ทานขอมคนตาย* *อานิสงส์สงฆ์เข้าผีตาย* *อานิสงส์สงฆ์เข้าคนตาย* และ *อานิสงส์ทานขอมผี*
- คัมภีร์ที่ถวายให้ญาติทั่วไป คือ *เปตพลี* *มาลัยโผด*

ธัมมอุทิศข้างต้นทุกเรื่องมีวิธีคิดหลักร่วมกัน กล่าวคือ เนื้อหาของคัมภีร์เล่าถึงความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติระหว่างผู้เสียชีวิตกับผู้ถวายคัมภีร์ และความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ในระนาบเดียวกันกับชนบในการเลือกถวายคัมภีร์ ดังแสดงรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 23 ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครในคัมภีร์กับชนบในการถวายธัมมอุทิศ

ชื่อคัมภีร์	ความสัมพันธ์ของตัวละคร		ชนบในการถวาย
<i>อภิธัมมาชาติฟ้า</i>	พระพุทธเจ้าเทศน์	โปรตพุทธมารดา	ถวายให้ญาติผู้ใหญ่ที่เป็นผู้หญิง
<i>ปีตามรณะ</i>	ลูกถวายคัมภีร์ <i>ปีตามรณะ</i>	ให้พ่อ	ลูกถวายให้พ่อ
<i>นิพพานสูตร</i>	ลูกถวายคัมภีร์ <i>นิพพานสูตร</i>	ให้พ่อแม่	ถวายให้พ่อแม่, ญาติผู้ใหญ่
<i>มหามูลนิพพานสูตร</i>	ลูกถวายคัมภีร์ <i>มหามูลนิพพานสูตร</i>	ให้พ่อแม่	ถวายให้พ่อแม่, ญาติผู้ใหญ่
<i>ปีตมาดา</i>	ลูกทำบุญอุทิศ	ให้พ่อแม่	ลูกถวายให้พ่อแม่
<i>อานิสงส์สงฆ์</i>	พ่อทำบุญอุทิศ	ให้ลูก	พ่อแม่ถวายให้ลูก
<i>เปตพลี</i>	พระเจ้าพิมพิสารทำบุญ	ให้ญาติ	ถวายให้ญาติ
<i>มาลัยโผด</i>	พระมาลัยแจ้งข่าวให้คนทำบุญให้ญาติ ที่ตกรรอก คนทำบุญ	ให้ญาติ	ถวายให้ญาติ

ข้อมูลในตารางด้านบนชี้ให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทมีวิธีคิดแบบเชื่อมโยง เชื่อมโยงคู่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียชีวิตและผู้ถวายในเนื้อหาคัมภีร์ เลือกถวายคัมภีร์ตามลำดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ค้ำประกันว่าผู้เสียชีวิตเป็นใคร มีความสัมพันธ์กับผู้ถวายอย่างไร ซึ่งสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ให้ความสำคัญกับเครือญาติ มีการเรียกขานบุคคลตามลำดับเครือญาติ

จากการศึกษาธัมมอุทิศและโอกาสในการใช้ธัมมอุทิศของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ปรากฏความคิด ความเชื่อ และ วิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ดังนี้

1) โลกหลังความตายมีอยู่จริง การทำบุญด้วยการถวายภัตตาหารและสังฆทานแด่พระภิกษุและกรวดน้ำอุทิศบุญไปให้ผู้ล่วงลับเป็นช่องทางในการส่งบุญที่ถูกต้อง ทำให้ผู้เสียชีวิต

ได้รับส่วนกุศล ดังตัวอย่างในคัมภีร์*อานิสงส์สงฆ์* เล่าถึงลูกชายของพราหมณ์เสียชีวิต พราหมณ์ให้คนรับใช้นำอาหารไปวางที่หลุมศพนาน 1 ปี ลูกชายก็ไม่ได้รับบุญ จนกระทั่งวันหนึ่งฝนตกน้ำนองคนใช้นำอาหารข้ามไปส่งไม่ได้จึงใส่บาตรพระภิกษุ คิณนั้นลูกชายจึงได้รับอาหารและมาต่อว่าพ่อในฝัน วันรุ่งขึ้นพราหมณ์ถามพระพุทเจ้า พระองค์บอกว่าให้นำอาหารไปวางที่หลุมศพ 1 ปี 10 ปี 100 ปี ก็ไม่เป็นผล หากต้องการส่งบุญให้ลูกชายที่เสียชีวิต ให้ถวายภัตตาหารและสังฆทานแด่พระภิกษุ พราหมณ์ทำตามคิณนั้นลูกชายมาเข้าฝันและบอกพ่อว่าได้รับกุศลแล้ว ได้อุบัติเป็นเทวดา จากเนื้อเรื่องในคัมภีร์*อานิสงส์สงฆ์* ข้างต้น รวมถึงเนื้อหาในอีกหลายคัมภีร์ข้างต้นเล่าถึงเมื่อลูกหลานทำบุญด้วยวิธีการต่างๆ เป็นต้นว่า ถวายภัตตาหาร ถวายสังฆทาน รวมถึงทานธัมมอุทิศและกรวดน้ำอุทิศบุญให้ผู้เสียชีวิต ผลคือดวงวิญญาณของผู้ตายได้รับกุศลกรรมนั้นและเลื่อนสู่ภพภูมิที่สูงขึ้น จากเปรตเป็นเทวดา และได้มาแสดงตัวให้ลูกหลานเห็น วิธีการเรื่องเล่าในคัมภีร์เน้นความคิดที่ว่า การทำบุญได้ผลจริง เห็นผลจริง สามารถส่งบุญไปช่วยเหลือญาติพี่น้องที่ทุกข์ทรมานได้ วิธีการเล่าเรื่องลักษณะดังกล่าวเน้นย้ำผลของการทำทานว่าเมื่อทำบุญตามที่แนะนำไว้นั้น ผลบุญเกิดขึ้นแล้วในอดีต ทำให้ผู้ที่เสียชีวิตได้รับส่วนกุศล การเล่าเรื่องลักษณะนี้ยังผลให้ผู้ที่เป็นญาติที่ยังมีชีวิตอยู่สบายใจ คลายใจ ที่ได้ “ส่งบุญ” ไปหาญาติผู้ล่วงลับด้วยวิธีการที่พระพุทเจ้าแนะนำ

2) การอธิบายเหตุที่ต้องทำบุญอุทิศให้บรรพชนในวันสารทไทย เนื้อหาในคัมภีร์*เปตพลี*กล่าวถึงพระเจ้าพิมพิสารได้ยินเสียงเปรตร้อง พระพุทเจ้าบอกว่าเป็นเสียงเปรตพระญาติของพระเจ้าพิมพิสาร และแนะนำว่าในช่วงวันเพ็ญเดือน 12 ของทุกปี (นับแบบไทจีนและไทยวนตกราวเดือนกันยายน/ตุลาคม) เป็นช่วงที่พระยายมราชปล่อยให้ดวงวิญญาณของสัตว์นรกและเปรตออกมา รับส่วนบุญส่วนกุศลบนโลกมนุษย์ พระพุทองค์แนะนำให้พระเจ้าพิมพิสารถวายภัตตาหาร ถวายสังฆทาน กรวดน้ำอุทิศบุญไปให้เปรต วันรุ่งขึ้นพระเจ้าพิมพิสารทำตามที่พระพุทองค์แนะนำ จากนั้นพระราชอาปาวประกาศให้ชาวเมืองทราบและให้ทำบุญอุทิศให้ผู้เสียชีวิต เปรตที่ได้รับส่วนบุญก็ถวายพรให้ลูกหลาน บ้างก็ได้เป็นเทวดา ส่วนเปรตที่ไม่ได้รับส่วนบุญก็แข่งด่าลูกหลานและต้องกลับไปนรกต่อไปคัมภีร์*เปตพลี* ใช้เทศน์เฉพาะในวัน 12 เป็ง หรือวันเพ็ญเดือน 12 ซึ่งเชื่อกันว่าดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตจะขึ้นมารับส่วนกุศลที่โลกมนุษย์ ในวันนี้กลุ่มชาติพันธุ์ไทจะไปวัด จัดสำรับอาหารไปถวายพระในวันดังกล่าว พระใช้คัมภีร์*เปตพลี* เทศน์ในวันดังกล่าวเป็นการบอกที่มาของการทำบุญว่ามีมาแต่ครั้งพุทกาลและเป็นคำแนะนำของพระพุทองค์ที่ปฏิบัติตามแล้วเห็นผล

3) พระพุทเจ้าเป็นผู้ยั้งรู้และมีทางออกในการแก้ปัญหาที่เห็นผลจริง เนื้อเรื่องของธัมมอุทิศกลุ่มหนึ่งมีการดำเนินเรื่องในลักษณะเดียวกันว่า มีผู้เสียชีวิตไปเป็นเปรต แม้ญาติทำบุญด้วยวิธีใด สิ้นทรัพย์ไปมากผู้ตายก็ไม่ได้รับผลบุญ พระพุทเจ้าแนะนำให้ถวายคัมภีร์ เมื่อญาติทำตามที่พระพุทเจ้าแนะนำ เปรตก็ได้รับส่วนบุญและเป็นเทวดา ธัมมอุทิศที่มีวิธีการเล่าในลักษณะนี้

ได้แก่ *นิพพานสูตร มหามูลนิพพานสูตร ปิตามรรณะ* เป็นการเน้นถึงอานิสงส์ของการถวายคัมภีร์ว่ามีอานิสงส์แรงกล้า ยังผลให้ผู้เสียชีวิตได้รับผลบุญทันตา

เมื่อพิจารณาวิธีคิดในการถวายธัมมอุทิศของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ผู้วิจัยมีความเห็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทมีวิธีคิดหลัก 2 ประการ คือ วิธีคิดแบบเชื่อมโยง และวิธีคิดแบบคู่เทียบเคียง

วิธีคิดแบบเชื่อมโยง ธัมมอุทิศที่เข้าข่ายวิธีคิดแบบเชื่อมโยง เช่น *มาลัยโปรดมหาวิบาก นิพพานสูตร และวิสุทธิยา* มีการเชื่อมโยงชื่อเรื่อง เนื้อเรื่อง เข้ากับจุดมุ่งหมายในการถวายหวังให้พระมาลัยโปรดดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตให้พ้นจากวิบาก ให้ดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตบริสุทธิ์พ้นจากบาปกรรมมีพระนิพพานเป็นที่สุด วิธีคิดแบบเชื่อมโยงนี้มีทั้งการถวายที่เป็นชุดของคัมภีร์ตั้งตัวอย่างข้างต้น หรือเป็นการถวายคัมภีร์อุทิศเพียงเรื่องเดียวก็ได้ เช่น ทานธัมม*วิบากรวมจิต* เพื่อให้ดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตได้ไปเกิดใหม่ในภพภูมิที่ดี เชื่อมโยงกับทั้งชื่อเรื่องของคัมภีร์ที่ หมายถึง ผลกรรมและการรวมจิตใจ

วิธีคิดคู่เทียบเคียง

วิธีคิดแบบคู่เทียบเคียงในที่นี้ หมายถึง เกิดปัญหาในปัจจุบัน (มีผู้เสียชีวิต) เทียบเคียงกับเรื่องในอดีตหรือเรื่องในคัมภีร์ พระพุทธเจ้าเป็นผู้แนะนำแนวทางแก้ปัญหา เมื่อมีผู้ปฏิบัติตามก็สามารถแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้นได้ เป็นต้นว่า ดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตได้ไปสู่ภพภูมิใหม่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม เหตุการณ์หรือปัญหาลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นซ้ำรอยในปัจจุบันเมื่อได้ทำบุญตามที่พระพุทธรองค์แนะนำ ผู้ถวายทานหวังว่าผลดีจะบังเกิดกับญาติของตน ดังแสดงการเชื่อมโยงคัมภีร์ที่มีวิธีคิดแบบคู่เทียบเคียง ดังนี้

ตารางที่ 24 ตารางแสดงวิธีคิดแบบคู่เทียบเคียง

ชื่อ คัมภีร์	เหตุการณ์ที่เกิดในอดีต	แนวทางแก้ปัญหา	ผลที่เกิดขึ้น	สิ่งที่เกิด/ปัญหา ณ ปัจจุบัน	ความปรารถนาของผู้ทานธัมม
<i>นิพพานสูตร</i>	เศรษฐีตายไปอุบัติเป็นเปรต	พระพุทธเจ้าแนะนำให้ลูกถวายคัมภีร์ <i>นิพพานสูตร</i>	ด้วยบุญเปรตเศรษฐีได้เป็นเทวดา	มีผู้เสียชีวิตทานธัมม <i>นิพพานสูตร</i>	หวังให้ผู้ตายพ้นจากทุกข์ถึงสุข
<i>ปิตามรรณะ</i>	พ่อตาย	พระพุทธเจ้าแนะนำให้ลูกถวายคัมภีร์ <i>ปิตามรรณะ</i>	ด้วยบุญพ่อได้เป็นเทวดา	มีผู้เสียชีวิตทานธัมม <i>ปิตามรรณะ</i>	หวังให้ผู้ตายพ้นจากทุกข์ถึงสุข
<i>เปตพลี</i>	พระเจ้าพิมพิสาร	พระพุทธเจ้าแนะ	ญาติได้รับส่วน	มีผู้เสียชีวิตถวาย	หวังให้ผู้ตาย

ชื่อ คัมภีร์	เหตุการณ์ที่เกิดในอดีต	แนวทางแก้ปัญหา	ผลที่เกิดขึ้น	สิ่งที่เกิด/ปัญหา ณ ปัจจุบัน	ความปรารถนาของผู้ทานธัมม์
	ไต่ยืนเสียงเปรตกรีดร้อง	ให้ถวายสังฆทานอุทิศให้ญาติที่เสียชีวิต	บุญพ้นทุกข์ได้เป็นเทวดา	ภัตตาหารและทานธัมม์เปตพลี	พ้นทุกข์ถึงสุข
มหามูลนิพพานสูตร	เศรษฐีสองฝั้วเมียให้ทานแต่ไม่รักษาศีลตายไปเป็นเปรต	พระพุทธเจ้าแนะให้ลูกทานธัมม์มหามูลนิพพานสูตร	พ่อแม่ได้รับส่วนบุญได้เป็นเทวดา	มีผู้เสียชีวิตทานธัมม์มหามูลนิพพานสูตร	หวังให้ผู้ตายพ้นทุกข์ถึงสุข
วิสุทธียา	เศรษฐีสองฝั้วเมียให้ทานแต่ไม่รักษาศีลตายไปเป็นเปรต	พระพุทธเจ้าแนะให้ลูกทานธัมม์พระไตรปิฎกและวิสุทธียา	พ่อแม่ได้รับส่วนบุญเป็นเทวดา	มีผู้เสียชีวิตทานธัมม์วิสุทธียา	หวังให้ผู้ตายพ้นทุกข์ถึงสุข
อานิสงส์สัจเจ้า	ลูกตาย	พระพุทธเจ้าแนะให้พ่อถวายสังฆทาน	ลูกได้รับส่วนบุญได้เป็นเทวดา	ลูกตาย ทานธัมม์อานิสงส์สัจเจ้าให้ลูก	หวังให้ลูกพ้นทุกข์ถึงสุข

กล่าวได้ว่าจากการศึกษาการทานธัมม์อุทิศ กลุ่มชาติพันธุ์มีวิถีคิดที่เป็นเหตุเป็นผลในรูปแบบของตน ด้วยวิถีคิดแบบเชื่อมโยง และวิถีคิดแบบคู่เทียบเคียง

5.4 การเลือกถวายธัมม์อุทิศของกลุ่มชาติพันธุ์ไท : ข้อมูลจากภาคสนาม พ.ศ. 2557

การทานธัมม์อุทิศสามารถถวายได้ในหลายโอกาส ทั้งในงานศพ งานทำบุญร้อยวัน งานตั้งธัมม์ประจำปี งานทานสามสมศีลทัน งานทานมหาปาง หรือแม้แต่ญาติผู้เสียชีวิตก็จะชวนกันไปทานธัมม์อุทิศให้ผู้เสียชีวิตด้วยเชื่อว่าผลบุญจากการถวายคัมภีร์จะสามารถเกื้อหนุนให้ดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตพ้นทุกข์ถึงสุขได้ ด้วยความเชื่อดังกล่าวทำให้มีผู้ถวายธัมม์อุทิศเข้าวัดผาแตกอย่างต่อเนื่อง

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะขอยกข้อมูลการทานธัมม์อุทิศของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่วัดผาแตกที่ได้มาจากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามในปี พ.ศ. 2557 ทั้งการทานธัมม์ในโอกาสต่างๆ และการสำรวจคัมภีร์อุทิศที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทถวายเข้าวัด โดยลำดับประเด็นในการนำเสนอ ดังนี้

5.4.1 การเลือกถวายธัมม์อุทิศในงานศพของปุ่จารย์ขนานเถร นามพู

- 5.4.2 การเลือกถวายธัมมอุทิศในงานตั้งธัมมประจำปีที่วัดผาแตก
- 5.4.3 การเลือกถวายธัมมอุทิศในงานทานสามสมุสสีทัน
- 5.4.4 การเลือกถวายธัมมอุทิศในงานทานมหาปาง
- 5.4.5 การเลือกถวายธัมมอุทิศจากการสำรวจคัมภีร์ที่วัดผาแตก
- 5.4.6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกถวายธัมมอุทิศในบริบทข้ามพรมแดน

5.4.1 การเลือกถวายธัมมอุทิศในงานศพของปุจารย์ขนานเถร นามพู

ปุจารย์ขนานเถร นามพู มีชื่อจริงว่านายสาม นามพู เป็นชาวไทใหญ่ เนื่องจากปุจารย์บวชเป็นระยะเวลาานเมื่อลาสิกขาจึงเรียกว่าขนานเถร เมื่ออพยพเข้ามาอยู่ที่แม่สายปุจารย์ได้ช่วยชาวบ้านประกอบพิธีต่างๆ ต่อมาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นปุจารย์ของวัดผาแตกเมื่อ พ.ศ. 2539 ชาวบ้านผาแตกจึงเรียกขนานว่าปุจารย์ขนานเถร ขณะยังมีชีวิตปุจารย์ขนานเถรได้เป็นพ่อศิลาอนวัดผาแตกอยู่หลายสิบปี เป็นผู้ที่มีความรู้ มีใจเมตตา เป็นที่เคารพรักของกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งที่บ้านผาแตกและหมู่บ้านใกล้เคียง ปุจารย์ขนานเถรเสียชีวิตอย่างสงบด้วยโรคชราเมื่ออายุ 77 ปี เมื่อปุจารย์เสียชีวิตมีผู้มาร่วมงานเป็นจำนวนมาก

งานบำเพ็ญกุศลศพของปุจารย์ขนานเถรจัดขึ้นที่วัดผาแตกเป็นเวลา 3 วัน ระหว่างวันที่ 13 – 15 มีนาคม พ.ศ. 2557 และฌาปนกิจศพที่ฌาปนสถานของหมู่บ้าน ในวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2557 ในตอนกลางคืนทั้ง 3 คืน มีการสวดมหาสติปัฏฐาน ทานธัมมและเทศน์ธัมม คืนแรกเทศน์ธัมมมาลัยโผด คืนที่สองเทศน์มหาวิบาก และคืนที่สามเทศน์นิพพานสูตร รุ่งเช้าของวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2557 ก่อนจะเคลื่อนศพมีการเทศน์ธัมมหลายเรื่อง เช่น มาลัยโผดโลก มหาวิบาก วิสุทธียา เป็นต้น ท้ายที่สุดเผาคัมภีร์เยหลวงและพับกัมมัฏฐานไปพร้อมกับร่างของปุจารย์เพื่อให้คัมภีร์ทั้งคู่ติดตามดวงวิญญาณของปุจารย์ไปโลกหน้า

ผู้วิจัยไม่ได้เข้าร่วมงานทำบุญร้อยวันปุจารย์ขนานเถร แต่จากการสัมภาษณ์ท่านเจ้าอาวาสได้ความว่า แต่เดิมทั้งชาวไทใหญ่ ไทจีน และไทลื้อ ไม่มีธรรมเนียมการทำบุญร้อยวัน ชาวไทยวนมีคติการทำบุญร้อยวัน เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาศัยอยู่ร่วมกับชาวไทยวน ปัจจุบันจึงรับธรรมเนียมการทำบุญร้อยวันไว้ ที่บ้านผาแตกการทำบุญร้อยวันจะจัดขึ้นที่บ้านหรือจัดที่วัดก็ได้ เป็นการทำบุญภายในครอบครัวเอาข้าวหม้อแกงหม้อไปถวายภัตตาหารพระที่วัดและทานธัมมเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปหาผู้เสียชีวิต เรื่องที่ถวายก็ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพ ส่วนใหญ่นิยมถวาย มหาวิบาก มาลัยโผด วิสุทธียา เป็นต้น (พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2557)

จากข้อมูลข้างต้นเห็นได้ว่าเมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาศัยอยู่ร่วมกับชาวไทยวน ซึ่งนับถือพระพุทธศาสนาและมีประเพณีทานธัมม โดยพื้นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเป็นผู้ใส่ใจในการทำบุญ

ทำทานอยู่แล้ว เมื่อเห็นชาวไทยวนทำบุญร้อยวัน ก็ได้รับคติการทำบุญร้อยวัน ทานธัมม์ เทศน์ธัมม์ เพื่ออุทิศบุญให้ผู้เสียชีวิตเพิ่มเข้ามา

5.4.2 การเลือกถวายธัมม์อุทิศในงานตั้งธัมม์ประจำปีที่วัดผาแตก

ทางวัดผาแตกจัดงานตั้งธัมม์เวสสันดรหรืองานเทศน์มหาชาติเป็นประจำทุกปี ติดต่อกันมานานถึง 47 ปี (นับถึงพ.ศ. 2557) การถวายคัมภีร์ในงานตั้งธัมม์ประจำปีมีทั้งการทานธัมม์รวมและการทานธัมม์ส่วนตัว

ในงานตั้งธัมม์ครั้งล่าสุด (พ.ศ.2557) การทานธัมม์รวมทางวัดกำหนดให้ถวายธัมม์อุทิศจำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ อานิสงส์สงฆ์เข้า เปตพลี มหาวิบาก มาลัยโผด นิพพานสูตร เทวทูตทั้ง 5 ปิตตมารณะ เยหหลวง และหนทางนิพพาน จากการสัมภาษณ์ท่านเจ้าอาวาสวัดผาแตก (พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2558) ทำให้ทราบว่าคัมภีร์ อานิสงส์สงฆ์เข้า เปตพลี มหาวิบาก มาลัยโผด นิพพานสูตร เทวทูตทั้ง 5 กำหนดให้ถวายมานานแล้ว ต่อมาเมื่อมีผู้มาร่วมงานมากขึ้น ได้เพิ่มให้ถวายคัมภีร์ ปิตตมารณะ และ เยหหลวง ในพ.ศ. 2551 และในปีรุ่งขึ้นเพิ่มให้ถวายคัมภีร์ หนทางนิพพาน เพิ่มขึ้นอีก 1 เรื่อง ที่วัดผาแตกมีการจดบันทึกไว้ว่า การทานธัมม์รวมในแต่ละปีมีผู้ถวายคัมภีร์ ส่วนรวมเข้าวัดแต่ละเรื่องเป็นจำนวนเท่าใด (สมุดบันทึกบัญชีตั้งธัมม์เวสสันดรวัดผาแตก ปีพ.ศ. 2552-2557) ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 – 2557 มีผู้ถวายธัมม์อุทิศในงานตั้งธัมม์ประจำปี ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 25 ตารางแสดงจำนวนผู้ถวายธัมม์อุทิศในการทานธัมม์รวมในงานตั้งธัมม์ประจำปี พ.ศ. 2552-2557

จำนวนผู้ถวาย พ.ศ. ชื่อธัมม์อุทิศ	2552 (คน)	2553 (คน)	2554 (คน)	2555 (คน)	2556 (คน)	2557 (คน)	รวม (คน)
อานิสงส์สงฆ์เข้า	36	45	42	45	47	49	264
เปตพลี	24	24	22	21	18	6	115
มหาวิบาก	283	265	248	286	291	292	1,665
มาลัยโผด	23	33	26	21	35	14	152
นิพพานสูตร	24	26	34	23	27	13	147
เทวทูตทั้งห้า	19	16	23	14	18	9	99
ปิตตมารณะ	10	7	25	24	14	8	88
เยหหลวง	11	12	28	14	13	7	75
หนทางนิพพาน	10	13	18	16	19	11	87

การทานธัมมรวมในที่นี้ ผู้ถวายไม่ได้นำคัมภีร์พบใหม่มาถวายพระ แต่ผู้ถวายบูชาธัมมเก่าที่ทางวัดมีอยู่แล้วด้วยปัจจัยจำนวน 20 บาท (ทางวัดเป็นผู้กำหนด) และถวายชั้นธัมมหรือสังฆทานให้แก่พระภิกษุ ในการทานธัมมส่วนรวมมีทั้งการจกสลากและการตั้งใจเลือกของผู้ถวายเอง ในขณะที่การทานธัมมส่วนตัวเป็นความตั้งใจของผู้ถวายโดยเฉพาะ

อนึ่ง ในปีพ.ศ. 2557 ช่วงที่มีงานตั้งธัมมประจำปีมีฝนตกอย่างหนักทำให้เกิดน้ำป่าไหลหลาก ไหลผ่านบ้านชาวบ้านในละแวกตำบลเวียงพางคำและปริมาณน้ำจากน้ำแม่สายล้นตลิ่งไหลบ่าจนท่วมบริเวณถนนสายลมจอยซึ่งตั้งขนานไปกับลำน้ำแม่สาย ทำให้ท่วมร้านค้าสินค้าในร้านเสียหายเป็นจำนวนมาก ซึ่งพ่อค้าแม่ค้าหลายคนเป็นคนบ้านผาแตกก็ต้องไปดูแลร้านค้า ยังผลให้ผู้มาร่วมงานในปีดังกล่าวมีน้อยกว่าปีที่ผ่านมา ยอดการถวายคัมภีร์ก็ลดลงจากปีอื่นด้วย

จากข้อมูลในตารางที่ 25 ธัมมอุทิศที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทนิยมถวาย 3 ลำดับแรก คือ มหาวิบาก อานิสงส์สงฆ์ และมาลัยโผด อนึ่งคัมภีร์มหาวิบาก นอกจากถวายเพื่ออุทิศส่วนบุคคลให้ผู้เสียชีวิตพ้นจากวิบากกรรมแล้ว ยังเชื่อว่าถวายเพื่อให้ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ให้พ้นจากวิบากกรรมได้อีกด้วย ต้องถวายธัมมมหาวิบากติดต่อกัน 3 ปี ด้วยความเชื่อดังกล่าวยังผลให้มีผู้ถวายคัมภีร์มหาวิบาก เข้าวัดเป็นจำนวนมาก

หลังจากเสร็จสิ้นงานตั้งธัมมประจำปี พ.ศ. 2557 ผู้วิจัยและนางสาววสุล มิตรพระพันธ์ขออนุญาตทางวัดนับจำนวนคัมภีร์ที่มีผู้ถวายส่วนตัวเข้าวัดหรือที่เรียกว่า “ธัมมใหม่” พบว่า ในปีดังกล่าวมีผู้ถวายธัมมอุทิศเข้าวัดทั้งสิ้น 15 เรื่อง รวม 213 พับ ดังแสดงในตารางข้างล่างนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 26 ตารางแสดงจำนวนธัมมอุทิศที่มีผู้ถวายเข้าวัดผาแตกในงานตั้งธัมมประจำปี 2557 จัดตารางถึงแค่นี้

ที่	ชื่อคัมภีร์	จำนวนพับ
1	มหาวิบาก	62
2	วิบากรอมจิต	54
3	นิพพานสูตร	17
4	วิสุทธียา	15
5	อานิสงส์สงฆ์	15
6	มาลัยโผด	15
7	ปิดตามรณะ	11
8	เบตพลี	9
9	มาดาทานหอมแม่	4

ที่	ชื่อคัมภีร์	จำนวนพับ
10	เยทลวง	3
11	ตำนานดอนเต้า	2
12	หนทางนิพพาน	2
13	อานิสงส์ทำบุญให้พ่อแม่ผู้ตาย	2
14	เทวทูตทั้งห้า	1
15	อานิสงส์ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ชาดก	1

ความเชื่อที่ว่าการทำงานบุญด้วยการทานธัมม์เป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยเหลือผู้เสียชีวิตให้พ้นจากทุกข์ถึงสุขได้ และในช่วงวันเพ็ญเดือน 12 (ตราวเดือนกันยายนหรือตุลาคม) เป็นช่วงที่พระยายมราชปล่อยให้ดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตขึ้นมาได้รับส่วนบุญบนโลกมนุษย์ตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ *เปตพลี* ด้วยความเชื่อดังกล่าวทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่วัดผาแตกการถวายธัมม์อุทิศถวายเข้าวัดอย่างสม่ำเสมอ

5.4.3 การเลือกถวายธัมม์อุทิศในงานทานสามสมุสสีทัน

ในปีพ.ศ. 2557 มีงานทานสามสมุสสีทัน 2 งานด้วยกัน จัดในระยะเวลาใกล้เคียงกัน งานแรกมีพ่อผัด อินคำเป็นเจ้าภาพ งานที่สองมีพ่อศีลเสา แม่ศีลเอ้ยทาน เป็นเจ้าภาพ

งานทานสามสมุสสีทันที่พ่อผัด อินคำเป็นเจ้าภาพ จัดที่วัดผาแตก ระหว่างวันที่ 27 – 29 ตุลาคม พ.ศ. 2557 มีทั้งการทานธัมม์ค่านาม การทานธัมม์อุทิศ และการทานธัมม์สามสมุสสีทัน โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่ออุทิศบุญไปให้แม่เอ้ยทอง รวมถึงญาติที่ล่วงลับ ได้แก่ แม่เอ้ยทอง อินคำ, พ่อเผ่ายี่ทวง, แม่เผ่ายี่, ลุงยี่แพง, อีคำตุต และอีเอ้ยน้อย ในงานนี้มีการทานธัมม์เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิตทั้งสิ้น 7 เรื่อง ได้แก่ *เยทลวง เปตพลี มาดาทานหอมแม่ นิพพานสูตร วิสุทธียา ตำนานดอนเต้า มหาวีบาก* และ *อานิสงส์สงฆ์* มีการถวายคัมภีร์ 7 เรื่อง เท่ากับจำนวนผู้เสียชีวิต 7 คนพอดี แต่น่าเสียดายที่ไม่อาจทราบได้ว่าแต่ละเรื่องอุทิศไปให้ผู้ใดเป็นรายบุคคล

ส่วนงานทานธัมม์สามสมุสสีทัน ที่พ่อศีลเสา และแม่ศีลเอ้ยทาน เป็นเจ้าภาพ จัดที่วัดผาแตก ระหว่างวันที่ 15 – 16 ธันวาคม พ.ศ. 2557 มีวัตถุประสงค์เพื่อทานธัมม์อุทิศให้นายสามและนายมาต มีการถวายคัมภีร์ 5 เรื่อง ได้แก่ *เปตพลี วิสุทธียา ปิตามรณะ มหาวีบาก* และ *มหามูลนิพพาน*

เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวผู้วิจัยไม่ได้เข้าร่วมในพิธีจึงไม่สามารถสืบลึกไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถวายคัมภีร์กับผู้เสียชีวิตได้ รวมทั้งไม่สามารถชี้ให้เห็นความสัมพันธ์เชิงลึกได้

5.4.4 การเลือกถวายธัมมอุทิศในงานทานมหาปาง

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า มีการจัดงานทานมหาปางอยู่บ่อยครั้ง และทุกงานมีการถวายธัมมอุติก่อนเสมอ ดังข้อมูลต่อไปนี้

ตารางที่ 27 ตารางแสดงธัมมอุทิศที่เจ้าภาพถวายในงานทานมหาปาง

วัดที่ถวาย/วันที่	ชื่อเจ้าภาพ	ชื่อธัมมอุทิศ
วัดปิยะพร 10-13 กุมภาพันธ์ 2557	ลุงหนานแสงดี-นางอ่อน(ไต้ลื้อ)	หนทางนิพพาน เยหลวง
สำนักสงฆ์เกาะทราย 10-13กุมภาพันธ์ 2557	พ่ออาจารย์หนานสม พรหมปัน-นางโอ บ้านเกาะทราย(ไทใหญ่)	มหาวิบาก เจ้ากรรมนายเวร นิพพานสูตร วิสุทธิยา มาลัยโศคโลก
วัดผาแตก 4-6 เมษายน 2557	ลุงคำ-ป้าปิ่น บ้านดอยงาม(ไทใหญ่)	นิพพานสูตร พระแก้วดอนเต้า มาลัยโศค โลก, เปตพลี ปิตตามรณะ มหาวิบาก, วิภากรอมจิต, อานิสงตอบทแทนคุณพ่อแม่, อานิสงส์ส่งเข้า
วัดป่าเหมือดรุ่งเจริญ 4-6 เมษายน 2557	นายประเสริฐ(ไทยอีสาน)-นาง แสงพิน บ้านป่าเหมือด(ไทใหญ่)	เยหลวง, มาลัยโศคโลก, พระแก้วดอนเต้า, นิพพานสูตร, อานิสงส์ส่งเข้า
ที่พักสงฆ์ดอยงาม 4-6 พฤษภาคม 2557	นายอ้ายลัง-นางยอด นามชาย บ้าน ดอยงาม(ไทใหญ่)	ปิตามาดา, อานิสงส์ส่งเข้า

กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีลำดับการทานธัมมในงานตั้งธัมม งานทานสามสมุสีทัน และงานทานมหาปางว่า จะทานธัมมอุทิศและกรวดน้ำอุทิศบุญให้ผู้เสียชีวิตก่อน จากนั้นจึงทานธัมมชาตา และต่อด้วยทานธัมมที่เป็นเรื่องหลักไม่ว่าจะเป็นสามสมุสีทันหรือมหาชาติ ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการกำหนดให้ทานธัมมอุติก่อนนั้นแสดงความห่วงใยต่อผู้ล่วงลับ ทั้งยังเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญู กตเวทิตาต่อบุพการีอีกด้วย

จากข้อมูลภาคสนาม ธัมมอุทิศที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทเลือกถวายเข้าวัดในงานทานมหาปางซึ่งจัดขึ้น ปีพ.ศ. 2557 พบว่ามีธัมมอุทิศ 18 ชื่อเรื่องด้วยกัน เรียงลำดับจากเรื่องที่เลือกถวายมากที่สุดได้ดังนี้ อานิสงส์ส่งเข้า มหาวิบาก นิพพานสูตร เปตพลี มาลัยโศค เยหลวง วิสุทธิยา ตำนานดอนเต้า ปิตตามรณะ หนทางนิพพาน เทวทูตทั้งห้า วิภากรอมจิต มาดาทานหอมแม่ อานิสงส์ตอบทแทนบุญคุณพ่อแม่ มหาลุนิพพาน เจ้ากรรมนายเวร ปิตามาดา และอานิสงส์ทำบุญให้พ่อแม่ผู้ตาย

5.4.5 การเลือกถวายธัมมอุทิศจากการสำรวจคัมภีร์ที่วัดผาแตก

ระหว่างวันที่ 1-20 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ผู้วิจัยและนางสาววฤกุล มิตรพระพันธ์ ร่วมกันสำรวจและจัดทำบัญชีคัมภีร์ที่มีผู้ถวายเข้าวัดผาแตก แต่เดิมทางวัดผาแตกเก็บคัมภีร์ไว้ในกุฏิสามเณร เมื่อผู้วิจัยขออนุญาตท่านเจ้าอาวาสสำรวจและจัดทำบัญชีคัมภีร์ ท่านให้สามเณรขนคัมภีร์ไว้ที่ศาลายาวซึ่งเป็นอาคารขนาดยาว กรูกระจกใส ผู้วิจัยใช้พื้นที่ศาลายาวในการจัดหมวดหมู่และทำบัญชีคัมภีร์ เริ่มจากคัดแยกคัมภีร์เป็นหมวดหมู่ นับจำนวนคัมภีร์ บันทึกแหล่งที่มาของคัมภีร์ เลือกคัมภีร์ที่สมบูรณ์บันทึกภาพด้วยกล้องดิจิทัลเพื่อใช้ในการศึกษา หลังจากจัดทำบัญชีเสร็จสิ้น ผู้วิจัยได้มอบบัญชีคัมภีร์ให้กับวัดผาแตก 1 ชุด ท่านเจ้าอาวาสให้ต่อตู้เก็บคัมภีร์และเปลี่ยนที่เก็บคัมภีร์เป็นศาลายาวแทน

การตัดสินใจธัมมเรื่องใดเป็นธัมมอุทิศพิจารณาจากข้อความที่ปรากฏบนคัมภีร์ มีทั้งระบุไว้ที่หน้าปกและตอนท้ายของคัมภีร์ว่าอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้เสียชีวิต จากการสำรวจคัมภีร์พบว่าธัมมอุทิศที่มีผู้ถวายเข้าวัดผาแตกมีชื่อเรื่องทั้งหมด 40 ชื่อเรื่อง มีจำนวนคัมภีร์ทั้งสิ้น 1,716 พับ/ผูก ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 28 ตารางแสดงธัมมอุทิศที่มีผู้ถวายเข้าวัดผาแตก สำรวจ ณ วันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

ที่	แหล่งผลิต, วิธีการผลิต คัมภีร์, และจำนวน คัมภีร์	โรงพิมพ์ สามแก้ว (พับ)	โรงพิมพ์ วัดสาย เมือง/จอม แจ้ง(พับ)	พับสา เขียน (พับ)	ลาน เทียม (ผูก)	อื่นๆ	รวม (พับ/ ผูก)
1	มหาวิบาก	100	7	134	228	-	469
2	วิภารอมจิต	275	2	46	-	ถ่าย เอกสาร 5 พับหัว* 1	329
3	นิพพานสูตร	29	9	74	72		184
4	อานิสงสงฆ์คนเส	111	8	9			128
	อานิสงน้านอง	1		17			18
	สัฎฐีสงฆ์			10			10
	อานิสงสงฆ์ผีตาย			2			2
	อานิสงทานชอมคนตาย			2			2
	อานิสงทานชอมผี			1			1

ที่	แหล่งผลิต, วิธีการผลิต คัมภีร์, และจำนวน คัมภีร์ ชื่อคัมภีร์	โรงพิมพ์ สามแก้ว (พับ)	โรงพิมพ์ วัดสาย เมือง/จอม แจ้ง(พับ)	พับสา เขียน (พับ)	ลาน เทียม (ผูก)	อื่นๆ	รวม (พับ/ ผูก)
	รวม						161
5	มาลัยโผดโลก	15	1	27	106		149
6	วิสุทธิยา	12	1	73	5	พับหัว 1	92
7	ปีตามรณะ	26	1	28			55
8	ตำนานพระแก้วดอนเต้า	8		22	2		32
9	เปตพลี	4	6	12	7		29
10	มหามูลนิพพาน(3ผูกจบ)ลาน เทียมผูกเดี่ยวจบ	พับ1x6	2 กีบ* พับ2x11	14 กีบ พับ3x8	10 ผูก		26
11	มาดาทานหอมแม่	26					26
	อานิสส์ตอบแทนคุณพ่อแม่	1		6			7
	รวม						33
12	มหาวิบากหลวง			17			17
13	เจ้ากรรมนายเวร				16		16
14	ปีตามาดา		9				9
	สัจจวิธานหอมพ่อแม่		2				2
	รวม						11
15	กรรมวิบาก				9		9
16	อภิธัมมาชาติฟ้า(3 ผูกจบ)			5 กีบ			5
17	อานิสส์ทำบุญอุทิศไปหาผู้ ล่วงลับดับขันธ				5		5
	อานิสส์ทำบุญให้ญาติพี่น้องผู้ ล่วงลับ				1		1
	รวม						6
18	หนทางนิพพาน		2	2			4
19	ธรรมกรรม				3		3
20	อานิสส์ทำบุญไปหาญาติพี่น้อง ผู้ตาย				3		3
21	อานิสส์ทำบุญให้พ่อแม่ผู้ตาย				3		3

ที่	แหล่งผลิต, วิธีการผลิต คัมภีร์, และจำนวน คัมภีร์	โรงพิมพ์ สามแก้ว (พับ)	โรงพิมพ์ วัดสาย เมือง/จอม แจ้ง(พับ)	พับสา เขียน (พับ)	ลาน เทียม (ผูก)	อื่นๆ	รวม (พับ/ ผูก)
22	มาตาปิตุคุณ				2		2
23	ชีวิตกถา				1		1
24	ธรรมสังเวช				1		1
25	ทูลลภกถา				1		1
26	เทวทูต				1		1
27	อานิสงทานหาเหยียดพันจากราก			1			1
	อานิสงเหยียดผี					พับหัว 1	1
	รวม						2
28	อานิสงส์มาปนณกิจ				1		1
29	อานิสงส์เสียดศพ				1		1
30	อานิสงส์ตำนานหาคนตาย				1		1
31	อานิสงส์ทำบุญสรืระชาศพ				1		1
รวม		614	65	548	481	8	1,715

หมายเหตุ 1 พับหัว เป็นชื่อเรียกลักษณะของการบันทึกเอกสารอย่างหนึ่งที่คัดลอกคัมภีร์บนกระดาษ เย็บที่หัวกระดาษด้านบน

หมายเหตุ 2 ก๊อบ ในที่นี้เป็นคำลักษณะนาม ใช้เรียกชุดของคัมภีร์ที่แบ่งจารเป็นหลายผูกจบ เช่น เวสสันดรชาดก 1 ก๊อบ (แบ่งจารเป็น 13 ผูก), มหามูลนิพพาน 1 ก๊อบ (แบ่งจารเป็น 3 ผูก), อภิธัมมาชาดฟ้า 1 ก๊อบ (แบ่งจารเป็น 3 ผูก) เป็นต้น

อนึ่งจำนวนคัมภีร์ดังแสดงในตารางข้างต้น ไม่ใช่คัมภีร์ทั้งหมดของวัดผาแตกตั้งแต่เริ่มตั้งวัด เนื่องจากทางวัดผาแตกมีผู้ถวายคัมภีร์เข้าวัดอยู่เรื่อยๆ ทำให้มีคัมภีร์ที่วัดเป็นจำนวนมาก เมื่อมีวัดอื่นขอคัมภีร์ทางวัดผาแตกได้จัดคัมภีร์จำนวนหนึ่งบริจาคให้วัดที่ต้องการ ทั้งวัดในเมืองยองเมียนมา วัดในสิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาชนจีน วัดในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือแม้แต่วัดในเขตจังหวัดเชียงราย

อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลในตารางข้างต้นเห็นได้ชัดว่าแม้มีธัมมอูทิสหลากหลายกว่า 30 เรื่อง แต่เมื่อพิจารณาจากความถี่และปริมาณเรื่องที่ถวาย พบว่าคัมภีร์แต่ละเรื่องได้รับความนิยมในการถวายไม่เท่ากัน ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มธัมมอูทิสตามความนิยมในการถวายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ธรรม์อุทิศเรื่องที่มีผู้ถวายเข้าวัด จำนวนตั้งแต่ 90 ผูก ขึ้นไปได้แก่ มหาวิบาก
วิภากรอมจิต นิพพานสูตร อานิสงส์ส่งเข้าคนเส มาลัยโผด และ วิสุทธิยา

กลุ่มที่ 2 ธรรม์อุทิศที่มีผู้ถวายตั้งแต่ 10 - 90 ผูก ได้แก่ ปิตามรณะ ตำนานพระแก้ว
ดอนเต้า เปตพลี มหามูลนิพพาน มาดาทานหอมแม่ มหาวิบากหลวง เจ้ากรรมนายเวร

กลุ่มที่ 3 ธรรม์อุทิศที่มีผู้ถวายจำนวน 1- 9 ผูก ได้แก่ ปิตามาตา กรรมวิบาก อานิสงส์
ตอบแทนคุณพ่อแม่ อภิธัมมาชาดฟ้า อานิสงส์ทำบุญอุทิศไปหาผู้ล่วงลับดับขันธ หนทางนิพพาน
ธรรมกรรม อานิสงส์ทำบุญไปหาญาติพี่น้องผู้ตาย อานิสงส์ทำบุญให้พ่อแม่ผู้ตาย สัจจิทานหอมพ่อแม่
มาตาปิตุคุณ ชีวิตกถา ธรรมสังเวช ทักขินาทานกถา ทูลลกถา เทวทูต อานิสงส์ทานหาเหียดพ้นจาก
นารก อานิสงส์ฌาปนกิจ อานิสงส์เสียศพ อานิสงส์ตานหาคนตาย อานิสงส์ทำบุญสรีระซากศพ
อานิสงส์ทำบุญให้ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับ และ อานิสงส์เหียดผี

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ธรรม์อุทิศในกลุ่มที่ 3 ซึ่งมีผู้ถวายน้อยไม่เกิน 10 ผูก ต่อ 1 ชื่อ
เรื่อง จากทั้งหมด 23 ชื่อเรื่อง เป็นคัมภีร์ลานเทียนล้านนามากถึง 16 ชื่อเรื่องด้วยกัน ได้แก่
กรรมวิบาก อานิสงส์ตอบแทนคุณพ่อแม่ อานิสงส์ทำบุญอุทิศไปหาผู้ล่วงลับดับขันธ ธรรมกรรม
อานิสงส์ทำบุญไปหาญาติพี่น้องผู้ตาย อานิสงส์ทำบุญให้พ่อแม่ผู้ตาย มาตาปิตุคุณ ชีวิตกถา
ธรรมสังเวช ทักขินาทานกถา ทูลลกถา อานิสงส์ฌาปนกิจ อานิสงส์เสียศพ อานิสงส์ตานหาคนตาย
อานิสงส์ทำบุญสรีระซากศพ และ อานิสงส์ทำบุญให้ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับ ธรรม์ลานเทียนในกลุ่มที่ 3
จากการสอบถามผู้รู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหลายคนได้ความตรงกันว่าไม่ใช่เรื่องที่มีในวัฒนธรรมของ
กลุ่มชาติพันธุ์ไทมาแต่เดิม(ปุจารย์ขนานอินแก้ว ดวงดี, สัมภาษณ์ 27 มกราคม 2557. ขนานธำ
นามแก้ว, 30 พฤษภาคม 2557. ปุจารย์ขนานคาค วงษา, สัมภาษณ์ 30 พฤษภาคม 2557. ปุจารย์
ขนานสามซัง, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2558. พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2558)
จากข้อมูลข้างต้น น่าสนใจว่าหากเลือกได้ กลุ่มชาติพันธุ์ไทก็เลือกที่จะทานธรรม์อุทิศในเรื่องที่ตน
คุ้นเคยมากกว่าจะเลือกถวายเรื่องที่ต่างออกไปจากความคุ้นเคยของตน

การตั้งชื่อคัมภีร์ในกลุ่มธรรม์อุทิศ บางชื่ออาจฟังไม่คุ้นหู และอาจไม่เข้าใจความหมาย
สำหรับผู้ใช้ภาษาไทย แต่ชื่อคัมภีร์เหล่านี้ล้วนมีความหมาย ทั้งยังสัมพันธ์กับการใช้คัมภีร์ตามขนบ
ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ในที่นี้ขอลำดับชื่อคัมภีร์จากความถี่ในการถวาย สรุปทั้งการใช้คัมภีร์ตามขนบ
ข้อมูลการใช้จริงจากภาคสนาม อานิสงส์ในการถวายที่ปรากฏในคัมภีร์ และคำพาทนาหรือถ้อยคำ
แสดงความปรารถนา/วัตถุประสงค์ในการถวายคัมภีร์ ขอกกล่าวเฉพาะคัมภีร์ที่มีผู้ถวายเข้าวัดตั้งแต่ 10
ผูก เป็นต้นไป มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 29 ตารางแสดงความหมายชื่อคัมภีร์ประเภทธัมมอุทิส ความหมายโดยนัยของชื่อคัมภีร์
วัตถุประสงค์ในการถวายเป็นคัมภีร์ตามชนบ และวัตถุประสงค์ในการถวายเป็นคัมภีร์จากข้อมูลภาคสนาม

ชื่อคัมภีร์	คำแปล	ความหมายโดยนัยของคัมภีร์	วัตถุประสงค์การถวายเป็นคัมภีร์	วัตถุประสงค์ในการถวายเป็นคัมภีร์จากข้อมูลภาคสนาม
มหาวิบาก	ว่าด้วยผลของกรรมซึ่งมีผลมาก	หวังให้ผู้ถวาย/ผู้ตายพ้นจากวิบากกรรม	ถวายให้ผู้ล่วงลับ, เพื่อให้พ้นจากวิบากกรรม	อุทิศให้ผู้เสียชีวิต, ทานไปข้างหน้า, อุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร, ทานค้าชูศาสนา, <u>ถวายให้พ้นจากวิบาก</u> , อุทิศให้สรรพสัตว์, อุทิศให้เทวดา, ขอเป็นพระพุทธรเจ้า
	<p>ไม่ปรากฏอานิสงส์การถวายเป็นคัมภีร์</p> <p>ตัวอย่างคำพาดพิง</p> <p>- “แม่สีนางหล้า บ้านเกาะชาย <u>อุทิศนาบุญไปหาแม่ชื่อแม่อาม บ้านก้วย กาดเต่า เมืองเชียงตุง ให้ได้พ้นจากทุกข์ถึงสุข</u>”</p> <p>- “หนานใส่ นางรอด บ้านผาค่าใหม่ <u>ขอพ้นจากเคราะห์ทั้งห้า</u>”</p> <p>- “พ่อถ้ำแพน บ้านกองมา แด้มค้าชูศาสนาสัพพัญญูเจ้า <u>ผู้ข้าก็ขอหื้อได้วิบากพายหลังเปนสังคีตี ขอหื้อได้หมดใส</u> หื้อผู้ข้าได้ถึงสุข 3 สิ่ง คือว่าแพงใจยังมหารัพพาน ข้าแต่ สาธุๆ”</p>			
วิบากรวมจิต	ผลของกรรมและการรวมจิตใจ	หวังให้ผู้ตายพ้นจากวิบากกรรม	<u>ถวายให้ผู้เสียชีวิต</u> <u>ไปสู่ภพภูมิที่ดี</u>	อุทิศให้ผู้เสียชีวิต, อุทิศให้เทวดา, ทานไปข้างหน้า, ค้าชูศาสนา, อุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร
	<p>ไม่ปรากฏอานิสงส์การถวายเป็นคัมภีร์</p> <p>ตัวอย่างคำพาดพิง</p> <p>- “นางเอ๊ย <u>ทานไปหาผีตายหุง ขอหื้อพ้นจากทุกข์ถึงสุข</u>”</p> <p>- “อุหนานสาม-นางทาน บ้านถ้ำผาจม <u>ทานหื้อพี่ยี่ บ้านคอบ เชียงตุง ขอหื้อพ้นจากทุกข์ถึงสุข</u>”</p> <p>- “สัทธิข้าแม่นางทิพ ถ้ำผาจม <u>สร้างทานไว้ข้างหน้า ขอหื้อข้าได้พ้นจากทุกข์ถึงสุข หื้ออยู่ดีกินหวาน มีอายุยืนยาว หื้อได้พ้นจากเกลยทั้งหลายมวร หื้อมีโชคมีไช้แล</u>”</p>			
นิพพานสูตร	(พระสูตรว่าด้วยเรื่องนิพพาน	หวังให้ผู้ตายพ้นจากทุกข์ เข้าสู่ นิพพาน	ถวายให้ผู้เสียชีวิตที่ <u>เป็นผู้อาวุโส</u>	อุทิศให้ญาติ พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ลูก สามี พี่น้อง, ค้าชูศาสนา, อุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร, ทานไปข้างหน้า, อุทิศให้เทวดา
	<p>อานิสงส์ที่ปรากฏในคัมภีร์</p> <p>“แม่่นอุปาสกอุปาสิกาทั้งหลาย มีใจผายขมชื่น เอาธัมมนิพพานสูตรนี้มาขอทานอุทิสสสวรรค์บุญไปหาผู้อันอนิจจกัมมมีไปสู่ปรโลกพายนหน้า ก็เปนนบุญอันแก่กล้า <u>หื้อได้พ้นจาก ทางทุกข์ยากแท้ดีหลี</u> เปนตั้งมหาสิริสุขสองผิวเมื่อนั้นแล”</p> <p>ตัวอย่างคำพาดพิง</p>			

ชื่อ คัมภีร์	คำแปล	ความหมาย โดยนัยของคัมภีร์	วัตถุประสงค์การ ถวายตามชนบ	วัตถุประสงค์ในการถวาย/จากข้อมูล ภาศนาม
				<p>-“ลุงช่วง <u>ทานชอม พ่อลุงสว่างคอ แม่ป้าเอ๊ย</u> เชียงตุง”</p> <p>-“ผู้ข้าหนานยี่น้อย เกาะชาย แต้มค้ำขุนางหลวงเกาะชาย ทานหยาดน้ำชอมสามี่ชื่อว่านายยี่ อัน อนิจกัมม์ตายไปสู่ปรโลกพายน้านั้น ชอมเหล็กข เทวบุตรเทวดา อินพรมยมราช กับทั้งนางท้าวราช ธรณี สนาจำจื่อ ขอนำเอาส่วนบุญเรื่องนี้ไปรอดจอตตัวนายยี่ ทื่อได้พ้นจากทุกข์ถึงสุขแต่ ตัวข้า ลิกขิตตั้งแต้มเขียนธัมมณีพพานสุดดวงประเสดนี้ ขอทื่อข้าได้พ้นจากทุกข์ถึงสุข ค้ำชูย้งวรพุทธศาสนา 5,000 วัสสาแล”</p> <p>-“สัทธาผู้มีนามปญาติ ผู้ชื่อว่าแม่สีลนางอามทั้งมวและลูกเด้าถ้วร 1 ชื่อว่านางกวง สามี่ชื่อว่าชา ยมวร ลูกยั้งถ้วน1ชื่อว่านางอาม สามี่ชื่อชายทुर ถ้วนสามี่ชื่อว่านางนวล สามี่ชื่อชายเสา แลต่างผู้คน ต่างเปนเคล้า ลูกหลานทั้งหลายมวลาได้ยั้งธัมมณีพพานสุด ผูกนี้ มาถวายเปนทานกับวัดผาแตกที่นี้ ก็ขอทื่อผู้ข้าทั้งมวร ทื่อได้เข้ารอดนิพพานช้วนัยามเดียวเสาคำด้วยเทอะ สารู ๆๆ นิพพานัน ปรมิ์ สุขิ์”</p>
อานิสง ส์สังเข่า คนเส	ว่าด้วย อานิสงส์การ ทำบุญให้ ผู้เสียชีวิต	หวังให้บุญที่ทำ ส่งไปถึงผู้ตาย	ถวายให้ผู้เสียชีวิต <u>พ่อแม่ถวายให้ลูก</u>	อุทิศให้ญาติ ลูก พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย พี่น้อง, อุทิศให้เทวดา, ทานไปภายนอก, อุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร
	<p>ไม่ปรากฏอานิสงส์การถวายในคัมภีร์</p> <p>ตัวอย่างคำพาทนา</p> <p>-“นางอินเกียง <u>ทานป็นลูกอันตายไป</u>”</p> <p>-“ชายนวร นางบัว <u>ทานป็นนางแพงหอมก้อมทั้งลูกน้อย</u>”</p> <p>-“นางนวร ป่ายาง ทานหาพระยี่น้อย”</p>			
มัลลย โผด	ว่าด้วยเรื่อง พระมัลลยโปรด สัตว์โลก	หวังให้พระมัลลย ช่วยให้สัตว์นรก พ้นทุกข์	ถวายให้ญาติ	อุทิศให้ญาติ, อุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร, ทานไปภายนอก, อุทิศให้พ่อเกิดแม่เกิด
	<p>อานิสงส์ที่ปรากฏในคัมภีร์</p> <p>“คันว่าเจ้ารับทานเข้าบิณฑบาตแล้วตั้งอัน เจ้าก็เล่าอย่างคำสั่งแห่งสัตว์นรกที่แอกันทั้งหลาย... ทื่อได้มี ใจใสสัทธา กทำบุญ ทื่อทานรักสาสิลฟั้งธัมม์อย่าขาด ทื่อได้หยาดน้ำหมายทาน อุทิสบุญไปหาผุงเผ ตาชุมเผียด ทื่อได้พ้นจากเขตนารก ทื่อได้ยกขึ้นสู่เมืองสวรรค์ ไปเทียมทันแทบใกล้ พระบาทไธ้ออิน ทา ไปบูชาพระเกตแก้วจุฬามณี มหาธาตุ แต่เทื่อ”</p>			
	<p>ตัวอย่างคำพาทนา</p> <p>-“นายสาท อินทร์กัษ ทานหาเจ้ากรรมนายเวร สัมภเวสี ฝี่ไม่มีญาติทั้งหลาย”</p> <p>-“นางแดง ทานไปป็นเจ้าพระยาหนานหลวงอันตาย”</p> <p>-“น.ส.ศิริฟ้า วงศ์ใหญ่ อุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับทุกคน</p>			

ชื่อ คัมภีร์	คำแปล	ความหมาย โดยนัยของคัมภีร์	วัตถุประสงค์การ ถวายตามชนบ	วัตถุประสงค์ในการถวาย/จากข้อมูล ภาคสนาม
วิสุทธิ ยะ	เพื่อความ บริสุทธิ์เพื่อ ความล้างบาป	หวังให้ผู้ตายพ้น จากบาป	ถวายให้ผู้เสียชีวิต	อุทิศให้ญาติ, ทานค้ำชูศาสนา, ทานไป ภายหน้า, อุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร, <u>ชำระบาปกรรม</u>
	<p>อานิสงส์ที่ปรากฏในคัมภีร์</p> <p>“เมื่อนั้นพระพุทธเจ้า จึงกล่าวว่า ดูราท่านทั้งหลายเถย จูงพากันสร้างยังธัมมวิสุทธิยา อุทิสสส่วนบุญ ไปหายัง ผู้อันตายไปนั้นเทอ แม่นว่าฝูงหมู่เปรตทั้งหลายอันเป็นพ่อแม่ ญาติกาแห่งสุนั้นก็หากจักพ้น จากอันเป็นเปรตนั้นชาแล คนได้พ้นแล้วก็จักได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นฟ้าแลนิพพานบ่ออย่าชาแลนา... ยามนั้นฝูงจ่ายมภิกขุได้หันยังธัมมวิสุทธิยา ดวงนี้แล้ว ก็บ่อยหื้อได้ไปเกิด คนเขาบ่ได้หัน เขาก็ บ่บ่อยหื้อได้ไปเกิดสักคนหันแล”</p> <p>ตัวอย่างคำพาทนา</p> <p>- “ผู้ข้าหนานธาเขียนค้ำชูศาสนาพระพุทธเจ้า 5,000 วัสสา ขอหื้อได้เป็นมคคผลละ ค้ำชูยังตนตัวข้า ตั้งแต่ขวันแลชาตหน้า <u>แม่ว่าตนตัวข้าได้กัทำบาปภาเวรอันใดเสกก็ดี ก็ขอหื้อนาคบุญนำเจ้าข้าชูงับหาย <u>แท้แต่</u> ประการ1 ผู้ข้าได้เกิดมาชาตหน้า ขอปรารถนาได้เป็นพระตน 1 ขอหื้อได้มีพระยาปัญญาตรัส รู้ธาทั้งมวรแท้แต่ นิพพาน ปรม สุขิ ยาจามิ”</u></p> <p>- “สัทธาผู้ข้านางเอ้ย ผู้เปนพี่สาวทานชอมนางคำหล้า อันตายไปสู่ปรโลกภายหน้านั้น จูงหื้อกุศลนา บุญเยื้องนิ ไปถึงตนตัวมันหื้อได้พ้นทุกขถึงสุข ผู้ข้าก็หื้ออยู่ติกินหวาน ค้ายอนขายหมาน มีอายุหมั้นยืน ยาว หื้อได้เปนเจ้าแกเงินแลคำข้าแต่ สาธุ”</p> <p>- “ธัมมวิสุทธิยา ผูกนิแต่่มเขียนในปึกดหม 1361 ตัว เดือน 4 เมืองเชียงตุง เปนเดือน 5 เมืองโยย นิ แลม 5 คำ วันผัด พ.ศ. 2543 วันผัดแล ข้าหลานชายหนานไสรักขิตดแต่่ม อุดหนุนค้ำชูถวายทาน หื้อ พ่อตาแสงบ้านผาแตก ขอหื้อพ่อตาเอาทานไปไว้ภายหน้า ทานกับวัดผาแตก ขอหื้อพ่อตาแสงได้พ้น จากทุกขถึงสุข ข้าหลานชายก็อนุญาติหื้อเป็นส่วนบุญด้วยพ่อตาแสง ธัมมวิสุทธิยา ดวงประเสริฐนี้ หื้อนำเอาจิตตหัวใจพ่อตาแสงหื้อได้ถึงอินพรมชั้นสูงสุด คันอายุสังขารสุดมาปีใดเดือนใดวันใดโดยมใด ก้อย่าหื้อธรรมาน หื้อนำธัมมค้ำแสงสัพพัญญูพระพุทธเจ้าเทศนามานิ หื้อได้รำมาปกยกออกจาก อบายภูมิทั้ง 4 มินรกเปนต้น หื้อตนตัวพ่อตาแสงไปปรากฏในชั้นฟ้าที่ประเสริฐดุสิตาตามตั้งพระเป็น เจ้ากล่าวไว้เทศนามานาว่า <u>ไม่ได้ทานธัมมวิสุทธิยา นิจักพ้นจากทุกขถึงสุข มีพระนิพพานเป็นที่แล้ว</u> บัดนิ พ่อตาก็ได้ทานแล้ว พ่อตาก็จักได้พ้นจากทุกขถึงสุข พ่อตาเหย ข้าหลานชายก็ขอหื้อมีผลอานิสงส์อัน ประเสริฐ ข้าเกิดมาภาวชาตใดปางใด ก็ขอหื้อมียศ สติปัญญาปัญญาหูหลักสักสวาด หื้อจลาตด้วย โวหาร หื้อจบเพียด ในคุณวิเสียดหุราสาทังมวร ปานเปนคนชาตนิ ข้าก็มีคำเมตตากปากชาวแปงแล พรมวิหารทั้ง 4 ข้าก็ได้เมตตากป็นผีสางสัตว์ครว ข้าก็เมตตากหลายน้ำป่นทุกคินค้ำเข้า แลพ่อตาเหย สาธุ สาธุ”</p>			
ปิตา มรณะ	ว่าด้วยการ เสียชีวิตของ พ่อ	หวังให้บุญที่เข้าไป ถึงพ่อ	อุทิศให้พ่อ	อุทิศให้พ่อ แม่ ญาติ ฝี่ไม่มีญาติ, ทาน ค้ำชูศาสนา

ชื่อ คัมภีร์	คำแปล	ความหมาย โดยนัยของคัมภีร์	วัตถุประสงค์การ ถวายตามชนบ	วัตถุประสงค์ในการถวาย/จากข้อมูล ภาคสนาม
	<p>อานิสงส์การถวายในคัมภีร์</p> <p>“ลูกชายสัทธิผู้ขึ้น ก็หื้อ เพ็นแต่้มเขียนเอายังธัมมปิฎกแล <i>ปิดตามรรณ</i>ผู้ขึ้น ชื้อบูชาเอาไปถวายเป็นทาน กับสาสนาพระพุทธเจ้าแล ก็อุทิศส่วนบุญอันได้หื้อทานนั้น ไปหาพ่อแม่แห่งตนอันตายไปนั้น แล อันได้ไปเสวยทุกขเวทนาอยู่ในนารกก็มีแล ... ก็ได้พ้นจากทุกขนารกแล้ว ก็ได้เอาตนเมื่อเกิดเป็นเทวบุตรตน 1 อยู่ในวิมานปราสาท ชั้นฟ้าดาวตึงสาสวัตรเทวโลก อยู่วิมานคำปราสาทนั้นแล”</p> <p>ตัวอย่างคำภาทนา</p> <p>-“ชายแก้ว นางหลวง <u>ทานหื้อพ่อแม่หลาน้อย แม่ปนกน้อย</u>”</p> <p>-“ค่านวน นางแสง <u>ทานหื้อพ่อแม่ไล่ แม่ไล่หล้า</u>”</p> <p>-“หนานสาม นางตาน บ้านผาจม <u>ทานหื้อพ่อแม่อยู่จาย ถั่วผาจม</u>”</p>			
ตำนานพระแก้วดอนเต้า	ตำนานพระแก้วดอนเต้า	หวังให้ผู้ตายพ้นจากบาปกรรม	อุทิศให้ผู้เสียชีวิต	อุทิศให้พ่อแม่ ญาติ สามี พี่น้อง ฝี่ไม่มีญาติ, ทานค้าชูศาสนา, หวังนิพพาน
แก้วดอนเต้า	<p>อานิสงส์การถวายในคัมภีร์</p> <p>“แม่นว่าบุคคลผู้ใด ได้กัทำผิดด้วยกัมม 3 ประการ คือว่ากายกัมม วจิกัมม มโนกัมม ตั้งอันก็ดี ค้นว่าได้แต่้มเขียนยังธัมมตำนานม่อนดอนเต้า ดวงประเสียดูก นึเปันทาน แม่นว่าตายไปเปนเปตวิไลย อสุรกาย ก็จักได้พ้นจากทุกข์ถึงสุขบ่อย่าซาแล”</p> <p>ตัวอย่างคำภาทนา</p> <p>-“ชายไล่ ทานไปหาแม่ที่อันตายไป”</p> <p>-“นางอันแก้ว ทานหอมพ่อแม่อนวน”</p> <p>-“หนานจำ ทานค้าชูศาสนา”</p>			
เปตพลี	การบวงสรวง แต่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ	หวังให้ผู้ตายพ้นทุกข์ถึงสุข	อุทิศให้ผู้เสียชีวิต	อุทิศให้พ่อแม่ ญาติ พี่น้อง ลูก สามี, ทานค้าชูศาสนา, อุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร, อุทิศให้เทวดา
	<p>อานิสงส์ที่ปรากฏในคัมภีร์</p> <p>“อันว่าสัตนารกทั้งหลาย ตัวใดมีวิบากอันจักไ้เสียอายุแล้วตั้งอัน ค้นถึงเดือนสิบสองเพงมาโค้ว ท้าวตนใหญ่ยมภิบาน ก็มีราชการใช้หื้อจ่ายมภิบานทั้งหลาย ป่อยสัตนารกผู้ขึ้น หื้อขึ้นมาหาวงสาพี่น้อง ในแห่งห้องเมืองคน เพื่อหื้อมารับส่วนบุญกุศล อันพ่อแม่พี่น้องลูกหลานของไผมัน ชวนกันอุทิศสไว้ถ้า เพื่อบหื้อห่วยหน้าไปสู่อบาย”</p> <p>ตัวอย่างคำภาทนา</p> <p>-“แม่กะก่านางอาม อุทิศให้บิดาพี่น้องน้อยจาย”</p> <p>-“นางแก้ว บ้านเกาะชายทานหอมพี่ชื่อยีนวล ลูกยิงชื่อนางจัน หนานชาย บ้านเม่า เชียงตุง”</p> <p>-“นางแสง อุทิศไปหาเทวบุตรเทวดา อินพรม”</p>			
มหามูลนิพพาน	(พระสูตร)ว่าด้วยเรื่องรากฐานของ	หวังให้ผู้ตายได้เข้าสู่นิพพาน	อุทิศให้ญาติผู้ใหญ่	อุทิศให้ญาติ พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย สามี ลูก พี่น้อง, ทานไปกาย

ชื่อ คัมภีร์	คำแปล	ความหมาย โดยนัยของคัมภีร์	วัตถุประสงค์การ ถวายตามชนบ	วัตถุประสงค์ในการถวาย/จากข้อมูล ภาคสนาม
สูตร	การดับเหตุที่นำไปสู่นิพพาน			หน้า, ทานค้ำชูศาสนา
	<p>อานิสงส์ที่ปรากฏในคัมภีร์</p> <p>“ส่วนผลของอานิสงส์แห่งมหามูลนิพพานสูตร นี้ บุคคลผู้ใดได้แต่มีได้เขียนเอาไว้เป็นที่ให้แลบูชาตั้ง อัน บุคคลผู้นั้นจักพ้นจากภเวยภังวลอนทรายทั้งหลายมวลชาแล บ่เท่าแต่นั้น พ่อแม่พี่น้องวงษาทั้งหลาย ค่าอันตายไปสู่ปรโลกพวยหน้า ก็จักได้พ้นจากทุกข์ถึงสุขบ่ออย่าชาแล ด้วยเดชกุศลนาบุญอันได้แต่มีธัมมมหามูลนิพพานสูตร ถวายเป็นทานนั้นแล”</p>			
	<p>ตัวอย่างคำพาทนา</p> <p>-“ธัมมผู้กนี้สัทธาผู้เข้า ชื่อว่านางแก้ว บ้านผาแตก ถวายทาน ขออุทิศสนาบุญไปหา พ่อชื่อว่าลุงนวร แม่ชื่อว่าป้าป้อมหน้อย ผู้ล่งลับไป ขอหื้อพ้นจากทุกข์ถึงสุขเสาคำด้วยเทือ”</p> <p>-“แม่หล้า บุญมี พร้อมครอบครัว ทานไปหาพ่อเผ่าหนานนวล แม่เผ่าอาม บุญมี”</p> <p>-“น้อยสามลอด ผาแตก มาสร้างถวายเป็นธัมมมหามูลนิพพานสูตรนี้ไปรอดจอตพ้นตัวเขา มาตาปิตาปู่ย่าตา นาย เปนที่ เปนน้องทั้งหลายฝ่าย 2 พาย พ่อผู้ 1 ชื่อว่าชายใส่ แม่ชื่อนางไอ่ พ่อผู้หนึ่งชื่อว่าพ่อคำอุ่น แม่ชื่อนางอุ่น ขอชวนกันมารับโภชนาอาหารเสแล้ว รับส่วนบุญ พันทุกข์ถึงสุข ถึงนิพพานที่เที่ยง ข้าแล”</p>			
มาตา ทาน	ทานเพื่อแม่, ให้อุทิศแต่แม่	หวังให้แม่ได้รับส่วนกุศล	อุทิศให้แม่	อุทิศให้แม่ ย่ายาย
ขอมแม่	<p>อานิสงส์ที่ปรากฏในคัมภีร์</p> <p>“พระกล่าวชี้เทศนา ร้อยวันมาเขาก็มาตคแตงทานแบ่งหื้อมาตา กับบิตตาตนพ่อ อันเสี้ยงแห่งอนิจจขอสสมมาละทวด อโหสิกรรมลวดเสี้ยงทั้งมวล ก็ชวนกันหยาดน้ำ อุทิศสภ่าไปหา ยังสองขาพ่อแม่ หื้อพ้นแก่ทางผาน หื้อได้สุข สำราญเที่ยงเท่า นาบุญเจ้าแผ่ผายถึง สรีคุดตราอามาด เทพพหากรักสา ขุนอินทาเจ้าฟ้า กับทั้งพรม 3 หน้า ใส่ส้อยสังวาน กับทั้งขุนคาน 4 ท้าว กับทั้งพระยาบ่าวเจ้ายมภิธาน อันผู้เข้าได้หื้อทานฝากไปหาพ่อแม่ หื้อได้พ้นทุกข์แท้ดีหลี อันว่าหม้อนารกแลอเวจโย่าไปไ้ ขอหื้อได้พ้นเกไพโร หื้อได้ลูกในชั้นฟ้า ในแหล่งหล้าเมืองสวรรค์ ขอหื้อพ่อแม่เชียวพันเมืองรอด เวียงแก้วยอด เนรัพพาน ก็มีด้วยประการดังกล่าวนั้นแล”</p>			
	<p>ตัวอย่างคำพาทนา</p> <p>-“หนานยี่ล่อง บ้านผาคำ ทานขอมแม่ชื่อนางมาดา”</p> <p>-“นางคำจิ่ง นางแสงทิ เปนหลาน บ้านผาคำ ซอย 6 ทานขอมแม่เ้ากอง”</p> <p>-“นายชายปก นางคำหลวง แสงวง บ้านผาคำ ซอย 6 ทานขอมแม่เ้าลอด แสงวง”</p>			
มหา วิภาก หลวง	ว่าด้วยผลของกรรมซึ่งมีพลังใหญ่	หวังให้ผู้ตายพ้นจากวิภากกรรม	ถวายให้คนป่วยหนัก,อุทิศบุญให้ผู้เสียชีวิต	ทานค้ำชูศาสนา, อุทิศให้ปู่ตา, ทานไป ภายหน้า
	อานิสงส์ที่ปรากฏในคัมภีร์			

ชื่อ คัมภีร์	คำแปล	ความหมาย โดยนัยของคัมภีร์	วัตถุประสงค์การ ถวายตามชนบ	วัตถุประสงค์ในการถวาย/จากข้อมูล ภาคสนาม
	<p>“คัมเป็นภยาทรโรคารักสาเท่าใด ก็บ่หายบ่แค้นนั้นก็ดี ทื่อได้ชวนกันแต่้มเขียนแล บูชาเอายังธัมม์ มหาวิบากหลวงผูกนี้แล จักรงกับภัยไปซาแล ผิบมีเป็นตั้งอัน บุคคลผู้เป็นพี่น้องญาติวงสาแลพ่อ แม่ปู่ย่าตาทายคุบอาจารย์แล มิติดเคียดสหาย คำอันได้จุดติมรนาตไปสู่อุปรโลกพายหน้าันั้น แม่นว่าได้ไป เกิดเป็นผียดเป็นผีอืบเข้าหั้นแพงแล หยากเข้าหยากน้ำแล ได้ตกรนรกได้เสวยทุกขเวทนา อยู่ใน อบายภูมิทั้ง 4 ตั้งอันก็ดี ทื่อได้แต่้มเขียนเอาอย่างธัมมหาวิบากหลวง อันยังอันประเสิตันั้น ทื่อได้บูชา ด้วยเข้าตอกดอกไม้เทียนแล เข้าน้ำโภชนอาหารแล เสื้อผ้าครว้รุงครว้ไบแล เสื้อสาตอาสนาหมอนเท้า หมอนอิง ทื่อเป็นทานแก่แก้วเจ้า 3 ประการแล ทื่ออุทิศสบุญฝากไปหาพ่อแม่พี่น้องหมู่ญาติกาวงสา ทั้งหลาย ผุงจุดติตตายไปสู่อุปรโลกพายหน้าันั้น ก็จักได้พ้นจากอบายภูมิทั้ง 4 แล้วก็จักได้เอาตนเมื่อเกิด ในชั้นฟ้า ที่อันสุขขเสมโงมากนักรแล ก็จักได้เสวยสมปัดติทั้งหลายซาแล”</p>			
	<p>ตัวอย่างคำผาทนา</p> <p>- “ภะก้านายดี ทานมหาวิบากหลวง ขอทื่อพ้นจากโรครภัยทั้งหลายมวร พ้นจากทุกข์ถึงสุข ได้สุขสาม ประการ”</p> <p>- “นายแสงพอก นางหล้า บ้านเกาะทราย ทานค้าชูสาสนา 5,000 วัสสา ขอทื่อได้สุขสามประกา หาก เกิดมาเมืองคนขอให้เกิดเป็นลูกพระยามหากษัตริย์ เป็นลูกสัฎฐี ทำทานได้โดยง่าย”</p> <p>- “นางจามเดียว เมื่องยาง บ้านแซ ทานเป็นผละอาณิสสงส์ค้าชูผู้ข้า”</p>			
เจ้ากรรมนายเวร	(คัมภีร์)อุทิศ แต่เจ้ากรรม นายเวร	อุทิศบุญให้เจ้า กรรมนายเวร ได้รับส่วนกุศล	อุทิศให้เจ้ากรรมนาย เวร	อุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร,อุทิศให้ ปู่ ตา,ทานไปภายหน้า
	<p>อาณิสสงส์ที่ปรากฏในคัมภีร์</p> <p>“คัมว่าบุคคลผู้ใดแลได้สร้างธำเจ้ากัมม์นายเวร นั้นไส้ ก็จักได้พ้นจากทุกแลโทษบาปกัมม์ เพราะนา บุญธำเจ้าผูกนี้ ก็จักนำเราไปรอด ขึ้นฟ้ายอดมทาเนรัพพาน อย่าซาแล แถ้งประการ 1 คัมว่าบุคคล ผู้ใดได้แต่้มได้เขียนก็ดี ได้จ้างท่านผู้อื่นเขียนบันก็ดี บุคคลผู้มีใจใสสัทธา นำเอามาหยาดน้ำ ถวายทาน ก็ดี ยังธำเจ้ากัวนายเวร ผูกนี้ก็ดี ก็หากจักมีผลอาณิสสงส์ อันกว้างขวางมากนักร ยกเอาบุคคลผู้ท่านนั้น พันรอด เวียงแก้วยอดมทาเนรัพพาน ก็มีวันนั้นแล”</p>			
	<p>ตัวอย่างคำผาทนา</p> <p>- “นางเอ้อย ทานปันพ่อเถ้า”</p>			

ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากนางสาวอรุณวรรณ คงมีผล นิสิตดุขฎฐิบัณฑิต สาขา ภาษาเอเชียใต้ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในการแปลชื่อคัมภีร์จากภาษาบาลีเป็น ภาษาไทย

ตารางข้างต้นแสดงชื่อคัมภีร์ ความหมายของชื่อคัมภีร์ ความหมายโดยนัยของชื่อ คัมภีร์ วัตถุประสงค์ในการถวายตามชนบ วัตถุประสงค์ในการถวายตามที่พบข้อมูลในภาคสนาม

อานิสงส์ที่ปรากฏในคัมภีร์ และคำพาทนาหรือถ้อยคำแสดงความปรารถนา วัตถุประสงค์ในการถวายคัมภีร์ พบว่าคำพาทนาสอดคล้องกับทั้งวัตถุประสงค์ในการถวายตามขนบ และสอดคล้องกับอานิสงส์ที่ปรากฏในคัมภีร์

อย่างไรก็ตามแม้การถวายธัมมอุทิสไม่ดำเนินตามขนบอย่างเคร่งครัด แม้กระนั้นก็ไม่พบว่ามีกรณำธัมมอุทิสนี้ไปใช้เป็น “ธัมมชาตา” ซึ่งเป็นการใช้คัมภีร์ข้ามประเภทแต่อย่างใด กล่าวได้ว่าขนบการทานธัมมอุทิสของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตกมีอยู่ทั้งใน “ระบบความคิด” ของผู้รู้ในชุมชน และในการ “เลือกถวายคัมภีร์ที่ใช้จริง” แม้กระนั้นก็มีการยืดหยุ่น มิได้เคร่งครัดมากนัก และไม่มีการเลือกถวายคัมภีร์ข้ามประเภทระหว่างธัมมชาตากับธัมมอุทิส

จากการสำรวจและจัดทำบัญชีทั้งในงานตั้งธัมมและคัมภีร์ที่มีผู้ถวายเข้าวัดผาแตก พบว่ามีความนิยมในการเลือกถวายธัมมอุทิสแต่ละเรื่องไม่เท่ากัน ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกถวายธัมมอุทิสของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในหัวข้อถัดไป

5.4.6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกถวายธัมมอุทิสในบริบทข้ามพรมแดน

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยแบ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกถวายธัมมอุทิสในบริบทข้ามพรมแดนเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ขนบในการเลือกถวายธัมมอุทิสและผู้แนะนำคัมภีร์ 2) แหล่งบูชาคัมภีร์และอัตราค่าบูชาคัมภีร์ และ 3) อักษรที่ใช้บันทึกและอายุของผู้บูชาคัมภีร์

1) ขนบในการเลือกถวายธัมมอุทิสและผู้แนะนำคัมภีร์

ก่อนที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทการทานธัมมเรื่องใดๆ ต้องขอคำปรึกษาจากผู้รู้ในชุมชนก่อน การเลือกทานธัมมอุทิสก็เช่นกัน จากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมพบว่าผู้รู้ในชุมชนจะแนะนำให้ถวายคัมภีร์ตามขนบที่ถือปฏิบัติมา ดังได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อ 5.3 ซึ่งมีทั้งการแนะนำให้ถวายคัมภีร์ตามลำดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และการแนะนำให้ถวายคัมภีร์ตามปัญหาที่เกิดขึ้น ยกตัวอย่างเช่น

กรณีที่ 1 นางแสงคำ ปัญญาคำ

นางแสงคำ ปัญญาคำ อายุ 54 ปี ชาวไทใหญ่ ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2556 ลูกสาวของแม่แสงคำเสียชีวิต ได้ขอคำปรึกษาจากปุจารย์ขนานคาด ชาวไทลื้อ ปุจารย์แนะนำให้ทานธัมม *อานิสงส์สงฆ์* ในงานตั้งธัมมประจำปี 2556 และ 2557 แม่แสงคำบูชาธัมม *อานิสงส์สงฆ์* จากบ้านขนานสามแก้วและทานธัมมตามที่ปุจารย์แนะนำ ปุจารย์แนะนำให้ทานธัมมอุทิสตามขนบที่ว่า **พ่อแม่ทานธัมม *อานิสงส์สงฆ์* อุทิสให้ลูก** ซึ่งเป็นการแนะนำให้ถวายคัมภีร์ตามลำดับความสัมพันธ์ทาง

เครือญาติระหว่างผู้ถวายกับผู้เสียชีวิต (นางแสงคำ ปัญญาคำ ชาวไทใหญ่, สัมภาษณ์ 17 กันยายน 2556)

มีข้อสังเกตว่า แม่ที่วัดผาแตกจะมีปุ่จรรย์ทั้งชาวไทใหญ่ ไทจีน และไทลื้อ แต่ไม่จำเป็นเสมอไปว่าผู้ขอคำปรึกษาเรื่องงานธัมม์จะขอคำปรึกษาจากปุ่จรรย์ที่เป็นชาติพันธุ์เดียวกับตน การเลือกปรึกษา/ขอคำแนะนำจากปุ่จรรย์ขึ้นอยู่กับความสะดวกของแต่ละบุคคล ในกรณีของแม่แสงคำ ชาวไทใหญ่ ปลูกบ้านอยู่ใกล้กับปุ่จรรย์ขนานคาคัด จึงสะดวกที่ขอคำปรึกษาจากปุ่จรรย์ขนานคาคัด เนื่องจากปุ่จรรย์ขนานคาคัดไม่ได้จารธัมม์เพื่อให้บุคคลอื่นบูชา แต่คัดลอกธัมม์ถวายส่วนตัว แม่แสงคำรับคำแนะนำจากปุ่จรรย์ขนานคาคัดแล้วไปขอบูชาธัมม์จากขนานสามแก้ว ชาวไทจีน จากนั้นนำธัมม์มา *นิสงส์สังเข็บ* ไปถวายที่วัดผาแตกซึ่งเป็นวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

กรณีที่ 2 นางตาล นวลดี

นางตาล นวลดี อายุ 70 ปี ชาวไทลื้อ เมืองลา สิบสองพันนา นางตาลขอคำปรึกษา การงานธัมม์อุทิศและบูชาธัมม์จากขนานสามแก้ว ชาวไทจีน ขนานสามแก้วแนะนำให้ทานธัมม์อุทิศ 6 ผูก ในงานตั้งธัมม์ประจำปี พ.ศ.2556 ที่วัดผาแตกนางตาลทานธัมม์ 6 ผูก อุทิศให้ญาติผู้ล่วงลับ ประกอบด้วย ทานธัมม์ *มหาวิบาก นิพพานสูตร* อุทิศให้พ่อยี่กาด ผู้เป็นพ่อ, ทาน *มหาวิบาก หนทางนิพพาน* อุทิศให้แม่แสง ผู้เป็นแม่, ทาน *มหาวิบาก* อุทิศให้ลูกชายอ่อน ลูกชาย และทาน *มหาวิบาก* อุทิศให้นางนุช ลูกสาว (นางตาล นวลดี, สัมภาษณ์ 28 กันยายน 2556)

บางครั้งขณะที่ผู้วิจัยกำลังสัมภาษณ์ผู้รู้ของชุมชน เช่น ขนานห้า ขนานสามแก้ว ปุ่จรรย์ขนานคาคัด เป็นต้น มีผู้มาขอคำปรึกษาในการถวายคัมภีร์และขอบูชาคัมภีร์อยู่เรื่อยๆ สังเกตว่าเมื่อผู้รู้ของชุมชนแนะนำให้ถวายคัมภีร์ตามขนบที่ปฏิบัติสืบกันมา ผู้มาขอคำปรึกษาก็ปฏิบัติตามคำแนะนำ แสดงถึงความเคารพที่มีต่อ “ผู้รู้ของชุมชน”

2) แหล่งบูชาคัมภีร์และอัตราค่าบูชาคัมภีร์

แหล่งผลิตธัมม์อุทิศก็มีลักษณะเช่นเดียวกับแหล่งผลิตธัมม์ชาตา คือมีทั้งคัมภีร์ที่ผลิตจากฝั่งสหภาพเมียนมา ประกอบด้วยโรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง ท่าขี้เหล็ก และวัดพระธาตุจอมแจ้ง เมืองยอง ฝั่งไทย มีแหล่งผลิตได้แก่ โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว โรงพิมพ์ลานเทียมล้านนา และคัดลอกโดยพระภิกษุ ปุ่จรรย์ ขนาน ทั้งในหมู่บ้านและต่างหมู่บ้าน

กลุ่มชาติพันธุ์ไทสามารถบูชาคัมภีร์ได้ทั้งที่วัดผาแตก ร้านสังฆภัณฑ์ และบ้านของผู้รู้ในชุมชน อัตราค่าบูชาคัมภีร์ขึ้นอยู่กับความยาวของเรื่องและลักษณะการผลิต หากเรื่องยาวมาก แบ่งเป็นหลายผูกอัตราค่าบูชาย่อมสูงขึ้น วิธีการผลิตและวัสดุก็มีผลต่ออัตราค่าบูชา หากผลิตด้วยการคัดลอกด้วยลายมืออัตราค่าบูชาคัมภีร์จะแพงกว่าที่ผลิตในรูปแบบของอุตสาหกรรมซึ่งผลิตได้คราวละมากๆ วัสดุในการบันทึกผลต่ออัตราค่าบูชาเช่นกัน ไบลานมีอัตราค่าบูชาสูงสุด รองลงมาคือพับสา

และลานเทียม เนื่องจากโบราณหายาก กระบวนการเตรียมโบราณมีหลายขั้นตอน หาผู้ทำได้ยาก ทำให้ธัมม์ที่จารบนโบราณมีอัตราค่าบูชาที่แพงกว่าพับสา ปัจจุบันไม่พบว่ามีผู้สังจารธัมม์อุทิศบนโบราณ ส่วนพับสาที่ใช้เป็นวัสดุคัดลอกคัมภีร์นำเข้าจากสหภาพเมียนมา จากการสอบถามพบว่าหากเป็นธัมม์อุทิศผูกเดี่ยวจบ มีอัตราค่าบูชาต่างกัน ดังนี้

ตารางที่ 30 ตารางแสดงอัตราค่าบูชาคัมภีร์จากแหล่งต่างๆ ที่มีผู้ถวายเข้าวัดผาแตก

แหล่งผลิต/ ที่มาของคัมภีร์	อัตราค่าบูชา	อักษร	วิธีการผลิต	สถานที่บูชา	หมายเหตุ
พับสาวัดพระ ธาตุสายเมือง	100 บาท	อักษรธรรม	โรงพิมพ์	บ้านปู่จารย์, บ้านขนานสามแก้ว	
พับสาขนาน สามแก้ว	70 - 100 บาท	อักษรธรรม	โรงพิมพ์ท้องถิ่น	บ้านขนานสามแก้ว, บ้านปู่จารย์	ขนานสามแก้ว จำหน่ายผูกละ 70 บาท มี ผู้นำไป จำหน่ายต่อ ราคาผูกละ 80 - 100 บาท
พับสาลายมือ จาร	100 -120 บาท	อักษรธรรม	เขียน คัดลอก ด้วยลายมือ	วัดผาแตก, บ้านปู่ จารย์ บ้านขนานจำ	ติดต่อกับผู้ จารธัมม์ ล่วงหน้า
ลานเทียม ล้านนา	20 - 25 บาท	อักษรธรรม/ อักษรไทย	โรงพิมพ์ท้องถิ่น	ร้านสังฆภัณฑ์	

3) อักษรที่ใช้บันทึกและอายุของผู้บูชาคัมภีร์

จากข้อมูลในตาราง 31 พบว่า หากคัมภีร์มีแหล่งผลิตที่หลากหลาย ทั้งฝั่งวัดพระธาตุสายเมือง โรงพิมพ์ในหมู่บ้าน โรงพิมพ์ลานเทียมในภาคเหนือ รวมทั้งลายมือจารแล้วนั้น ยกตัวอย่างเช่น *มหาวิทยาลัยโพธิโลก* เป็นต้น เมื่อดูจากแหล่งผลิตคัมภีร์พบว่า จำนวนผูกที่มีผู้ถวายเข้าวัดสูงสุดเป็นลานเทียมล้านนา ซึ่งมีอัตราค่าบูชาที่ถูกกว่าพับสา 2-3 เท่า แสดงว่าปัจจัยเรื่องอัตราค่าบูชาคัมภีร์เป็นเรื่องหนึ่งที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทคำนี้

พับสามักบันทึกดด้วยอักษรธรรม ในขณะที่ลานเขียนล้านนาที่มีทั้งที่พิมพ์ด้วยอักษรไทย อย่างเดียว และอักษรไทยควบคู่กันไปจากอักษรธรรม ขึ้นอยู่กับโรงพิมพ์ อนึ่งอักษรธรรมล้านนากับ อักษรไทลื้อ อักษรไทเขิน มีความแตกต่างกันเล็กน้อย

อย่างไรก็ตามจากการสังเกตการณ์ในงานตั้งธัมม์และสุมสัมภาษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ไท พบว่าอายุของผู้ถวายมีผลต่อการเลือกบูชาคัมภีร์ หากผู้ถวายเป็นผู้ที่เกิดและเติบโตในเมืองต่างๆ ใน รัฐฉานและสิบสองปันนา มักเลือกถวายคัมภีร์ที่บันทึกด้วยพับสามักด้วยอักษรธรรม หากผู้ถวายเกิดและ โตในเมืองไทยมักเลือกถวายคัมภีร์ในลักษณะของลานเขียนที่บันทึกด้วยอักษรไทย

ข้อนี้อธิบายได้ว่า การศึกษาตามขนบเดิมในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท คือ การ บรรพชาอุปสมบท ระหว่างกุลบุตรบรรพชาเป็นสามเณร พระผู้ใหญ่จะสอนให้เณรน้อยอ่าน-เขียน อักษรธรรมเมื่อลาสิกขา เมื่อสึกออกมาเป็นน้อย-หนานก็สามารถอ่าน-เขียนอักษรธรรมได้ กลุ่มของ น้อย-หนานบางคนสามารถอ่านอักษรไทยได้ด้วย แม้กระนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่สามารถอ่าน-เขียนได้ ทั้งอักษรธรรมและอักษรไทย ก็ยังคุ้นชินกับอักษรธรรมมากกว่าอยู่ดี

ทว่าในรุ่นลูก รุ่นหลาน ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่เกิดในเมืองไทยหรือเติบโตในเมืองไทย คนกลุ่มนี้ได้รับการในระบบการศึกษาไทยซึ่งเรียนเป็นภาษาไทย ย่อมคุ้นเคยกับอักษรไทยมากกว่า ในกลุ่มผู้ที่เคยบวชเรียนมาก็สามารถอ่าน-เขียนอักษรธรรมได้ แต่เสียดายว่าเยาวชนรุ่นใหม่มีผู้รู้ใฝ่ใจ เรียนรู้อักษรธรรมน้อยลง ด้วยเหตุนี้ ทำให้เข้าใจได้ว่าการเลือกถวายคัมภีร์ในกลุ่มธัมมอุทิศ กลุ่ม ชาติพันธุ์ไทจึงเลือกถวายคัมภีร์ที่บันทึกด้วยอักษรในรูปแบบที่ตนคุ้นเคย

ธัมมอุทิศเป็นคัมภีร์กลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทถวายเป็นประจำทุกปีเพื่ออุทิศ ส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับทั้งในงานศพ งานทำบุญร้อยวัน งานตั้งธัมม์ งานทานสามสุมสี่พัน งานทานมหา ปาง หรือแม้แต่เพียงฝันถึงผู้เสียชีวิต ด้วยความเชื่อที่ว่าการทำงานธัมม์ได้กุศลสูง

วิธีคิดในการเลือกถวายธัมม์ชาตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทตั้งอยู่บนฐานคิดเรื่องโหราศาสตร์ สัมพันธ์กับสัตว์ประจำปีนักษัตร และสอดคล้องกับคัมภีร์*ลัททวิมาลา* ในขณะที่วิธีคิดในการเลือก ถวายธัมมอุทิศแบ่งได้เป็นวิธีคิดแบบเชื่อมโยงและวิธีคิดแบบเทียบเคียง ด้านขนบในการทานธัมม์ชาตา พบว่าส่วนใหญ่ถวายตรงตามวันเกิด เดือนเกิด และปีเกิดของตน มีบ้างที่ถวายธัมม์ชาตาเรื่องที่ไม่ตรงกับ ชาตาเกิดของตนด้วยมุ่งจะค้าชูอายุพระพุทธศาสนาให้อยู่ถึง 5,000 วัสสา ส่วนขนบในการ ทานธัมมอุทิศมีความยืดหยุ่นสูง แต่ไม่พบว่ามีกรทานธัมมอุทิศข้ามไปเป็นกลุ่มธัมม์ชาตา กลุ่มชาติ พันธุ์ไทที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ยังคงมีการใช้ธัมม์ชาตาและธัมมอุทิศเพื่อ ถวายในโอกาสต่างๆ สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในบทต่อไปจะกล่าวถึงบทบาทของประเพณีทานธัมม์ที่ มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไท

บทที่ 6

บทบาทของประเพณีทานธัมมต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ ต.เวียงพางคำ

อ.แม่สาย จ.เชียงราย

ทฤษฎีบทบาทหน้าที่นิยมมองว่า วัฒนธรรมส่วนต่างๆ ในสังคมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งทางด้านปัจจัยพื้นฐาน ด้านความมั่นคงของสังคม และความมั่นคงทางด้านจิตใจ (ศิริพร ณ ถลาง, 2557: 360) ประเพณีทานธัมมนับเป็นวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ที่แม้กลุ่มชาติพันธุ์ไทจะอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยก็ยังคงรักษาและสืบทอดประเพณีทานธัมมอยู่ ในบทนี้กล่าวถึงบทบาทของประเพณีทานธัมมที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทใน 5 ประเด็น ได้แก่

- 6.1 บทบาทในการอธิบายที่มาในการประกอบพิธีกรรม
- 6.2 บทบาทในการสร้างความมั่นคงทางใจให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ไท
- 6.3 บทบาทในการสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรม
- 6.4 บทบาทในการสืบทอดพระพุทธศาสนา
- 6.5 บทบาทในการเชื่อมความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งในพื้นที่วิจัยและต่างพื้นที่และช่วยสร้างความสามัคคีให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ไทและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

6.1 บทบาทในการอธิบายที่มาในการประกอบพิธีกรรม

ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 5 ว่า ประเพณีทานธัมมมีการถวายคัมภีร์และมักเทศน์คัมภีร์ควบคู่ไปด้วย คัมภีร์บางเรื่องมีขอบในการถวายเครื่องไทยทานเฉพาะอย่าง คัมภีร์หลายเรื่อง ได้แก่ *ทุติยมาลัย จุฬังคมาลัย เยหลวง เปตพลี มาลัยโผด* มีคำอธิบายที่มาของการประกอบพิธี และที่มาในการจัดเตรียมของถวาย ดังนี้

6.1.1 คัมภีร์ *ทุติยมาลัย จุฬังคมาลัย* อธิบายที่มาของการตั้งธัมมมหาชาติ ทานมหาปาง และเครื่องบูชาธัมม

ที่วัดผาแตกไม่ว่าจะเป็น การตั้งธัมมมหาชาติหรือการทานมหาปางก็ดี มีการเทศน์คัมภีร์บางเรื่องก่อน *เวสสันดรชาดก* ตั้งต้นจาก *ปารมี อุณณหัสะ ธัมมอุทิต อานิสงส์ลััพพะทาน*

ธัมมชาตา สุขชะวันณะวัฬหลง สุตันตะ วินัยยะ อภิธัมมาเจตคัมภีร์ **ปถมมालย์ ทุตติยมालย์** คาถาพัน เวสสันตระ มหาวิปากเวสสันตระ อาณิสสเวสสันตระ และ กัณณกวัตติ มีธรรมเนียมว่าคัมภีร์ **ปถมมาลย์** และ **ทุตติยมालย์** ต้องลำดับการเทศน์ก่อน**เวสสันตระชาดก** เสมอ เมื่อตั้งต้นเทศน์ธัมม **ปถมมาลย์** แล้วนั้น ต้องเทศน์คัมภีร์ตามลำดับที่ให้ไว้ข้างต้นเรื่อยไปจะลัดไปเทศน์เรื่องอื่นไม่ได้(ขนานอื่นแก้ว ดวงดี, สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2557) ในอดีตที่วัดผาตากมีการถวายและเทศน์คัมภีร์**จุฬังค** **มालย์** อีกผูกหนึ่ง โดยเทศน์ต่อจาก**ทุตติยมालย์** ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ไม่มีการถวายและเทศน์คัมภีร์ **จุฬังค** **มालย์** อีก เนื่องด้วยเชิงตุงไม่ได้ผลิตคัมภีร์ดังกล่าว ทำให้หาคัมภีร์ถวายยาก (พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2558)

คัมภีร์ที่มีชื่อเนื่องด้วยพระมัลลย์ทั้ง 3 คัมภีร์ ได้แก่ **ปถมมาลย์** **ทุตติยมालย์** และ**จุฬังค** **มัลลย์** มีเนื้อหาต่อเนื่องกัน เริ่มจาก **ปถมมาลย์** เล่าว่า พระมัลลย์นำดอกบัว 8 ดอกที่ชายยากจนถวายไปบูชาพระเจดีย์จุฬามณี **ทุตติยมัลลย์** มีเรื่องราว พระศรีอาริยมตไตรยฝากให้พระมัลลย์บอกมนุษย์ว่า หากอยากเกิดในศาสนาพระองค์ให้จัดแต่งเครื่องบูชาและเทศน์มหาชาติให้จบภายใน 1 วัน ส่วนในคัมภีร์**จุฬังค** **มัลลย์** เล่าว่า เมื่อพระมัลลย์แจ้งข่าวแก่คนในชมพูทวีปว่าถ้าอยากเห็นหน้าพระศรีอาริย์ให้ทานธัมม**เวสสันตระ** ถวายเครื่องบูชาอย่างละพัน และฟังธัมม**เวสสันตระ** ให้จบในวันเดียว คนในชมพูทวีปกังวลว่าธัมมเรื่องนี้มีเครื่องบูชามากผู้ที่ทำได้มีแต่พระราชและมหาเศรษฐี ขอให้พระมัลลย์ขึ้นไปถามพระศรีอาริย์ จุฬังคจะอุบาสกอาสาขึ้นไปถามพระศรีอาริย์พร้อมพระมัลลย์ พระศรีอาริย์ผ่อนผันว่าหากคนเดียวเตรียมของบูชาธัมมไม่ได้ก็ให้คนหลายๆ คนช่วยกันเตรียมเครื่องบูชาให้ทานธัมมและฟังธัมม**เวสสันตระ** ให้จบภายใน 1 วัน

เห็นได้ชัดเจนว่า คัมภีร์**ทุตติยมัลลย์** อธิบายที่มาของการจัดเตรียมเครื่องพันบูชาธัมม**เวสสันตระ** กำหนดให้ถวายและฟังธัมม**เวสสันตระ** ให้จบภายในวันเดียว และระบุอนิสสว่าผู้ฟังธัมม**เวสสันตระ**จักได้เกิดในศาสนาพระศรีอาริย์ ส่วนคัมภีร์**จุฬังค** **มัลลย์** อธิบายว่าหากไม่สามารถจัดทานธัมม**เวสสันตระ**(ทานมหาปาง)เพียงคนเดียวไม่ได้ ก็อนุญาตให้คนหลายคนร่วมกันจัดการทานธัมม**เวสสันตระ**(ตั้งธัมม)

กล่าวได้ว่าคัมภีร์**ปถมมัลลย์** **ทุตติยมัลลย์** และ**จุฬังค** **มัลลย์** เป็นคัมภีร์อธิบายที่มาของการเทศน์มหาชาติซึ่งแบ่งได้ 2 อย่างตามเจ้าภาพ คือ การตั้งธัมมและทานมหาปาง และให้รายชื่อเครื่องพันซึ่งเป็นเครื่องบูชาธัมม**เวสสันตระ**

ในคัมภีร์**ทุตติยมัลลย์** พระศรีอาริยมตไตรยบอกให้เตรียมเครื่องพัน เป็นเครื่องบูชาธัมม**มหาเวสสันตระ**และให้ฟังธัมมเรื่องดังกล่าวให้จบใน 1 วัน 1 คืน ดังนี้

โพธิสัตว์เจ้ารู้อ่าว เทียดอากาศ ยังข่าวสานชุมนุมันไส้ ตนนห่อไธโพธิสัตตา
ก็โสมนัสบ้อย คะค้อยก่าถามสาน ว่าข้าแต่เจ้ากู ตนทั้งหลายเปนหมู่ ในด้าวอยู่ชุมนุม

โคโลงดูหันช้า เมื่อลงมาเปนพระพายหน้าแท้ตีหลี จุ่งหื้อเข้าบูชาตีทุกสิ่ง มหาเวสสันดระ
 ยิ่งวันเดียว ผุ่งคนนั้นไส้ จุ่งหื้อได้นำมายังเคื่องบูชาหลายสำ **ประทีปพร้าพันดวง ดอกดู
 พวงขึ้นช้อย มีบ่น้อยพอพัน ดอกอุบนงามยิ่ง พันทุกสิ่งสันเดียว ผักตบเขียวพอแพ่ง
 พันนึ่งแต่งบูชา กาสลองรองยาดย้อย พันถึถ้อยบูชา ซ่อทุงดาแต่งไว้วัย พัน1 ได้บูชา
 ลำเทียนตราพัน 1 อ่า่นพร้อมคองคองคาถา เข้าก้อรตราพอแต่ง เคื่องพร้อมแห่งบูชา
 ชวนกันมาหราชพันเต้า พร้อมกันเข้ามาฟัง ยังมหาเวสสันดระธัมม์วิเสียด ใจตั้งเทียบทุก
 คน ก็ยังจักได้ถึงอรหันตผลคานอันประเสียด ถ้าเกิดด้วยอภิญาณ ทั้งสี่ประการถ้วน 5
 ไนเมื่อข้าลงเมื่อ ตรีตประยาสัพพะัญญุตัญญาณพายหน้าบ่ออย่าชาแล**

(*ทุติยมาลย์*)

จากข้อมูลภาคสนามพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทให้ความสำคัญกับเครื่องบูชาธัมม์*เวสสันดร*
 มาก เครื่องพันที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทเตรียมเพื่อถวาย ได้แก่ ซ่อพันตัว ประทีปพันดวง ข้าวพันก้อน
 ดอกไม้พันดวง ประทีป ในที่นี้นิยมถวายผางประทีป สิ่งที่น่าให้ครบถ้วน ถ้วน คือ ซ่อ ประทีป ก้อนข้าว
 แต่ดอกไม้พันดวงหรือดอกไม้พันดอกนั้นเป็นจำนวนโดยประมาณ ชาวบ้านเสาะหาดอกไม้เท่าที่หาได้
 เป็นเครื่องบูชาธัมม์ และถือว่าการจุดบอกไฟดอกไม้หรือดอกไม้เพลิง เป็นการเติมให้ดอกไม้พันดวง
 ครบถ้วน อนึ่งชื่อดอกไม้ที่ระบุไว้ในคัมภีร์*ทุติยมาลย์* ได้แก่ ดอกผักตบ ดอกบัว ดอกกาสะลอง(ดอก
 ปีบ) จากข้อมูลภาคสนามไม่พบว่ามีกรถวายดอกไม้ผักตบ ส่วนดอกบัวและดอกกาสะลองมีการถวายอยู่
 บ้าง แต่มีจำนวนไม่มากถึงพันดอก

ในทางปฏิบัติพบว่าของถวายบางอย่าง เช่น ดอกไม้พันดวงกับบอกไฟดอกไม้ สามารถ
 ยืดหยุ่นได้ หากสิ่งทดแทนกันถวายได้ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทยังคงรักษาไว้อย่างเคร่งครัด
 ไม่ละเมิดเป็นอันขาด คือ การรักษาเวลาในการเทศน์ธัมม์*เวสสันดร* ให้อยู่ภายใน 1 วัน 1 คืน
 กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็งานตั้งธัมม์หรืองานทานมหาปาง เมื่อเลยเที่ยงคืนไปเล็กน้อยจะประกอบพิธี
 “ทานข้าวพันก้อน” หรือถวายข้าวพันก้อน เมื่อปุจารย์อาราธนาธรรม จากนั้นพระภิกษุขึ้นเทศน์ธัมม์
 กัณฑ์*ทศพร* และเทศน์*เวสสันดร* กัณฑ์อื่นๆ เรื่อยไปจนถึงกัณฑ์*นครกัณฑ์* ซึ่งเป็นกัณฑ์สุดท้าย
 มักเทศน์จบประมาณ 21.00 น.

กล่าวได้ว่าคัมภีร์*ทุติยมาลย์* และ *จุฬังคมาลย์* เป็นบทบัญญัติของการจัดเตรียม
เครื่องบูชาธัมม์เวสสันดร คัมภีร์ดังกล่าวมีบทบาทในการอธิบายอานิสงส์ของการทานธัมม์และฟังธัมม์
 เวสสันดรให้จบภายในวันเดียวว่าจะได้เกิดร่วมชาติกับพระศรีอาริยมตไตรย พระศรีอาริย์เป็นผู้บอก
 ให้ประกอบพิธีดังกล่าวพร้อมกับให้เตรียมเครื่องพันเป็นเครื่องบูชาธัมม์เวสสันดร ในคัมภีร์*จุฬังค
 มาลย์* กล่าวไว้ชัดเจนว่าแม้คนเดียวทำทานไม่ได้ก็ให้หลายคนช่วยกันทำ สอดคล้องกับประเพณี
 ทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ที่หากคู่สามีภรรยาเป็นเจ้าภาพทานธัมม์เวสสันดรจะเรียกว่าทานมหา

ปาง และหากคนทั้งชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของเรียกว่าตั้งธัมม์ การเตรียมเครื่องบูชาธัมม์เวสสันดร เป็นสิ่งที่คนในชุมชนรับรู้ร่วมกันผ่านการเทศน์ของพระภิกษุ-สามเณร

6.1.2 คัมภีร์เยหลวง อธิบายเหตุที่ต้องสังฆกุศลกรรมและเผาคัมภีร์ไปพร้อมกับร่างผู้เสียชีวิต

ในการมาปนกิจศพปุ่จารย์ชานนเถร นามปุ่ ปุ่จารย์ชาวไทใหญ่ วัดผาแตก ในโลงศพมีคัมภีร์พับกัมมัฏฐานและเยหลวง วางบนอกของผู้เสียชีวิตพร้อมด้วยดอกไม้จันทน์และธูปธูปเงิน พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทคัมภีร์ดังกล่าวเผาพร้อมร่างผู้ตายเพื่อให้ติดตามไปโลกหน้า

คำว่า “เย” หรือ “เยีย” หมายถึง ยุ่งซำ คำว่า “หลวง” หมายถึงใหญ่ รวมความแล้ว “เยหลวง” หรือ “เยียหลวง” ในที่นี้ หมายถึงยุ่งซำขนาดใหญ่ ชื่อคัมภีร์เยหลวง สื่อความหมายว่าเป็นคัมภีร์ที่รวบรวมพระธรรมคัมภีร์ต่างๆ ไว้มากเช่นเดียวกับยุ่งซำขนาดใหญ่ที่บรรจุข้าวจำนวนมากไว้ เมื่อศึกษาเนื้อความในคัมภีร์เยหลวง ร่วมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทำให้เข้าใจเหตุที่ต้องเผาคัมภีร์ดังกล่าวไปพร้อมผู้ตาย

คัมภีร์เยหลวง มีเนื้อหา 2 ส่วน ส่วนแรกกล่าวถึงพระรูปหนึ่งเดินทางไปเมืองผาตั้งผา ต่อเพื่อรวบรวมสรรพคัมภีร์บรรจุไว้ในธัมม์เยหลวง ด้วยเหตุนี้จึงถือว่าธัมม์เยหลวง เป็น “หัวธัมม์” ที่บรรจุพระธัมม์คัมภีร์ทั้งปวง (ชานนธำ นามแก้ว, สัมภาษณ์ 30 พฤษภาคม 2557) เนื้อหาส่วนที่ 2 กล่าวว่าเมื่อเสียชีวิตผู้ตายจะเดินทางไปพบพระยายมที่ศาลาเก้าห้อง พระยายมถามถึงกุศลกรรมที่เคยบำเพ็ญมาเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ได้แก่ รักษาศีล ฟังธรรม เจริญเมตตาภาวนา ทานธัมม์ ทานธัมม์เยหลวง ธัมม์เทวทูต พับกัมมัฏฐาน ถวายผ้ากฐิน บวชเณร บวชพระ เป็นเจ้าภาพบรรพชาอุปสมบท และรู้คาถาเทวทูตทั้งห้า หากท่องคาถาเทวทูตทั้งห้าได้ หากผู้ตายระลึกได้ว่าตนได้สร้างกุศลครบทุกข้อดังกล่าวข้างต้นและมีธัมม์เยหลวงไปแสดงเป็นหลักฐาน พระยายมจะตัดสินให้ขึ้นสวรรค์

เนื้อความในคัมภีร์เยหลวง ชี้ว่า การทำบุญด้วยการทานธัมม์ ถวายผ้ากฐิน เป็นเจ้าภาพบรรพชาอุปสมบท รักษาศีล และเจริญภาวนา เป็นบุญสำคัญในวัฒนธรรมพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท หากทำได้ครบถ้วนจักได้ขึ้นไปเสวยผลบุญในสวรรค์ จึงทำให้เข้าใจได้ว่าเหตุที่กลุ่มชาติพันธุ์หมั่นให้ทาน เมื่อถึงวัยสมควรก็รักษาศีลอย่างเคร่งครัดและเจริญภาวนา ด้วยเชื่อว่าในโลกหลังความตายที่ว่าเมื่อสิ้นอายุตนต้องตอบคำถามพระยายม หากสังฆบุญกุศลไว้มากจะได้ไปสวรรค์

กลุ่มชาติพันธุ์ไทให้ความสำคัญกับการเจริญภาวนา เห็นได้จากมีธรรมเนียมปฏิบัติว่าเมื่อย่างเข้าสู่วัยกลางคนและพอจะมีเวลาว่าง ในทุกวันโกนและวันพระตลอดช่วงพรรษา 3 เดือน ชายและหญิงที่มีความพร้อมจะปลีกตัวออกจากบ้านเรือนไปนอนค้างคืนที่วัดเพื่อถือศีลปฏิบัติธรรม กิจกรรมที่วัดมีทั้งการสวดมนต์ การนั่งสมาธิ การตกลูกประคำ การฟังเทศน์ฟังธรรม รวมทั้งการ

ช่วยกันทำความสะอาดบริเวณวัด มีคำเรียกผู้ถือศีลเพศชายว่าพ่อศีลและเพศหญิงว่าแม่ศีล คัมภีร์ที่พ่อศีลแม่ศีลต้องพกพาติดตัวไปวัดเสมอคือธัมมะเยหลวง และพับกัมมัฏฐาน

ในคัมภีร์เยหลวง กล่าวถึงอานิสงส์ในการถวายคัมภีร์ว่าแม่ได้กระทำให้บาปกรรมใดๆ ไว้ก็ตาม ด้วยอานิสงส์ของการถวายธัมมะเยหลวง ช่วยให้บาปกรรมทั้งหลายสิ้นไป เมื่อมีผู้เสียชีวิตให้นำคัมภีร์เยหลวงนี้มัดติดตัวผู้ตายไปด้วย ดังความว่า

หื้อได้ชวนกันแต่้มเขียนยังธัมมะเยหลวง ผูกรี้ ทานกับศาสนา ภูพระตถาคตแล้ว จักสมตั้ง คำมักคำปรารถนา แห่งมันผู้นั้นชุประการแล **แม่นว่าได้กัทำบาปกัมม์เวรไว้พายหลัง ก็จักฆ่าเสเผาเสยงบาปกัมม์เวรทั้งมวลผู้นั้นเสยงแล ก็จักบังเกิดเป็นภิดานภิดานคำไปหับหับเสยง ปตูอบายทั้งสี่แล ก็บ่ห่อนว่าจักได้ไปตถกนารกสักชาติแล เหตุตั้งอัน คันว่าบุคคละยิงชายทั้งหลายโลกนี้แล ผู้ใดกัดี ยามเมื่อจักม้างปัญจขันธ์ 5 แลตายไปสู่ปรโลกพายหน้า ก็หื้อแต่้มเขียนเอาธัมมะเยหลวงผูกรี้ใส่ไว้ถ่วงขาวแล้ว เอามัดพอมคอผู้ตายไปนั้นแล**

(เยหลวง ขนานสามแก้ว)

จากเนื้อความในคัมภีร์เยหลวง ช่างต้นระบุชัดเจนว่า ผู้สร้างธัมมะเยหลวง เป็นสมบัติส่วนตัวจะไม่ตกอบายภูมิและเมื่อมีผู้เสียชีวิตนำธัมมะเยหลวง มัดติดไปกับผู้ตายไปด้วย ด้วยคติความเชื่อดังกล่าวทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตก ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย หมั่นสร้างบุญสร้างกุศลด้วยการทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา ตามกำลังของตน

ที่วัดผาแตก ช่วงเช้าพรรษายังคงมีพ่อศีลแม่ศีลรวมแล้วกว่า 200 คน ไปถือศีลปฏิบัติธรรมในวันโกนและวันพระนอนค้ำที่วัดผาแตก เมื่อพ่อศีลแม่ศีลสิ้นบุญจะเผาพับกัมมัฏฐานและธัมมะเยหลวง ที่พกพาไปวัด ให้ติดตามไปเป็นหลักฐานแสดงต่อพระยายมในโลกรหน้า ว่าได้สร้างกุศลกรรมอย่างต่อเนื่อง กล่าวได้ว่า ธัมมะเยหลวง เป็นเสมือนใบเบิกทางไปสวรรค์ตามความเชื่อในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

6.1.3 คัมภีร์เปตพลี และ มาลัยโผต อธิบายเหตุที่ต้องทำบุญอุทิศให้ผู้เสียชีวิต

ทั้งคัมภีร์เปตพลีและมาลัยโผต เป็นธัมม์ที่ใช้สำหรับอุทิศให้ผู้เสียชีวิต คัมภีร์เปตพลีจะถวายและเทศน์ในวัน 12 เพ็ง คือ วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ตกราวเดือนกันยายน ส่วนคัมภีร์มาลัยโผตใช้เทศน์ในงานศพและถวายเพื่ออุทิศบุญในโอกาสต่างๆ เป็นต้นว่า ทานธัมม์ในงานทำบุญร้อยวัน ทานธัมม์ในงานตั้งธัมม์และทานมหาปาง เป็นต้น

เนื้อความในคัมภีร์เปตพลี อธิบายเหตุที่ต้องทำบุญอุทิศให้ผู้เสียชีวิตในวันเพ็ญเดือนสิบสอง พระพุทธเจ้าแนะพระเจ้าพิมพิสารว่าในวันสิบสองเพ็งพระยายมราชอนุญาตให้สัตว์นรกที่ใกล้

จะหมดอายุขึ้นมารับส่วนบุญในโลกมนุษย์ เมื่อถึงวันสิบสองเพ็งพระเจ้าพิมพิสารและบริวารนำภัตตาหารไปถวายพระพุทธเจ้าและอุทิศบุญให้ญาติผู้ล่วงลับ พระองค์สั่งให้ชาวเมืองทำบุญอุทิศให้ญาติและทำเป็นประเพณีสืบต่อมา สัตว์นรกที่ได้รับส่วนบุญจะอุบัติเป็นเทวดาให้พรลูกหลาน ส่วนสัตว์นรกที่ไม่ได้รับส่วนบุญก็ต้องกลับไปชดใช้กรรมต่อในนรกและแข่งค่าลูกหลาน

ด้วยความเชื่อดังปรากฏในคัมภีร์*เปตพลี* ว่าในวันสิบสองเพ็งของทุกปี เป็นวันที่มีการปล่อยดวงวิญญาณของสัตว์นรกมาโลกมนุษย์ วันนี้นักกลุ่มชาติพันธุ์จัดเตรียมอาหารที่ผู้ตายชอบรับประทานขณะมีชีวิต จัดใส่สำหรับหรือที่เรียกว่า “ขันเข้า” ไปถวายพระที่วัด หากผู้ตายเสียชีวิตธรรมดา เป็นต้นว่า เสียชีวิตด้วยโรคชรา เสียชีวิตด้วยความเจ็บป่วย ญาติจะถวายภัตตาหารในวัด แต่หากผู้ตายเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุ ถูกฆ่าตาย พ้าผ่า หรือที่เรียกว่าตายโหง ถือว่ามีกรรมหนัก ดวงวิญญาณของผู้ตายไม่สามารถเข้าวัดได้ ญาติต้องทานขันเข้านอกวัด ในวันสิบสองเพ็งมีคนมาทำบุญจำนวนมากตั้งแต่หัวรุ่งจนกระทั่งถึงเย็น

คัมภีร์ที่ใช้ถวายและใช้เทศน์ข้างต้นทั้งคัมภีร์*ทุติยมาลัย* *จุฬาลงคมาลัย* *เปตพลี* และ*มาลัยโผด* มีบทบาทในการให้คำอธิบาย บอกเล่าที่มาของพิธีกรรม คัมภีร์บางเรื่องระบุถึงการจัดเครื่องบูชาธัมม์อีกด้วย

6.2 บทบาทในการสร้างความมั่นคงทางใจให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ไท

หน้าที่หลักพื้นฐานของศาสนาอย่างหนึ่งคือ “สร้างความมั่นคงทางใจ” และ “ทำให้เกิดความสบายใจ” แก่ศาสนิก ในแง่นี้ประเพณีทานธัมม์มีหน้าที่ดังกล่าว เห็นได้จากการทานธัมม์อุทิศ การทานธัมม์ฆาตาสเพื่อสะเดาะเคราะห์ และการทานธัมม์*มหาวิบาก*หวังให้พ้นจากวิบากกรรมในชีวิต ดังนี้

6.2.1 ทานธัมม์อุทิศ ญาติหวังให้ผู้เสียชีวิตพ้นทุกข์ถึงสุข

กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีความเชื่อเรื่องภพชาติ เชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดว่าเมื่อบุคคลเสียชีวิตไม่สามารถนำทรัพย์เงินทองติดตัวไปได้ มีเพียงบุญและบาปเท่านั้นที่ติดตัวไป ด้วยเหตุนี้กลุ่มชาติพันธุ์ไทจึงใส่ใจทำบุญทำทานเพื่อสั่งสมเสบียงบุญไปใช้ในภพหน้า รวมทั้งการทำบุญด้วยการทานธัมม์เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับอีกด้วย

การทานธัมม์เป็นอีกการทำบุญอีกวิธีหนึ่งที่เชื่อว่ามีอานิสงส์มาก ด้วยความห่วงใยต่อญาติมิตรที่ละโลกนี้ไปแล้ว เมื่อถึงช่วงเวลาเข้าพรรษา สงกรานต์ หรือฝันเห็นผู้เสียชีวิต ญาติจะทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย หวังให้อานิสงส์ของการถวายคัมภีร์ช่วยให้ผู้เสียชีวิตได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดีได้ ไม่ว่าจะเสียชีวิตไปนานเพียงใดก็ยังคงทำบุญและทานธัมม์เป็นประจำทุกปี

กรณีศึกษาที่ 1 แม่ทานธัมม์*อานิสงส์*ส่งเข้า อุทิศให้ลูก

แม่แสงคำ ปัญญาคำ ชาวไทใหญ่ เชียงตุง อายุ 54 ปี (สัมภาษณ์ 17 กันยายน 2556) เล่าว่าตนมีลูกสาว 4 คน เสียชีวิตไป 1 คน “ลูกสาวชื่อนางอ่อนนุช ปัญญาคำ เสียชีวิตด้วยโรคความดันโลหิตสูงเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2556 ตนเสียใจมาก การทานธัมมทานิสงส์ส่งเข้าก็ทำให้สบายใจขึ้นว่าได้ทำบุญให้ลูกสาว” ในงานตั้งธัมมประจำปี พ.ศ. 2556 และ 2557 ที่วัดผาแตก แม่แสงคำ ปัญญาคำ ทานธัมมทานิสงส์ส่งเข้า เพื่ออุทิศให้ลูกสาว

การทานธัมมเพื่ออุทิศบุญให้ผู้เสียชีวิตนอกจากถวายของใช้ต่างๆ แล้ว นิยมใส่อาหารทั้งอาหารสด เป็นต้นว่า ข้าวเหนียว น้ำพริก ซีนหมู(เนื้อหมู) รวมถึงอาหารแห้ง ทั้งข้าวสาร พริก หอม กระเทียม หวังให้กุศลจากการทำบุญยังผลให้ดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตได้รับประทานอาหารดังกล่าว

ผู้วิจัยได้มีโอกาสพูดคุยกับแม่แสงคำอีกหลายครั้ง พบว่าเธอยังคงคิดถึงและเสียใจที่ลูกสาวจากไปก่อนวัยอันควรอยู่เสมอ และตั้งใจทำบุญด้วยการทานธัมมอุทิศให้ลูกทุกปี กล่าวได้ว่าการทานธัมมของแม่แสงคำที่ทำเพื่อหวังให้ลูกพ้นทุกข์ เป็นการแสดงออกถึงความรักและความห่วงใยของแม่ที่มีต่อลูก ในทางกลับกันการทานธัมมช่วยให้ผู้เป็นแม่คลายใจ สบายใจว่าได้ทำบุญอุทิศให้ลูกตามธรรมเนียมที่ปฏิบัติสืบกันมา

กรณีศึกษาที่ 2 ลูกทานธัมมเสฏฐีสั่งเข้า อุทิศให้พ่อและพี่ชาย

นางคำแดง ชาวไทลื้อเมืองยอง กล่าวว่า “เดือน 11 ปิง ผีที่ตายไปถูกปล่อยมารับบุญเมื่อถึงเวลาที่ทำบุญทานธัมม หยาดน้ำ(กรวดน้ำ)ไปหา เป็นห่วงพ่อ ห่วงพี่ชายที่ตายไปจะได้มีข้าวกิน ถ้าไม่ทำบุญทานไปหาจะไม่สบายใจ ถึงวันทำบุญทานธัมมก็หยุดงานไปทำบุญไปหา 1 ปี 1 ครั้ง” (นางคำแดง ชาวไทลื้อเมืองยอง, สัมภาษณ์ 25 ตุลาคม 2556) ทุกๆ ปีอย่างน้อยพี่คำแดงต้องทานธัมม 3 ผูก คือ 1)ทานธัมมไปให้พ่อแม่ที่เสียชีวิต 2)ทานธัมมสั่งสมบุญให้ตนเอง และ 3)ทานธัมมอุทิศบุญให้เจ้ากรรมนายเวร

ในงานตั้งธัมมประจำปี พ.ศ. 2555 ที่วัดผาแตก พี่คำแดงเลือกทานธัมมเสฏฐีสั่งเข้า มหาวีบาก และสมอกทันใจ ต่อมาในปีพ.ศ. 2556 ทานธัมมเสฏฐีสั่งเข้า มหาวีบาก และสมอกทันใจ เช่นเดิม พี่คำแดงอธิบายว่า “ทานธัมมเสฏฐีสั่งเข้า 2 ผูก ทานหาพ่อและพี่ชายที่ตายไป เราถวายทานส่งข้าวให้พ่อและพี่กิน ทานมหาวีบาก ทานหาเจ้ากรรมนายเวร และ ทานสมอกทันใจทานหาเทวดาที่คุ้มครองรักษาเรา” (นางคำแดง ชาวไทลื้อเมืองยอง, สัมภาษณ์ 25 ตุลาคม 2556)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การทานธัมมเพื่ออุทิศไปหาผู้เสียชีวิต เป็นการทำบุญที่อย่างน้อยช่วยให้ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ “สบายใจ” ว่าตนได้ ส่งข้าวปลาอาหาร หวังให้อานิสงส์ของการทำบุญมีส่วนช่วยให้ผู้ที่เสียชีวิตพ้นทุกข์ถึงสุข การทานธัมมอุทิศยังเป็นช่องทางที่ญาติได้แสดงออกถึงความห่วงใยต่อผู้ตาย รวมถึงความกตัญญูต่อบุพการีอีกด้วย

6.2.2 ทานธัมมชาตาเพื่อสะเดาะเคราะห์และถวายหัวให้ผู้ถวายมีอายุยืนยาว

การมีสุขภาพดีและมีอายุยืนเป็นความปรารถนาอย่างหนึ่งของมนุษย์ เห็นได้จากการพยายามหาวิธีการที่จะได้มีอายุยืน เป็นต้นว่าคั้นคว่ำตำรับยาอายุวัฒนะ การพัฒนาความรู้ในวงการแพทย์เพื่อรักษาและยืดชีวิตของมนุษย์ให้ยืนยาว

กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีความเชื่อว่าการทานธัมมค้ำนามหรือทานธัมมชาตามีอานิสงส์ช่วยค้ำชตาของผู้ถวายให้มีอายุยืนขวัญยืนและทั้งยังเป็นการสะเดาะเคราะห์ของผู้ถวายอีกด้วย

กรณีศึกษาที่ 1

ทานธัมมชาตาเพื่อสะเดาะเคราะห์ นางสมจิต เดชดี (สัมภาษณ์ 17 กันยายน 2556) อายุ 34 ปี ไทใหญ่ พ่อแม่เป็นคนเชียงตุง นางสมจิตเกิดที่เมืองไทย ในวันศุกร์ ปีแพะ นางสมจิตเปิดร้านขายของชำใกล้กับวัดผาแตก ปี พ.ศ. 2555 ทานธัมม 3 ผูก คือ *เยทลวง*, ธัมมชาตาปีแพะ และธัมมชาตาวันศุกร์ และปี พ.ศ. 2556 จกได้*ควาพัน* นางสมจิตบอกว่าถ้าโชคไม่ดีทานชาตาวันเกิดปีเกิดเป็นการสะเดาะเคราะห์

กรณีศึกษาที่ 2

ครอบครัววไลยใส ทานธัมมชาตาเนื่องจากปู่จารย์แนะนำ ครอบครัววไลยใสเป็นชาวไทใหญ่ เชียงตุง มาตั้งรกรากอยู่เมืองไทยได้ 30 ปีแล้ว ประกอบอาชีพขายของชำ มีฐานะมั่นคงจากการสัมภาษณ์พบว่า ลูกกอหลี่ ไลยใส อายุ 77 ปี เกิดวันจันทร์ ทานธัมมวันจันทร์ บรู้อือธัมม อาจารย์ว่าดีก็ทาน, นางแสงส่วย ไลยใส อายุ 73 ปี เกิดวันอังคาร ทานธัมมวันอังคาร ทั้งลูกกอหลี่ และนางแสงส่วยเป็นพ่อศีล-แม่ศีลนอนวัด (กอหลี่ ไลยใส, สัมภาษณ์ 26 ตุลาคม 2556)

กลุ่มชาติพันธุ์ไทส่วนใหญ่มักจดจำเวลาเกิด วันเกิด เดือนเกิด ปีเกิด ของตนได้ และนิยมทานธัมมตามชาตาเกิดของตน ในระหว่างงานตั้งธัมมพบว่ามีหลายคนทานธัมมชาตา แต่เมื่อผู้วิจัยถามต่อว่าธัมมชาตาวันจันทร์ ธัมมชาตาวันอังคาร ธัมมชาตาวันศุกร์ ชื่อธัมมเรื่องอะไร ผู้ให้ข้อมูลก็ตอบตรงๆ ว่าไม่รู้ชื่อธัมม อยากรู้ชื่อธัมมให้ไปถามพระหรือขนาน สังเกตว่ากรณีที่ผู้ทานธัมมไม่รู้ชื่อธัมมชาตามิได้เกิดเฉพาะพี่สมจิตและครอบครัววไลยใสเท่านั้น จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทส่วนใหญ่ หากมิได้เป็นพระภิกษุ ปู่จารย์ หรือขนาน น้อยคนนักที่สามารถกล่าวชื่อธัมมชาตาได้ครบถ้วน เมื่อถามต่อว่าทานธัมมชาตาแล้วดีอย่างไร บ้างก็ได้คำตอบว่าเป็นการสะเดาะเคราะห์ต่อชตา บ้างตอบว่าไม่ทราบอาจารย์แนะนำให้ถวายก็ทำตามที่อาจารย์แนะนำ คำตอบข้างต้นชี้ให้เห็นว่า แม้เกือบทุกคนในชุมชนจะถวายธัมมชาตา แต่เชื่อว่าทุกคนในชุมชนจะรู้เรื่องธัมมชาตา และคนในชุมชนรู้ว่าใครเป็น “ผู้รู้ของชุมชน”

ในการสำรวจธัมมชาตาที่มีผู้ถวายเข้าวัดผาแตกพบว่ามีคำ “ผาหนา” หรือถ้อยคำแสดงความปรารถนาหวังให้อานิสงส์การถวายธัมมค้ำชูชาตาของผู้ถวายหลายคน เช่น

“สัทธาธำผูกนิ ข้านางอีน้อย บ้านโกอะชายถวายทาน ค้ำชาตาปีเกิดปีเป่าแล **ขอหื้อขำมีทีฆาอายุ อยู่ดีมีสุขมีผลอานิสง** ชาตนิแลชาตหน้า ข้าแต่ สาธุ สาธุ นิพพาน์ ปรมิ สุขิ” (เวสสันดรธรรม, วัดผาแตก)

“สัทธานางนวร ไ้หวัร เกิดมาปีสี่ ทานธัมมสมภมิต **หื้ออยู่ดีมีสุข มีทีฆาอายุ สาธุ**” (สมภมิต, วัดผาแตก)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คติที่ว่าทานธัมมชาตาเพื่อสะเดาะเคราะห์และหวังให้มีอายุยืนยังมีผู้รับรู้และปฏิบัติสืบทอดอยู่ในชุมชน

6.2.3 ทานธัมมมหาวิบาก หวังให้พ้นจากวิบากกรรมในชีวิต

จากข้อมูลภาคสนามพบว่าคัมภีร์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทนิยมถวายมากที่สุดคือ คัมภีร์มหาวิบาก คำว่า วิบาก ในทางพุทธศาสนา หมายถึง ผล, ผลแห่งกรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อน (พระธรรมปิฎก, 2546: 231) ส่วนคำว่า มหา หมายถึง ใหญ่, ยิ่งใหญ่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 838) รวมความแล้วชื่อคัมภีร์มหาวิบาก แปลว่า คัมภีร์ที่ว่าด้วยผลของกรรมซึ่งมีพลังมาก

การทานธัมมโดยทั่วไปนั้นมีวัตถุประสงค์ในการถวาย 2 ประการ คือ ทานธัมมเพื่อสั่งสมบุญไปในภพหน้า และทานธัมมเพื่ออุทิศบุญให้ผู้เสียชีวิต คัมภีร์มหาวิบาก มีวัตถุประสงค์ในการถวายทั้ง 2 ประการ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่า การทานคัมภีร์มหาวิบาก ติดต่อกันครบ 3 ปี จะช่วยลดวิบากกรรม แก้ไขวิบากกรรมในชีวิต ทำให้มีชีวิตดีขึ้นกว่าเดิมพบว่า พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทมีความเชื่อและหวังในอานิสงส์ของการถวายคัมภีร์มหาวิบาก เพิ่มเติม กล่าวคือ ถวายเพื่อให้พ้นจากความเจ็บป่วย ความทุกข์ และความยากจน

“วิบาก” คือความเจ็บป่วย

พุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า อโรคยา ปรมมา ลาภา ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ ยังคงเป็นความจริงเสมอ การมีสุขภาพดีและแข็งแรงเป็นยอดปรารถนาอย่างหนึ่งของมนุษย์ เนื่องด้วยหากมีร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ย่อมช่วยเหลือตัวเองได้ ไม่เป็นภาระผู้อื่น ทั้งยังสามารถแสวงหาความรู้ ทรัพย์สินเงินทองได้ ต่างจากผู้ที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง เจ็บป่วยเสมอ ต้องเสียโอกาสในการทำงาน ต้องมีผู้ดูแล และต้องเสียค่าใช้จ่ายอันเนื่องด้วยความเจ็บป่วย ไม่มีผู้ใดยอยากให้ตนเจ็บป่วยเป็นเวลานานๆ ไม่ว่าจะป่วยมากหรือป่วยน้อย ทุกคนย่อมอยากหายป่วย

ร่างกายของมนุษย์ประกอบด้วยกายและใจ ความเจ็บป่วยนั้นหากรักษาแต่เพียง “กาย” โดยละเลยมิติด้าน “ใจ” แล้วไซ้ บางครั้งก็อาจหายช้าหรือไม่หายเลยก็ได้ ในวัฒนธรรมของ

กลุ่มชาติพันธุ์ไทเมื่อมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้น นอกจากรักษาด้วยยาหมอแล้วนั้นยังใช้พิธีกรรมในการรักษาโรคอีกด้วย การทานธัมม์มหาวิบาก เป็นอีกวิธีหนึ่งที่เชื่อว่ามีอานิสงส์ช่วยให้ผู้ป่วยที่เจ็บ กระเสาะกระแสะหายจากโรคในเร็ววันหรือไม่ก็ไม่ต้องทุกข์ทรมานจากความเจ็บป่วยนานและเสียชีวิต ด้วยอาการสงบ

กรณีศึกษาที่ 1 ทานธัมม์มหาวิบาก ให้ตนเองหายจากโรค

แม่อุ๊ยปิ่น สามบุญ อายุ 57 ปี (สัมภาษณ์ 26 ตุลาคม 2556) ไทลื้อ สิบสองพันนา มาอยู่เมืองไทยได้ 35 ปีแล้ว ลูกหลานเกิดที่เมืองไทยหมด ขณะนี้อาศัยอยู่กับหลานที่บ้านผาแตก ไม่ได้เป็นแม่สีลอนอนวัด แม่อุ๊ยปิ่น ทานธัมม์มหาวิบาก ติดต่อกัน 3 ปี (พ.ศ. 2555-2557) ในปี พ.ศ. 2557 แม่อุ๊ยทานธัมม์มหาวิบาก 2 ผูก แยกเป็นทานไปพายหน้า 1 ผูก ทานให้ลูกหญิงที่ยังอยู่อีก 1 ผูก นอกจากทานมหาวิบากที่เมืองไทยแล้ว ก็ฝากให้คนไปทานธัมม์มหาวิบาก ให้ที่เมืองยองอีกด้วย แม่อุ๊ยเล่าว่าครั้งหนึ่งแม่อุ๊ยเจ็บป่วยรักษาหมอกินยาอยู่นานก็ไม่หาย จึงไปหา “หมอไฟ” หมอไฟดูดวง ให้ บอกให้ทานธัมม์มหาวิบาก จะได้หาย แม่อุ๊ยปิ่นบูชาธัมม์มหาวิบาก จากกาดบนหรือตลาดนาย บุญยืน หลังจากทานธัมม์มหาวิบาก ก็หายป่วยได้ 2 ปีแล้ว และไม่กลับไปป่วยอีก

กรณีศึกษาที่ 2 ทานธัมม์มหาวิบากเพื่อให้แม่อุ๊ยหายจากโรค

แม่อุ๊ยแสง(นามสมมติ) อายุ 95 ปี ไทลื้อ เมืองยอง (สัมภาษณ์ 22 สิงหาคม 2556) ป่วยกระเสาะกระแสะนานเป็นปี จะหายก็ไม่หาย จะตายก็ไม่ตาย ร่างทรงเจ้าพ่อคำแดงแนะนำให้ ทานธัมม์มหาวิบาก 4 ผูก เพื่อช่วยลดวิบากกรรม เนื่องจากบ้านแม่อุ๊ยอยู่ไกลจากวัดผาแตกประมาณ 1 กิโลเมตร แม่อุ๊ยอายุมากแล้วทั้งยังป่วยทำให้เดินทางลำบาก หลานสาวจึงประกอบพิธีแทนแม่อุ๊ยที่ วัดผาแตก โดยนิมนต์พระ 4 รูป เทศน์ธัมม์มหาวิบาก 4 ผูก ทานข้าว 4 เฝ็นหรืออาหาร 4 สำหรับ พร้อมด้วยครัวทานหรือเครื่องไทยธรรม 4 ชุด ปล่อยปลาสะเดาะเคราะห์แทนแม่อุ๊ยจากนั้นหลาน นิมนต์พระมาสืบชาติให้แม่อุ๊ยที่บ้าน หลานเล่าว่าเมื่อประกอบพิธีดังกล่าว แม่อุ๊ยมีอาการดีขึ้นและ ยังคงมีชีวิตอยู่ หลานเล่าว่าตอนอุ๊ยแสงสาว ๆ ได้ทำบาป จับกึ่งหอยปูปลาทำอาหาร หลานเชื่อว่าด้วย วิบากดังกล่าวทำให้แม่อุ๊ยป่วยกระเสาะกระแสะ เดินหลังงุ่มตัวงอเหมือนกึ่ง

ในเรื่องของสิทธิ์ในการรักษาพยาบาล แมื่กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตกจะอพยพเข้ามาอยู่เมืองไทยนานนับสิบๆ ปี แต่บางคนก็ยังไม่ได้รับสิทธิ์ในการเป็นคนไทย ทำให้ไม่สามารถเข้าถึง ระบบประกันสุขภาพได้ ในละแวกอำเภอแม่สาย มีโรงพยาบาลแม่สายเป็นโรงพยาบาลรัฐ โรงพยาบาลโอเวอร์บูคเป็นโรงพยาบาลเอกชน นอกจากนี้มีคลินิกหลายแห่งกระจายตามชุมชนต่างๆ เมื่อเจ็บป่วยกลุ่มชาติพันธุ์ไทมักไปใช้บริการที่โรงพยาบาลแม่สายซึ่งเป็นโรงพยาบาลขนาดเล็ก ตั้งอยู่ ใกล้หมู่บ้านและอยู่ห่างจากด่านพรมแดนไทย-พม่า เพียง 1 กิโลเมตร

จากคำบอกเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์ไททำให้ทราบว่าระบบสาธารณสุขและการบริการทางการแพทย์ในประเทศไทยดีกว่าเมียนมา ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้ป่วยทั้งคนไทย กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อาศัยอยู่

ในเมืองไทย กลุ่มชาติพันธุ์ไทและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ข้ามด่านท่าซี้เหล็ก-แม่สาย เพื่อเข้าคิวรอตรวจรักษาที่โรงพยาบาลแม่สายเป็นจำนวนมาก จากการสังเกตการณ์พบว่าช่วงเช้า เฉพาะผู้ป่วยนอกที่มารอรับบริการมีมากกว่า 300 คน ต่อวัน ในสื่อสารใช้ภาษาไทยกลาง/คำเมือง บางครั้งอาจมีปัญหาเรื่องการสื่อสาร

เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทเจ็บป่วยนอกจากรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน ยังไปหา “หมอไฟ” และ “ร่างทรง” อีกด้วย ในยามวิกฤตชีวิตเห็นถึงการรับทั้งวิทยาศาสตร์(แพทย์แผนปัจจุบัน) และพุทธศาสตร์กับไสยศาสตร์(ทานธัมม) ในแง่หนึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าการทานธัมม*มหาวิบาก* เป็นกุศโลบายทางจิตวิทยาที่แยบยล กล่าวคือโดยปกติผู้ป่วยมักมีความกระวนกระวายใจในความเจ็บป่วยของตน อยากที่จะหายป่วยไวๆ แต่เมื่อได้ฟังธรรม ด้วยภาษาและทำนองเทศน์ที่คุ้นเคย ได้ถวายทานได้ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ทำให้คลายใจ สบายใจ เมื่อผู้ป่วยซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ทานธัมม*มหาวิบาก* ไม่ว่าจะเป็นการทานธัมมด้วยตนเองหรือให้ผู้อื่นทานธัมมให้ ยังผลให้ผู้ป่วยมีกำลังใจมากขึ้น เป็นที่ทราบกันดีว่าร่างกายและจิตใจมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง เมื่อผู้ป่วยมีกำลังใจดี มีความสบายใจ คลายใจ มีความเชื่ออย่างแน่นแฟ้นว่าอานิสงส์ของการทานธัมม*มหาวิบาก* ช่วยให้ตนพ้นจากวิบาก ทุเลาหรือหายจากความเจ็บป่วยได้ เมื่อได้ทำตามที “หมอไฟ” และ “ร่างทรง” แนะนำครบถ้วนแล้ว บังเกิดความสบายใจ ความสบายใจนี้เองที่มีส่วนช่วยให้ผู้ป่วยหายจากโรคที่เป็นอยู่เร็วขึ้นหรือไม่ก็ตายดีไม่ต้องทนทุกข์ทรมานด้วยความเจ็บป่วย

“วิบาก” คือความยากจน

ในโลกยุคปัจจุบันปฏิเสธไม่ได้ว่าเงินเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการดำรงชีวิต ด้วยพื้นที่จำกัดแต่จำนวนประชากรหนาแน่น กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่แม่สายไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมอีกต่อไป ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้างทั่วไป ในเมื่อบ้านก็ต้องเช่า ข้าวปลาอาหารก็ต้องซื้อ เจ็บป่วยก็ต้องใช้เงินรักษา กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อาศัยอยู่ใน ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย เรียกได้ว่าเป็นผู้ที่ “พลัดบ้านพลัดเมืองมา” ด้วยเหตุผลต่างๆ กันทั้งหนีภัยสงครามหนีจากความยากจน เมื่อเข้ามาลงหลักปักฐานที่เมืองไทยก็เข้ามาด้วยความหวังอยากมีชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิม แม้กระนั้นชะตาชีวิตของหลายคนก็ยังคงวนเวียนอยู่กับวังวนของความยากจน

กรณีศึกษาที่ 1 นางอุ้น(นามสมมุติ) ทานธัมม*มหาวิบาก* ให้พ้นจากความยากจน

นางอุ้น อายุ 77 ปี ไทใหญ่ เชียงตุง (สัมภาษณ์ 18 กันยายน 2556) นางอุ้น มีลูก 8 คน เป็นชาย 6 คน หญิง 2 คน สามีเสียชีวิตไป 50 ปีแล้ว นางอุ้นอยู่เมืองไทยนาน 40 ปีแล้ว เมื่อมาอยู่เมืองไทยใหม่ๆ รับจ้างทำงานก่อสร้าง ทำถั่วเน่า เก็บใบเมี่ยงขายเลี้ยงดูลูก 8 คน ต้องเลี้ยงลูกทุกซ์ลำบาก นางอุ้นเป็นแม่สีลอนนวดผาแตกได้ 23 ปีแล้ว ตอนนี้อาศัยอยู่กับลูกชาย-ลูกสะใภ้ ลูกชายทำงานก่อสร้างรายได้ 200 บาทต่อวัน ลูกสะใภ้เลี้ยงดูไม่ได้อยู่บ้านไม่มีความสุข ปี พ.ศ. 2556 นางอุ้น

ทานธัมมมหาวิบาก 3 ผูก “(1)ทานหื้อตัวแม่เต่าพันทุกซ์ (2)ทานหื้อลูกบ่าวตักคูกเมืองม่าน (3)ทานหื้อลูกบ่าวเป็นทหารอยู่ภาคใต้” นางอุ้นทานธัมมมหาวิบากครบ 3 ปีแล้ว นางอุ้นเชื่อว่า “**ทานมหาวิบาก ดีแก่กรรมที่เคยทำเมื่อตอนเป็นหนุ่มสาว แก่กรรมแก่เวร ทานหื้อตัวเรา ทานมหาวิบาก ผูกเดียวคุ้มทั้งห่อทั้งเฮิน**”

กรณีศึกษาที่ 2 นางเอ้อย (นามสมมติ) ทานธัมมมหาวิบาก ให้พ้นจากความยากจน

นางเอ้อย อายุ 71 ปี ไทใหญ่ (สัมภษณ 18 กันยายน 2556) นางเอ้อยเกิดที่ทางตะวันตกของเมืองวะ ตอนมาเมืองไทยมาอาศัยอยู่ที่บ้านใหม่หมอกจ๋ามก่อน จากนั้นย้ายมาอยู่ที่บ้านผาแตก นางเอ้อยมีลูก 4 คน เสียชีวิต 2 คน สามิเสียชีวิตตั้งแต่ลูกยังเล็ก นางเอ้อยเลี้ยงลูกทั้ง 2 คนเพียงคนเดียว นางเอ้อยมีอาชีพทำงานรับจ้างรายวัน มีรายได้วันละ 200 – 400 บาทต่อวัน บางวันก็ไม่มียาได้ ด้วยความลำบากทางการเงิน ปีพ.ศ. 2555 นางเอ้อยทานมหาวิบาก 1 พับ ต่อมาในปี พ.ศ. 2556 นางเอ้อยทานมหาวิบาก 5 พับ พับแรกทานหื้อลูกชายโหลง **ทำงานที่กรุงเทพฯ ทำบ่พอกินพอจ่าย มีวิบากเวร ทานธัมมหื้อมีเงิน**, พับที่ 2 ทานหื้อลูกชายคนที่ 2 ด้วยเหตุผลเดียวกันกับลูกชายคนแรก, พับที่ 3 และ 4 ทานหื้อลูกชายทั้ง 2 คนที่ตายไปให้พ้นวิบาก พับที่ 5 ทานหื้อครอบครัวทั้งครอบครัวอยู่เย็น นางเอ้อยเชื่อว่า**ทานมหาวิบาก แล้วพ้นวิบากเวรกรรม** หากชีวิตในชาตินี้ไม่ดีขึ้นก็ขอให้ชีวิตในชาติหน้าดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นผู้ให้ข้อมูลตีความวิบากหรือผลของกรรมว่าเป็น “ความยากจนไม่มีเงินพอกินพอจ่าย” และหวังให้อานิสงส์ของการทานธัมมมหาวิบาก ช่วยให้ตนและครอบครัวมีชีวิตที่ดีขึ้น แม้ชาตินี้ไม่ดีขึ้นก็ขอให้ชาติหน้าอย่าได้ต้องลำบากอย่างชาตินี้

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการทานธัมมมหาวิบาก อย่างน้อยก็ช่วยให้ผู้ถวายสบายใจว่าด้วยอานิสงส์ของการทานธัมมมหาวิบาก ช่วยแก้กรรมแก้เวร ช่วยให้วิบากกรรมลดลง เมื่อวิบากกรรมทุเลาเบาบางลงแล้วตนจะจะสามารถทำมาหากินคล่องขึ้น มีรายได้ที่มากพอจะเลี้ยงดูครอบครัวได้

ความเชื่อเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมหรือวิบากเป็นความเชื่อพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนา **ชื่อคัมภีร์มหาวิบาก** เอื้อต่อการตีความของผู้ถวาย จากข้อมูลภาคสนามข้างต้นกล่าวได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทเลือกตีความ “วิบาก” จากปัญหาที่ตนเผชิญอยู่ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสุขภาพหรือปัญหาเรื่องความยากจน และเลือกใช้ช่องทางในการทานธัมมมหาวิบาก ที่ทำได้สะดวกไม่มีขั้นตอนยุ่งยาก และหวังให้อานิสงส์ของการทานธัมมมหาวิบาก ช่วยแก้ไขวิบากกรรมในชีวิตที่ถ้าโถมเข้ามา หวังให้ตนหรือผู้ที่ตนรักมีชีวิตที่ดีขึ้น นับเป็นการแก้ไขปัญหาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางใจด้วยการทานธัมมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในบริบทของประเทศไทย

6.3 บทบาทในการสั่งสอนจริยธรรม

บทบาทในการสั่งสอนจริยธรรมที่ปรากฏในประเพณีทานธัมม์ แบ่งได้เป็น 2 ประการ คือ บทบาทในการสั่งสอนจริยธรรมที่แฝงอยู่ในประเพณีทานธัมม์ และคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์

6.3.1 บทบาทในการสั่งสอนจริยธรรมที่แฝงอยู่ในประเพณีทานธัมม์

ในกระบวนการทานธัมม์มีความคิดเรื่องบารมี ระบบอาวุโส และการรักษาศีล แฝงอยู่ในประเพณีทานธัมม์มีส่วนกล่อมเกล้าให้คนในสังคมและมีบทบาทในการหล่อหลอมให้คนในวัฒนธรรมเป็นผู้ที่นอบน้อมต่อผู้อาวุโส หมั่นสร้างบุญเพื่อสั่งสมเป็นบารมี และรักษาศีล ซึ่งมีส่วนอย่างมากที่ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุข ดังนี้

ความคิดเรื่องระบบอาวุโส

กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีความคิดเรื่อง “ทานจากน้อยไปใหญ่” หรือ การทำบุญตามลำดับชั้น ดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 3 ความคิดเรื่อง “ทานจากน้อยไปใหญ่” ปรากฏชัดเจนในรูปแบบของลายลักษณ์ มีปุजारย/ขนานเป็นผู้ถือครองและให้คำแนะนำในการทานธัมม์กับกลุ่มชาติพันธุ์ไท จากการสังเกตพบว่าผู้ขอคำแนะนำเชื่อถือปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้รู้ในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้อาวุโสเป็นอย่างดี

จากกระบวนการต่างๆ ในการทานธัมม์ มีระบบอาวุโสแทรกอยู่หลายประการเป็นต้นว่า การขอคำปรึกษาก็ขอคำปรึกษาจากผู้รู้ในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้อาวุโส และเข้าหาท่านด้วยความเคารพ ในการจัดหาคัมภีร์เมื่อก่อนต้องนำดอกไม้ เทียนไปขอให้พระภิกษุหรือผู้รู้ในชุมชนคัดลอกคัมภีร์ให้ เมื่อท่านคัดลอกคัมภีร์เสร็จผู้ประสงค์จะทานธัมม์นำดอกไม้ เทียน และปัจจัยขอบูชาธัมม์ การเลือกเรื่องที่จะทานธัมม์โดยเฉพาะการทานสามสมสี่ทัน ทานมหาปาง ทานธัมม์กัมม ต้องสอดคล้องกับลำดับของการทำบุญและอายุของผู้ถวาย มีการหาฤกษ์ยามที่เหมาะสมในการทานธัมม์

เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมในวิหาร กลุ่มชาติพันธุ์ไทจะเลือกนั่งในที่ที่เหมาะสมกับเพศและสภาพของตน พระภิกษุ สามเณร ปุजारย พ่อศีล แม่ศีล พ่อบ้าน แม่เรือน จะมีที่นั่งในวิหารที่ลดหลั่นกัน กล่าวคือ พระภิกษุ-สามเณรนั่งบนแท่นสังฆ์ ปุजारยนั่งด้านซ้ายมือของพระพุทธรูป พ่อศีล-พ่อบ้านนั่งตอนในของวิหาร ในขณะที่ แม่ศีล-แม่เรือนนั่งฝั่งตรงข้ามกับพระประธาน แม้ไม่มีป้ายระบุตำแหน่งที่นั่งในวิหาร กลุ่มชาติพันธุ์ไทก็รับรู้โดยอัตโนมัติถึง “ที่เหมาะสมที่ควรของตน” กล่าวได้ว่าความคิดเรื่องการ “ทานจากน้อยไปใหญ่” สัมพันธ์กับความคิดเรื่องการเคารพ “ระบบอาวุโส” ที่ถือปฏิบัติในกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ความคิดเรื่องบารมี

กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีธรรมเนียมว่า ก่อนทานธัมม์เรื่องใดๆ เริ่มต้นจากการทานธัมม์และเทศน์ธัมม์*ปวรมี* ก่อนเสมอ ด้วยเชื่อว่า*ปวรมี* เป็นเค้าธัมม์ (ขนานธำ นามแก้ว, สัมภาษณ์ 30 พฤษภาคม 2557) เนื้อความในคัมภีร์*ปวรมี* เล่าว่า พระโพธิสัตว์ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าก็ด้วยบำเพ็ญบารมี 30 ทัด และพระพุทธเจ้าขอให้พระอินทร์คุ้มครองรักษาผู้ที่ทานธัมม์*ปวรมี* ข้อมูลภาคสนามพบว่าเมื่อมีการทานธัมม์และเทศน์ธัมม์ตั้งต้นจากการทานธัมม์*ปวรมี* ทุกครั้งไป

ในบรรดาการทานธัมม์ทั้งปวง ทานมหาปาง คือการเป็นเจ้าภาพทานธัมม์เวสสันดรระ ส่วนตัว ถือว่ามีอานิสงส์สูงสุด ผู้ที่จะเป็นเจ้าภาพทานมหาปางต้องถึงพร้อมด้วยการสั่งสมบุญกุศลถึงพร้อมด้วยกำลังทรัพย์ ถึงพร้อมด้วยอายุ ถึงพร้อมด้วยการสั่งสมบุญกุศลหรืออีกนัยหนึ่งคือถึงพร้อมด้วย บารมี คำว่า “บารมี” ในที่นี้ใช้ในความหมายที่ว่า “คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยั่งยืน” (พระธรรมปิฎก, 2546: 111) และ “คุณความดีที่ได้บำเพ็ญมา” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 625)

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ในงานทานมหาปางมีธรรมเนียมปฏิบัติหลายอย่างของเจ้าภาพที่อาจเทียบได้กับพฤติกรรมและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเวสสันดรชาดก ดังนี้

ตารางที่ 31 ตารางเปรียบเทียบพฤติกรรมและเหตุการณ์ระหว่างพระเวสสันดรกับเจ้าภาพทานมหาปาง

พระเวสสันดร	เจ้าภาพทานมหาปาง
สั่งสมและบำเพ็ญบารมีมาหลายภพชาติ	ทานจากน้อยไปใหญ่จนครบถ้วน สั่งสมบุญไว้มาก บุญที่สั่งสมไว้มากๆ กลายเป็นบารมี
ให้ทาน	ถวายสิ่งของจำนวนมากในงานทานมหาปาง
ออกไปบวชเป็นฤๅษี	เป็นพ่อศีล-แม่ศีล ปลีกตัวออกจากบ้านถือศีลวันโกนวันพระ ช่วงเวลาที่จัดงานทานมหาปางเจ้าภาพถือศีลอยู่ตลอดเวลา
อยู่ในป่า บิดา-ลูกเชิญให้กลับคืนเมือง	ถวายทานมหาปางแล้วไปอยู่ป่า, ที่ที่ไม่ใช่บ้านของตน ลูกหลานเชิญให้กลับไปบ้าน
ได้กลับไปครองเมือง มีทรัพย์สินเพิ่มพูนขึ้น	ได้กลับบ้าน เชื่อว่าสิ่งที่ถวายไปรอคอยอยู่ในภพหน้า จะมีทรัพย์สินมากยิ่งขึ้นด้วยกุศลที่ได้ทานมหาปาง

การทานจากน้อยไปใหญ่เทียบได้กับการเดินขึ้นบันได ที่ต้องก้าวทีละขั้น หากก้าวข้ามขั้นอาจตกลงมาเสียชีวิตได้ มีตัวอย่างว่าที่เมืองยางมีชายเก็บเงินได้มาก เขาไม่เคยทานจากน้อยไปใหญ่มาก่อน ก้าวข้ามไปทานมหาปาง โดยไปทานมหาปางที่สิบสองพันนา ขณะเดินทางยังไม่ทันจะกลับถึงบ้านก็เสียชีวิต (ปุจารย์ขนานสามซ่ง, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2558)

“บารมี” ในความคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ไม่ได้หมายความว่ามั่งมีทรัพย์สินเงินทองมาก แต่ถ้อยเดียว แต่มีนัยยะหมายถึงการสั่งสมบุญกุศลด้วยทาน ศีล ภาวนา ตามกำลังของตนอย่าง

สม่าเสมอ ดังเรื่องที่ยกมาเป็นตัวอย่างแม้บุคคลมีทรัพย์มากแต่ไม่เคยทำบุญทำทานมาก่อน จู่ๆ เลือกลงจะทานมหาปางอาจถึงแก่ชีวิตได้ด้วยทานมหาปางเป็นบุญใหญ่ “หากตัวผู้ถวายมีบุญไม่พอ เมื่อทำบุญถวายทานเสร็จสิ้น ภายของผู้นั้นไม่อาจรองรับบุญใหญ่ได้ยังผลให้เสียชีวิต แต่ก็ถือว่าเป็นการเสียชีวิตเพื่อไปรับส่วนกุศลที่ได้สร้างไว้ในสวรรค์” (นางदानวล วงษา, สัมภาษณ์ 30 พฤษภาคม 2557)

ตัวอย่างเรื่องเล่าข้างต้นที่ชายคนดังกล่าวไม่ดำเนินตามกรอบ “ทานจากน้อยไปใหญ่” เป็นอุทาหรณ์ให้คนในชุมชนไม่ใจเร็วด่วนได้ในการทำบุญใหญ่ หมั่นสร้างบุญสร้างกุศล ทำบุญตามกำลังของตน ฝึกความอดทนให้รู้จักรอ รอจนกว่าจะพร้อมจริงๆ รอจนกว่าปุ่จารย์จะอนุญาตจึงจะทานมหาปางได้ ความคิดเรื่องทานจากน้อยไปใหญ่สัมพันธ์กับบารมี มีบทบาทในการสอนคนในสังคม โดยอ้อมไม่ให้ทำอะไรเกินกำลังของตน ให้ทำสิ่งต่างๆ ตามลำดับขั้นตอน ผ่านประเพณีทานธัมม์

ความคิดเรื่องการรักษาศีล

ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า ศีล เป็นพื้นฐานของการเป็นมนุษย์ หากรักษาศีลได้ดี ย่อมเป็นบาทฐานในการเจริญภาวนาต่อไป การทานธัมม์มหาปางและทานธัมม์กัมม์มีธรรมเนียมว่า ระหว่างที่ประกอบพิธีทานธัมม์เจ้าภาพต้องรักษาศีล 5 หรือศีล 8

กล่าวเฉพาะการทานธัมม์กัมม์หรือกัมมวาจา มีธรรมเนียมว่าผู้ที่จะทานธัมม์กัมม์ได้นั้น ต้องเป็นผู้ที่มีอายุ มีอายุโสมมาก เชื่อว่าอาณิสสสังการทานธัมม์กัมม์ จะทำให้บาปกรรมที่เคยทำมาหมดสิ้นไป โดยมีเงื่อนไขว่าหลังจากทานธัมม์กัมม์แล้วนั้น เจ้าภาพต้องรักษาศีล 5 ตลอดชีวิต ในวันพระต้องรักษาศีล 8 รับประทานอาหารได้ 1 มื้อ งดอาหารที่มีเนื้อสัตว์ (ขนานธำ นามแก้ว, สัมภาษณ์ 30 พฤษภาคม 2557)

จากข้อมูลภาคสนามพบว่าตลอดระยะเวลา 2 ปี ในเขต ต.เวียงปางคำ ไม่พบว่ามีเจ้าภาพทานธัมม์กัมม์ ด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ไทเกรงว่า หากตนทานธัมม์กัมม์ แล้วไม่สามารถรักษาศีล 5 หรือ ศีล 8 อย่างเคร่งครัดตามธรรมเนียมได้ จะเกิดเรื่องไม่ดีกับชีวิต (พระสุภาพ สุขขปัญโญ, สัมภาษณ์ 26 มกราคม 2558)

ด้วยความเชื่อดังกล่าวทำให้เข้าใจได้ว่า เหตุใดจึงมีผู้ทานธัมม์กัมม์ น้อยมาก พระสุภาพเล่าว่า ท่านอยู่วัดผาแตกมา 40 กว่าปี มีผู้ทานธัมม์กัมม์ ไม่ถึง 10 เจ้าภาพ ในขณะที่มีผู้เป็นเจ้าภาพทานมหาปางทุกปี บางปีก็มีมากกว่า 1 เจ้าภาพ (พระสุภาพ สุขขปัญโญ, สัมภาษณ์ 26 มกราคม 2558)

ธรรมเนียมปฏิบัติในการทานธัมม์มหาปางและทานธัมม์กัมม์ มีส่วนสำคัญที่ควบคุมให้เจ้าภาพรักษาศีล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทานธัมม์กัมม์ ที่เป็นการบังคับกัลยาๆ ว่านับแต่ทานธัมม์เสร็จสิ้นเจ้าภาพต้องรักษาศีลทั้งชีวิต เมื่อรักษาศีล ทำให้ไม่เบียดเบียนตน เบียดเบียนชีวิตสัตว์ เบียดเบียน

ผู้อื่นทางวาจา การกระทำ หรือล่วงละเมิดของรัก คนรักของบุคคลอื่น อีกนัยหนึ่งศีลที่รักษาไว้ดีแล้วก็จะคุ้มครองผู้รักษาศีลให้อยู่เย็นเป็นสุข

ความคิดเรื่องระบบอาวุโส บารมี และการรักษาศีล ที่แผงเร้นอยู่ในกระบวนการทานธัมม มีบทบาทในการสั่งสอนจริยธรรม สร้างค่านิยมที่พึงปรารถนา ตลอดจนกล่อมเกลापฏติกรรมของคนในสังคมผ่านประเพณีทานธัมม

6.3.2 คำสอนเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์

ประเพณีทานธัมมช่วยให้คัมภีร์แพร่หลาย ผ่านการทานธัมมและเทศน์ธัมม คัมภีร์ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นเรื่องเล่าที่สอดแทรกความคิด ความเชื่อ ตลอดจนคำสอนต่างๆ ไว้ ผ่านการชักนิตาน คำสอนที่พบได้บ่อยครั้งคือ สอนให้พุทธศาสนิกชนทำทาน รักษาศีล เจริญภavana และสอนเรื่องความกตัญญูทเวที่ต่อผู้มีพระคุณ ดังมีรายละเอียดดังนี้

คำสอนให้ทำทาน รักษาศีล เจริญภavana

การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญจิตภาวนา เป็นคำสอนพื้นฐานของพระพุทธศาสนา และเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนพึงกระทำ คำสอนเรื่องการให้ทาน รักษาศีล เจริญภavana พบได้ในคัมภีร์หลายเรื่อง เช่น *เทวทูตทั้งห้า* *ปิตตามรรณะ* *นิพพานสูตร* เป็นต้น การสอนเรื่องดังกล่าว มักสอนด้วยวิธีชักนิตานผ่านพฤติกรรมของตัวละคร

ในที่นี้ขอยกตัวอย่างจากคัมภีร์*นิพพานสูตร* ที่เล่าว่า ทาน ศีล ภavana เกื้อกูลต่อกัน เปรียบการข้ามสังสารวัฏไปสู่พระนิพพานว่าเหมือนการเดินทางข้ามป่าใหญ่ที่รกชัฏ ผู้ที่สามารถข้ามป่าใหญ่ต้องมีทั้งเสบียงอาหาร (ทาน) พละกำลัง (ศีล) และอาวุธที่คมกล้า (ภavana) ถ้ามีเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งก็ไม่อาจเดินทางถึงจุดหมายได้ กล่าวถึงอานิสงส์ของการให้ทานว่าทำให้มีโภคทรัพย์ อานิสงส์ของการรักษาศีลทำให้มีพละกำลัง และอานิสงส์ของการภาวนาทำให้มีสติปัญญา ทั้งยกตัวอย่างเศรษฐีที่ผู้ทำทานอย่างเดียว ไม่รักษาศีล และไม่เจริญภavanaว่าเมื่อเสียชีวิตแล้วต้องกลายเป็นเปรตอยู่ในนรก

กลวิธีการนำเสนอเนื้อเรื่องในคัมภีร์*นิพพานสูตร* ด้วยการเปรียบเทียบ ยกตัวอย่างกรณีศึกษา และเล่าอานิสงส์ของการทำดี ช่วยให้ผู้ฟังซึ่งเป็นชาวบ้านเห็นผลดีของการทำทาน การรักษาศีล และการเจริญภavana ด้วยเกรงว่าหากทำเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งไม่เพียงพอ โดยเฉพาะการผิดศีลจะต้องตกนรก

จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย ในกลุ่มของพ่อศีลแม่ศีลที่รักษาศีลนอนวัดในวันพระ ช่วงเข้าพรรษาพบว่า เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ฟังนิทานธัมมที่พระยกมาเทศน์แล้ว เมื่อมีโอกาสอันควรก็จะเล่านิทานธัมมที่ตนได้ฟังมาสั่งสอนให้ลูกหลานอีกต่อหนึ่ง เนื้อหานิทานที่มีตัวละคร มีการดำเนิน

เรื่อง มีความสนุกสนาน ทั้งยังให้ข้อคิด เตือนสติในการดำเนินชีวิต ช่วยให้จดจำเรื่องได้ กล่าวได้ว่า ประเพณีทานธัมม์เอื้อให้มีการฟังนิทานธัมม์-เล่านิทานธัมม์ในสังคม มองอีกอย่างหนึ่งได้นิทานธัมม์ เป็นกลไกการควบคุมทางสังคมให้อยู่ในระเบียบแบบแผน

คำสอนให้มีความกตัญญูกตเวทิตาต่อผู้มีพระคุณ

กตัญญู หมายถึง รู้คุณ กตเวทิตา หมายถึง ตอบแทนบุญคุณ สอดคล้องกับพุทธ ศาสนสุภาสิตที่ว่า นิमितฺตํ สาธุ รูปานํ กตญญูกตเวทิตา ความกตัญญูกตเวทิตา เป็นเครื่องหมายของคนดี เนื้อหาของคัมภีร์ที่ถวายเป็นประเพณีทานธัมม์หลายเรื่อง เช่น *เปตพลี มาลัยโผด มหามูลนิพพานสูตร* เป็นต้น เน้นย้ำถึงการรู้คุณและการตอบแทนคุณ ในที่นี้ขอยกตัวอย่างคัมภีร์*เปตพลี*

เนื้อความในคัมภีร์*เปตพลี* ชี้ชัดว่าผู้ที่มีความกตัญญูกตเวทิตา ทำบุญอุทิศไปให้ผู้ล่วงลับ บรรพบุรุษย่อมอวยชัยให้พร ให้มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีทรัพย์สินเงินทอง แต่ในทาง กลับกันผู้ที่อกตัญญูแสวงทำเป็นลืม ไม่ได้ทำบุญอุทิศไปให้ บรรพชนก็แข่งขันให้ไม่มีความสุขความ เจริญในชีวิต

พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ (สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2558) เล่าว่าคัมภีร์*เปตพลี*จะถวายเป็น และเทศน์เฉพาะในวัน 12 เป็ง คือวันเพ็ญเดือน 12 (นับเดือนแบบไทยวน ตกราวเดือน กันยายน- ตุลาคม) ด้วยเชื่อว่าตามคัมภีร์*เปตพลี* ว่าวันดังกล่าวพระยายมราชปลดปล่อยให้ดวงวิญญาณขึ้นมารับ กุศลผลบุญที่โลกมนุษย์

ในช่วงวันดังกล่าวที่วัดผาตากกล้าไปด้วยผู้คนจำนวนมากที่ทยอยมาทานขันข้าว คือถวายสำหรับอาหารอุทิศให้ผู้เสียชีวิต เนื่องจากวัดผาตากกล้ามีสัตว์มาก จึงจัดให้มีพระภิกษุคอยรับ ภัตตาหารที่มีผู้ถวายอุทิศบุญให้ผู้ล่วงลับตั้งแต่รุ่งเช้าไปจนถึงย่ำค่ำ ท่านสิทธิชัยให้เหตุผลว่าเพื่อ อำนวยความสะดวกให้กับผู้มาทำบุญจะได้ไม่เบียดเสียดกัน เพราะไม่สามารถจะให้ทุกคนเข้ามาทำบุญ ในวัดได้ทั้งหมดในคราวเดียวกันได้

คำสอนให้กตัญญูกตเวทิตาต่อผู้มีพระคุณดังปรากฏในคัมภีร์*เปตพลี* มีผลต่อความคิด และความเชื่อของบุคคล เห็นได้อย่างชัดเจนจากปริมาณของคนที่หลั่งไหลมาทานขันข้าวที่วัดอย่างต่อเนื่อง ช่วงเวลา 12 เป็ง เป็นโอกาสพิเศษที่ลูกหลานและญาติมิตรได้ทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับ การทานธัมม์และทำบุญอุทิศให้ผู้เสียชีวิตเป็นเสมือนสายใยที่เชื่อมโยงความรัก ความผูกพัน ความ กตัญญูกตเวทิตา ของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่หวังให้ส่งผ่านไปถึงผู้ล่วงลับ โดยอาศัยพิธีกรรมทางศาสนา และ พระภิกษุ-สามเณร เป็นสิ่งเชื่อมโยง

คำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า คำสอนส่วนใหญ่สอนเรื่องพื้นฐาน คือ ทาน ศีล ภาวนา กตัญญู เน้นเรื่องทานและอันสงส์ของทานมาก ไม่ค่อยเน้นสอนหลักธรรมที่ลึกๆ ลงไป อย่างไรก็ตามคำสอนเรื่องการให้ทาน การรักษาศีล การเจริญจิตภาวนา รวมถึงการมีความ

กตัญญูทเวทที่ได้รับการถ่ายทอดและปลูกฝังให้เกิดและมีในวัฒนธรรมพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอย่างต่อเนื่องผ่านการเทศน์ธัมม์ในประเพณีทานธัมม์และในโอกาสต่างๆ ช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูลและบังเกิดสันติสุขในสังคม

6.4 บทบาทในการสืบทอดพระพุทธศาสนา

พระรัตนตรัยหรือที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทเรียกว่า “แก้วเจ้าสามพระก่าน” คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เกื้อหนุนกัน ประเพณีทานธัมม์มีส่วนสำคัญที่เกื้อกูลให้ทั้งพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ดำรงมั่นอยู่ ประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทมีบทบาทในการสืบทอดพระพุทธศาสนา ดังประเด็นต่อไปนี้

6.4.1 ความคิดเรื่องอายุพุทธศาสนาห้าพันปีและอานิสงส์การทานธัมม์: เกื้อกูลต่อการแพร่หลายของคัมภีร์และสืบทอดพระธรรม

ความเชื่อเรื่องอายุพระพุทธศาสนาของพระสมณโคดมว่ามีอายุ 5,000 ปี ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาหลายคัมภีร์ เช่น *สังคีตยวงศ์* รวมถึงคัมภีร์ที่มีผู้ถวายเข้าวัดผาแตกหลายคัมภีร์ เป็นต้นว่า *มหาสักขราตถอยลง*, *พุทธศาสนาห้าพันวัสสา*

ในคัมภีร์*มหาสักขราตถอยลง* พระราชาถามพระพุทธเจ้าว่าพระศาสนาห้าพันวัสสาจะตั้งอยู่กับสิ่งใด พระพุทธองค์ตอบว่า **พระธรรมตั้งอยู่ได้นานเท่าใด ศาสนาก็ตั้งอยู่ได้นานเท่านั้น** **เมื่อยังคงมีผู้เรียนพระไตรปิฎก มีผู้สอน ผู้เทศนาอยู่ พระศาสนาก็ยังดำรงอยู่**

เนื้อความในคัมภีร์*มหาสักขราตถอยลง* เห็นความคิดที่เห็นเด่นชัดคือ การดำรงอยู่ของพระธรรม = การดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา ความคิดเรื่องการทำบุญสืบอายุพระศาสนา ทำให้เกิดความนิยมในการสร้างพระพุทธรูปซึ่งเป็นสิ่งแทนถึงพระพุทธเจ้า ความนิยมในการสร้างพระธรรมคัมภีร์ รวมถึงการสนับสนุนให้กุลบุตรบรรพชาและอุปสมบท จากการสำรวจคัมภีร์ที่วัดผาแตกพบว่า ตอนท้ายของคัมภีร์มักระบุวัตถุประสงค์ในการถวายคัมภีร์ไว้ วัตถุประสงค์ที่พบบ่อยคือ **“ทานธัมม์เพื่อค้าขูวรพุทธศาสนาให้อยู่ถาวร 5,000 พระวัสสา”** ย้ำให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทข้ามพรมแดนที่บ้านผาแตก ทานธัมม์เพื่อสืบอายุพระศาสนาให้อยู่ถึง 5,000 ปีตามพุทธทำนาย

ในสมุดบันทึกของขนานธำ นามแก้ว ชาวไทลื้อ เมืองยอง มีพุทธศาสนาสุภาชีวิตบทหนึ่งที่ว่า **สพทานัน ธมมทานัน ชินาติ** และมีข้อความกล่าวถึงการทานธัมม์ว่า **“ทานสังก็บ่เหมือนได้ทานธัมม์”** หมายถึง ถวายสิ่งใดก็ไม่เหมือนการถวายพระธัมม์คัมภีร์ ขนานธำ เล่าอานิสงส์การทานธัมม์ว่า(ขนานธำ นามแก้ว สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2557) **“ตัวแต่้มก็ได้บุญ ตัวเทศน์ก็ได้บุญ ตัวทานก็ได้บุญ ตัวฟังก็ได้บุญ”** ซึ่งหมายถึงทั้งผู้คัดลอกคัมภีร์ ผู้เทศนาคัมภีร์ ผู้ถวายคัมภีร์ ตลอดจน

ผู้ฟังพระธรรมเทศนา ล้วนได้รับผลอานิสงส์ทั้งสิ้น กล่าวได้ว่าในความคิดและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ไทนั้น ทุกกระบวนการของการทานธัมม์เป็นบุญทั้งสิ้น

ตอนท้ายของคัมภีร์หลายเรื่อง เช่น *ยมก วิสุทธิยา ตำนานพระแก้วดอนเต้า* เป็นต้น กล่าวถึงอานิสงส์การถวายคัมภีร์ว่าเป็นสิริมงคล ทานธัมม์จะพบกับความสุขตลอดไป พรารถนาสิ่งใดก็สมหวัง เมื่อเสียชีวิต ด้วยกุศลแห่งการทานธัมม์ย่อมไปสู่สุคติ ดังว่า

เยชนา ยิงชายผู้ใดเกิดมาในวันสุครดงอัน ท้อได้สักการบูชา ฟังธัมม์เทศนาย
มกกัณฑ์ถ้วน 6 อันอาจารย์ยกมาเปนมธัมมชาตาของตน ก็จักได้เปนสิริมงคลแก่ตนใน
ปัจจุบัน วันนีแลวันหน้า แมนม้างปัญจขันธทั้ง 5 ก็จักได้ไปสู่ทางดี มีความสุขไป
ตลอดชาติ ตามตั้งคำมักคำปรารถนาแห่งตนก็มีหันแลนา

(ยมก วัดพระธาตุสายเมือง)

ด้วยความเชื่อเรื่องและอานิสงส์การถวายคัมภีร์ว่ามีผลดีทั้งตัวผู้ที่อุทิศบุญไปถึงต่อตัวผู้ถวายทาน และเป็นการช่วยสืบต่ออายุพระพุทธรูปศาสนาให้อยู่ถึงห้าพันปียังผลให้มีการคัดลอกคัมภีร์ผูกใหม่เข้ามาถวายวัดอย่างต่อเนื่อง ทำให้จากเดิมที่วัดผาแตกซึ่งเพิ่งตั้งใหม่เมื่อราว 50 ปี มีคัมภีร์เพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ ปัจจุบันที่วัดมีคัมภีร์มากกว่า 3,000 ผูก ก็ด้วยแรงศรัทธาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโดยแท้ เมื่อมีวัดใดมาขอทางวัดผาแตกได้มอบคัมภีร์ให้กับวัดที่ต้องการทั้งในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน เช่น วัดที่เมืองฮาย เชียงรุ่ง สิบสองพันนา, วัดที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่, วัดในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นต้น (พระสุภาพ สุขปัญญา, สัมภาษณ์ 26 มกราคม 2558)

6.4.2 การรับรู้เรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า พระสาวก และคำสอน ผ่านคัมภีร์และการเทศน์ธัมม์

การถวายคัมภีร์ส่วนใหญ่แล้วมีการเทศน์ธัมม์ด้วยเสมอ การเทศน์ธัมม์มีประโยชน์อย่างมากในสังคมประเพณีที่แต่เดิมมีผู้รู้หนังสือน้อย ช่วยให้ผู้ที่ไม่รู้หนังสือได้รับรู้เรื่องราวผ่านการเทศน์ของพระ

คัมภีร์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทถวายไว้แก่พระศาสนาที่วัดผาแตกมีเนื้อหาหลากหลาย มีทั้งคัมภีร์ที่กล่าวถึงครั้งที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์มีอยู่ในนิบาตชาดก เช่น *ช้างสทัน* (ช้างฉัททันต์) *มโหสถ* *วิหุรบถันต* เป็นต้น เรื่องของพระโพธิสัตว์ที่เป็นชาดกนอกนิบาตหรือชาดกท้องถิ่น เช่น *หมาขนคำ* *หนูเผือก* *ช้างงาเดียว* เป็นต้น คัมภีร์ที่กล่าวถึงพุทธประวัติ เช่น *ลัทธาตถ์ออกบวช* *ปฐมสมโพธิ* เป็นต้น คัมภีร์กล่าวถึงพระสาวก เช่น *อุปคุต* *ม้าน้อยย่ำใบบัว* (เล่าอดีตชาติของพระสารีบุตร) *ปถมมัลล* *ทุติยมัลล* *มัลลโผดโลก* (กล่าวถึงพระมัลล) เป็นต้น คัมภีร์ที่เล่าเรื่องอนาคตพระพุทธเจ้า เช่น

ตำนานพระเจ้าอริยมะตไตรย เมตเตยยโมคโลก (กล่าวถึงพระศรีอริยมะตไตรย) เป็นต้น คัมภีร์ที่กล่าวถึงตำนานพระธาตุ พระบาท เช่น พระแก้วดอนเต้า พระเจ้าเลียบโลก สิงคุดระ เป็นต้น

การเทศน์ธัมม์ทำได้หลายโอกาส ทั้งการทานธัมม์ส่วนบุคคลและส่วนรวม เป็นต้นว่า ทานสามสมุสสีทัน ทานมหาปาง ตั้งธัมม์เวสสันดร หรือการเทศน์ธัมม์ในช่วงเข้าพรรษา ที่วันโกนวันพระพ่อศีลแม่ศีลมารักษาศีลปฏิบัติธรรมที่วัด ทางวัดจะคัดเลือก “นิทานธัมม์” ที่สนุกสนาน มีแง่คิดสอนใจ ใช้เทศน์ให้ญาติโยมฟังเป็นตอนๆ ไปจนกระทั่งจบเรื่อง การมาวัดถือศีลนอนวัดได้ทั้งการศีลภาวนา ได้พบเพื่อนผู้เป็นสหายธรรม ได้ได้รับรู้เรื่องราวของพระโพธิสัตว์จากที่พระเทศน์ นอกจากนี้พบว่ากลุ่มพ่อศีลแม่ศีลนอนวัดที่ได้ฟัง “นิทานธัมม์” บางคนได้เล่าเรื่องที่ตนรู้ให้ลูกหลานฟังอีกด้วย

ในทัศนะของกลุ่มชาติพันธุ์ไทมองว่าคัมภีร์มีความศักดิ์สิทธิ์ ฟังปฏิบัติต่อคัมภีร์ด้วยความเคารพ ก่อนเทศน์ธัมม์ ปุจารย์จะนำไหว้พระสวดมนต์ กล่าวคำเวทนาน อาราธนาธรรมก่อน จากนั้นสามเณร-พระภิกษุ เป็นผู้นำคัมภีร์เทศน์/อ่านเป็นทำนอง กลุ่มชาติพันธุ์ไทถือว่าเรื่องใดที่ปรากฏในคัมภีร์หรือที่เรียกว่า “ออกในธัมม์” เป็นเรื่องจริงในทัศนะของเขา พร้อมทั้งจะเชื่อ ศรัทธา และปฏิบัติตาม

กล่าวได้ว่าประเพณีทานธัมม์มีส่วนอย่างสำคัญที่ช่วยให้เกิดการคัดลอกคัมภีร์ การบูชาคัมภีร์ การเทศนาธัมม์ พระได้มีคัมภีร์ไว้ใช้เทศน์ในโอกาสต่างๆ ยังผลให้มีการแพร่หลายของคัมภีร์และการเล่าเรื่อง การรับรู้เรื่องอันเนื่องด้วยพุทธศาสนาหมุนเวียนในสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้งในกลุ่มพระภิกษุสงฆ์ ปุจารย์ ขนาน พ่อศีลแม่ศีล ไปจนถึงบุตรหลาน

6.4.3 การบรรพชาอุปสมบท: การสืบทอดและสร้างศาสนทายาท

กลุ่มชาติพันธุ์ไทให้ความสำคัญกับการบรรพชาเป็นสามเณรของลูกชายมากถึงกับเก็บหอมรอมริบเงินเพื่อใช้ในการทำบุญนี้โดยเฉพาะและจัดเป็นงานใหญ่ บอกข่าวญาติมิตรอย่างทั่วถึงในกลุ่มผู้ที่มีฐานะจะเสาะหาและจองตัวบุตรชายของครอบครัวที่มีฐานะยากจนเพื่อขอเป็นพ่อออก-แม่ออก สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการบรรพชา ด้วยถือว่าเป็นกุศลอย่างสูงที่จะช่วยให้เด็กชายได้บรรพชาเป็นสามเณร

เนื้อความใน ธัมม์เยหลวง ถึงโลกหลังความตายว่า คำถามข้อหนึ่งที่พระยายมผู้ตายถามคือ “ดูราท่าน เมื่อถึงอยู่เมืองคนเมื่อก่อนวันนั้น ก็ยังได้ยอลูกแก้วดวงแสงสักตนอันชา เทวข้าแต่มหाराชเป็นเจ้า เมื่อเข้าอยู่เมืองคนเมื่อก่อน ข้าก็ได้บวชสามเณรตน 1 แล้ว ถึงเมื่ออายุเต็มชวข้าก็ได้ยอขึ้นถึงอุปสัมปทกัมม์เป็นภิกษุ” หากผู้ตายตอบว่าเคยเป็นเจ้าภาพบรรพชาสามเณร-อุปสมบทพระภิกษุ เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่จะไปสวรรค์ได้

เนื้อความในคัมภีร์*เยทลวง* เน้นย้ำว่าการยินยอมให้บุตรหลานบรรพชา-อุปสมบท การเป็นเจ้าภาพบรรพชาสามเณร อุปสมบทพระ ซึ่งเป็นการสนับสนุนในการสร้างศาสนทายาทเพื่อ ประกอบศาสนพิธี เป็นการทำบุญที่สำคัญในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ในลำดับการทำบุญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่เรียกว่า “ทานจากน้อยไปใหญ่” กำหนดไว้ว่า ผู้ที่จะเป็นเจ้าภาพทานมหาปางได้ต้องเป็นเจ้าภาพบรรพชาสามเณรและเป็นเจ้าภาพอุปสมบท พระภิกษุก่อน ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ไทปฏิบัติตามความเชื่อดังกล่าวอย่างเคร่งครัด จากการลงเก็บข้อมูล ภาคสนามพบว่า ในงานทานมหาปางที่จัดขึ้นช่วงเดือนเมษายน เจ้าภาพทานมหาปางเป็นพ่อออก-แม่ออก คือ เป็นเจ้าภาพบรรพชาและอุปสมบทสามเณรและพระภิกษุอยู่ถึง 2 งานด้วยกัน ทั้งที่จัด ณ วัดผาแตกและวัดป่าเหมือดรุ่งเจริญ

ในแต่ละปีที่วัดผาแตกแม้จะมีผู้บรรพชาเป็นสามเณรเป็นจำนวนมาก แต่ผู้ที่สมัครใจอยู่ เป็นสามเณรต่อก็มีไม่มากนัก แม้กระนั้นที่วัดผาแตกก็มีทั้งพระภิกษุและสามเณรมากกว่า 60 รูป ที่วัด ผาแตกมีการสอนหนังสือให้สามเณร พระผู้ใหญ่สอนให้อ่าน-เขียนอักษรธรรม และฝึกเทศน์คัมภีร์ ตลอดจนเรียนการกล่าวคำใส่ข้าวบูชา สะเดาะเคราะห์ สืบชาติตา เรียกขวัญ เรียนนักธรรมตรี นักธรรม โท นักธรรมเอก (พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2558)

ในงานตั้งธัมม์ที่วัดผาแตกเปิดโอกาสให้ทั้งพระภิกษุและสามเณรน้อยได้เทศน์ธัมม์ เนื่องจากพระเณรที่วัดผาแตกมีจำนวนมาก เมื่อจัดงานตั้งธัมม์ประจำปีใช้พระเณรในวัดเทศน์ธัมม์ ไม่ต้องนิมนต์พระจากที่อื่นมา ไม่ใช่ว่าพระทุกรูป ทุกวัดจะสามารถเทศน์มหาชาติได้ เมื่อมีงานตั้งธัมม์ ของวัดใกล้เคียง เช่น ที่พักสงฆ์ดอยงาม สำนักสงฆ์ห้วยน้ำริน สำนักสงฆ์เกาะทราย เป็นต้น ซึ่งวัด ดังกล่าวมีพระภิกษุและสามเณรน้อย ขอนิมนต์พระจากวัดผาแตกไปเทศน์ธัมม์มหาชาติ

ประเพณีทานธัมม์ ความเชื่อที่ปรากฏในคัมภีร์*เยทลวง* มีส่วนในการสนับสนุนให้มีการ บรรพชา-อุปสมบทซึ่งเป็นการสร้างศาสนทายาทเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและสืบทอด พระศาสนาสืบต่อไป

6.5 บทบาทในการเชื่อมความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งในพื้นที่วิจัยและต่างพื้นที่และช่วย สร้างความสามัคคีให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ไทและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

ประเพณีทานธัมม์หลายประเพณีอย่างโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทานมหาปางและตั้งธัมม์เวสสันดรระ มีของถวาย เครื่องประกอบพิธี และขั้นตอนมาก ใช้เวลาจัดหลายวัน อาศัยแรงงานคนเป็นจำนวนมาก อาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายร่วมกันทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส จึงสามารถจัดงานให้สำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี

บทบาทของประเพณีทานธัมม์ที่เชื่อมความสัมพันธ์และความสามัคคีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในพื้นที่วิจัยมีทั้งในระดับครอบครัว และระดับชุมชน ในระดับครอบครัวเห็นได้จากประเพณีทานธัมม์กลางใจเรือน ในระดับภายในชุมชนเห็นได้ชัดเจนจากงานทานมหาปาง และการเป็นเจ้าของภาพคาถาพันในตั้งธัมม์เวสสันดร นอกจากนั้นในงานตั้งธัมม์เวสสันดร พลังของพิธีกรรมยังช่วยดึงกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่หึ่งที่อยู่ในพื้นที่วิจัย ต่างพื้นที่วิจัย รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น ไทยวน ปะหล่อง ให้มาร่วมงานตั้งธัมม์เวสสันดรที่วัดผาแตก เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์และสร้างความสามัคคีให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ไท และกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

6.5.1 การเชื่อมความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในพื้นที่วิจัย : ระดับครอบครัว

การประกอบพิธีกรรมทานธัมม์ที่จัดขึ้นภายในครอบครัว อาทิ งานทานธัมม์กลางใจเรือนหรือการทำบุญบ้านประจำปี เป็นการทำบุญที่จัดขึ้นเพื่อเป็นสิริมงคลของบ้าน เป็นงานที่จัดขึ้นส่วนตัว มีการนิมนต์พระและเชิญปู่จารย์มาประกอบพิธี ถวายภัตตาหารพระภิกษุตลอดจนเลี้ยงอาหารญาติมิตรและเพื่อนบ้านที่มาร่วมงาน

งานบุญระดับครอบครัวข้างต้น เป็นการรวมญาติที่อยู่ต่างอำเภอ ต่างเมือง ไปจนถึงต่างพรมแดนให้มารวมตัวกัน ช่วยกันจัดเตรียมสิ่งของที่ใช้ในพิธี ได้ร่วมกันทำบุญทำทานได้รับประทานอาหารร่วมกัน เป็นการกระชับความสัมพันธ์ในหมู่เครือญาติรวมถึงเพื่อนบ้านให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

6.5.2 การเชื่อมความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในพื้นที่วิจัย ระดับภายในชุมชน

ประเพณีทานธัมม์ที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจภายในกลุ่มชนที่เด่นชัดมากๆ คือ การเป็นเจ้าของภาพคาถาพันและการเป็นเจ้าของทานมหาปาง

คาถาพัน

เจ้าภาพคาถาพัน ในงานตั้งธัมม์ประจำปีที่วัดผาแตกหากผู้ใดจกสลาภได้เป็นเจ้าภาพคาถาพัน เชื่อกันว่าบุคคลผู้นั้นจะมีโชคดี มีธรรมเนียมน่าเจ้าภาพคาถาพัน ต้องเตรียมครัวทานหลายอย่าง เป็นต้นว่า ต้นเงิน 1 ต้น, บอกไฟดอกไม้หรือดอกไม้เพลิง 1 กระบอก, ไม้สีฟัน ซ่อหรือธงสามเหลี่ยม หนึ่งพัน, เทียน รูป ประทีปคา ผางประทีป อย่างใดอย่างหนึ่งจำนวนหนึ่งพัน ผู้ที่เป็นเจ้าภาพจะแจ้งข่าวให้เพื่อนบ้านและญาติพี่น้องทราบ ก่อนวันงาน 1 วัน ทั้งเพื่อนบ้านและญาติมารวมตัวกันที่บ้านเจ้าภาพ มีการแบ่งหน้าที่กัน ผู้ชายช่วยกันตำดินป่นเพื่อทำบอไฟดอกไม้ม ฝายผู้หญิงช่วยกันจัดเตรียมต้นเงินและสิ่งที่ต้องถวายตามธรรมเนียม ผู้มาร่วมงานร่วมบริจาคเงินติดที่ต้นเงินให้ครบ 1,000 บาท อีกด้วย หลังจากช่วยงานแล้วเจ้าภาพนิยมเลี้ยงข้าวซอยเพื่อตอบแทนน้ำใจของผู้มา

ร่วมงาน ข้าวซอยมีลักษณะเป็นเส้นยาวๆ คล้ายเส้นขนมจีน ทำจากแป้งข้าวเจ้าไม่ทำเป็นแผ่นแล้วตัดซอยเป็นเส้นเล็กๆ รับประทานกับน้ำซूप เหตุที่เลี้ยงข้าวซอยด้วยเชื่อว่าจะได้มีโชคลาภยืดอายุเหมือนเส้นข้าวซอย

ครัวทานข้างต้นโดยเฉพาะบอกไฟดอกไม้ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถเตรียมไว้แต่เนิ่นๆ ได้ เนื่องจากหากทำเก็บไว้เป็นระยะเวลาานดินปืนถูกความชื้นจุดไม่ติด อนึ่ง กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีความเชื่อว่าหากจุดบอกไฟดอกไม้แล้วแสงเพลิงพวยพุ่งขึ้นสูงเป็นนิมิตหมายอันดีจะมีโชคมีลาภ มีความเจริญรุ่งเรือง แต่ในทางกลับกันหากจุดบอกไฟดอกไม้แล้วไฟไม่ขึ้นหรือไฟขึ้นแต่น้อย จะเกิดสิ่งไม่ดีขึ้นกับครอบครัว

นวล (นามสมมุติ สัมภาษณ์ 16 ตุลาคม 2556) ตนเคยเป็นเจ้าของภาพคาถาพัน บอกไฟดอกไม้ของครอบครัวตนจุดไม่ติด ต่อมาไม่นานลูกชายก็ประสบอุบัติเหตุ ด้วยความเชื่อดังกล่าวผนวกกับงานตั้งธัมม์จัดช่วงหน้าฝน ซึ่งมีความชื้นมาก จึงไม่นิยมทำบอกไฟดอกไม้เก็บไว้นาน

การทำงานบางอย่างหากอาศัยแต่กำลังของคนในครอบครัวเพียงไม่กี่คน ต้องใช้ระยะเวลาานกว่าจะสำเร็จและอาจไม่ทันต่อเวลา การจัดทำต้นเงิน บอกไฟดอกไม้ และครัวทานคาถาพันก็เช่นกัน หากไม่ได้ “น้ำใจ” และ “ความช่วยเหลือ” จากเพื่อนบ้านและญาติพี่น้องแล้วไซ้ร้อาจไม่ทันต่อเวลา

ทานมหาปาง

ทานมหาปาง หรืองานทานธัมม์และฟังธัมม์มหาชาติส่วนตัวที่คู่สามีภรรยาเป็นเจ้าภาพถือเป็นการทำบุญด้วยการทานธัมม์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทปรารถนาจะทำให้ได้สักครั้งหนึ่งในชีวิต ด้วยถือว่ามีอานิสงส์สูงสุด เมื่อทราบกำหนดว่าจะทานธัมม์มหาปางเมื่อใดนั้นจะแจ้งให้ญาติมิตรและเพื่อนบ้านทราบล่วงหน้า

งานทานมหาปางมีครัวทานจำนวนมาก เจ้าภาพบางคนใช้เวลาจัดหาและเตรียมครัวทานนานเป็นปี ก่อนวันงาน 1 วันหรือวันสวดบูชา ญาติพี่น้องที่มาจากไกลๆ มาค้างคืนที่บ้านเจ้าภาพ ผู้ที่มาร่วมงานซึ่งมีทั้งญาติและเพื่อนบ้านช่วยกันจัดเตรียมครัวทานให้บริบูรณ์ มีการจัดเลี้ยงอาหารที่บ้านเจ้าภาพ ครั้นรุ่งเช้าก็ตั้งขบวนแห่ครัวทานจากบ้านเจ้าภาพไปที่วัดซึ่งมักใช้พื้นที่ของโบสถ์หรือวิหารในการจัดงาน ตลอด 3-4 วันที่มีการจัดงาน มีธรรมเนียมว่า เจ้าภาพไม่สามารถเดินทางไปไหนได้แม้กระทั่งบ้านของตัวเอง เจ้าภาพต้องถือศีล 5 เป็นอย่างน้อย และนิยมนุ่งขาวห่มขาว อยู่สดับรับฟังพระธรรมเทศนา รับประทานอาหารที่มีผู้มาร่วมถวาย ให้พรและมอบของที่ระลึกให้ผู้ที่น่าปัจจัยมาให้ เจ้าภาพต้องจัดหาอาหารเลี้ยงพระภิกษุ-สามเณร และผู้ร่วมงานทานมหาปางตลอดจนกว่างานจะเสร็จสิ้น

ตลอดระยะเวลาจัดงานที่วัดนั้น ญาติของเจ้าภาพและเพื่อนบ้านจะแบ่งงานกันทำ เป็นต้นว่า ขับรถไปรับพระ ช่วยจัดเตรียมข้าวของที่จะใช้ในพิธี ช่วยกันประกอบอาหารถวายพระและเลี้ยงดูผู้ร่วมงาน รวมไปถึงเก็บล้างภาชนะ เป็นต้น งานทานมหาปางเป็นงานบุญที่ต้องใช้ทั้งทุนทรัพย์และกำลังคนจำนวนมากที่มาร่วมด้วยช่วยกันจึงจะสามารถจัดงานได้สำเร็จลุล่วงไปได้

ตั้งธัมมเวสสันดร

งานตั้งธัมมเวสสันดรหรือประเพณีเทศน์มหาชาติเป็นงานบุญใหญ่ที่คนทั้งชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพ ที่วัดผาตากจัดงานตั้งธัมมต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี ในปี พ.ศ. 2557 นับเป็นครั้งที่ 47

คำกล่าวที่ว่าวางแผนดีย่อมมีชัยไปกว่าครึ่งยังคงใช้ได้เสมอ จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาตากมีการเตรียมการล่วงหน้าเป็นอย่างดีทั้งในแง่ของการจัดสรรกำลังคนและการระดมทุนเพื่อใช้ในการงานตั้งธัมมโดยเฉพาะ

ด้านการจัดสรรกำลังคน พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ เจ้าอาวาสวัดผาตากเป็นผู้แจกจ่ายงานให้พระภิกษุและสามเณรในวัดกว่า 60 รูป มีรายชื่อผู้รับผิดชอบและตารางเวลาชัดเจนว่าให้ใครรับหน้าที่ใด เป็นต้นว่า เทศน์ธัมมที่หอธัมม เทศน์ธัมมที่แท่นสังข์ ดูแลกองอำนวยการ ต้อนรับพระภิกษุ-สามเณรจากหัววัดต่างๆ ส่วนฝ่ายของบรรพชิตนั้นมีการเรียกประชุมสมาชิกของชุมชนถว้เฉลี่ยให้จำนวนคนแต่ละพื้นที่ใกล้เคียงกัน มีตารางเวรแบ่งงานที่ชัดเจนว่ากลุ่มผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใดรับผิดชอบงานในช่วงเวลาใด กลุ่มพ่อบ้านรับหน้าที่ต้อนรับแขก กลุ่มแม่บ้านรับหน้าที่ประกอบอาหารเลี้ยงดูผู้ร่วมงานตั้งธัมม

ด้านการระดมทุน ก่อนงานตั้งธัมมทางวัดจัดพิธีทานข้าวล้นบาตรเพื่อให้คนนำข้าวสารมาถวายวัดและเก็บไว้หุงเลี้ยงคนในงานตั้งธัมม และจัดให้มีการจกสลาก ผู้ใดจับได้สิ่งใด เป็นต้นว่า น้ำมัน เกลือ หัวหอม หัวกระเทียม ก็นำสิ่งนั้นมาถวายวัดเพื่อใช้ในการประกอบอาหาร ทั้งยังกำหนดให้แต่ละหลังคาเรือนบริจาคเงินจำนวน 200 บาทเพื่อใช้เป็นทุนในซื้อวัตถุดิบประกอบอาหารอีกด้วย

ก่อนถึงวันงาน 1 วันชาวบ้านมาวัดที่วัด แม่บ้านช่วยกันล้างภาชนะและทำความสะอาดโรงครัวให้สะอาด ในขณะที่พ่อบ้านช่วยกันจัดสถานที่และจัดบริเวณวัด มีคนทยอยนำต้นกล้วย ต้นอ้อย ต้นกุ๊กข่า ไปผูกไว้ที่เสาวิหารเพื่อจำลองบรรยากาศป่าตามท้องเรื่องเวสสันดรชาดก เมื่อถึงวันงานทุกรูป/ทุกคนช่วยทำงานอย่างขมิ้มมันด้วยความเต็มใจ เมื่องานสิ้นสุดในตอนสายของวันที่ 4 แม้จะเหน็ดเหนื่อยมาหลายวันแต่ภาพที่น่าประทับใจคือ พ่อศีลแม่ศีล พ่อบ้านแม่บ้านช่วยกันทำความสะอาดพื้นที่ต่างๆ ในวัด ทั้งวิหารหลวง วิหารน้อย จนสะอาดเอี่ยม กลุ่มชาติพันธุ์ไทไม่ทิ้งการทำความ

สะอาดให้เป็นภาระของพระแต่เพียงอย่างเดียว แต่ช่วยเหลือกันอย่างน่าชื่นชม จากนั้นกลุ่มแม่บ้านยกอาหารมือเที่ยงให้ทุกคนได้รับประทานร่วมกัน

6.5.3 การเชื่อมความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทต่างพื้นที่วิจัยและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

ประเพณีตั้งธัมม์เวสสันดรนอกจากอาศัยความร่วมมือเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชนบ้านผาแตกดังที่กล่าวไปแล้วในหัวข้อ 6.4.2 แล้วนั้น ในงานดังกล่าวยังพบเห็นความช่วยเหลือ น้ำใจ และแรงสามัคคีจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทจากต่างพื้นที่ รวมถึงกลุ่มชาวไทยวน และชาวปะหล่องอีกด้วย เห็นได้จากการส่งตัวแทนจากวัดต่างๆ มาร่วมงานตั้งธัมม์เวสสันดรที่วัดผาแตก

เมื่อมีงานบุญต่างๆ เช่น งานตั้งธัมม์เวสสันดร งานปอยหลวง งานทอดกฐิน เป็นต้น ทางวัดผาแตกจะส่งจดหมายไปแจ้ง “หัววัด” หรือวัดที่มีความสัมพันธ์อันดีกัน เชิญให้มาร่วมงานทางวัดที่ได้รับจดหมายเชิญจะส่งพระภิกษุและฆราวาส พร้อมเงินทำบุญ เป็นตัวแทนวัดเดินทางมาร่วมทำบุญที่วัดผาแตก ในงานตั้งธัมม์ประจำปี พ.ศ. 2557 มีตัวแทนวัดทั้งหมด 62 วัด มาร่วมงานตั้งธัมม์ที่วัดผาแตก หลายวัดเช่น วัดท่ากระดาศ วัดท่ามะโอ เป็นต้น เป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ในช่วงงานตั้งธัมม์ตลอดทั้ง 4 วัน มีวัดในเขตอำเภอแม่สาย วัดในจังหวัดเชียงราย วัดในจังหวัดใกล้เคียง อาทิ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง รวมถึงวัดในสหภาพเมียนมา มาร่วมในงานตั้งธัมม์ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 32 ตารางแสดงรายชื่อวัดที่มาร่วมงานตั้งธัมมเวสสันดรที่วัดผาแตก พ.ศ. 2557

รายชื่อวัด - สำนักสงฆ์ใน อำเภอแม่สาย (43 แห่ง)	รายชื่อวัดในจังหวัด เชียงราย (5 วัด)	รายชื่อวัดในจังหวัด ใกล้เคียง (5 วัด)	รายชื่อวัดในเมียนมา (9 วัด)
วัดพระธาตุดอยตุง, วัดศาลาเชิง ดอย, วัดห้วยน้ำขุ่น, วัดห้วยไคร้ ใหม่, วัดสันลัดไม้, วัดบ้านจ้อง, วัดหนองอ้อ, วัดป่าแฝ, วัดน้ำ จាំ, สำนักสงฆ์ถ้ำปุม, สำนักสงฆ์ ศรีชุมเย็นสันทรายปู้ยี่(บุญชุม), สำนักสงฆ์พระธาตุสันทรายปู้ยี่ (บนดอย)วัดดงม่วงคำ, วัดถ้ำ ปลา, วัดแม่สาย, วัดป่ายาง, วัด ผาสุการาม, วัดเหมืองแดง, วัด สันฐาน(สันทรายฝักอี), วัดสัน ทราย, วัดเวียงหอม , วัดสันมะ นะ, สำนักสงฆ์เกาะทราย, วัด ป่าแดงหลวง, วัดร้องพระเจ้า, วัดป่าแดงน้อย, วัดบ้านร้อง, วัด สันโค้ง, วัดเจติยาราม(สันธาตุ), วัดหนองมะกั้ง,วัดหนองสีแจ่ง, วัดพระธาตุดอยเวา, วัดถ้ำผาจม , วัดพญาสีตวงคำ, วัดเวียงพาน, วัดพรหมวิหาร, วัดวิเชตรมณี, วัดป่าเหมือด, วัดป่าเหมือดรุ่ง เจริญ, สำนักสงฆ์ห้วยน้ำริน, สำนักสงฆ์ดอยงาม, สำนักสงฆ์ ร่มโพธิ์ทอง, วัดพระเจ้าทันใจ (ปะหล่อง)สันตันปุย	วัดพระธาตูกำคำ(หิน แตก) อ.แม่ฟ้าหลวง วัดศรีเมืองชุม(หินแตก ใน) อ.แม่ฟ้าหลวง วัดบุญเรือง อ.แม่ลาว วัดพระธาตุมหาโพธิ มงคลบุญชุม อ.แม่สลอง วัดปากกล้วย อ.เมือง เชียงราย	วัดเทพอำนวย อ.ฝาง จ. เชียงใหม่ วัดท่ากระดาศ อ.เมือง เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ วัดป่าตึง อ.สันกำแพง จ. เชียงใหม่ วัดเจติยสถาน อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ วัดท่ามะโอ อ.เมือง ลำปาง จ.ลำปาง	วัดปุงถุน วัดพระเจ้าระแข่ง วัดพระธาตุสายเมือง วัดทรายขาว วัดมากยาง วัดบ้านม่วง วัดศรีมูล วัดแกดเกา วัดมะก่าหัวคำ

เมื่อตัวแทนของแต่ละวัดเดินทางมาถึงจะเข้าไปในวิหาร พระภิกษุจากต่างวัดจะเข้าไป
สนทนากับผู้แทนของวัดผาแตก จากนั้นจะมอบปัจจัยทำบุญให้ พระภิกษุที่เป็นตัวแทนของวัดผาแตก
ก็จะมอบของที่ระลึกเป็นการตอบแทน และนิมนต์ให้พระภิกษุจากต่างวัด รวมถึง แขกที่มา

รับประทานอาหาร กลุ่มพ่อบ้านที่ทำหน้าที่ “ต้อนรับแขก” จะชวนฆราวาสที่เดินทางมาพร้อมพระภิกษุจากวัดต่างๆ รับประทานอาหารที่โรงทาน

ในทางกลับกันเมื่อวัดดังกล่าวจัดงานบุญ เป็นต้นว่า งานตั้งธัมม์ กฐิน งานปอยหลวง ทางวัดจะส่งบัตรเชิญแจ้งกำหนดการงานบุญให้ทราบล่วงหน้า ทางวัดผาแตกก็ต้องส่งตัวแทนของวัด พร้อมด้วยปัจจัยไปช่วยงานที่วัดดังกล่าวเพื่อเป็นการตอบแทนเช่นกัน

การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ไทในพื้นที่วิจัย ต่างพื้นที่วิจัย และต่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่เห็นได้ชัดอีกกิจกรรมหนึ่งคือ การแสดงทางวัฒนธรรม ในช่วงกลางคืนระหว่างงานตั้งธัมม์จะมีการแสดงทางวัฒนธรรมที่หน้าเวที ซึ่งอยู่บริเวณหน้าวิหารหลวง ชุมชนที่ส่งการแสดงทางวัฒนธรรม มีทั้งบ้านผาแตก บ้านห้วยน้ำริน บ้านเกาะทราย และบ้านป่าเหมือดรุ่งเจริญ ซึ่งมีทั้งชุดการแสดงของชาวไทใหญ่ ไทจีน ไทลื้อ และไทคอย ขึ้นแสดงบนเวที การแสดงทางวัฒนธรรมเป็นการเปิดพื้นที่ เปิดโอกาสให้ที่อาศัยในชุมหลากชาติพันธุ์ได้มี “พื้นที่แสดงออกทางวัฒนธรรม” ต่อชนหมู่มากในงานบุญ

ภาพที่ 18 ตัวแทนวัดนำสิ่งของและปัจจัยมอบให้วัดผาแตก, ชาวไทใหญ่จากบ้านเทิดไทหินแตกถ่ายรูปเป็นที่ระลึก, ชาวปะหล่องจากวัดพระเจ้าทันใจสันตปุย มาร่วมงานตั้งธัมม์เวสสันดรและถวายปัจจัยให้วัดผาแตก

ภาพที่ 19 การแสดงทางวัฒนธรรมฟ้อนซอนซี้ ชาวไทใหญ่, ฟ้อนพัด ไทลื้อ, รำไทตอย ไทตอยบ้านห้วยน้ำริน, ฟ้อนไทใหญ่ กลุ่มแม่บ้านไทใหญ่ บ้านเกาะทราย

การแสดงทางวัฒนธรรมช่วยของกลุ่มต่างๆ ช่วยสร้างสีสันให้กับงาน การมาร่วมของหัววัดต่างๆ ถือเป็นความร่วมมือระหว่างกลุ่มชนที่ได้มาร่วมกันร่วมทำทานด้วยกัน จะเห็นได้ว่าช่วงเวลาของงานบุญใหญ่อย่างงานตั้งธัมม์เส้นพรมแดนก็มีอาจขวางกัน “ความศรัทธา” และ “สายสัมพันธ์” ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทข้ามพรมแดนแต่อย่างใด ประเพณีทานธัมม์เป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์และสร้างความสามัคคีของกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งในพื้นที่วิจัย ต่างพื้นที่วิจัย รวมถึงต่างกลุ่มชาติพันธุ์

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ความเชื่อและบทบาทของประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการ ประการแรก เพื่อศึกษาประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่อพยพจากรัฐฉานและสิบสองปันนามาอาศัยอยู่ที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย, ประการที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อและวิถีคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในการเลือกวรรณกรรมที่ใช้ถวายในประเพณีทานธัมม์ และประการสุดท้ายเพื่อวิเคราะห์บทบาทของประเพณีทานธัมม์ที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทข้ามพรมแดนในบริบทของประเทศไทย โดยมีสมมติฐานการวิจัยว่า “กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีความเชื่อและวิถีคิดในการเลือกถวายวรรณกรรมที่สัมพันธ์กับขงาเกิดและวัตถุประสงค์ของผู้ถวาย ประเพณีทานธัมม์เป็นศูนย์รวมกลุ่มชาติพันธุ์ไทตอบสนองความต้องการทางจิตใจของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในข้ามพรมแดนในบริบทของประเทศไทย”

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในการเก็บข้อมูลภาคสนามในการทำวิจัยเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ ที่อพยพมาจากเมืองต่างๆ ในรัฐฉานและสิบสองปันนาอาศัยอยู่ กลุ่มชาติพันธุ์ไทเหล่านี้เป็นกลุ่มใหม่ที่เพิ่งอพยพเข้ามาในช่วง 40-50 ปีที่ผ่านมา วัดหลักที่เก็บข้อมูลภาคสนามคือวัดผาแตก เนื่องจากเป็นวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทและวัดผาแตกยังคงจัดประเพณีตั้งธัมม์เวสสันดรหรือเทศน์มหาชาติที่คนในชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของเป็นประจำทุกปี ประเพณีตั้งธัมม์เวสสันดรที่วัดผาแตกจัดต่อเนื่องเป็นเวลานานถึง 47 ปี (นับถึงพ.ศ.2557) นอกจากนั้น ที่วัดนี้ยังมีเจ้าภาพทานธัมม์เรื่องอื่นเป็นการส่วนตัว เช่น ทานธัมมน้ำอ้อย ทานธัมม์สามสมุสสีทัน ทานมหาปาง เป็นต้น อยู่เนืองๆ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังเก็บข้อมูลประเพณีทานธัมม์ที่จัดในวัดใกล้เคียง ได้แก่ วัดพระธาตุดอยเวา วัดไม้ลุงชน วัดป่าเหมือดรุ่งเจริญ วัดปิยะพร สำนักสงฆ์เกาะทราย สำนักสงฆ์ห้วยน้ำริน และที่พักสงฆ์ดอยงามด้วย ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามในช่วง พ.ศ. 2555 – 2558 โดยใช้ระเบียบวิธีทางคติชนวิทยาในการเก็บข้อมูล

7.1 สรุปผลการวิจัย

ความคิดเรื่องปัญญาอันตรธานหรือการเสื่อมสูญไปของพระศาสนาเมื่อครบ 5,000 ปี เป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดประเพณี วิถีปฏิบัติต่างๆ เพื่อค้ำจุนอายุพระศาสนาให้อยู่ถึง 5,000 วัสสารวมถึงประเพณีทานธัมม์หรือการถวายคัมภีร์ไว้แก่พระศาสนาด้วย

7.1.1. ประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทจากข้อมูลภาคสนาม

กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีคติเรื่องการทำบุญที่น่าสนใจประการหนึ่งที่อยู่ในความเชื่อ วิธีคิด และวิถีปฏิบัติ คือ มีการทำบุญตามลำดับขั้น เริ่มจากทำบุญเล็กๆ ก่อน แล้วค่อยขยายไปทำบุญในสิ่งที่ใหญ่ขึ้นไปเรื่อยๆ เรียกว่า “ทานจากน้อยไปใหญ่” การทำบุญด้วยการทานธัมม์ที่บุคคลเป็นเจ้าของภาพถวาย เรื่องที่ถือว่าเป็นเรื่องสูงสุด เป็นอุดมคติคือการเป็นเจ้าของภาพถวายธัมม์มหาชาติ ซึ่งมีชื่อเรียกเฉพาะว่า *ทานมหาปาง*

ก่อนที่บุคคลจะเป็นเจ้าภาพทานมหาปางได้นั้น ต้อง “ทานจากน้อยไปใหญ่” ทำบุญตามลำดับโดยไม่ข้ามขั้นตอน เป็นต้นว่า ทานธัมม์ *ปารมี* ทานก่วยสลาก ทานธัมม์ค้ำนามหรือธัมม์ชาตา ทานธัมม์ *ปิฎกะทั้งสาม* ทานธัมม์ *น้ำอ้อย* ทานชาตาคำเล็ดหรือถวายสิ่งของตามชะตาเกิดของตน ทานธัมม์กลางใจเรือนคือถวายคัมภีร์และเทศน์ธัมม์ที่บ้านของตน เป็นเจ้าภาพบรรพชาสามเณร เป็นเจ้าภาพอุปสมบทพระภิกษุ ทานธัมม์ *สามสมุสสีทัน* ทานธัมม์ *สุขชะวันณะวัฬหลง* จากนั้นจึงจะเป็นเจ้าภาพทานมหาปางหรือทานธัมม์มหาชาติได้ นอกจากนี้ผู้ที่จะเป็นเจ้าภาพทานมหาปาง ต้องถึงพร้อมด้วยวัย อย่างเข้าสู่วัยกลางคน ถึงพร้อมด้วยฐานะทางการเงิน เนื่องด้วยมีค่าใช้จ่ายสูงเป็นหลักแสนบาท ถึงพร้อมด้วยกำลังคนที่ช่วยงาน ต้องหาฤกษ์ยามที่เหมาะสม และต้องให้ปุ่จารย์อนุญาตก่อนจึงจะจัดงานทานมหาปางได้ แม้กลุ่มชาติพันธุ์ไทปรารถนาจะเป็นเจ้าภาพทานมหาปาง แต่มีใช้สิ่งๆ ที่ทุกคนจะทำได้โดยง่าย

จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทมีการทานธัมม์ 3 ลักษณะ ได้แก่ การทานธัมม์ส่วนบุคคล การทานธัมม์ส่วนรวมที่คนทั้งชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพ และการทานธัมม์ที่รับอิทธิพลมาจากไทยวน

การทานธัมม์ส่วนบุคคล ได้แก่ การทานธัมม์ชาตาเพื่อค้าชาตาอายุของผู้ถวาย การทานธัมม์อุทิศให้ผู้เสียชีวิต การทานธัมม์ *สามสมุสสีทัน* การทานมหาปาง การทานธัมม์ *กัมม์* พบว่าการทานธัมม์ที่มีผู้ถวายน้อย ในช่วงที่ลงเก็บข้อมูลภาคสนามไม่พบว่าการทานธัมม์ *กัมม์* เนื่องจากมีชนบวพระที่นิมนต์มาเทศน์ธัมม์ *กัมม์* ต้องเป็นพระที่มีสมณศักดิ์อย่างเชียงตุง ถือว่าเมื่อทานธัมม์ *กัมม์* แล้วต้องรักษาศีล 5 หรือ ศีล 8 อย่างเคร่งครัด มิฉะนั้นจะบังเกิดผลร้ายกับผู้ถวาย จึงไม่ค่อยมีผู้ถวายมากนัก

การทานธัมม์ส่วนรวม ที่คนทั้งชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพคืองานตั้งธัมม์เวสสันดรฯ ซึ่งเป็นงานบุญใหญ่ของชุมชนที่ทุกคนรอบครัวในชุมชนมีส่วนร่วมในงานดังกล่าว

การทานธัมม์ที่รับอิทธิพลมาจากไทยวน คือ การทานธัมม์อุทิศในการทำบุญครบรอบ 100 วัน ของผู้เสียชีวิต อนึ่ง การทานธัมม์ที่สูญไปจากชุมชนบ้านผาแตก คือ การทานธัมม์นา ซึ่งปฏิบัติกันในหมู่ชาวไทลื้อ เมืองยอง แต่เดิมหลังจากที่ชาวไทลื้อเมืองยองดำเนินาเสร็จ จะพร้อมใจกัน

ฟังธัมมยาขวัณเฑาะว์เข้าที่วัด นำทรายที่ผ่านพิธีกรรมไปหว่านในนา เชื่อว่าจะขับไล่แมลง ทำให้ต้นข้าว แข็งแรง งอกงามดี แต่ปัจจุบันชาวไทยเชื้อ รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไททืออพยพมาอาศัย ณ ตำบลเวียงพาง คำ มิได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มิได้ทำนาอีกต่อไป ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ด้วยเหตุนี้ การทานธัมมนำจึงหมดบทบาท และสูญไปจากชุมชนในที่สุด

7.1.2 วิเคราะห์วิธีคิดในการเลือกคัมภีร์ในการทานธัมม

คัมภีร์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทถวายไว้แก่พระศาสนามีทั้ง *ธัมมชาตา* หรือ ธัมมที่กำหนดให้ ถวายตามชาตาเกิด ทั้งวันเกิด เดือนเกิด ปีเกิดของผู้ถวาย และ *ธัมมอุทิส* หรือ *ธัมมทานชอม ไชยชะกุน* ถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับ, *ธัมมยอย* *ธัมมคาว* *ธัมมมหาชาติ* ถวายเพื่อสังสมส่วน กุศลกรรมไว้ภายภาคหน้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาคัมภีร์ 2 กลุ่ม คือ ธัมมชาตาและธัมมอุทิส เพื่อ วิเคราะห์วิธีคิดและการเลือกถวายคัมภีร์

1) วิธีคิดในการเลือกถวายธัมมชาตา

ธัมมชาตา คือ คัมภีร์ที่กำหนดให้ถวายตามชาตาเกิด ประกอบด้วย ธัมมชาตาวัน ธัมมชาตาเดือน และธัมมชาตาปี ซึ่งจะเลือกถวายตามวันเกิด เดือนเกิด และปีเกิดของผู้ถวาย กลุ่มชาติพันธุ์ไทเชื่อว่าการทานธัมมชาตาหรือเรียกอีกอย่างว่าธัมมค้ำนาม จะช่วยค้าชาตาของผู้ถวาย ให้มีอายุยืนยาว อยู่ดีมีสุข และเป็นการสะเดาะเคราะห์

จากข้อมูลภาคสนามพบว่า ไม่ใช่ทุกคนในชุมชนจะมีความรู้เรื่องธัมมชาตา ผู้ถือ ครองธัมมชาตาจำกัดอยู่เฉพาะพระภิกษุบางรูป ปู่จารย์และขนานบางคนเท่านั้น แต่กลุ่มชาติพันธุ์ ทุกกลุ่มล้วนมีความเชื่อและประเพณีการถวายธัมมชาตา ผู้วิจัยเก็บรวบรวมธัมมชาตาไทใหญ่ ธัมมชาตาไทเขิน และธัมมชาตาไทลื้อ

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทมีวิธีคิดในการสร้างระบบธัมมชาตา 3 แบบ ด้วยกัน ดังนี้

- วิธีคิดในการเลือกคัมภีร์ในการทานธัมมชาตาวัน : เชื่อมโยงกับคัมภีร์อภิธัมมาสังคณี กับคัมภีร์สัททวิมาลา

ในคัมภีร์สัททวิมาลา นำเสนอความคิดหลัก 2 ความคิด คือ ความคิดที่ 1 การคงอยู่ ของพระไตรปิฎกคือการคงอยู่ของพระสัทธรรม เท่ากับการดำรงอยู่ของพระศาสนา และ ความคิดที่ 2 อธิบายว่าเนื่องจากพระอภิธรรมทั้ง 7 คัมภีร์ สร้างอายุตนภายในหรืออินทรีย์ 6 ประกอบด้วย ตา หู

จุมูก ลั่น ภาย ใจ และใส่ลมหายใจให้มนุษย์ การสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ในงานศพถือว่าเป็นการชำระบาปให้ผู้เสียชีวิตที่เนื่องด้วยอายตนะต่างๆ ให้สูญสิ้นไป

ในคัมภีร์ *อภิธัมมาสังคิมิ* ธรรมชาตาผู้เกิดวันอาทิตย์ ระบุอานิสงส์ของการถวายคัมภีร์ ผู้กวีว่าจะช่วยชำระบาปที่เกิดทางตาให้หายไปโดยอ้างอิงอานิสงส์จากคัมภีร์ *สัตทวิมาล* ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ผู้สร้างธรรมชาตาวันศุกร์โยง *พระอภิธัมมา 7 คัมภีร์* กับวันทั้ง 7 อาศัยฐานความคิดจากคัมภีร์ *สัตทวิมาลา* ยังคงอานิสงส์การชำระบาปที่เกิดจากอินทรีย์ต่างๆ ไว้ แต่เปลี่ยนจากการฟังเทศน์พระอภิธรรมในงานศพเป็นการทานธรรมชาตาวันเกิดแทน การทานธรรมพระอภิธัมมาทั้ง 7 คัมภีร์ยังเป็นการสนับสนุนให้มีการสร้างพระธรรมคัมภีร์ด้วยการคัดลอกและถวายไว้ในวรพุทธศาสนา ช่วยชำระพระอภิธรรมปิฎกให้คงอยู่ และช่วยให้พระศาสนาดำรงอยู่ตามความคิดที่ปรากฏในคัมภีร์ *สัตทวิมาลา* และยังสัมพันธ์กับ คติปัญจอันตรธาน ที่ระบุว่าคัมภีร์พระไตรปิฎกหมวดแรกที่จะสูญไปคือ พระอภิธรรมปิฎก ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการกำหนดให้ถวายพระ *อภิธัมมา 7 คัมภีร์* เป็นธรรมชาตาวัน เป็นกุศโลบายที่เอื้อให้คนได้ทานธรรมคำชาตาและคำชูพระศาสนาไปในตัว

- **วิธีคิดในการเลือกคัมภีร์ในการทานธรรมชาตาเดือนและธรรมชาตาปี : เชื่อมโยงกับ เศรษฐีและพระโพธิสัตว์ในตำราโหราศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท**

ธรรมชาตาเดือนไทใหญ่และธรรมชาตาเดือนไทเขิน ขนานสามแก้ว สอดคล้องกับตำราโหราศาสตร์ พบว่าธรรมชาตาปีทั้ง 6 ระบบของกลุ่มชาติพันธุ์ไท รวมถึงธรรมชาตาปีไทยวน สอดคล้องกับ ตำราโหราศาสตร์ *ประเพณีเมืองเหนือจากป่าสล่าล้านนา* วิธีการอ้างอิงหรือเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในธรรมชาตาเดือนและธรรมชาตาปี กับตำราโหราศาสตร์มีการเชื่อมโยงด้วยวิธีการเดียวกัน คือ ในตำราโหราศาสตร์ระบุชื่อเศรษฐี/พระโพธิสัตว์ ว่าเกิดในเดือนใดหรือปีใด ธรรมชาตากำหนดให้ผู้ที่เกิดในเดือน-ปีดังกล่าวถวายธรรมเรื่องเศรษฐี/พระโพธิสัตว์เป็นธรรมชาตา เช่น ในตำราโหราศาสตร์ระบุว่า ผู้เกิดเดือนเจียงเกิดเดือนเดียวกับพระยามันธาตุราด-ธรรมมันธาตุราดเป็นธรรมชาตาผู้เกิดเดือนเจียง, ผู้เกิดเดือนยี่เกิดเดือนเดียวกับอนาถบิณฑิกมหาเศรษฐี-ธรรมอนาถบิณฑิกมหาเศรษฐีเป็นธรรมชาตาผู้เกิดเดือนยี่, ผู้เกิดปีไฉ้เกิดปีเดียวกับเจ้าเตมียะ-ธรรมเตมียะเป็นธรรมชาตาปีไฉ้ เป็นต้น

- **วิธีคิดในการเลือกคัมภีร์ในการทานธรรมชาตาปี : เชื่อมโยงกับสัตว์ประจำปีนักษัตร**

ธรรมชาตาปีอีกกลุ่มหนึ่งกำหนดให้ทานธรรมที่มีชื่อเรื่องเป็นชื่อสัตว์หรือเนื้อเรื่องกล่าวถึงสัตว์ ซึ่งเป็นสัตว์ที่ส่วนใหญ่ตรงกับชื่อสัตว์ประจำปีนักษัตรในความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท และคนไทย ได้แก่ *หนูเผือก หนูดำ สุขชะวันณะวัวหลวง* (ธรรมชาตาปีไฉ้-ชวด-หนู), *สุขชะวันณะวัวหลวง ไคณบุตร* (ธรรมชาตาปีเป่า-ฉลู-วัว), *เสียดายเสือนอน* (ธรรมชาตาปียี่-ขาล-เสื่อ), *กระต่ายเผือกหรือ*

กระต่ายกอน (ธัมมชาตาปีเหมา-เถาะ-กระต่าย), *ปุณณนาค* หรือ *ปุณนัคคะ* (ธัมมชาตาปีสี-มะโรง-งูใหญ่), *ภูริทัต ลายงู งูลายคำ* (ธัมมชาตาปีไล่-มะเส็ง-งูเล็ก), *ม้าแสนขวัญ* หรือ *ม้าน้อยย่ำใบบัว* (ธัมมชาตาปี-มะเมีย-ม้า), *แพะคำ* (ธัมมชาตาปีเม็ด-มะแม-แพะ), *วอกไซหิน* หรือ *วอกไคหิน* (ธัมมชาตาปีสัน-วอก-ลิง), *ดาววิไถ่น้อย* (ธัมมชาตาปีไร่-ระกา-ไถ่), *หมายุยคำ* *หมาขนคำ* *สุวัณณะหมาหลวง* (ธัมมชาตาปีเส็ด-จ้อ-สุนัข หมา), *ข้างงาเดียว* *ข้างสตัน* *ข้างสามงา* *หมูหิน* (ธัมมชาตาปีไค้-กัญ/กุน-ข้าง/หมู)

อนึ่งมีปีนักษัตร 2 ปี ได้แก่ ปีไฉ้ และ ปีไค้ เรื่องที่กำหนดให้ถวายเป็นธัมมชาตาปีมีชื่อสัตว์มากกว่า 1 ชนิด ปีไฉ้กำหนดให้ถวาย *หนูเผือก*, *หนูดำ* และ *สุชชะวัณณะวัวหลวง* ส่วนปีไค้กำหนดให้ถวาย *ข้างงาเดียว* *ข้างสตัน* *ข้างสามงา* และ *หมูหิน* เป็นธัมมชาตา เนื่องจากเดิมเชียงตุงกำหนดให้ปีไฉ้เป็นปีวัว ปีเป่าเป็นปีหนู ต่อมาเปลี่ยนเป็น ปีไฉ้เป็นปีหนู ปีเป่าเป็นปีวัว แต่ไม่ทราบว่าการเปลี่ยนปีนั้นเกิดขึ้นช่วงใด (ชานนสามแก้ว, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2557) แม้กระนั้นในธัมมชาตาของไทเขินเชียงตุง และไทลื้อ เมืองยอง ปราบกั๋วร่องรอยว่า ครั้งหนึ่งที่เชียงตุงและเมืองยองเคยกำหนดให้ปีไฉ้มีสัตว์ประจำนักษัตรเป็นวัวมาก่อน ส่วนปีไค้คนไทยภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคใต้ ใช้หมูเป็นสัตว์สัญลักษณ์ประจำนักษัตร ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ รวมถึงไทยวนใช้ ข้าง เป็นสัตว์สัญลักษณ์ประจำนักษัตร ธัมมชาตาปีไค้มีให้เลือกถวายทั้งเรื่องที่มีชื่อข้าง และเรื่องที่มีชื่อหมู แสดงให้เห็นว่าผู้กำหนดธัมมชาตาปีไค้รู้ทั้ง 2 คติ จึงบรรจุเรื่องที่มีทั้งชื่อข้างและชื่อหมู ให้ถวายเป็นธัมมชาตาปี

จากข้อค้นพบข้างต้นของผู้วิจัยทำให้เห็นว่า ธัมมชาตา ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเกิดขึ้นจากฐานคิดเรื่องการสืบอายุพระศาสนา โดยอ้างอิงจากคัมภีร์ *สัททวิมาลา* อ้างอิงจากคัมภีร์ *โหราศาสตร์* และสัมพันธ์กับสัตว์ประจำนักษัตร

แม้ไม่มีหลักฐานว่าผู้สร้างระบบธัมมชาตาเป็นใคร แต่อนุมานได้ว่า ผู้สร้างระบบธัมมชาตาต้องเป็นบุคคลที่ผ่านการบวชเรียนมาก่อน เป็นบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีความรอบรู้ในเรื่องคัมภีร์ ได้ศึกษาคัมภีร์ *สัททวิมาลา* ตลอดจนมีความรู้ด้านโหราศาสตร์เป็นอย่างดี รู้จักนิทานและเรื่องเล่าหลากหลาย รู้คติปัญญาอันตรธาน ได้เลือกสรรคัมภีร์ที่ต้องการให้คนจำนวนมากสร้างถวายเพื่อสืบอายุพระศาสนา สร้างระบบธัมมชาตาขึ้นบนฐานความรู้ทั้งพุทธศาสตร์และโหราศาสตร์ คติธัมมชาตาที่สัมพันธ์กับประเพณีทานธัมมิได้แพร่หลายในหลายกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ และไทยวน

การทานธัมมชาตา เกิดประโยชน์ทั้งต่อ “การสืบอายุพระศาสนา” ตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ไท และเกิดประโยชน์ส่วนบุคคลต่อผู้ถวาย “เพื่อค้ำนามค้ำชาติ” ด้วยเชื่อว่าช่วยค้าอายุของผู้ถวายให้อยู่ดีมีสุข อายุมั่นคงขวัญยืนต่อไป นับว่าการทานธัมมชาตา เป็นการประสานประโยชน์ทั้งประโยชน์ตน (ทานค้ำชาติ) และประโยชน์ส่วนรวม (ค้ำอายุพระศาสนา) ได้เป็นอย่างดี

2) วิธีคิดและขนบในการเลือกคัมภีร์ในถวายธัมมอุทิศ

ธัมมอุทิศหรือคัมภีร์ที่คัดลอกเพื่อถวายอุทิศบุญให้ผู้เสียชีวิต มีวิธีคิดและขนบในการถวาย 4 ลักษณะด้วยกัน ได้แก่

1. การถวายธัมมและเทศน์ธัมมในงานศพ เป็นการชำระบาปก่อนเดินทางไปโลกหน้า **ปรารถนาให้ดวงวิญญาณสู่สุคติ** เมื่อมีผู้เสียชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มชาติพันธุ์ไทนิยมตั้งศพไว้ที่บ้าน กลางคืนมีการนิมนต์พระมาเทศน์ธัมม คืนแรกนิยมนถวายและเทศน์ *มาลัยโผด* , คืนที่ 2 *มหาวิบาก*, คืนที่ 3 *นิพพานสูตร* และช่วงเช้าก่อนเคลื่อนศพเทศน์ธัมมหลายผูกรวมถึงธัมม *วิสุทธิยา* การเลือกนำคัมภีร์ดังกล่าวเทศน์มีนัยว่า เพื่อหวังให้ พระมาลัย ช่วยโปรดวิญญาณผู้เสียชีวิตให้พ้นจาก วิบาก ให้บริสุทธิ์ และเข้าสู่พระนิพพาน (พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ, สัมภาษณ์) ในคัมภีร์ *วิสุทธิยา* บอกไว้ชัดเจนว่า เมื่อพระยายมเห็นธัมม *วิสุทธิยา* จะปล่อยดวงวิญญาณ ให้ไปสู่ภพภูมิที่สูงขึ้น

2. **เผาคัมภีร์ไปพร้อมกับผู้เสียชีวิต : บุญคือเสบียง** หากผู้เสียชีวิตเป็นพ่อศีล-แม่ศีล คือ เป็นผู้ถือศีลปฏิบัติธรรมในช่วงเข้าพรรษา จะเผาคัมภีร์ *เยหลวง* และ *พับกัมมัฏฐาน* ไปพร้อมกับร่างผู้เสียชีวิตด้วย ธัมม *เยหลวง* มีถ้อยคำถาม-ตอบ ระหว่างผู้ตายกับพระยายมราช สะท้อนการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีในทัศนะของกลุ่มชาติพันธุ์ไทว่า พึงให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา รู้คุณพระรัตนตรัย คุณครูบาอาจารย์ คุณบิดามารดา คุณผู้สูงอาวุโส รู้กาลาเทวทูตทั้งห้า การทำบุญที่สำคัญในวัฒนธรรมคือ การเป็นเจ้าของบรรพชา-อุปสมบท ทานธัมม และถวายผ้ากฐิน ทำให้เข้าใจได้ว่าเหตุที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทเพียรทำบุญอย่างมากก็เพื่อว่าเป็นการสร้างสมกุศลกรรมไว้ในภพหน้า การเผาพับกัมมัฏฐาน บอกได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทเห็นความสำคัญของการเจริญจิตภาวนาซึ่งเป็นการปฏิบัติธรรม การกำหนดให้ “เผาคัมภีร์ *เยหลวง* และพับ *พับกัมมัฏฐาน*” ไปพร้อมกับร่างพ่อศีล-แม่ศีล ที่เสียชีวิต เป็นเสมือนหนังสือรับรองการสร้างกุศลกรรมหรือใบเบิกทางไปสวรรค์ ที่ดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตพกติดตัวไปด้วย อนึ่ง ธัมม *เยหลวง* และ *พับกัมมัฏฐาน* จะเผาไปพร้อมร่างของพ่อศีล-แม่ศีลเท่านั้น ในกรณีที่มีเด็ก คนหนุ่มสาวเสียชีวิต จะไม่เผาคัมภีร์ดังกล่าว ด้วยถือว่าเด็กน้อย หนุ่มสาว ยังไม่ได้ถือศีลปฏิบัติธรรมยังไม่ได้ใช้ชีวิตให้ครบทุกขั้นตอน

3. **ขนบในการเลือกถวายธัมมอุทิศของกลุ่มชาติพันธุ์ไท: ความสัมพันธ์ระหว่างชื่อเรื่องกับเนื้อเรื่อง** เมื่อมีบุคคลในครอบครัวเสียชีวิต ญาติจะทานธัมมเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับพ้นจากวิบากกรรม หากญาติ มีความกังวลใจบางประการอันเนื่องด้วยผู้เสียชีวิต เป็นต้นว่า หากหมอดูทักว่าดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตติดอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ยังอยู่ในอบายภูมิ จะเลือกถวายคัมภีร์ *วิบากกรรมจิต* หรือ *มหาวิบากหลวง*, ถ้าอยากให้ดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตพ้นจากวิบากกรรม นิยมนถวาย *มหาวิบาก* ติดต่อกัน 3 ปี จากนั้นถวายคัมภีร์ *อานิสงส์สง่เข้า* ติดต่อกัน 3 ปี เชื่อว่าเป็นการส่งอาหารให้ผู้เสียชีวิต ความเชื่อในการถวายคัมภีร์ข้างต้นมีความสัมพันธ์กับชื่อคัมภีร์และเนื้อเรื่อง การทานธัมม *วิบากกรรมจิต*

มหาวิทยาลัยหลวง หรือมหาวิทยาลัย กิติ เชื่อว่าเป็นการแก้ไขให้ดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตพ้นทุกข์ ให้พ้นจากทุกข์ไม่ว่าจะไปเกิดเป็นสัตว์(ตั้งเนื้อเรื่องในคัมภีร์ *วิภากรอมจิต*) ตกนรก(ตั้งเนื้อเรื่องในคัมภีร์ *มหาวิทยาลัยหลวง*) อยู่ในภพภูมิ/สภาพที่ดี(ตั้งเนื้อเรื่องในคัมภีร์ *มหาวิทยาลัย*) ในขณะที่การทานธัมม *อาณิสสร*ส่งเข้า พร้อมกับอาหารจะเป็นการส่งข้าวปลาอาหารให้ถึงผู้ล่วงลับ(ตั้งเนื้อเรื่องในคัมภีร์ *อาณิสสร*ส่งเข้า)

4. ขนบในการเลือกถวายธัมมอุทิศของกลุ่มชาติพันธุ์ไท: ลำดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับการเลือกสรรคัมภีร์ ธัมมอุทิศจำนวนหนึ่งมีขนบในการถวายที่ใช้ลำดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นเกณฑ์ในการ “เลือกคัมภีร์” ลูกหลานถวายให้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ จะเลือกถวาย *อภิธัมมาชาติฟ้า* (อุทิศให้ญาติผู้ใหญ่ที่เป็นผู้หญิง), *นิพพานสูตร* และ *มหามูลนิพพาน* (อุทิศให้พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ทั้งชายและหญิง) *ปิตามรรณะ* *ปิตามาตา* และ *มาตาปิตุคุณ* (อุทิศให้พ่อแม่) พ่อแม่ถวายคัมภีร์อุทิศให้ลูก จะเลือกถวาย *อาณิสสร*ส่งเข้า ญาติถวายคัมภีร์โดยไม่เจาะจงผู้รับ ถวายคัมภีร์ *เปตพลี* *มัลลยโศค* ขนบการเลือกถวายคัมภีร์ข้างต้นสะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับเครือญาติ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ทั้งยังแสดงถึงวิถีคิดที่ละเอียด มีการแยกย่อยเรื่องที่ถวายตามเพศและวัยของผู้เสียชีวิต

7.1.3 การเลือกถวายธัมมชาตาและธัมมอุทิศของกลุ่มชาติพันธุ์ไท : ข้อมูลจากภาคสนาม

1) การเลือกถวายธัมมชาตา

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่ทานธัมมชาตาในงานตั้งธัมมเวสสันดรและจากการสัมภาษณ์เจ้าภาพงานทานมหาปาง พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทเลือกทานธัมมหรือเลือกถวายคัมภีร์ตามชาตาเกิดของตน แต่จากการสำรวจธัมมชาตาพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทบางคน อาทิ ขนานธำ นามแก้ว ชาวไทลื้อเมืองยอง นอกเหนือจากการทานธัมมชาตาวันเกิดและธัมมชาตาปีเกิดของตนแล้วนั้น ขนานธัมมยังทานธัมมชาตาวันครบทั้ง 7 วัน และธัมมชาตาปีครบทั้ง 12 เดือน อีกด้วย มีข้อความระบุไว้ชัดเจนว่าเป็นการทานธัมมเพื่อค้ำจุนศาสนาให้ยืนนานถึง 5,000 วัสสา ในกรณีหลังพบเป็นส่วนน้อย ส่วนใหญ่จะถวายตรงตามชาตาเกิดของตนเอง

2) การเลือกถวายธัมมอุทิศ

ส่วนของธัมมอุทิศหรือธัมมทานขอมไชยะชะกุน ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่ถวายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิต คัมภีร์บางผูก เช่น *อาณิสสร*ส่งเข้า *นิพพานสูตร* *อภิธัมมาชาติฟ้า* เป็นต้น มีขนบในการถวายคัมภีร์ซึ่งขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียชีวิตกับผู้ถวาย โดยพ่อแม่ถวายธัมม *อาณิสสร*ส่งเข้า อุทิศบุญให้ลูก, ลูกหลานถวายธัมม *นิพพานสูตร* ให้ญาติผู้ใหญ่ที่ล่วงลับ, ลูกหลานถวายธัมม *อภิธัมมาชาติฟ้า* ให้ญาติผู้ใหญ่ที่เป็นผู้หญิง เป็นต้น

เมื่อสัมภาษณ์ภรรยาผู้ที่ทานธัมมอุทิศในงานตั้งธัมม์, งานทานมหาปาง ร่วมกับการสำรวจธัมมอุทิศโดยอ่านข้อความตอนท้ายที่ระบุวัตถุประสงค์ของผู้ถวาย พบว่า มีทั้งการเลือกถวายคัมภีร์ที่ตรงกับขนบการถวาย คือ พ่อแม่ทานธัมม์ *อานิสงส์สงฆ์* อุทิศบุญให้ลูก, ลูกทานธัมม์ *นิพพานสูตร* อุทิศบุญให้ญาติผู้ใหญ่, ลูกหลานทานธัมม์ *อภิธัมมาชาดฟ้า* อุทิศบุญให้ แม่ ย่า แม่เฒ่า(ยาย) และการถวายให้บุคคลที่เสียชีวิตซึ่งไม่ตรงตามขนบเป็นต้นว่า พ่อแม่ถวายธัมม์ *นิพพานสูตร* ให้ลูก, ภรรยาถวายธัมม์ *อภิธัมมาชาดฟ้า* อุทิศบุญให้สามี เป็นต้น แม้จะพบการทานธัมมอุทิศที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ทานธัมม กับผู้ที่อุทิศบุญไปให้ไม่ตรงตามขนบ แม้กระนั้นก็ไม่มีการถวายข้ามกลุ่มคัมภีร์เป็นต้นว่าเอาธัมมอุทิศ ไปถวายเป็นธัมมชาดา แสดงให้เห็นว่าขนบในการทานธัมมอุทิศ แม้มียู่ แต่ก็ไม่ได้เคร่งครัดมากนัก แสดงถึงการยืดหยุ่นในการใช้คัมภีร์

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ที่ว่า “กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีความเชื่อและวิธีคิดในการเลือกถวายวรรณกรรมในประเพณีทานธัมมที่สัมพันธ์กับชะตาเกิดและวัตถุประสงค์ของผู้ถวาย” พบว่า การเลือกทานธัมมชาดาเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย กล่าวคือ การเลือกถวายธัมมชาดาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ส่วนใหญ่สัมพันธ์กับชะตาเกิดของผู้ถวาย มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่สัมพันธ์กัน ด้วยเป็นการถวายคัมภีร์ตามคติทานธัมมค้ำชูอายุพระศาสนา ส่วนการเลือกถวายธัมมอุทิศ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิตนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการถวายคัมภีร์ของผู้ถวาย

7.1.4 บทบาทของประเพณีทานธัมมต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ประเพณีทานธัมมมีบทบาทที่เห็นเด่นชัด 5 ประการ ได้แก่ บทบาทในการอธิบายที่มาในการประกอบพิธีกรรม บทบาทในการสร้างความมั่นคงทางใจให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ไท บทบาทในการสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรม บทบาทในการสืบทอดพระพุทธศาสนา และบทบาทในการเชื่อมความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทและสร้างความสามัคคีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในพื้นที่ต่างๆ

บทบาทในการอธิบายที่มาในการประกอบพิธีกรรม ดังจะเห็นได้จากคัมภีร์ *ปถมมาลัย ทุติยมาลัย* ที่ใช้เทศน์ก่อนธัมมมหาชาติ ทำหน้าที่อธิบายที่มาของการเทศน์มหาชาติและเครื่องบูชาธัมมมหาชาติ ที่กำหนดให้ถวายสิ่งของอย่างละพัน คัมภีร์ *จุฬาลงคมาลัย* ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่าจุฬาลงคบูชาและพระมาลัยไปถามพระศรีอาริย์ว่า ผู้ที่จะทานธัมมมหาชาติได้มีเฉพาะกษัตริย์และเศรษฐีเนื่องด้วยมีเครื่องประกอบพิธีมาก พระศรีอาริย์จึงอนุโลมให้ชุมชน คนหมู่ใหญ่ร่วมกันจัดหาเครื่องบูชาธัมมและร่วมกันเป็นเจ้าภาพทานธัมมเวสสันดร

บทบาทในการสร้างความมั่นคงทางใจให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ไท ขอยกตัวอย่างการทานธัมมมหาวิบาก ที่มีวัตถุประสงค์ในการถวายที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็น การถวายธัมม *มหาวิบาก* หวังให้พ้นจากวิบากกรรมในชีวิต ซึ่งเป็นได้ทั้งความยากจน หรือความเจ็บป่วย การถวายธัมม

มหาวิทยาลัย เชื่อว่าเมื่อถวายแล้วหากยังมีบุญอยู่ก็จะคลายจากโรคร้ายที่รุมเร้า หรือไม่ก็เสียชีวิตอย่างสงบ ไม่ต้องทรมานกับความเจ็บป่วย ในแง่นี้การทานธัมม์ มหาวิทยาลัย ช่วยสร้างความมั่นคงทางใจให้แก่ญาติว่าหากผู้ป่วยจะถึงคราวรอด ก็จะคลายจากอาการป่วยไข้ มีอาการดีขึ้นโดยลำดับ แต่หากผู้ป่วยถึงคราวที่จะต้องตาย ก็จะตายในเร็ววัน, ถวายธัมม์ มหาวิทยาลัย เพื่ออุทิศบุญให้ผู้ตาย ญาติหวังให้ผลบุญจากการทานธัมม์ส่งผลให้ผู้ล่วงลับพ้นทุกข์ถึงสุข กล่าวได้ว่าการทานธัมม์มหาวิทยาลัยช่วยสร้างความมั่นคงทางใจให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ไท

บทบาทในการสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรม เป็นการสั่งสอนผ่านนิทานธรรม คำสอนที่พบ ได้แก่ การหมั่นให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา การกตัญญูกตเวทิตาต่อผู้มีพระคุณ

บทบาทในการสืบทอดพระพุทธศาสนา ได้แก่ การทานธัมม์เป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาและการเทศน์ธัมม์ยังผลต่อการดำรงอยู่ของพระธรรมคัมภีร์ ทำให้มีการคัดลอกเผยแพร่คัมภีร์ในวงกว้างด้วยความเชื่อเรื่องธรรมทาน ทำให้ให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทรับรู้เรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า พระสาวก และคำสอนที่แฝงอยู่, การบรรพชาอุปสมบทเป็นการสืบทอดและสร้างศาสนาทายาทเอื้อต่อการดำรงอยู่ของพระสงฆ์

บทบาทในการเชื่อมความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทและสร้างความสามัคคีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในบริบทข้ามพรมแดน เห็นได้ชัดเจนจากงานตั้งธัมม์เวสสันดรที่คนในบ้านผาแตก ร่วมกันเป็นเจ้าภาพ ทั้งบรรพชิตและฆราวาสช่วยกันเตรียมงานนานนับเดือน และจัดงานอีก 4 วัน ด้วยพลังของประเพณีทานธัมม์ที่ว่าเป็นการทานใหญ่ทานหลวง เป็นประดุจแม่เหล็กดึงดูดให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทจากพื้นที่ต่างๆ ทั้งในอำเภอแม่สาย ต่างอำเภอ จากจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลูกหลานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ไปทำงานในที่ไกลๆ เช่น กรุงเทพฯ กาญจนบุรี สงขลา เดินทางกลับมาที่บ้านผาแตก เพื่อร่วมงานตั้งธัมม์ รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไทในรัฐฉาน เชียงตุง เมืองยอง ทั้งพระภิกษุและฆราวาสก็พร้อมใจกันข้ามพรมแดนมาร่วมงานตั้งธัมม์เวสสันดรที่วัดผาแตก ในงานตั้งธัมม์นอกจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทมาร่วมงานแล้วนั้น ยังมีชาวไทยวน ชาวปะหล่อง กลุ่มคนหลายชาติพันธุ์ มาจากต่างพื้นที่ได้มาร่วมทำทาน ร่วมรับประทานอาหาร ร่วมชมการแสดงจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทั้ง ไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ ไทดอย ในงานตั้งธัมม์เวสสันดรที่วัดผาแตก

ข้อมูลจากภาคสนามสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า “ประเพณีทานธัมม์เป็นศูนย์รวมกลุ่มชาติพันธุ์ไท ตอบสนองความต้องการทางจิตใจของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในข้ามพรมแดนในบริบทของประเทศไทย

7.2 อภิปรายผล

ผู้วิจัยขอแบ่งการอภิปรายผลการศึกษาเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1 เมืองแม่สาย เมืองชายแดน ความหลากหลายชาติพันธุ์ กับระบบธัมมชาตาที่หลากหลายในบ้านผาแตก, ประเด็นที่ 2 ประเพณีทานธัมมเป็นประโยชน์ต่อการดำรงอยู่ของประเพณี-พิธีกรรมอื่น และ ประเด็นที่ 3 พุทธศาสนาแบบกลุ่มชาติพันธุ์ไท

7.2.1 เมืองแม่สาย เมืองชายแดน ความหลากหลายชาติพันธุ์: มองผ่านระบบธัมมชาตาและคัมภีร์

บ้านผาแตกและวัดผาแตก ตั้งอยู่ ณ ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย อยู่ห่างจากด่านพรมแดนไทย-เมียนมา เพียง 3 กิโลเมตร บ้านผาแตกเป็นชุมชนชาติพันธุ์ไท คนในชุมชนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทมากกว่าที่จะเป็นคนไทยวน

กลุ่มชาติพันธุ์ไททุกกลุ่มทั้งชาวไทยใหญ่ ไทเขิน และไทลื้อที่บ้านผาแตก ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงรายล้วนมีระบบธัมมชาตาเป็นของตนเอง จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า นอกเหนือจากธัมมชาตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแล้วนั้น ที่วัดผาแตกยังพบว่ามีงานธัมมชาตาตามคติของไทยวนอีกด้วย แต่พบในสัดส่วนที่น้อยกว่าธัมมชาตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ข้อมูลจากภาคสนามยังพบว่า มีธัมมชาตาเรื่องอื่นที่อยู่นอกเหนือจากธัมมชาตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท และนอกเหนือธัมมชาตาไทยวนพบธัมมชาตาเพิ่มอีก 2 เรื่อง คือ ธัมมอลองเสื่อเผือก ธัมมชาตาปีปีชาลปีเสื่อ และ ธัมมอลองเจ้าสามลอม ธัมมชาตาปีสี่มะเส็งงูเล็ก

ในบริบทเมืองชายแดน การมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทรับคติการงานธัมมในงานทำบุญร้อยวันจากชาวไทยวน

ที่วัดผาแตกพบคัมภีร์ที่มีแหล่งผลิตหลากหลาย ทั้งคัมภีร์ที่ผลิตจากโรงพิมพ์วัดจอมแจ้ง เมืองยอง, คัมภีร์ที่ผลิตจากโรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมืองท่าซี้เหล็ก, คัมภีร์ที่คัดลอกด้วยลายมือของขนานและพระภิกษุในเชียงตุง คัมภีร์เหล่านี้มีผู้บูชาและถวายเข้าวัดผาแตก นอกจากนี้ยังมีคัมภีร์ที่ผลิตจากโรงพิมพ์ท้องถิ่นของชาวไทยเขิน เชียงตุงในบ้านผาแตก, คัมภีร์ที่คัดลอกด้วยลายมือซึ่งผู้คัดลอกคัมภีร์มีทั้งชาวไทยใหญ่ ไทเขิน และไทลื้อทั้งที่เป็นคนในหมู่บ้านและต่างหมู่บ้าน, รวมถึงคัมภีร์ที่ผลิตจากโรงพิมพ์ของชาวไทยวนในจังหวัดเชียงราย ลำปาง และเชียงใหม่ ด้านอักษรที่บันทึกส่วนใหญ่บันทึกด้วยอักษรธรรม รองลงมาคืออักษรไทย และที่พบอยู่บ้างคืออักษรไทใหญ่

วัดผาแตกมีคัมภีร์จากหลากหลายแหล่งผลิตและใช้อักษรบันทึกคัมภีร์ที่ต่างกันสะท้อนถึง “ที่มาของคนที่แตกต่างกัน” เป็นคนคนละกลุ่มกัน หากจตุรร่วมกันคือ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท ใช้อักษรธรรมในการบันทึกเรื่องราวทางศาสนา มีประเพณีทานธัมมร่วมกัน ในแง่หนึ่งบ้านผาแตกนับว่าเป็น “แหล่งชุมนุมชาติพันธุ์” และวัดผาแตกเป็นแหล่งรวมคัมภีร์และประเพณีพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ด้วยความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ไททั้งในประเทศไทยและนอกประเทศไทยที่ว่า ธรรม เป็นของพระ(พุทธ)เจ้า พระเจ้า(พุทธ)เป็นผู้สร้างธรรม และเป็นผู้กำหนดธรรมชาตา กลุ่มชาติพันธุ์ไทจึงไม่เคยตั้งคำถามกับที่มาของระบบธรรมชาตา ความแตกต่างของระบบธรรมชาตา หรือรับรู้ว่ามีระบบธรรมชาตามากกว่า 1 ระบบ ที่บ้านผาแตกไม่จำเป็นต้องขอคำปรึกษาจากผู้รู้ที่เป็นชาติพันธุ์เดียวกันกับตน บ่อยครั้งที่พบว่ามีการขอคำปรึกษาเรื่องการทานธัมม์กับผู้รู้ต่างชาติพันธุ์ และบูชาธัมมนั้นไปถวายวัด หรือแม้แต่บูชาธัมม์จากร้านสังฆภัณฑ์ซึ่งเป็นธัมม์ลานเทียมของไทยวนก็มีเช่นกัน กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่วัดผาแตกอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์โดยมีวัดผาแตกเป็นศูนย์กลางรวมจิตใจ การเป็นพุทธศาสนิกชน ยึดมั่นในพระศาสนาเป็นเหมือนเส้นด้ายที่ร้อยดอกไม้ต่างชนิด ต่างสี สันหลากที่มา ให้อยู่ร่วมกัน อยู่ภายใต้ร่มเงาพุทธศาสนาแบบกลุ่มชาติพันธุ์ไท

7.2.2 ประเพณีทานธัมม์เป็นประโยชน์ต่อการดำรงอยู่ของประเพณี-พิธีกรรมอื่น

บริบทพื้นที่บ้านผาแตกยังคงเป็นสังคมประเพณี วัดยังคงเป็นศูนย์กลางของชุมชน คัมภีร์ที่มีผู้ถวายเข้าวัดผาแตกมีผู้ขอยืมไปคัดลอกและนำมาส่งคืนที่วัดอยู่เนืองๆ ปัจจุบันยังคงมีการหมุนเวียนแลกเปลี่ยน “คัมภีร์” และคัดลอกคัมภีร์ ในหมู่ผู้รู้ของชุมชน นอกจากนี้คัมภีร์บางเรื่อง เช่น *ชัยยะสังคหะ โลกวุฒิ* เป็นต้น ถือว่าเป็นธัมม์ที่มงคล บูชาและเก็บรักษาไว้ที่บ้าน เมื่อมีการทำบุญบ้าน สืบชาตา นำธัมมนั้นมาสวด จึงทำให้เข้าใจได้ว่าด้วยเหตุที่ว่าการขอยืมคัมภีร์จากวัดไปคัดลอก และการบูชาธัมม์ที่เป็นมงคลไว้ที่บ้าน ทำให้คัมภีร์จึงมีอยู่ทั้งที่วัดและที่บ้านของคนในชุมชน

เมื่อผู้วิจัยและนางสาววกุล มิตรพระพันธ์ ขออนุญาตทางวัดจัดคัมภีร์ ท่านเจ้าอาวาสดีใจมาก เนื่องด้วยที่วัดผาแตกไม่เคยจัดแยกคัมภีร์มา 10 กว่าปีแล้ว หลังจากที่สำรวจคัมภีร์แล้ว ผู้วิจัยได้จัดทำบัญชีคัมภีร์มอบให้กับทางวัด ท่านเจ้าอาวาสวัดผาแตกเป็นผู้มองการณ์ไกล หลังจากนั้นท่านให้คนต่อตู้ ขนคัมภีร์ไปเก็บเป็นหมวดหมู่ ปู่จารย์ขนานสามซึ่งเล่าว่าปู่จารย์ต้องการอ่านคัมภีร์ *มหาวิบากหลวง* ไปค้นที่วัดผาแตก พบคัมภีร์ *มหาวิบากหลวง* มัดไว้ด้วยกัน ค้นหาคัมภีร์ได้ง่าย ผลจากการสำรวจและจัดคัมภีร์ยังเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและคนในชุมชนต่อไป

ในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหลายพิธี อาทิ บรรจุหัวใจพระธาตุเจดีย์ ฉลองพระพุทธรูป ปลุกเสกพระพุทธรูป จะต้องใช้บทสวดเฉพาะ ซึ่งเป็นบทสวดที่อยู่ใน *ธัมมสูตร* ซึ่งมีการถวาย *ธัมมสูตร* ในงานทานธัมมน้ำอ้อย รวมถึงงานทานมหาปางบางงาน ในแง่นี้ ประเพณีทานธัมม์เป็นประโยชน์ต่อการดำรงอยู่ของประเพณีอื่น ทำให้พระสงฆ์มีคัมภีร์ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ อยู่กับวัด

จากการสำรวจคัมภีร์ที่วัดผาแตกระหว่างวันที่ 1-20 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 พบว่าวัดผาแตกมีคัมภีร์จำนวน 4,187 ผูก มีจำนวน 239 ชื่อเรื่อง แบ่งเป็นธัมม์ชาตา ธัมม์อุทิศ ธัมม์มหาชาติ ธัมม์ภาษาบาลี ธัมม์คำวหรือชาตกหรือนิทานเรื่องยาว ธัมม์ย่อยคือคัมภีร์เรื่องสั้นๆ

ท่านเจ้าอาวาสให้ข้อมูลว่า คัมภีร์ที่ผู้วิจัยสำรวจและจัดทำบัญชีนั้น ไม่ใช่จำนวนคัมภีร์ทั้งหมดที่วัดผาแตก เนื่องจากท่านได้จัดคัมภีร์ส่วนหนึ่งบริจาคให้กับวัดหลายแห่ง ทั้งวัดในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่, วัดในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, วัดในเมืองยอง สหภาพเมียนมา, ไปจนถึงวัดในเมืองฮาย เมืองเชียงรุ่ง สิบสองพันนา สาธารณรัฐประชาชนจีน เนื่องจากทางวัดเหล่านั้นไม่มีคัมภีร์ หรือมีแต่คัมภีร์อักษรไทย อยากได้คัมภีร์อักษรธรรม ทางวัดผาแตกก็จัดคัมภีร์ให้มอบให้ (พระสิทธิชัย จูตโสภโณ, สัมภาษณ์ 10 มกราคม 2558)

ผลจากการสำรวจคัมภีร์ที่วัดผาแตก พบว่านอกจากคัมภีร์ที่ระบุว่าถวายไว้แก่วัดผาแตกแล้วนั้น ยังมีคัมภีร์บางส่วนที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าถวายไว้แก่วัดอื่น ซึ่งอยู่ในละแวกใกล้เคียง เช่น ถวายไว้กับวัดเวียงพาน ถวายไว้กับวัดพระธาตุตอดยเวา เป็นต้น คัมภีร์ที่ระบุว่าถวายไว้กับวัดอื่น เป็นคัมภีร์ที่มีสภาพเก่า แต่คัมภีร์ที่ระบุว่าถวายไว้กับวัดผาแตกเอง เป็นคัมภีร์ที่มีทั้งสภาพเก่าและใหม่

เมื่อแรกตั้งหมู่บ้าน ชาวบ้านผาแตกร่วมกันตั้งวัดผาแตกขึ้นเป็นศูนย์รวมใจของชุมชน ชาวบ้านผาแตกอาราธนาพระภิกษุใส่ จากวัดเวียงพานให้มาอยู่เป็นหลักใจของคนในชุมชน ทางวัดเวียงพานก็อนุญาติ วัดผาแตกเคยได้รับความช่วยเหลือจากวัดต่างๆ ในการมอบคัมภีร์เพื่อไว้ใช้ในโอกาสต่างๆ บัดนี้ เวลาผ่านไปเกือบ 50 ปี ณ ปัจจุบัน วัดผาแตกเป็นวัดโดยสมบูรณ์ มีความพร้อมทั้งด้านกำลังคน เสนาสนะ รวมถึงคัมภีร์ จากที่วัดผาแตกเคยเป็นผู้รับมาก่อน ปัจจุบัน วัดผาแตกเป็นผู้ให้วัดอื่นต่อไป การที่วัดผาแตกมอบคัมภีร์ให้กับวัดอื่นได้ก็เนื่องด้วยความเชื่อและอานิสงส์ในการถวายคัมภีร์ ทำให้เกิดการสร้างและถวายคัมภีร์ผูกใหม่เข้าวัดอย่างต่อเนื่อง

7.2.3 พุทธศาสนาแบบกลุ่มชาติพันธุ์ไท

“การผสมผสานระหว่างศาสนาหลักกับความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องผีสงเทวดาและไสยศาสตร์ เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่พบในทุกสังคมที่ศาสนาหลักของโลกได้แพร่กระจายเข้าไปถึง ดังนั้นจึงไม่มีประเทศใดที่ศาสนาหลักคงความบริสุทธิ์อยู่ได้ จะต้องมีการปรับตัวและผสมผสานให้เข้ากับความเชื่อดั้งเดิมในสังคมนั้น ทำให้ระบบความเชื่อและศาสนาในแต่ละสังคมมีลักษณะเฉพาะตัว” (อมรา พงศาพิชญ์, 2533: 292)

คุณูปการอย่างหนึ่งของงานวิจัยนี้คือทำให้เห็นลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมพุทธศาสนาแบบกลุ่มชาติพันธุ์ไท (Tai Buddhism) ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

1) รั้วฆาตากับความคิดเรื่องการสืบชาติในวันฉัตรพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ในวันฉัตรล้านนามีความเชื่อเรื่องชาติว่า “คน บ้าน หรือเมือง ล้วนมีชาติเป็นของตนเอง หากเมื่อใดที่ถึงคราวเคราะห์ มีบาปเคราะห์ จะเกิดเหตุเภทภัยร้ายแรงกับเจ้าของชาติ ไม่ว่าจะเป็นการเจ็บไข้ได้ป่วย ถูกทำร้าย มีอุบัติเหตุ ต้องคดีความ หรือประสบเหตุพิบัติภัยต่างๆ นานา

จึงจำเป็นที่จะต้องมีการต่ออายุหรือสืบดวงชาตานั้นให้ยืดยาวออกไป” (เชตชาติ หิริญโญ, 2558: 263)

ในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทก็มีความคิดเรื่องชาตาและมีการประกอบพิธีสืบชาตาในโอกาสต่างๆ โดยเฉพาะช่วงเปลี่ยนผ่าน เช่น การประกอบพิธีสืบชาตาในช่วงสงกรานต์ การประกอบพิธีสืบชาตาในงานขึ้นบ้านใหม่ การประกอบพิธีสืบชาตาให้เจ้าภาพงานทานมหาปาง หลังจากเสร็จงาน เป็นต้น

กลุ่มชาติพันธุ์ไทและชาวไทยวนมีความคิดเรื่อง “ธัมม์ชาตา” ร่วมกันว่า เมื่อมีเคราะห์ ดวงตก การทานธัมม์ชาตาจะช่วยค้ำนามค้ำชาตาของผู้ถวายให้ดีขึ้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการสร้างธัมม์ชาตาที่กำหนดให้ทานธัมม์ตามวันเกิด เดือนเกิด และปีเกิดของผู้ถวาย น่าจะอาศัยความคิดเรื่อง “การสืบชาตา” ก่อร่างเป็นธัมม์ชาตา

2) ธัมม์ชาตา การผสมผสานความคิดเรื่องโหราศาสตร์บนรากฐานวัฒนธรรมพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ที่ว่า ธัมม์ชาตาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีวิธีคิดในการสร้างระบบธัมม์ชาตาบนฐานความคิดเรื่องโหราศาสตร์ ความคิดเรื่องสัตว์ประจำปีนักษัตร ความคิดเรื่องปัญจอันตรธาน และ อังอิงคัมภีร์ลัททวิมาลา ธัมม์ชาตาของชาวไทยวน ซึ่งมีประเพณีพิธีกรรมทางพุทธศาสนาพ้องกันหลายอย่าง ก็มีวิธีคิดในการสร้างธัมม์ชาตาบนฐานความคิดเรื่องโหราศาสตร์เช่นกัน

น่าสนใจว่าในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนา ปฏิเสธความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ ปฏิเสธเรื่องโชคชะตา เรื่องการดูฤกษ์ยามหรือเชื่อถือฤกษ์ยามดัง ปุพพณสูตร ว่า

ภิกษุทั้งหลาย สัตว์เหล่าใดประพฤติกายสุจริต วชิสุจริต และมโนสุจริต ในเวลาเช้า เวลาเช้าก็เป็นเวลาที่ดีของสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใดประพฤติกายสุจริต วชิสุจริต และมโนสุจริตในเวลาเที่ยง เวลาเที่ยงก็เป็นเวลาที่ดีของสัตว์เหล่านั้น ภิกษุทั้งหลาย สัตว์เหล่าใดประพฤติกายสุจริต วชิสุจริต และมโนสุจริตในเวลาเย็น เวลาเย็นก็เป็นเวลาที่ดีของสัตว์เหล่านั้น

(พระสุตตันตปิฎก อังคุตรนิกาย ดิกนิบาต ปุพพณสูตร, 2539: 399-400)

การปฏิเสธเรื่องฤกษ์ยามที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกอีกแห่งหนึ่ง อยู่ในขัตตชาดก ที่ว่า “ประโยชน์ได้ล่วงเลยคนโง่เขลา ที่มีวระคอยฤกษ์ยามอยู่ ประโยชน์นั้นแหละเป็นฤกษ์ของประโยชน์ ดวงดาวทั้งหลายจักทำอะไรได้” (พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก นักขัตตชาดก, 2539: 20)

แต่ความคิดเบื้องหลังในการสร้างธัมมชาตากลับทั้งอยู่บนพื้นฐานของโหราศาสตร์ ในวัฒนธรรมพุทธศาสนาแบบกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยังมีความเชื่อและพิธีกรรมหลายอย่างที่เนื่องด้วย โหราศาสตร์ ยิ่งไปกว่านั้นคัมภีร์ที่มีผู้ถวายเข้าวัดเนื่องด้วยประเพณีทานธัมมบางเรื่อง อาทิ *ทนต์หัง* ยังอธิบายที่มาของ “เคราะห์” ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องด้วยโหราศาสตร์อีกด้วย

ในคัมภีร์ *ทนต์หัง* ซึ่งเป็นเรื่องหนึ่งในธัมมชุต *สามสุมลีทัน* พระพุทธเจ้าเป็นผู้เล่าเรื่องการสร้างโลกว่า นางอิตถิเคยยสังคสีและปุลลิ่งคสังคสีเกิดขึ้นก่อนผู้ใดในโลก นางใช้ดินเหนียวสัตว์ตัวเมีย ปูพื้นสัตว์ตัวผู้ ต่อมาทั้งสองเป็นสามีภรรยาจนให้กำเนิดลูก 3 คน และมีลูกหลานสืบต่อกันมา เนื่องจากทั้งคนและสัตว์ไม่ตายทำให้มีประชากรเพิ่มขึ้นมากจนไม่มีที่อยู่ ปูย่าสร้าง ราศี 12 ดาว 9 ดวง ตัวฟิง ตัวเคราะห์ เมื่อมีตัวเคราะห์ คนและสัตว์จึงตาย

คัมภีร์ *ทนต์หัง* ผูกเรื่องให้พระพุทธเจ้าเล่าตำนานสร้างโลก ซึ่งมีใช้*อัครัญสูตร*อย่างในพระไตรปิฎก หากเป็นตำนานการสร้างโลกของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแบบเรื่องปู-ย่า สร้างโลก ทั้งยังอธิบายที่มาของ “เคราะห์” ว่าเป็นเหตุให้คนเสียชีวิต คัมภีร์*ทนต์หัง* ผูกเรื่องให้พระพุทธเจ้ายอมรับการมีอยู่ของ ปู-ย่า ผู้สร้างโลก และยอมรับความเชื่อเรื่องเคราะห์ เป็นการหลอมรวมความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งกับพระพุทธศาสนา

ในคำกล่าว *ส่งเคราะห์บ้านส่งเคราะห์เรือน* ซึ่งเป็นพบสาส่วนตัวของปู่จารย์ขนานเถร ปู่จารย์อาวุโสชาวไทใหญ่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ในตัวบทมีคำอธิบายว่า**พุทธเจ้าอนุญาตให้ปราบผีได้**

อันว่าเคราะห์ทั้งหลายพาไภ ออย่าหือมาตคผู้โหย ออย่าหือได้เสนใส่ผู้น้อย ดีหลี คือว่าจตุโลมีทั้งสี่ นวเคราะห์ทั้ง 9 นักขตเริกเจ้าได้ 27 ตัว สูเจ้าหากเปน เทวดาเสี้ยงชุนต อยู่รักสายังคน ปุคคละยิงชายทั้งหลาย ตูข้าทั้งหลายนี้ ก็หากเปนคนมนุสสโลก ตูข้าทั้งหลายก็ไ้รักสาแก้ว 5 ภาวกกะแท้ดีหลี **ตูข้าทั้งหลายก็หากได้อาชญาแห่งพระมูณณี โคตมธาด ทั้งพระบาทไ้รักกุสนโร โจนาคมน โกสโป โคตโม พระพุทธธาตือองนี้ เปนตนทรงอนันตาทิคุณแล มีบุญสมพานใหญ่กว้าง พระหากล้างพำแพงมา กูจึงได้นำมายังอาคม อันนี้เปนอาคม พระสถถาดนผ่านแผ้ว พระเปนเจ้าหากอนุญาตแล้วตั้งไว้ย สักกะผีทั้งหลาย บัดนี้ตูจักชำระเสยง**เคราะห์ทั้งหลายหือหนี ก็จักจำระผีทั้งหลายหือพ่าย สูอย่าก็คค้ำงอยู่ที่ทันใด สูงงชวนกันหนีไปชะไซ้ ไปอยู่ที่ป่าไม้ดงหนา ไปอยู่ที่ป่าคางกว้าง ไปอยู่ที่เสียบสำงเมืองผี สิบแสนปีอย่ามาเต้า 9 ล้านปีอย่ามาไซ้สักเทือเนือ

(พับส่งเคราะห์บ้านเคราะห์เรือน, มปป.)

โหราศาสตร์มีคำอธิบายให้กับปัญหาบางอย่างที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทเผธิญ เช่น เหตุใดตนจึงป่วยไข้ เหตุใดลูกจึงติดคูก จะเปิดกิจการร้านค้าดีหรือไม่ เป็นต้น ว่าเกิดจากเคราะห์ เกิดจากโชคชตา เกิดตามพื้นดวง โหราศาสตร์ยังมีหนทางแก้ไข ให้ทางออกกับปัญหาหลายอย่างด้วยพิธีกรรมที่มีรูปแบบต่างกัน ซึ่งพระพุทธรูปตามแบบคัมภีร์ แม้อาจจะให้คำตอบได้ว่าสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของบุคคลเกิดจากกรรม แต่ไม่มีพิธีกรรมทางพุทธที่ช่วยแก้ไขเรื่องเหล่านั้นได้ และในวัฒนธรรมพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทมิได้ปฏิเสธความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ ในทางกลับกัน เมื่อพระเรียนรู้อักษรธรรมจนอ่านเขียนได้แล้ว พระศึกษาดำราโหราศาสตร์ ดำราประกอบพิธีกรรม เป็นผู้ให้คำปรึกษา และประกอบพิธีกรรมให้กับชาวบ้านเสียด้วยซ้ำ

เดิมทีกลุ่มชาติพันธุ์ไทคงนับถือผีบรรพบุรุษ นับถือธรรมชาติ และมีความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์มาก่อน เมื่อพุทธศาสนาเข้ามา พุทธศาสนาแบบกลุ่มชาติพันธุ์ไทจึงมีการผสมผสานความเชื่อทางโหราศาสตร์กับนิทานต่างๆ ทั้งที่อยู่ในพระไตรปิฎกและนอกพระไตรปิฎก สร้างขึ้นเป็นระบบธัมมชตา นับเป็นความชาญฉลาดของผู้สร้างสรรค์คติธัมมชตาที่เลือกใช้ฐานความคิดเรื่องโหราศาสตร์ที่ยังลึกลงในใจคนเป็นหลักในการสร้างธัมมชตา ธัมมชตาเป็นตัวอย่างของการยอมรับประนีประนอมระหว่างรากฐานความเชื่อทางโหราศาสตร์ ความคิดเรื่องการทำนธัมเพื่อสืบพระศาสนา ความคิดเรื่องธรรมทานเป็นทานที่ได้อันสูงส่ง ความคิดเรื่องการทำนธัมค้าชตาอายุ ได้เป็นอย่างดี

ความเชื่อเรื่องการหาวันดีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ยังคงปฏิบัติในบ้านผาแตกยังคงเชื่อถือและปฏิบัติอยู่ ปฏิทินที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทใช้ในการหาวันการประกอบกิจการต่างๆ เป็นปฏิทินที่ผลิตที่วัดเชียงยืน เชียงตุงผู้วิจัยพบว่าปฏิทินที่ดังกล่าวเป็นที่นิยมในผู้รู้กลุ่มชาติพันธุ์ไทอย่างแพร่หลาย นอกจากจะพบที่บ้านผาแตกแล้ว ยังพบว่าปุจารย์ชาวไทยใหญ่บ้านเกาะทราย ปุจารย์ชาวไทยลื้อบ้านปิยะพร ที่อำเภอแม่สาย ขนานที่บ้านร่มโพธิ์ทอง อำเภอแม่สรวย ก็ใช้ปฏิทินที่ผลิตจากเชียงตุง ตอนผู้วิจัยเก็บข้อมูลที่สิบสองพันนา เมื่อ พ.ศ. 2551พบว่าบ้านขนานชาวไทยลื้อ ที่บ้านแก่ง เมืองฮ่า สิบสองพันนา ก็ใช้ปฏิทินที่ผลิตจากเชียงตุงในการหาวันเพื่อประกอบกิจการต่างๆ อีกด้วย เห็นได้ว่า “เชียงตุง” เป็นเมืองสำคัญที่เป็นฐานความรู้ เป็นแหล่งผลิตตำรับตำรา คัมภีร์ ปฏิทินที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทหลายพื้นที่

เมื่อเกิดความเจ็บป่วย เกิดความทุกข์ร้อนใจในชีวิต บ่อยครั้งที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทจะเข้าหาปุจารย์ ขนาน หรือพระ ท่านเหล่านั้นจะ “ปรึกษา” กับ “ตำราโหราศาสตร์” ซึ่งประกอบด้วยการทำนายโชคชตาและทางแก้ไขปัญหาด้วยพิธีกรรม ตามฤกษ์ยามที่เหมาะสม ผู้ให้คำปรึกษาจะเลือกที่จะประกอบพิธีใดเมื่อใด การประกอบพิธีส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้เคราะห์กรรมนั้นหายไป มีพระภิกษุ ปุจารย์ หรือขนาน เป็นผู้ประกอบพิธี

เห็นได้ว่าความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์เป็นความเชื่อที่ฝังอยู่ในรากวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท แม้อาณาจักรล้านนาอยู่ที่นี่มาหลายร้อยปี หรืออยู่ในสิบสองปันนาที่ได้ปฏิวัติวัฒนธรรมไปเป็นเวลานานถึง 10 ปี แม้กระนั้นก็มีอาจ “ลบ” หรือ “ถอดถอน” ความเชื่อทางศาสนาพุทธ ที่นับถือควบคู่ไปกับความเชื่อและพิธีกรรมอันเนื่องด้วยโหราศาสตร์ที่ยังคงสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

3) ความเชื่อเรื่องผี เทวดา และสิ่งเหนือธรรมชาติ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ความเชื่อเรื่องผีและเทวดาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทปรากฏอยู่ทั้งในคัมภีร์และแทรกอยู่ในขั้นตอนต่างๆ ของการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา

ความเชื่อเรื่องผีและเทวดาเห็นได้ชัดจากในตอนท้ายของคัมภีร์มกมิมิ “คำผาทนา” หรือ ถ้อยคำแสดงความปรารถนา ของผู้ถวายคัมภีร์ หากเป็นคำผาทนาในธัมมมูทิส มักจะกล่าวในทำนองว่าขออุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ตาย หากผู้ตายไม่สามารถรับส่วนบุญได้ ก็ขอฝากให้เทวดาเป็นผู้รับส่วนบุญนั้นไปให้ เมื่อผู้ตายได้รับส่วนบุญเป็นเทวดาก็ขอให้มารักษาลูกหลาน ในขณะที่การทานธัมมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อ “ทานไปภายนอก” คือสั่งสมบุญกุศลไว้ภายนอก จะปรากฏข้อความในทำนองว่า บุญที่ได้ทำให้เทวดาจดไว้ในลานเงินลาน ชื่อเทวดาที่อยู่ในความรับรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท อาทิ นายศรีคุตอำมาตย์ นางธรรณี พระยาอิน พระยาพรหม พระยายมราช จากคำ “คำผาทนา” ทำให้เห็นความคิดว่า เมื่อเสียชีวิตแล้วดวงจิตยังคงอยู่ และคิดเรื่องการอุทิศบุญให้ผู้เสียชีวิตที่ว่า ญาติสามารถทำบุญอุทิศฝากบุญให้เทวดาส่งไปยังดวงจิตวิญญาณผู้เสียชีวิตได้ เมื่อได้รับบุญที่อุทิศให้จากผีบรรพบุรุษจะกลายเป็นเทวดา คุ้มครองรักษาลูกหลาน

ความเชื่อเรื่องผีและเทวดายังปรากฏในรูปของพิธีกรรมย่อย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการทำบุญต่างๆ ในงานตั้งธัมมเวสสันดร เช่น การโอกาสเทวดา การเอ่ยชื่อของสัตว์ การกรวดน้ำ เป็นต้น

(1) การโอกาสเทวดาคือบทอัญเชิญเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มารับรู้และเป็นสักขีพยานในการประกอบพิธีกรรม ซึ่งเอ่ยเป็นภาษาพื้นเมืองก่อน จากนั้นจึงกล่าวบทอัญเชิญเทวดา (สัคเค กาเมฯ) (2) การเอ่ยชื่อของสัตว์ ก่อนเทศน์ธัมมในงานตั้งธัมม เชื่อว่าการอ่านชื่อผู้ถวายคัมภีร์นั้นอ่านให้เทวดาได้ยิน และจะบันทึกชื่อผู้สร้างบุญสร้างกุศลไว้ในลานเงินงานคำ (3) การกรวดน้ำหรือหยาดน้ำ กลุ่มชาติพันธุ์ไทให้ความสำคัญกับขั้นตอนนี้มาก ถือว่าเมื่อหยาดน้ำแล้วจึงจะเป็นการถวายทานที่เสร็จสมบูรณ์ บทกรวดน้ำต่างไปจากที่ภาคกลางใช้ ในการกรวดน้ำจะอุทิศบุญให้ทั้งญาติพี่น้อง สรรพสัตว์ ผี เทวดา พรหม คนเชื้อชาติต่างๆ สัตว์ที่เคยฆ่า ได้รับส่วนกุศลถ้วนหน้ากัน

ปัจจุบันแม้กลุ่มชาติพันธุ์ไทส่วนใหญ่จะนับถือพระพุทธศาสนา หากก็ยังคงมีการเช่น สรวงบวงพลีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผี ประกอบพิธีตามความเชื่อทางโหราศาสตร์ ควบคู่ไปกับการนับถือพุทธศาสนา

4) จาก“ทานจากน้อยไปใหญ่” ถึง “ธัมมเยหลวง” โลกทัศน์จากคัมภีร์และแนวปฏิบัติของคนในสังคม

ในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทมีลำดับการทำบุญจากการทำบุญเล็กๆ ได้ระดับไปหาการทำบุญที่เพิ่มขึ้น ตามอายุของผู้ถวาย เรียกว่า “ทานจากน้อยไปใหญ่” โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่จะทานมหาปาง หรือถวายธัมมเวสสันดรส่วนตัวซึ่งถือเป็นบุญสูงสุด ถือกันมากกว่าต้องถวายสิ่งของให้ครบตามที่กำหนดใน “ชาตาคำเกิด” คือตามชะตาเกิด และ “ทานจากน้อยไปใหญ่” ให้ครบตามลำดับเสียก่อนจึงจะเป็นผลดี หากทำบุญข้ามขั้นตอนไปเชื่อว่าจะทำให้เกิดเหตุเภทภัยกับผู้ถวาย

การทานธัมมสัมพันธ์กับช่วงวัยของแต่ละบุคคล ในวัยเด็กจะเริ่มจากการทานธัมม *ปารมี* ก่อน แล้วจึงทานธัมมชาตา เมื่อออกเรือนแล้วคู่สมรสใหม่ชาวไทเขินจะทาน *ธัมมน้ำอ้อย* ทานชาตาคำเกิด เมื่ออย่างเข้าสู่วัยกลางคนจะเป็นพ่อศีล-แม่ศีลนอนวัด คัมภีร์สำคัญที่พ่อศีล-แม่ศีลพกไปวัดและพกติดตัวเสมอคือ *ธัมมเยหลวง* และ *พิกัมมัญฐาน* กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีการบุญทำทานไปเรื่อยๆ ทานธัมม *สามสุมสีทัน* ทานธัมม *สุขชะวันณะ* ทานมหาปาง ทานธัมม *กัมม*

การทานธัมมเรื่องหลักๆ ในแต่ละช่วงวัยของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเริ่มจาก การทานธัมม *ปารมี* และธัมมชาตาไม่มีขั้นตอนที่ยุงยาก นิยมถวายในงานตั้งธัมม *เวสสันดร* เพียงจัดเตรียมคัมภีร์เครื่องไทยธรรม นำไปถวายพระ ให้พระเทศน์ธัมม กรวดน้ำ เป็นอันเสร็จพิธี ในขณะที่การทานธัมม *น้ำอ้อย* จะเริ่มถวายในเวลาเย็น พระภิกษุ 4 รูปสวดทั้งคืน คัมภีร์ที่ถวายผูกใหญ่มีอัตราค่าบูชาที่สูง และต้องถวายน้ำอ้อย เลี้ยงน้ำอ้อยและเลี้ยงขนมที่มีส่วนผสมของน้ำอ้อยให้ผู้ร่วมงาน ย่อมมีค่าใช้จ่ายมากกว่าการทานธัมมชาตากับการทานธัมม *ปารมี* อย่างแน่นอน ลำดับถัดมาการทานธัมม *สามสุมสีทัน* ซึ่งประกอบด้วยคัมภีร์ 7 เรื่อง ต้องจัดครวทานที่มากขึ้นเป็นต้นว่า ข้าวของเครื่องใช้ในบ้าน ในการทานธัมม *เวสสันดร* มีเครื่องประกอบพิธีมาก มีค่าใช้จ่ายเป็นหลักแสนขึ้นไป ส่วนการทานธัมม *กัมม* แม้มีครวทานไม่มากอย่างธัมม *เวสสันดร* แต่มีขนบที่เคร่งครัดว่าเมื่อทานธัมม *กัมม* แล้วต้องถือศีลปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด

กลุ่มชาติพันธุ์ไทให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก มีกิจกรรมที่ต่างกัน ในแต่ละช่วงวัย ในวัยเด็กจะติดตามผู้ปกครองไปวัด เด็กจะเรียนรู้การกราบพระ การสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัด สอนให้เคารพผู้ใหญ่ ช่วยจุดเทียน ช่วยจุดผางประทีป ในงานบุญต่างๆ เมื่ออย่างเข้าสู่วัยรุ่นหากเป็นชายจะเข้ากับกลุ่ม “หัวป่าว” หากเป็นหญิงจะเข้ากับกลุ่ม “หัวสาว” ทั้ง 2 กลุ่มจะมีหน้าที่บอกบุญเพื่อนำเงินเข้าวัด อาทิจานตั้งธัมม *เวสสันดร* งานทอดกฐิน และทำตื้นเงินเข้าวัด ในงานตั้ง

ธัมมกลุ่มพ่อบ้านทำหน้าที่ต้อนรับแขก ส่วนกลุ่มแม่บ้านรับหน้าที่ประกอบอาหารเลี้ยงดูผู้คนที่มางาน ตั้งธัมม์ ครั้นย่างเข้าสู่วัยกลางคน-วัยชรา เมื่อมีความพร้อมก็จะเข้าวัดถือศีลปฏิบัติธรรม เมื่อเป็น “พ่อศีล” และ “แม่ศีล” ต้องวางตัวให้คนเคารพ จะเข้าปฏิบัติธรรมในวันโกนและวันพระตลอดช่วงเข้าพรรษา 3 เดือน ลูกหลานจะเป็นธรรมาธิบดี-สงฆ์ และมีการส่งข้าวส่งน้ำให้กับผู้ปฏิบัติธรรมที่เรียกว่า “ทานเข้าคนเฒ่าจำศีล” เพื่อมิให้พ่อศีล-แม่ศีลกังวลเรื่องอาหารการกิน ก่อนรับประทานอาหาร พ่อศีล-แม่ศีล “ปันพร” คือ ให้พรแก่คนที่มาส่งอาหาร ธรรมเนียมปฏิบัติดังกล่าวเป็นการเกื้อหนุนของคนต่างวัย ในช่วงเข้าพรรษา ออกพรรษา และสงกรานต์ มีพิธีกันต่อสูมาคารวะ กลุ่มชาติพันธุ์ไทจะนำสิ่งของต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น อาหาร เสื้อผ้า มอบให้ผู้อาวุโสในชุมชนรวมถึงพ่อศีล-แม่ศีลที่ตนรู้จัก และขอสมลาโภชที่อาจปลั่งพลาตผอเธอไป ธรรมเนียมดังกล่าวสะท้อนถึงความเคารพในผู้อาวุโส ในงานตั้งธัมมกลุ่มพ่อศีล-แม่ศีลเป็นกำลังสำคัญในการช่วยทำความสะอาดวัดให้สะอาดดังเดิม

ในการเผาร่างผู้เสียชีวิตเฉพาะพ่อศีล-แม่ศีล เท่านั้นที่เผา *พักมัญฐาน* และธัมม์ *เยหลวง* ไปพร้อมกับร่างผู้เสียชีวิต ให้ติดตามไปสู่โลกหลังความตาย ด้วยถือว่าได้สร้างบุญสร้างกุศลมามาก

ธัมม์ *เยหลวง* เล่าถึงเมื่อสิ้นลมหายใจ ผู้ตายจะเดินทางไปศาลาห้าห้องพบกับพระยายมราชซึ่งจะซักถามถึงการทำบุญทำทาน และตัดสินว่าจะให้ดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตไปลงนรกหรือขึ้นสวรรค์ ผู้ที่ทำทาน รักษาศีล เจริญเมตตาภาวนา ทานธัมม์ เป็นเจ้าภาพบรรพชา เป็นเจ้าภาพอุปสมบท และรู้จักคาถาเทวทูตทั้งห้า ผู้ทำทุกอย่างครบถ้วนเท่านั้นจึงจะได้รับการตัดสินจากพระยายมราชให้ขึ้นสวรรค์ ธัมม์ *เยหลวง* ซึ่งเป็นคัมภีร์ทางศาสนาได้สร้างมาตรฐานทางจริยธรรมเป็นแบบแผนประเพณีของคนในสังคมให้ไม่หลงหายในการสร้างบุญสร้างกุศล เพื่อว่าจะกุศลกรรมที่สั่งสมไว้จักได้นำพาดวงวิญญาณไปสู่สุคติภูมิ การทานธัมม์โดยเฉพาะการทานธัมม์เป็นเงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ได้ไปสู่สุคติภูมิ

กล่าวเฉพาะการทานธัมม์อุทิศให้ผู้เสียชีวิต หากเป็นการทานธัมม์อุทิศให้คนสูงวัยเรื่องที่กำหนดให้ถวายให้เฉพาะผู้สูงอายุคือ ธัมม์ *นิพพานสูตร* ธัมม์ *มหามูลนิพพานสูตร* สังเกตว่าเรื่องที่กำหนดให้ถาวยานั้นมีคำว่า “นิพพาน” อยู่ ซึ่งเป็นอุดมคติในทางพระพุทธศาสนา

โดยทั่วไปแล้ว คนแต่ละวัยมีการเติบโตตามอายุและสิ้นสุดชีวิตลงด้วยความตาย การทานธัมม์จากน้อยไปใหญ่เป็นลำดับขั้นตอนชีวิตในทางธรรม เป็นการสั่งสมบุญในความเชื่อและวิถีปฏิบัติในวัฒนธรรมพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ค่อยๆ เรียนรู้ธรรมะจากสิ่งรอบตัว เมื่อถึงจุดหนึ่งที่พร้อมจะเป็นพ่อศีล-แม่ศีล เริ่มปลื้มตัวเข้าสู่ทางธรรม ทานและศีลที่รักษาไว้ดีแล้วจะเป็นบาทฐานในการเจริญจิตภาวนา

กล่าวโดยสรุปได้ว่าธรรมเนียมการ “ทานจากน้อยไปใหญ่” กิจกรรมอันเนื่องด้วยพุทธศาสนาที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทแต่ละช่วงวัยปฏิบัติ และเนื้อความในธัมม์ *เยหลวง* สอดรับกัน กำหนดโลก

ทัศนคติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทให้ไม่ละเลยในการสั่งสมบุญ ค่อยๆ ไต่บันไดบุญด้วยการทำบุญทำทานที่เหมาะสมกับในแต่ละช่วงของชีวิต การทานธัมมปารมี-มีนัยให้เร่งสร้างบุญบารมี, ทานธัมมชาตา-หวังให้มีอายุมั่นขวัญเย็น, ทาน ธัมมน้ำอ้อย-หวังให้มีความสุขสมหวังในชีวิตครองเรือน, ทานธัมม สามสุมลี ทัน-หวังให้มีทรัพย์สมบัติจำนวนมากกองสุมกัน, ทานมหาปาง-แม้ทำงานมากเท่าใด ก็ได้ทรัพย์กลับคืนมามาก เช่นพระยาเวสสันดร, และท้ายที่สุดทานธัมมกัมม-เพื่อชำระบาปกรรมที่เคยกระทำไว้ให้กลับคืนสู่ความบริสุทธิ์ เบนชีวิตเข้าหาทางธรรม ถือศีลอย่างเคร่งครัด เตรียมพร้อมรับมือกับความตายอันเป็น วาระสุดท้ายของชีวิต

5) พระเวสสันดร พระโพธิสัตว์ในอุดมคติ กับการทานมหาปาง

ในทางพระพุทธศาสนามีความคิดว่า กว่าที่พระโพธิสัตว์จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้นั้น ต้องสร้างบารมีมานานถึง 4 อสงไขย แสนกัโรมหากัป ซึ่งเป็นระยะเวลาเนิ่นนานเหลือเกิน ในความคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทการทานธัมมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของบุคคลคือการทานมหาปางหรือการเป็นเจ้าของเทพธิดาส่วนตัว กลุ่มชาติพันธุ์ไทมีความเชื่อว่าพระเวสสันดรเป็นพระชาติสุดท้ายก่อนที่พระโพธิสัตว์จะตรัสรู้เป็นสัมมาสัมพุทธเจ้าในชาติถัดมา กว่าที่จะได้เกิดในชาติรองสุดท้ายคือพระชาติที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเจ้าชายเวสสันดร พระโพธิสัตว์ได้เพียรพยายามสั่งสมบารมีมามากต่อมาก

ดังนั้นผู้ที่จะเป็นเจ้าภาพทานมหาปางได้จึงต้องค่อยๆ ทำบุญทำทานมาเรื่อยๆ ตามลำดับทั้งการทานจากน้อยไปใหญ่จนครบถ้วน รอนจนกว่าปุจรรย์จะเห็นสมควรและมีความพร้อมจริงๆ จึงจะทานมหาปางได้ เมื่อเทียบเคียงพฤติกรรมของพระเวสสันดรกับเจ้าภาพทานมหาปาง เห็นได้ชัดเจนว่ามีธรรมเนียมหลายอย่างที่เจ้าภาพดำเนินตามรอยพระเวสสันดร

ตารางที่ 33 ตารางแสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมของพระเวสสันดรกับพฤติกรรมของเจ้าภาพทานมหาปาง

พฤติกรรมของพระเวสสันดร	พฤติกรรมของเจ้าภาพทานมหาปาง
พระเวสสันดรโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมี	เจ้าภาพทำบุญทำทานสั่งสมบุญมาเรื่อยๆ
พระเวสสันดรให้ทานแก่คนที่มาขอ	ตลอดระยะเวลาที่จัดงานทานมหาปาง 2-3 วันเจ้าภาพ ถวายภัตตาหารพระภิกษุ-สามเณร เลี้ยงอาหารคนที่มีมาร่วมงาน และถวายครุฑทานจำนวนมาก
พระเวสสันดรไปบวชที่เขาวงกต	เจ้าภาพนุ่งขาวห่มขาวถือศีล 5 หรือ ศีล 8 พังธรรมอยู่ในเขตวัดตลอดช่วงวันงาน
พระกัณหา พระชาลี พระเจ้ากรุงสุยชัย พระ	เมื่อเสร็จงานทานมหาปาง เจ้าภาพหนีไปอยู่ที่อื่น
	ลูกหลานนำดอกไม้เทียนไปเชิญให้เจ้าภาพกลับบ้าน

พฤติกรรมของพระเวสสันดร	พฤติกรรมของเจ้าภาพทานมหาปาง
นางผุสดี เสนาอำมาตย์เชิญให้พระเวสสันดร กลับเมือง	
ในกัณฑ์นครกัณฑ์พระอินทร์บันดาลให้ฝน รัตนะตกเพื่อค้ำบารมีพระเวสสันดร	เจ้าภาพและผู้ร่วมงานโปรยฝนทำแก้ว(ประกอบด้วย เงิน ข้าวตอก ดอกไม้ ขนมน) ในกัณฑ์นครกัณฑ์

เวสสันดรชาดกเป็นชาดกที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายทั้งในหมู่กลุ่มชาติพันธุ์ไทย/ลาว ทุกกลุ่มมีประเพณีเทศน์ธรรมเรื่องดังกล่าวหากแต่ละภาคเรียกต่างกันไป ภาคเหนือชาวไทยวนเรียกตั้ง ธรรม์หลวง ชาวไทอีสานเรียกบุญผะเหวด ภาคกลางและภาคใต้เรียกเทศน์มหาชาติ งานเทศน์ธรรม เวสสันดรชาดกหรือเทศน์มหาชาติเป็นงานบุญใหญ่ที่ชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพ ซึ่งต่างกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่การเทศน์มหาชาติมีทั้งที่คนในชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพและการถวายธรรม์มหาชาติส่วนตัว

6) ความคิดเรื่องการขอขมา การคืนสู่ความบริสุทธิ์ และการล้างบาป ในวัฒนธรรม พุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ในวัฒนธรรมพุทธศาสนาแบบกลุ่มชาติพันธุ์ไทพบความคิดเรื่องการขอขมาและมีการประกอบพิธีกรรมขอขมาอยู่หลายพิธีด้วยกัน เช่น การประกอบพิธีกันตอ การกล่าวคำเวณทาน การกล่าวคำขอขมาก่อนจะสิ้นสุดการสวดมนต์หรือการประกอบพิธีกรรม เป็นต้น

กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่บ้านผาแตกจะประกอบพิธีกันตอ หรือขอขมาใน 3 โอกาสคือ ก่อนเข้าพรรษา หลังออกพรรษา และช่วงสงกรานต์ กลุ่มชาติพันธุ์ไทจะนำอาหารหรือเสื้อผ้า พร้อมด้วย ดอกไม้ เทียน มอบให้ผู้อาวุโส และกล่าวคำขอขมาโทษที่อาจทำผิดพลาดหรือทำสิ่งใดที่เป็นการ ล่วงเกิน ในวันออกพรรษาพ่อศีล-แม่ศีลที่อยู่วัดจะช่วยกันทำความสะอาดวัด ทำความสะอาดห้องน้ำ จุดเทียนไว้ตามที่ต่างๆ ของวัดและขอขมาต่อสถานที่ต่างๆ ในวัด นอกจากขอขมาต่อคนแล้วยังขอขมา ต่อสถานที่ต่างๆ อีกด้วย

ก่อนการถวายทาน ปู่จารย์จะกล่าวคำเวณทาน คำเวณทาน “คือกล่าวคำถวายทาน แบบยาว เพื่อรายงานการถวายทานสิ่งของให้แก่พระพุทธานุอย่างละเอียด คำเวณทานมีโครงสร้าง หลัก 5 ส่วน ได้แก่ สมมาครวัทาน อัญเชิญเทวดา ยอคุณพระรัตนตรัย ชื่อเจ้าสัทธา และการกล่าว ถวายทานเป็นภาษาบาลี” (ไสว คำมูล, 2548: 140) การกล่าวเวณทานก่อนจะถวายทานโดยเฉพาะ บทสมมาครวัทานที่มีเนื้อหาขอภัยสิ่งนี้อาจละเมิดของถวายทานทั้งด้วยเจตนาหรือไม่เจตนา ไม่ว่าจะ เป็นการทำด้วยกาย วาจา ใจ แสดงให้เห็นถึงความคิดที่ละเอียดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทและชาวไทยวน ซึ่งมีธรรมเนียมการเวณทานร่วมกัน

ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาทุกครั้งก่อนจะสิ้นสุดจะมีการกล่าวคำขอขมาเป็น ภาษาบาลีซึ่งขอขมาทั้งพระรัตนตรัย พระอุปัชฌาย์ พระกัมมัฏฐาน พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอริยสงฆ์

พัทธสีมา เจตีย์ ที่อาจล่วงละเมิดไปด้วยความพลั้งเผลอ เมื่อผู้วิจัยจัดคัมภีร์ที่วัดผาแตกเสร็จสิ้น ท่านเจ้าอาวาสแนะนำให้ผู้วิจัย “ขอสมารัมม” โดยให้ผู้วิจัยนำดอกไม้เทียนวางบนพานใส่คัมภีร์ กล่าวคำขอขมาพระธรรมคัมภีร์อาจเกิดความประมาทพลาดพลั้งต่อพระธรรมที่ระหว่างจัดคัมภีร์ และพรมน้ำขมิ้นสัปปายที่คัมภีร์

การประกอบพิธีขอขมาเหล่านี้ทั้งกันต่อ เวณทาน กล่าวคำขอขมา รวมถึง ขอสมารัมม สะท้อนว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทมีวิถีคิดที่ละเอียด ช่วยทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้ประกอบพิธี ให้กลายเป็นอโหสิกรรม เป็นการชำระความผิดบาปในใจ มิให้มีหนี้เวรหนี้กรรมผูกพันและชดใช้กันต่อไป การขอขมา ในแง่หนึ่งคือการประกอบพิธีเพื่อแก้ไขสิ่งที่ผิดพลาดให้กลับคืนสู่ความบริสุทธิ์หมดใสเป็นเรื่องราวที่อยู่ในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท

ความคิดเรื่องการประกอบพิธีเพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดเพื่อให้กลับคืนสู่ความบริสุทธิ์นี้ ปรากฏในการทานธัมมอุทิศบางผูก เช่น *วิสุทธิยา ตำนานพระแก้วดอนเต้า มหามูลนิพนพานสูตร* เป็นต้น มีข้อความระบุเด่นชัดว่าการสร้างบุญด้วยการถวายธัมมข้างต้นสามารถชำระล้างบาปได้ อานิสงส์ของการทานธัมมดังกล่าวทำให้ดวงวิญญาณของผู้เสียชีวิตไปสู่ภพภูมิที่ดี ในธัมม *วิสุทธิยา* ถึงกับกล่าวว่าพระพุทธองค์เป็นผู้แนะนำให้ทานธัมม*วิสุทธิยา* จะมีอานิสงส์ให้บาปที่กระทำมานั้นสิ้นไป กลุ่มชาติพันธุ์ไทยังมีความเชื่ออย่างแน่นแฟ้นว่า การทานธัมม*กัมม* จะสามารถล้างบาปที่ได้ทำมาในอดีตได้ ซึ่งแย้งกับหลักความคิดเรื่องกรรมในพุทธศาสนา ดังปรากฏในบทแผ่เมตตาพรหมวิหาร ความว่า

สัพเพสัตตา สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง กัมมัสสกา มีกรรมเป็นของของตน กัมมะทายาทา มีกรรมเป็นผู้ให้ผล กัมมะโยนิ มีกรรมเป็นแดนเกิด กัมมะพันธู มีกรรมเป็นผู้ติดตาม กัมมะปะฏิสะระณา มีกรรมเป็นที่พึงอาศัย ยัง กัมมัง กะริสสันติ จักทำกรรมอันใดไว้ กัลยาณัง วา ปาปะกัง วา เป็นบุญหรือเป็นบาป ตัสสะ ทายาทา ภาะวิสสันติ จักต้องเป็นทายาท คือว่า จักต้องได้รับผลของกรรมนั้นสืบไป

(หนังสือพุทธมนต์(แปล), 2556: 39-40)

กล่าวได้ว่าความเชื่อเรื่องการทานธัมมบางผูก เป็นการ “แก้กรรม” และ “ล้างบาป” เพื่อให้เกิดความสบายใจของผู้ถวายคัมภีร์ว่าได้ช่วยเหลือญาติมิตรให้พ้นจากอบายภูมิ หรือ แก้กรรมล้างบาปให้กับตนเอง

ความคิดเรื่องการ “แก้กรรม” และ “ล้างบาป” มีอยู่ในสังคมไทยปัจจุบันเช่นกัน จากการศึกษาเรื่อง *พิธีสวดนพเคราะห์: พลวัตของพิธีกรรมประดิษฐ์ในสังคมไทยปัจจุบัน* พบว่า

ในปัจจุบันพิธีสวดนพเคราะห์จะมีลักษณะเป็นการจัดสวดแบบมวลชน โดยผู้ร่วมพิธีมีวัตถุประสงค์ในการเสริมสิริมงคลให้กับตนเอง หรือไม่ก็มีความ

เชื่อเกี่ยวกับเคราะห์ ความเชื่อเรื่องการ “ซง” ตามแนวคิดของโหราศาสตร์แบบจีน และแนวคิดเรื่อง “การตัดกรรม” ตลอดจนความคิดเรื่อง “การเสริมดวง” เพื่อให้เกิดความร่ำรวย ผู้เข้าร่วมพิธีเชื่อว่าการเข้าร่วมพิธีสวนพเคราะห์จะสามารถแก้กรรมของตนเอง เช่น แก้กรรมจากการทำแท้ง แก้กรรมจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น หากพิจารณาจากความเชื่อดังกล่าวจะเห็นได้ว่า พิธีสวนพเคราะห์ในสังคมไทยปัจจุบัน ไม่ได้มีบทบาทเป็นพิธีที่เสริมสิริมงคล หรือสะเดาะเคราะห์ตามคติโหราศาสตร์อย่างเช่นในอดีตอีกต่อไป แต่กลับมีบทบาทในฐานะพิธีกรรมที่แก้ไขปัญหาชีวิต

(ประเสริฐ รุณรา, 2557: 333)

แม้ความคิดเรื่องการ “แก้กรรม” และ “ล้างบาป” ดูเหมือนว่าจะขัดกับหลักทางพระพุทธศาสนา หากการประกอบพิธีเพื่อ แก้กรรมและล้างบาป ยังเป็นที่นิยมในสังคมไทย ด้วยว่ายังให้เกิดความ “สบายใจ” ต่อผู้ถวาย

7.3 ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอเสนอแนะประเด็นที่น่าจะมีการวิจัยต่อไปดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษาประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทนอกประเทศไทย เช่น ไทใหญ่ ไทเขิน ในสหภาพเมียนมา, ไทลื้อ ในประเทศจีน, ไทคำตี้ในอินเดีย และ ลาวในประเทศลาว รวมถึงอาจศึกษาเปรียบเทียบประเพณีทานธัมม์ของกลุ่มชนต่างๆ ในประเทศไทย ไทยวน ไทใหญ่ ไทเขิน ไทลื้อ คนดอย ไทยอีสาน เขมรถิ่นไทย ทั้งตัวคัมภีร์ เพื่อให้เข้าใจถึงวัฒนธรรมการใช้คัมภีร์ของคนแต่ละกลุ่ม นอกจากนี้ยังควรปริวรรตคัมภีร์ พิมพ์เผยแพร่ หรือจัดทำฐานข้อมูลออนไลน์ ให้ผู้สนใจสามารถดาวน์โหลด เข้าถึงคัมภีร์ต้นฉบับได้
- 2) ศึกษาความสัมพันธ์ของคัมภีร์ที่ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ถึงการดำรงอยู่ การสืบทอด
- 3) ศึกษา “คำพาทนา” หรือ ถ้อยคำแสดงความปรารถนาของผู้จารธัมม์และผู้ทานธัมม์ ที่ปรากฏในคัมภีร์ว่าสะท้อนความคิด คติความเชื่อของกลุ่มชนนั้นๆ อย่างไร
- 4) ศึกษาและเปรียบเทียบประเพณีอันเนื่องด้วย “มหาชาติ” ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทั้งที่อยู่ในประเทศไทยและอยู่นอกประเทศไทย

รายการอ้างอิง

เอกสารต้นฉบับ (พับสา อักษรธรรม)

- กถาวัดอุ. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ทำซีเหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- กระต่ายกอน. พับสาพิมพ์ 1 พับ. เชียงราย: โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว.
- กัณณกวัตติ. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ทำซีเหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- กาหยอม. พับสาเขียน 4 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- ก้ากาด้า. พับสาเขียน 4 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- กุสุราช. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- ควายสามเขา. พับสาเขียน 4 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- จุฬาลงคมาลัย. พับสาพิมพ์ 1 พับ. เชียงราย: โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว.
- เจ้ากรรมนายเวร. พับสาพิมพ์ 1 พับ. เชียงราย: โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว.
- ชัยยะสังคะ. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ทำซีเหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- ช่างงาเดียว. พับสาเขียน 7 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- ช่างสตัน. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- ชาติลัญจวิ. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- เขยยสริมงคล. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- โชติกลัญจวิ. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- ดาววีไถน้อย. พับสาพิมพ์ 3 พับ. เชียงราย: โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว.
- ตำนานพระแก้วดอนเต้า. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ทำซีเหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- เดมิยกุมาร. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- ตันตกี. พับสาเขียน 7 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- ตันตธาตุ. พับสาเขียน 5 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- ตันตสระ. พับสาเขียน 2 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- ตันตหัง. พับสาเขียน 2 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- ทุติยมาลัย. พับสาพิมพ์ 1 พับ. เชียงราย: โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว.
- เทวทูตทั้งห้า. พับสาพิมพ์ 1 พับ. เชียงราย: โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว.
- ธัมมสูตร. พับสาพิมพ์ 5 เล่ม. ทำซีเหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- ธาตุกถา. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ทำซีเหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- นิพพานสูตร. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ทำซีเหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- เนมิราช. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- ปฐมกัปปหวัชาง. พับสาเขียน 2 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- ปถมมาลัย. พับสาพิมพ์ 1 พับ. เชียงราย: โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว.
- ปารมี. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ทำซีเหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.

- ปิดตามรณะ. พับสาพิมพ์ 1 พับ. เชียงราย: โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว.
- ปิดตามาดา. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ท่าซี้เหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- บุคคลปัญญาดี. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ท่าซี้เหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- ปุณณ์คคะ. พับสาเขียน 3 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- เปตพลี. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ท่าซี้เหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- พับกัมมัญฐาน. พับสาพิมพ์ 1 พับ. เชียงราย: โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว.
- พับสังเคราะห์บ้านสังเคราะห์เรือน. พับสาพิมพ์ 1 พับ. เชียงราย: โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว.
- พุทธศาสนาห้าพันวัสสา. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- แพะคำ. พับสาเขียน 5 พับ. วัดป่าเหมือดรุ่งเจริญ อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- ภูริทัต. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- มหาปัญญา. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ท่าซี้เหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- มหามูลนิพพานสูตร. พับสาพิมพ์ 3 พับ. ท่าซี้เหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- มหาวิบาก. พับสาพิมพ์ 1 พับ. เชียงราย: โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว.
- มหาวิบากเวสสันดร. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ท่าซี้เหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- มหาสังขราตถอยลง. พับสาเขียน 1 พับ. ขนานจำ นามแก้ว อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- มโหสถ. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- มันธาตฺรต. พับสาเขียน 1 พับ. วัดไม้ลุงชน อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- มาตาทานขอมแม่. พับสาพิมพ์ 1 พับ. เชียงราย: โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว.
- มาลัยโผต. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ท่าซี้เหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- ม้าแสนขวัญ. พับสาเขียน 2 พับ. ขนานจำ นามแก้ว อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- เมณฑกสิฏฐี. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- ยมก. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ท่าซี้เหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- เยทลวง. พับสาพิมพ์ 1 พับ. เชียงราย: โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว.
- โลกวุฒิ. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ท่าซี้เหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- วินัยยะ. พับสา 1 เล่ม. ท่าซี้เหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- วิภากรอมจิต. พับสาพิมพ์ 1 พับ. เชียงราย: โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว.
- วิภังค. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ท่าซี้เหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- วิสุทธยา. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ท่าซี้เหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- เวสสันดรระอม. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- สมภมิต. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- สมอกทันใจ. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ท่าซี้เหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.
- สัททวิมาลา. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- สามสมุสสีทันรอม. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- สีธาด. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
- สมมณจัก. พับสาเขียน 4 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

สุมนนสังข์. พับสาเขียน 3 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

สุดตันตะ. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ทำซีเหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.

สุดโสม. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

สุรน. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

สุรนุ. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

สายงู. พับสาเขียน 8 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

หงส์สองหัว. พับสาเขียน 2 พับ. บ้านขนานธา นามแก้ว อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

หนูคำ. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

หนูเผือก. พับสาพิมพ์ 1 พับ. เชียงราย: โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว.

หนทางนิพพาน. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ทำซีเหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.

หมาขนคำ. พับสาเขียน 10 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

อนาถบิณฑิกมหาสังข์. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

อภิธัมมา. พับสา 1 พับ. ทำซีเหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.

อภิธัมมาชาติฟ้า. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

อภิธัมมาสังคณี. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ทำซีเหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.

อรพิมพ์. พับสาเขียน 4 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

อลองเจ้าสามล่อ. พับสาพิมพ์ 8 พับ. เชียงราย: โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว.

อลองเสือเผือก. พับสาพิมพ์ 4 พับ. เชียงราย: โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว.

อานิสงส์ทานหาเผียดพันจากรก. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

อานิสงส์น้ำอ้อย. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

อานิสงส์เวสสันตระ. พับสาพิมพ์ 1 พับ. เชียงราย: โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว.

อานิสงส์ส่งเข้า. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ทำซีเหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.

อานิสงส์สัพพะทาน. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ทำซีเหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.

อุณณหัสสะ. พับสาพิมพ์ 1 พับ. ทำซีเหล็ก: โรงพิมพ์วัดพระธาตุสายเมือง เมียนมา.

อุปคุด. พับสาเขียน 1 พับ. วัดผาแตก อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

เอกสารต้นฉบับ (ใบลาน อักษรธรรม)

ปฐมกับหัวช้าง. ใบลาน 3 ผูก. สิบสองพันนา ยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน.

เอกสารต้นฉบับ สมุดบันทึก (อักษรธรรม)

ชาตากำเนิด. กระดาษเขียน 1 เล่ม ปู่จารย์ขนานคาคต วงษา บ้านผาแตก ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
 รัมม์ชาตาไทลื้อ. สมุดบันทึกส่วนตัว 1 เล่ม. ขนานธา นามแก้ว บ้านผาแตก ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย.
 รัมม์ชาตาไทใหญ่. สมุดบันทึกส่วนตัวของปู่จารย์ขนานสามซั้ง ปู่จารย์ชาวไทใหญ่ วัดผาแตก ต.เวียงพางคำ อ.แม่
 สาย จ.เชียงราย.

พิบทำนายนวันเกิดเดือนขึ้นแรม. สมุดบันทึก 1 เล่ม. ปู่จารย์ขนานคาคต วงษา อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

ภุมมชาติไทลื้อ. เอกสารอัดสำเนา 1 เล่ม. สิบสองพันนา ยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน.

สมุดบันทึกบัญชีตั้งรัมม์เวสสันตระกูลวัดผาแตก ปี พ.ศ. 2552. วัดผาแตก ต.เวียงพางคำ อ.แม่สายจ.เชียงราย.

สมุดบันทึกบัญชีตั้งรัมม์เวสสันตระกูลวัดผาแตก ปี พ.ศ. 2553. วัดผาแตก ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

สมุดบันทึกบัญชีตั้งรัมม์เวสสันตระกูลวัดผาแตก ปี พ.ศ. 2554. วัดผาแตก ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

สมุดบันทึกบัญชีตั้งรัมม์เวสสันตระกูลวัดผาแตก ปี พ.ศ. 2555. วัดผาแตก ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

สมุดบันทึกบัญชีตั้งรัมม์เวสสันตระกูลวัดผาแตก ปี พ.ศ. 2556. วัดผาแตก ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

สมุดบันทึกบัญชีตั้งรัมม์เวสสันตระกูลวัดผาแตก ปี พ.ศ. 2557. วัดผาแตก ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

สมุดบันทึกบัญชีทานรัมม์สามสมุสสีทันพ้อผัดอินคำเป็นเจ้าภาพ. วัดผาแตก ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

สมุดบันทึกบัญชีทานรัมม์สามสมุสสีทันพ้อศีลเสาเป็นเจ้าภาพ. วัดผาแตก ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย.

สมุดบันทึกบัญชีทานมหาปางนายคำ-นางพิน บ้านดอยงามเป็นเจ้าภาพ. วัดผาแตก ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.
 เชียงราย.

เอกสารต้นฉบับ (ลานเทียม)

กรรมวิบาก. ลานเทียมพิมพ์ 1 ผูก. ลำปาง: ทวีสังฆภัณฑ์.

ชีวิตกถา. ลานเทียมพิมพ์ 1 ผูก. เชียงราย: โรงพิมพ์บุญผดุง.

ทูลลภกถา. ลานเทียมพิมพ์ 1 ผูก. เชียงราย: โรงพิมพ์บุญผดุง.

ธรรมกรรม. ลานเทียมพิมพ์ 1 ผูก. ลำพูน: ร้านภิญโญ.

ธรรมสังเวช. ลานเทียมพิมพ์ 1 ผูก. เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์.

มาตาปิตุคุณ. ลานเทียมพิมพ์ 1 ผูก. เชียงราย: โรงพิมพ์บุญผดุง.

อภิรัมมาปิฎก. ลานเทียมพิมพ์ 1 ผูก. ลำพูน: ร้านภิญโญ.

อานิสงส์มาปนกิจ. ลานเทียมพิมพ์ 1 ผูก. ลำปาง: ทวีสังฆภัณฑ์.

อานิสงส์दानหาคคนตาย. ลานเทียมพิมพ์ 1 ผูก. มปป. : มปป.

อานิสงส์เสียดศพ. ลานเทียมพิมพ์ 1 ผูก. เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์.

อานิสงส์ทำบุญไปหาญาติพี่น้องผู้ตาย. ลานเทียมพิมพ์ 1 ผูก. ลำพูน: ร้านภิญโญ.

อานิสงส์ทำบุญไปหาผู้ล่วงลับดับขันธ. ลานเทียมพิมพ์ 1 ผูก. ลำพูน: ร้านภิญโญ.

อานิสงส์ทำบุญสร้ระชาคศพ. ลานเทียมพิมพ์ 1 ผูก. มปป.: มปป.

อานิสงส์ทำบุญให้พ่อแม่ผู้ตาย. ลานเทียมพิมพ์ 1 ผูก. ลำพูน: ร้านภิญโญ.

หนังสือภาษาไทย

- กวี แสงมณี. (2523). **อรุณวดีสูตร: การตรวจชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2532). **ประวัติวัดท่าราชอาณาจักร เล่ม 8**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- คณะศึกษานาสิกข์และผู้ศรัทธา. (2556). **หนังสือพุทธมนต์(แปล)**. พิมพ์ครั้งที่ 9. นนทบุรี: มปท. .
- คูมิโกะ กาโต้และอิสรา ญาณดาล. (2544). สถานภาพปัจจุบันของเอกสารพับสาในสิบสองปันนา. ใน **การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท**, หน้า 146 - 150. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- โครงการพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา. (2551a). **ไทยอง ชีวิต ศรัทธา สล่าแผ่นดิน**. เชียงใหม่: โครงการพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โครงการพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา. (2551b). **ไทใหญ่ ความเป็นใหญ่ในชาติพันธุ์**. เชียงใหม่: โครงการพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน. (2552). **ประเพณี 12 เดือนเมืองเชียงตุง**. เชียงใหม่: มรดกล้านนา.
- จำวงหทัยและสมพงษ์ วิทาศักดิ์พันธุ์ แปล. (2544). **พงศาวดารเมืองไท เครื่องเมืองกูเมือง**. เชียงใหม่: ตรีสวี.
- เจริญ มาลาโรจน์. (2529). **วิเคราะห์วรรณกรรมไทยลือเรื่องคำขบถกาสิบหัว**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เชิดชาติ หิรัญญ. (2557). **ภูมิปัญญาล้านนาในการประยุกต์คัมภีร์และพิธีกรรม “สืบ ส่ง ถอน” ที่เกี่ยวกับพิธีกรรมในปัจจุบัน**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ญาโณทโยปกรณ์**. (2534). มปท. งานสมโภชพระอารามหลวงครบ 205 ปีและงานสมโภชสุพรรณบัฏ สมเด็จพระพุฒาจารย์ อูปเสณมหาเถระ 2-3 มีนาคม 2534,.
- ตำนานมูลศาสนา**. (2557). นนทบุรี: ศรีปัญญา.
- ทวี สว่างปัญญากร. (2530). **ศักราชเทียบหนไทย**. มปท.
- ทวี สว่างปัญญากร. (2532). **วัฒนธรรมล้านนาแม่ก่าบใจ(ระบบหนไทย)**. มปท.
- เทศบาลตำบลแม่สาย. (มปป.). **เรื่องเล่าขานประวัติความเป็นมาชุมชนเทศบาลตำบลแม่สาย**. เชียงราย: เทศบาลตำบลแม่สาย.
- เทศบาลตำบลเวียงพางคำ. (2555.). **ข้อมูลทั่วไปเทศบาลตำบลเวียงพางคำ**. เชียงราย: เทศบาลตำบลเวียงพางคำ.
- ธีรภาพ โลหิตกุล. (2544). **กว่าจะรู้คำ...คนไทยในอุษาคเนย์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2547). **ไทยสิบสองปันนา**. 2 เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2554). **ไขคำแก้วคำแพง พินิจวรรณกรรมไทย-ไท**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประเสริฐ รุณรา. (2557). **พิธีสวดนพเคราะห์: พลวัตของพิธีกรรมประดิษฐ์ในสังคมไทยปัจจุบัน**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงศ์พันธ์ จันทรวราทิตย์. (2522). **บทบาทของเศรษฐีปรากฏในพระไตรปิฎก**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกภาษาตะวันออก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระดิเรก อินจันทร์. (2546). **การศึกษาลักษณะคัมภีร์ปกรณ์วิเสสพระวินัยล้านนา**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 20 พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตนิคาย เอกก ทุกติกนิบาต**. (2539). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 27 พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิคาย ซาดก ภาค 1**. (2539). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต). (2546). **พระไตรปิฎกสิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- พระนคร ปริงฤทธิ์. (2557). **วิถีเทศน์ในล้านนา**.เชียงใหม่: โครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาประเทศเพื่อนบ้าน สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
- พระนคร ปัญญาวิโร. (2557). “ชาติตลอด: คติการบูชาจุลชาติของพระพุทธเจ้าในกลุ่มชาติพันธุ์ไท” ใน**ฮอมมญา 30 ปี มจร.วิทยาเขตเชียงใหม่**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่. จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสสมทวมงคลครบรอบ 30 ปี แห่งการสถาปนา พุทธศักราช 2557.
- พระภาณุมาศ ธมมานนโท (ทิลาวรรณ). (2550). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมพระพุทธศาสนา ล้านนา เรื่องปิฎกะทั้งสาม**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาจรัญ อุดมธมโม (บัวชูก้าน). (2546). **ปัญญาสชาดกปัจฉิมภาค เรื่องที่ 9-11: การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธานินทร์ อาทิตย์วโร (คำกมล). (2546). **ปัญญาสชาดกปฐมภาค เรื่องที่ 8-27: การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาประสานชัย เทเวงก์โร (ตรีพงษ์ศิลป์). (2546). **ปัญญาสชาดกปฐมภาค เรื่องที่ 45-50: การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาประสิทธิ์ อธิสโก (ทองปาน). (2547). **ปัญญาสชาติกปฐมภาค เรื่องที่ 28-44: การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหามานะ มณีวิโส (กลมกลาง). (2546). **ปัญญาสชาติกปฐมภาค เรื่องที่ 1-7: การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสิงห์คำ รักป่า. (2543). **การวิเคราะห์คัมภีร์อานิสงส์ล้านนา**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาและวรรณกรรมล้านนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระมหาสุทิตย์ อากาศโร(อบอุ่น). (2548). **การศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาเรื่องอานิสงส์และคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในเทศกาลต่างๆ ของล้านนา**. ปริญญาโท สาขาวิชา บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอาคม สุมนโก (แก้วใส). (2547). **ปัญญาสชาติกปัจฉิมภาค เรื่องที่ 1-4: การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเมธี สุตาภรณ์ (เฉลา เตชวโนโต). (2546). **ปัญญาสชาติกปัจฉิมภาค เรื่องที่ 5-8: การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พลโทเจ้ายอดศึก. (2555.). **ปลายขอบฟ้าฉาน**. กรุงเทพมหานคร: ศยาม.
- พิธีต่างๆ ในศาสน์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ**. (2528). กรุงเทพมหานคร: จงเจริญการพิมพ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. จัดพิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศลในงานพระราชทานเพลิงศพพระธรรมเสนาบดี(ฟุ้ง ปุณโก ป.ธ.3) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 23 เมษายน พุทธศักราช 2528.
- ไพฑูริย์ ดอกบัวแก้ว. (2551). **คัมภีร์โหราศาสตร์และคัมภีร์สุขศาสตร์ ใน ไทยของ ชีวดี ศรีธธา สล่าแผ่นดิน**. โครงการพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพฑูริย์ พรหมวิจิตร. (2554). **คำวคณของ ใน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เมืองยอง คนยอง ตำนาน ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรม**. แสง มาละแซม, บรรณาธิการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: ตรีโอแอดเวอร์ไทซิ่ง แอนด์มีเดีย.
- ไพฑูริย์ อุทัยคาม. (2544). **การศึกษาแนวคิดเรื่องทานตามหลักพุทธจริยศาสตร์กับความเข้าใจเรื่องทานของชาวไทยพุทธ: ศึกษาเฉพาะกรณีในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจริยศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- เรณู วิชาศิลป์ ปวีรรต. (2544.). **เชื้อเครือเจ้าแสนหวีสิบสองพันนา**. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: ตรีสิน.
- ลมูล จันทน์หอม. (2545). **สุภาสิตไทลื้อ: ปวีรรตจากคำบรรยายภาษาไทยอักษรไทยลื้อควบอักษรจีน**. เชียงใหม่: สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.

วสันต์ ปัญญาแก้ว. (2555). “ประเพณีแต่งงาน ปฏิบัติการของชนชายแดน ที่แม่สาย-ท่าซำเหล็ก.” ใน ยศ สันตสมบัติ และคณะผู้วิจัย. **ชนชายแดนกับการก้าวข้ามพรมแดน**. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน.

วสันต์ ปัญญาแก้ว, & (องค์การมหาชน). (2551). บ้านของชาวลื้อคิ่นถิ่น: การเดินทาง/เคลื่อนที่ การสร้างความเป็นถิ่นฐาน และร้านอาหารไทยในเชียงรุ่ง สิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน. ใน **รัฐจากมุมมองชีวิตประจำวัน 1**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2552). **วันวาร กาลเวลา แลนานาคักราช**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: คัดดีโสภาคการพิมพ์.

วิรุยุทธ นาคเจริญ. (2545). **การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมที่ใช้เทศน์ในพิธีศพแบบล้านนา**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาและวรรณกรรมล้านนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เวาน์ เพลงเออ. (2519). **ด้วยปัญญาและความรัก: นิทานชาวเมืองเหนือ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

ศรีเลา เกษพรหมและคณะ. (2554). **ตำนานเมืองยอง ใน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เมืองยอง คนยอง ตำนานประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม**. แสง มาละแซม, บรรณาธิการ. เชียงใหม่: ทริโอแอดเวอร์ไทซิ่ง แอนด์มีเดีย.

ศิริพร ณ ถลาง. (2545). **ชนชาติไทในนิทาน: แลลอดแวนคติชนและวรรณกรรมพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ: มติชน.

ศิริพร ณ ถลาง. (2557). **ทฤษฎีคติชนวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอแม่สาย. (2546). **พระเจ้าพรหมมหาราช**. เชียงราย: มปท..

สดศรี ครน้อย. (2539). **การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องกำกาดำฉบับล้านนา อีสานและไทเขิน**.

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาและวรรณกรรมล้านนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สนั่น ธรรมธิ. (2550). **พรหมชาติล้านนา**. เชียงใหม่: สุเทพการพิมพ์.

สนั่น ธรรมธิ. (2556). **ประเพณีสำคัญล้านนา**. เชียงใหม่: สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมปอง ไตตุ้มแก่นและฉัตรทิพย์ นาถสุภา, &. (2544). **ประวัติศาสตร์ไทใหญ่พื้นที่ตอนกลาง**. เชียงใหม่: ตรีสิน.

สมหมาย เปรมจิตต์ และคณะ. (2544). **โครงการอนุรักษ์พระคัมภีร์ล้านนา**. เชียงใหม่: มิ่งเมือง มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา.

สังคิตยวงศ์ พงศาวดารเรื่องสังคายนาพระธรรมวินัยสมเด็จพระวันรัตน์ วัดพระเชตุพน ในรัชกาลที่ 1 แห่งภาษามคร พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาลอักษรณม) เปรียญ แปลเป็นภาษาไทย. (2558). กรุงเทพฯ: คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน. จัดพิมพ์ในการออกพระเมรุพระราชทานเพลิงศพพระธรรมปัญญาบดี(ถาวร ตีสานุกโร เจริญพานิช) อดีตเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน วันที่ 10 พฤษภาคม 2558.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2553). **สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2553 จังหวัดเชียงราย**. เอ.พี.คอมเซ็นเตอร์: เชียงราย.

สืบพงษ์ พงษ์สวัสดิ์. (2546). **พัฒนาการทางพื้นที่ของการค้าและการบริการของเมืองชายแดนแม่สาย จังหวัดเชียงราย**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภูมิศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุชาติ ภูมิบริรักษ์. แปล. (2535). **นิทานไทลื้อในมณฑลยูนนาน**. กรุงเทพฯ: ดี ดี บุ๊คส์.

- สุพิน ฤทธิ์เพ็ญ. (2541). **เขมรรัฐนครเชียงตุง**. เชียงใหม่: ดาวคอมพิวกราฟิก.
- สุพิน ฤทธิ์เพ็ญ. (2554). **สามล่ออุเปี้ยมและเจ้าสุธนนางมโนห์รา: ความหมายและการดำรงอยู่ในบริบททางสังคมของชนชาติไท**. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงและสาละวินศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สุพิน ฤทธิ์เพ็ญ. (2539). **สุขวิถึฉะวักหลวง: การศึกษาวิเคราะห์บทบาทที่มีต่อสังคม**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาและวรรณกรรมล้านนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุริยวรรณ เล็กตระกูล. (2529). **การศึกษาชำระต้นฉบับวรรณกรรมล้านนาเรื่องโคลงหงส์ผาคำ**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เสมอชัย พูลสุวรรณ. (2552). **รัฐฉาน(เมืองไต) : พลวัตของชาติพันธุ์ในบริบทประวัติศาสตร์และสังคมการเมืองร่วมสมัย**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ไสว คำมูล. (2548). **การศึกษาวิเคราะห์คำเวหนาน**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- หน่อหนานฝน. (2556). **ประเพณีเมืองเหนือจากปีบสำล่านนา**. เชียงใหม่: อนุรักษ์การพิมพ์.
- หนังสือสวดมนต์เมืองเหนือ**. (มปป.). สำนักสงฆ์เวียงแก้ว ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.
- อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล. (2556). **รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง ชินกาลมาลีและจามเทวีวงศ์: ตำนานบ้านเมืองล้านนา ตำนานพระพุทธศาสนาห้าพัน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.).
- อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์. (2529). **วรรณกรรมไทยเขิน**. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์. (2545). **สถานภาพวรรณกรรม ไทขิ่น ไทลื้อ และลัวะ**. หน้า 81-113 ใน **การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์. ปรีวรรต. (2531). **อลองเจ้าสามล่อ**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์. ปรีวรรต. (2532). **สมังคละ-ปทุมมุกษะ**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์. ปรีวรรต. (2533). **กาลาชาเครือดอก**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์. ปรีวรรต. (2534). **ปฐมมูลมุสิ ตำนานเค้าผีล้านนา**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์. ปรีวรรต. (2535). **เจ้าบุญหลง**. เชียงใหม่: ดาวคอมพิวกราฟิก.
- อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์. ปรีวรรต. (2536). **สุขะวิถึฉะวักหลวง**. เชียงใหม่: มิ่งเมือง.
- อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์. ปรีวรรต. (2542). **กาแลออกหน่อ**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์. ปรีวรรต. (2544). **นิทานศีล5**. เชียงใหม่: ศูนย์วัฒนธรรมวัดท่ากระดาศ.
- อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์. ปรีวรรต. (2549). **มัจฉา**. พิษณุโลก: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์. ปรีวรรต. (2552a). **ภาษิตตระกูลไท**. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์. ปรีวรรต. (2552b). **หนุเผือก-หนุคำ**. เชียงใหม่: สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

- อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์. ปรีวรรต. (2554). **พระมหาปชาบดีโคตมีเถรีทูลลาเข้านิพพาน**. เชียงใหม่: สถาบัน
ภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- อนาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์. ปรีวรรต. (2555). **มาดลิ่งกา**. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2533). ชุตติวิชาความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย หน่วยที่ 7 พุทธศาสนาชาวบ้าน (หน้า 252-
279) ใน **เอกสารการสอนชุดวิชา 12304 ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (2527). **ตำนานเมืองพะเยา**. เชียงใหม่: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ วิทยาลัยครู
เชียงใหม่.
- อาทิตย์ ชีรวณิชย์กุล. (2552). **ทานและทานบารมี: ความสำคัญที่มีต่อการรังสรรค์วรรณคดีไทยพุทธศาสนา**.
วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2529). **โคลงอมรา**. เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2546). **วรรณกรรมล้านนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. ปรับปรุงครั้งที่
ที่ 5 และพิมพ์ครั้งที่ 2. .
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2547). **พจนานุกรมล้านนา-ไทยฉบับแม่ฟ้าหลวง**. เชียงใหม่: มิ่งเมือง.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2528). **การชำระต้นฉบับตำราโคลงกลบทล้านนา**. เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

หนังสือภาษาต่างประเทศ

13年3月, 久加研中ラタルの.

- Sengpan Pannyawamsa. (2009). **Recital of the Tham Vessantara Jataka: a Social-cultural
Phenomenon in Kengtung, Eastern Shan State, Myanmar**. Contemporary Buddhism
vol 10, No 1 May 2009. An Interdisciplinary Journal.
- Siraporn Nathalang. 2009. **Khamti Shan Buddhism and culture in Arunachal Pradesh, I., &
Contemporary Buddhism** vol 10, N. M. A. I. J.
- โครงการปกปักรักษาหนังสือใบลานลาว. (มปป.). **บัญชีไมโครฟิล์ม หอสมุดแห่งชาติ(สปป.ลาว)**. มปท.
- สายคำ ประดิจิต. (2555). **การศึกษากระบวนการและความเปลี่ยนแปลงของประเพณีทานธัมม์ของชนเผ่าไทลื้อ
หลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการนานาชาติ
วัฒนธรรมไต-ไท ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ครั้งที่ 2.

หนังสือภาษาไทยจีน

ที่ระลึกปอยส่งสารพระอริการพหมา สุมังคโล(หลวงพ่อใส่ ตาปินใจ). (2544). เชียงราย: แม่สายการพิมพ์.

หนังสือที่ระลึกในงานศพ พระภิกษุใส่ สุมังคโล วัดผาแตก อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย วันเสาร์ที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

พระมหาแสงแดง อาโลก. ผู้แปล. (2009). **ปวงนิ 12 เดือนเมืองท่าขี้เหล็ก.** เชียงใหม่: ดาวคอมพิวกราฟฟิค. ที่ระลึกในการเข้าปริวาสกรรมวัดหนองตอง เอื้องวัดขาว เมืองท่าขี้เหล็ก.

หมอล่วงวิชา. มปป. **ต้นมิ่งหุรา.** เชียงตุง: มปท.

อุหนานยี่ทาน(ฟ้ากาง). (2552). **อภิธัมมาสังคินี พับปีเกิด เดือนเกิด วันเกิด.** เชียงตุง: มปท.

สัมภาษณ์

กอหลี่ ลายใส ไทใหญ่. สัมภาษณ์ 26 ตุลาคม 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์. (26 ตุลาคม 2556).

ขนานเงิน คำเงิน ไทลื้อ. สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2557. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

ขนานดีเรก อินจันทร์ นักวิชาการล้านนา. สัมภาษณ์ 28 กันยายน 2559. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

ขนานอ้า นามแก้ว ไทลื้อ เมืองยอง. สัมภาษณ์ 22 มีนาคม 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

ขนานอ้า นามแก้ว ไทลื้อ เมืองยอง. สัมภาษณ์ 23 มีนาคม 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

ขนานอ้า นามแก้ว ไทลื้อ เมืองยอง. สัมภาษณ์ 27 มีนาคม 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

ขนานอ้า นามแก้ว ไทลื้อ เมืองยอง. สัมภาษณ์ 30 พฤษภาคม 2557. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

ขนานยี่ นามยี่ ไทใหญ่. สัมภาษณ์ 16 ตุลาคม 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

ขนานสามแก้ว ไทจีน. สัมภาษณ์ 31 พฤษภาคม 2557. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

คำแดง ไทลื้อ เมืองยอง. สัมภาษณ์ 25 ตุลาคม 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

จรรยา ช่างสุวรรณ ไทยวน ผู้ใหญ่บ้านปายางผาแตก. สัมภาษณ์ 5 ตุลาคม 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

จายโหลง ไทใหญ่. สัมภาษณ์ 22 กรกฎาคม 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

ชวนพิศ นกตาศัย นักวิชาการล้านนา. สัมภาษณ์ 29 กันยายน 2559. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

दानवल วงษา ไทลื้อ เมืองยอง. สัมภาษณ์ 27 มีนาคม 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

ตาล นวลดี ไทลื้อ สิบสองพันนา. สัมภาษณ์ 28 กันยายน 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

นวล (นามสมมติ) ไทใหญ่. สัมภาษณ์ 16 ตุลาคม 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

ประเสริฐ ภัลยา ไทอีสาน เจ้าภาพงานทานมหาปางวัดป่าเหมือดรุ่งเจริญ. สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2557. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.

ปิ่น สามบุญ ไทลื้อ สิบสองพันนา. สัมภาษณ์ 26 ตุลาคม 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

ปุจาร์ยขนานคาค วงษา ไทลื้อ เมืองยอง ปุจาร์ยวัดผาแตก. สัมภาษณ์ 23 มีนาคม 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

ปุจาร์ยขนานคาค วงษา ไทลื้อ เมืองยอง ปุจาร์ยวัดผาแตก. สัมภาษณ์ 25 ธันวาคม 2557. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

ปุจาร์ยขนานคาค วงษา ไทลื้อ เมืองยอง ปุจาร์ยวัดผาแตก. สัมภาษณ์ 25 มกราคม 2558. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

- ปูจรรย์ขนานคาคด วงษา ไทลื้อ เมืองยอง ปูจรรย์วัดผาแตก. สัมภาษณ์ 25 มีนาคม 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- ปูจรรย์ขนานชายแก ไทใหญ่ ปูจรรย์วัดผาแตก. สัมภาษณ์ 27 มกราคม 255. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.
- ปูจรรย์ขนานเถร นามพู ไทใหญ่ ปูจรรย์วัดผาแตก. สัมภาษณ์ 19 พฤศจิกายน 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- ปูจรรย์ขนานสม ไทใหญ่ ปูจรรย์สำนักสงฆ์เกาะทราย. สัมภาษณ์ 2 เมษายน 2557. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- ปูจรรย์ขนานสม ไทใหญ่ ปูจรรย์สำนักสงฆ์เกาะทราย. สัมภาษณ์ 28 พฤษภาคม 2557. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- ปูจรรย์ขนานอินแก้ว ดวงดี ไทลื้อ เมืองยอง ปูจรรย์วัดปิยะพร. สัมภาษณ์ 4 มีนาคม 2557. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- ปูจรรย์ขนานอินแก้ว ดวงดี ไทลื้อ เมืองยอง ปูจรรย์วัดปิยะพร. สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2557. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- ปูจรรย์ขนานอินแก้ว ดวงดี ไทลื้อ เมืองยอง ปูจรรย์วัดปิยะพร. สัมภาษณ์ 21 กันยายน 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- ปูจรรย์ขนานอินแก้ว ดวงดี ไทลื้อ เมืองยอง ปูจรรย์วัดปิยะพร. สัมภาษณ์ 28 ธันวาคม 2557. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- ปูจรรย์นพดล แสงหล้า ไทลื้อ ปูจรรย์วัดไม้ลุงชน. สัมภาษณ์ 9 ตุลาคม 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- ปูจรรย์สมบุญ สุขตา ไทใหญ่ ปูจรรย์ที่พักสงฆ์ดอยงาม. สัมภาษณ์ 17 กันยายน 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- พระมหาก้องหล้า ธัมมรังสี ไทดอย พระภิกษุวัดผาแตก. สัมภาษณ์ 5 มีนาคม 2557. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- พระมหาก้องหล้า ธัมมรังสี ไทดอย พระภิกษุวัดผาแตก. สัมภาษณ์ 22 มีนาคม 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- พระมหาประสิทธิ์ อัครปัญญา ไทเจิน พระภิกษุวัดผาแตก. สัมภาษณ์ 29 กันยายน 2555. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- พระมหาถาวร ถาวร. สัมภาษณ์ 10 พฤศจิกายน 2555. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- พระมหาราชเชษฐ์ มหาวิริโย ไทลื้อ เมืองยอง พระภิกษุวัดพระธาตุศรีจอมทอง. สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2555. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- พระมหาราชเชษฐ์ มหาวิริโย ไทลื้อ เมืองยอง พระภิกษุวัดพระธาตุศรีจอมทอง. สัมภาษณ์ 25 พฤษภาคม 2558. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ ไทเจิน เจ้าอาวาสวัดผาแตก. สัมภาษณ์ 10 เมษายน 2558. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ ไทเจิน เจ้าอาวาสวัดผาแตก. สัมภาษณ์ 18 กันยายน 2555. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

- พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ ไทเขิน เจ้าอาวาสวัดผาแตก. สัมภาษณ์ 29 กันยายน 2555. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- พระสิทธิชัย ฐิตโสภโณ ไทเขิน เจ้าอาวาสวัดผาแตก. สัมภาษณ์ 30 เมษายน 2557. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- พระสุภาพ สุขปัญญา ไทเขิน รองเจ้าอาวาสวัดผาแตก. สัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2557. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- พระสุภาพ สุขปัญญา ไทเขิน รองเจ้าอาวาสวัดผาแตก. สัมภาษณ์ 26 มกราคม 2558. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- พระสุภาพ สุขปัญญา ไทเขิน รองเจ้าอาวาสวัดผาแตก. สัมภาษณ์ 27 มกราคม 2558. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- รอด ชันแก้ว ไทใหญ่. สัมภาษณ์ 30 กันยายน 2555. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- สมจิต เตชดี ไทใหญ่. สัมภาษณ์ 17 กันยายน 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- สีลา ไทใหญ่. สัมภาษณ์ 30 กันยายน 2555. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- สุรินทร์ เรือนจินดา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านปายางผาแตก. สัมภาษณ์ 20 พฤศจิกายน 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- แสง (นามสมมติ) ไทลื้อ. สัมภาษณ์ 22 สิงหาคม 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- แสงคำ ปัญญาคำ ไทใหญ่. สัมภาษณ์ 17 กันยายน 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- แสงหนุ่ม หงษ์ไทย ไทใหญ่. สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2557. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- หอม นามวิ ไทใหญ่. สัมภาษณ์ 25 กันยายน 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- อ้อย นามแก้ว ไทลื้อ เมืองยอง. สัมภาษณ์ 22 สิงหาคม 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- อำไพ หงษ์ไทย ไทใหญ่. สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2557. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- อุ่น (นามสมมติ) ไทใหญ่. สัมภาษณ์ 18 กันยายน 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).
- เอื้อย (นามสมมติ) ไทใหญ่. สัมภาษณ์ 18 กันยายน 2556. สัมภาษณ์โดย จตุพร เพชรบูรณ์.).

เว็บไซต์

- <http://history-ofthailand.blogspot.com/2014/03/blog-post.html> สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2559.
- <http://www.amphoemaesai.com>. สืบค้นวันที่ 4 มกราคม 2556.
- <http://www.dopa.go.th/>. สืบค้นวันที่ 4 มกราคม 2556.
- <http://www.lek-prapai.org/watch.php?id=565> สืบค้นเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556.
- <http://www.maesai.ac.th/index.php?name=page&file=page&op=background>. สืบค้นวันที่ 4 มกราคม 2556.
- <http://www.maesaihospital.com/home/?name=page&file=page&op>. สืบค้นวันที่ 10 พฤศจิกายน 2556.
- www.chiangraifocus.com. สืบค้นวันที่ 21 มกราคม 2554.

ภาคผนวก ก

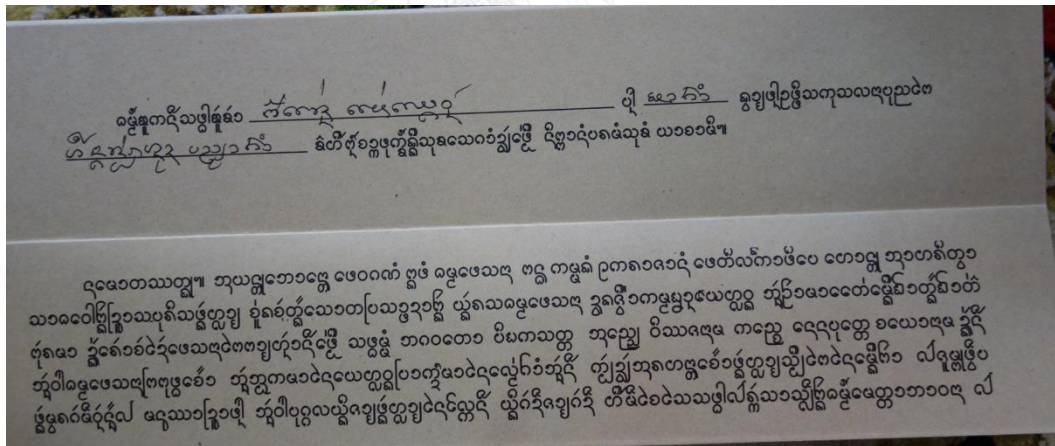
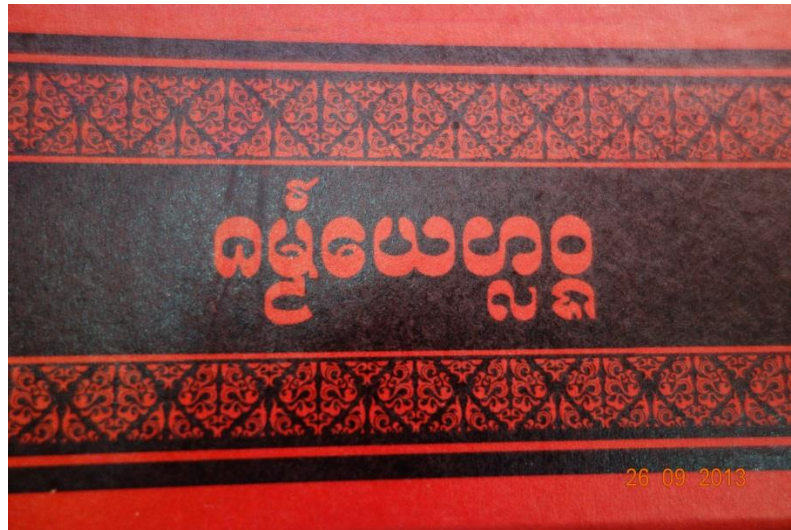
ตัวอย่างคัมภีร์ที่วัดผาแตก คัมภีร์เยหลวง จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

ตัวอย่างคัมภีร์ที่วัดผาแตก คัมภีร์เยหลง จัดพิมพ์โดยวัดพระธาตุสายเมือง

ตัวอย่างการปริวรรต

(1) ธรรมนูญเยหลง

(2/1) ธรรมนูญนี้จัดทำขึ้นโดย พ่อแอน แม่แสงวัน บ้านผาคำ ถวายทานอุทิศกุศลกุศลนาบุญไป ที่ห้องอรรถนุต ปัญญาคำ ขอให้อ่านจากทุกซอกทุกซอด้วยเทื่อ นิพพานปรหม์สุขุ ยาจามิ

(2/2) นมิตตสสุถุ อยนตุโภโกโต เทวคณิ อิท ธรรมนูญเยหลง พนุช กมมณิ เอกราชานิ เทติลกาทีเป โทหนตุ อหริตวา สาธ โวพิงตุราสบุริสทังหลาย กุงจักตั้งโสตประสาทตาพิง ยิงรสมมเทสนา ดวงชื่อว่ากัมมัญฐานเยหลง อันเอามาแต่เมือง ผาตั้งผาต่อพุร์มา ตั้งเรจักได้เทสนาไปพายหน้านี้เพื่อ สทฐมม ภาควโต ปิฎกสตัดิ อถญะ วิสสุชนาม กถญะ เณนปุตเต จโยนาม ดังนี้ อันว่าธรรมนูญพระพุทเจ้า อันออกมาในเยหลงปรากฏมาในเล่มคำอันนี้ กับด้วยอรหันตาเจ้าทั้ง

หลายสิบไปในเมืองฟ้า และชุมพูทวีปทั้งมวรก็นั้นแล มนุสสาตุราท่าน อันว่าบุคคลยิงชายทั้งหลายในโลกนี้ ยิ่งก็ตีชายก็ตี หื้อมีใจใสสัทธาแลรักสาสึลฟงธัมมเมตตาทาวนา แล

(3/1) บุษบาเอาธัมมกุพระตถาคต เปนที่ไหว้แลบุชาทุกเมื่อเทื่อว่าอัน ยสมาเหตุสันโด ตสมาเหตุตั้งอัน ตั้งแต่นี้ไปพายหน้า กุพระตถาคตนิพพานไปแล้ว ยังจักมีภิกขุตน1 อยู่ในเมืองลังกาทวีป ท่านก็บุชาเอาธัมมทั้งหลาย อันมีในเมืองผาตั้งผาต่อมาแล้ว เพื่อไว้เปนที่ไหว้นบครบยาแยงทุกค่าเข้าหั้นแล เหตุตั้งอัน ยังมีธัมมพระพุทเจ้าหัว1มีพันปายร้อยผืนท่านได้บุชาเอามาสี่สิบผืน ธัมมกระนิงใจหัว1 เมื่อเกิดในเมืองฟ้า มีพันปายหกผืน ท่านได้บุชาเอามาสี่สิบผืน ธัมมลงมาพายลุ่มชั้นดินหัว1 มีสี่พันปายเจดผืน ท่านก็บุชาเอามาหกผืน ธัมมแปลต่างๆ ผืน1 มีห้าพันปายร้อยผืน ท่านก็บุชาเอามาสามสิบเอ็ดผืน ธัมมกองหลวงผืน1 มีหกร้อยผืน ท่านก็บุชาเอามาหกผืน ธัมมหัว1 มีพัน1 ท่านก็บุชาเอามาสี่ผืนแล ธัมมชาตหน้าหัว1 มีร้อยผายเจดผืน

(3/2) ท่านก็บุชาเอามาสามสิบผืนแล ธัมมมีปีกไก่ มีขาวผืน ท่านได้บุชาเอามาสิบผืนแล ธัมมภททกับหัว1 มีร้อยปายหกผืน ท่านก็บุชาเอามาสิบผืนแล ธัมมปิดประตูเมืองกอรกับ1 มีสามร้อยชวาทผืน ท่านก็บุชาเอามาสิบผืนแล ธัมมมหาสติปัญญาหัว1 ท่านก็บุชาเอามาสิบผืนแล ธัมมเมตตาคณผานหัว1 มีพัน1 ท่านก็บุชาเอามาเจดสิบห้าผืนแล ธัมมรอมกับ1 มีสามพันปายสามผืน ท่านก็บุชาเอามาห้าสิบผืนแล ธัมมภาวนากับ1 มีสี่หรีเจดพันเจดร้อยผืน ท่านก็บุชาเอามาหกพันผืนแล ธัมมอันเปนที่ทิ้งแกท้าวพระยาทั้งหลายกับ1 มีพันปายห้าสิบผืน ท่านก็บุชาเอามาร้อยปายผืนแล ธัมมอันอามาตทั้งหลายประชุมกับ1 มีแสนปายแปดหรีปายสี่ร้อยผืน ท่านก็บุชาเอามาทุกกันทั้งเสี้ยงทั้งมวรแล เหตุตั้งอันธัมมเทศนาพระพุทเจ้าอันนี้ชื่อว่าวิชูนันแล เหตุตั้งอัน

(4/1) ธัมมเทศนาอันนี้ บุคคลยิงชายทั้งหลายฝูงใด มีใจไค่พ้นจากทุกขวิภูฏสงสารตั้งอัน จูงชวรกันมาล้างแยงยัง รัสสธัมมเทศนาพระพุทเจ้าอันนี้ แล้วไหว้นบครบยาแยงบุชาด้วยเข้าตอกดอกไม้ลำเทียรของหอมทั้งหลายก็ตี บุคคลผู้ใดได้ยินได้ฟังก็ตี ได้แต่้มได้เขียรก็ตี เอาไว้บครบยาแยงแลสังวาดสาธยาย เทศนาหื้อท่านฟังก็ตี ก็เสมื่อดั่งได้เทศนาตรัสรู้ยังธัมมเยหลวง อันออกมาในเมืองผาตั้งผาต่อทั้งมวรนั้นแล บุคคลยิงชายทั้งหลายฝูงใดก็ตี มีใจไค่พบพบกับด้วยพระสร้อยเมตเตยเจ้า ตนจักลงมาเปนพระวันพายหน้านั้น จูงชวรกันแต่้มเขียรเอาธัมมเยหลวงผูกนี้ไว้ไหว้นบครบยาแยงทุกค่าเข้าเทื่อ แม้นว่าพระยาอินทาเจ้าฟ้า กัมหน้าผ่อแลงดุยงชุมพูทวีปเมืองคน ชูปีชู่เดือนตั้งอัน คันว่า

(4/2) บุคคลยิงชายผู้ใดแลได้บุชาเอาธัมมเยหลวงผูกนี้ มาตั้งไว้เหนือหัวแห่งมันเสี้ยงทั้งมวรแล เหตุตั้งอัน พระพุทเจ้าก็ทำบุญสมพานมากนักละ พระพุทเจ้าจึงกิตตนา ปงยังตัวธัมมวันนั้น หื้อแก่อรหันตาเจ้าภิกขุคนและเทวดาทั้งหลายมวรแล เหตุว่าธัมมหัว1 มีแปดหมื่นสี่พันร้อยผืนแล ธัมมอันปงมานั้นมีสามพันแปดร้อยปายสิบผืนแล เจ้าก็บงไว้ที่เมืองลังกาทวีปวันนั้นแล ที่นี้จักเทศนาจาดด้วยอันลูกจากชั้นฟ้าเสชุมพูทวีปวันนั้น ไปถึงเมืองผาตั้งผาต่อควาทางอันไปนั้นยาวนาน มีประหมานว่าได้ห้าหมื่นห้าร้อยแปดสิบปายชวาทวัน จึงถึงเมืองผาตั้งผาต่อ ที่พระพุทเจ้าเราอยู่สำราญนั้นหั้นแล ที่นี้จักจาดด้วยวัดแลวิหารกอรแล วิหารขำมีสามล้านสี่แสนเจดหรี เจดพันสองร้อยเจดสิบสามวิหารแล ที่นี้จักจาดด้วยสาลาริมสองตราบข้าง

(5/1) หนทางนั้นกอรแล สาลามีหกล้านปายแสนปายหรีเก้าพัน สามร้อยสิบหลังแล ที่นี้จักจาดด้วยวัดนางยงอันนุ่งผ้าเหลืองแลผ้าขาวกอรแล มีสามล้านหกแสนหกหมื่นปายร้อยวัดก็มีแล เหตุตั้งอันธัมมเยหลวง อันพระพุทเจ้าจาดด้วยอันสงอันบุคคลยิงชายผู้ใดแลมีใจใสสัทธา ได้แต่้มได้เขียรได้บุชา ยังธัมมเทศนาอันชื่อว่าเยหลวงนี้ ได้อ่านที่1 ก็ตี สองที่ก็ตี ก็เหตุเพื่อบุญสมพานแก่ชาตพายหลัง ได้สร้างมามากนักละ จึงได้มาอ่านบัดนี้แล คันว่าบุคคลยิงชายผู้ใดมีใจเชื่อไสยนิติได้ฟัง ได้สักการบุชา ไหว้นบครบบุชาเอาเปนของสรวตัวรักสาไว้ยังธัมมเยหลวง พระพุทเจ้าผูกนี้แล้ว

ตั้งอัน ค้นว่าบุคคลยงชายผู้นั้นตายจากเมืองคนแล้ว ก็จักได้เอาตนเมื่อเกิดเป็นพระยาอินทร์พระยาพรหม พระยาจักกวัตติราชาภาพทวีปทั้งสี่

(5/2) มีทวีปนับได้พัน1เป็นบริวารก็มีแล แม้นว่าสหทาผู้ใดก็ดี ผลเกิดได้บูชาเอาด้วยวัตถุ เข้าของงนค่าอันได้รับขอม นั้นก็ดี ธรรม์เยหลงผู้นี้ ก็เสมือตั้งได้ยกเอาธรรม์ทั้งหลายมารวมตั้งไว้พวยบนหัวแห่งมันเสี่ยงแล ก็หากจักหับทับเสยงัสัพพโคกเกียรเนียรทาทั้งมารคาคตหยานไปกว่าได้ 60 โยชก็มีแล ค้นว่าบุคคลผู้ใด ได้สกลเสนยกยอเอาตั้งไว้บนหัวแห่งมันที่1สองที่ตั้งอัน ก็จักเป็นผลอันกว้างขวางแก่บุคคลผู้นั้นมากนกละ ก็จักคำชูไปในภาวชาตนี้แลชาตพายหน้าชาแล แม้นว่ามีใจใส่สัทธาได้บูชาเอาก็ดี ค้นว่าบุคคลผู้นั้นตายไปสู่โลกพายหน้าตั้งอัน อันว่าต้นกาลพิททิกก็เกิดมากับตนตัวแห่งผู้นั้นบ่ออย่าชาแล ประการ1 ก็จักประกอบไปด้วยลักชน 6 ประการ ก็จักเกิดมีกับ ตนตัวตั้งามเปนตั้งพระยาอินทาสุรินทาเจ้าฟ้า

(6/1) นั้นแล แม้นว่ายังทวรเที่ยวไปมาเกิดเป็นคนเมื่อใดก็ดี อันว่าเทวบุตรเทวดาเจ้าทั้งหลาย ก็เที่ยวยอมรักสา กรุณา นำเอามายังวัตถุเข้าของงนค่ามาหือมาป็น แห่งบุคคลผู้นั้นบ่ออย่าชาแล หือได้ชวรกันแต่้มเขียนเอาธรรม์เยหลงผู้นี้ ทานกับสาสนา ภูพระตถาคตแล้ว ก็จักสมริทิตตั้งคำมกคำปรารธนาแห่งไม้มันชูประการชาแล แม้นว่าได้กทำบาปกรรม์เวียรไว้พายหลัง ก็จักฆ่าเสยงบาปกรรม์ทั้งมารผู้้นั้นเสี่ยงแล ก็จักบังเกิดเป็นภิดานงนภิดานค่าไปหับทับเสยงปตอบายภูมิทั้งสี่แล ก็บ่หือจักได้ไปตถนารกสัถชาตแล เหตุตั้งอัน บุคคลยงชายทั้งหลายในโลกนี้ ผู้ใดก็ดี ยามเมื่อจักมีงปัญญาช้นทั้ง5 แลตายไปสู่ปรโลกพายหน้า ก็หือแต่้มเขียนเอาธรรม์เยหลงผู้นี้ใส่ลงพาชาแล้ว เอาพอมคคณผู้ตาย

(6/2) ไปนั้น ค้นว่าไปรอดถึงพระยายมภิบาลผู้เปนไทยรักสาสามารถไว้ตั้งอัน เขาก็จักถามว่า ท่านอยู่เมืองคนเมื่อก่อรได้กทำบุญเยื่องใดนั้นชาว่าอัน เมื่อนั้นคนผู้ตายไปนั้น จึงไหว้สาบอก่าว่า เทวข้าแต่้มหาราชเปนเจ้า เมื่อเข้าอยู่ในเมืองคนเมื่อก่อรวันนั้น ข้าก็ได้รักสาสึลฟังธรรม์เมตตภาวนา แลรักสากายกัมม วิจิกัมม มโนกัมมแลเอาแก้วเจ้าสามประการ คุณครูบาอาจารย์ คุณพ่อแม่ผู้เฝ้าผู้แก่เปนที่ฟังทุกคำเข้า บ่ขาดสายสัถวันแล ประการ1 ข้าก็มักสร้างธรรม์เปนทานชูปิซุเดือนชวันบ่ขาดสายสัถวันแล ธรรม์เยหลงอันจาด้วยหัวธรรม์อันออกมาในเมืองผาตั้งผาต่อ กับทั้งเทวทูตกัมมัญฐาน ข้าก็ได้แต่้มเขียนไว้ ไหว้แลสัถการบูชา อุปฏิฐานารักสาป็นมากับตัวข้าแล เมื่อนั้นจ่ายมภิบาล ก็มักไค้เห็นยังธรรม์เยหลง

(7/1) ตั้งอัน มิงงุงเอาธรรม์เยหลงออกมา หือตุได้หันก่อรเทื่อว่าอันหันแล เมื่อนั้นคนผู้ตายไปนั้นจึงจักมาแก้เอา ยังธรรม์เยหลงออกมาป็น หือเขาได้หันแล้ว เขาก็ชมชื่นยินดีมากนกละ จึงถามแก้งว่าดูราท่าน เมื่ออยู่เมืองคนเมื่อวันนั้น ยังได้ยอลูกแก้วดวงแสงสัถคนอันชาว่าอันหันแล ยามนั้นคนผู้ตายไปนั้นจึงไหว้ว่า เทวข้าแต่้มหาราชเปนเจ้า เมื่อเข้าอยู่เมืองคนเมื่อก่อรวันนั้น ข้าก็ได้ยอลูกแก้วดวงแสง บวชสามเณรตน1แล ถึงเมื่ออายุเต็มชาแล้ว ข้าก็ได้ยอขึ้นถึงอุปสัมปทกัมมเปนภิกชุภวที่1 แล้ว จึงสิกอออกมาเปนคนกทำตนเอาเมได้ยอลูกยงชาย ข้าก็ได้ยอบวชเปนสามเณร เปนลูกสิกแห่งพระพุทเจ้าแล เมื่อนั้นจ่ายมภิบาลก็ชมชื่นยินดีมากนกละ ข้าถามต่อไปแก้งว่าดูราท่าน ยังได้หันยังธรรม์เทวทูตทั้งห้าอัน

(7/2) ชา ถ้าบรู้บ่หันตุจักเอามิงไปทอดตถนารกชาแล เมื่อนั้นคนผู้ตายไปนั้น จึงไหว้บอก่าว่าข้าแต่้มหาราชเปนเจ้า อันว่าธรรม์เทวทูตทั้งห้า ข้าก็ได้รู้ได้หันมาแต่ก่อรแท้แล เทวทูตทั้งห้าว่าตั้งนี้ อหมิปิโขมิทิ ชาติธมโม ชาติ อนาติโต หนทาห์ กลยาณิ โกรมิ กาเยน วาจา มนสาติ อหมิปิโขมิทิ ชราธมโม ชรา อนาติโต หนทาห์ กลยาณิ โกรมิ กาเยนวาจา มนสาติ อหมิปิโขมิทิ พยาธิธมโม พยาธิ อนาติโต หนทาห์ กลยาณิ โกรมิ กาเยนวาจา มนสาติ อหมิปิโขมิทิ

มรณธมโม มรณ อนาติโต หนุทาห์ กลยาณิ กโรมิ กาเยนวาจา มนสสาติฯ อหิ อันว่ากู ชาติธมโม อันว่าชาติธมม์ เกิดมาหาก

(8/1) แต่งแปง คือมีสภาวะอันเกิดแล้วตาย อนาติโต อันบ่ข้ามล่วงพ้นไปได้ อหิ อันว่ากู หนุทาห์ ก็มีแล้ว กโรมิ ก็กทำ กลยาณิ ยังกัมมอันดี คือว่ากัมม์ กุสลาบุญอันยิ่ง กาเยน ด้วยตน วาจา ด้วยปาก มนสสา ด้วยใจ อิทาณี ไนกาลบัดนี้แล โข ด้วยมีแท้ อหิ อันว่ากู ชรามธมโม อันเถ่าแก่ชราไป ชราอนาติโต อันบ่ข้ามล่วงพ้นเถ่าแก่ไปได้ อหิ อันว่ากู หนุทาห์ ก็ควร กโรมิ ก็กทำ กลยาณิ ยังกัมมอันดี คือการพำเพงกทำบุญ มีต้นว่า ทาน สีล เมตตาทาวนาไปใจ็ๆ กาเยน ด้วยตนตัว วาจา ด้วยปาก มนสสา ด้วยใจ อิทาณี ไนกาลบัดนี้แลฯ อันว่ากู พยาธิธมโม อันว่าพยาธิหากแต่งแปง คือรูปร่างตนตัวเรานี้ข้างเปนพยาธิต่างๆ พยาธิอนาติโต

(8/2) อันบ่ข้ามล่วงพ้นพยาธิไปได้ อหิ อันว่ากู หนุทาห์ ก็ควร กโรมิ ก็กทำ กลยาณิ ยังกัมมอันดี กาเยน ด้วยตนตัว วาจา ด้วยปาก มนสสา ด้วยใจ อิทาณี ไนกาลบัดนี้แลฯ โข ด้วยมีแท้ อหิ อันว่ากู มรณธมโม อันว่าความตายหากมีเที่ยงแท้ มรณอนาติโต อันบ่ข้ามล่วงพ้นความตายไปได้ อหิ อันว่ากู หนุทาห์ ก็ควร กโรมิ ก็กทำ กลยาณิ ยังกัมมอันดี มีต้นว่า ทาน สีล เมตตาทาวนาไปใจ็ๆ กาเยน ด้วยตนตัว วาจา ด้วยปาก มนสสา ด้วยใจ อิทาณี ไนกาลบัดนี้แลฯ อหิ อันว่ากู ทุกขธมโม อันว่าความทุกข์ทั้งหลายหากมาแต่งแปง ท้อเกิดแก่เจบตายทุกข์ไปใจ็ๆ ทุกขอนาติโต อันบ่ข้ามล่วงพ้นจากทุกข์ไปได้ อหิ อันว่ากู หนุทาห์ ก็ควร กโรมิ ก็กทำ กลยาณิ

(9/1) ยังกัมมอันดี กาเยน ด้วยตนตัว วาจา ด้วยปาก มนสสา ด้วยใจ อิทาณี ไนกาลบัดนี้แลฯ ท้อได้ลำพังสันนี้ไปใจ็ๆ ทุกวันคืนเทื่อ ก็หากจักพ้นจากเสียงความเกิด ความแก่เถ่า ความเปนพยาธิโรคา ความตาย ความเปนทุกข์ทั้งมวรนินชาแล อันว่าจำยมภิบาลทั้งหลาย คินว่าเขาได้อินความผู้ตายนันบอกลง่ายังเทวทูตทั้งห้าท้อเขาฟังแล้ว เขาก็มีใจชมชื่นยินดีกับตัวคนผู้ตายนันนั้นมากแล เขาก็ชวรกันมาสาธุการชมชื่นยินดีมากนักรแล เขาก็จึงส่งมันขึ้นไปในชั้นฟ้าดาวดีสาธุการเทวโลกปุรแล เสวยสุขอยู่ในวิมานค่าประสาทสูงว่าได้ 16 โยช อันมีหมุนางฟ้าทั้งหลายมีประมาณว่าได้ 6 แสนเปนบริวารอยู่ทุกเมื่อแล เหตุว่ากุสลาบุญอันนี้ไปปรากฏรุ่งเรืองงาม ทัวไปในเมืองผาตั้งผาต่อในชุมพูทวีปทั้งมวรกมีแล คินปุคคลยิงชายทั้งหลาย

(9/2) ผู้ใด มีใจใสศัธา เต็มเขียรสร้างไว้ ยังธมม์เยหลงพระเจ้าผู้กนี้ไว้ไหวแลบูชาสังวาดสาธยาย อุปัฏฐากรักสาธมม์เยหลงและเทวทูตทั้งห้าเอาไว้เปนกัมมัญฐานภาวนา และเทสนาท้อผู้อื่นฟังก็ดี ก็จักอุชชิตแก่ปุคคลยิงชายทั้งหลายผู้งั้นชาแล ผู้ใดแลได้ตายไปตั้งอันก็บ่เว่นแวงยังสาลาพระยายมได้สักคน ยามนั้นท้าวเสนาจำยมภิบาลได้เอาไปถามดู ยังธมม์เยหลงแลธมม์เทวทูตกัมมัญฐานเปนที่ฟังตั้งอัน ด้วยอาณูภาธมม์อันนั้น ก็รณิกอุยงบุญอันตาหากได้ทานนั้นที่ในเมืองคนเมื่อกอกร ก็ไหวสาพระยายมว่า ข้าแต่มหาราชเปนเจ้า เมื่อข้าอยู่ในเมืองคนเมื่อกอกรวันนั้น ข้าก็ได้กทำบุญรักสาสิลฟังธมม์ เมตตาทาวนาชูเดือนดับเดือนเพง แรม8 ค่ำออก8 ค่ำแท้ข้าแล ยามนั้นพระยายมได้ยินแล้ว จึงส่งมันผู้นั้นขึ้นเมื่อ

(10/1) เมืองฟ้าสวรรค์เทวโลกปุรก็มีแล คินว่าปุคคลผู้ใด ได้จำเรญภาวนากัมมัญฐานนี้ตั้งอัน พระยายมก็ถามบุญอันตนหากได้กทำไว้ในเมืองคนนั้นแล ถ้าว่าบ่คืดรู้สังกอัน ก็บ่ช่างปากไหวสาสังนั้น พระยายมก็ใช้บ่าวชายแห่งตนเอาชัตตกลงในหม้อนารกอเวจีพูนหั้นแล ยามนั้นพระพุทเจ้าก็เลงหั้นยังคนทั้งหลายอันเปนทุกข์มากนัก พระพุทเจ้าจึงเทสนาเทวทูตทั้งห้านี้ท้อแก่ปุคคลยิงชายทั้งหลายบูชาเอาไปไว้ เปนที่ไหวแลสังวาดสาธยาย ไว้กับตัวทุกค่าเข้า ก็หากจักพ้นจากอบายภูมิบ่อย่าชาแลฯ สุต นินฎฐิต์ กรียาเทสนายัง ธมม์เยหลงชาตกอันออกมาเมืองผาตั้งผาต่อมาก็สมริทธิสเดจ บัรวมวระกาละควรเท่านี้ก่อแล

(10/2) หมายเหตุ คณะผู้ภิมธัมม์นี้ ได้รับความเห็นจากพุทธศาสนาทั้งหลาย ร้องขอหื้อภิมธัมม์ ที่นิยมใช้กันทานอยู่
ปัจจุบันนี้ หื้อเป็นแบบเป็นผูกตึงาม ชอบตามพยัญชนะ ตามหลักภาษา ตัวหนังสือธัมม์ แลเป็นการตอบสนองสัทธา
ทาน ที่นิยมใช้กันเป็นประจำทุกๆ ปี จักขาดเสปได้ ด้วยเหตุนี้ จึงได้ภิมออกมา คั้นว่าบ่ชอบแม่นที่ใดเสกก็ดี ขอฝาก
ถึงผู้รู้นักปราชเจ้าทั้งหลาย ช่อยชี้แนะแก้ไขด้วยแต่

ภาคผนวก ข
ตัวอย่างบัญชีคัมภีร์ วัดผาแตก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บัญชีคัมภีร์วัดผาแตก ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย สํารวจ ณ วันที่ 20 พ.ค. 2557

1) ธรรมอุทิศถวายไปหาผู้ล่วงลับ

ที่	แหล่งผลิต, วิธีการผลิต คัมภีร์, และจำนวน คัมภีร์ ชื่อคัมภีร์	โรงพิมพ์ สามแก้ว (พับ) (พับ)	โรงพิมพ์ วัดสาย เมือง/จอม แจ้ง(พับ) แจ้ง(พับ)	พับสา เขียน (พับ) (พับ)	ลาน เทียม (ผูก) (ผูก)	อื่นๆ	รวม (พับ/ ผูก)
1	มหาวิบาก	100	7	134	228	-	469
2	วิภากรอมจิต	275	2	46	-	ถ่าย เอกสาร 5 พับหัว* 1	329
3	นิพพานสุด	29	9	74	72		184
4	อานิสงสงเข้าคนเส	111	8	9			128
	อานิสงนํ้านอง	1		17			18
	สํฐฐีสงเข้า			10			10
	อานิสงสงเข้าผีตาย			2			2
	อานิสงทานหอมคนตาย			2			2
	อานิสงทานหอมผี			1			1
	รวม						161
5	มาลัยโผดโลก	15	1	27	106		149
6	วิรุทธิยา	12	1	73	5	พับหัว 1	92
7	ปีตามรณะ	26	1	28			55
8	ตำนานพระแก้วดอนเต้า	8		22	2		32
9	เปตพลี	4	6	12	7		29
10	มหามูลนิพพาน(3ผูกจบ)ลาน เทียมผูกเดียวจบ		2 กีบ* พับ2x11	14 กีบ พับ3x8	10 ผูก		26
11	มาดาทานหอมแม่	26					26
	อานิสงสํตอบแทนคุณพ่อแม่	1		6			7
	รวม						33
12	มหาวิบากหลวง			17			17
13	เจ้ากรรมนายเวร				16		16

ที่	แหล่งผลิต, วิธีการผลิต คัมภีร์, และจำนวน คัมภีร์ ชื่อคัมภีร์	โรงพิมพ์ สามแก้ว (พับ)	โรงพิมพ์ วัดสาย เมือง/จอม แจ้ง(พับ)	พับสา เขียน (พับ)	ลาน เทียม (ผูก)	อื่นๆ	รวม (พับ/ ผูก)
14	ปีตามาดา		9				9
	สัทธรรมทานหอมพ่อแม่		2				2
	รวม						11
15	กรรมวิบาก				9		9
16	อภิธัมมาชาดฟ้า(3 ผูกจบ)			5 กัฏ			5
17	อานิสงส์ทำบุญอุทิศไปหาผู้ ล่วงลับดับขันธ				5		5
	อานิสงส์ทำบุญให้ญาติพี่น้องผู้ ล่วงลับ				1		1
	รวม						6
18	หนทางนิพพาน		2	2			4
19	ธรรมกรรม				3		3
20	อานิสงส์ทำบุญไปหาญาติพี่น้อง ผู้ตาย				3		3
21	อานิสงส์ทำบุญให้พ่อแม่ผู้ตาย				3		3
22	มาตาปิตุคุณ				2		2
23	ชีวิตกถา				1		1
24	ธรรมสังเวช				1		1
25	ทูลลภกถา				1		1
26	เทวทูต				1		1
27	อานิสงส์ทานหาเผียดพ้นจากนารก			1			1
	อานิสงส์เผียดผี					พับหัว 1	1
	รวม						2
28	อานิสงส์ฌาปนณกิจ				1		1
29	อานิสงส์เสียดศพ				1		1
30	อานิสงส์ตันทานหาคนตาย				1		1
31	อานิสงส์ทำบุญสุริยชาคศพ				1		1
รวม		614	65	548	481	8	1,715

ธัมมชาตาหรือธัมมค้านาม

อภิธรรม7คัมภีร์

ที่	แหล่งผลิต, วิธีการผลิต คัมภีร์, และ จำนวนคัมภีร์ ชื่อคัมภีร์	โรงพิมพ์ สามแก้ว (พับ)	โรงพิมพ์ วัดสาย เมือง/ จอมแจ้ง (พับ)	พับสา เขียน (พับ)	ลาน เทียม (ผูก)	อื่นๆ	รวม (พับ/ ผูก)
1.	อภิธัมมาสังคย	40	11	41	13		105
2.	วิภังคะ	48	2	35	8		93
3.	ธาตุกถา	43		4	7		54
4.	บุคคลบัญญัติ	61	2	47	13	พับหัว 1	124
5.	กถาวัตถุ	50	3	32	16		101
6.	ยมก	58		28	14		100
7.	มหาปัฏฐาน	51		38	9		98

ธัมมชาตาเรื่องอื่นๆ

ที่	แหล่งผลิต, วิธีการ ผลิต คัมภีร์, และ จำนวนคัมภีร์ ชื่อคัมภีร์	โรงพิมพ์ สามแก้ว (พับ)	โรงพิมพ์ วัดสาย เมือง/ จอมแจ้ง (พับ)	พับสาเขียน (พับ)	ลานเทียม (ผูก)	อื่นๆ	รวม (พับ/ ผูก)
1.	กาหยอมน			4พับจบx3			3
2.	ก้ำกาดำ					พับหัว 1	1
3.	กุสราช			1พับจบx5	1		6
4.	ควายสามเขา			4พับจบx3			3
5.	ช้างฉัททันต์	1พับจบx11		4พับจบx1 ผูกเดี่ยวจบx9	6		18
6.	ดาววิไถ่น้อย	2พับจบ มี แต่พับ2x1		1พับจบx4		โบลาน 1ผูกจบ x2	6
7.	เดมิยะ			5พับจบx4 1 พับจบx8 เศษ พับ	3		15

ที่	แหล่งผลิต, วิธีการผลิต คัมภีร์, และจำนวนคัมภีร์ ชื่อคัมภีร์	โรงพิมพ์ สามแก้ว (พับ)	โรงพิมพ์ วัดสาย เมือง/ จอมแจ้ง (พับ)	พับสาเขียน (พับ)	ลานเทียม (ผูก)	อื่นๆ	รวม (พับ/ ผูก)
				1,2,3,3,4,4,4,5			
8.	ทลลิวชาดิรอม			1พับจบx4			1
9.	เนมิราช			5พับจบx1 เศษ พับ 1,2,3,3,5,5 1พับจบx10	3	ใบลาน1 ผูก	15
10.	ปฐมกัป			2พับจบx2			2
11.	ปฐมสมโพธิ					ใบลาน 12 ผูก จบx1	1
12.	ปฐมคัคคะ			3พับจบx1			1
13.	พุทธาพิเสียด			1พับจบx1			1
14.	แพะคำ			5พับจบx2 4พับจบx1			3
15.	ภุริทัต	เศษ พับ3,4		5พับจบx1 2พับจบx2 1พับจบx11 เศษพับ 1	10		24
16.	มหาชนก	2พับ ไม่ครบ					
17.	มโหสถ	1พับจบx1		5พับจบx1	6		8
18.	ลาญงู			6พับไม่ครบ			
19.	วิฑูรบัณชิต			1พับจบx1			1
20.	เวลั่นนตรระรอม			1พับจบx12	5		17
21.	สมภมิต			1พับจบx7	3	ใบลาน ผูก2x1	10
22.	สิทธาต	4พับจบx1		1พับจบx13	6	พับหัวx1	21
23.	สุตตโสม	4พับจบx1 เศษพับ2x1		1พับจบx3 เศษพับ1,2,3	3	ใบลาน ผูก1,2	7

ที่	แหล่งผลิต, วิธีการผลิต คัมภีร์, และจำนวนคัมภีร์ ชื่อคัมภีร์	โรงพิมพ์ สามแก้ว (พับ)	โรงพิมพ์ วัดสาย เมือง/ จอมแจ้ง (พับ)	พับสาเขียน (พับ)	ลานเทียม (ผูก)	อื่นๆ	รวม (พับ/ผูก)
24.	สุทันตวร कुमार ช้างงาเดียว			7พับจบx1 6พับจบx2			3
25.	สุธน			1พับจบx6	3		9
26.	สุธน	4พับไม่ครบ		พับเดียวจบx9 6 พับไม่ครบ	12		21
27.	สุภมิต						
28.	สุวัณณสยาม			3พับจบx1 เศษ1พับ	2		3
29.	เสียดายเลื่อนอน			4พับจบx1 1พับจบx2			3
30.	หงผาคำ			พับต้นx1		ใบลาน 6ผูกจบ x1	2
31.	หนูคำ			1พับจบx1	1		2
32.	หนูเผือก	พับ2x1		3พับจบx1		ใบลาน 1ผูก	1
33.	หมาขนคำ			10พับจบx1 7พับจบx1 6พับจบx2 เศษ 1,2,3,4,7			4
34.	หอยสังข์					ใบลาน 5 ผูก	
35.	อรพิม			4พับจบx3 เศษ 2,3,4 x2			3
36.	อรินทุม			3พับจบx2 เล่ม ใหญ่1เล่มx1 เศษพับ4x1			3
37.	อุทธรา				5		5

คัมภีร์สุขชะวณณะ

ที่	แหล่งผลิต, วิธีการผลิต คัมภีร์, และจำนวนคัมภีร์ ชื่อคัมภีร์	โรงพิมพ์ สามแก้ว (พับ)	โรงพิมพ์ วัดสาย เมือง/ จอมแจ้ง (พับ)	พับสา เขียน (พับ)	ลาน เทียม (ผูก)	อื่นๆ	รวม (พับ/ ผูก)
1.	สุขชะวณณะ ผูกต้น			3			
2.	สุขชะวณณะ ผูกสอง			4			
3.	สุขชะวณณะ ผูกสาม			3			
4.	สุขชะวณณะ ผูกสี่			11			
5.	สุขชะวณณะ ผูกห้า			5			
6.	สุขชะวณณะ ผูกหก			4			
7.	สุขชะวณณะ ผูกเจ็ด	1		1			
8.	สุขชะวณณะ ผูกแปด	4		3			
9.	สุขชะวณณะ ผูกเก้า	1		3			
10.	สุขชะวณณะ ผูกสิบ	1		4			
11.	สุขชะวณณะ ผูกสิบเอ็ด			1			
	สุขชะวณณะ+สราภววิษุตร			1			

คัมภีร์ที่เนื่องด้วยเวสสันดร

ที่	แหล่งผลิต, วิธีการผลิต คัมภีร์, และจำนวนคัมภีร์ ชื่อคัมภีร์	โรงพิมพ์ สามแก้ว (พับ)	โรงพิมพ์ วัดสาย เมือง/ จอมแจ้ง (พับ)	พับสา เขียน (พับ)	ลาน เทียม (ผูก)	อื่นๆ	รวม (พับ/ ผูก)
	ปถมมาเลยยะ	1					
	ทุติยมาเลยยะ	1		3			
	จุฬาลงคมาเลยยะ	1					
	คาถาพัน			1เล่ม ใหญ่			
	คาถาพันผูกต้น			7			
	คาถาพันผูกสอง			5	1		

	คาถापันผูกสาม			4	1		
--	---------------	--	--	---	---	--	--

ธัมมเวสสันดรที่ถวายในคราวเดียวกัน(งานทานมหาปาง)

ที่	แหล่งผลิต, วิธีการผลิตคัมภีร์, และจำนวนคัมภีร์ ชื่อคัมภีร์	โรงพิมพ์ สามแก้ว (พับ)	โรงพิมพ์ วัดสาย เมือง/ จอมแจ้ง (พับ)	พับสา เขียน (พับ)	ลาน เทียม (ผูก)	อื่นๆ	รวม (พับ/ ผูก)
1.	ทลพอร หิมมัพพาน วนปเว จุฬพน มหาพน กุมมาร มหา ราตรี			7			
2.	ทลพอร มัทที	2					
3.	กัณฐิมหาเวสสันดร			6พับจบ			
4.	มหาชาติเวสสันดรพิมพ์ ล้านนา กุมมารบัน ฉ.สร้อย น้อยเกล้าหิมาลายน				1		
5.	มหาชาติเวสสันดรพิมพ์ ล้านนา ชุชก						
6.	วิสันกัณฐี			9พับ			
7.	เวสสันดร ทลพอร, หิมมัพ พานเค้า, หิมมัพพานปาย, ทานขันเค้า, ทานขันปาย, วัดณปเว, ชุจกเค้า, ชุจกปาย, จุฬพน, กุมมารบันเค้า, กุม มารบันปาย, มัททีเค้า, มัทที ปาย	14					
8.	มหาเวสสันดรรวม+ปัญญา มหาสัฎฐีทั้ง5			1 พับ เล่มใหญ่			
9.	มหาเวสสันดร มีถึงทานขัน			1 พับ ใหญ่			

อานิสงส์เวสสันดร

ที่	แหล่งผลิต, วิธีการผลิตคัมภีร์, และจำนวนคัมภีร์ ชื่อคัมภีร์	โรงพิมพ์ สามแก้ว (พับ)	โรงพิมพ์ วัดสาย เมือง/ จอมแจ้ง (พับ)	พับสา เขียน (พับ)	ลาน เทียม (ผูก)	อื่นๆ	รวม (พับ/ ผูก)
1	อานิสงส์เวสสันดร	1		7			
2	วิพากเวสสันดร	1		5			
3	กัณณกวัตติ	2	3	30			

สามสุมสี่ทัน

ที่	ชื่อคัมภีร์	โรงพิมพ์ขนานสามแก้ว	เขียน	หมายเหตุ
	ทันตทั้ง 7		7พับจบx1	
	ทันตทั้ง	พับ 1,2	พับ3	
	สามสุมสี่ทัน		2พับจบ เล่มใหญ่	
	สุมมณลัญจี้	9พับจบ มีเศษพับ 1,1,3,4,4,5,5,6,	7พับจบ	
	สุมมณลัญจี้	มีพับ 1,4,5,6		
	สุมมณลัญจี้	6 พับจบ x 1		
	ทันตกี	8พับจบ	11พับจบ	
	ทันตสระ	พับ 3	3พับจบ เศษพับ1	
	ทันตธาตุ	5พับจบx1	พับเดียวจบ x3	
	ทันตธาตุกลม		พับเดียวจบ x1	
	ทันตธาตุ		พับ4,1,2	
	ทันตธาตุ		5พับจบx1	

ลัญจี้ทั้ง 5

ชื่อคัมภีร์	ลักษณะการบันทึก	รายละเอียด	หมายเหตุ
สัทธรรมพิภพ	พิมพ์หนานสามแก้ว	5พับจบx6	
สัทธรรมพิภพ	เขียน	5พับจบx5	
เจ้าสัทธรรมพิภพ	เขียน	7พับกับกัน	
สัทธรรมพิภพ	พิมพ์หนานสามแก้ว	พับ1x3	
สัทธรรมพิภพ	เขียน	พับ1x1	
สัทธรรมพิภพ	เขียน	พับ2x4	
สัทธรรมพิภพ	พิมพ์หนานสามแก้ว	พับ3x3	
สัทธรรมพิภพ	เขียน	พับ3x1	
สัทธรรมพิภพ	เขียน	พับ4x4	
สัทธรรมพิภพ	พิมพ์หนานสามแก้ว	พับ4x1	
สัทธรรมพิภพ+เวสสันดร	เขียน พับใหญ่	1	
สัทธรรมพิภพ	พิมพ์ลานเทียมล้านนา	5พับจบx1 เศษพับ1	

สมอกทันใจ

ชื่อคัมภีร์	ลักษณะการบันทึก	รายละเอียด	หมายเหตุ
สมอกทันใจ	พิมพ์หนานสามแก้ว	พับเดียวจบx114	
สมอกทันใจ	เขียน	พับเดียวจบx4	
สมอกทันใจ	พิมพ์วัดสายเมือง	พับเดียวจบx4	

สุมนจักร

ชื่อคัมภีร์	ลักษณะการบันทึก	รายละเอียด	หมายเหตุ
สุมนจักร	เขียน	7พับจบx1	
สุมนจักร	พิมพ์หนานสามแก้ว	6พับจบx1	
สุมนจักร	พิมพ์	3พับ(เศษ) 2,2,4	

สุมนเทโว

ชื่อคัมภีร์	ลักษณะการบันทึก	รายละเอียด	หมายเหตุ
สุมนเทโว	พิมพ์หนานสามแก้ว	7พับจบx3	
สุมนเทโว	เขียน	7พับจบx1	
สุมนเทโว	พิมพ์หนานสามแก้ว	7พับเศษ 1,2,3,5,7,7	

สมภมิต

ชื่อคัมภีร์	ลักษณะการบันทึก	รายละเอียด	หมายเหตุ
สมภมิต	พิมพ์หนานสามแก้ว	5พับจบx2	
สมภมิต	พิมพ์	เศษ 1,2,3,4,5	

สามสมลีทัน

ชื่อคัมภีร์	ลักษณะการบันทึก	รายละเอียด	หมายเหตุ
สามสมลีทัน	เขียน	พับเดี่ยวจบx10	
สามสมลีทัน	เขียน หนานธำ	5พับ (เศษ) 1,2,3,5,6	

ที่	ชื่อคัมภีร์	โรงพิมพ์ ขนาน สามแก้ว	โรง พิมพ์ สาย เมือง	แต้ม	ลาน เทียม	อื่นๆ	รวม
	เทวทูตทั้ง5 (ผูกเดี่ยวจบ)	1		1	1		
	บารมี (ผูกเดี่ยวจบ)	35	12	59	11	เขียนเล่ม ใหญ่ 1	
	บารมีกันแจ็ก(ผูกเดี่ยวจบ)	3		59			
	บารมีกันแจ็ก ตำนานพระ ยาอิน ตำนานผาแตก			1			
	บารมีพันชั้น(ผูกเดี่ยวจบ)				28		
	บารมี 30 ทัด(ผูกเดี่ยวจบ)			20			
	ปัญญาบารมี			8			
	เขยยสังคหะ(ผูกเดี่ยวจบ)	2	1	7	9		
	เขยยะสรีมงคุณขึ้นเรือน ใหม่(ผูกเดี่ยวจบ)	2					
	อุณณหัสสะ(ผูกเดี่ยวจบ)	22	3	21	6	1 เล่ม ใหญ่	

ที่	ชื่อคัมภีร์	โรงพิมพ์ ขนาน สามแก้ว	โรง พิมพ์ สาย เมือง	แต้ม	ลาน เทียม	อื่นๆ	รวม
	สรากรวิวิชาสูตร(ผูกเดี่ยว จบ)	2		1	6		
	โลกวุฒิ	8	4	16	22		
	กัมมวาจา			2	7		
	อภิธัมมา 7คัมภีร์				10		
	ปิฎกะรวม			2			
	ปิฎกะทั้งสาม			1			
	สามปิฎกะชาดก			1			
	อานิสงส์ปิฎกะทั้งสาม				10		
	อภิธัมมาปิฎกะ	10	3	30			
	สุดตันตปิฎกะ	9	4	24			
	วินัยยะ	9	2	24			

ธัมม์เรื่องอื่นๆ

ที่	ชื่อคัมภีร์	การบันทึก	รายละเอียด	หมายเหตุ
1.	กต่ายเผือก	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
2.	กล้วยพันกอ	เขียน	3พับจบx1	
3.	ก้อนงนก้อนคำ	พิมพ์สามแก้ว	พับเดี่ยวจบx1	
4.	กาดำ	เขียน	4พับจบx1	
5.	กาเผือก	เขียน	พับเดี่ยวจบx7 , 2พับจบx2	
6.	กายสังขยา	เขียนพับใหญ่	พับเดี่ยวจบx2	
7.	กิจจขันโท	เขียน	พับเดี่ยวจบx2	
8.	กัญจกวันทาอุปคุตเถร	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
9.	กุสิมฺฐะ	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
10.	เกียงเชิงเมืองคอร	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
11.	เขี้ยวสองมอร	เขียน	พับใหญ่พับเดี่ยวจบx1 2พับจบ	

ที่	ชื่อคัมภีร์	การบันทึก	รายละเอียด	หมายเหตุ
			เหลือแต่พับ 2	
12.	คตวิอนสอนโลก	เขียน	2พับจบx1	
13.	ค้ำกล่าวเข้า9พُرหลวง	เขียน	พับเดียวจบx1	
14.	จันทรพราชมรมมีจอมกั้น	เขียน	พับเดียวจบx1	
15.	จุนทสุดตริกกสูต	เขียน	พับเดียวจบx2,พับเดียว จบ+84,000 ชั้นธx1 , 2พับจบx1 เศษ พับต้นx1, พับพับ2x2	
16.	เจ้าอริยธนังทั้ง7	เขียน	7พับจบ มีเหลือ 1พับ	
17.	ข้างเจ็ดหัวเจ็ดหาง	เขียน	2 พับ	เก่ามาก
18.	ชาตกนกเป้า	เขียน	6พับจบx1	
19.	ชินธ	เขียน	10พับ ไม่ทราบว่ากี่พับจบ	
20.	ตำนานธาตุจอมยอง	เขียนพับใหญ่	พับเดียวจบx1	
21.	ตำนานธาตุหลวงสิงกูรตชาตก	เขียนพับใหญ่	พับเดียวจบx1	
22.	ตำนานพระยาพรหม	เขียน	พับเดียวจบx5	
23.	ตำนานพระยาอิน	เขียน	พับเดียวจบx4	
24.	ตำนานมหาเจตียธาตวิเสียดแก้ว เมืองแส	เขียน	พับเดียวจบx1	
25.	ตำนานมหาสัคคาคตโลก	เขียน	พับเดียวจบx1	
26.	ตำนานวัดพระสิงห์หลวงเมือง เชียงใหม่	เขียน	พับเดียวจบx2	
27.	ตำนานพระเจ้าอินสถาน	เขียน	พับเดียวจบx1	
28.	ตีกกนโม	เขียน	พับเดียวจบx1	
29.	ตุงกรลี	เขียน	6พับจบ มีพับ 1,2,4,5,6	
30.	เตโชยาโม	เขียนพับใหญ่	พับเดียวจบx1	
31.	ทลัทักกชาตก	เขียน	พับเดียวจบx1	
32.	ทสราชธรรม10ประการ	เขียน	พับเดียวจบx2	
33.	เทวทูต5ห้องสูต	เขียน	พับเดียวจบx1	
34.	เทวทูตสูต	เขียน	6พับจบx1, เศษ 1 พับ	
35.	เทวบุตสอนแมชาตก	เขียน	พับเดียวจบx1	
36.	นางกูรกุฐชา	เขียน	พับเดียวจบx1	
37.	นางผมพัน	เขียน	1 พับ	ไม่ครบ
38.	นางพินคำ	เขียน	7พับจบx1	

ที่	ชื่อคัมภีร์	การบันทึก	รายละเอียด	หมายเหตุ
39.	นางรุ่งไร	เขียน	2พับ	ไม่ครบ
40.	นางหอยไ้	เขียน	พับเดียวจบx2	
41.	บัวรวงไ้สอดดอกไม้	เขียนพับใหญ่	พับเดียวจบx1	
42.	บัวราพราย่า่วนน้อย	เขียน	มี 1,2,3,4,6,7,8	ไม่ครบ
43.	บัวหอมพันกาบ	เขียน	10พับจบx1	
44.	บุญหลง/อลองเจ้าบุญหลวง	เขียน	7พับจบx1	
45.	ปฐวีพื้นโลก	เขียน	พับเดียวจบx1	
46.	ปถมกับหลวง	เขียน	5พับจบx1	
47.	ปถมกับหัวช้าง	เขียน	2พับพับจบx2	
48.	ปเสนทีโกสราชา	เขียน	พับเดียวจบx1	
49.	ปัญหาเทวดาชาดก	เขียน	พับเดียวจบx1	
50.	ปัญหาரசสุดไขวีก	เขียน	พับเดียวจบx3	
51.	แปดแล้งออกยอด	เขียน	8พับจบx3	
52.	แปดหมื่นสี่พันชั้น	เขียน พิมพ์สามแก้ว	พับเดียวจบx13 พับเดียวจบx4	
53.	ผู้รักค่าผืนหนังผู้ชังค่าผืนเสือ	เขียน	พับเดียวจบx1	
54.	พรหมยัญ	เขียน	2พับจบx1	
55.	พระเจ้า5พระองค์	เขียน	2 พับ พับหนึ่งระบุว่าเป็นพับต้น แต่อีกพับไม่ระบุ	ไม่ครบ
56.	พระเจ้าโคตรมะ พระเจ้าอริยมต เตยยะ	เขียน	1 พับ	ไม่ครบ
57.	พระเจ้าดินเหนียว	เขียน	7พับจบx1, 6พับจบx1, พับใหญ่ 1 พับ	
58.	พระเจ้าผลหลวงระแข่ง	เขียน	4พับจบx1, พับต้นx1	
59.	พระเจ้าร้องเข้านิพพาน	พิมพ์สามแก้ว	พับเดียวจบx1	
60.	พระธาตุในแก้ว	เขียน	6พับจบx2	
61.	พหูพันธชาดก	เขียน	พับเดียวจบx1	
62.	พุทธคุณสอนโลก	เขียน พิมพ์สามแก้ว	พับเดียวจบx1 พับเดียวจบx1	
63.	พุทธคุณหลวงชาดก	พิมพ์สามแก้ว	พับเดียวจบx1	
64.	มหาทุกปดู่ทั้ง4	เขียน	พับเดียวจบx1	
65.	มหาพรหมล้างโลก	เขียน	พับเดียวจบx1	

ที่	ชื่อคัมภีร์	การบันทึก	รายละเอียด	หมายเหตุ
66.	มหาโมคคัลลานะหลงโลก	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
67.	มหาวิบากปุณณเถร	เขียน	พับเดี่ยวจบx2	
68.	มังคละสาลาหลวงชาตก	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
69.	มาชโยฬนห้าแก้ว	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
70.	มิลินทปัญหา	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
71.	เมตเตยยะเจ้า	เขียน	พับเดี่ยวจบx30	
72.	เมตเตยยะผวดโลก	เขียน	พับเดี่ยวจบx2	
73.	รัตนมณี	เขียน	4พับจบx1	
74.	ราชสุด	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
75.	ราชาจาริตชาตก	เขียน	พับเดี่ยวจบx2	
76.	เล่มเยหลวง	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
77.	เล่มหลวง	เขียน ลานเทียม	พับเดี่ยวจบx3 พับเดี่ยวจบx2	
78.	เล่มหลวงเยหลวง	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
79.	เลียบโลกหลวง	เขียน	6 พับ 4,4,5,8,10,20	ไม่ครบ
80.	โลกปัญหา	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
81.	สงสารโลก	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
82.	สงสารสอนโลก	เขียน	พับเดี่ยวจบx3	
83.	สรีรพระจันธาตุดุพระเจ้าเข้าสู่ นิพพาน	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
84.	สะเพาธำ	เขียน	พับเดี่ยวจบx4	
85.	สัตตโพซังคทั้ง7	เขียน	พับเดี่ยวจบx4	
86.	สัทวิมาลา	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
87.	ศาลา5 ห้อง	เขียน	5พับจบx9	
88.	สี่หูห้าตา	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
89.	สุวัณณจักกะกุมमार	เขียน	11พับจบx1	
90.	สุวัณณะเต่าคำ	เขียน	1 พับ	ไม่ครบ
91.	สุตตกริกาสุต	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
92.	เสียวสี่เสียวคน	เขียน	พับพับตัน 1, พับใหญ่ 1	ไม่ครบ
93.	หมากน้ำเต้าเกิดเป็นคำ	เขียน	พับ1x2, พับ2x1	ไม่ครบ
94.	เหนคำ/สุวัณณะเหนคำ	เขียน	2พับจบx1	
95.	เหลื่อมกินเอื้อย	เขียน	พับเดี่ยวจบx1, 2พับจบx1	

ที่	ชื่อคัมภีร์	การบันทึก	รายละเอียด	หมายเหตุ
96.	อลองกวางคำ	เขียน	พับเดี่ยวจบx2	
97.	อลองเขียดขาลาย	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
98.	อลองควายคำ	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
99.	อลองควายลาย	เขียน	4พับจบx1 , เศษพับต้นx1	
100.	อลองจุมปวก	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
101.	อลองเจ้าเสือเผือก	เขียน	1 พับ	ไม่ครบ
102.	อลองตุร่า	เขียน	2 พับ	ไม่ครบ
103.	อลองปากี่หลวง	เขียน	2พับจบx1	
104.	อลองมดลัม	เขียน	6พับจบx1	
105.	อลองมองสามนม	เขียน	1พับ	ไม่ครบ
106.	อลองอ้ายกินกวาง	เขียน	2พับ	ไม่ครบ
107.	อักขรโม	เขียน	พับเดี่ยวจบx2	
108.	อานิสงส์น้ำอ้อย	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
109.	อานิสงส์สี5สี8	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
110.	อานิสงส์สี่พะทาน	เขียน	พับเดี่ยวจบx47 พิมพ์สามแก้ว สายเมือง ลานเทียม	พับเดี่ยวจบx2 พับเดี่ยวจบx20
111.	อินทาสัมภรโหวาททานสลีพี	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
112.	อุปคุดเถร/อุปคุดขาดก	เขียน	พับเดี่ยวจบx2	
113.	โอดัปะระนั	เขียน	พับเดี่ยวจบx1	
114.	โหวาทคำสอน	เขียน	พับเดี่ยวจบx4	

ใบลาน

ที่	ชื่อ	จำนวน	หมายเหตุ
1.	กลาววัดฤ	2 ผูก	
2.	กำพ็รอม	1 ผูก	
3.	กุสร่าด	1 ผูก ลานเก่ามีรอยหนูกัด	
4.	จัดตารินิบาด	3 ผูก	ไม่ครบ
5.	ดาวไถ่น้อย	ผูกเดี่ยวจบx2	
6.	ตำนานวัดแก้วดอนเต้า	1 ผูก มีผมพันอยู่กับเชือก	
7.	ทิพมงหลวง	2 ผูก	ไม่รู้กี่ผูกจบ

ที่	ชื่อ	จำนวน	หมายเหตุ
8.	ทุติยมาลัย	2 ผูก	
9.	ธาดุกถา	2 ผูก	
10.	เนมীরาด	1 ผูก สภาพเก่ามาก	
11.	บริหารานสุด	1 ผูก	
12.	บัวรพระยาบัวน้อย	8 ผูกจบx1, 10 ผูกจบx1, เศษ 1,2,3,4,5,7,11,	ไม่ครบ
13.	ปถมมาลัย	1 ผูก	
14.	ปถมมูลละ	1 ผูก	
15.	ปถมสมโพธิ	12 ผูกจบx1	
16.	ปัญญาพุทธศาสนา	1 ผูก	
17.	ปัญญาปารมี	1 ผูก	
18.	ปารมี	1 ผูก	
19.	ปารมี 30 ทัด	1 ผูก	
20.	ปารมีชุม	9 ผูกกับกัน	
21.	บุคคลปัญญาติ	1 ผูก	
22.	เปตพลี	1 ผูก	
23.	พรหมณปัญหามหาวิบาก	1 ผูก	
24.	พิมพ์พระนรจิว	ผูก 2,3,6	
25.	มหาปฏิฐาน	1 ผูก	
26.	มหาราด	1 ผูก	
27.	มหาวิบากชาตก	1 ผูก	
28.	มาลัยเฝด	1 ผูก	
29.	ยนหงผาคำ	6 ผูกจบx1	
30.	ยมก	1 ผูก	
31.	วิภังคะ	1 ผูก	
32.	วิสุทธียา	2 ผูก	
33.	เวลลันตรจริยา	1 ผูก	
34.	สมภมิต	ผูก 2	
35.	สราภวิชาสุด	3 ผูก	
36.	สรีเขยยะ	4 ผูก สภาพเก่ามาก เชือกมีเส้นผมพันอยู่ด้วย	
37.	สุขชะวินณะ	7 ผูก	
38.	สุขชะวินณะจักกะ	7 ผูก	
39.	สุตตันตะ	2 ผูก	

ที่	ชื่อ	จำนวน	หมายเหตุ
40.	สุดโสม	2 ผูก	
41.	สุนนาทราชา	1 ผูก มีผมพ่นเชือกด้วย	
42.	สุวัณณะหอยสัง	5 ผูก สภาพเก่า มีรอยหนูแทะ เชือกมีเส้นผมพ่น	
43.	หนูเผือก	1 ผูก	
44.	อภิธัมมา	1 ผูก	
45.	อรัญญญาวัดบาน	1 ผูก	
46.	อาการวัตตสุดชาดก	1 ผูก	
47.	อานิสงส์ลัทธิพะทาน	1 ผูก	

โบราณที่เป็นชุด

ที่	จำนวน	ชื่อคัมภีร์	หมายเหตุ
1.	19 ผูก	คาถาพันผูกตันx2,คาถาพันผูกสอง, คาถาพันผูก3x2, สุดตันตปิฎก, วินัยยะปิฎก, อภิธัมมาปิฎก, ปถมมาลัย, ทุติยมาลัย, บารมี,อุณณทัสสวิชัย, ทิมพาน,ทานขัน, มหาพน,กุมมารบัน ,ลักบัน,นคอร, วิกากวิสสัน	วิสสันกบแก้ว หนานสาม หลวงบ้านบ่อกุดแต้ม เมื่อ จ.ศ. 1349 ไม่ระบุชื่อ สัทธา สายสนองสีชมพู เข้ม ปิดทองล่องชาด
2.	9 ผูก	วินัยยะ, อภิธัมมา,อุณณทัสสะ, ทุติยมาลัยx2, มหาพน กุมมารบัน, อานิสงส์เวลสัน, วิกากเวลสัน	สายสนองสีส้ม ไม่ระบุชื่อ สัทธา
3.	12 ผูก	ปารมี,โลกวุฒิ, ปถมมาไลย, คาถาพันผูกตัน,คาถาพันผูกสอง, ทิมมัพพาน,ทานขัน ลักขัตติ,กุมมารบัน,ลักบัน,มหาราด, อานิสงส์เวลสันตระ,	อุดวงแสง นางจันทิพ บ้านป่าม่าน ทานไว้กับวัด อินทบุพาราม จ.ศ. 1320 สายสนองสีส้ม
4.	9 ผูก	ปารมี,ปถมมาลัย,ตุติยมาลัย,จุฬังคมาลัย สุดตันต,วินัยยะ, ,อภิธัมม,มหาราด,อานิสงส์เวลสัน	ภะก่าอูแสงพอก นางหล้า ทาน หนานแสงเขียน
5.	มี 15 ผูก	ปารมี,อุณณทัสสวิไชยะ,สุดตันตะ,อภิธัมมา,ปถม,ตุติย.คาถาพันผูกตัน,คาถาพันผูกสอง,คาถาพันผูกสาม,ทสพอร, วัณณปเว,กุมมารบัน,ลักบัน,ลักขัตติ,อานิสงเวลสันตระ	ป่าคำบ้านเวียงพานทาน กับวัดเวียงพาน จ.ศ. 1359
6.	11 ผูก	ปารมี,อุณณทัสสะ,คาถาพันผูกตัน,คาถาพันผูกสอง,คาถาพันผูกสาม,วิไนยะ,ทสพอร,ทิมมัพพาน,ชุก,ลักกบัน,ลักขัตติ	ป่าจำมคำบ้านป่ายางทาน จ.ศ. 1326
7.	8 ผูก	ปารมี,อุณณทัสสะ,อภิธัมมา,ปถม,คาถาพันผูก 3, เวลสันตรชาดกผูกเดี่ยว,ตำนานวิกากเวลสันตระ,อานิสงเวลสันตระ	นางอามเกาะชายทาน จ. ศ.1354
8.	5 ผูก	ปารมีกันแจ็ก,ปารมีดวงประเสิด,มหาวิกากรอมจิต,อานิสงส์ลัทธิพะทาน,สุดตันตปิฎกผูกตัน	นางยอดเกาะชายทาน จ. ศ. 1344

ที่	จำนวน	ชื่อคัมภีร์	หมายเหตุ
9.	3 ผูก	ปัญญาปารมี, ลักขัตติ, ทานขัน	นางอามทาน จ.ศ. 1332
10.	2 ผูก	คาถาพันผูกต้น, คาถาพันผูกสอง	นางช้อยทานไว้กับวัด เวียงพาน ปีเม็งเมต
11.	2 ผูก	อภิธัมมาชาดฟ้าผูกต้น อานิสงส์ลัทธิพะทาน	นางนรเกาะชาย ทาน จ. ศ. 1344 นายอ้ายดอยเวา เจียน
12.	2 ผูก	วิไนยะ, อุณณะหัตถะ	หัวสีอ่อน นางหน่อ ทานจ.ศ.1328

ธัมม์พับใหญ่ (บาลี)

ที่	ชื่อคัมภีร์	การบันทึก	จำนวนพับ
1.	ธัมม์สู่ตลูกเค้า	เจียน	1
2.	ธัมม์สู่ต	เจียน	5
3.	ธัมม์สู่ตปฏิจจะ อภิธัมม	เจียน	1
4.	ธัมม์สู่ตมังคละมนต์ต้น	โรงพิมพ์สายเมือง	1
5.	ธัมม์สู่ตสังคหะ 15 วาร	เจียน	1
6.	ธัมม์กรรม	เจียน	1
7.	ปถม	เจียน	1
8.	มหาโม	เจียน	6
9.	มหาโมลัททา	เจียน	3
10.	ปัจจเวกขณ	เจียน	1
11.	ปรมัตถธัมม	เจียน	2
12.	ติลักขณะ, อุณณะหัต สะ, ปฎิกะ, มหามูล นิพพาน	เจียนรวมกัน	1
13.	ธัมม์ลอมพระเจ้า	ถ่ายเอกสารพับใหญ่สีแดง	1
14.	เอโสโน	เจียน	2
15.	มหาปฏิฐานหลวง	เจียน	2

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวจตุพร เพชรบูรณ์ เกิดเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2528 ที่จังหวัดสงขลา เป็นบุตร นางพิมพ์พรณ เพชรบูรณ์ และนายวิจิตร เพชรบูรณ์ นางสาวจตุพร เพชรบูรณ์ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนกอบกุลวิทยาคม จังหวัดสงขลา สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนวรนาธิเฉลิม จังหวัดสงขลา สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาไทย (เกียรตินิยมอันดับ 2) จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา สำเร็จการศึกษาระดับอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย (วรรณคดีไทย) จาก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2553 จากนั้นได้ศึกษาต่อในหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย (คติชนวิทยา) ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย